АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ
ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ім. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ІНСТИТУТ АРХІВОЗНАВСТВА
ІНСТИТУТ РУКОПИСУ

Джерела з історії науки в Україні

ІСТОРІЯ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

1918-1923

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

КИЇВ НАУКОВА ДУМКА 1993

ББК 72.4(4УКР)
І-90

Цим збірником починається видання корпусу документів з історії створення і діяльності Академії наук України. До наукового вжитку запроваджуються численні джерела з історії Академії наук України. Публікуються недоступні раніше для дослідників документи Центральної Ради, Української держави, Української народної республіки про створення Академії наук, невідомі та маловідомі документи радянського періоду діяльності УАН (ВУАН).

Для істориків, архівістів, викладачів вузів, студентів.

Упорядники:

В. Г. ШМЕЛЬОВ (старший упорядник), *В. А. КУЧМАРЕНКО, О. Г. ЛУГОВСЬКИЙ, Н. М. МОНАСТИРЕЦЬКА, Л. І. СТРЕЛЬСЬКА, С. В. БАКАЛІЙКО*

Редакційна колегія:

П. С. СОХАНЬ (відповідальний редактор),
П. Д. ОВЧАРЕНКО (заступник відповідального редактора),
Г. В. БОРЯК, Я. Р. ДАШКЕВИЧ, Л. А. ДУБРОВІНА, Я. Д. ІСАЄВИЧ,
О. Г. ЛУГОВСЬКИЙ (відповідальний секретар),
О. С. ОНИЩЕНКО, О. Й. ПРІЦАК, Б. С. СТОГНІЙ, В. С. ЧИШКО,
Ф. П. ШЕВЧЕНКО, В. Г. ШМЕЛЬОВ, А. П. ШПАК, Л. В. ЯКОВЛЄВА

Затверджено до друку вченою радою Інституту української археографії АН України

© В. Г. Шмельов, В. А. Кучмаренко, передмова, 1993
© В. Г. Шмельов, В. А. Кучмаренко, О. Г. Луговський, Н. М. Монастирецька, Л. І. Стрельська, С. В. Бакалійко, упорядкування, 1993
© В. Г. Шмельов, В. Г. Врублевський, В. А. Кучмаренко, П. Д. Овчаренко, примітки, 1993
© С. М. Кіржаєв, регести протоколів, примітки, 1993
© С. В. Бакалійко, список членів, 1993
© О. Г. Луговський, список співробітників, 1993
© В. Г. Врублевський, список видань, список скорочень, 1993
© Л. І. Стрельська, перелік доповідей, 1993

ISBN 5-12-004338-0

ПЕРЕДМОВА

Академії наук України, яка цього року відзначає своє 75-річчя, присвячена значна література. Узагальнюючі праці з історії Академії [1], видання довідкового характеру висвітлюють досягнення Академії наук за певний історичний період її існування, видавничу діяльність, наукові зв'язки, підготовку наукових кадрів, зростання матеріально-технічної бази, знайомлять з її структурою, діяльністю окремих наукових установ, персональним складом Академії [2].

І все ж наявна література не дає достовірного й повного уявлення про всі етапи історичного розвитку провідної установи української науки. Особливо це стосується періодів заснування Української Академії наук (УАН) 1918 р., становлення її як державної наукової установи протягом перших років існування, а також тяжких випробувань у 20—30-х роках, коли були репресовані й знищені численні кваліфіковані кадри науковців. Вже з 1928—1930 рр., коли на хвилі боротьби з «буржуазно-націоналістичними елементами в гетьмансько-петлюрівській академії» було затушовано 10-річний ювілей УАН—ВУАН, офіційна радянська історіографія почала свідомо фальсифікувати історію Академії, вилучаючи і спотворюючи не лише окремі факти в діяльності видатних вчених, а й цілі етапи історичного розвитку науки. Незаконним репресіям були піддані десятки найвидатніших учених, дійсних членів і членів-кореспондентів, імена яких з політичних міркувань були вилучені з історії Академії, як і сотень інших кваліфікованих науковців, фундаторів Академії.

Деякою мірою «реабілітувала» засновників, організаторів і перших академіків УАН зарубіжна, переважно емігрантська, історіографія [3]. Віддаючи їй належне, слід зазначити, що на працях зарубіжних авторів позначились суб'єктивізм їх оцінок, відірваність від життя Академії, обмеженість документальної джерельної бази, якою вони користувались.

Якісно новий етап у дослідженні історії АН України розпочався 1988 р., у ювілейний рік 70-річчя заснування УАН, коли наукові кола за умов демократизації суспільства врешті-решт отримали можливість доступу до документальних джерел і ви-

---

[1] *Історія* Академії наук Української РСР: В 2 кн.:— К., 1967; *Терлецький В. М.* Академія наук Української РСР. 1919—1969: Короткий історичний нарис.— К.: 1969; *История* Академии наук Украинской ССР.— Киев, 1979.

[2] *Академія* наук Української РСР: Персональний склад. Дійсні члени (академіки АН УРСР). Члени-кореспонденти. 1919—1979.— К., 1979; *Тонкаль В. Е., Пелых В. М., Стогний Б. С.* Академия наук Украинской ССР.— Киев, 1979; *Академия* наук Украинской ССР.— Киев, 1983; *Академия* наук Украинской ССР.— Киев, 1986; *Шпак А. П., Цемко В. П., Новиков В. Д., Дембновецкий О. Ф., Пирожков С. И., Корнилов В. А., Гецко О. М.* Академия наук Украинской ССР: История и современность.— Киев, 1990.

[3] *Дорошенко Р.* Історія України. Т. 2.— Ужгород, 1930; Нью-Йорк, 1954.— С. 361—369; *Полонська-Василенко Н.* Українська академія наук (Нарис історії).— Ч. 1—2.— Мюнхен, 1955, 1958; *Полонська-Василенко Н.* Нове фальшування історії // Український збірник.— Кн. 17.— Мюнхен, 1960.

роблення на їх основі нових, справді наукових концептуальних підходів до висвітлення історичного процесу.

Протягом 1988—1992 рр. Президія і установи АН України вжили низку заходів, спрямованих на ліквідацію «білих плям» в історії Академії, відновлення історичної справедливості щодо багатьох репресованих і необгрунтовано виключених з Академії або ж несправедливо забутих вчених — жертв політичних переслідувань в тоталітарній державі.

Одночасно науковці інституту української археографії, інституту історії України, Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва, ЦНБ ім. Вернадського АН України розпочали роботу по виявленню та публікації документів і матеріалів з колишніх спецхранів, а також багатої наукової спадщини видатних вчених [4].

Пропонований читачеві збірник документів і матеріалів є першою спробою у вітчизняній історіографії мовою документів цілісно і правдиво, заповнюючи штучно утворені «білі плями», відтворити історію заснування Академії та її діяльність протягом 1918—1923 рр. Документи і матеріали, що публікуються, дають можливість підтвердити справжню дату заснування Академії та розкрити активну діяльність усіх її засновників. Дослідники й читачі знайдуть у збірнику достовірні й найбільш переконливі свідчення про перші заходи ініціаторів створення Академії наук та роботу Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук, підготовку і прийняття державних актів щодо заснування і офіційного конституювання Академії, дізнаються про ставлення різних політичних режимів до УАН. Наведені документи поінформують про багатогранну роботу Спільного зібрання Академії, становлення й розвиток перших академічних інституцій, наукових напрямів їх роботи, форм діяльності окремих учених і наукових колективів, стан і розвиток матеріально-технічної бази Академії, матеріальне становище та умови побуту співробітників УАН.

---

[4] *Добров Г. М., Онопрієнко В. І., Храмов Ю. О., Матвєєва Л. В., Кістерська Л. Д.* Новий погляд на історію заснування Академії наук України // Вісник АН УРСР.— 1989.— № 4.— С. 58—74; *Матвеева Л. В., Кистерская Л. Д.* Президент Украинской Академии наук Н. П. Василенко (1866—1935) // Очерки истории естествознания и техники.— Вып. 37.— Киев, 1989.— С. 101—107; *Протоколи* Спільного зібрання УАН / Упорядкував і прокоментував С. М. Кіржаєв // Вісник АН України.— 1990.— № 2.— С. 73—85; 1991.— № 4.— С. 81, 92; № 12.— С. 49—59; 1992.— № 7.— С. 46—57; *Из эпистолярного* наследия В. И. Вернадского: Письма украинским академикам Н. П. Василенко и А. А. Богомольцу / Сост. Киржаев С. Н., Толстов В. А.— Киев, 1991.— 46 с.; *Вороньо В. В., Кістерська Л. Д., Матвєєва Л. В., Усенко І. Б.* Другий президент: Історико-біографічний нарис про М. П. Василенка // Вісник АН УРСР.— 1990.— № 2.— С. 55—72; *Онопрієнко В. І., Щербань Т. О.* Українське наукове товариство. Вклад у національну культуру // Вісник АН УРСР.— 1990.— № 11.— С. 59—66; *Янковський О. К.* Організація фізичних досліджень в АН УРСР: Роки становлення // Вісник АН УРСР.— 1990.— № 1.— С. 82—88; *Вороненко В. В., Кістерська Л. Д., Матвєєва Л. В., Усенко І. Б.* Микола Прокопович Василенко.— К., 1991.— 272 с.; *Депенчук Л. П.* Місцеві наукові товариства при ВУАН // Вісник АН УРСР.— 1991.— № 8.— С. 59—66; *Кистерская Л. Д., Кощий Л. В., Матвеева Л. В.* В. А. Косинский — академик первого состава Украинской Академии наук // Очерки истории естествознания и техники.— Вып. 39.— Киев, 1991.— С. 123—128; *Кістерська Л. Д., Янковський О. К.* Наукова інтелігенція України в пореволюційну добу (1917—1924 рр.) // Вісник АН УРСР.— 1991.— № 10.— С. 71—78; *Цыганкова Э. Г.* Сергей Александрович Ефремов (1876—1939) // Очерки истории естествознания и техники.— Вып. 39.— Киев, 1991.— С. 131—139; *Шмельов В.* Повернення з небуття // Вісник Міжнародної асоціації україністів.— 1991.— № 2.— С. 76—90; *Онопрієнко В.* Осередки національного відродження: Українські університети в 1917—1919 рр. // Вісник АН України.— 1992.— № 2.— С. 77—87; *Врублевський В. Г.* 1920 рік.— «біла пляма» в житті УАН // Вісник АН України.— 1992.— № 2.— С. 60—71; *Кучмаренко В. А., Шмельов В. Г.* Українська Академія наук. 1918—1927 рр. // Архіви України.— 1992.— № 4.— С. 40—47; *Шмельов В. Г.* Лицар духу // Київська старовина.— 1992.— № 1.— С. 38—50; *Шмельов В. Г.* Доля академіка // Київська старовина.— 1992.— № 2.— С. 16—23; *Касьянов Г.* «Диктатура пролетаріату» і наукова інтелігенція: Україна, 1920-і роки // Вісник АН України.— 1992.— № 6.— С. 90—97; *Касьянов Г.* Українська інтелігенція 1920-х — 30-х років: Соціальний портрет та історична доля.— К.; Едмонтон, 1992.— 176 с.

Перші кроки на шляху до створення Академії припадають на кінець 80 — початок 90-х років XIX ст. Робилися вони в Галичині, бо на українських землях, що входили до Росії, після відомого Емського указу 1876 р., яким заборонялися не тільки українське друковане слово, а й загалом український культурний рух, не могло бути й мови про організацію національної Академії.

1873 р. у Львові було організоване Літературне товариство ім. Шевченка, пізніше перетворене на Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ). За прикладом існуючих тоді в світі академій воно поділялося на секції: історично-філософську, філологічну, математично-природознавчо-медичну [5]. Товариство намагалося створити Українську могилянсько-мазепинську академію наук [6] і навіть розробило її статут.

Переговори українських діячів у Галичині з деякими польськими впливовими офіційними особами подавали надію на реалізацію певних культурних програм, одне з головних місць у яких посідав план організації Академії наук. Проте ці надії не справдилися. Австро-угорський уряд не був зацікавлений у розвитку української культури й науки і вдавався до різних утисків щодо національно свідомих українців. Зокрема діяльність НТШ, так само як і інших українських культурних організацій, відбувалася під наглядом поліції [7].

У Наддніпрянській Україні під час революційних подій 1905—1907 рр. активізувався загальногромадський рух, тут стала можливою наукова робота. З 1907 р. під керівництвом М. С. Грушевського почало свою роботу Українське наукове товариство (УНТ), діяльність якого мала суто науковий характер. Спочатку УНТ поділялося на три секції, а пізніше — на чотири: історичну, філологічну, медичну, природничу. Таким чином закладався підмурок майбутньої національної Академії наук.

3 червня 1907 р. царський уряд розігнав II Думу, що означало наступ реакції. Почалися масові репресії, розгорнули діяльність військово-польові суди. Частина української інтелігенції емігрувала в Західну Україну. Столипінський циркуляр 1910 р. забороняв будь-яку діяльність українських громадських організацій, обмежував українську книжну торгівлю, забороняв театр і т. д. Урядова реакція і війна 1914 р. ще більш ускладнили роботу УНТ. За таких обставин воно було змушене припинити друкування своїх «Записок», а випуск наукових збірників здійснювати в Москві. Лише після лютневої революції 1917 р. на загальних зборах УНТ, що відбулися 29 березня цього ж року, за пропозицією М. С. Грушевського, знову було порушене питання про створення Української Академії наук і з метою розробки статуту Академії та вивчення питань її фінансування обрано комісію з 12 осіб [8]. Хоча комісія так і не розпочала своєї роботи, проте члени УНТ не полишили думки про створення Академії. Так, В. М. Перетц працював над виробленням проекту статуту Української Академії і вже 1918 р. подав відповідну доповідну записку до комісії В. І. Вернадського (док. 5).

Поразка Центральної Ради й припинення існування Української Народної Республіки не дали можливості реалізувати проект організації Національної Академії наук, основним ініціатором якого був М. С. Грушевський. Проте ідея створення Академії продовжувала жити серед української наукової громадськості і за часів гетьманату. Вона була підтримана й самим гетьманом П. П. Скоропадським. Ініціаторами й організаторами створення Академії в ці часи виступили відомий громадський і культурно-освітній діяч М. П. Василенко, який зайняв посаду міністра освіти в гетьманському уряді, та видатний вчений В. І. Вернадський.

У травні 1918 р. М. П. Василенко, вже як міністр освіти, запросив В. І. Вернадського взяти участь у заснуванні Української Академії наук і, отримавши його згоду (док. 1), виступив з ініціативою створення при Міністерстві народної освіти та мистецтва двох комісій: для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук та з діяльності наукових закладів і вищої школи.

---

[5] *ЦДІА* України в м. Львові, ф. 1, оп. 51, спр. 1235, арк. 1—4.
[6] *Там само*, ф. 309, оп. 1, спр. 2765, арк. 1—18.
[7] *Державний* архів Львівської області, ф. 271, оп. 2, спр. 339-а, арк. 1—29
[8] *ЦНБ* АН України, ІР, ф. 10, спр. 32919, арк. 86.

У травні-червні 1918 р. йшла організаційна робота по створенню комісії для заснування Академії, обговорювались і узгоджувались різні погляди щодо майбутньої наукової установи, вироблялась концепція її організації.

Щоденник В. І. Вернадського за 1918 р. дає уявлення про ту велику підготовчу роботу по створенню Академії наук, яку він провадив, організуючи зустрічі і обговорення навчальних проблем з такими відомими вченими, як В. Модзалевський, О. І. Левицький, В. С. Іконников, М. П. Василенко, Д. І. Багалій, Олександр Грушевський (брат М. С. Грушевського) та ін. Зокрема, 12 травня 1918 р. В. І. Вернадський занотував у своєму щоденнику: «Все больше вдумываюсь в создание большого научного центра в Киеве, воспользовавшись благоприятной политической конъюнктурой. Даже если не удастся провести — надо проводить. Обычно из всего этого всегда что-нибудь выходило и никогда нельзя знать результата. Не надо знать результат, а надо знать то, что хочешь получить. Написать записку об Укр[аинской] Акад[емии] н[аук]: 1. Национ[альная] библиотека при Академии. Государство должно дать несколько миллионов на приобр[етение] книг. 2. Научно-исследов[ательские] институты: Геол[огический] к[омитет], геогр[афическая] карта, земледельч[еская] и почвен[ная]. Необходимо немедленно выработать план. Отдел ист[ории] иск[усств] украинский и славянский. Изучение Востока в связи с Крымом. Опытные учр[еждения] в связи с богатствами Юга. Из людей: Науменко, М. Грушевский, Багалей, Оппоков, Высоцкий, Лучицкий, Тутковский. Необходима поездка в Харьков, Одессу, Екатеринослав. Связь с Крымом» [9].

Як видно з наведеної нотатки, В. І. Вернадський хотів залучити до створення Академії видатних вчених з усіх міст і регіонів України, в тому числі й з Криму.

Для В. І. Вернадського було дуже важливо залучити до цієї справи і першого президента УНР М. С. Грушевського, який був одним з активних ініціаторів створення Академії, але перебував в опалі. Про це свідчить у своїх спогадах Д. Дорошенко, що був на той час одним з міністрів у гетьманському уряді. «Кола, що ближче були заняті справою організації Академії наук,— пише він,— дуже хотіли бачити першим її президентом проф. М. Грушевського. На це була повна згода з боку Гетьмана. Але проф. Грушевський категорично зрікся, не бажаючи дістати призначення з рук Гетьмана» [10].

Сам В. І. Вернадський у вже цитованому щоденнику теж засвідчує, що під час зустрічі з М. С. Грушевським, останній не лише сам відмовлявся, а навіть і його відмовляв від співробітництва з таким урядом. «Він (М. С. Грушевський.— *Авт.)* говорив, що нічого не може приймати від цього уряду, в тому числі і роботи по організації Ак[адемії] н[аук] і самої Акад[емії],— згадував Вернадський.— На цю точку зору я стати, звичайно, не міг, але сказав, що я його розумію і розумію його відмовлення» [11].

І хоча під час бесід В. І. Вернадського з М. С. Грушевським виявились і певні розбіжності в поглядах щодо принципів організації, структури діяльності майбутньої Академії наук України, не вони, а принципове невизнання М. С. Грушевським тогочасної влади було основною причиною його відмови від участі у створенні Академії саме за тих конкретних умов. Цю позицію М. С. Грушевського поділяли й інші вчені — члени Українського наукового товариства в Києві не лише тоді, а й за часів Директорії.

Та незважаючи на певну опозицію окремих провідних членів УНТ, при Міністерстві освіти та мистецтва вдалось організувати представницьку й авторитетну Комісію по підготовці до створення Академії на чолі з академіком РАН В. І. Вернадським та секретарем — проф. В. Л. Модзалевським. Членами комісії стали професори: Д. І. Багалій (Харківський ун-т), М. Ф. Кащенко (Київський політехнічний ін-т), Б. О. Кістяківський та И. И. Косоногов (Державний ун-т св. Володимира), А. Ю. Кримський (Лазаревський ін-т східних мов), Г. Г. Павлуцький, Є. В. Спекторський та О. В. Сперанський (Державний ун-т св. Володимира), С. П. Тимошенко (Ін-т інженерів шляхів

---

[9] *ЦНБ* АН України, ІР, ф. 260, спр. 758, арк. 21 зв.

[10] *Дорошенко Дмитро.* Мої спомини про недавнє минуле (1914—1920).— Мюнхен, 1969.— С. 360.

[11] *ЦНБ* АН України, ІР, ф. 260, спр. 758, арк. 27 зв.

сполучень та Петроградський політехнічний ін-т), Є. К. Тимченко (Донський ун-т), М. І. Туган-Барановський (Київський український держ. ун-т), П. А. Тутковський (Держ. ун-т св. Володимира) та С. Л. Франкфурт (зав. дослідною станцією Всеросійського т-ва цукрозаводчиків) [12]. Не відповіли на запрошення М. С. Грушевський, а також керівники НТШ у Львові. Через поважні причини не брали участі в роботі комісії академіки РАН В. С. Іконников, В. І. Палладін, В. М. Перетц, професор Харківського університету М. Ф. Сумцов. По дорозі до Києва 29 червня 1918 р. помер директор музею імператора Олександра III Ф. К. Вовк. Г. Г. Павлуцький, Є. К. Тимченко, П. А. Тутковський представляли в комісії Українське наукове товариство в Києві.

З 9 липня по 17 вересня 1918 р. комісія провела 23 засідання, на яких детально обговорювались основні питання, пов'язані з концепцією розбудови Академії, що її запропонував В. І. Вернадський (док. 1).

Згідно з положенням про Комісію для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук * було утворено кілька підкомісій для організації Історично-філологічного відділу, Відділу природничих та соціальних наук, антропологічну, для придбання друкарні, а також спеціальну комісію на чолі з В. І. Вернадським, що займалась питанням земельних ділянок під будівництво споруд УАН, Ботанічний і Акліматизаційний сади, Обсерваторію [13].

Під час роботи комісії велика група вчених підготувала та подала на обговорення письмові пропозиції щодо необхідності розвитку в Академії тих чи інших напрямів наукових досліджень і створення відповідних структурних одиниць: інститутів, кафедр, лабораторій, дослідних станцій, музеїв тощо (док. 29—52).

Як свідчать документи, глибоке розуміння ідеї створення Академії виявив гетьман П. Скоропадський. Він постійно цікавився роботою комісій, надавав допомогу в розв'язанні фінансових проблем (док. 5).

17 вересня 1918 р. комісія завершила свою роботу (док. 54). Були підготовлені проекти основних документів, необхідних для прийняття урядових рішень: «Законопроект про створення Української Академії наук у Київі», «Проект статуту Української Академії наук у Київі», «Проект штатів Української Академії наук у Київі», «Проект обрахунку витрат Академії наук у Київі на 1 жовтня 1918 р. і до 1 січня 1919 р.». Підготовлені також пояснювальні записки про необхідність першочергового створення окремих установ Академії: Геофізичного інституту, Лабораторії спроб над будівельними матеріалами при Інституті прикладної механіки, Фізичного інституту, Ботанічного та Акліматизаційного садів [14]. Обговорення Радою міністрів законопроекту та матеріалів до нього було призначено на 19 жовтня 1918 р. [15]. Проте в зв'язку з відставкою уряду 18 жовтня розгляд цього питання було відкладено до сформування нового кабінету міністрів (док. 62).

П. Я. Стебницький, який заступив М. П. Василенка на посаді міністра, довів до кінця справу утворення УАН у Києві. 14 листопада 1918 р. гетьман затвердив ухвалений Радою міністрів Української держави (РМУД) «Закон про заснування Української Академії наук» (док. 65).

14 листопада 1918 р. було видано наказ Гетьмана по Міністерству народної освіти (ч. 322) про затвердження первісного складу УАН з 12 дійсних членів Академії (док. 67).

27 листопада 1918 р. відбулося перше установче Спільне зібрання УАН, на якому було обрано Голову-президента Академії В. І. Вернадського та її Неодмінного секретаря А. Ю. Кримського. Повідомив про це уряд академік О. І. Левицький (док. 69). Цього ж дня відбулися засідання II та III відділів УАН. Головою II відділу було

---

[12] *ЦНБ* АН України, ІР, ф. 10, спр. 32919, арк. 93, 98.

* Комісія мала й іншу назву: Комісія по утворенню УАН.

[13] *Центральний* державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 2201, оп. 1, спр. 136, арк. 2. (Далі — ЦДАВО України.).

[14] *ЦДАВО* України, ф. 2201, оп. 1, спр. 1.

[15] *Там само,* спр. 135, арк. 15—15 зв.

обрано академіка М. П. Кащенка, головою III відділу — академіка М. І. Туган-Барановського (док. 70).

Наказами Гетьмана від 27 листопада 1918 р. було затверджено Голову-президента і Неодмінного секретаря УАН та голів II й III відділів. Час засідання I відділу Академії було перенесено до приїзду академіка Д. І. Багалія з Харкова. Воно відбулося 8 грудня 1918 р. Головою відділу обрали академіка Д. І. Багалія. Того ж дня наказом Гетьмана Д. І. Багалія було затверджено головою I відділу УАН (док. 74).

У листопаді й грудні 1918 р. УАН провадила напружену організаційну роботу: 12—16 грудня було сформоване правління Академії. До його складу увійшли: голова правління П. А. Тутковський; члени правління: від I відділу А. Ю. Кримський, від II — С. П. Тимошенко; від III відділу — Ф. В. Тарановський, а також кандидати О. І. Левицький і В. А. Косинський [16].

До кінця 1918 р. відбулося по кілька засідань усіх трьох відділів УАН, на яких розв'язувались організаційні питання, зокрема визначались комісії, кошти на потреби відділів, розподілялись кафедри, призначались директори інститутів.

У Першому відділі кафедри очолили: Д. І. Багалій — Кафедру історії України; А. Ю. Кримський — арабо-іранської філології; М. І. Петров — українського письменства; С. Смаль-Стоцький — Кафедру української мови (граматика). У відділі засновано комісії: для складання історично-географічного словника української землі; для складання історичного словника української мови (директором намічено проф. Е. К. Тимченка); для складання словника живої української мови (головне редакторство і керівництво доручено акад. А. Ю. Кримському); для видання пам'яток новітнього українського письменства. На засіданні відділу було прийнято рішення про видання «Записок Першого відділу Академії наук».

У Другому відділі в листопаді-грудні 1918 р. було прийнято статут про раду Лабораторії спроб над будівельними матеріалами та про геодезичну раду при Геофізичному інституті; визначено кошти на видання наукових праць відділу, будівництво приміщення Фізично-математичного відділу, штатні розклади (кошти) на нові комісії та установи. При відділі згідно з статутом існували «оснівна класа», в яку входили Кафедри природознавства й математики, і «нова класа» — прикладного природознавства. Кафедру мінералогії очолював акад. В. І. Вернадський; геології — акад. П. А. Тутковський; хімії — В. О. Кістяківський; акліматизації — акад. М. П. Кащенко; Кафедру технічної механіки — С. П. Тимошенко, директором Ботанічного саду обраний акад. В. І. Липський.

У Третьому відділі кафедри очолили: В. А. Косинський — Кафедру сільського господарства; О. І. Левицький — звичаєвого права на Україні; Ф. В. Тарановський — порівняльної історії права; М. І. Туган-Барановський — Кафедру теоретичної економії. При відділі відкривалися: Інститут економічної кон'юнктури та Інститут для виучування народного господарства України (директором останнього став акад. М. І. Туган-Барановський). Почалася організаційна робота по створенню Демографічного інституту та двох комісій: 1) для вивчення звичаєвого права, 2) для вивчення соціального питання.

Кожний з відділів прийняв ухвалу про включення до свого складу трьох позаштатних академіків.

14 грудня 1918 р. у зв'язку з захопленням Києва військами Директорії, Рада міністрів УД прийняла постанову про складання своїх повноважень та передачу їх Директорії.

Від УАН до голови Директорії В. К. Винниченка було направлено делегацію: Голову-президента В. І. Вернадського, Неодмінного секретаря А. Ю. Кримського, голову правління УАН П. А. Тутковського та Д. І. Багалія з проханням забезпечити УАН коштами, приміщеннями (йшлося про звільнення приміщення Комерційного інституту, Пе-

---

[16] *ІА* ЦНБ АН України, ф. 251, оп. 1, спр. 8, арк. 1—2 зв.

дагогічного музею й Левашівського пансіону) та ділянкою землі для Ботанічного саду [17].

Водночас Українське наукове товариство у Києві відновило спроби провести свій варіант статуту Української Академії наук, вважаючи статут УАН, вироблений комісією за участю М. П. Василенка, шкідливим для національних інтересів України. УНТ було створено комісію для перегляду статуту. Питання статуту розглядалося на раді УНТ 29 грудня 1918 р. та 2 січня 1919 р. У засіданнях ради взяли участь М. С. Грушевський, О. С. Грушевський, О. І. Левицький, М. П. Тутковський, А. Ю. Кримський, Г. Г. Павлуцький, Д. І. Дорошенко, Д. В. Антонович [18].

2 січня 1919 р. статут, випрацьований комісією УНТ, було подано до Директорії. 3 січня 1919 р. Директорія прийняла «Закон виданий від Директорії Української Народної Республіки відносно статуту Української Академії наук у Київі». За законом, до статуту було внесено доповнення до § 21 (про друкування праць Академії українською та іноземними мовами: французькою, німецькою, англійською, італійською, латинською за бажанням автора, але кількість примірників іноземних видань не повинна перевищувати чверті примірників, друкованих українською мовою), § 47, 57 (про необхідність вільного володіння українською мовою всім службовим особам), § 62 (про прийняття присяги на вірність Українській Народній Республіці дійсними членами Академії наук при їх затвердженні) (док. 89).

1919 р. для УАН був роком важких випробувань. Швидка зміна влад в Україні вимагала від керівництва, Спільного зібрання великої гнучкості, аби зберегти Академію як установу. Так, 25 січня 1919 р. на Спільному зібранні обговорювалося порушене Директорією питання про евакуацію УАН з Києва. Одноголосно було ухвалено: «Академія наук, як найвища наукова установа не повинна кидати Києва і має вести без перерви свою культурно-просвітню працю, необхідну для народу» [19].

Після встановлення в Києві радянської влади (лютий 1919 р.) Українська Академія наук була визнана вищою державною науковою установою і отримала відчутну допомогу радянського уряду в подоланні організаційних труднощів і практичному здійсненні науково-дослідних робіт (док. 89). Проте ці процеси проходили не без ускладнень. Зокрема, виділені урядом чи Наркомосом для Академії кошти вона місяцями не могла отримати в банках [20]. Будинок пансіону графині Левашової, виділений наказом наркома освіти В. П. Затонського ще 11 лютого 1919 р. у власність УАН, «передавався» Академії майже до приходу денікінців [21], розгляд питання про передачу Академії Китаєво-Голосіївської лісової дачі також затягнувся в Раднаркомі УСРР аж до денікінської навали [22].

Протягом листопада 1918 — грудня 1919 р. УАН 15 разів порушувала питання про приміщення для неї перед верховними властями (Гетьманом, Директорією, комендантом Києва, отаманом Коновальцем, Наркомосом, Радою Народних Комісарів України) [23].

Влітку 1919 р. Відділ вищих шкіл Наркомосу робив спроби шляхом ревізій паралізувати діяльність УАН як «не лояльної до Радянської влади» установи (док. 89). Зокрема, в липні Рада вищих учбових закладів (РВУЗ) прийняла ухвалу про всебічне обстеження УАН. Академії наук вдалося на підставі свого статуту довести, що вона не належить до вищих учбових закладів і підлягає тільки верховній владі. В зв'язку з цим було проведено лише ревізію каси УАН [24].

---

[17] *Перший* піврік існування Української Академії наук у Київі та начерк її праці до кінця 1919 року.— К., 1919.— С. 61.
[18] *ЦНБ* АН України, ІР, ф. 10, спр. 32 919, арк. 105—106.
[19] *Перший* піврік...— С. 73.
[20] *ЦДАВО* України, ф. 166, оп. 1, спр. 44, арк. 139.
[21] *Там само*, арк. 12—12 зв., 14, 147—148 зв.
[22] *Там само*, ф. 2, оп. 1, спр. 29, арк. 5.
[23] *Там само*, ф. 166, оп. 1, спр. 44, арк. 12, 147—148 зв.
[24] *Перший* піврік...— С. 150.

З лютого до червня 1919 р. УАН шість разів зверталася до уряду з клопотанням про видачу охоронних листів академікам, а також для установ та приміщень УАН (колишнього Левашівського пансіону та Колегії Павла Галагана, де містилася Національна бібліотека). 4 червня 1919 р. голова РНК УСРР видав обов'язкову постанову про заборону реквізиції речей, помешкань, що займаються дійсними членами Академії та директорами академічних інститутів. Голові-президенту УАН було надано право видавати відповідні охоронні грамоти (док. 90).

Особливо важкими для УАН були вересень—грудень 1919 р.— період окупації Києва денікінськими військами. Монархісти-єдинонеділимці виявили негативне ставлення до Української Академії наук — твердині української культури. Державна допомога Академії не надавалась, діяльність Спільного зібрання була припинена, усіляких утисків зазнавали співробітники, наукові установи мусили звільняти приміщення (док. 99). До приходу добровольчої армії число співробітників Академії сягало 1 тис., після денікінщини воно зменшилося вдвічі. Восени 1919 р. на допомогу Академії прийшла українська громадськість. Просвітницькі українські установи робили внески на рахунок УАН. Від «Товариства шкільної освіти» та «Товариства допомоги» Академії було виділено 500 тис. крб.[25] Намагаючись врятувати УАН, В. І. Вернадський звернувся з доповідною запискою до генерала Денікіна про необхідність зберегти Академію наук із Всенародною бібліотекою при ній (док. 97).

Перебувши з великими труднощами і втратами (адже навіть В. І. Вернадський не зміг повернутися до Києва після другої поїздки в Ростов-на-Дону для переговорів з урядом при ставці Денікіна) майже чотиримісячну денікінську окупацію Києва, Академія вступила в другий рік свого існування. Він виявився для неї не менш складним, ніж попередній. 1920 р. за умов триваючої громадянської війни, господарської розрухи, фінансової кризи Академія майже не отримувала коштів від держави, що призвело до значного скорочення штатів і зменшення обсягів робіт (док. 121). Про надзвичайну складність умов академічної роботи 1920 р. свідчить і той факт, що звідомлення УАН за цей рік так і не було складене в повному обсязі (док. 121).

1921 рік став початком цілої низки спроб радянських урядовців, передусім апарату Наркомосу, адміністративними методами перебудувати «буржуазну» УАН, що працює за «гетьмансько-петлюрівським» статутом, «та ще не встигла остаточно злучитися з робітничою і селянською масами».

5 лютого 1921 р. Раднарком УСРР прийняв постанову «Про науку та вищі школи», якою, зокрема, зобов'язав Народний комісаріат освіти «...представити звіт про стан вищої школи та взагалі наукової праці на Україні й про ті технічні засоби, яких треба вжити, щоб утворити їх раціональну організацію та щоб поставити їх в умови, котрі повинні і вищу школу й всю наукову працю зробити посередником для визволення пролетарських мас від темноти і нужди»[26].

Новий нарком освіти Г. Ф. Гринько ініціював не тільки реформу вищої школи і науки, але й активно втручався у внутрішнє життя Академії, грубо порушуючи демократичні традиції виборності керівників Академії наук.

За наполегливою пропозицією Г. Ф. Гринька до Українського наукового товариства об'єднатися з УАН, починаючи з лютого до травня 1921 р., йшла необхідна підготовча робота. У травні розпочалося об'єднання обох наукових установ, що завершилося 1922 р. (док. 139).

У 1921—1923 рр. Раднарком УСРР прийняв низку постанов щодо Академії. Найважливішою з них, що декларувала перетворення УАН в Києві на всеукраїнську державну установу, була постанова від 14 червня 1921 р., якою приймалось Положення про Всеукраїнську Академію наук (ВУАН) (док. 140). Це Положення про ВУАН мало замінити статут 1918 р. Проте документи свідчать, що протягом декількох наступних

---

[25] *ЦДАВО України*, ф. 166, оп. 1, спр. 451, арк. 375—379.
[26] *Збір* законів і розпоряджень Уряду України.— Харків, 1921.— Ч. 2.— С. 46.

років Академія продовжувала жити за старим статутом, а Положення 1921 р. так і не було впроваджене в повному обсязі.

Наприкінці 1921 р. Наркомос УСРР прийняв ухвалу про ревізування Академії наук та її установ. На початку 1922 р. в Академії працювала наркомосівська надзвичайна ревізійна комісія. В результаті її роботи штати ВУАН були скорочені майже в 5 разів: на перше півріччя 1923 р.— до 126, а на друге — до 117 осіб. Фінансування ВУАН відбувалося не безпосередньо Наркомосом, а Київським губфінвідділом. Академія отримувала на свої потреби коштів менше, ніж вузи. Таке фінансування особливо ускладнило діяльність установ II відділу. Багато науково-дослідних робіт було припинено або скорочено через брак обладнання у лабораторіях та кабінетах, відсутність посуду, реактивів та ін. До повного зубожіння і згортання дослідних робіт були доведені Ботанічний та Акліматизаційний сади.

З відання ВУАН рішенням Наукового комітету та НКО були вилучені деякі наукові установи і передані іншим державним установам та організаціям.

За рішенням Наркомосу УСРР від 28 лютого 1922 р. розпочалася робота по організації науково-дослідних кафедр в м. Києві, Одесі, Харкові, Катеринославі, Кам'янці-Подільському, Миколаєві, Ніжині. Новоутворені кафедри підпорядковувалися Науковому комітетові НКО, мали прямі фінансування, звітність, науково-дослідну роботу координували з ВУАН. Організація кафедр йшла «ударними» темпами (наприклад, у Києві за кілька місяців було утворено 23 кафедри).

1923 р. виповнилося 5 років з часу існування ВУАН. Підводячи підсумки діяльності Академії наук за п'ятиріччя, А. Ю. Кримський писав: «Багато траплялося за ці 5 літ доброго і лихого. Та кінець кінцем більше вийшло доброго, ніж лихого. Добре вже й той факт, що пророблено роботи дуже й дуже багацько. Українська Академія наук розвинулася в могутню, широку, справді всеукраїнську організацію, яка блискуче довела навіть перед усіма ворожими очима свою високу життєздатність та безмірну самовідречену працьовитість і здобула собі вселюдну й повсюдну пошану і в українського громадянства (хоч би й поза кордонами Радянської України), і навіть у чужинців-європейців» [27].

* * *

Об'єктивне висвітлення історії створення і діяльності УАН можливе лише на базі широкого кола різноманітних джерел: документальних, що зберігаються у центральних державних архівах України, Архіві РАН, Інституті архівознавства ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України та відомчих архівах системи Академії наук України, рукописних фондах Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського у Києві та Наукової бібліотеки ім. В. Стефаника у Львові, періодичної преси, статистичних матеріалів та наукової літератури, частина з яких тривалий час була недоступна для широкого використання.

Найбільш систематично й докладно історія створення і перших років діяльності Академії наук України знайшла відображення в документах, що відклалися у фондах ЦДАВО України, Інституту рукопису та Інституту архівознавства ЦНБ АН України.

До таких фондів у ЦДАВО України належать «Міністерство народної освіти та мистецтва Української держави (ф. 2201), «Народний комісаріат освіти України» (ф. 166), «Уповноважений комісії сприяння вченим РНК СРСР при РНК УСРР» (ф. 331). Документи, що зберігаються в зазначених фондах, являють собою єдиний комплекс документів.

У фонді Міністерства народної освіти та мистецтва Української держави (ф. 2201) відклалися листи М. П. Василенка до В. І. Вернадського, Д. І. Багалія, М. І. Петрова, гетьмана П. Скоропадського з питань заснування УАН та її установ,

---

[27] *Звідомлення* Всеукраїнської Академії наук за 1923 р. (з нагоди п'ятилітнього її існування).— К., 1924.— С. 3.

окремі журнали засідань Комісії для вироблення законопроекту про утворення УАН. Відповідно до своїх компетенцій Міністерство народної освіти й мистецтва розглядало ці документи. Серед них одним з найважливіших є закон № 710 Ради міністрів Української держави від 14 листопада 1918 р., затверджений Гетьманом П. Скоропадським «Закон про заснування Української Академії наук у м. Києві».

Значну групу документів складають розроблені згідно з § 2 «Закону» штатні розклади наукових установ при УАН: фізичного та геодезичного інститутів, Лабораторії для спроб над матеріалами при Інституті прикладної механіки, Ботанічного та Акліматизаційного садів. В пояснювальних записках до штатних розкладів та обрахунків видатків цих установ з жовтня 1918 до 1 січня 1919 р. стисло визначаються основний напрям та перші кроки діяльності установи, обгрунтовується доцільність її створення.

На основі розроблених Міністерством народної освіти й мистецтва штатних розкладів та обрахунків видатків, постановою Ради міністрів від 13 листопада 1918 р. у розпорядження Міністерства з коштів державної скарбниці для УАН та її установ на період з 1 листопада 1918 до 1 січня 1919 р. планувалися видатки на господарські й організаційні потреби 566 250 крб., на штатні — 302 966, що разом складало 869 216 крб.

Про копітку роботу по заснуванню УАН свідчить листування Міністерства народної освіти та мистецтва з Українським науковим товариством у м. Києві та Науковим товариством ім. Шевченка у м. Львові, установами, відомими вченими з пропозицією взяти участь у роботі створюваної Академії наук. У фонді зберігається лист міністра народної освіти та мистецтва від 14 листопада 1918 р. з пропозицією затвердити первісний склад УАН з 12 дійсних членів «...котрі мають організувати наукову роботу, внутрішнє життя Академії; а також поволі поширювати академічну організацію нових академіків, відповідно дисциплінам, зазначеним у академічному статуті...» [28].

У фонді зберігаються: доповідна записка акад. О. І. Левицького про перше Спільне зібрання УАН та обрання Голови-президента і Неодмінного секретаря; повідомлення про установчі засідання усіх трьох відділів Академії та обрання голів відділів, а також завірені копії наказів Гетьмана П. Скоропадського про затвердження Голови-президента, Неодмінного секретаря та голів відділів.

Надзвичайно мало документів збереглося про діяльність Академії наук України в 1919—1920 рр. У фондах ВУЦВК (ФР-1) та у фонді Раднаркому України (ФР-2) є лише кілька декретів.

У фонді Народного комісаріату освіти відклалися протоколи Спільних та Надзвичайних зібрань Академії, клопотання про асигнування коштів на потреби УАН та її установ, надання нових приміщень, декрети Раднаркому України, проект статуту УАН 1921 р., листування з комісією з приводу вивчення природних багатств України, листування А. Ю. Кримського з НКО з питань організації архівної справи в Україні.

Значна кількість документів, що певною мірою висвітлює умови, за яких відбувалося становлення ВУАН та її наукова і видавнича діяльність. Найбільш інформативну групу документів становлять проекти статутів, декрети РНК про затвердження статутів УАН, Інструкція НКО щодо статуту ВУАН (затвердженого РНК 14 червня 1921 р.), звідомлення ВУАН за 1921 р. та коротке звідомлення за 1918—1923 рр., звідомлення про діяльність академічних канцелярій (наукової канцелярії Неодмінного секретаря ВУАН, господарчої канцелярії Управи ВУАН) за 1921 р.; звіти про діяльність відділів, їх комісій і комітетів, Акліматизаційного та Ботанічного садів ВУАН, музеїв, повно відклалися документи про діяльність Комітету щодо видання творів академіка Потебні: протоколи, звіти, доповіді, операційні плани та ін.

Значну групу у фонді складають фінансові документи, що дають можливість дослідити питання фінансування ВУАН та її установ урядом республіки, наукову, видавничу та господарську діяльність, матеріальне забезпечення штатних і позаштатних працівників ВУАН та їх якісний і кількісний склад. До таких документів належать кошториси ВУАН на кожен рік та на півріччя, кошториси видатків, відомості про борги

---

[28] *ЦДАВО* України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 16—16 зв.

ВУАН, зведені відомості про додаткові кредити, штатні розклади, поіменні списки працівників ВУАН, її відділів і установ, а також документи, що відносяться до них: декрети, постанови, інструкції Раднаркому УСРР, НКО УСРР, Головпрофобру та Наукового комітету УСРР, листування ВУАН з зазначеними установами з питань фінансування.

У 1921—1923 рр. ВУАН та її установи ревізувалися НКО УСРР та Наркоматом Робітничо-селянської інспекції (НК РСІ) УСРР. Досить повно у фонді відклалися матеріали ревізій 1921—1922 рр., які провадили одна за другою дві комісії — академічна і наркомосівська. Це акти обстежень, доповідні записки, висновки і пропозиції членів ревізійних комісій. У цих документах даються короткі історичні відомості про ревізовану установу, її штатний розклад, наукову та публікаторську діяльність. Всі документи свідчать про складну обстановку, що створилась навколо ВУАН у цей час.

Постановою РНК від 14 червня 1921 р. УАН у Києві було перейменовано у Всеукраїнську (ВУАН) і затверджено новий статут (положення) ВУАН. НКО УСРР направив інструкцію для «Академії наук нановоутвореної законом РНК УСРР на Всеукраїнський масштаб» про порядок звітності всіх наукових установ України, приєднання до ВУАН наукових установ та надання їм статусу академічних, про створення нових наукових установ, асигнування[29]. За рішенням НКО, в містах Одесі, Миколаєві, Кам'янці-Подільському, Катеринославі, Києві, Харкові створювались науково-дослідні кафедри, що підпорядковувались у своїй діяльності Науковому комітетові. Наприкінці 1922 р. їх налічувалося 191.

У справах фонду відклалися документи про створення науково-дослідних кафедр, звіти про їх діяльність та підготовку до проведення Всеукраїнського наукового конгресу. Тут також зберігаються документи про приєднання наукових установ до ВУАН, зокрема Українського наукового товариства у 1921—1922 рр. Це витяги з протоколів ВУАН, НКО, звіт голови Ліквідаційної комісії А. Ю. Кримського, лист членів комісії.

Історію створення нових наукових установ при ВУАН за 1921—1923 рр. відбивають різні документи: звернення, клопотання, обгрунтування, висновки НКО, Головпрофобру, Наукового комітету, витяги з протоколів засідань колегій цих установ, статути наукових установ, затверджені НКО, положення, видаткові кошториси, пояснювальні записки.

Дані про реорганізацію ВУАН, яку планував провести уряд, про створення її філій у Харкові та перенесення туди її II та III відділів, створення філій у Києві, проекти штатних розкладів, фінансування відклалися у планах роботи НКО, проектах постанов, витягах з протоколів НКО, Головпрофобру, пропозиціях професора М. І. Яворського, доповіді М. М. Зотіна, висновках Я. П. Ряппо. Проекти положення про Харківську філію ВУАН, резолюції по звітах ВУАН, листування з цих питань зберігаються у справах фонду.

Про налагодження зв'язків ВУАН із зарубіжними науковими установами, відрядження вчених України на всесвітні конгреси, обмін науковою літературою, вступ українських учених до міжнародного товариства закордонних зв'язків свідчать клопотання Академії наук до НКО УСРР, РНК УСРР, Головпрофобру, рішення НКО, Головпрофобру, протоколи, постанови, документи про видатки коштів на відрядження вчених, звіти про відрядження.

Для дослідження умов життя вчених України в зазначений період, забезпечення їхніх прав і соціальних інтересів багатою джерельною базою є документи Всеукраїнського комітету сприяння вченим (ВУКСУ), який проіснував з 1921 до 1938 р. (Ф. 331. «Уповноважений комісії сприяння вченим РНК СРСР при РНК УСРР»). Уряд України, вбачаючи «державну необхідність у збереженні наукових сил й особливо цінних працівників науки, мистецтва і літератури, необхідних для соціалістичного будівництва, для розвитку народного господарства й культури та найбільш діяльного забезпечення потреб робітничо-селянської оборони» прийняв постанову від 31 серпня 1920 р. про забезпечення працівників науки йкультури продовольством, звільнення їх від уся-

[29] *ЦДАВО* України, ф. 166, оп. 4, спр. 244, арк. 182—182 зв.

ких повинностей; заборону реквізиції житла та предметів побуту. Відповідальність за виконання покладалася на НКО, Південне бюро ВЦРПС, Промбюро Наркомздоров'я, Наркомпродовольства. Проте постанова не виконувалася. Становище вчених у республіці було вкрай тяжким. Виникла нагальна потреба у створенні органу, який займався б питаннями соціального й правового захисту вчених, забезпеченням їх продуктами харчування, одягом, медичним обслуговуванням.

31 жовтня 1921 р. Раднарком України видав постанову «Положення про Всеукраїнський комітет сприяння вченим». До складу комітету ввійшли 11 чоловік: від уряду Д. З. Мануїльський (наркомзем), М. К. Володимиров (нарком продовольства), Г. Ф. Гринько (нарком освіти); видатні вчені України — А. Ю. Кримський, Д. І. Багалій, Д. О. Граве, Д. І. Яворницький, [?] Кларк, Л. В. Писаржевський, [?] Пшеборський; почесним головою комітету був обраний В. Г. Короленко. У Києві, Катеринославі, Одесі були відкриті відділення комітету, а в Полтаві, Чернігові, Глухові, Кам'янці-Подільському, Ніжині, Кременчуці, Житомирі, Херсоні, Миколаєві працювали представництва комітету.

У своїй діяльності ВУКСУ керувався постановами уряду України. У фонді досить повно відклався комплекс постанов, протокольних рішень, а також декрети, накази, розпорядження ВУЦВК й РНК УСРР, ЦЕКУБУ, ВУКСУ про поліпшення побуту наукових працівників, забезпечення їх медичним обслуговуванням, призначення персональних пенсій, створення будинків відпочинку, санаторіїв; протоколи та виписки з протоколів.

У фонді ВУКСУ відклалася значна кількість документів, що характеризують матеріальне становище вчених України: заяви, клопотання, списки, листи вчених про забезпечення продпайками, одягом, взуттям, паливом та ін. Тут зберігається протокольна постанова РНК УСРР від 12 вересня 1921 р. про спеціальне забезпечення шести заслужених працівників науки А. Ю. Кримського, П. А. Тутковського, Д. І. Багалія, Д. О. Граве, [?], Кларка, С. О. Єфремова. Згідно з постановами РНК УСРР від 31 серпня 1920 та 30 серпня 1921 р. на соціальне забезпечення бралися наукові працівники, зареєстровані у списках ВУКСУ (його відділеннях та представництвах). Списки ці періодично переглядалися ВУКСУ і вже 1923 р. були значно скорочені. Грошова частина академпайка, що видавався Москвою, потопала у загальному бюджеті УСРР і тільки частково діставалася ВУКСУ. Аналіз звітів ВУКСУ свідчить, що його кошторис за 1921—1924 рр. скоротився у п'ять разів. Скорочення торкнулося й основних статей додаткового академічного забезпечення та коштів на преміювання вчених за наукові роботи. Ставки додаткового академічного забезпечення вчених України були на 35 % нижчими, ніж у ЦЕКУБУ РСФРР, а натуральний пайок 1923 р. було вже відмінено.

У фонді відклався циркулярний лист голови Раднаркому України Х. Раковського до всіх губвиконкомів від 14 березня 1923 р. про необхідність підтримки наукових працівників, забезпечення їм нормальних побутових умов. Про роботу ВУКСУ та його секцій на місцях з цим листом розповідає група документів — протоколи, плани, звіти засідань Президії ВУКСУ та його комісій і матеріали до них, що висвітлюють діяльність комітету, спрямовану на виконання урядових постанов щодо поліпшення умов життя і праці вчених України. Документи вміщують відомості про роботу в губерніях, заходи щодо поліпшення становища вчених республіки самим ВУКСУ: додаткові видатки на одноразові грошові допомоги, допомогу в друкуванні наукових праць, преміювання за кращі наукові роботи, оздоровлення окремих вчених та ін.

Велику групу документів фонду становить листування ВУКСУ з наркоматами України про забезпечення вчених житлом, продовольством, медичним обслуговуванням, оздоровленням вчених і їх сімей. При підтримці окремих наркоматів, закордонних організацій у великих центрах республіки — Харкові, Одесі, Києві, Катеринославі — вже відкривалися будинки відпочинку вчених. При ВУКСУ створено Комісію для організації літнього відпочинку вчених, почалися роботи з метою відкриття ялтинського санаторію у Криму.

У фонді зберігаються документи експертної комісії ВУКСУ для кваліфікації на-

укових співробітників (протоколи та матеріали до них, рішення комісії), а також про призначення премій за кращі наукові праці. Є низка документів про матеріальну допомогу українським вченим з боку зарубіжних організацій, зокрема Болгарії та Чехословацького «Комітету допомоги культурним силам України».

Великий масив архівного матеріалу, що репрезентує історію діяльності Української Академії наук, зберігся у фондах Інституту рукопису ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України. Основна частина цього масиву зосереджена у двох фондах: 1 та 10. У фонді 1, що складається з багатьох архівних збірок, в архіві Неодмінного секретаря УАН акад. А. Ю. Кримського відклалися документи канцелярії Неодмінного секретаря, найціннішою частиною яких є протоколи Спільного зібрання ВУАН — майже 250 протоколів та матеріали до них за 1918—1928 рр., тобто за час секретарства акад. А. Ю. Кримського. Незважаючи на втрату деяких протоколів, особливо за 1920—1921 рр., наявність лише чернеток окремих протоколів, написаних рукою А. Ю. Кримського, брак окремих додатків до протоколів, все ж на сьогодні це найповніша збірка основних діловодних матеріалів ВУАН. Досить широко представлені в цьому фонді інші матеріали діловодного і наукового характеру. Це, насамперед, листування з органами влади і управління наукою в Україні, ділове листування канцелярії Неодмінного секретаря, правління ВУАН з установами і організаціями, особами, звіти, звідомлення, копії протоколів різних академічних інституцій, передусім підпорядкованих Спільному зібранню, матеріали щодо майнового та фінансового становища ВУАН, у справах видавничої діяльності, в тому числі деякі матеріали про роботу видавництва ВУАН. Представлені також матеріали щодо змін статуту ВУАН, особового складу академічних інституцій, документи діяльності контрольно-ревізійних комісій, що перевіряли роботу ВУАН, тексти доповідей та звідомлень відділів, окремих кафедр і комісій, інститутів Академії наук. В пригоді дослідникам історії ВУАН можуть стати бібліографічні списки видань Академії наук, рукописи статей та матеріалів, що готувалися до видання в «Записках Історично-філологічного відділу ВУАН» тощо.

За браком сталої діловодної номенклатури справ канцелярії Неодмінного секретаря, ці документи відклалися в особистому архіві А. Ю. Кримського в неупорядкованому вигляді. Потрапивши до відділу рукописів ЦНБ АН України від нащадків А. Ю. Кримського, вони були впорядковані за традицією обробки особистих фондів. Тому на сьогодні пошук потрібних документів з історії діяльності ВУАН ускладнений. Слід зауважити, що серед паперів А. Ю. Кримського можна знайти чернетки, копії, оригінальні документи діловодного характеру (звернення, довідки, листи, що стосуються діяльності канцелярії Неодмінного секретаря і правління УАН), які через брак паперу академік використовував повторно.

Другим значним комплексом документів та матеріалів Академії є ф. 10 Інституту рукопису ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України. В ньому зосереджені документи й наукові рукописи академічних інституцій гуманітарного профілю, а також соціально-економічних та правових дисциплін, що існували в межах Історично-філологічного та Соціально-економічного відділів Академії від 1918 до 1934—1936 рр. Найбільший за обсягом масив складають матеріали установ історичної секції ВУАН, згодом історичного циклу, оригінали, чернетки і копії протоколів засідань комісій, планів, звідомлень, доповідних записок, звіти співробітників та членів комісій, листування; документів з фінансових та господарських питань тощо. Не втратили наукового значення рукописи з наукових частин архівів академічних інституцій.

Слід виділити також деякі матеріали Президії ВУАН з атестації співробітників, що відклалися у ф. 10, а також документи академічних установ, підпорядкованих безпосередньо Спільному зібранню (пізніше Президії) ВУАН: Постійної комісії для складання біографічного словника українських діячів, Комісії для виучування продуктивних сил України.

Привертають увагу також документи наукових інституцій, що діяли спільно з академічними установами, серед них — окремі довідкові матеріали щодо діяльності наукових товариств при ВУАН з деяких міст України.

Матеріали щодо діяльності Українського наукового товариства в Києві у ф. 10 (протоколи загальних зборів, секцій і комісій товариства, проекти наукових і видавничих програм, документи про їх виконання, листування) дають змогу дослідити складні політичні умови організації Української Академії наук в Києві, діяльність УНТ та її стосунки з ВУАН до офіційного поєднання в 1920—1922 рр. в одну наукову установу.

Деякі матеріали з історії ВУАН можна знайти у фондах академіків Д. І. Багалія (ф. 1, 80), М. Ф. Біляшівського (ф. 31), М. П. Василенка (ф. 40), В. І. Вернадського (ф. 1), К. В. Воблого (ф. 38), Д. О. Граве (ф. 20), С. О. Єфремова (ф. 317), В. С. Іконникова (ф. 46), А. Ю. Кримського (ф. 36), А. М. Лободи (ф. 37), О. І. Левицького (ф. 1 і 81), О. П. Новицького (ф. 279), М. І. Петрова (ф. 1 і 225); членів-кореспондентів С. І. Маслова (ф. 33), П. М. Попова (ф. 285); співробітників академічних установ Н. Д. Полонської-Василенко (ф. 42), М. В. Шарлеманя (ф. 49), О. А. Назаревського (ф. 78), М. М. Могилянського (ф. 131), М. А. Плевако (ф. 37), А. В. Ніковського (ф. 226) та ін. Це насамперед робочі матеріали комісій і кафедр, які очолювали академіки, посвідчення, довідки та інші документи біографічного змісту, ділова та особиста кореспонденція тощо.

До найцінніших документів з історії Академії наук України, що зберігаються у фондах Інституту рукопису ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України, належать протоколи Спільного зібрання Академії. Вони відклалися здебільшого в архіві Неодмінного секретаря УАН А. Ю. Кримського, у віданні якого знаходився її архів. Більшість наявних протоколів є машинописними оригіналами та рукописними чернетками. Окремі протоколи засвідчені лише підписом А. Ю. Кримського. В архіві Кримського збереглися в основному й додатки до протоколів: доповідні записки, довідки, проекти документів, ініціативні листи та ін. Ці додатки є важливим джерелом для висвітлення діяльності насамперед окремих відділів УАН, академічних інституцій. В пригоді дослідникам може стати інформація формуляра протоколу щодо учасників Спільних зібрань, яка в регестах опущена.

При підготовці збірника не вдалося розшукати оригіналів чи копій, або ж чернеток восьми протоколів Спільних зібрань, що відбулись 1920 р. (№ 49, 50, 53, 57—59, 66, 76). Проте практика друкування документів у кількох примірниках (копії надсилалися до відома Наркомосу, вручалися окремим академікам або членам управи УАН та ін.) залишає надію віднайти ці протоколи.

Крім названих вище архівосховищ, де зберігається значна кількість документів з історії Академії наук, є архіви, в яких такі документи розпорошені в різних фондах і справах. До таких установ відносяться: ЦДІА України в м. Києві (ф. 1235, Колекція документів М. С. Грушевського; ф. 1143, О. І. Левицький; ф. 2020, Д. І. Багалій; ф. 2052; М. Ф. Сумцов; ф. 849, В. С. Іконников), ЦДІА України в м. Львові (ф. 309, Наукове товариство ім. Шевченка), Держархів м. Києва (ф. 26, Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка; ф. 18, Київський політехнічний інститут; ф. 153, Комерційний інститут), Архів РАН (ф. 518, В. І. Вернадський). Центральний науковий архів Інституту архівознавства ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України (ф. 10, О. В. Фомін; ф. 11, М. Т. Кащенко; ф. 22, М. В. Птуха; ф. 34, В. І. Вернадський; ф. 202 И. И. Косоногов; ф. 251, Президія Академії наук України).

У фонді Президії АН України зберігається невеликий за обсягом, проте надзвичайно цінний з погляду фактології, комплекс документів з ранньої історії Академії: протоколи (журнали) засідань Комісії по розробці законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві і матеріали подані до цієї комісії; проекти закону про заснування УАН і статуту Академії; протоколи Спільних зібрань; протоколи засідань Управи УАН; протоколи засідань Історично-філологічного (Першого) відділу УАН; протоколи засідань Соціально-економічного (Третього) відділу УАН; журнал реєстрації вихідних документів; документи, що стосуються створення деяких установ УАН; особові справи академіків Української Академії наук.

Важливим джерелом для вивчення історії Академії є також друковані праці першого п'ятиріччя УАН.

В процесі виявлення на облік взято понад 3 тис. документів. До збірника увійшло 188, у тому числі понад 40 — з попередніх публікацій, 47 — з фондів ЦДАВО України, 64 — Інституту рукопису, 28 — Інституту архівознавства, 3 — ЦДІА України в м. Києві, 6 — Архіву РАН. Чимало документів використано в передмові, додатках та в примітках.

Усі документи мають порядкову нумерацію і розміщені за хронологією, що поєднується з групуванням документів за номінальними ознаками.

Окремим блоком подаються протоколи Спільного зібрання Академії наук. Великий фізичний обсяг протоколів, незадовільний стан текстів багатьох з них і значна інформативність цього джерела, змусили упорядників відійти від традиційної форми публікації документів і вперше в українській археографічній практиці досить широко використати метод регестування вельми значної групи документів. Археографічне опрацювання документів, складання науково-довідкового апарату проведено за «Правилами издания исторических документов в СССР» (М., 1990) та з урахуванням сучасної археографічної практики.

Переважна більшість документів, що увійшли до збірника, має редакційні заголовки, складені упорядниками. В них зазначені вид документа, автор, адресат, зміст, дата, діловодний номер, якщо він вказаний у документі, місце написання в тих випадках, коли воно не було місцем постійного перебування автора документа. Оригінальні заголовки, дати і місце написання документів залишено в окремих офіційних документах (декретах, постановах, статутах, положеннях тощо) із вказівкою в примітці: «Заголовок документа».

У діловодних документах вказується дата їх підписання, в документах, що вимагали затвердження (статути, положення, інструкції тощо) — дата їх затвердження, в авторських документах — дата написання. Якщо точна дата створення документа не встановлена, він датується за змістом, супровідним листом тощо, а кожний такий випадок застережений у підрядкових примітках. У документах і матеріалах з друкованих не датованих джерел вказується дата їх публікації. Якщо в документі дата не вказується, то він датується за змістом чи суміжними документами із застереженням про це в примітці.

Документи, як правило, друкуються без купюр. У витягах подаються переважно опубліковані матеріали звітного характеру (звідомлення), а також записки провідних вчених, представлені в Комісію по виробленню законопроекту про створення Української Академії наук у Києві. Пропущені частини текстів позначаються трьома крапками, але в примітках ці припуски не обумовлюються, оскільки такі витяги є масовими й типовими. Часткова публікація документів і матеріалів застережена в заголовках і текстуальних примітках («Із записки», «Публікується з скороченням» і т. д.).

Текст документів подано за сучасними правилами правопису із збереженням тогочасних мовних особливостей. Необхідно зауважити, що проблеми сучасної української текстології значною мірою обумовлені браком до 1918 р. єдиного українського правопису. Відомо, що протягом XIX — початку XX ст. у практиці українського письма й друку використовувалося близько 60 різних правописних систем. Упорядники врахували практику української текстології, в якій утвердився принцип уніфікації усіх існуючих раніше правописних систем на базі сучасного правопису. Одночасно бралася до уваги неприпустимість сплутування власне правопису із суто мовними формами, що відбивають різновиди діалектної та літературної мови, втручання у лексичну, словотвірну, фонетичну й граматичну підсистеми мови.

Текстологічна робота охопила такі суто правописні моменти: переведення застарілої графіки оригіналу документів на сучасну; поділ на морфеми відповідно до вимог сучасного правопису; опущення приголосних у кореневих морфемах, які за сучасною вимовою і правописом не вживаються; дотримання сучасних правил уживання літер для відтворення певних словосполучень; розбивка тексту на слова; написання слів разом і через дефіс; уживання великої літери.

Непрочитані слова, підписи застережені в текстуальних примітках. Граматичні по-

милки, описки виправлені без застережень. Резолюції та помітки на документах, які стосуються їх змісту, збережені, помітки суто діловодного характеру опущені.

Кожний документ супроводжується легендою, в якій зазначено місце зберігання документа (скорочена назва архівів, бібліотек, номер фонду, опису, справи, аркушів), вказується автентичність документів (оригінал, відпуск, завірена копія, копія, чистовий або чернетковий автограф).

Більшість документів публікується вперше. Документи і матеріали (статут УАН, річні звідомлення Академії, матеріали комісії по утворенню УАН і т. д.), опубліковані Академією у 1919—1924 рр., мали обумовлений статутом наклад 300—600 примірників і давно стали рідкісними.

Якщо документ раніше публікувався, то в легенді вказується дата першої публікації. Текст документа подається за останнім виданням, вивіреним з архівним джерелом публікації. Законодавчі акти подаються за офіційними джерелами.

Скорочені назви архівів, номери фондів розшифровані в переліку використаних архівних і бібліотечних фондів.

Збірник відкривається передмовою, у додатках публікуються регести протоколів Спільного зібрання Академії наук за 1918—1923 рр., списки членів та співробітників Академії, список видань Української Академії наук, перелік доповідей, зроблених співробітниками Академії, перелік документів.

Передмову до збірника написали В. Г. Шмельов, В. А. Кучмаренко.

Упорядники В. А. Кучмаренко, О. Г. Луговський, Н. М. Монастирецька, Л. І. Стрельська, В. Г. Шмельов, С. В. Бакалійко.

Примітки склали В. Г. Врублевський, В. А. Кучмаренко, П. Д. Овчаренко, В. Г. Шмельов.

Регести протоколів Спільного зібрання Академії і примітки до них підготував С. М. Кіржаєв.

Список членів УАН підготувала С. В. Бакалійко.

Список співробітників Академії наук склав О. Г. Луговський.

Список видань УАН та список скорочень склав В. Г. Врублевський.

Перелік доповідей співробітників УАН за 1919—1923 рр. підготувала Л. І. Стрельська.

Науково-допоміжну роботу виконали Н. В. Гончаренко, О. О. Колобов, Л. В. Машина, С. В. Старовойт.

У книзі, що завершуватиме публікацію документів з історії Академії наук (1918—1934), буде подано зведений покажчик імен.

Редакційна колегія збірника складає щиру подяку співробітникам ЦДАВО України, ЦДІА України в м. Києві, ІА та ІР ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України, Архіву РАН за надану всебічну допомогу у виявленні і копіюванні документів з фондів архіву, а також співробітникам Інституту української мови АН України В. М. Брицину, Б. М. Ажнюку та В. А. Передрієнко за висококваліфіковану консультативну допомогу з питань сучасної української текстології.

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

№ 1

З ЛИСТА В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ДО М. П. ВАСИЛЕНКА ПРО ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК[1]

18 травня 1918 р.
м. Полтава

Если Вы не раздумали — я согласен взять на себя временно председательство в Комиссии по ученым учреждениям и высшим учебным заведениям; причем выработка законопроекта об организации национальной Украинской Академии наук должна быть одной из очередных задач комиссии. (Или выделенной из нее подкомиссии.) В комиссии председательствует м[инистр] н[ародного] пр[освещения], когда он этого пожелает (или когда он присутствует?). Я надеюсь набросать записку об организации Академии наук и привезти ее Вам в Киев. Мне кажется, надо стать решительно на новый путь, на кот[ором] стоит Петрогр[адская] Академия наук, еще дальше расширив эту организацию. Академия наук не простое общество, не имеющее своих институтов (подобно устарелой по организации Парижской, кот[орая], впрочем, тоже начинает меняться); но Академия наук есть собрание государственных ученых учреждений: библиотека, архив, геологическая или если возможно, географическая карта, национальные музеи, институты для опытных и гуманитарных наук должны быть обставлены достаточными средствами. Было бы хорошо, если бы Академия была за городом, вблизи Киева с удобными помещениями. Очевидно, сразу создать ее не под силу слагающемуся государственному организму; на первом месте, прежде всего, должно быть создано, хорошо составленное отделение украинского языка, литературы и истории (м[ожет] б[ыть] совместно с славянским?) и те отделы институтов, которые связаны с практически важными для государства интересами, связанными с изучением производительных сил страны и экономическо-статистического обследования ее. Желательна возможно широкая свобода Академии в создании форм таких учреждений — в зависимости от наличия научных сил и поднимаемых государственных вопросов. Я полагал бы необходимым, создаваемую Академию ввести возможно теснее [в] общение с русской, но не немецкой наукой — но сия связь с славянскими ученым очень желательна. Это, конечно, вопрос дальнейшего будущего. [...] *

ЦНБ АН України, ІР, ф. 40, оп. 1, спр. 1346, арк. 6. Копія. Машинопис.

---

* Вилучено матеріал про розбудову вищої школи в Україні.

№ 2

ЛИСТ МІНІСТРА НАРОДНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ДО РАДИ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА У КИЄВІ * З ПРОХАННЯМ ОБРАТИ ПРЕДСТАВНИКА В КОМІСІЮ ПО УТВОРЕННЮ УАН [2]

8 червня 1918 р.

При Народному міністерстві освіти засновуються дві комісії: перша — по виробленню законопроекту про утворення Української Академії наук у Києві і при ній Національної бібліотеки, Нац[іонального] музею та інших міцних наукових інститутів і друга — по справах вищої школи і наукових закладів. Головою обох цих комісій запрошено акад. В. І. Вернадського, який згодився взяти на себе цей обов'язок.

Визнаючи участь Наукового товариства в роботах цих комісій дуже цінною і корисною, маю честь просити раду Товариства обрати свого представника для цієї цілі і про те, хто буде обраний, сповістити мене.

Народний міністр освіти *Мик. [П.] Василенко*
Секретар комісії *В. [Л.] Модзалевський*

ЦНБ АН України, ГР, ф. 10, спр. 32254, арк. 3. Оригінал. Машинопис.

№ 3

ЛИСТ М. П. ВАСИЛЕНКА ДО М. Ф. КАЩЕНКА З ПРОХАННЯМ ВЗЯТИ УЧАСТЬ У РОБОТІ КОМІСІЇ ПО УТВОРЕННЮ УАН

3 липня 1918 р.

Милостивый Государь Николай Феофанович!

При Народном Министерстве просвещения образована комиссия, целью которой является разработка законопроекта об образовании Украинской Академии наук в Киеве. Предполагается основание крупного нового научного исследовательского центра, стоящего на уровне современных требований; поэтому при Академии должна находиться библиотека, имеющая значение Национальной библиотеки, национальный широко обставленный музей и институты опытных наук.

Председателем комиссии приглашен мною и согласился взять на себя эти обязанности академик В. И. Вернадский.

Придавая огромное значение этой комиссии и Вашему участию в ее работах, я обращаюсь к Вам с покорнейшей просьбой не отказаться принять непосредственное участие в ее деятельности в качестве ее члена. При этом, ввиду особой важности и срочности задач Косиссии, деятельность которой, по моему предложению, не должна продлиться более двух месяцев, я очень прошу Вас по возможности немедленно ответить мне на это письмо.

За всеми справками и вопросами прошу Вас обращаться к

---

* Далі УНТ.

Влад[имиру] Ив[ановичу] Вернадскому. Киев, Тарасовская, № 16, кв. 20.

Примите уверение в искреннем уважении.

Ник. Василенко

ЦНБ АН України, ІА, ф. 11, оп. 2, спр. 59, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

№ 4

ЛИСТ М. П. ВАСИЛЕНКА ДО В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ПРО ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ КОМІСІЇ ПО УТВОРЕННЮ УАН

7 липня 1918 р.

Многоуважаемый Владимир Иванович!

Ввиду открытия занятий комиссии под Вашим председательством об учреждении в Киеве Украинской Национальной Академии наук, я покорнейше прошу Вас поставить в первую же очередь также обсуждение и следующих вопросов, которые я считаю срочными и о которых мы уже с Вами говорили:

1). О приобретении и оборудовании типографии Академии наук. Типографией этой могло бы пользоваться Министерство освиты и мистецтва, а также и научные общества.

2). О выборе места, где бы могла на первых порах открыть свои действия Академия наук, а также места, где бы со временем могли быть возведены все необходимые для Академии наук здания.

3). Последние вопросы необходимо также обсудить и относительно Национальной библиотеки и Национального музея, как тесно связанных с Академией наук.

4). Необходимо немедленно же принять все меры к приобретению книг, библиотек и собраний, которые имеют научную ценность и которые могут войти в состав национальных библиотеки и музея. С этой точки зрения я полагал бы целесообразным выяснить, какие дублеты могли бы передать в Национальную библиотеку университеты, другие высшие учебные заведения, средние учебные заведения, публичные библиотеки и т. д. Подобная же мера может быть принята и относительно музеев. Я полагаю, что учебные заведения, общества и отдельные лица с большой отзывчивостью отнесутся к созданию мощной Национальной библиотеки в Киеве своим содействием, пожертвованиями и т. д.

Считаю долгом прибавить, что я обратился к помощнику Державного секретаря М. М. Могилянскому с просьбой взять на себя переговоры по приобретению библиотеки и собрания покойного Ф. К. Вовка.

Прошу принять уверение в моем искреннем и глубоком к Вам уважении.

Н. Василенко

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 6. Засвідчена копія. Машинопис.

№№ 5—26

ПРОТОКОЛИ ЗАСІДАНЬ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

9 липня — 17 вересня 1918 р.

№ 5

ЖУРНАЛ № 1

9 июля 1918 г.

1. Заседание состоялось в кабинете министра народного просвещения, в 6 ч. вечера.

2. В заседание прибыли: министр народного просвещения и искусств Н. П. Василенко, председатель комиссии академик В. И. Вернадский, члены проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. И. И. Косоногов, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Министр народного просвещения и искусств Н. П. Василенко, объявив совещание по поводу учреждения в Киеве Украинской Академии наук открытым, сказал, что мысль об учреждении Академии в Киеве давно уже возникла в среде украинских ученых. Товарищество имени Шевченка у Львове первое подняло этот вопрос, к решению которого вообще подходили близко, но из-за обстоятельств эта мысль до сих пор еще не осуществлена. Нельзя было раньше думать о создании Украинской Академии наук в Киеве, ибо всем известно, какие препоны ставились развитию украинской науки и росту украинского возрождения. Только с 1905 г. в Киеве сорганизовалось Наукове товариство, которое, несмотря на все неблагоприятные условия, издало ряд томов своих записок, сборников и проч. Необходимо засвидетельствовать, что трудности, с которыми было сопряжено издание трудов Наукового товариства были огромны. Наступившая затем война, принесшая с собою и новые преследования украинского национального движения, поставила Наукове товариство в особенно тяжелые условия, и оно вынуждено было прекратить вовсе печатание своих записок и перенести печатание сборников в Москву. Поэтому в Киеве вопрос о создании Академии наук не мог быть поставлен на реальную почву до самого последнего времени. Еще в апреле 1917 г. он поднят был в Науковом товариществе, но до практического осуществления этой мысли дело не дошло.

Теперь есть новые благоприятные обстоятельства в этом вопросе, и задачу создания в Киеве Украинской Академии наук берет на себя Украинская держава. Задача эта — дело государственной важности, и разрешить ее не по силам частному обществу. Участие государства в этом деле даст возможность осуществить мысль о создании в Киеве Академии наук скоро и наиболее полно и поставить существование на твердую почву. Академия должна сосредоточить вокруг себя научные силы, которые в первую очередь должны будут пополнить существующие пробелы в изучении Украины. Ненормальные условия и подозрительное отношение к украинской науке, в которых протекало ее развитие, сделали то, что Украина мало изучена. История Украины, история украинского искусства, язык, литература, природные богатства,

народная жизнь, статистика, география, этнография — частью только начаты изучением, частью имеют такие большие дефекты, что нужны особые условия чтобы заполнить существующие пробелы. Время не ждет и надо спешить наладить ученую жизнь на Украине.

Создание Украинской Академии наук имеет и большое национальное значение, ибо до сих пор еще есть много людей, которые относятся скептически и насмешливо к украинскому движению и возрождению, не верят в живые творческие силы украинского народа, не допускают возможности развития украинских языка и науки. Для тех же, кто верит в жизнеспособность украинского народа, для кого возрождение его, это — «святая святых», для тех — создание Украинской Академии наук имеет огромное значение, составляет национальную потребность и является очередным вопросом.

Далее Н. П. Василенко выразил благодарность членам комиссии за отзывчивость, с которой они отнеслись к приглашению принять участие в этом великом деле. Несомненно, работа комиссии будет трудная, обширная, и ради нее члены комиссии пожертвовали своим временем и отдыхом. Глубокий интерес членов комиссии и ее задателей * служит залогом того, что они будут успешно разрешены и что с осени в Киеве будет открыта Украинская Национальная Академия наук. Надо надеяться, что учреждение это получит здесь широкое развитие и что при помощи научных украинских сил удастся пополнить пробелы в изучении Украины. К сожалению, не все приглашенные члены комиссии прибыли; мы не имеем пока акад. В. Н. Перетца, проф. Н. Ф. Сумцова и проф. А. Е. Крымского. Федор Кондратьевич Волков, намеченный в число членов комиссии, скончался на пути в Киев. Он давно стремился в Киев, но не перенес тяжелого пути.

4. Память Ф. К. Волкова, по предложению Н. П. Василенко, почтена вставанием.

5. Н. П. Василенко передал председательствование акад. В. И. Вернадскому.

6. Академик В. И. Вернадский ознакомил комиссию с составом и конструкцией ее, а также с теми предварительными шагами, которые уже им [с]деланы. В состав комиссии входят: министр просвещения и два его товарища; нет ответов о согласии принять участие в работах комиссии со стороны приглашенных проф. М. С. Грушевского, акад. В. Н. Перетца и проф. М. И. Туган-Барановского. Из давших согласие, акад. В. С. Иконников находится под наблюдением врача, запретившего ему занятия, и он вынужден был взять назад свое согласие, С. Л. Франкфурт уехал по поручению правительства на некоторое время за границу, акад. В. И. Палладин заболел и не может выехать из Харькова. Кроме того, в комиссию входят три представителя от Наукового товарищества в Киеве: проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. К. Тимченко и проф. П. А. Тутковский, и приглашен один представитель от Наукового товарищества имени Шевченка во Львове, но никакого ответа из Львова мы не имеем. Секретарем комиссии приглашен В. Л. Модзалевский.

В комиссию поступили следующие материалы: записка акад. В. Н. Перетца («Головні риси статуту Української Академії наук») **, записка проф. Н. Ф. Кащенка — о желательности учреждения при Украинской Академии наук совершенно новой кафедры «Раз-

---

* В документі помилка, мабуть, потрібно: к ее задачам.

** Див. док. № 30.

вития прикладной биологии или акклиматизации» в широком смысле слова; В. А. Кордта — о национальной библиотеке *; имеют поступить: г. Остащенка-Кудрявцева — об астрономической обсерватории, г. Окунева — об учреждении исследовательского Археологического института в Одессе, проф. И. И. Косоногова — о Физическом институте при Академии наук.

Далее, в связи с экономической разрухой и трудностью отыскания на рынке материалов, необходимых Академии и ее учреждениям, комиссия приняла меры к обеспечению Академии такими материалами и обратилась к председателям ликвидационных комиссий Военно-промышленного комитета А. В. Сахарову и учреждений военного времени Ю. А. Кистяковскому с просьбой сохранить материалы; ведутся такие же переговоры с Красным Крестом. Выясняется возможность иметь ряд нужных для создания лабораторий и опытных институтов материалов для сохранения которых для нужд Академии надо немедленно принять меры.

7. Далее академик В. И. Вернадский огласил письмо к нему министра Н. П. Василенко от 8-го июля **. Письмо прилагается к протоколу. Необходимо сейчас же принять меры к подбору библиотек. Желательно ныне же направить и в этом направлении деятельность комиссии. В Архивно-библиотечном отделе Министерства просвещения есть список библиотек, которые продаются. Список будет представлен в следующее заседание.

8. Постановлено: Записки акад. В. Н. Перетца и проф. Н. Ф. Кащенко отлитографировать и раздать членам комиссии.

9. Проф. И. И. Косоногов сделал внеочередное заявление о том, что в Кривом Роге имеются 20 млн руб., оставленных Г. Калачевским на создание высшего агрономического учреждения на Украине; было бы необходимо выяснить, нельзя ли связать с Академией наук исполнение воли завещателя этой суммы.

Акад. В. И. Вернадский разъясняет, что г. Калачевский желал увидеть высший Сельскохозяйственный институт в своем имении, завещание очень определенно и что, таким образом, Академия не может рассчитывать на завещанные им средства.

10. Председатель указал, что Гетман Украины в разговоре с ним высказал самое горячее сочувствие идее создания Академии наук, считает необходимым широкую разработку ее плана и обещал, несмотря на тяжелые финансовые условия, в которых находится Украинская держава, всяческое содействие к скорейшему созданию Украинской Академии наук в Киеве, поставленной в условия, отвечающие ее национальному значению.

11. Председатель комиссии высказал свои соображения о плане деятельности комиссии и структуре Академии и предложил принять соображения за базу для дальнейшего обсуждения. Эти соображения прилагаются к протоколу ***.

12. После речи акад. В. И. Вернадского между присутствующими членами комиссии произошел обмен мнений, во время которого были даны заявления и предложения: проф. А. В. Сперанским — об исполь-

---

* Див. док. № 29.
** Дата одержання документа. Див. док. № 4.
*** Див. док. № 28.

зовании заводов, возникших в связи с войной, потребовавшей огромное развитие химической промышленности; акад. В. И. Вернадским — о сохранении завода оптического стекла...*

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 1—2 зв. Копія. Машинопис.

№ 6

ЖУРНАЛ № 2

12 июля 1918 г.

1. Заседание состоялось в музее искусств при университете в 1 ч. дня.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии акад. В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Секретарь комиссии прочел журнал предыдущего заседания комиссии от 9-го июля. Журнал заседания утвержден. Приняты предложения: акад. В. И. Вернадского — вести протоколы возможно кратко, с представлением каждому члену комиссии права прилагать к ним свои речи полностью; проф. Д. И. Багалея — чтобы журнал комиссии от 9-го июля был пополнен указанием на то, что большинство членов комиссии высказывалось за обязательное печатание на украинском языке всех изданий Академии, причем те же академические издания могут выходить и на другом языке.

4. Принято к сведению внеочередное заявление проф. Г. Г. Павлуцкого о том, что министр народного просвещения и искусств Н. П. Василенко высказался в разговоре с ним за необходимость печатания изданий Академии на украинском языке с тем, что те же издания могут издаваться Академией и на другом языке и за желательность образования в Академии Отделения истории искусств.

5. Принято предложение акад. В. И. Вернадского — просить проф. А. В. Сперанского представить в комиссию доклад о сохранении и использовании заводов, возникших в связи с войною.

6. Председатель комиссии доложил письмо председателя Киевского областного Военно-промышленного комитета от 1-го июля за № 150/725. Постановлено: передать это письмо на заключение проф. И. И. Косоногова.

7. Председатель комиссии сообщил, что министр юстиции М. П. Чубинский выразил желание принять участие в обсуждении вопроса об отделении государственных и экономических наук Академии наук. Постановлено пригласить г. министра юстиции на то заседание комиссии, или подкомиссии, в котором будет рассматриваться вопрос о конструкции отделения государственных экономических наук.

8. Председатель комиссии огласил список отдельных вопросов, подлежащих рассмотрению комиссии и наметившихся в результате обмена мнений на заседании 9-го июля. Список этот прилагается. Список этот дополнен рядом вопросов, предложенных отдельными членами комиссии, а именно: признано необходимым рассмотреть записки акад.

---

* Подальшого тексту документа у справі немає.

В. Н. Перетца, вопрос о первом составе академиков, вопрос об условиях, каким должны удовлетворять будущие академики, о рукописном отделении в Национальной библиотеке, о национальном архиве, о создании Главной украинской физической обсерватории (вопрос, поднятый на совещаниях в Министерстве земледелия), о возможности проявления деятельности Академии в подготовке молодых ученых.

9. Далее в комиссии был рассмотрен с принципиальной точки зрения вопрос о положениии академиков.

После обмена мнений, единогласно постановлено высказаться за необходимость создания для научной работы академиков Украинской Академии наук таких же условий, в какие поставлена работа академиков Российской Академии. Академики получают содержание от государства и стоят во главе научных исследовательских учреждений Академии. Соединение звания академика с должностью профессора или какого-либо иного [...] может допускаться только с согласия Академии.

10. Оглашена записка акад. В. Н. Перетца «Головні риси статуту Української Академії наук». Постановлено иметь в виду затронутые в записке вопросы и подвергнуть их обсуждению в заседаниях комиссии.

11. Обсуждался вопрос о числе отделений в Украинской Академии наук.

После заслушания записки проф. Н. Ф. Кащенко о желательности учреждения при Украинской Академии наук совершенно новой Кафедры развития прикладной биологии, или акклиматизации в широком смысле слова, и обмена мнений п о с т а н о в л е н о: высказаться за учреждение в Украинской Академии наук трех отделений:

а) Историко-филологического, *б)* Физико-математического (с разрядом прикладного естествознания), *в)* Государственно-экономического.

12. После обмена мнений о задачах Академии наук, признано необходимым, чтобы Украинская Академия наук по своему характеру была *исследовательским учреждением* с рядом лабораторий, институтов, музеев и комиссий, снабженных средствами, причем такими исследовательскими аппаратами должны быть надлежащим образом обставлены все три отделения.

13. П о с т а н о в л е н о образовать две подкомиссии:

а) историко-филологическую и *б)* физико-математическую из членов комиссии с правом кооптации для более частного обсуждения вопроса и состава этих отделений.

Для обсуждения Отдела государственно-экономического просить министра освиты пополнить состав комиссии юристами.

14. Следующие заседания комиссии назначены на 17-е июля, в 6 ч. вечера, в кабинете министра народного просвещения и 20-го июля, в 10 ч. утра в музее искусств при университете.

15. Заседание закрыто в 5 ч. вечера.

Председатель комиссии академик
Секретарь комиссии
Члены комиссии

Архів РАН, ф. 518, оп. 4, спр. 99, арк. 29—30. Копія. Машинопис.

№ 7

ЖУРНАЛ № 3

17 июля 1918 г.

1. Заседание состоялось в кабинете министра народного просвещения и искусств в 6 ч. вечера.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии — акад. В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. П. А. Тутковский, Главноуправляющий делами искусств и национальной культуры П. Я. Дорошенко и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Секретарь комиссии прочел журнал заседания комиссии от 12 июля. Журнал утвержден.

4. Председатель комиссии доложил, что от проф. М. И. Туган-Барановского получено согласие принять участие в работах комиссии и что министр народного просвещения и искусств обратился к профессорам Е. В. Спекторскому, И. А. Малиновскому и Е. В. Васьковскому с просьбой быть членами комиссии.

5. Председатель комиссии сообщил, что от председателя Ликвидационной комиссии Военно-промышленного комитета поступил при № 162 список материалов и предметов, могущих понадобиться для исследовательских учреждений Академии, с просьбой сообщить возможно скорее ответ комиссии о том, какие предметы и материалы действительно необходимы для Академии. По словесным переговорам с Военно-промышленным комитетом ясно, что надо спешить с ответом. Кроме того, Гетман Украины обратился к министру просвещения с просьбой представить ему список приборов, нужных Академии для Физического института и аналогичных учреждений. К списку должен быть приложен немецкий перевод. П о с т а н о в л е н о: для рассмотрения данного списка и исполнения поручения Гетмана Украины образовать подкомиссию в составе акад. В. И. Вернадского, проф. А. В. Сперанского, проф. С. П. Тимошенко и проф. И. И. Косоногова (которого вызвать телеграммой) с представлением ей права кооптации новых членов.

6. Председатель комиссии доложил о посещении его душеприказчиком покойного Ф. К. Вовка — П. Я. Стебницким, который на основании завещания Ф. К. Вовка выразил желание передать библиотеку покойного в Академию наук на известных условиях, напр., путем создания при Академии наук антропологического научного учреждения, связанного с именем Ф. К. Вовка. П о с т а н о в л е н о передать это предложение на заключение физико-математической подкомиссии, которой поручить выяснить вопрос во всех деталях с душеприказчиками Ф. К. Вовка. По предложению Г. Г. Павлуцкого решено — после официального внесения предложения душеприказчиков — снестись с председателем украинской мирной делегации С. П. Шелухиным в отношении возможности перевозки библиотеки Ф. К. Вовка в Киев.

7. Председатель комиссии доложил о том, что министр народного просвещения и искусств вносит через него на обсуждение комиссии вопрос о составлении законопроекта об ассигновании 1 млн руб. на немедленное приобретение библиотек и книг для создания начала Национальной библиотеки. Покупаемые книги должны систематизироваться и каталогизироваться. При выработке этого законопроекта, очевидно,

должен быть в нем указан и орган, который распоряжается этим фондом; по мнению председателя, таким органом мог бы быть организованный законодательным путем Временный комитет по созданию Национальной библиотеки. Очевидно, вопрос о выработке этого законопроекта может быть обсужден только после принципиального решения о принадлежности Национальной библиотеки к числу учреждений, находящихся в ведении Академии наук. Поэтому председатель комиссии предлагает прежде всего обсудить этот вопрос и только после его принципиального решения перейти к вопросу о законопроекте.

8. Председатель комиссии сообщил, что министр Народного просвещения и искусств обратился с письмом к акад. В. С. Иконникову о приобретении его библиотеки для Национальной библиотеки. Проф. Д. И. Багалей доложил заключение историко-филологической подкомиссии от 16 июля по вопросам о Национальной и академической библиотеках: после обмена мнений подкомиссия приняла по вопросу о числе и составе учено-вспомогательных учреждений при отделении решение — высказаться за желательность создания особой библиотеки при Академии, составленной в зависимости от потребностей отделений и учреждений подведомственных Академии, с тем, чтобы в этой библиотеке были отделы: старопечатных книг и рукописей. Национальная публичная библиотека, по мнению подкомиссии, должна быть создана отдельно от академической, так как последняя должна выдавать книги академикам на дом, что не может быть допустимо в Национальной библиотеке, являющейся хранилищем всей печатной продукции на Украине, и, по возможности, за ее пределами. Национальная библиотека может лишь находиться в ведомстве Академии. С своей стороны, проф. Д. И. Багалей указал на желательность приобретения библиотеки проф. В. Б. Антоновича. Проф. П. А. Тутковский сообщил об известной ему весьма ценной библиотеке, гибнущей в подвалах Луцкого городского училища и состоящей из конфискованных в свое время из польских монастырей книг самого разнообразного содержания, и он полагает нужным выяснить, нет ли и при других училищах таких же ненужных им книжных собраний.

После оживленного обмена мнений, в котором приняли [участие] все члены, комиссия пришла к заключению, что Национальная библиотека должна находиться в ведении Академии наук, но быть автономным учреждением с своим бюджетом. В ее уставе должно быть определено влияние Академии наук на жизнь библиотеки и условия ее помощи работам академиков.

Далее комиссия перешла к вопросу о законопроекте об отпуске 1 млн руб. для образования фонда Национальной библиотеки.

После обмена мнений комиссия п о с т а н о в и л а:

а) поручить председателю и секретарю комиссии выработать к следующему заседанию законопроект об отпуске 1 млн руб. в распоряжение министра народного просвещения и искусств для создания фонда на приобретение библиотек и книг для Национальной библиотеки, наметив, что деньги эти должны расходоваться особым Временным комитетом, который обязан будет установить план и способы их расходования, принимать меры для получения библиотек от казенных учреждений (даром или в обмен), для привлечения пожертвований деньгами и книгами и т. д.

9. После этого комиссия перешла к продолжению обсуждения основных вопросов конструкции Академии. После обмена мнений ко-

миссия приняла большинством голосов следующие основные положения для устава Академии:

а) Академия наук является автономным учреждением;

б) Председатель (Голова) Академии выбирается в общем собрании Академии из числа академиков на трехлетний срок с правом переизбрания по истечении срока;

в) каждое Отделение (Виддил) имеет выборного председателя (голова Виддилу), избираемого членами Отделения на трехлетний срок с правом переизбрания по истечении срока;

г) Непременный секретарь (Генеральный секретарь) Академии ведает делами Общего собрания Академии и делами, не имеющими отношения к отделениям; избирается Общим собранием на 3 года с правом переизбрания;

д) каждое Отделение имеет для ведения своих дел секретаря (секретарь Виддилу), избираемого отделением на 3 года, с правом переизбрания;

е) должность вице-президента Академии признана ненужной. Президента Академии, в случае его болезни или отсутствия, заменяет один из председателей отделений по порядку, который должен быть обозначен в уставе;

ж) в члены Академии (академики) может быть предложено лицо, известное своими научными трудами, только по инициативе, исходящей из среды членов данного отделения Академии;

з) выбор в академики производится сперва в отделении, затем — в Общем собрании, в обоих случаях вопрос решается простым большинством голосов. Вопрос о составе избирательного собрания (напр., требуется присутствие на нем $^2/_3$ академиков, находящихся в Киеве) и др. оставлены открытыми до справки с новым законом о выборах в Петроградскую Академию наук 1917 г.;

и) при Академии наук может быть ряд постоянных комиссий, в состав которых могут входить и лица, не принадлежащие к составу Академии. Схему организации этих комиссий поручено выработать председателю и секретарю комиссии.

10. Председатель комиссии доложил о работах Физико-математической подкомиссии, которая постановила составить о каждом из исследовательских учреждений Физико-математического отделения особые записки. Во время съезда естественников Украины (1 августа) подкомиссия предполагает созвать большое совещание для обсуждения указанных записок и вообще плана организации Физико-математического отделения в целях получения более широкой базы для своих предложений, которые будут внесены затем на окончательное заключение комиссии.

11. Председатель историко-филологической подкомиссии Д. И. Багалей сделал краткий доклад о работах подкомиссии.

12. Заседание закрыто в 10 ч. вечера.

Председатель комиссии академик
Секретарь комиссии
Члены комиссии

Архів РАН, ф. 518, оп. 4, спр. 99, арк. 33—35. Копія. Машинопис.

№ 8

ЖУРНАЛ № 4

20 июля 1918 г.

1. Заседание состоялось в 10 ч. утра, в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии — акад. В. И. Вернадский, члены — проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Председатель комиссии доложил о полученной им от проф. И. И. Косоногова телеграмме с сообщением о невозможности прибыть в заседание из-за железнодорожной забастовки.

Постановлено: ввиду необходимости в срочном порядке дать ответ председателю Ликвидационной комиссии Военно-промышленного комитета о материалах и предметах, имеющихся в его распоряжении, а также составить список того же по просьбе п. Гетмана, предоставить акад. В. И. Вернадскому право созвать заседание подкомиссии, избранной в прошлом заседании, с приглашением в нее специалистов по своему усмотрению, не дожидаясь приезда проф. И. И. Косоногова.

4. Председатель комиссии доложил проект закона о Национальной библиотеке и фонде для нее.

После поправок, внесенных некоторыми членами комиссии, основные положения проекта закона были приняты, окончательная редакция его поручена председателю и секретарю комиссии. Проект этот прилагается к настоящему журналу.

5. Председатель комиссии указал на желательность приобретения библиотеки М. П. Драгоманова и проф. Тимченко — библиотеки В. И. Белозерской в г. Борзне.

Постановлено: *а)* поручить проф. Г. Г. Павлуцкому вступить в сношения с наследниками М. П. Драгоманова по этому вопросу и запросить В. И. Белозерскую от имени комиссии, не найдет ли она возможным продать библиотеку Национальной библиотеке.

6. Оглашено поступившее в комиссию заявление душеприказчиков покойного Ф. К. Вовка — П. Я. Стебницкого и С. А. Ефремова от 19 июля с. г.* и духовное завещание Ф. К. Вовка от 31 июня 1915 г., прилагаемые к настоящему протоколу **.

При этом председатель комиссии сообщил, что при словесных переговорах он высказал душеприказчикам некоторые соображения, которые было бы желательно, в случае принятия их комиссией, так или иначе оговорить ввиду будущего. Во-первых, весьма возможно, что при будущей конструкции Академии не будет создано отдельного Антропологического института, а будет посвящено изучению антропологии и часть большого музея, например антропологический отдел музея. Было бы желательно поэтому, чтобы пожертвование Ф. К. Вовка могло поступить в такое учреждение Академии. Затем в числе книг, жертвуемых Ф. К. Вовком, есть книги по истории и археологии Украины, которые не имеют прямого отношения к антропологии и этнографии и поэтому было бы правильнее, чтобы такие книги с сохранением имени Ф. К. Вовка были переданы в другое ее учреждение, например в

---

* Див. док. № 53.

** Документа у справі немає.

Национальную библиотеку. Душеприказчики считали подобного рода решения согласными с волею завещателя.

По просьбе П. Я. Стебницкого, председатель комиссии обратился с письмом к Непременному секретарю Российской Академии наук С. Ф. Ольденбургу с просьбой принять меры к охране библиотеки и коллекции Ф. К. Вовка.

По обсуждению заявления душеприказчиков и сообщения председателя, комиссия п о с т а н о в и л а:

а) выразить согласие комиссии на принятие дара душеприказчиков Ф. К. Вовка на условиях, предложенных душеприказчиками, при этом, однако, признала желательным сделать оговорки, которые были сделаны председателем душеприказчикам;

б) о своем постановлении уведомить министра народного просвещения и искусств и просить его выразить благодарность душеприказчикам, которых также известить о принятых постановлениях;

в) после ответа душеприказчиков просить председателя комиссии акад. В. И. Вернадского обратиться от имени комиссии к председателю Украинской мирной делегации С. П. Шелухину об оказании содействия к перевозке книг и коллекций Ф. К. Вовка в Киев.

7. Председатель комиссии высказал мнение о желательности приобретения для Национальной библиотеки библиотеки писателя Б. Н. Гринченко.

П о с т а н о в л е н о: просить члена комиссии проф. Е. К. Ткаченко выяснить этот вопрос и снестись по поводу него с вдовой писателя.

8. Председатель комиссии предложил обсудить вопрос об основании при Академии наук Физической и метеорологической обсерватории. При этом председатель комиссии высказал мнение о желательности создания при Академии наук прежде всего Геофизической обсерватории исследовательского типа. Однако, имея в виду, что на Украине должна быть создана Главная физическая обсерватория наблюдательного характера с целой сетью станций по Украине, желательно поставить обсерваторию такого рода в связь с Академией наук, дабы она была вне зависимости от бюрократических учреждений.

После обмена мнениями комиссия п о с т а н о в и л а: высказаться за учреждение на Украине Главной физической обсерватории (с геофизической частью), находящейся в ведении Академии наук, пользующейся самоуправлением и своим бюджетом.

9. Обсуждается поднятый в записке акад. В. Н. Перетца вопрос о возможности для Академии наук взять на себя подготовку молодых ученых.

После обмена мнениями, комиссия п о с т а н о в и л а:

а) высказаться за желательность, чтобы деятельность Академии в этом отношении была поставлена достаточно широко, так чтобы высшие школы Украины могли прикомандировать к ней оставленных при ней молодых людей вместо посылки за границу. С этой целью в ее научно-исследовательских институтах должны быть оставлены места для молодых ученых, где они могли бы научно работать под руководством академиков. Иметь это в виду при составлении устава;

б) высказаться за невозможность для Академии наук взять на себя заботу о подготовке лиц для средних школ.

10. По предложению председателя комиссии, последняя обсуждала вопрос о предоставлении академикам права открывать вольные курсы или отдельные циклы лекций в стенах Академии или в других местах,

что очень важно в целях приобретения учеников и вообще сохранения связи с молодыми научными силами.

По обсуждении этого вопроса комиссия постановила высказаться за желательность предоставления права академикам и ученому персоналу Академии наук и ее учреждений открывать курсы или читать отдельные лекции. с разрешения конференции Академии. Иметь это в виду при составлении устава.

11. Комиссия обсуждала вопрос об организации в Украинской Академии наук кафедр по истории искусств, причем проф. Г. Г. Павлуцкий, напомнив заявление по этому поводу министра народного просвещения и искусств, также высказался за желательность создания таких кафедр. Председатель комиссии, со своей стороны, указал на желательность изучения на Историко-филологическом отделении истории музыки, которая вообще составляет в духовной жизни людей...*

После обмена мнениями комиссия постановила высказаться за возможность объединения некоторого количества кафедр в Историко-филологическом отделении.

12. По вопросу о языке, на котором должны печататься издания Академии наук, после обмена мнениями, комиссия п о с т а н о в и л а: высказаться за то, чтобы все издания Украинской Академии наук обязательно должны печататься на украинском языке, причем параллельно каждая работа, по желанию автора, может быть напечатана Академией в своих изданиях и на любом другом языке.

13. Следующие заседания назначены: 24 июля, в 6 ч. вечера, кабинет министра народного просвещения и искусств, и 27 июля в 10 ч. утра в музее искусств при университете.

14. Заседание закрыто в 12 ч. дня.

Председатель комиссии академик
Секретарь комиссии
Члены комиссии

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 12—15 зв. Копія. Машинопис.

№ 9

ЖУРНАЛ № 5

24 июля 1918 г.

1. Заседание состоялось в 6 ч. вечера, в кабинете министра народного просвещения и искусств.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, товарищ министра народного просвещения и искусств И. А. Красуский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан журнал заседания комиссии от 20 июля. Журнал утвержден.

---

* Частини тексту документа немає.

4. Проф. Д. И. Багалей сообщил об осмотре им библиотеки В. Б. Антоновича, сохранившейся у его наследников. В беседе своей с проф. Д. И. Багалеем Д. В. Антонович находил весьма желательным переход библиотеки его отца в Академию наук, причем со своей стороны выразил желание об участии Академии наук в постановке памятника на могиле отца.

После обмена мнений п о с т а н о в л е н о: признать крайне желательным поступление библиотеки В. Б. Антоновича в Национальную библиотеку и просить проф. Д. И. Багалея вести дальнейшие переговоры с наследниками его относительно способов и условий приобретения библиотеки.

5. Проф. С. П. Тимошенко предложил обсудить вопрос о праве Академии присуждать ученые степени и проф. А. В. Сперанский — о положении ученого персонала Академии.

П о с т а н о в л е н о: внести эти вопросы в список и подвергнуть обсуждению в заседаниях комиссии.

6. Председатель комиссии сообщил, что законопроект об образовании фонда Национальной библиотеки Украинской державы прошел в Совете Министров в сумме 500 тыс. руб. и что перед комиссией стоит очередная задача — выработать положение о Временном комитете и обеспечить средствами фонд с 1 января 1919 г. Вопрос этот будет поставлен на повестку как только закон будет подписан п. Гетманом.

7. Председатель комиссии сообщил, что министр народного просвещения и искусств, в связи с ассигнованием 500 тыс. руб. на фонд Национальной библиотеки, обратился с письмами: к Киевскому городскому голове — о возможности слияния городской публичной библиотеки с Национальной и к г. Лубковскому — по вопросу о передаче Общественной библиотеки в состав Национальной.

8. Оглашено письмо академика В. С. Иконникова к министру народного просвещения и искусств по поводу приобретения его библиотеки. Письмо это прилагается к настоящему журналу *.

9. Председатель комиссии доложил, что состоявшееся вчера заседание подкомиссии по рассмотрению списка предметов Военно-промышленного комитета высказалось за необходимость приобретения оборудования оптической мастерской и 9 пуд. ртути.

П о с т а н о в л е н о: утвердить указанное постановление подкомиссии и уполномочить акад. В. И. Вернадского на дальнейшие переговоры о приобретении оборудования и ртути.

10. Оглашено отношение главноуполномоченного по управлению и ликвидации учреждений военного времени от 19 июля за № 721.

П о с т а н о в л е н о: принять к сведению.

11. Оглашено прилагаемое письмо А. Н. Яницкого к председателю комиссии от 24 июля с рекомендацией В. П. Линника, работавшего в оптической мастерской Военно-промышленного комитета *.

П о с т а н о в л е н о: иметь в виду В. П. Линника в случае перехода оптической мастерской в ведение Академии.

12. Оглашена записка, поданная п. Гетману председателем комиссии по вопросу об отводе временного помещения для Академии наук в здании Владимирского кадетского корпуса.

Записка эта подана п. Гетману одновременно с запиской делегации от Украинского университета. При этом председатель комиссии сооб-

---

* Документа у справі немає.

щил, что по впечатлениям, вынесенным им из беседы с п. Гетманом, есть шанс на то, что здание Корпуса будет передано для Академии и университета. Кроме того, п. Гетман осведомил председателя комиссии, что в настоящее время под председательством министра путей сообщения, разрабатывается план застройки Зверинца, на котором будет отведена достаточная площадь для возведения зданий для Академии наук и университета.

9. Председатель комиссии сообщил о поступивших новых материалах: записке Г. Ю. Жуковского — «По вопросу организации при Изюмском оптическом заводе Керамико-стекольного научно-технического испытательного института» и отношение Геологического комитета от 23 июля за № 28 по вопросу о переходе его в число учреждений Академии наук.

Постановлено: записку Г. Ю. Жуковского передать для предварительного рассмотрения проф. А. В. Сперанскому, а отношение Геологического комитета — В. И. Вернадскому, а затем на заключение физико-математической подкомиссии.

10. Проф. Д. И. Багалей сделал внеочередное заявление о желательности скорейшего составления подкомиссии государственно-экономических наук.

Постановлено: просить проф. М. И. Туган-Барановского и проф. Е. В. Спекторского, проф. Д. И. Багалея составить подкомиссию с приглашением в нее других лиц путем кооптации; поручить подкомиссии обсудить вопрос о соединении государственно-экономических наук в одном отделении, или разделении их на два отделения.

11. Председатель комиссии доложил просьбу министра народного просвещения и искусства о разработке комиссией законопроекта об отпуске 1 млн руб. на первоначальные расходы по организации Академии наук.

После обмена мнений постановлено:

а) признать крайне желательным, чтобы в распоряжении министра народного просвещения и искусств находился фонд в 1 млн руб., расходуемый на приобретение предметов и материалов, приспособление и меблировку зданий Академии наук, перевозку библиотек, принятие пожертвований, содержание комиссии и ее технического аппарата и проч.;

б) законопроект составить в одном пункте, составить к нему объяснительную записку;

в) редакцию того и другого поручить председателю и секретарю комиссии.

12. Обсуждался вопрос, поднятый в настоящем заседании проф. А. В. Сперанским, о положении ученого персонала Академии (лаборантов, хранителей и проч.).

После продолжительного обмена мнениями, комиссия пришла к следующим решениям:

а) ученый персонал Академии и ее учреждений следует разделить на две категории — для занятий штатных должностей хранителей, зоологов, лаборантов и проч., которые занимаются впредь до выслуги пенсий, по выслуге коей лица эти могут быть оставляемы и далее на службе с согласия заведующего учреждением еще на пятилетие. Вторая категория выбирается отделением на срок в три года, по истечении которого заведующий учреждением может возбудить вопрос об оставлении их на службе и далее.

13. В связи с принятым выше постановлением об ученом персонале

Академии (§ 12), председатель комиссии поставил на обсуждение вопрос об условиях для этих лиц, праве их на совмещение должностей и праве их на участие в управлении учеными учреждениями.

После продолжительного обмена мнений комиссия п о с т а н о в и л а:

а) для избрания ученого персонала Академии необходимым условием должны быть или наличие высшего образования, или издание ученых работ;

б) вопрос о праве на совмещение должностей отложить до обсуждения штатов, как тесно с ними связанного;

в) вопрос об участии в управлении учеными учреждениями, как относящийся к внутренней организации учреждений, предоставить самой Академии.

14. Обсуждался поднятый проф. С. П. Тимошенко в настоящем заседании вопрос о праве Академии наук присуждать ученые степени, причем проф. Д. И. Багалей, разрешая этот вопрос, вместе с проф. С. П. Тимошенко, положительно указывал, что проф. Н. Ф. Сумцов держится такого же мнения. После оживленного обмена мнениями комиссия п о с т а н о в и л а:

а) признать, что Академия наук имеет право давать степень доктора Honoris causa за работы и вообще за ученую деятельность;

б) предоставить отделениям право возводить данное лицо в степень доктора Honoris causa;

в) ...*

г) предоставить отделениям право, если они того пожелают, устраивать диспуты на ученую степень, устан. законом для высших школ, причем экзамены на допущение к диспуту не должны происходить в Академии наук.

15. Далее комиссия обсуждала вопрос об учреждении в Академии премий и фондов.

Вопрос этот, по предложению проф. Д. И. Багалея, снят с обсуждения и передан на предварительное рассмотрение во все подкомиссии.

16. По предложению председателя комиссии обсуждался вопрос об условиях, которым должны удовлетворять академики Украинской Академии наук.

Ввиду позднего времени, обсуждение данного вопроса, вызвавшего оживленный обмен мнений, постановлено продолжить в следующем заседании.

17. Следующее заседание комиссии назначено на 10 ч. утра 27 июля в музее искусств при университете.

18. Заседание закрыто в 10 ч. вечера.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 19—22. Чернетка. Рукопис.

№ 10

ЖУРНАЛ № 6

27 июля 1918 г.

1. Заседание состоялось в 10 ч. утра в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель — академик В. И. Вернад-

* Текст закреслено.

ский, члены — проф. Д. И. Багалей, главноуправляющий делами искусств и национальной культуры П. Я. Дорошенко, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан журнал заседания № 5 и после поправок утвержден.

4. Председатель комиссии сообщил, что выработан комиссией законопроект об отпуске средств на первоначальные расходы по организации Академии наук прошел вчера в Совете Министров в форме аванса в сумме 200 тыс. руб.* Причем в случае, если эта сумма будет израсходована ранее 1 января, то возможен отпуск следующего аванса в таком же размере.

5. Председатель комиссии сообщил, что в управлении Красного Креста имеется химич[еская] лаборатория и склад химических материалов, которые могут быть полезны для ученых учреждений Академии. Главноуполномоченный Красного Креста Е. Д. Иваницкий в беседе с председателем комиссии выразил мнение о возможности передачи лаборатории в случае ее ликвидации Академии на льготных условиях.

Постановлено: обратиться к Е. Д. Иваницкому от имени комиссии с просьбой о передаче материалов Академии.

6. Председатель комиссии сообщил, что комиссия по высшей школе передала в комиссию Академии наук законопроект об обязательной присылке книг типографиями.

Постановлено: поручить акад. В. И. Вернадскому и проф. Д. И. Багалею рассмотреть этот законопроект и внести его в комиссию.

7. Председатель комиссии сообщил, что, кроме поступившей уже записки о Геологическом комитете, ожидается еще поступление записки о Геодезическом институте и других подобных учреждениях и предложил для ускорения дела передать их по получению на предварительное рассмотрение физико-математической подкомиссии. Предложение это принято.

8. Оглашено письмо проф. С. П. Тимошенко по вопросу о покупке оптической мастерской и условиях выбора в академики. Письмо прилагается к журналу *.

9. Обсуждался вопрос о задачах Академии наук и условиях, которым должны удовлетворять академики.

В обсуждении этого вопроса принимали участие все члены комиссии. В заключение профессор Д. И. Багалей внес проект формулировки задач Академии. По предложению председателя комиссии постановлено проект формулировки проф. Д. И. Багалея передать в качестве материала на предварительное обсуждение всех подкомиссий. Проект прилагается к журналу **.

10. Обсуждался вопрос о типографии при Академии наук, внесенный на обсуждение комиссии г. министром народного просвещения и искусства, причем оглашен был соответствующий пункт его письма от 7 июля на имя председателя комиссии.

Комиссия, имея в виду, что в академической типографии должно быть много разнообразных шрифтов и особых знаков, постоянно вводимых вновь в науку филологами, физиками, химиками и математиками, после обмена мнений постановила, что при Академии наук должна

---

* Див. док. № 56.

** Документа в справі немає.

находиться типография, оборудованная и для художественных изданий, а также словолитня. Типографией этой могут пользоваться для своих научных и художественных изданий Министерство народного просвещения и искусств, высшие школы и университеты.

Для подыскания типографии и выработки денежного плана для ее приобретения и эксплуатации в ближайшем времени постановлено образовать под председательством проф. П. А. Тутковского подкомиссию, в которую пригласить проф. А. М. Лободу, В. Л. Модзалевского, прив.-доц. И. И. Огиенко и заведующего Киевской школой печатного дела; этой подкомиссии предоставить право кооптации.

11. Председателем комиссии поставлена на обсуждение записка академика В. Н. Перетца, вновь оглашенная.

Постановлено: отдельные положения записки подвергнуть предварительному обсуждению в соответствующих подкомиссиях и затем рассмотреть в заседаниях комиссии, при обсуждении вопросов, затронутых и в записке.

12. Поставленный на обсуждение вопрос о рукописном отделении Национальной библиотеки передать на рассмотрение историко-филологической подкомиссии.

13. Проф. М. И. Туган-Барановский сообщил, что подкомиссия государственно-экономических наук высказывает за наименование 3-го отделения Академии наук «Отделением социальных наук», которое разделяется на два разряда. Возражений это предложение не встретило.

14. Председатель комиссии предложил обсудить вопрос о правлении Академии наук и сообщил данные о правлении Петроградской Академии, на которое возложены все хозяйственные заботы и дела. После обмена мнений, комиссия постановила высказаться за следующую организацию правления Украинской Академии наук:

Правление Академии состоит из трех членов, избираемых по одному от каждого отделения, сроком на три года с выдачей особого вознаграждения; председатель правления избирается членами из своей среды. При правлении состоят: секретарь, приглашаемый на службу из сторонних для Академии лиц; казначей, бухгалтер, его помощник, чиновник для особых поручений, смотритель зданий.

Канцелярия при Непременном секретаре Академии состоит из его помощника (или управляющего канцелярией) и других служащих, на содержание которых пока назначается определенная сумма. Помощник Непременного секретаря выбирается общим собранием Академии по предложению Непременного секретаря и назначается Президентом Академии. Остальные служащие правления, с согласия Президента, назначаются правлением *.

15. Проф. Е. К. Тимченко внес предложение высказаться за желательность возобновления деятельности работавшей под председательством проф. Г. Г. Павлуцкого Комиссии по выработке украинских шрифтов. Это предложение поддержано членами комиссии.

16. Следующее заседание комиссии назначено в 6 ч. вечера 31 июля в кабинете министра народного просвещения и искусств.

17. Заседание закрыто в 1 ч. дня.

ЦНБ АН Україні, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 23—24 зв. Чернетка. Рукопис.

---

* Комиссия также отметила, что Академии необходимы собственные перевозочные средства: грузовик, легковой автомобиль или лошади. *(Прим. док.)*

№ 11

ЖУРНАЛ № 7

31 июля 1918 г.

1. Заседание состоялось в 6 ч. вечера в кабинете министра народного просвещения и искусств.

2. В заседание прибыли: председатель — акад. В. И. Вернадский; члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский, секретарь комиссии В. Л. Модзалевский и проф. Б. А. Кистяковский.

3. Прочитан и утвержден журнал № 6 от 27 июля.

4. Доложено о поступившей в комиссию записке В. А. Кордта о Национальной библиотеке.

Постановлено: записку эту размножить и раздать членам комиссии для ознакомления с нею.

Председатель комиссии сообщил о поступивших в подкомиссию по организации Физико-математического отделения записках*: проф. Н. Ф. Кащенко — «О необходимости учреждения при Украинской Академии наук Акклиматизационного ботанико-зоологического сада», проф. С. П. Тимошенко — «К вопросу об организации разряда прикладного естествознания при Физико-математическом отделении Украинской Академии наук» и проф. А. В. Сперанского — «Об организации при Украинской Академии наук Химической лаборатории с отделением прикладной химии». При этом председатель комиссии сообщил мнение подкомиссии о желательности опубликовать поступающие записки в целях пропаганды идей, в них заключающихся, осведомления о деятельности комиссий, усилении сочувствия к Академии и ее задачам и т. д.

После обмена мнений комиссия постановила: просить г. министра народного просвещения и искусств поместить поступившие записки в организующемся журнале Министерства и сделать по 300 отдельных оттисков каждой из них для рассылки учреждениям и лицам, если только журнал Министерства народного просвещения скоро выйдет в свет. Если же этого не будет — то обсудить вопрос в следующем заседании с представлением сметы печатания.

6. Председатель комиссии огласил поступившее к нему письмо министра народного просвещения и искусств от 29 июля за № 88, по вопросу о скорейшем образовании комиссии, которая приступила на днях к осуществлению предположения о Национальной библиотеке. При этом акад. В. И. Вернадский сообщил, что министр в дополнение к этому письму предполагал прислать ему свои соображения, но последние еще не получены.

Постановлено: отложить обсуждение вопроса о Народной библиотеке до следующего заседания комиссии.

7. Проф. Д. И. Багалей внес предложения: 1) о желательности увеличения числа заседаний комиссии до трех в неделю, ввиду того, что работа комиссии, по всем данным, не закончится в течение предположенного двухмесячного срока и 2) о поручении секретарю комиссии составить проект статута Академии в целях ускорения хода рабо-

---

* Див. док. № 32, 41, 48.

ты комиссии. По первому предложению решение не принято, второе обсуждено в конце заседания.

8. Комиссия обсуждала вопрос о формулировании для статута Академии ее задач, причем были оглашены проекты формулировок, предложенные проф. Д. И. Багалеем и подкомиссиями: физико-математической и социальных наук.

После весьма продолжительных прений, в которых принимали участие все члены комиссии, принята следующая формулировка задач Академии:

«1. Обязанности Украинской Академии наук состоят в расширении, углублении и распространении науки, в обогащении их новыми открытиями на пользу человечества.

2. Украинская Академия наук должна способствовать объединению и организации научной работы на Украине и способствовать созданию исследовательских институтов во всех областях человеческого знания.

3. Украинская Академия наук как высшее украинское научное национальное учреждение ставит себе целью в признании украинской самостоятельной культуры с ее орудием — украинским языком, кроме общенаучной задачи, также изучение настоящего и прошлого Украины, страны и ее народа».

9. Комиссия обсуждала вопрос об условиях выбора академиков, причем были оглашены проекты формулировок, предложенные проф. Д. И. Багалеем и подкомиссиями: физико-математической и социальных наук.

После обмена мнений комиссия приняла проект формулировки в следующей редакции: «Академиками Украинской Академии наук могут быть граждане Украины и украинские ученые Галиции, Буковины и Угорской Руси. В случае особых научных заслуг в академики могут избираться и иностранцы, но для избрания их требуется не менее трех четвертей голосов наличных членов в заседании отделения и Общем собрании Академии. Академики должны иметь постоянное местожительство в Киеве».

10. Комиссия обсуждала вопрос об ученом персонале учреждений Академии, причем председатель комиссии доложил, что, по мнению физико-математической подкомиссии, в составе ученого персонала могут быть и иностранцы.

После прений комиссия согласилась с указанным мнением физико-математической подкомиссии и дополнила его поправками, предложенными проф. Д. И. Багалеем, а именно: *а)* что иностранцы могут получать места в ученых учреждениях Академии только в исключительных случаях и *б)* что выборы иностранцев на должности должны производиться в отделениях закрытой баллотировкой, причем для избрания их требуется не менее трех четвертей голосов наличных членов в заседании отделения.

11. Председатель комиссии доложил записку Геологического комитета по вопросу о переходе его в ведение Академии наук. Физико-математическая подкомиссия единогласно выразила принципиальное согласие свое на переход комитета в ведение Академии, находя желательным установление между ними контакта.

После обмена мнений комиссия п о с т а н о в и л а: поручить подкомиссии по организации физико-математического отделения созвать совместное заседание с Геологическим комитетом для выработки на нем условий общей работы комитета с Академией.

12. Председатель комиссии сообщил об поступивших записках Н. А. Медзвецкого — О Геодезическом институте и об Геофизическом институте *.

Постановлено: передать эти записки на предварительное рассмотрение в физико-математической подкомиссии.

13. Председатель комиссии доложил, что подкомиссия по организации Физико-математического отделения рассмотрела вопрос о премиях и фондах в Академии, переданный во все подкомиссии.

Постановлено: отложить рассмотрение этого вопроса до получения заключений по нему от остальных подкомиссий.

14. Проф. Г. Г. Павлуцкий сделал краткое сообщение о посещении здания Кадетского корпуса в связи с передачей здания Киев[скому] укр[аинскому] унив[ерситету], причем предполагалось возможным, что некоторые учр[еждения] АН могли бы найти там себе место.

Постановлено: просить проф. Г. Г. Павлуцкого довести до сведения министра нар. просв. и искусств о встреченном со стороны начальства Корпуса затруднении.

15. Предложенный председателю комиссии на обсуждение вопрос о семинариях, поднятый акад. В. Н. Перетцем, постановлено передать на предварительное рассмотрение всех подкомиссий.

16. Постановлено поручить акад. В. И. Вернадскому, проф. Д. И. Багалею и В. Л. Модзалевскому составить проект статута Академии.

17. Следующее заседание комиссии назначено в 10 ч. у[тра] на 3 августа в музее искусств при университете.

18. Заседание закрыто в 9½ ч. вечера.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 25—26 зв. Чернетка. Рукопис.

№ 12

ЖУРНАЛ № 8

3 августа 1918 г.

1. Заседание состоялось в 10 ч. утра в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. И. И. Косоногов, проф. Г. Г. Павлуцкий, Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан журнал № 7 и после поправок комиссией утвержден.

4. Председатель комиссии доложил, что вопрос о предоставлении помещения Владимирского кадетского корпуса Украинскому университету (причем м. б. с ним могли бы поместиться некоторые учреждения Академии) разрешен, по сообщению г. министра народн[ого] просвещ[ения] и искусств, в положительном смысле.

Постановлено: просить проф. Г. Г. Павлуцкого осмотреть здание Корпуса.

5. Председатель комиссии сообщил об открывающемся сегодня съезде натуралистов Украины.

---

* Див. док. № 37.

Постановлено: просить акад. В. И. Вернадского сделать съезду сообщение о работах комиссии.

6. Постановлено: обсуждение вопроса об организации Национальной библиотеки отложить впредь до получения достаточных указаний м[инистра] н[ародного] пр[освещения].

7. Постановлено: рассмотрение вопроса об учреждении при Академии премий и фондов отложить ввиду того, что он обсужден не во всех комиссиях.

8. Проф. Е. К. Тимченко доложил о результатах переговоров с вдовой Б. Н. Гринченко о приобретении библиотеки ее мужа для Национальной библиотеки. Выяснилось, что библиотека принадлежит Киевской просвите по завещанию писателя и находится в ее пользовании пожизненно, но сама вдова Б. Гринченко высказывается в благоприятном смысле ее передачи в Нац[иональную] библиотеку.

9. Проф. Д. И. Багалей от имени акад. В. И. Вернадского и своего доложил проект закона об обязательной присылке печатных произведений типографиями, причем было оглашено отношение Петроградской книжной палаты от 22 июля за № 393 на имя архивно-библиотечного отдела.

После предварительного обмена мнений постановлено:

1) выработать законопроект об обязательном предоставлении экземпляров печатных произведений. Только таким путем можно быстро собрать в Национальной библиотеке всю типографскую продукцию, что печатается на Украине;

2) число экземпляров печатных произведений, обязательно присылаемых типографиями, установить десять, а именно для следующих книгохранилищ:

а) 3 экз. для Национальной библиотеки Украинской державы, причем первый экземпляр поступает в пользование, второй — неприкосновенен, третий — в части, относящейся к наукам, передается в Академию наук для ее учреждений, в части, не имеющей научного характера, передается публичным библиотекам Одессы, Харькова и Екатеринослава по соглашению с ними;

б) 3 экз. для петроградских книгохранилищ (два — для Публичной библиотеки и один для Библиотеки Академии наук) при обязательности, чтобы один экземпляр всего выходящего из-под печатного станка в России поступал в Национальную библиотеку Украины;

в) 1 экз. для библиотеки московских Публичного и Румянцевского музеев;

г) 1 экз. для книгохранилища Галичины, Угорской Руси и Буковины, в библиотеку «Наукового Товариства імені Шевченка в Львові» без обязательства присылать издания в обмен;

д) 2 экз. запасных, присылаемых типографиями ввиду желательности организации обмена с книжными центрами Польши;

3) поручить акад. В. И. Вернадскому, проф. Д. И. Багалею и В. Л. Модзалевскому составить в соответствии с принятыми положениями законопроект, имея в виду § 2 циркуляра № 1 Петроградской книжной палаты и дополнив его указанием на необязательность присылки «программок театров» и т. п. (афиши театральные, концертные, о лекциях и проч. должны быть доставляемы);

4) высказаться за то, что надзор за исправным исполнением типографиями данного закона следует возложить на Книжную палату, а пока она не организована — на Главное управление по делам искусств

и национальной культуры, с которым войти по данному вопросу в сношения;

5) иметь в виду необходимость разработать вопрос о распределении и использовании могущих оказаться в Национальной библиотеке дублетов с тем, чтобы были приняты во внимание интересы провинциальных библиотек.

10. Проф. Д. И. Багалей доложил комиссии о подготовительных работах его и секретаря комиссии В. Л. Модзалевского по составлению статута Академии и схемы его. При этом проф. Д. И. Багалей высказал мнение о необходимости предварительного обсуждения в комиссии вопросов: о форме сношений Академии, о порядке печатания академиками своих трудов и о числе иностранцев-академиков.

Акад. В. И. Вернадский предложил также выяснить вопрос о названии Академии.

Предложения проф. Д. И. Багалея и акад. В. И. Вернадского приняты.

После продолжительного обмена мнений по вопросу о формах сношений Академии, постановлено в основу формулировки соответствующих пунктов статута Академии положить следующие мысли:

а) Украинская Академия наук есть самостоятельное высшее ученое государственное учреждение Украины, подчиненное непосредственно верховной власти;

б) по вопросам финансового характера и бюджетным Академия сносится с верховной властью через министра народного просвещения и искусств, который представляет верховной власти на утверждение избранных Академией: Председателя Академии, Непременного секретаря и академиков;

в) Украинский Сенат как высший орган судебного надзора посылает в Академию указы; с остальными государственными установлениями Академия сносится непосредственно сообщениями;

г) смета Академии включается в смету Министерства народного просвещения и искусств;

д) кроме перечисленных в пункте *б*, остальные должностные лица Академии утверждаются Председателем.

По вопросу о названии Академии комиссия высказалась за то, чтобы она называлась: «Украинская Академия наук в Киеве».

11. Обсуждался вопрос о порядке печатания академиками своих трудов.

Большинство членов комиссии находило, что этот вопрос не только обсуждался, но и был решен в предыдущих заседаниях комиссии, однако, в протоколах он оказался незаписанным. Ввиду этого председатель комиссии нашел возможным поставить его на обсуждение комиссии.

После оживленного и продолжительного обмена мнений принята следующая формулировка данного пункта статута Академии:

«Академики печатают свои научные труды преимущественно в изданиях Академии».

12. Следующее заседание назначено на 6 ч. вечера 7 августа в кабинете г. министра.

13. Заседание закрыто в 1 ч. дня.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 28—30 зв. Чернетка. Рукопис.

№ 13

ЖУРНАЛ № 9

7 авг[уста] 1918 г.

1. Заседание состоялось в 6 ч. вечера в кабинете министра народного просвещения и искусств.

2. На заседание прибыли: председатель — акад. В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. И. И. Косоногов, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан и утвержден журнал заседания комиссии за № 8.

4. Председатель комиссии доложил, что сообщение на съезде натуралистов о деятельности комиссии им сделано.

5. Председатель комиссии доложил, что главноуправляющий делами искусств и национальной культуры, ознакомившись с постановлением комиссии относительно обязательной присылки печатных произведений типографиями, просит пересмотреть его и дополнить 2-м экз., необходимым для организуемой в Г[лавном] упр[авлении] Книжной палаты с Библиографическим институтом и «Книжной Летописью». Этот экземпляр, по использованию его Палатой, будет затем распределяться между провинциальными библиотеками.

П о с т а н о в л е н о: дополнить законопроект о присылке печатных произведений типографиями 2-м экз. для Книжной палаты. Экземпляр этот, по использованию его в учреждениях Палаты, должен затем поступать в большие провинциальные библиотеки и библиотеки высшей школы.

6. Обсужден вопрос об академиках-иностранцах, почетных членах Академии и членах-корреспондентах, причем оглашены были соответствующие пункты устава Российской Академии наук.

После обмена мнений п о с т а н о в л е н о:

а) члены-корреспонденты Украинской Академии наук (украинские граждане и иностранцы) избираются таким же порядком, как и академики. Число членов-корреспондентов устанавливается для каждой кафедры и отделения самою Академиею;

б) почетные члены Украинской Академии наук (украинские граждане и иностранцы) выбираются за научные заслуги таким же порядком, как и академики. Число почетных членов устанавливается самою Академиею.

7. Председатель комиссии доложил о постановлении подкомиссии по организации Отделения физико-математических наук относительно директоров научных учреждений. По мнению подкомиссии, директорами научных учреждений Академии должны быть академики, когда такие есть по соотв[етствующей] специальности, в других случаях во главе учреждений могут стоять и не академики. В этих случаях избрание директоров учреждений должно производиться так же, как и академиков, т. е. директора не академики выбираются также в отделении и Общем собрании и затем утверждаются верховной властью. Подкомиссия находит необходимым предоставление директорам учреждений не из числа академиков права голоса в Общем собрании, когда в нем рассматриваются дела, связанные с данным учреждением, и право решающего голоса во всех делах отделения.

После обмена мнений комиссия согласилась с мнением подкомиссии физико-математических наук и п о с т а н о в и л а, что:

а) директора учреждений (в том числе и Национальной библиотеки) не академики избираются так же, как и академики, сроком на 25 лет, с правом переизбрания и утверждаются верховной властью;

б) директора учреждений не академики являются полноправными членами данного отделения и имеют право голоса в Общем собрании при рассмотрении и решении дел, касающихся их учреждений.

По предложению проф. Д. И. Багалея, вопрос о числе директоров учреждений не академиков, избираемых указанным порядком, поставлено поставить на дополнительное рассмотрение комиссии.

8. Принято предложение проф. Д. И. Багалея обсудить в комиссии вопрос о пенсиях академикам.

9. Председатель комиссии доложил, что печатание записок, поступающих в комиссию, в журнале Министерства народного просвещения возможно нескоро, так как журнал еще не организован. Физико-математическая подкомиссия, придавая этим запискам большое значение, находит необходимым печатать их отдельно.

После обмена мнений п о с т а н о в л е н о:

а) просить министра дать разрешение на печатание записок и журналов комиссии отдельным изданием, в количестве 600 экз. in 8°, без обложки, в общей сложности размером до 8 печ. л. с отнесением расхода на суммы по организации Академии наук;

б) назвать издание «Труды и материалы Комиссии об основании Украинской Академии наук в Киеве»;

в) высказать пожелание, чтобы записки были затем перепечатаны в журнале Министерства;

г) для быстрейшего заведования изданием избрать редакционную подкомиссию из акад. В. И. Вернадского, проф. Е. К. Тимченка и секретаря комиссии В. Л. Модзалевского.

10. Проф. Д. И. Багалей доложил проект схемы статута Академии. Схема комиссией одобрена, причем постановлено иметь в виду при составлении статута следующие дополнения и изменения ее положения и вопросы: доходы от изданий поступают в пользу Академии; помощь экскурсиям; семинарии отнести к ученым учреждениям; право Академии создавать новые учреждения (II глава), право ее участвовать в предприятиях и рассылать анкеты; академики пользуются всеми правами, какие приобретаются высшею ученою степенью; собрания общие и отделений, перечень учреждений по отделениям перенести в I главу; остальные вопросы, с ними связанные, отнести в VI главу; установить должность академиков в IV классе, Президента — II классе, Непременного секретаря и председателей отделений — III классе; статут Национальной библиотеки и штаты остальных учреждений с пояснительными записками представляются Академией на утверждение обычным порядком; Академия имеет право входить с представлениями об ассигновании в (сметном) порядке средств на создание новых учреждений; одной из первых задач Академии является разработка сметы и штатов учреждений.

П о с т а н о в л е н о: проект статута размножить и раздать членам комиссии для предварительного рассмотрения. Поручить секретарю комиссии разработать штаты Академии сообразно нормальному расписанию должностей, после того, как подкомиссии выяснят предварительно очередь создания учреждений и постоянных комиссий, а также наметить основы для штатов.

13*. Доложено письмо В. И. Белозерской о библиотеке ее мужа от 19 июля.

Проф. Д. И. Багалей указал на желательность приобретения библиотеки проф. А. А. Потебни. Принято предложение проф. С. П. Тимошенко поручить подкомиссии по организации Физико-математического отделения составить список книг, необходимых для библиотеки отделения.

14. Проф. Д. И. Багалей огласил постановление подкомиссии относительно летописи Боболинского.

Постановлено: просить г. министра войти в сношение с министром исповеданий о временной передаче рукописи в комиссию, с положением ее на хранение в городском музее.

15. Доложено отношение архивно-библиотечного отдела за № 246.

Постановлено: просить г. министра возбудить ходатайство о снятии стеснений при ввозе украинских книг из Галичины.

16. Доложено заявление душеприказчиков Ф. К. Вовка от 30 июля по вопросу об исполнении воли завещателя в связи с постановлениями комиссии.

17. Следующее заседание назначено на 10 ч. утра 10 августа в музее искусств при университете.

18. Заседание закрыто в 9¼ ч. вечера.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, опр. 1 «Б», арк. 31—32 зв. Чернетка. Рукопис.

№ 14

ЖУРНАЛ № 10

10 августа 1918 г.

1. Заседание состоялось в 10 ч. утра, в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан и утвержден журнал за № 9.

4. Доложена телеграмма из Лохвицы проф. М. И. Туган-Барановского о невозможности из-за событий в уезде выехать в Киев.

5. Проф. Д. И. Багалей доложил записку об организации Историко-филологического отделения **.

После обмена мнений комиссия приняла следующие решения как по вопросам, выдвинутым запиской, так и возникшим в связи с нею:

1) вопрос об Археографической комиссии внести в повестку заседания комиссии 17 августа, пригласив на это заседание президиум Временной комиссии для разбора древних актов в лице акад. В. С. Иконникова, проф. М. Н. Ясинского, О. И. Левицкого и И. М. Каманина;

2) установить для Ист[орико]-фил[ологического] отделения 15 кафедр, согласно записке, причем для 7 кафедр, касающихся украино-

---

* Помилка в нумерації пунктів документа.

** Див. док. № 50.

ведения, оставить 12 вакансий и для 8 кафедр общего характера — 8 вакансий (всего 20 вакансий для академиков);

3) принять список ученых учреждений и постоянных комиссий, предлагаемых ист[орико]-фил[ологической] подкомиссией, отнеся Национальную библиотеку, Фотографический институт и Комиссию по составлению словаря украинских деятелей к числу учреждений и комиссий, состоящих при Общем собрании. Вопрос об организации Фотографического института как необходимого и для других отделений Академии передать на предварительное рассмотрение подкомиссий по организации отделений и типографии;

4) внести в записку мотивы о необходимости влияния Академии на деятельность Археологической комиссии, или учреждения, какое будет исполнять ее функции, ввиду того, что цели и задачи комиссии совпадают во многом с целями и задачами Историко-филолог[ического] отделения;

5) внести в записку мотивы о желательности изучения истории музыки на Ист[орико]-фил[ологическом] отделении;

6) Комиссии по присуждению премии дать более гибкую форму. Проф. Д. И. Багалей доложил при этом, что истор[ико]-фил[ологическая] подкомиссия находит желательным, чтобы премии носили имена покойных выдающихся украинских ученых;

7) признать желательность утверждения вакансий по кафедре украинской изящной словесности для занятия их поэтами, литературными критиками и писателями, число вакансий предоставить Историко-филолог[ическому] отделению; вопрос о правах академиков по кафедре изящной словесности передать для разработки в истор[ико]-фил[ологическую] подкомиссию;

8) поручить всем подкомиссиям выделить из общего числа учреждений и постоянных комиссий те, которые надлежит организовать в первую очередь.

6. Проф. П. А. Тутковский доложил журнал подкомиссии по приобретению типографии для Академии.

П о с т а н о в л е н о: просить п. министра снестись по данному вопросу с Ю. А. Кистяковским.

7. Следующее заседание назначено на 6 ч. вечера 14 августа в кабинете п. министра.

8. Заседание закрыто в 1 ч. дня.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 36—36 зв. Чернетка. Рукопис.

№ 15

ЖУРНАЛ № 11*

14 августа 1918 г.

1. Заседание состоялось в 6 ч. вечера, в кабинете г. министра народного просвещения и искусств.

2. В заседание прибыли: председатель — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимо-

* В документі помилково «№ 10».

шенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский, Н. секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан и утвержден журнал заседания комиссии № 10*.

4. Председатель подкомиссии по организации отделения физико-математических наук, академик В. И. Вернадский доложил, что подкомиссия, рассмотрев вопрос об учреждении Фотографического института, признала основание его очень желательным, причем он должен иметь не только подсобное значение для деятельности учреждений Академии, но и ставить своей задачей научное изучение фотографии.

После обмена мнений п о с т а н о в л е н о:

а) пригласить из Одессы проф. Тачидловского для участия в работах по организации Геофизического института в Одессе и установления взаимоотношений его с Академией, отнеся расходы по этому предмету на средства, отпущенные на первоначальные расходы по организации Академии;

б) вопрос об ассигновании 68.700 руб. (путем особого законопроекта) передать на рассмотрение Комиссии о высших школах и научных учреждениях, высказав благоприятное по нему заключение;

в) для разрешения вопроса о временном помещении и постоянном месте для Академии и ее учреждений избрать подкомиссию в составе: акад. В. И. Вернадского, проф. Д. И. Багалея, проф. Г. Г. Павлуцкого, проф. С. П. Тимошенко и проф. М. И. Туган-Барановского. При этом принято предложение проф. Д. И. Багалея о том, чтобы подкомиссия определила необходимый минимум помещений для Академии, ее учреждений и комиссий, открываемых в первую очередь, и осмотрела Зверинец, здание Кадетского корпуса и здание Коммерческого института.

5. По предложению подкомиссии по Ф[изико]-м[атематическому] отделению, записки проф. И. И. Косоногова, ген. Н. А. Медзвецкого, проф. А. В. Фомина, проф. Е. Ф. Вотчала, проф. Н. Ф. Кащенко (две) и проф. П. А. Тутковского по разным предметам, относящимся к организации отделений и кафедр, постановлено напечатать в «Трудах и материалах комиссии».

6. Председатель комиссии доложил, что для перевозки в Киев библиотеки и коллекции Ф. К. Вовка необходимо командировать в Петроград одного из специалистов, причем выяснилось, что таким лицом может быть один из учеников покойного — А. Г. Алешо и что при упаковке вещей необходимо присутствие Александры Юрьевны Вовковой.

Проф. А. Е. Крымский сообщил, что изданные в последнее время большевицким правительством декреты, запрещают вывоз книг и что, таким образом, необходимо предварительно выяснить этот вопрос в деталях и командировать лиц в Петроград тогда, когда будет обеспечен успех командировки.

П о с т а н о в л е н о:

1). Принимая во внимание сообщение проф. А. Е. Крымского, снестись с председателем мирной украинской делегации С. П. Шелухиным по вопросу о возможности вывоза библиотеки и коллекции Ф. К. Вовка;

2). Расходы по поездке в Петроград А. Ю. Вовк и А. Г. Алешо отнести на средства, отпущенные на первоначальные расходы по организации Академии наук.

7. Проф. Г. Г. Павлуцкий доложил о своей беседе с г. Шишмановым по поводу библиотеки М. П. Драгоманова. Выяснилось, что значительную и наиболее ценную часть библиотеки приобрел Софийский

* В документі помилково «№ 9».

университет, но у наследников М. П. Драгоманова хранится его чрезвычайно интересный архив, заключающийся главным образом в переписке.

Постановлено: признать весьма желательным приобретение для рукописного отделения Национальной библиотеки архива и переписки М. П. Драгоманова и просить проф. Г. Г. Павлуцкого вести с наследниками его дальнейшие по этому вопросу переговоры.

8. Комиссия приступила к постатейному чтению статута Академии и после обмена мнений установила редакцию первых четырех параграфов и пунктов *а* и *б* § 5-го. Текст их прилагается *.

При этом вопрос о правах академиков по разряду изящной словесности передан на рассмотрение историко-филологической подкомиссии.

Установлены следующие названия для членов Академии: почетные, действительные и сверхштатные члены Академии, члены-корреспонденты, члены разряда украинской изящной словесности Украинской Академии наук.

9. Следующее заседание комиссии назначено на 10 ч. утра 17 августа, в музее искусств при университете.

10. Заседание закрыто в 10 ч. вечера.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 34—35. Чернетка, Рукопис.

№ 16

ЖУРНАЛ № 12

17 августа 1918 г.

1. Заседание состоялось в 10 ч. утра в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии — акад. В. И. Вернадский, члены комиссии — проф. Д. И. Багалей, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, С. Л. Франкфурт, секретарь комиссии В. Л. Модзалевский, председатель Комиссии для разбора древних актов акад. В. С. Иконников, правитель дел комиссии О. И. Левицкий и заведующий Киевским центральным архивом И. М. Каманин.

3. Оглашен и утвержден журнал № 11.

4. Проф. Д. И. Багалей огласил: проект протокола заседания комиссии по размежеванию учреждений между Министерством народного просвещения и искусств, Главным управлением искусств и национальной культуры и Академией наук от 3 августа, выработанный Комиссией для разбора древних актов, проект нового ее устава и штатов и пояснительную к нему записку и, наконец, доложил заключение подкомиссии по организации Историко-филологического отделения по вопросу о конструкции [Археографи]ческой комиссии и ее взаимоотношениях с Академией наук.

По поводу оглашенных материалов в комиссии произошел продолжительный и оживленный обмен мнений, после которого комиссия присоединилась к заключению Археографической комиссии и комиссии под председательством П. Я. Дорошенко о том, что Археографическая ко-

* Документа в справі немає.

миссия, являясь автономным учреждением, находится в ведении Главного управления искусств и национальной культуры, а не в ведении Академии наук. При этом приняты следующие постановления, касающиеся конструкции Археографической комиссии как учреждения, которое должно обслуживать и интересы Академии наук:

а) в состав действительных членов комиссии входят действительные члены Академии по следующим пяти кафедрам: истории украинского народа (3 члена), грамматики и истории украинского языка (2 члена), народной украинской словесности (1 член), истории украинской письменности (1 член) и истории украинского и западно-русского права (1 член) — всего 8 членов;

б) в состав комиссии должны входить представители от будущего Национального архива, причем подкомиссия по организации историко-филологического отделения находила, что число представителей от архива должно быть в уставе комиссии фиксировано;

в) временные редакторы изданий, выпускаемых комиссией, входят в состав полноправных членов комиссии в том периоде, когда заняты редактированием;

г) остальные вопросы, выдвинутые подкомиссией по организации Историко-филологического отделения, касающиеся устава, штатов, порядка установления плана работ и языка, на котором должны печататься вводные статьи к издаваемому комиссией актовому материалу, постановлено передать на рассмотрение комиссии, которая будет обсуждать устав Археографической комиссии, причем ввиду тяжелого финансового положения комиссии, мешающего ее деятельности, выражено пожелание, чтобы прохождение законопроекта об отпуске ей средств не задерживалось разработкой статута Академии наук. Предложение, чтобы число лиц, входящих в состав комиссии ex officio (причем 8 членов Академии входят обязательно) не превышало трети всех членов комиссии, было отвергнуто большинством голосов.

5. Ввиду того, что в настоящее время возможно еще получение от военного ведомства автомобилей, постановлено просить г. министра войти с ходатайством о том, чтобы для Академии наук были оставлены один легковой и один грузовой автомобили.

6. Следующее заседание назначено на 6 ч. вечера 21 августа в кабинете г. министра.

7. Заседание закрыто в 1 ч. дня.

Председатель комиссии академик
Секретарь комиссии
Члены комиссии

Архів РАН, ф. 518, оп. 4, спр. 99, арк. 53. Копія. Машинопис.

№ 17

ЖУРНАЛ № 13

21 августа 1918 г.

1. Заседание состоялось в 6 ч. вечера в кабинете г. министра.

2. В заседание прибыли: пред. комиссии — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий,

проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. Е. К. Тимченко, проф. С. П. Тимошенко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский, С. Л. Франкфурт и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Оглашен и утвержден журнал 12-го заседания комиссии.

4. Продолжалось обсуждение статута Академии. Проф. Д. И. Багалей доложил заключение подкомиссии по организации Историко-филологического отделения по вопросам, касающимся внесения в записку мотивов о желательности изучения истории музыки, а также об Археологической комиссии и правах членов Академии по разряду украинской изящной словесности.

После обмена мнений комиссия п о с т а н о в и л а:

а) принять проект инструкции Археологической комиссии, выработанный подкомиссией;

б) членам Академии по разряду украинской изящной словесности предоставить права членов-корреспондентов, причем они пользуются полными правами действительных членов Академии при рассмотрении и решении вопросов, касающихся разряда, и участвуют в выборах (в Отделении историко-филологических наук) новых членов разряда. Право на пенсию члена по разряду украинской изящной словесности получают только за время состояния их членами разряда. За участие в трудах Академии они получают особое вознаграждение;

в) окончательное установление числа кафедр отложить до рассмотрения штатов;

г) Общее собрание имеет право определять число внештатных действительных членов Академии, не получающих содержания;

д) почетные члены Академии входят в состав Общего собрания в качестве полноправных ее членов, количество их зависит от решения Акад. н.;

е) в редакцию § 2-й главы проекта статута внести изменения. В исправленном виде текст прочитанных §-ов прилагается к сему журналу *.

5. Академик В. И. Вернадский доложил о поступивших записках **: Г. Высоцкого — о кафедре прикладной ботаники; проф. В. Г. Шапошникова — о распределении кафедр на Отделении прикладных знаний; проф. Н. Ф. Кащенка — о Зоотомической лаборатории и о Лаборатории опытной зоологии; проф. А. В. Фомина — о Ботаническом саде.

П о с т а н о в л е н о: записки эти напечатать в «Трудах и материалах» комиссии.

6. Проф. П. А. Тутковский доложил о поступившем предложении купить для Академии типографию.

П о с т а н о в л е н о: поручить одному из специалистов по усмотрению подкомиссии осмотреть типографию и сообщить к субботнему заседанию комиссии свое заключение по поводу условий покупки.

7. Следующее заседание комиссии назначить на 10 ч. утра, 24 августа в музее искусств при университете.

8. Заседание закрыто в 10 ч. вечера.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 38—38 зв. Чернетка. Рукопис.

---

* Документа в справі немає.

** Див. док. № 38, 39, 43, 44, 49.

№ 18

ЖУРНАЛ № 14

24 августа 1918 г.

1. Заседание состоялось в 10 ч. утра в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии — акад. В. И. Вернадский, члены комиссии — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Заслушан и утвержден журнал 13-го заседания комиссии.

4. Заслушаны и обсуждены §§ 27—65 включительно проекта статута Академии. Редакция заслушанных §§ с внесенными в проект некоторых §§ статута изменениями прилагается к настоящему журналу. При обсуждении отдельных §§ статута разрешены баллотировкой следующие вопросы:

а) выставление кандидатуры и само избрание Председателя Академии не должно происходить в каникулярное время;

б) заявления о кандидатах в Председатели Академии должно делаться в очередном Общем собрании, а выборы — в следующем за ним по порядку также очередном Общем собрании;

в) в Общем собрании, когда в нем происходит избрание Председателя Академии, должно быть не менее $^2/_3$ членов собрания, присутствующих в Киеве;

г) в случае, если избрание Председателя Академии из-за отсутствия условия, указанного в пункте «*в*», не состоится, то вопрос переносится в следующее по порядку очередное Общее собрание, если же и в нем $^2/_3$ членов, присутствовавших в Киеве, не будет, то вопрос переносится в третье по порядку очередное Общее собрание, необходимым условием которого является наличность, по крайней мере, половины всех членов собрания, присутствующих в Киеве, во всех случаях избранным считается тот, кто получит не менее $^2/_3$ голосов наличных членов собрания;

д) каждое отделение Академии имеет своего секретаря.

5. Обмен мнений по § 66 перенесен на следующее заседание комиссии, которое назначено на 6 ч. вечера 28 августа в кабинете г. министра.

6. Заседание закрыто в 1 ч. дня.

Председатель комиссии академик
Секретарь комиссии
Члены комиссии

Архів РАН, ф. 518, оп. 4, спр. 99, арк. 54. Копія. Машинопис.

№ 19

ЖУРНАЛ № 16

31 августа 1918 г.

1. Заседание состоялось в 10 ч. утра в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Заслушан и утвержден журнал 15-го заседания *.

4. Председатель комиссии доложил протокол заседания подкомиссии о выборе места для Ботанического сада.

После обмена мнений п о с т а н о в л е н о:

а) вопрос о выборе места для Ботанического сада передать в комиссию о помещениях для Академии наук, причем иметь в виду желательность иметь выход из Ботанического сада к Днепру; *б*) вопросы о создании зоопарка, в котором можно было содержать больших млекопитающих (напр.— зубров), и о возможности использовать для Академии парк г. Фальцфейна (Ascania Nova) передать на предварительное рассмотрение подкомиссии по организации Отделения физико-математических наук; *в*) войти в сношения с подлежащими учреждениями и лицами об отводе для Сада участка земли.

5. Проф. П. А. Тутковский доложил о работах подкомиссии о приобретении для Академии типографии и о причинах, делающих работу подкомиссии безрезультатной (отсутствие средств и неясность постановки вопроса). После обмена мнений п о с т а н о в л е н о: *а*) вопрос о приобретении в данный момент типографии для Академии снять с очереди; *б*) поручить подкомиссии составить в этом смысле доклад для уведомления министра.

6. Проф. И. И. Косоногов доложил о выбранных им при участии г. Линника предметах, имеющихся в распоряжении ликвидируемого Военно-промышленного комитета.

Выяснилось, что все оборудование оптической мастерской для нужд Физического института приобретать нет надобности. После обмена мнений п о с т а н о в л е н о:

а) приобрести 9 пуд. ртути стоимостью до 22 500 руб. и предметы, отмеченные проф. И. И. Косоноговым, в общей сложности стоимостью до 35 тыс. руб., причем ртуть приобрести немедленно, а об остальных предметах войти в переговоры о возможности понимания их оценки **; *б*) все материалы и предметы должны поступить в Физический институт Академии; *в*) возместить расходы по приезду в Киев проф. Тачидловского и г. Линника, первого — в 360 руб. и второго — в 60 руб.; *г*) все указанные расходы произвести из фонда 200 тыс. руб., отпущенного на первоначальные расходы по организации Академии наук.

7. Обсужден вопрос о порядке составления штатов Академии, причем принято предложение проф. Д. И. Багалея разделить этот вопрос на три отдельных вопроса:

---

* Журналу за № 15 не виявлено.

** Див. док. № 57.

а) личный состав Академии, *б*) состав учреждений, *в*) хозяйство. Вопрос о хозяйственных расходах, ввиду того, что он связан с помещением, которое еще не определилось, постановлено отложить.

По отношению к штатам личного состава Академии и ее учреждений комиссия, после обмена мнений, приняла следующие основные положения:

а) Председатель Академии — II класса, содержание 22 тыс. руб. и квартира натурою; *б*) Непременный секретарь и председатели отделений — III класса, содержание 20 тыс. руб. и квартира натурою; *в*) действительные члены Академии — IV класса, содержание 15 тыс. руб. и квартира натурою. При этом установлен принцип, что должностные лица, упомянутые в пунктах *а, б, в,* получают по 15 тыс. руб. и прибавки за использование обязанностей: Председатель Академии — 7 тыс. руб., Непременный секретарь и председатели отделений — по 5 тыс. руб.; *г*) при институтах должны быть построены квартирные корпуса для академиков и ученого персонала, если квартир в натуре представлено не будет, то к содержанию в 15 тыс. руб. прибавляется еще 5 тыс. руб.;

д) секретари отделений — IV кл., содержание 15 тыс. руб., добавочных 4 тыс. руб., всего 19 тыс. руб., и квартира натурою; *е*) директора учреждений — IV кл., содержание 15 тыс. руб. и квартира натурою (произведенной баллотировкой предложение об установлении для них особого вознаграждения за заведование учреждениями отвергнуто); *ж*) старшие ассистенты (избираемые на 25 л[ет]) — IV кл., 12 тыс. руб., квартира натурою или 4 тыс. руб. вместо нее; *з*) младшие ассистенты (избираемые на 25 л[ет]) — VI кл., 10 тыс. руб. и квартира натурою или 3600 руб. вместо нее;

и) временные ассистенты (избираемые на 3 года) — 9 тыс. руб., без квартиры; *к*) председатель правления получает добавочных 5 тыс. руб.; члены правления — по 4 тыс. руб.; *л*) управляющий канцеляриею Непременного секретаря — VI кл., архивариус — VII кл., казначей — VI кл., секретарь правления — VI кл., бухгалтер — VI кл., его помощник — VII кл., чиновник особых поручений — VI кл., смотритель зданий — VII кл.; все указанные чиновники пользуются квартирой в натуре, особенно — управляющий канцелярией, бухгалтер и смотритель зданий. При канцелярии Непременного секретаря полагаются: делопроизводитель, 3 помощника его, 3 машинистки, 3 штатных курьера; которые пользуются квартирой и получают содержание в 3600 руб.

При канцелярии правления полагаются: делопроизводитель, его помощник, 2 машинистки, 2 штатных курьера, пользующихся квартирой и получающих содержание в 3600 руб.; *м*) специальные средства Академии составляются из следующих поступлений: *а*) от изданий — в общий издательский фонд Академии; *б*) от содержания личного состава и содержания учреждений — в средства учреждений, по принадлежности; *в*) от содержания личного состава академиков, канцелярий и различных параграфов устава — в общие средства Академии.

8. По докладу проф. Д. И. Багалея и проф. М. И. Туган-Барановского постановлено образовать следующие премии: *а*) в Отделении историко-филологических наук — ежегодно 4 премии, по 5 тыс. руб. каждая; *б*) в Отделении социальных наук: ежегодно 6 премий по 5000 руб. каждая (2 в разряд юридических наук и 4 в разряд социальных наук).

Вопросы о фондах для Отделения физико-математических наук, о суммах на научные предприятия и содержание постоянных подкомис-

сий, об очереди основания учреждений и расходах на издания постановлено обсудить предварительно в подкомиссиях.

Смету Академии составить по 1 января 1919 г. При внесении в смету расходов хозяйственных иметь в виду, что для Академии сразу же будут необходимы 12 помещений и большой зал для заседаний.

9. Следующее заседание назначено на 6 ч. вечера 4 сентября в кабинете министра.

10. Заседание закрыто в 1 ч. дня.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 40—41 зв. Чернетка. Рукопис.

№ 20

ЖУРНАЛ № 17

4 сентября 1918 г.

1. Заседание состоялось в 6 ч. вечера в кабинете г. министра.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан и утвержден 16-го заседания журнал комиссии.

4. Академик В. И. Вернадский доложил, что подкомиссия по организации Историко-филологического отделения* постановила внести в статут Академии перечень следующих ученых учреждений: Астрономическая обсерватория, Химическая лаборатория, Физический институт, Геодезический институт, Геологический комитет (находящийся в связи с Академией), Музей антропологии, Ботанический сад, Институт прикладной химии, Акклиматизационный сад, Институт экспериментальной медицины, Аналитическая лаборатория, Институт опытной ботаники, Институт опытной зоологии, Институт технической механики, Музей минералогический с лабораторией, Музей геологический и палеонтологический, Музей зоологический, Музей ботанический, Физико-географический институт, Биологическая станция Азовского моря. При этом подкомиссия нашла, что вырабатывать в настоящее время штаты всех этих учреждений невозможно и остановилась на мысли о необходимости выделить из их числа ряд учреждений, создание которых сейчас является крайне необходимым.

Такими учреждениями являются Физический институт, Геодезический институт, Институт технической механики, Акклиматизационный и Ботанический сад. На эти пять учреждений подкомиссия находит необходимым испросить средства, имея в виду расходы по их организации, но не штаты, определить которые теперь весьма трудно. Окончательная сумма, которую следует испросить, будет установлена в подкомиссии и доведена в общем заседании комиссии.

4. Проф. М. И. Туган-Барановский доложил записку об организации Отделения социальных наук **.

---

* В документі помилка. Треба: «Физико-математического».

** Див. док. № 52.

Постановлено: согласиться с предложениями подкомиссии и записку напечатать.

5. Постановлено по предложению ф[изико]-м[атематической] подкомиссии напечатать поступившие в комиссию записки: проф. Н. Ф. Кащенко — о музеях антропологии и этнографии* и проф. В. И. Лучицкого — о Геологическом комитете.

6. Постановлено поручить подкомиссии по организации Отделения историко-филологических наук выяснить взаимоотношения между Академией наук и Национальным историческим музеем для внесения соответствующего пункта в статут Академии.

7. Председатель комиссии доложил о том, что министр выразил в беседе с ним полное сочувствие мысли об организации Ботанического и Акклиматизационного садов и находит весьма желательным скорейшее осуществление этой мысли.

8. Доложена во втором чтении первая глава статута Академии, в которую внесены некоторые изменения.

Постановлено: *а)* принять I главу статута, в которую внести впоследствии, по выработке, вопросы об Археографической комиссии, числе академиков и преимущественного права пользования ими Национальным историческим музеем; *б)* для установления редакции этой главы избрать подкомиссию в составе акад. В. И. Вернадского, проф. А. Е. Крымского и проф. М. И. Туган-Барановского, предоставив им право установить окончательную редакцию без внесения ее на утверждение комиссии; *в)* перевод статута на украинский язык поручить проф. А. Е. Крымскому и проф. Е. К. Тимченко; *г)* текст первой главы [стекло]графировать и раздать членам комиссии.

9. Обсуждался вопрос о первом составе академиков, причем были внесены два основных предложения: первое, согласно которому наметить первый минимальный состав академиков должны будут высшие школы, находящиеся на территории Украины, и второе, по которому академики назначаются верховной властью. В этом последнем случае количество академиков должно быть невелико (9 или 15). Первый состав академиков, пополненный таким порядком, избирает из своей среды президиум Академии и затем пополняется согласно уставу.

Эти предложения вызвали оживленный и продолжительный обмен мнений между присутствующими, не закончившийся в настоящем заседании и перенесенный на следующее, назначенное на 10 ч. утра 7 сентября в музее искусств при университете.

10. Заседание закрыто в 10 ч. вечера.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 42—43. Чернетка. Рукопис.

№ 21

ЖУРНАЛ № 18

7 сентября 1918 г.

1. Заседание состоялось в 10 ч. утра в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель — академик В. И. Вернадский, члены — проф: Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф.

* Див. док. № 34.

Б. А. Кистяковский, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан и утвержден журнал № 17.

4. Проф. Д. И. Багалей внес предложение о желательности сделать новые шаги к приглашению представителя Наукового товарищества имени Шевченко в Львове, так как комиссией еще не все вопросы разрешены и участие его в работах комиссии, как и раньше, представляется крайне желательным.

Председатель комиссии, в ответ на предложение проф. Д. И. Багалея, подробно доложил о мерах, принятых комиссией в Министерстве иностранных дел для своевременного доставления приглашения г. министра Науковому товариству, а также о том, что отправленные из Министерства внутренних дел в аналогичных случаях просьбы также не дошли по назначению (напр., проф. Крымскому). Около месяца тому назад в Киеве был член Львовского Наукового товарищества г. Чайковский, который выяснил, что приглашения г. министра Товарищество не получило, хотя оно ему и было послано. Ввиду этого сообщения, г. Чайковскому была вручена официальная копия первого приглашения Товариству с просьбой доставить его по назначению. Он хотел известить о результатах, но никаких писем от него не получено.

5. Проф. М. И. Туган-Барановский внес предложение от имени подкомиссии просить г. Министра пополнить состав комиссии проф. Б. А. Кистяковским. Предложение это принято.

6. Председатель комиссии доложил постановление подкомиссии по организации Физико-математического отделения о необходимости устройства в первую очередь Геодезического института, вызываемого государственными интересами Украины и поддерживаемого военным ведомством. Геодезический институт является академическим всецело учреждением, но при нем находится Геодезический совет, председателем которого является директор института. В совет входит не менее 21 члена. Состав его виден из прилагаемой записки Н. А. Медзведского * и выработан в заседании особой подкомиссии сперва под председательством Н. А. Медзведского, потом председателя комиссии — всего 21 лицо. Решение совета обязательно для всех ведомств, изготовляющих карты. План съемок устанавливается советом, который издает «Геодезический вестник» с отчетами и сводкой материалов. При такой схеме достигается не только объединение деятельности всех заинтересованных ведомств, но и приняты во внимание интересы науки и с нею согласны министерства земледелия и военное. Место для устройства Геодезического института должно иметь около 60 дес. земли. Создание такой организацией карты Украины явилось бы крупным шагом к тому разрешению этого дела, которое только в последнее время намечалось в России. По мнению подкомиссии, желательно объединение всех по возможности ученых учреждений Академии в одном участке с Геодезическим институтом. Члены подкомиссии осмотрели для этой цели: 1) Саперное поле и 2) Кадетскую рощу. Последняя наиболее пригодна как для Геодезического институтта, так и для остальных учреждений Академии.

---

* Див. док. № 37.

После обмена мнений п о с т а н о в л е н о: согласиться с заключением [под]комиссии. Состав совета дополнить представителями от кафедр исторической географии Украины и археологии, а также директором Демографического института.

7. Возобновлен обмен мнений по вопросу о первом составе академиков. При этом членами комиссии были высказаны различные мнения и точки зрения на данный вопрос. Согласно предложению проф. Д. И. Багалея постановлено их изложить подробнее. Проф. М. И. Туган-Барановский предлагал основной текст законопроекта об основании Академии наук дополнить статьей, указывающей, что первый состав академиков назначается верховной властью. Кроме того, по его мнению, к законопроекту должна быть приложена записка, в которой следует развить аргументацию положений, указывающих на крайнюю трудность назначения первых академиков помимо и без участия самой комиссии. В своей речи проф. М. И. Туган-Барановский подробно разобрал все возможные решения данного вопроса и пришел к выводу, что в интересах дела комиссии не следует уклоняться от рекомендации первых академиков верховной власти, если она к ней обратится.

Академик В. И. Вернадский, возражая вообще против участия комиссии в рекомендации лиц, находил способ, предлагаемый проф. М. И. Туган-Барановским, совершенно неприемлемым. Записка, о которой идет речь, и самый обмен мнений по данному вопросу, ставят верховную власть, комиссию и первый состав академиков в крайне трудное положение, лишая первую инициативы и создавая для комиссии и первых академиков возможность упреков в заинтересованности, ибо надо думать, что в числе лиц, рекомендованных комиссией, будут также члены самой комиссии. С другой стороны, он считает неправильным, чтобы инициатива обращения к комиссии исходила от комиссии. Точка зрения, развиваемая проф. А. В. Сперанским и сводящаяся к тому, чтобы первый состав академиков был рекомендован верховной власти высшими школами, находящимися на Украине, также неприемлема, ибо требует очень большого промежутка времени, тогда как Академия должна начать свою работу немедленно. Он считает, что никаких опасений за судьбу Академии нельзя иметь и в том случае, если рекомендация первых академиков не будет предоставлена комиссии. В законе достаточно указать лишь, что назначение делается верховной властью.

Профессор А. В. Сперанский изложил свой взгляд на данный вопрос. Мнение его прилагается к настоящему журналу *.

Профессор Г. Г. Павлуцкий, указывая на существующую традицию назначения первых академиков верховной властью, полагал, что и при создании Украинской Академии наук от нее отступать не следует, но при этом высказался за увеличение числа назначаемых академиков до 15, по 5 от каждого отделения.

Проф. Д. И. Багалей внес предложение составить подробный журнал настоящего заседания с изложением сущности мнения каждого из членов комиссии по данному вопросу, прося тех членов, которые пожелают, чтобы их мнения были изложены подробно, представить текст своих речей **.

Далее проф. Д. И. Багалей, обратив внимание на то, что первый состав академиков должен быть активным, так как работы будет очень много, внес предложение о том, чтобы первый состав академиков был

---

* Документ не друкується.

** Див. додаток до журналу.

не менее 12-ти. При таком числе их устраняется опасность в случае болезни кого-либо из членов отделения, перерыва в деятельности последнего. Эти члены академии избирают временных председателей отделений. Обязанности Председателя Академии могут быть возложены на одного из председателей отделений. В заключение проф. Д. И. Багалей вносит предложение — опросить всех членов комиссии, находят ли они возможным, чтобы комиссия, в случае обращения к ней верховной власти, указала кандидатов в академики первого состава.

По окончании прений председателем комиссии постановлен на голосование ряд вопросов, разрешенных следующим образом: 1) в настоящий журнал, согласно предложению проф. Д. И. Багалея, внести мнения отдельных членов комиссии; 2) высказаться за то, чтобы количество академиков первого состава было 12 (вопрос решен большинством голосов); 3) первые 12 академиков в момент назначения должны находиться в пределах Украины и иметь возможность немедленно вступить в должность, о чем и следует упомянуть в законопроекте (вопрос решен единогласно); 4) первые 12 академиков избирают временные президиумы отделений (единогласно); 5) первые 12 академиков избирают временного Председателя Академии и Непременного секретаря (единогласно; проф. Д. И. Багалей предложение свое снял); 6) полномочия временны[х] член[ов] президиума Академии и отделений продлить до сконструирования отделений (принято большинством голосов); 7) постоянный Председатель Академии и Непременный секретарь избираются тогда, когда будет налицо одна треть всех действительных членов Академии (24 академика); 8) постоянные председатели отделений и секретари избираются по отделениям, когда в них будет налицо одна треть действительных членов, а именно: на Историко-филологическом отделении — 7 академиков, Физико-математическом — 10, Социальных наук — 7; 9) первые 12 академиков назначаются верховной властью; 10) по вопросу о том, нужно ли представлять верховной власти кандидатов в первые 12 академиков, в комиссии голосовались три внесенных предложения, причем принято большинством голосов (6-ю голосами против 3-х при 2-х воздержавшихся) предложение рекомендовать кандидатов от комиссии, если верховная власть обратится к ней с таким предложением; предложения, чтобы кандидаты были намечены высшими державными школами Украины или новой комиссией, состав которой назначается министром, большинством голосов отвергнуты.

8. Следующие заседания комиссии назначены в музее искусств при университете: 11 сентября в 6 ч. вечера, 12 сентября в 6 ч. вечера, 13 сентября в $9^1/_2$ ч. утра и 14 сентября в $9^1/_2$ ч. утра.

9. Заседание закрыто в 1 ч. дня.

Председатель комиссии, академик *В. И. Вернадский*
Секретарь комиссии *В. Л. Модзалевский*
Члены комиссии *П. А. Тутковский*
Н. Ф. Кащенко
А. Е. Крымский
И. И. Косоногов
Г. Г. Павлуцкий

*Оригінал. Машинопис.

Приложение № 1

Мнение членов Комиссии по выработке законопроекта об основании Украинской Академии наук в Киеве по вопросу о первом составе академиков.

Проф. Д. И. Багалей и в настоящем заседании поддерживал и развивал мысль о том, что комиссия должна будет взять на себя рекомендацию первых академиков по назначению верховной власти, если эта последняя к ней за этой рекомендацией обратится.

К такому заключению он приходит после всестороннего объективного исследования всех возможных способов для практического разрешения этого нелегкого вопроса путем исключения тех способов, которые не приводят к цели.

Верховная власть, конечно, должна быть совершенно свободна в назначении первого состава академиков. Но если речь идет о выборе специалистов по научному признаку, по научной оценке, если нужно избрать достойнейших из достойных по самым разнообразнейшим отделам знаний: и по историко-филологическому, и по юридическо-экономическому, по физико-математическому циклу наук, причем в каждый из этих циклов входят в свою очередь самые разнообразные науки, то вне всякого сомнения стоит необходимость для носителя верховной власти обращения при назначении первых академиков к отдельным компетентным лицам или ученым коллегиям за сведениями о сравнительных научных заслугах того или иного кандидата. Это тем более необходимо, что в основу устройства Украинской Академии наук, кроме основного научного признака, положен еще и другой — национальный: академиками могут быть только лица, признающие самостоятельность украинской культуры и ее орудия — украинского языка. При таких условиях долг каждого ученого специалиста и всякой ученой коллегии в пределах их компетенции не уклоняться от рекомендации кандидатов на должность академиков первого состава в том случае, если бы верховной власти угодно было к ним с этим обратиться. Тем более не имеет нравственного права уклониться от этого наша комиссия, если бы ей была оказана такая высокая честь обращения к ней. Она имеет в своем составе авторитетных специалистов во всех тех трех циклах знаний, из которых слагаются три отделения Академии наук — Историко-филологическое, Юридическо-экономическое и Физико-математическое. Мнения членов комиссии могут быть поддержаны и специалистами входящими в состав подкомиссий по этим трем отделам и даже более широким кругом соответственных специалистов, буде эти члены комиссии признают необходимым к ним обратиться. Члены комиссии в своей совокупности объединяют ученое представительство по тем трем циклам знаний, которые представлены в 3-х отделениях Академии. Естественно поэтому, что при таком составе комиссии она может указать кандидатов закрытой подачей голосов по всем отделениям, после обсуждения их сравнительных достоинств. Комиссия не может уклониться от обязанности высказаться по этому вопросу, ибо от правильного разрешения его в значительной степени зависит и судьба Академии — дальнейшие выборы в ней новых членов и отношение к ней широких кругов украинского общества. И совершенно естественно, что комиссия, выработавшая статут Академии, положившая на это дело немало сил, не может быть равнодушна к вопросу о том, каким способом будет создан первый кадр академиков, тем более, что она взяла уже на себя решение этого вопроса в его основной части — определения власти,

которая должна их назначить (не министр, а Гетман) и даже в определении числа их — теперь остается еще высказать мнение о реальных возможностях для осуществления этой задачи. Член комиссии проф. А. В. Сперанский не согласен с тем, чтобы указание кандидатов было предоставлено комиссии и выдвигает в качестве рекомендующих коллегий факультеты университетов и высшие специальные школы, но этим самым он признает необходимость рекомендаций. Председатель комиссии — акад. В. И. Вернадский, критикующий предлагаемый мною способ, со своей стороны, однако, не предлагает взамен его иного лучшего. Однако при воздержании комиссии от решения вопроса, имеющего исключительно важное значение для всего будущего Академии, все же не устранится необходимость рекомендации в той или иной форме, ибо дело идет здесь не о назначении чиновников на тот или иной высокий пост, а о выборе из многих достойных ученых достойнейших по их сравнительным достоинствам. Назначение в данном случае должно как бы соответствовать выборам и в основу его должны быть положены исключительно научные достоинства кандидатов и степень соответствия их для Украинской Академии наук, как национального учреждения. При таких условиях крайне важно, чтобы общество знало, кто рекомендует верховной власти кандидатов и доверяло авторитету рекомендующего.

Проф. А. В. Сперанский, поддерживая необходимость рекомендации, предлагает, чтобы она была сделана университетами и высшими специальными школами; но его способ не может быть принят и по принципиальным, и, главное, по техническим соображениям. Не могут университеты и высшие школы по праву выбирать кандидатов в академики, ибо профессорское звание во всяком случае не выше академического. Не обладают они приспособленным для этого аппаратом; факультеты выбирают только профессоров для себя. Университеты и высшие школы не имеют общего центрального органа и, следовательно, пришлось бы производить избрание на общем профессорском соборе державных университетов и высших специальных школ или разрешать эти вопросы в отдельных факультетах и советах, причем выборы 12 кандидатов из нескольких сотен ученых были бы прямо неосуществимы для этих разрозненных ученых коллегий. Два державных украинских университета (киевский и каменец-подольский), по мысли проф. А. В. Сперанского, также должны были бы участвовать в этих выборах академиков, в особенности ввиду нац[ионального] укр[аинского] характера А[кадемии], а между тем они еще не сконструировались и даже не имеют еще права ученых промоций. Многие профессора русских державных университетов, как известно, вовсе не признают необходимости в создании особой украинской культуры и ее орудия — украинского научного языка, следовательно, или будут игнорировать это существенное требование от кандидата в Украинскую Академию, или откажутся в разрешении столь необычного и трудного для их решения вопроса. Главное же затруднение состоит в том, что это способ чрезвычайно громоздкий и отодвинет открытие Академии на неопределенно продолжительное время. Чтобы убедиться в этом, достаточно вспомнить, что на рассмотрение диссертации, представляемой ныне в факультет, полагается полугодичный срок. Сколько же времени понадобится, чтобы рассмотреть труды кандидатов на звание академиков, а тем более, что число предложенных кандидатов будет неопределенно.

Проф. А. В. Сперанский, сознавая, по всей вероятности, всю неосуществимость предлагаемого им способа рекомендации, выдвигает еще

и другой: он предлагает нашей комиссии просить г. мин. нар. просв. о назначении особой новой избирательной комиссии, которая бы пользовалась доверием «всех кругов общества», но создать такую комиссию, которая пользовалась бы доверием всех кругов общества при существующем ныне резком разладе среди этого общества, при той борьбе, которая наблюдается в нем, конечно, невозможно. Но я бы ничего не имел против того, чтобы к делу рекомендации первых членов Украинской Академии, кроме нашей комисии, привлечена была и та ученая организация на Украине в Киеве, в среде которой возникла и мысль об Украинской Академии, и которая сама могла превратиться в Украинскую Академию — я имею в виду Наукове товариство в Киеве, которое имеет в своем составе целый ряд ученых специалистов по всем отделам знаний и которое, кроме того, наиболее компетентно при решении вопроса о том, кто из нынешних ученых на Украине и в Галиции соответствует, помимо ученых требований, еще национ[альным] целям Ак[адемии] как укр[аинской] ученой инст[итуции]. Этим в значительной мере будет парализовано единственно серьезное возражение против предлагаемого мною способа — что комиссия вынуждена будет, быть может, рекомендовать первых членов Академии и из своего собственного, хотя все же авторитетного в различных отраслях науки, состава.

Наконец, возможны будут еще и другие коррективы, которые все находятся в руках верховной власти: речь идет не о монополии рекомендации, а только об одном из ее возможных, доступных общественному контролю, видов.

З орігінал[ом] згідно:

Секретар комісії *В. Модзалевський* *

Мнение профессора И. И. Косоногова по вопросу о способе назначения первого состава академиков

Я не считаю возможным назначение первых академиков из числа лиц, рекомендуемых путем баллотировки факультетами и советами высших учебных заведений Украины: 1) это путь слишком долгий, а между тем здесь нам заявлено о том, что желательно, чтобы Академия начала функционировать возможно скорее, в конце сентября или начале октября; 2) этот путь, по условиям времени, может вызвать со стороны украинского общества нарекания, так как это общество может отнестись с недоверием (об этом здесь открыто говорится) к избранникам коллегий, не стоящих открыто на почве признания украинской культуры.

Вместе с тем я не считаю приемлемым и путь рекомендации верховной власти кандидатов в первый состав Академии со стороны нашей комиссии и по ее инициативе. Приняв этот путь, комиссия поставила бы себя в очень трудное и щекотливое положение и вызвала бы со стороны всех кругов общества справедливые нарекания. В этом отношении я вполне разделяю опасения акад. В. И. Вернадского, и как член комиссии я не счел бы для себя возможным принять участие в акте рекомендации кандидатов на кафедру физики в Академию.

Остается единственно для меня приемлемым путь выбора и назначения первых академиков верховной властью. Если бы верховной власти угодно было обратиться ко мне с предложением дать отзыв об уче-

* Засвідчена копія.

ных трудах тех или иных лиц, то такой отзыв я счел бы себя обязанным дать и дал бы его, руководясь своей научной совестью, но рекомендовать кандидатов в академики я все же не счел бы себя вправе.

Что касается числа первых академиков, то, не зная степени близости между собою научных дисциплин других отделений, я не берусь судить о числе первых академиков для этих отделений; для Физико-математического же отделения я полагал бы необходимым увеличить предлагаемые проф. Д. И. Багалеем число 3 до 5, дабы в первый состав отделения вошли и представители биологических наук 3 или 2, и представители физико-математических наук 2 или 3.

При числе три состав отделения будет или биологическим, или физико-математическим, а это лишает его возможности, за отсутствием представителей той или другой ветви знания, правильно путем самостоятельного выбора, а не указаний со стороны, пополнять постепенно свой состав.

Орд[инарный] проф[ессор] *И. Косоногов*

Проф. А. В. Сперанский поддерживал внесенное им в предыдущем заседании предложение, чтобы кандидаты в академики первого состава, которые будут предложены на утверждение верховной власти, были выбраны высшими державными учебными заведениями Украины, так как только такой способ избрания может обеспечить академикам как представителям науки достаточный авторитет в глазах общества. Опасности, что при таком способе избрания кандидатов могут попасть в академики лица, относящиеся недоброжелательно к украинской культуре, по мнению проф. А. В. Сперанского, нет, ибо такие лица не пойдут в академики Украинской Академии наук, так как один из параграфов статута Академии гласит, что академиком может быть лицо, признающее самостоятельность украинской культуры. А. Сперанский полагает, что если комиссия отвергнет предлагаемый им способ избрания кандидатов, то следует обратиться к министру освиты с предложением образовать новую более обширную комиссию, пользующуюся доверием всех кругов общества. Преимущество такой комиссии заключалось бы, во-первых, в том, что в случае, если бы академиками первого состава были избраны некоторые из членов теперешней комиссии, то не было бы нареканий, которые в случае выборов кандидатов теперешней комиссией, неизбежны; во-вторых, такая более обширная комиссия, вероятно, нашла бы, что единственный правильный путь избрания кандидатов в академики, есть обращение к наиболее компетентным учреждениям, каковыми являются факультеты и отделения высших учебных заведений.

ЦНБ АН Україні, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 65—71. Копія. Машинопис.

№ 22

ЖУРНАЛ № 19

11 сентября 1918 г.

1. Заседание состоялось в 6 ч. вечера в кабинете г. ректора университета.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии — академик

В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский, С. Л. Франкфурт и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан и утвержден журнал 18-го заседания комиссии.

4. Заслушана записка подкомиссии об организации Физико-математического отделения Академии.

Проектируемые запиской 30 академиков для отделения вызвали среди присутствующих членов комиссии продолжительный и оживленный обмен мнений, в результате которого большинством (6 голосов против 5) было постановлено число действительных членов Академии по Физико-математическому отделению уменьшить, внеся этот вопрос на следующее заседание комиссии. Остальные положения записки возражений не вызвали.

5. Заслушанные подкомиссией по организации Физико-математического отделения записки *: проф. Дитерихса — по вопросу о заданиях медицинских кафедр и проф. Добровольского — по вопросу о включении в число кафедр Академии кафедры медицинской биологии, постановлено напечатать.

6. Заседание закрыто в 10 ч. вечера.

Председатель комиссии, академик *В. Вернадский.*

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 73. Оригінал. Машинопис.

№ 23

ЖУРНАЛ № 20

12 сентября 1918 г.

1. Заседание состоялось в 6 ч. вечера в профессорской лектории университета.

2. В заседание прибыли: председатель — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. Б. А. Кистяковский, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский, С. Л. Франкфурт и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Прочитан и утвержден журнал заседания № 19.

4. Доложено отношение Общества Красного Креста о материалах, которые возможно уступить Академии. Постановлено: просить проф. И. И. Косоногова и проф. А. В. Сперанского дать свое заключение о желательности приобретения материалов.

5. Постановлено: внести мнение проф. Д. И. Багалея в журнал 19-го заседания Академии.

6. Принято предложение проф. Д. И. Багалея составить объяснительную записку к законопроекту об Академии. Постановлено: поручить составление плана записки академику В. И. Вернадскому, проф. Д. И. Багалею и проф. М. И. Туган-Барановскому.

---

* Див. док. № 45, 46.

7. Акад. В. И. Вернадский сообщил о положении законопроекта про обязательную записку изданий типографиями.

8. Проф. Д. И. Багалей доложил мотивы, на основании которых историко-филологическая подкомиссия пришла к заключению, ввиду неясности положения Временной комиссии для разбора древних актов, о необходимости учреждения особой Археографической комиссии при Академии.

9. Остальная часть заседания была посвящена второму чтению II—VI глав статута с внесением в них поправок.

10. Заседание закрыто в 10 ч. вечера.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 75—75 зв. Копія. Машинопис.

№ 24

ЖУРНАЛ № 21

13 сентября 1918 г.

1. Заседание состоялось в $9^1/_2$ ч. утра в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. М. И. Туган-Барановский, проф. П. А. Тутковский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Заседание было посвящено обсуждению и составлению штатов Академии и сметы ее по 1 января 1920 г. В связи с обменом мнений по этим вопросам, комиссией приняты следующие постановления: *а)* число действительных членов по Отделению физико-математических наук уменьшено до 26 (вместо предлагавшихся подкомиссией 30-ти); *б)* после прочтения проф. А. Е. Крымским записки о кафедрах востоковедения, число действительных членов по Отделению историко-филологических наук увеличено до 21 (введено две кафедры вместо одной по востоковедению: тюркологии и арабо-иранской филологии); *в)* общее число действительных членов Академии установлено 67 (первое отделение — 21, Второе — 26, Третье — 20); *г)* число директоров ученых учреждений, не академиков, установлено в 14, из коих два для учреждений и комиссий Первого отделения, 10 — для Второго, 2 — для Третьего; содержание их вносится в штаты и смету, как условный кредит; директор Публичной библиотеки в число 14 директоров не входит, т. к. библиотека имеет свои штаты; *д)* принято принципиальное положение об оплате гонораром всех печатаемых в изданиях Академии трудов академиков, ввиду необходимости для них оплачивать переводы своих трудов на иностранные языки. При этом гонорар установлен в размере 300 руб. для исследований и 200 руб. за материал. Статьи и материалы посторонних лиц оплачиваются в таком же размере. Выплата гонорара производится при разрешении автором к печати последнего листа корректуры данной статьи.

Сметные предположения историко-филологической подкомиссии на содержание учреждений и комиссий в сумме 405 900 руб. комиссией принято.

Далее приняты следующие штаты и сметные предположения по

1 января 1920 г.: *а)* по лаборатории испытания материалов при Институте прикладной механики: штаты — 185 тыс. (оборудование, строительные и хозяйственные расходы не включены), смета — 462 тыс.; *б)* по Физическому институту: смета — 440 тыс. (со включением части расходов по оборудованию); *в)* по Акклиматизационному саду: смета — 559 933 р.; *г)* по Ботаническому саду: смета — 175 800 р.; *д)* в смету содержания академиков постановлено внести 60 % штатных сумм по 1-му отделению (13 академиков), 50 % штатных сумм по 2-му отделению (13 академиков) и 50 % по 3-му отделению (10 академиков), всего на 36 академиков; *е)* из общего числа 14 штатных директоров ученых учреждений постановлено внести в смету содержание 2 директоров по 1 отделению, 5 по 2-му и 2 по 3-му; *ж)* п о с т а н о в л е н о: предоставить подкомиссии по организации Отделения физико-математических наук внести в штаты и смету Академии дальнейшие свои предположения; исполнение этого поручено проф. С. П. Тимошенку; *з)* принято постановление — указать в записке, что штаты учреждений, которые не предполагается основывать в первую очередь, будут разработаны и представлены впоследствии.

4. Проф. Д. И. Багалей указал на необходимость скорейшего выяснения вопроса о помещении для Академии, причем находил желательным внести в смету сумму на наем его. П о с т а н о в л е н о: внести в смету сумму на приспособление помещений Академии.

5. Далее приняты сметные и штатные предположения по канцелярии Непременного секретаря и правлению Академии, при сем прилагаемые *.

6. По докладу председателя комиссии п о с т а н о в л е н о: внести в смету ежегодные ассигнования (фонды) на научные предприятия, поддержку научных работ, экспедиции, экскурсии и приобретение коллекций: для 1-го отделения — 250 тыс. руб., для 2-го — 500 тыс. руб. и для 3-го — 250 тыс. руб.; в штаты по 2-му отделению постановлено внести 1 млн руб. Предполагается учредить 4 фонда: 1) на научные предприятия; 2) экскурсии, экспедиции и приобретение коллекций; 3) опытных наук; 4) биологических наук.

Заседание закрыто в 1 ч дня.

Председатель комиссии, академик *В. И. Вернадский*

ЦНБ АН України, ІА. ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 76—77. Оригінал. Машинопис.

№ 25

ЖУРНАЛ № 22

14 сентября 1918 г.

1. Заседание состоялось в $9^1/_2$ ч. утра в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Д. И. Багалей, проф. Н. Ф. Кащенко, проф. Б. А. Кистяковский, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. Е. К. Тимченко, проф. С. П. Тимошенко, проф. М. И. Ту-

* Не друкуються.

ган-Барановский, проф. П. А. Тутковский, С. Л. Франкфурт и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Обсуждался вопрос о фондах. Председатель комиссии изложил главные основания для пользования фондами, заключающиеся в том, что фонды должны являться такими средствами Академии, которые она может и не расходовать в данном году, а хранить на текущем счету и приобретать на них процентные бумаги, дающие доход. При такой организации фондов они являются очень удобными для Академии, ибо всецело находятся в ее распоряжении.

После обмена мнений по вопросу о названии для таких ассигнований, комиссия большинством голосов постановила назвать их капиталами; эти капиталы делятся на четыре разряда на Ф[изико-математическом] отд[елении], согласно постановлению комиссии от 13-го сентября, и могут управляться особыми комитетами, состав которых определяют отделения; в состав комитетов могут входить и не члены Академии.

4. Проф. Д. И. Багалей доложил постановления подкомиссии по организации Историко-филологического отделения о названиях для премий, смете и штатах.

Постановлено: 1) согласиться с названиями, предлагаемыми подкомиссией, заменив лишь название премии за работы по народной словесности именем М. П. Драгоманова; 2) согласиться с предположениями подкомиссии о штатах и смете, но суммы, исчисленные на печатание изданий считать не окончательно установленными впредь до сообщения предположений такого характера другими подкомиссиями.

5. Продолжалось обсуждение сметы и штатов Академии.

Приняты следующие постановления:

а) в графу «Издания Академии» внести только издания Общего собрания и отделений; издания учреждений проводить по сметам последних. Внести в смету и штаты Академии общие цифры расходов на печатание изданий, а именно: по Общему собранию: на общий академический орган и Словарь украинских деятелей, в смету — расход на печатание 100 листов и на подготовку материалов для Словаря — 10 тыс. руб.; в штаты — расход на печатание 200 л.; по Отделению историко-филологических наук: в смету — расход по печатанию 300 л. и в штаты — по печатанию 500 л.; по Отделению физико-математических наук: в смету — расход по печатанию 300 л. и в штаты — по печатанию 500 л.; по Отделению социальных наук: в смету — расход на 300 л. и в штаты — на 500 л.

На приготовление рисунков, диаграмм, графиков и проч. внести в сметы отделений по 50 тыс. руб., в штаты, ввиду колебаний цен расхода на эту статью, не вносить, а указать число листов рисунков.

Внести в смету условно кредит в 100 тыс. руб. на приобретение и содержание грузового и легкового автомобилей, в штаты — [на] содержание их.

Внести в смету: ассигнование в 600 тыс. руб. на приспособления, отопление, освещение и водоснабжение помещений для Академии, на командировки академиков, связанные с организацией Академии,— 20 тыс. руб., на выдачу пособий в экстренных случаях — 10 тыс. руб.

6. Обсуждался вопрос о числе необходимых помещений для Академии. После обмена мнений выяснилось, что необходимо 15 помещений общей площадью около 180 кв. саж. (зал общих заседаний, 5 кабинетов для Президента, председателей отделений и Непременного секретаря, 2 для канцелярии его, 2 для канцелярии Правления, 1 для

казначея и бухгалтера, 1 приемная, 1 общая служительская, 1 лекторий и 1 для правления. Даже считая по 30 кв. саж. для кабинета каждого академика и полагая, что в будущем году будет всего 36 академиков, выяснилось, что, кроме того, необходима еще площадь помещений около 1080 кв. саж. Эти помещения могут иметь также характер запасных помещений, которыми временно могут воспользоваться академики в случае отсутствия квартир.

7. Следующее заседание назначено на 9½ ч. утра 17-го сентября в музее искусств при университете.

8. Заседание закрыто в 12 ч. дня.

Председатель комиссии, академик *В. И. Вернадский*
Секретарь комиссии *В. Л. Модзалевский*
Члены комиссии: *А. Е. Крымский*

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 78—79. Оригінал. Машинопис.

№ 26

ЖУРНАЛ № 23

17 сентября 1918 г.[3]

1. Заседание состоялось в 9½ ч. утра в музее искусств при университете.

2. В заседание прибыли: председатель комиссии — академик В. И. Вернадский, члены — проф. Н. Ф. Кащенко, проф. И. И. Косоногов, проф. А. Е. Крымский, проф. Г. Г. Павлуцкий, проф. Е. В. Спекторский, проф. А. В. Сперанский, проф. С. П. Тимошенко, проф. Е. К. Тимченко, проф. П. А. Тутковский, член подкомиссии по организации Отделения физико-математических наук Н. А. Медзведский и секретарь комиссии В. Л. Модзалевский.

3. Проф. Г. Г. Павлуцкий доложил от имени подкомиссии по организации Историко-филологического отделения ее постановление о замене Археологической комиссии «Постоянной комиссией по изданию памятников языка, письменности и истории».

Постановлено: согласиться с постановлением подкомиссии.

4. Рассмотрены проекты штатов и сметы Академии до 1-го января 1920 г.

После обмена мнений постановлено:

а) предположенные ими ассигнования на выплату гонорара и вознаграждения редакторов изданий исключить из сметы и штатов и определить стоимость печатного листа, принимая во внимание сложность набора академических изданий и необходимость печатания их на хорошей бумаге, в 900 руб.; число-листов изданий Академии сократить до 800 (80+240+240+240);

б) произвести в следующих §§ сметы сокращения на 20 % предположенных ассигнований и исключения: исключить 5 тыс. руб. на кабинет экспериментальной психологии; сократить на 9 тыс. руб. расходы на Комиссию по составлению историко-географического словаря Украинской земли; капиталы на помощь в научных работах, экскурсии, экспедиции и пр. сократить: по 1 отделению на 50 тыс., по 2-му — на 100 тыс., по 3-му — на 50 тыс.; по Лаборатории испытания материалов — на 92 400; по Физическому институту — на 88 тыс.; по Акклиматизационному саду — на 112 тыс. руб.; по Ботаническому саду — на

35 тыс. руб.; по Геодезическому институту — на 150 тыс. руб.; по канцелярии Непременного секретаря (канцел. расходы) — на 5 тыс. руб.; по приспособлению помещений, отопление и проч. помещений Академии на 100 тыс. руб.; приобретению легкового и грузового автомобилей — на 30 тыс. руб., по изданиям — на 830 тыс. руб.; общая сумма сокращений выразится в 1 446 400 руб.; *в)* внести в смету содержание Геодезического института в сумме 640 тыс. руб. и содержание двух автомобилей — 75 тыс. руб., а всего 715 тыс. руб.

5. Обсуждался вопрос о помещении. Постановлено: 1) обратиться с просьбой в правление Украинского державного университета о временном отводе помещений для Академии, манежа и 60 кв. саж. жилых помещений для надобностей Геодезического института.

6. Председатель комиссии доложил о поднятых вопросах: г. Зеленым — об учреждении Института изучения поведения животных и г. Попруженком — об организации фотографического архива.

Постановлено: вопросы эти передать в будущую Акад[емию] наук.

7. Постановлено: работу комиссии признать законченой и поручить подкомиссии по установлению редакции статута рассмотреть и окончательно выработать штаты, смету и объяснительные к ним записки, причем вместо выбывшего проф. Д. И. Багалея, ввести в состав подкомиссии проф. А. Е. Крымского.

8. Заседание закрыто в 11½ч. утра.

Председатель комиссии, академик *В. И. Вернадский*
Секретарь комиссии *В. Л. Модзалевский*

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1 «Б», арк. 80—80 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 27

З ПРОМОВИ МІНІСТРА НАРОДНОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ М. П. ВАСИЛЕНКА НА ЗАСІДАННІ, ПРИСВЯЧЕНОМУ ПОЧАТКУ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У КИЄВІ*

9 липня 1918 р.

Думка про утворення в Києві Академії вже давно виникла серед українських вчених. Наукове товариство імени Шевченка у Львові перше підняло це питання, до вирішення якого взагалі підходили близько, але з приводу обставин ся думка ще досі не здійснена. Раніше не можна було гадати про утворення Української Академії наук в Києві, бо всім відомо, які перешкоди ставилися розвитку української науки і зросту українського відродження. Тільки з 1905 р. в Києві заклалося Наукове товариство, яке, не дивлячись на всі несприяючі умови, видало низку томів своїх «Записок», збірників, тощо. Необхідно зазначити, що труднощі, які виникали при виданні справоздань Наукового товариства, були величезні. Війна, яка почалась і яка принесла з собою і нові утиски українському національному рухові, поставила Наукове товариство в особливо тяжкі умови, і воно повинно було зовсім

* Далі у заголовках документів назва комісії подається скорочено: Комісія для вироблення законопроекту.

припинити друкування своїх «Записок», а друкування збірників перенести до Москви. Тому-то в Києві питання про утворення Академії не могло бути поставлено на реальний грунт, аж до останніх часів. Ще в квітні 1917 р. це питання було підняте в Науковому товаристві, проте до практичного його здійснення не дійшло.

Тепер до цього питання є нові сприяючі обставини, і завдання утворення в Києві Української Академії наук бере на себе Українська держава. Це завдання — діло державної ваги, і вирішити її не під силу приватньому товариству. Участь держави в цій справі дасть можливість здійснити думку про утворення в Києві Академії наук хутко і найбільш повно і поставити її існування на твердий грунт. Академія повинна згуртувати коло себе наукові сили, які в першу чергу мусять поповнити хиби, щодо студіювання України. Ненормальні умови і підозріле відношення до української науки, в яких вона розвивалась, утворили те, що Україна мало досліджена. Історію України, історію українського мистецтва, мову, письменство, природні багацтва, народнє життя, статистику, географію, етнографію, почасти тілько почали студіювати, почасти мають вони такі вади, що потрібні виняткові потуги, аби заповнити перепуски. Час іде, і потрібно поспіщати налагодити наукове життя на Вкраїні.

Утворення Української Академії наук має і велике національне значіння, бо й досі є багато людей, які скептично і з насмішкою відносяться до українського руху та відродження, не мають віри в життєві сили українського народу, не вважають можливим розвиток української мови і науки. Для тих же, хто вірить в життєздатність українського народу, для кого відродження його, се — «святая святих», для тих утворення Академії наук має величезну вагу, являється національною потребою і черговим питанням. [...]

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві.— К., 1919.— С. 3.

№ 28

ПРОМОВА В. І. ВЕРНАДСЬКОГО НА ЗАСІДАННІ, ПРИСВЯЧЕНОМУ ПОЧАТКУ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У КИЄВІ

9 липня 1918 р.

Приступаючи до заснування Української Академії наук в Києві перш усього треба з'ясувати основи її діяльности та її існування. Академія наук, яка витворюється в XX віку, не може будуватися по статутам і типам давніх академій, котрі в своїй віковій історії перебули численні зміни та перетворення. До того ж, річ певна, писані статути академій багато не відповідають тому, що вони в дійсности собою являють. Життя давно їх попереробляло та й зробило важними ті їхні функції, які лише побіжно згадуються в статутах, або, навпаки, зовсім виключило такі функції, що в статутах висуваються на перший план. Досить буде з цього погляду подивитися на статут і дійсність двох старих могутніх академій наук: Російської і Лондонського Королівського товариства.

Отже, засновуючи нову Академію, доводиться звертати увагу не на статути, а на дійові тенденції, та викликану їми працю Академії наук. Очевидячки, найбільшу увагу мають ті боки діяльности Академії наук, які за останній час перебувають свій зріст і вказують тим шляхом майбутні напрямки їхнього життя.

Стара Академія наук була тільки вченим товариством: в сучасному розумінню — громадою вчених. Обміна думками в наукових питаннях, наукові відчити, матеріальна обопільна допомога, здобування життєвих коштів від мецената або держави задля спокійної наукової праці — ось які були підвалини в її структурі. Не раз академики спільно розпочинали наукові праці, робили досвіди, завдавали один одному питання та завдачі на вирішення, обмірковували і вивіряли новітні наукові події і новітні наукові гадки. Разом з тим, перебуваючи в обопільних зносинах, ці товариства складали дуже живу і важну міжнародню округу наукових робітників, творили свій власний світ, незалежний від державних форм. Такі товариства особливо порозвивалися в XVI столітті.

Не можна не згадати, що найдальшим на Сході зразком такого товариства, схожого, на думку деяких учених, до тодішніх академій, вважати можна тую громадку вчених, що згуртувалася в межах України, в Острозі на Волині, коло кн. Костантина Острожського, наприкінці XVI віку.

Із таких товариств учених людей порозвивалися в XVII столітті сучасні Академії наук.

Друга половина XIX ст., в зв'язку з тим, як розвивалося природознавство та прикладалося до життя, викликала всякі зміни в структурі академій наук. Змагання нових академій пішли, з одного боку, в напрямі організування наукової роботи, з другого — в напрямі витворювання при Академії наукових дослідчих інститутів — осередків дослідчої наукової праці. В тій своїй організаційній і дослідчій праці пішли академії шляхом витворення всесвітньої наукової організації людства, що, будь що будь, є завдачею для майбутности — а рівночасно всякими способами обороняли вільність наукової творчости.

В другій половині XIX ст. повстала міжнародня спілка академій наук, до якої вступили академії наук усіх країв і всіх народів. Цю спілку, яко таку, признано урядами всіх країн. Тільки Академія, яку признає ця спілка, буде Академією наук, а в склад спілки вона може бути принята тільки на основі особливого, для всіх обов'язкового, статуту цієї всесвітньої організації. Запевне всесвітня війна тяжко відбилася і на спокійній загальнолюдській праці, та, без сумніву, діяльність спілки знову відродиться ще інтенсивніше, коли тільки життя людства понормальніщає. Комітет спілки в теперешний момент знаходиться в Амстердамі. Побіч цієї спілки, яка розпочинає спільними силами численні наукові праці і має вже свої неписані традиції, існують, незалежно від неї, менчі спілки, що їхній склад і завдання бувають инші, от як спілки Академій німецьких або слов'янських.

З національного погляду є неминуча потреба, щоб Українську Академію наук визнала міжнародня спілка академій. Цім досягається всесвітнє визнання української культури в одній із найважніших паростей людської діяльности. До того ж, тільки оце уможливить для Київської Академії участь у всесвітній організації і в спільній праці людскости. Через те вона найперше повинна вдовольняти як своїм складом, так і організацією тим умовам наукової сили, які ставляться статутом всесвітньої академічної організації.

Витворюючи Українську Академію наук, необхідно треба рахуватися з тим, що працювання Української Академії наук, яка стоятиме на такому рівні, повинно, опріч своєї всесвітньої ваги, задовольняти важливі: 1) національні, 2) державні та 3) місцеві життєві вимоги.

Національна вага новітньої Академії — річ надто зрозуміла, і я на ній довго не зупинятимусь. Вага лежить у тому, що новітня Академія повинна допомагати зростові української національної самосвідомости та української культури, через широке, глибоке, проникливе наукове студіювання минулости та сучасности українського народу та його сусідів, природи обійнятого їми краю, в усіх її безконечних виявах. Осередка такої праці, міцного як слід, на Вкраїні немає. Чим ширше, вільнійше та глибше поставлено буде в Академії наук оце студіювання, тим сильніще збільшиться її національна вага. До того ж національну вагу матиме вона через те, що буде відпоручницею української нації в усесвітній спілці академій і завдяки своїй вільній та широкій організації підноситиме і розвиватиме вільну організовану наукову працю на Україні в усіх її виявах, перебуватиме з ученими Вкраїни в тісному зв'язкові і всіми заходами піддержуватиме, захищатиме й розвиватиме наукову працю і наукових робітників України.

Державна вага Академії витворюється тим впливом, який вона матиме на підвищення виробних сил країни й людини на Україні. Українська Академія наук повинна, щодо цього, йти тим шляхом, яким пішли за даного моменту другі Академії, особливо Російська Академія наук, Королівське товариство в Лондоні, академії Сполучених Держав *, Паризька. Надто яскраво виявилося все державне значіння праці Академії під час того всесвітнього кризісу, що ми його зараз перебуваємо. Усі академії, одна більше, друга менш, позмінювалися та й приладнались до нових умов життя. Зміна заторкнула навіть таку давню Академію, як Паризька. Це й звичайно. Стоїть перед нами величезне і важке завдання, яке вимагає напруження усіх наших духовних і фізичних сил, треба знайти вихід з найбільших труднощів життя, що їх витворила війна. Для цього неминуче треба вишукати новітні шляхи і витворити нові вартости: инакше кажучи, треба піднести виробні сили країни, чи то звичайні сили природи, чи сили людства; знайти нові сили природи, використати правильним і повним способом старі. Через широку дослідчу працю неодмінно треба хутко збільшити вагу для України природніх її багацтв, до цього часу невикористаних її людністю, і навіть захованих од неї, і разом з тим треба через економично-статистичне студіювання знайти міри, необхідні для того, щоб збільшити виробливість труду її людности. Це річ необхідна скрізь, геть по всьому світі, а особливо в межах України та других частинах Російської держави.

На Україні природні сили краю мало досліджено, а використано ще менш, знов же й виробливість праці українського народу стоїть на такому низькому рівні, якого сучасна держава ніяк допустити не може. Тут треба як найінтенсивнішої та й як неодкладнішої праці. А на те однією з найперших і найпотрібніщих умов являється витворення могутньої державної організації для наукової дослідчої праці. Витворити такий осередок — річ величезної ваги, і зроблені на нього видатки швидко та цілком повернуться. І на першому місці, в звязку з цим, повинно ставитися заснування в Києві Української Академії наук.

---

* Так в тексті.

Нарешті вага Академії наук визначається її зв'язком з місцевим життям, її вглибленням у щоденний побут людности. Необхідна річ, щоб будуча Академія наук була якнайтісніще сполучена з звичайними питаннями практичного життя, його потребами в найширшому розумінню того слова, щоб вага Академії була виразна для цілої людности, для цілої України. Оцей бік життя Академії має, на мій погляд, величезне значіння. Вона повинна в своїй діяльности одкликатися на всі недостачі й потреби людности, що вимагають наукової допомоги й наукового освітлення. Живчик її життя повинен битися спільно з духовними й матеріяльними вимогами людности, поскільки тим вимогам може стати в пригоді наукова вага й наукова думка.

Отже ясно, що, через усе вище сказане, Українська Академія наук не може своїм упорядкуванням скидатися на звичайну громаду учених. Не може вона бути збудована на зразок тих академій, котрі вдержали старовинне впорядкування учених товариств, приміром академія Пруська, Паризька, або Баварська. Вона повинна складатися з гуртків учених людей, що здобувають кошти від держави і оддаються науці та дослідчій роботі, як справі свого життя, признаній од держави за державно важну. З Академією повинні сполучитись численні наукові заклади дослідчого характеру.

В коротких первістних рисах структура Київської Академії наук малюється міні ось в якому вигляді. В Українській Академії наук мають бути чотирі відділи: 1) Історично-філологічний (з класою українською), 2) Фізично-математичний, 3) Економично-юридичний, 4) Відділ прикладного природознавства.

Останній відділ являється зовсім новітнім, але він неминучий в тій чи иншій формі. Коли під теперішню хвилину надзвичайним в історії людства способами захиталося народне господарство та психика, Академія наук, тільки маючи такий відділ, зможе викликати ті величезні вартости, які загинули, бо невиробливо витратилися під час всесвітньої руїни, що ми її переживаємо.

Колегія з академиків усіх відділів становить Академію наук. Вона вільно й незалежно веде всі свої справи. Задля того повинна Академія не тільки користуватись повною автономією, але й бути поставленою поза всякі впливи на її внутрішнє життя од органів державного урядування, які можуть мінятися. В структурі Академії наук повинні здобути свій вираз сполучені з нею наукові заклади — знаряддя дослідчої праці. Необхідна при цьому річ, щоб Українська Академія наук зробилася дужою науковою організацією, щоб одразу сталася вона могутнім знаряддям вселюдської думки і рівночасно могла здійснити і переводити до життя на Україні вищезгадані національні, державні та побутові завдання.

Через те, на мою думку, повинні при Академії бити, принаймні, ось які наукові установи. Звичайно, вони мають витворюватись ступінь за ступенем в міру змоги, тільки ж повинні будь-що-будь витворюватися швидко. План їх має виробитися в загальних рисах тепер-таки. Це ось які організації: 1) Національна бібліотека; 2) Фізичний інститут; 3) Інститут досвідний біологічний (з прикладним відділом); 4) Хімічна лабораторія (з прикладним відділом); 5) Інститут мінералогічний (з прикладним відділом); 6) Національний музей, який складатиметься щонайменше з вісьмох відділів: археологічного, мінералогічного, передісторичної археології, етнографії, ботаніки, зоології, антропології, палеонтології; 7) Історичний український музей (на зразок Німецького історичного музею в Нюренберзі, або Баварського — в Мюнхені);

8) Астрономічна обсерваторія (ми маємо на Україні тільки відломок Пулковської обсерваторії в Миколаєві); 9) Комісія для видавання словника української мови.

Неминуча річ — взяти на увагу ще й другі можливі установи, напр. Археографічну комісію, Археологічний дослідчий інститут, тощо.

Окрім того, при Академії треба негайно закласти усякі великі постійні комісії, які звязували б в одну цілість із Академією всі наукові сили Вкраїни, і притягали б до її роботи сотні вчених. Такими комісіями могли б бути в першу чергу: 1) Комісія для досліджування природніх виробних сил України; 2) Комісія для досліджування економічно-статистичного життя та ресурсів України; 3) Комісія для видавання пам'яток українського письменства та мови.

Цей список закладів ще багато не повний. Необхідна річ — скласти такий статут Академії, щоб вона мала спромогу витворювати нові дослідчі заклади, притягати в своє відання ті заклади, які заснувалися без її участи, мати вплив на ті вияви державної дослідчої праці, які стоять побіч неї.

Її статут повинен дати їй широкі спромоги на вільну наукову працю та бути вистарчаючо гнучким, щоб вона могла йти слідом за вимогами життя.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 5—8.

№ 29

ЗАПИСКА В. О. КОРДТА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО НАЦІОНАЛЬНУ БІБЛІОТЕКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

*9 липня 1918 р.**

Одно з найважливіших і найповажніщих завдань кожної культурної держави є підохочувати й розповсюднювати просвіту, науки та мистецтва серед своїх громадян; за найпершу умову для осягнення цієї мети треба вважати наявність і присутність необхідної наукової літератури в якнайширшому обсягові. Тому й бачимо, що всі культурні держави дбають не тільки про закладання й підповнення наукових книгозбірень при своїх вищих школах, але, крім того, витворюють ще й центральні книгозбірні, так звані державні або національні бібліотеки, яким присвячують вони особливу свою увагу і опіку, аби зібрати в однім осередку, по змозі, всі ті писання всесвітньої наукової літератури, які необхідні сучасним й прийдешнім поколінням для суворо наукових та загальноосвітніх потреб.

Розвязати цю цікаву і заразом з тим поважну та невідкладну завдачу доводиться тепер Українській державі, щоб і в цій справі виконала вона свою повинність з повною достойністю як культурна европейська держава.

Коли ми, беручись розв'язати зазначене завдання, запитаємо, в якому саме відомстві слід бути Українській національній бібліотеці, то, на нашу думку, їй годиться бути в віданню Міністерства освіти і там займати становище до певної міри самостійне. При цьому, гарантією

* Датується за суміжними документами. Див. док. № 5.

для успішного розвитку та процвітання Української національної бібліотеки була б згода найвищої вченої корпорації держави, себто Української Академії наук, взяти на себе завдання керувати організуванням Національної бібліотеки і пильнувати її успішного розвитку.

Що ж торкається далі, до поодиноких завдань Національної бібліотеки Української держави, то першу чергу бере тут, звичайно, влаштування повної колекції книжок і брошюр, будь-коли надрукованих українською мовою, колекції повної настільки, щоб, спираючись на неї, можна було колись скласти повну бібліографію українських друків. До виконання цього завдання необхідно встати негайно, тому що далі зробиться неможливим осягнути зазначену вище мету, бо з кожною днином стає важче скласти повний збір тієї літератури, яка потрібна для історії останніх трьох років. Прикладом хай буде те, що скласти повний примірник урядових видань України за останні 12 місяців, мабуть, уже й теперечки не можна без труднощів.

Другий відділ, який в Національній бібліотеці Української держави вимагає особливої уваги — це відділ книжок, брошюр та часописів, присвячених Україні в чужоземних мовах, починаючи з Плано Карпіні й Боплана і кінчивши багатою літературою про Україну XX століття. Цей відділ [...] вимагає цілковитої уважности.

Третім батьківщинним відділом у Національній бібліотеці має бути відділ української іконографії, що обхоплює як рідні, так і чужоземні витвори цієї царини.

Четвертим батьківщинним відділом буде відділ картографії України і країв з нею суміжних; сюди ввіходять пам'ятки картографії, почавши з XVI століття. Так, наприклад, скласти повну збірку Бопланових карт України була б аж надто вдячна завдача. Така збірка стала б у великій пригоді історикові України.

Бажалося б, наприкінець, мати осібний відділ української музики та українських нот.

Відділ українських стародруків достойно доповнятиме собою відділ рукописів, який обхопить усі ті пам'ятки українського письменства аж до кінця XVII століття, які ще тепер пощастить позбірати.

Додатком до цих батьківщинних відділів Української національної бібліотеки служитиме відділ книжок, виданих чужоземними мовами на території України, а перш за все книжок, друкованих російською, польською і взагалі якоюсь слов'янською мовою. Досить численна жидівська література також міститиметься в цьому відділі. Улаштовуючи цей відділ, треба звернути особливу увагу на придбання тих книжок, які торкаються німецьких колоній на Україні, а також Молдавії та її відносин до України. Необхідно вважати й на те, що, особливо у XX віці, повстала багата українська література в Північно-Американських Сполучених Державах та в Канаді.

Попри цю спеціяльно-національну частину, яка надасть Національній бібліотеці певне обличчя, повинна вона складатися з книжок для всіх паростей людського знання, головним чином з питань російською, німецькою, французькою, італійською мовою. При цьому бажалося б, щоб якнайрівномірніше була заступлена література для: 1) богословія, 2) правознавства, 3) державних знаттів, 4) медіцини, 5) філософії, 6) педагогики, 7) філології, 8) красних наук, 9) історії, 10) землезнавства, 11) математики, 12) природознавства, 13) технології, 14) гірництва і сільського господарства, 15) часописей загального змісту, 16) бібліографія, 17) відділу атласів і карт усіх країв світу.

Долею призначено для бібліотеки серіозне завдання як слід пови-

бірати книжки з світової літератури, причому повинні бути скупчені з обшарів окремих наук, по змозі, всі ті книжки й часописи, які вважаються або класичними, або настільки необхідними, що, не маючи їх, і говорити годі про серіозну наукову бібліотеку, а не то що Національну. Так, у відділі медіцини, ми запевне знайдемо «Archiv für Pathologie» Вірхова, історичний відділ не залишать без «Revue Historique», математичний — без «Crelbe's journal» і т. ин.

Всі метелики, брошюри, книжки, що їх друкують на території України, будуть, звичайно, надсилатись до Національної бібліотеки без окремої за них платні.

Що ж торкається поділу книжок у бібліотеці, себто розміщення їх по шафам і полицям, то єдино практичним і придатним для Національної бібліотеки є розміщення книжок по наукам. Література кожної науки становить в такому разі свій окремий відділ, на чолі якого стоїть бібліотекарь відділу. Він тут є відповідальна особа, він повинен знати свій відділ аж до дрібниць, він піклується в ньому про лад, про заповнення прогалин, він допомагає вченим, що працюють у його в відділі. Тільки розміщення книжок по наукам дає задля вчених спромогу швидко орієнтуватися в бібліотеці.

При бібліотеці існує загальний альфабетний каталог і, крім нього, провадяться в відділах каталоги — сістематичний та альфабетний. Крім того, бажалося б утворити при Національній бібліотеці об'єднаний каталог всіх наукових бібліотек України.

З огляду на те, що книжками з Національної бібліотеки користуються, взагалі кажучи, в приміщенні бібліотеки, треба звернути особливу увагу на будову читальняної зали. Помешкання це повинно бути просторе, з великим запасом повітря і світла і впоряджене так, щоб одвідувач почував себе тут добре.

При читальняній залі треба мати справочну бібліотеку (т. зв. Handbibliothek), обзаведену всіма справочниками із всесвітньої літератури і класичними творами, а саме: бібліографичними виданнями, словниками: бібліографичними, філологичними, енциклопедичними, а рівно з тим і для окремих наук. Доступ до такої справочної бібліотеки є вільний для всіх одвідувачів читальняної зали.

Бажалося б, щоб на чолі Української національної бібліотеки на директорській посаді стояла особа, перейнята тим пересвідченням, що ця його посада не має бути почесною сінекурою *, але вимагає багато праці та енергії. Необхідно, щоб ця особа мала добру загальну освіту і широкий бібліографічний кругозір та шанувала книгу, науку й мистецтво. Звичайно, що треба мати явний організаторський хист. До кругу директорових повинностей перш за все увіходить клопотання про систематичне поповнення бібліотеки. Директор, значиться, мусить глядіти за новою літературою і бути в цій царині завжди в курсі справи.

Але через те, що влаштувати та керувати Національну бібліотеку є справа державної ваги, і ширші кола людности зацікавлені в її щасливому виконанню, то все це не повинно залежати від розпоряджень якоїсь одної особи, і тому при директорові мусить бути рада, яка складається з учених людей та прихильників бібліографії; ця рада, збіраючися в певні строки, під директоровим головуванням, розглядає питання про підповнення бібліотеки. Вона ж вирішає також питання про поповнення особового складу служачих і подає свої постанови в сім обшарі на затвердження міністрові народньої освіти.

---

* Добре оплачена посада *(прим. док.)*.

Безпосередньо і спеціяльно бібліотечна праця: писання каталогів і т. ин. покладається на бібліотекарів, що завідують відділами, та на їх помішників. Окрім того, звичайно, треба мати в читальняному залі відповідне число служачих, які б приймали й виконували вимоги одвідувачів та пильнували б ладу в читальняному залі.

Нарешті, щодо важливого питання про грошові засоби для придбання книжок, то на перші роки існування Української національної бібліотеки, запевно, доведеться правительству асігнувати великі суми. Але заходи, зроблені в цій справі перед правительством, таки не будуть безмежні, бо й тут є підрівнювач, що становить природну межу. Інакше кажучи: варто купувати лише стільки книжок, скільки можна буде каталогізувати безупину. Здатність до праці у персонального складу бібліотеки та кількість придбаних книжок мусять для того перебувати в правильному співвідношенні. А книжки, придбані в великім числі й непокаталогізовані, являють собою купу манаття непожиточного й неприступного. Пізніш, уже як задовольняться найнеодкладнійші потреби початкуючої Національної бібліотеки, то, мабуть, чи не випадало б витрачувати на придбання книжок, часописів і газет річно не менш як 200 тис. крб., беручи під увагу й підвищення цін на книжки.

Питання про збудування осібного будинку для Національної бібліотеки має стати на першу чергу.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 9—11.

№ 30

ЗАПИСКА В. М. ПЕРЕТЦА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ГОЛОВНІ ПОЛОЖЕННЯ СТАТУТУ УАН

*9 липня 1918 р.**

Для наукового вивчення теперішнього та минулого України закладається Українська Академія наук у Києві.

Завданням її є не тільки наукова праця яко така, а й підготування рядів українських діячів на науковому грунті, самостійних робітників на ниві науки, професорів вищих і середніх шкіл з українською викладовою мовою.

Для здійснення цього Академія організується в цей спосіб:

1). Осередком являється група академиків, що працюють в области наук гуманістичних, математичних і природничих. Наслідком усього ходу історії України в XVIII і XIX ст. група, що творить академичний гурт, не може бути численна. 2). Академики кермують діяльністю комісій, утворених при Академії, як: бібліографічної, історії мови, історії літератури, ботанічної, зоологічної, фізичної, археологічної, історії суспільної і культурної, права, дослідів економіки і соціяльного побуту тощо. До тих комісій запрошують людей, що працюють в даній спеціяльній галузі під проводом і з поміччу академиків. 3). При Академії організуються відповідні семінарії, де будуть науково підготовлені в різних спеціяльностях молоді люди, що покінчили університет і будуть причислені до Академії, щоб доповнити свої відомости і приготовитися до професорської діяльности в вищій школі. Приймає їх

* Датується за протоколом № 1 засідання Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН. Див. док. № 5.

голова семинарія, а стверджує це загальний збір членів Академії. 4). Щоб Академія правильно розвивалася, повинна вона розпоряжатись відповідним числом: *а)* лабораторій, *б)* архівів, *в)* бібліотек наукових книжок, *г)* бібліотек рукописів і стародруків.

Кожним з тих наукових помічних відділів управляє голова відповідної академічної категорії, реферуючи на загальному зборі про потреби свого відділу.

Для здійснення своїх наукових завдань Академія має власну друкарню, що є під безпосереднім порядкуванням управи Академії. Вона видає праці своїх членів і співробітників, старається про якнайширше поширення між народом, як відомостей загальнонаукового характеру, так і спеціяльно відомостей по.українознавству.

Статут Української Академії наук може бути детально розроблений відповідно до вимоги науки і життя, як рівно ж і на основі досвіду подібних наукових закладів. Та передовсім належало б, дорогою законів, забезпечити Академії можливість корисного істнування, а саме: занятись призивом першого складу Академії, а він, маючи відповідні права і кредіти — а що найголовніше — науковий авторітет, творить ядро, з якого з часом могли б вийти діячі української науки. Треба запевнити й забезпечити можливість заснування лабораторій, музеїв, бібліотек.

Щодо потреб істориків і філологів, то в їх розпорядження і порядкування треба передати Центральний архів древних актів в Києві, рукописний збір Київської духовної академії, Київських монастирів, міський музей, а також книжки, вивезені зі Львова; рукописи, що торкаються України, і стародруки слов'янські, руські, українські, польські, латинські і т. д., що безпотрібно завалюють полиці хорів Софійського собору, бібліотеку Михайлівського монастиря, Київо-Печерської лаври і других церков і монастирів і т. д.

Діяльність комісій уявляємо собі так: 1) конечно скласти загальнодоступний словар живої української мови, щоби доповнити й дорогий і не все зручний словар Грінченка; 2) потрібна точна і науково складена бібліографія книжок на українській і других мовах, гравюр, картин і образів тощо, що друковані були в українських і неукраїнських друкарнях, а торкаються до історії і літератури українського народу; 3) належить урегулювати питання граматики української мови, маючи на увазі маси денаціоналізованих школою осіб, що вертають в ряди свого народу; 4) треба виданням пам'яток і окремих монографій положити тревалу підвалину научної історії і старої, і нової української літератури; 5) треба безумовно приступити до праці над історичним архівним матеріялом, що до сеї пори лиш час від часу звертав на себе увагу офіціяльних представників російської університетської науки; 6) треба постаратися і етнографічно розслідити Україну, а важно це в цілях наукових і з практичного боку, а головно після війни; 7) належало б зібрати діялектичний матеріял для пізнання говірок української мови, по тих порухах, що їх пережив український нарід; 8) конечна потреба — розробити статистику населення України, знов важне це і для науки, і для практичних цілей; 9) треба розпізнати економічне становище українського населення і т. д.

Кількість таких саме потрібних завдань, що їх може здійснити Академія, можна побільшити багато-багато разів, а це саме вказує, що пора відкрити Українську Академію наук прийшла.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 12, 13.

№ 31

ЗАПИСКА Й. Й. КОСОНОГОВА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ЗАСНУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ІНСТИТУТУ УАН

8 серпня 1918 р.

[...] При Академії наук думається відчинити більшу кількість дослідничих інститутів теоретичного і прикладного знання. Серед цих інститутів в першу чергу, побіч Національної бібліотеки, повинен бути відчинений Фізичний інститут Академії наук. Необхідність відчинення в першу чергу Фізичного інституту диктується поглядами, висказаними на початку цієї записки, а саме тим, що фізика, кажучи коротко, є підставою всього сучасного природознавства. А вже ж іще яснійше виступає ця необхідність, коли згадаємо, що з трьох старих університетів, котрі є на території України, лишень один одеський має хоч невеличкий, але все-таки уміщений в сцеціяльно для нього збудованому будинку, Фізичний інститут. Київський університет розпоряджує для Фізичного інституту цілком невдоволяючим і тісним помешканням в головнім будинку університету. Цілковито нужденне та непригідне помешкання Фізичного кабінету в Харьківськім університеті. Фізичні лабораторії цих університетів дуже скромно обзаведено інструментами через недостачу грошей, які видаються на їх утримання, та внаслідок того, що значна частина цих средств витрачувалась на біжучі потреби, сполучені з читанням лекцій і практичними заняттями студентів.

Наукові досліди, річ ясна, знаходили своє місце в цих лабораторіях, і можна було б назвати немало цінних праць, які вийшли з них, але завдання наукового досліду не було основною метою лабораторій та кабінетів, яким припадала роль шкільнопомішних закладів.

Ці завдання можуть бути й повинні бути поставлені на перший план лишень в широко обставленім Фізичнім інституті Академії наук. Далі, для успішности й плановости праць в сфері фізичного знання, як взагалі всякого знання, є в великій мірі бажаним істнуванням об'єднуючого центру. [...]

[...] На Україні, таким чином, об'єднуючим центром в царині наукового досліду може і повинен стати Фізичний інститут Української Академії наук в Києві.

Нарешті, Фізичний інститут Академії наук міг би виявити широку допомогу українським університетам в справі підготовлення робітників на ниві фізичного знання. Ті умови, в які були поставлені до цього часу фізичні інститути та лабораторії київського, харківського й, почасти, одеського університетів, дають ще дуже багато до бажання. Тіснота помешкання, вбогість обзаведення й недостача або радше скупість засобів, які відпускались на утримання лабораторій, ставили керовників цих лабораторій в вельми трудне, а часто-густо й безвихідне становище в справі підготовлення молодих вчених. Якщо, на щастя, ми й могли б назвати сьогодні ряд молодих вчених, котрі вийшли з цих лабораторій, то разом з цим нам треба було б висловити і глибоку пошану до тих керовників лабораторій, котрі при таких трудних умовинах наладили научну працю й підготовили вчених фізиків.

Але такий стан ненормальний і нетерпимий в культурній державі. Не можна вимагати від місцевих вчених геройства, не можна примушувати їх працювати на горіщах і в півтемних вохких підвалах в той час, як їх товариші по заняттю за границею працюють в палацах

науки. Честь Української держави вимагає, щоб для фундаменту природознавства — фізики було також збудовано палац і обзаведено його всім необхідним для наукової праці. Тоді не треба буде вимагати цієї праці; вона з'явиться як неминучий результат світового наукового суперництва. [...]

[...] Сучасні фізичні інститути вимагають спеціяльного уладження, як, наприклад, поміщення для оптичної праці, поміщення постійної температури, холодної лабораторії, спеціяльного забезпечення поміщень газом, водою, електричним током, тощо. Все це можна уладити лишень в будинку спеціяльно проєктованім для цієї мети, тому для Фізичного інституту Української Академії наук треба збудувати спеціяльний будинок, який би відповідав своїому призначенню.

Будучий академик на Катедрі фізики й будучий будівничий-архітектор повинні бути післані за границю, щоб докладно обзнайомитися з уладженням великих фізичних інститутів і спеціяльних лабораторій. Для прикладу можна навести інститути: берлінський, липський з холодною лабораторією, збудованою незадовго до війни, холодну лабораторію в Лейдені й др.

З'ясувавши на власні очі власним досвідом гарні і невдатні сторони того чи иншого інституту, будучим творцям Фізичного інституту Української Академії наук легше буде намітити найкращий тип будинку й оминути мимовільних похибок, що обходяться дуже дорого.

Практика Західньої Європи показала, що для успішности наукової праці в інституті — бажано, щоб науковий і техничний персонал інституту мали помешкання в будинку інституту. Ця обставина тісно зв'язує життя вченого з його науковою працею і дає змогу останній протікати без перериву. І цього, на мій погляд, не треба тратити з уваги при заснуванню будучого Фізичного інституту Української Академії наук в Києві.

Чим більше страчено часу, тим трудніще його наверстати. Вважаючи заснування Фізичного інституту справою, якої не можна відкладати, я вважав би необхідним сьогодні ж почати його організацію.

До того часу, як буде збудовано власний будинок, його організація могла би відбуватися в тимчасовім поміщенню. Організаторам інституту слід би занятися придбанням наукових інструментів, випробуванням та обзаведенням оптичної майстерні і розробленням загального плану Фізичного інституту; а далі при першій же спромозі могли б початися й наукові досліди.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 14—16.

№ 32

ЗАПИСКА О. В. СПЕРАНСЬКОГО ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ХІМІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ПРИ УАН

*31 липня 1918 р.**

Біжуча війна з'ясувала, які переваги має край з вірною поставою експериментальних наук. Германія, за браком підвозу салітри, вийшла з цієї перешкоди завдяки тому, що спочатку теоретично, далі лабора-

*Датується за протоколом № 7 засідання Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН. Див. док. № 11.

торно і врешті в заводському розмірові Haber'оль був розроблений метод сінтезу амміяка, який дав кількість азотистих сполучень, котрих достачало і на війну, і задля провадження інтенсивного сільського господарства. Тому, будуючи нову державу, необхідно звернуть увагу на розвиток досвідних наук і, перш усього, хімії та фізики.

В межах України місце, де культивувалися сі науки, були лабораторії університетів і вищих техничних шкіл. Але в сих інституціях, хоч і йде наукова праця, то на першому плані стоять завдання шкільні.

При скупих коштах, яких бракувало лабораторіям через надмірність учнів, придбання апаратів, необхідних задля наукової праці, було часто неможливим, доводилося користуватись студентським страйком, який зменшував витрату матеріялів і таким чином визволяв кошти на наукову працю. Якщо браку коштів і не буде, то коли до шкіл піде багато учнів, а сього можна сподіватися при кінці війни і з перестанням національних обмежень в прийманню до вищих шкіл, професори і асістенти будуть одірвані від наукової праці виконанням своїх обов'язків як вчителів. Тому задля розвитку наук, опріч полекшення умов наукової праці педагогичного персоналу вищих шкіл, необхідно утворити інституцію, головною метою якої була б наукова праця.

Такою інституцією повинна бути Хімична лабораторія Академії наук.

Ця лабораторія повинна мати відділи: неорганичної та аналітичної хімії з пристроями для електроаналізу, газового і спектроскопичного аналізу, відділ органичної хімії та відділ фізичної хімії з апаратами задля термохімичних, електрохімичних, фотохімичних обмірів, з пристроями для того, щоб одержувати постійну низьку і високу температуру, з помпами для одержання низького і високого гніту, з рентгеновським пристроєм для досліду кришталів, з запасом сполучень радія. Взагалі лабораторія повинна бути улаштована так, щоб можна було легко утворити такі умови, які потрібні для наукової праці по хімії в бажаному напрямкові.

Узявши на увагу, що Академія повинна піклуватися не тільки про духовний розвій народу, але і про його матеріяльні достатки, треба признати необхідним утворення при Хімічній лабораторії Академії наук відділу прикладної хімії. В сучасний мент се являється ділом дуже важним. Війна довела до величезного розвитку хімичної промисловости на усьому світі, але, певно, ніде сей розвиток не був, щодо відсоткових відносин, таким великим, як на півдні Росії, в межах сучасної України. [...]

[...] Виникає питання, як не дати завмерти промисловости? Як використати для мирних цілів те, що готували на війну? Се можливо лише при розвитку хімичної промисловости. Сировий бензол, який в час війни перевозився переважно до Петербургу, задля дальшого обробітку, повинно скористувати на Україні, перетворивши його або в хімичні продукти, задля безпосереднього продажу, або в півпродукти, які можна було б перевозить. Те ж відноситься і до нафталіна, фенола і амміячної води, яка повинна дать азотисте удобріння, необхідне сільському господарству. Лишок сірних кислощів повинно перетворити в суперфосфати. Водород в кількості 330 тис. куб. м. повинно скористувати для перетворення рідкого масла, як олію, в більш цінний твердий жир. Всі ці питання про утілізацію річей, які готували на війну, мають величезне значіння для держави, і при Академії наук повинна бути інсті-

туція, де можно було б розробляти сі питання фаховикам. Такою інституцією мусить бути відділ прикладної хімії при Хімичній лабораторії Академії.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 17, 18.

№ 33

ІЗ ЗАПИСКИ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ МУЗЕЮ ТА ІНСТИТУТУ МІНЕРАЛОГІЇ ПРИ УАН

*Липень-серпень 1918 р.**

[...] Мінералогічний музей наших часів неминуче складається з двох установ, які злучені як найтісніще одна з одною, але цілковито різняться в методах своєї наукової праці і в своїй організації, а саме з властивого музею та сполученого з ім наукового інституту. Такий поділ викликано характером мінералогії. Чисто описуюча в своїй основі природничо-історична наука, що має стільки спільного з другими описуючими галузями природознавства, мінералогія разом з тим й як найтіснійше сполучена з хімією та фізикою, й звязок її з першою із цих наук мабуть більший, ніж з якою-небудь иншою науковою дисципліною. Мінералогія і близька до неї геохімія являють собою, в своїй суцільности, хімію земної кори. Завдяки такому характерові мінералогії, фізичні й хімічні методи досліду проймають всю працю мінералога. Вони обіймають її з двох боків: з одного боку вивчення мінералів, цих природних тіл, що їх кваліфікація лягає в основу мінералогічної роботи, вводить мінералогію в обсяг описуючого природознавства і цілковито полягає на їх фізичному (кристалографічному) вивченню та на їх точній хімічній аналізі. З другого боку, пояснення про витворення та походження мінералів якнайтіснійше сполучено з фізичною хімією й з науковим хімічним та фізичним дослідом. В той же час обсерваційна робота в полі, необхідність та неминучість мати при вирішенню всіх питань, досліджуваних при помочи фізичних та хімічних методів досліду, по змозі якнайбагатший порівнавчий матеріял із мінералів різних місцевостей та різного походження не дозволяють відділити Мінералогічний інститут, оснований на фізиці та хімії, від мінералогічного музею. Оба ці відділи повинні бути якнайтісніще злучені, і робота в їх повинна провадитися в якнайповніщому контакті.

Одним із найголовнійших завдань Українського мінералогічного музею повинно бути вивчення мінералогії України. В цьому відношенню для України не зроблено навіть початкової підготовчої роботи. Лише для Волині та для повітів Таврії, що ввійшли в склад України, зараз маємо, хоть і не повні, списки мінералів, а решта української території в мінералогічнім відношенню ніколи й не досліджувалася. Навіть такі місця, як Кривий Ріг та марганцеві руди Наддніпрянщини, в мінералогічному відношенні ані трішки не вивчені. Першим завданням Музею повинно бути видання *мінералогії України*. Для цієї мети музей повинен, по змозі, якнайшвидше, зібрати мінералогічний матеріял, розпоряджати відповідними засобами для екскурсій та експедицій,

* Дата надіслання записки до Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН.

вистарчаючим числом мінералогів та каталогізаторів та мати в своєму розпорядженні картковий каталог мінералів України, який постійно буде поповнюватись та завершуватись.

Але при всякій топографічній мінералогічній роботі неминуче й необхідно треба мати порівнавчий мінералогічний матеріял, і не раз для розроблення того чи иншого відділу мінералів, для зрозуміння його, необхідно треба мати матеріял з дуже далеких місцевостей; наприклад, для того щоб розібратися в мінералах марганцю Наддніпрянщини, з'являється необхідно потрібним порівнавче вивчення марганцевих мінералів Кавказу та Індії. Вже з огляду на це мінералогічний музей обов'язково мусить мати по змозі якнайповнійший матеріял по мінералогії всієї земної кори. Звичайна річ, що повнота цих відділів в музею буде значно меньша в порівнянню з українським його відділом, в якому повинен бути згромаджений весь мінералогічний матеріял України із всіх її земних нідр. В відношенню до всієї земної кори це, річ очевидна, неможливо. Та все-таки музей повинен бути по змозі якнайповнійший.

Та не лише з цього погляду в музею необхідно треба мати якнайповнійший мінералогічний матеріял з країн, що лежать поза межами України. Це необхідно вже по самому характеру Національного музею. Національний музей повинен давати змогу вести на території України всіляку наукову працю в царині описуючого природознавства. Для цього він повинен посідати якнайбагатший матеріял для наукової роботи й давати спромогу, не виїзжаючи поза межі України, діставати відповідь на всі питання, що виникають при природничо-історичній роботі в тій чи иншій царині.

Утворення такого Музею тим потрібнійше, що Україна стоїть перед необхідністю використання витворчих сил, і хоча в мінералогічному відношенню багацтва України не дуже-то й великі й вимагають дуже обережного відношення, то все-таки вони відіграють велику роль в економичнім життю її. До того ще, ми їх не дуже повно знаємо, бо вивчені вони лише в дуже малій мірі. Тому при музею повинен бути *відділ прикладної мінералогії*, в якому були б зібрані всі корисні мінерали та руди України: глини, торф, вугіль, сіль, залізо, марганець, графіт, фосфорити тощо, в порівнавчім освітленню цих же продуктів всіх типів, які трапляються на всій земній корі.

Нарешті, третім відділом музею повинна бути *збірка метеоритів*. На Україні маємо гарні збірки їх в університетах, особливо в Одесі та Харькові. Але повинен бути утворений центр роботи, в котрому було б зібрано весь матеріял для вивчення цієї царини знаття, що повинна в майбутності розвитися в одну з найцікавійших галузей природознавства. Зараз збірки метеоритів мають, без сумніву, характер архівів для майбутнього й чекають тієї стадії науки, коли їхнє значіння виявиться в повнім розвою. Тим часом, необхідно треба зараз же збірати цей матеріял для майбутнього, бо, як цього не буде зроблено, то він пропаде раз на завсігди.

Цілком другий характер повинен мати сполучений з музеєм *Мінералогічний інститут*, уряджений відповідно до вимог, які ставляться до дослідних фізичних та хімічних інститутів. Необхідно треба мати на увазі, що цей інститут повинен мати спромогу дістати якнайвищі і якнайнижчі доступні нам температури, термостати, спромогу дістати поміщення, освітлені однорідним світлом, постійний та змінний ток, спромогу визивати високе давлення під час хімічних реакцій, якнайбільші магнітні та електричні поля, польтові дуги, приспособлення для праць

з газами, для шліфування та розрізів мінералів та гірських порід, для праці з рентгенівськими промінями та радіоактивністю.

Таким чином ясно, що для такого інституту повинен бути збудований окремий будинок, бо тут вже сам будинок стає мовби науковим апаратом.

В цьому науковому інституті повинні бути ось такі відділи: 1) відділ для хімічного аналізу та сінтезу; 2) відділ для розділення мінералів різними плинами, електричним та магнітним шляхом і шляхом капілярним; 3) відділ для мікроскопічної роботи; 4) кристалографічний та кристалофізичний; 5) відділ елєктроскопічний; 6) відділ радіоактивний; 7) термічний.

Я залишаю на боці фотографічний відділ з огляду на вирішення питання про утворення загального для Академії Фотографічного інституту.

Річ певна, що організація такого інституту — справа дорога й складна, потрібує великих та дорогих приладів та приспособлень, але необхідно треба мати на увазі, що на території України немає ні одного Мінералогічного інституту.

Найближчі інститути находяться в Відні та Москві. Очевидна річ, завдяки величезному практичному-державному й господарському значінню мінералогічних дослідів, життя повинно викликати раніще чи пізніще утворення такого ж інституту й у межах України.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 19—22.

№ 34

ЗАПИСКА М. Ф. КАЩЕНКА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ З ВИКЛАДОМ ПРОГРАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗЕЮ АНТРОПОЛОГІЇ ТА ЕТНОЛОГІЇ ПРИ УАН

12 серпня 1918 р.

Цей музей має своїм оснівним завданням змалювати якнайповнійшу картину як колишнього, так і сучасного населення України, розглядаючи її народи як з боку фізичної їх організації та племінних особливостей, так і в відношенню особливостей побутових: домівки, одіжи, домашньої обстанови, промислових робіт, естетичних занять та релігійних обрядів. В доповнення до цього повинен він мати збірку подібних же матеріялів із других чужих країв, поскільки знайомство з ціми матеріялами може доповнити чи освітлити дослідження України з антропологичної та етнографичної точки погляду.

Щоби музей мав спромогу виконати ті два завдання, в йому повинні бути зібрані колекції по ось яким відділам: 1). Моделів та фотографій. В цьому відділі повинні бути зібрані різноманітні репродукції, які давали би якнайповнійше поняття про розміри та инші зовнішні особливости тіла в тих народів, що заселяють Україну. Кожна народність повинна бути представлена щонайменше трьома примірниками для демонстрації як полових так і зрістових особливостей. 2). Генетичний. Цей відділ повинен давати поняття про походження та розвій людини. В йому повинні бути зібрані людські ембріони ріжних періодів розвою, в виді спіртових чи формалінових препаратів, а найранійші стадії в виді моделів. Для вияснення становища людського роду в зоологичній

системі тут же слід задемонструвати й відповідні стадії розвою звірят. Ці препарати будуть тим ціннійші, чим блище стоїть до людини дана форма. На жаль, ранні стадії розвою чоловікоподібних мали, можливо, тільки в виключно щасливих випадках, зате буде по всій правдоподібности змога дістати примірники цих звірят ріжного віку, а це теж в генетичнім відношенню уявляє чималий інтерес. Зразки нищих людських рас в свою чергу повинні найти своє місце в цьому відділі. Нарешті, сюда ж належать природжені аномалії, чи так звані вироди, що мають теж значіння для вияснення походження людини. 3). Доісторичної археології. Сюда повинні поступити добуті при розкопках останки людини та сліди його діяльности (знаряддя, малюнки, останки поживи, тощо) як палеолітичного так і неолітичного періоду. Тут же повинні бути зібрані останки тих звірят та рослин, що жили рівночасно з людиною, поскільки вони зможуть характеризувати ті обставини, серед яких протікало його життя в той чи инший період. 4). Краніологичний. Тому, що дослідження черепа становить одну із неодмінних умов вивчення людських рас, то ця колекція повинна складатися із якнайбільшого по змозі числа черепів, зібраних на Вкраїні і розділені по національностям, від яких походять. Що ж торкається черепів, добутих при розкопках, то вони повинні бути згруповані по місцевостям, де вони знайдені.

Річ самозрозуміла, що в цій збірці можуть находиться і цілі кістяки, чи ріжні їх складові частини, бо хоч головно череп і притягає завсігди увагу антрополога, то крім того й инші кости людського кістяка далеко не позбавлені наукової вартости. 5). Одіжи. В цьому відділі повинні бути зібрані типові зразки верхньої і спідньої одіжи, обуви та головних уборів, характеристичних для ріжних народностей України. 6). Домашнього господарства. Сюда повинні ввійти такі ж самі зразки посудини та ріжних домашніх приналежностей, які вживаються при їжі, при її переховуванні та при готовленні, при шитті та при всіх взагалі домашніх заняттях. 7). Промисловий. Зразки знаряддя, яке вживається народностями України в сільськім господарстві, на ловах, при риболовстві, бжільництві та при всяких инших промислах. Звичайно, в сьому Відділі не буде можливо збірати всі сучасні знаряддя, бо вони з одного боку досить числені та громоздкі, а до того вони по більшій части переняті недавно й не приняли ще типових для України форм. Збірати ж треба лише предмети місцевого походження, які ще нині вживаються корін[н]им населенням України, чи хоч і вийшли вже з уживання. Збірати в атропологичнім музею предмети воєнного узброєння навряд чи відчувається потреба, бо всі вони не типові для України, а ті, що вийшли з ужитку, найдуть своє місце в Історичному музею. 8). Естетичний. Тут повинні бути зібрані всі взагалі витвори народнього мистецтва, витворені аборігенами України, як наприклад, малюнки, мережки, вишивки, різьба на дереві, на кості, мистецькі вироби з металю, глини, тощо. 9). Релігійний. В цьому відділі слід зібрати старовинні предмети, що вживались при християнських обрядах, а також предмети культу нехристіянських народів України. Моделі й малюнки, що представляють процес релігійних церемоній, теж було би дуже бажано мати. 10). Чужинний. В цьому відділі повинні бути зібрані предмети, аналогичні переліченим в повищих відділах, в тій же приблизно групіровці, але лиш чужинного походження. При збіранню належного сюда матеріялу необхідно треба ставити вище ті з них, які посередньо можуть бути корисними для вивчення України в антропологичному і етнографичному відношенню. 11). Науковий. В склад цього відділу

повинні ввійти: *а)* інструменти та знаряддя, що вживаються при антропологичних дослідах; *б)* моделі та малюнки, які показують способи вимірів людського тіла, черепу і т. ин., а також ріжні обряди, звичаї та заняття; *в)* антропологичні та етнографичні таблиці і карти; *г)* друковані видання для ціх галузей знаття.

Річ самозрозуміла, що, крім виставових заль, в музею повинні бути ще й такі приміщення, в яких можна би вести підготовчі та наукові роботи персоналові музею.

Будинок Антропологичного музею треба примістити на площі Антропологичного парку, під який треба відпустити площину не менш, як 4 дес. Серед парку повинні находитись житла всіх народів, що заселяють Україну, збудовані після їх обичаїв, обзаведені в середині відповідними предметами домашнього вжитку та з моделями типових представників даної народности в природніх домашніх комбінаціях; а саме; бажано в такий спосіб демонструвати: *а)* українську хату з двором, садком, клунею та иншим домашнім обзаведенням; *б)* великоруську «избу»; *в)* білоруську «ізбу»; *г)* польську «ізбу»; *д)* молдованську «ізбу»; *е)* жидівську домівку; *ж)* циганський табор та декілька инших подібних репродукцій житевої обстанови других народностей, що менше розповсюджені на Україні.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі — С. 23—25.

№ 35

ІЗ ЗАПИСКИ О. Г. АЛЕШО ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОГРАМ МУЗЕЮ АНТРОПОЛОГІЇ И ЕТНОЛОГІЇ ТА АНТРОПОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ПРИ УАН

10 вересня 1918 р.

Антропологія як наука починає своє істнуваннє не багато більше половини століття тому назад. Як природнича історія людини вона ставить собі завданнєм вияснити еволюцію людини, людських рас, а разом з сим з'ясуваннє процесу походження расових прикмет.

[...] Взагалі розвиток антропології тече надзвичайно інтенсивно, і вона добуває собі серед инших природничих дісціплін західноєвропейської науки досить поважне місце.

Але це все можна сказати тілько про Західню Европу. Щодо України, то ми мусимо зазначити, що становище антропології тут надзвичайно прикре і не тільки на Україні, але взагалі в східній Европі, себто: в бувшій Російській державі. Тут в останні часи антропологія знайшла притулок у Петербурзі і Москві. Ставлючи своїм завданнєм студіюваннє населення Росії, ці центри не могли особливо вести дослідів України. Тільки з початком праці Хвед. Кіндр. Вовка в Петербурзькому університеті, планомірно переводяться ним і його учнями антропологичні досліди українського населення. Всі инші досліди як сучасного населення, так і доісторичної людини, які переводилися на Вкраїні (крім дослідів заслуженого вченого проф. Володимира Антоновича), носили спорадичний характер і, за невеличким винятком, переведені були мало науково. Невеличкі антропологичні збірки, які ми випадково знаходимо в українських музеях, в більшости в такому стані, що не

дають можливости наукового їх розроблення. Таким чином, про становище антропології на Вкраїні в західноевропейському розумінні слова, не приходиться говорити; поки що бачимо тільки зернятко для початку антропології.

На Вкраїні етнографії більш пощастило, ніж антропології. Українська етнографична література досить численна, але ж спорадичного характеру (переводились і систематичні досліди, як Чубинського, тільки дуже мало); крім того вся література, за невеликим винятком, трактує про фольклор, так само в більшости з фольклору складаються і етнографичні писані збірки. Одне Львівське Наукове товариство імени Шевченка в останні часи починає студіювати і побут. На Вкраїні істнує порівнюючи велике число музеїв, немало в кожному з них переховується етнографичних матеріялів, на жаль, переважно художнього і історичного характеру. Етнографичного ж музею побуту (в цілому обсязові) українського населення на території Вкраїни немає (хиба, крім Полтавського губерніяльного земського музею, котрий тільки тепер починає ставати на цей шлях). Загальна етнографія все ж таки числить серед инших і (науково збудований) музей побуту українського населення, тільки (на жаль) за межами України в Петербурзі: це український район етнографичного відділу Руського музею етнографії (бувшого музею Олександра III), заснований Хв. Кіндр. Вовком.

Підраховуючи все попереднє, констатуємо: що антропологія і етнографія України науково мабуть чи не зовсім нерозроблені і що це залежить од невисокого рівня загального розвитку зазначених наукових дісціплін на Вкраїні. Між тим, треба пам'ятати, що Україна надзвичайно цікава з наукового боку тим, що тут, більше ніж в другому місці, єсть матеріял для студіювання законів домішування і змін (відмін) фізичного і етнографичного типу людности, бо з давніх часів на території України товклися ріжні етничні (в більшості азіятські) елементи з своїми особистими культурами і домішувалися до місцевої людности. Крім того, досліди як фізичної природи, так і побуту доісторичної і сучасної людности України мають і безпосереднє значіння для загальної антропології і етнографії, значно поповнюючи і вияснюючи еволюцію европейської людности.

З огляду на це почувається негайна потреба заснувати бодай один великий центр, який би поставив зазначені дісципліни на твердий грунт планомірного наукового студіювання населення України. Таким центром має бути окрема Катедра антропології й етнографії Української Академії наук. При цій катедрі повинен бути Музей антропології та етнографії з Антропологичним інститутом, який би збирав і студіював антропологичний і етнографичний матеріял, себто студіював фізичну природу людини поруч з безпосереднім життям її — побутом. Потреба в заснуванню такого музею негайна, тому що речі гинуть масами і губляться для науки.

Можливо, що з різних причин і через несприяючі обставини сучасного життя при Українській Академії наук буде засновано тільки Музей антропології з Антропологичним інститутом. Але се ми повинні рахувати тимчасовим явищем і надалі прагнути до з'єднання антропологичного й етнографичного музеїв в єдиний музей — «людини». З огляду на це подаємо разом нарису програми як антропологичної так і етнографичної частини, тільки антропологичну частину подамо детальніш розроблену.

Не можемо поминути питання про ймення майбутнього музею. Беручи на увагу визначну заслугу покійного Хведора Кіндратовича Вов-

ка перед Україною як великого піонера на ниві антропологичного і етнографичного студіювання українського населення, рахуємо обов'язковим звязати музей з його іменем. Таким чином, музей має називатися: «Музей антропології й етнографії та Антропологичний інститут імени Хведора Кіндратовича Вовка при Українській Академії наук».

Перейдімо до нарису програми Музею антропології й етнографії. Як ми раніш зазначали, музей ставить своїм завданнєм служити науковому розробленню антропології і етнографії України, шляхом збірання та переховування (а також почати студіювання) відповідних матеріялів про доісторичну і сучасну людність України. Але ж Україна зв'язана з иншими, переважно межуючими з нею, народами, силою різних взаємовідносин, як племінним складом, так і побутом — культурою. З огляду на це наукове студіювання української людности не можливе без відповідного досліджування цих народів. Тому музей, крім антропологичних і етнографичних матеріялів України, не може не збірати ще (такого ж характеру) відповідні матеріяли і по цим народам, в першу чергу про слов'ян і народів Чорноморщини. Крім того, в науково збудованому музею повинні мати відповідне місце і матеріяли (цих дісціплін) загальнонаукового значіння: по антропології — все, що стосується до еволюції і особливих прикмет людського организму взагалі, переважно в формі матеріялів порівнююче-анатомичного характеру, а по етнографії — все що з'ясовує загальну еволюцію людського побуту, в формі матеріялів порівнюючої етнографії. Маючи свої безпосередні завдання, музей ще студіює свої антропологичні і етнографичні матеріяли, але ж не в повній мірі. Антропологичні ж студії і досліди, не тільки музейного матеріялу, ба і живої людини, в широких розмірах можуть переводитися (приймаючи на увагу спеціфичний характер цих студій) тільки науково збудованою антропологичною лабораторією (з великим числом відповідного знаряддя і приладдя), спеціяльно пристосованою до цього. Такою науковою лабораторією і має бути Антропологичний інститут.

Таким чином музей складається: з антропологичної й етнографичної частини та (автономного) Антропологичного інституту при цьому музею. Кожна з цих частин розкладається ще далі на більш спеціалізовані, до розгляду яких ми і переходимо, починаючи з антропологичної частини.

Антропологична частина складається з розділів: 1) фізичної антропології — з матеріялами, які стосуються виключно до фізичної природи як взагалі людини, так і окремих народів; 2) доісторичної антропології, який складається з матеріялів доісторичної людини антропологичного і побутового змісту. (Існуваннє цього відділу необхідне, бо студіюваннє сучасної людности потрібує відповідних матеріялів, які б характеризували доісторичні риси.) Кожний з цих розділів ділиться ще на відділи. Так, розділ фізичної антропології має відділи: 1) загальної антропології і 2) соматичної (расової) антропології.

Відділ загальної антропології, перш усього, складається з збірок колекцій порівнююче-анатомичного характеру, в формі ембріологичних препаратів, скелетів і иншого матеріялу, що стосується до людини, антропоідних мавп; взагалі до нього збірається весь зоологичний матеріял, який з'ясовує походження людини. Всі колекції групуються по прінципу еволюції, кінчаючи примітивними расами, а разом складають порівнююче-анатомичний або еволюційний підвідділ. Крім того, до відділу загальної антропології належать матеріяли по аномаліям та деформаціям черепа, по аномаліям та деформаціям в організації кістяку,

мняких частин тіла (в формі препаратів і фотографій) і инші відповідні матеріяли, які дають особливий підвідділ тератологичний.

Соматичний (расовий) відділ купчить у собі матеріяли для антропології окремих рас, народів, в формі остеологичного матеріялу, препаратів мняких частин тіла, волосся і иншого матеріялу. Основну частину цього відділу дає людність України, далі сюди збірається матеріял по антропології слов'ян, народів Чорноморщини, взагалі инших народів, котрі зв'язані з українцями тими чи иншими племінними відносинами.

Кінчаємо розгляд антропологичної частини розділом доісторичної антропології, котрий складається, як ми раніш зазначали, з останків доісторичної людини. До цього розділу збіраються людські кістки, речі побуту (знаряддя, зброя), кості свійських і диких звірят, які находяться при людських останках, і взагалі инші матеріяли, коли вони з'ясовують життя людини. Розділ доісторичної антропології ділиться на відділи: 1) палеолітичний, до якого належать останки людини і його життя найдавнішої кам'яної доби; 2) неолітичний, який складається з матеріялів нової кам'яної і 3) відділу доби металів.

Друга частина музею — етнографична — складається з річей і матеріялів побуту, головним чином, людности України. Сюди належить ще побут слов'ян, народів Чорноморщини і, почасти, инших народів землі. До цієї частини збіраються колекції по: 1) вогню, 2) полюванню і війні, 3) рибальству і морським промислам, 4) скотарству, 5) хліборобству, 6) бжільництву, 7) обробленню мінералів, рослинних і животніх матеріялів, 8) їжі, 9) одежі, 10) домовому побуту, 11) комунікації; крім того сюди входять речі по віруванням, як: 12) речі забобонні, 13) обрядові, 14) речі культу, крім зазначених до цієї частини належить ще 15) народня естетика, 16) речі громадського і політичного життя, 17) речі по вихованню дітей, 18) народне знання і 19) злочинність.

Збіраючи матеріяли по зазначеним царинам побуту, етнографична частина ділиться на три розділи. Найбільшим і головним має бути розділ перший: 1) етнографії України, до якого належать речі побуту (найповнійше зібрані) народів України. Другим буде розділ: 2) загальної етнографії, який складається з побуту слов'ян, народів Чорноморщини. Третім буде розділ: 3) порівнюючої етнографії, який, ставлючи своїм завданнєм з'ясуванне загальної еволюції побуту людности, збірає матеріяли по найголовнійшим сторонам побуту всіх народів землі, в тому числі і примітивних. В цьому розділі матеріял групується по сюжетам побуту, по прінципу еволюції, починаючи з річей найбільш примітивних. (Матеріяли, які групуються в цьому розділі, будуть в більшості в формі моделів, фотографій і инш.).

Крім антропологичної й етнографичної частини для виконання техничної роботи по музею і колекціям (моделі і инше), повинні істнувати при ньому майстерні. Не можна обійтися і без фотографичної лабораторії комплектами фотографичних апаратів з приладдям до них, для перевезення фотографичних праць по музею і в різних наукових командируваннях, які має улаштовувати музей.

Для праці персоналу музею необхідні окремі кабінети. Крім того повинні бути кабінети для праці над музейним матеріялом сторонніх дослідувачів. Такі кабінети для сторонніх повинні бути тільки при етнографичній частині, бо антропологичну має обслуговувати з цього боку Антропологичний інститут, до розгляду якого далі переходимо.

Антропологичний інститут ставить собі завданнєм наукове розроб-

лення антропології на Вкраїні. Крім студій над антропологичним матеріялом музею, інститут головним чином веде антропологичні досліджування живої людности України, між иншим, в формі антропометричних дослідів. Таким чином, Антропологичний інститут являється науковою антропологичною лабораторією. Але ж, окрім наукового студіювання, він повинен ставити своїм завданнєм також і поширюванне антропологичного знання.

Інститут складається: з 1) антропологичної лабораторії, 2) книгозбірні з читальнею і 3) авдіторій для публичних викладів. Антропологична лабораторія являється спеціяльно пристосованою лабораторією для антропологичних студій і складається з комплектів антропологичного струменту для помірів людських кісток, живої людини, з иншого антропологичного знаряддя; з мікроскопів з приладдям до них, арітмометрів і инших. В книгозбірні з читальнею гуртуються книжки по антропології та етнографії (на всіх мовах), переховуються антропологичні матеріяли в формі заповнених карток для помірів, таблиць і таке инше, взагалі всякі писані матеріяли по зазначеним дісціплінам. Третя частина інституту — авдіторії служать для читання лекцій і взагалі публичних викладів по антропології.

Кінчаючи нарис програми Музею антропології й етнографії та Антропологичного інституту, зупинімося на питанню про взаємовідносини цих інстітуцій. Антропологичний інститут, органично звязаний з антропологичною частиною музею, повинен бути автономним, бо він ставить собі широкі наукові завдання, які виходять за межі компетенції Музею антропології й етнографії. Інститут цей повинен бути центром, який би гуртував коло себе наукові сили і де б провадилася в широкому маштабі наукова робота по антропології.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 26—30.

№ 36

ЗАПИСКА П. А. ТУТКОВСЬКОГО ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО УТВОРЕННЯ КАФЕДРИ ГЕОГРАФІЇ В УАН

14 серпня 1918 р.

Географія в сучасній добі користується в усіх культурних краях визнанням як самостійна обширна наука про обличча землі в його сучаснім стані, яка виучує факти і з'явища в обшарах літосфери, гідросфери, атмосфери і біосфери з погляду розпреділення їх в просторі і їх генезісу.

[...] Поруч з тим, що всі краї Західньої Европи і Північна Америка досліджено в географичнім відношенні досить повно, теріторію України досліджено в цьому відношенні досі дуже слабо. Детальне топографичне і картографичне дослідження України ще тільки припускається (силами майбутнього Українського геодезичного інституту); основні риси її гіпсометрії та морфології рельєфа ледве зачіплено дослідуваннями тільки в окремих частинах краю і в багатьох місцях залишаються вони невідомими; географичне розпреділення дуже характерних і інтересних основних крайобразів України вивчено лише для північного заходу краю (Волині), а в решті його навіть не намічено в загальних рисах;

в протилежність краям Західньої Европи та навіть решті бувшої Росії, лімнологію України ще зовсім не торкнуто дослідами, тоді як в нашім краю є чимало великих стоячих водних басейнів (озір та болот); майже зовсім не вивчено також наші великі і малі ріки, їх долини, їх режим та зв'язок його з кліматичними й геологичними умовами; дуже слабо досліджено життя наших підземних вод, наші мінеральні води та курорти та наші моря; кліматологія України (така важлива для сільського господарства і курортної справи), її фітогеографія, зоогеографія, антропогеографія та етнографія (в обшарі матеріяльної культури) являють собою також мало досліджені обшари науки. На всій території України немає ні одного географичного товариства. Тому й дуже важні пристосування географії до теоретичного природознавства, до сільського господарства, до громадської медицини та до економичних з'явищ зустрічають на кожному кроці значні трудности. В нашім освіченім громадянстві, а також в літературі (загальній і особливо популярній та шкільній) досі утримались і навіть панують багато зовсім неправильних понять про географію України, які вже давно відкинуто в спеціяльних наукових працях; з другого боку, численні географичні особливости й знаменитости України залишаються невідомими для більшости її навіть освічених людей. [...]

З огляду на такий незадовольняючий стан географичного пізнання України, необхідним є авторитетний науковий осередок для всестороннього розроблення загальної географичної науки на Україні й особливо — для розроблення географії самої України — осередок, який повинен об'єднати і керувати усіми географичними дослідами. Таким осередком повинна стати Катедра географії на Фізично-математичнім відділі Української Академії наук. Ця катедра повинна бути обставлена відповідним науковим апаратом (або кабінетом), який складається з спеціяльної бібліотеки, як найповнішої колекції мап, планів, рисунків, знимків, чертежів тощо, із збірки необхідних інструментів та знарядів для дослідів і вимірів при працях в полі та кабінетних. Катедра ця повинна бути поставлена в якнайтіснішій звязок з Антропологичним і Етнографичним музеєм Академії.

Катедра географії на Фізично-математичнім відділі Академії наук буде паралєльною і рівноправною з проєктованою Катедрою історичної географії і історичної етнографії на Історично-філологичному відділі Академії, бо ці останні науки не торкаються вивчення обличча землі з природничо-історичного погляду.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 31, 32.

№ 37

ІЗ ЗАПИСКИ М. А. МЕДЗВЕЦЬКОГО ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО УТВОРЕННЯ ГЕОДЕЗИЧНОГО ІНСТИТУТУ ТА ГЕОДЕЗИЧНОЇ РАДИ ПРИ УАН

*14 серпня 1918 р.**

[...] Хоч територія України в своїх межах поки що й не означена, але з вистарчаючою приблизністю можна сказати, що геодезично забезпечена площина Правобережної України становить приблизно 1/6 части-

* Датується за протоколом № 15 засідання Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН. Див. док. № 15.

ну всієї території держави; і, щоб Україна могла попасти в список науково досліджених країн Європи, вона повинна мати: 1) планово-прокладену, доволі розвинену й гарно вирівняну тріангуляційну сіть; 2) гарно розвинену і вирівняну сітку геометричних нівелювань; 3) в зв'язку з першорядними тріангуляціями — по змозі найповнішу сітку астрономічно означених пунктів по ширинам і довжинам; 4) по змозі якнайбільше число докладно виміряних баз; 5) по змозі якнайбільшу кількість пунктів, для яких означено прискорення сил тягости, й 6) докладну до подробиць карту краю, яка б опиралась на працях, перелічених у вищевказаних пунктах.

Щоб планово поставити і одноманітно виконувати всі ці завдання, при Українській Академії наук треба утворити державний Геодезичний інститут, як найвищу наукову інституцію краю, відповідним чином збудовану й оборудовану докладними виміровими приладами, яка володіла би площею землі до 50 дес.; а умови ці спираються на ось яких міркуваннях.

Щоб належним чином поставити виміри баз, необхідно треба мати зразки докладних мір і удосконалений компаратор, щоб порівнювати з цими мірами інші міри, що вживаються при безпосередніх вимірах на поверхні землі.

Щоб покласти тріангуляції, необхідно потрібні універсальні інструменти, які, перш ніж бути висланими на вимірові роботи, повинні бути всесторонно досліджені в Геодезичному інституті. Для зв'язку астрономічних робіт з геодезичними Геодезичний Інститут повинен мати свою обсерваторію й радіостанцію, а рівно ж декілька рухомих радіостанцій, щоб приймати сигнали на геодезичних пунктах при подаванню їх з радіостанції Геодезичного інституту — операція означення ріжниці довжин по телеграфу. Геодезичний інститут повинен мати точку, певно означену по ширині, довжині й висоті, яка повинна служити вихідною, або ж пунктом порівняння для всякого роду відносних означень.

Геодезичний інститут повинен мати спеціяльно збудовані підвали з пристосованими нагрівачами для піддержання тої чи иншої потрібної температури. В цих підвалах містимуться хронометри й докладний годинник, призначені для служби часу; тут же будуть переводитись колибання маятників і тут же означуватимуться постійні цих маятників. В спеціяльних камерах підвалів повинні міститися надзвичайно чуткі варіометри і горизонтальні маятники для сейсмічних обсерваций.

Геодезичний інститут повинен мати площу землі в вистарчаючій кількости ще й для того, що на черзі стоїть питання про земну рефракцію, при дослідженню якої необхідно потрібні довгі візирні лінії; а, окрім того, немалої площі треба й для розміщення моторів радіостанції, щоби неминучі при цьому потрясення не відбивались на чутких приладах, установлених в різних місцях території Геодезичного інституту. Окрім цього на площі, яку займатиме Геодезичний інститут, повинні бути збудовані будинки для помешкань директора інституту й штатного складу доглядачів і вичислителів.

Якщо належно поставити геофізичні, геодезичні та географічні роботи в державі, то вони дадуть помітний результат лише при наявности значного кадру співробітників, який збіратиме науковий матеріял по строго означеному плану, однотиповими інструментами й по твердо встановленому методу, а рівно ж, коли цей кадр співробітників переводитиме первісно оброблення зібраного матеріялу без упину.

Дальше наукове оброблення матеріялів повинно переводитися в Геодезичному інституті й результати його повинні опубліковуватися своє-

часно. Як же результати остаточного оброблення вимагатимуть внесення корективів в самий спосіб збірання матеріялів, то треба своєчасно й зробити відповідні зміни в інструкціях.

Такий кадр підготовлених співробітників має Головна геодезична управа Військового міністерства, що стоїть на чолі корпусу офіцерів українських військових геодезистів, та Межевий департамент Міністерства земельних справ, що керує діяльністю межевих інженерів та землемірів.

Щоб із всіх боків використати для цілей науки сили українських військових геодезистів та співробітників Межевого департаменту, необхідно треба поставити Український геодезичний інститут зв'язуючим звеном між Академією наук, яка стремить до чисто наукових цілей, й згаданими колективами, що ставлять собі практичні завдання, але поруч з цими завданнями можуть принести безсумнівну користь науці шляхом збірання необхідних матеріялів та їх первісного оброблення; а для того, щоб погодити оба ці напрямки, треба заснувати Геодезичну раду, ще на неї треба би було покласти обов'язок координувати наукові завдання, не порушуючи тих практичних цілей, які ставитимуться. [...]

До Геодезичного інституту повинні надсилатися всі оригінали журналів обсерваций по роботам астрономічним, тріянгуляційним і точним нівелірним після того, як журнали ці буде оброблено й використано для своїх прямих цілей.

При Геодезичному інституті Академії засновується збірка мап і планів України, причому Головна геодезична управа віддає для цієї збірки по три примірники всіх мап, атласів, планів, які вона видає, та всі фотографічні знимки.

Геодезичний інститут видає річник «Вістник Українського державного геодезичного інституту», в якому друкуватимуться звідомлення про всі астрономічні, тріянгуляційні, геодезичні та картографічні роботи, що велися за минулий рік, публікуватимуться координати означених пунктів, каталогічні дані нівелювань, географічні описи та наукові статті по питанням практичної астрономії, геодезії, геофізики, картографії та географії Української республіки.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 33—35.

№ 38

ЗАПИСКА М. Ф. КАЩЕНКА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО СТВОРЕННЯ ЛАБОРАТОРІЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ЗООЛОГІЇ ПРИ УАН

11 серпня 1918 р.

Лабораторія експериментальної зоології має своєю метою розробляти такого роду зоологічні питання, які, з одного боку, не мають на увазі завдач зоологічної систематики та фавністики, а з другого — вони не зміряють безпосередньо до прикладних завдань, хоч посередньо вони можуть і в цьому відношенню бути теж вельми важливими. Зокрема завдання Лабораторії експериментальної зоології можна визначити отак:

1. Виучувати тії зовнішні умови, в межах яких ще можливе життя (як активне, так і потайне) для різних створінь себто: виучувати ті

крайні температури, які ще можуть створіння видержувати, та крайні колибання кількости води в тілі наземних створінь та кількости солей у воді (для водяних створінь), а також з'ясовувати ті структурні та функціональні зміни в тілі при згаданих колибаннях. Звичайно, сюди знов належать явища зимового й літнього засипання, відживання після висушки чи замороження тощо. Питання про той вплив, який мають на живий організм світло, тиснення, рух чи спокій оточення, склад поживи та різноманітні отруйні матерії, наближаються до вищезгаданих.

2. Виучувати загальні властивости живого тіла. Тут на першому плані треба поставити ті надзвичайно важливі експерименти, що мають з'ясувати здатність часток, відокремлених од тіла створіння, або навіть ізольованих його клітин до самостійного існування поза тілом, а разом з тим вияснити здатність цих відокремлених часток до відновлення цілого організму; так, навпаки, здатність тіла до відновлення (регенерації) тієї частки, що її відокремлено од нього. Сюда-таки знов належать і експерименти по штучному витворюванню деяких проявів життя (наприклад, так званих штучних клітин), тощо.

3. Виучувати закони розвою й формування живого тіла. Сюди належать експерименти над заміною запліднення штучними засобами, над з'ясуванням питання про необхідність кон'югації для одноклітинних організмів, а рівно ж і оперативні експерименти над з'ясуванням ролі різних бластомер в формуванні тіла зародку, або, наприклад, про те, з якої частки зародкового кружка складається тіло зародку, тощо. Сюди ж повинні належати й експерименти над годуванням створіння поживаю з домішкою матерій, що дають ще за життя певну оскраску тим чи иншим тканинам (наприклад, годівля крапом при з'ясуванні законів росту кісток), а також і експерименти над впливом на розвиток і зростання організму (починаючи з процесу запліднення) різноманітних хімічних агентів, ріжної висоти температури, радія; експерименти над штучним продовженням та вкороченням гусиничного стану, над з'ясуванням тих впливів, які означують пол зародка, й багато инших подібних до сього завдань. В усіх цих випадках, очевидна річ, експериментальна зоологія працюватиме в тісному контакті з ембріологією, яка взагалі й не повинна бути чужою для цієї лабораторії.

4. Виучувати закони спадковости, як, наприклад, питання про спадкування одмін, які родитель набув під впливом зовнішніх умов — механічних, термічних, хімічних та инших. Сюди ж слід віднести також перевірення теорії Менделя, яка панує в сучасний мент, але яка, очевидячки, потрібує деяких поправок.

5. Виучувати взаємне споріднення між тілом ріжних створінь. Експерименти над пересадженням тканин та переливанням крови від одного створіння до другого в певних випадках удаються, а в инших — ні. Загалом кажучи, як і слід було сподіватись, вони вдатні тим лекше, чим більш споріднені між собою досліджувані форми. Але ж инколи спостерігаються відхилення від цього загального правила, і з цього можна зробити висновок, що споріднення генетичне не тотожне з спорідненням фізіологічним. Дальше розроблення питань, що відносяться сюди, не тільки має високий науковий інтерес, але, по всякій імовірности, матиме й важне практичне значіння.

6. З'ясовувати причини й умовини походження деяких окремих явищ у життю створінь, наприклад, самосіки (автотомії), нагромадження вільної електричности (електричні органи), самосвітючости (світючі органи) й инших.

7. З'ясовувати біологічну сторону життя створінь. Питання, що

належать сюди, остільки складні та різноманітні, що даремно було б навіть пробувати їх перелічувати. Зазначу лиш одно з найцікавіших в цій царині, а саме питання про здатність деяких громадських суставчатоногих освоювати инші створіння та ростити, себто наче вводити до культури, деякі рослини. Питання це порушено ще дуже мало, хоч, без сумніву, воно підлягає експериментальному вивченню й має високе наукове значіння.

8. Виучувати психічне життя створінь. В сучасний мент зоологи ще не прийшли до однодушного висновку про те, оскільки можна вважати вчинки створінь розумними. Багацько з їх тримається тієї думки, що розум питомий усім створінням, тільки в різний мірі; инші, навпаки, вважають розум спеціяльною особливістю самісінької людини або, принаймні, позвоночних створінь. А вчинки безпозвоночних, не дивлячись на їх очевидну инший раз досцільність і правдоподібну розумність, з'являються начебто лиш вчинками інстинктовними, ба навіть чисто рефлекторними. Щоб з'ясувати подібні протилежности, необхідно потрібні не лише спостереження над ріжними проявами життьової діяльности створінь, але й точно впорядженні експерименти. В звязку з цим стоїть питання про мову звірят, себто про їх здатність висловлювати свої почуття й бажання, а рівно ж і розуміти відповідні вислови других представників свойого виду.

9. В тій же лабораторії можна переводити експерименти по порівняльній фізіології створінь, переважно безпозвоночних, бо ж останні до сьогодня надто мало досліджувались в фізіологічному відношенню. Відома річ, що фізіологія розроблюється переважно медиками, які природно цікавляться головним чином позвоночними як тією групою, що до неї належить людина, а також і важні для неї домашні звірята. Тим часом, виучувати низчі групи у фізіологічному відношенню — це також має високий інтерес не лише з філософського погляду, але також й через те, що відкриває нам перводжерело і простіші первісні форми чинностей живого тіла, а тим самим пояснює й більш складні функції тіла вищих створінь.

10. В тісному звязку з попереднім стоїть питання про хімічний дослід живого тіла, бо ж ясно, що дослідження його функцій вимагає знайомства і з його складом. Але, попри це, в останні часи, коли пристосовано до цієї справи спектроскопічну аналізу, питання про хімізм живих тіл, набуло і самостійного наукового значіння високої ваги. Особливо бажано прикласти хімічне досліджування до створінь безпозвоночних, яких в цьому відношенню повині майже ніхто ще не торкав.

Навряд чи є потреба пояснювати, що переліченими завданнями не може вичерпуватися діяльність лабораторії експериментальної зоології. Життя й наукова допитливість висовуватимуть нові питання, передбачити які неможливо. З сказанного ясно лише, що ця лабораторія повинна бути оборуджена всіма приладами, які звичайно вживаються при фізіологічних, ембріологічних і гістологічних дослідах. Окрім того потрібні будуть ще акварії, терарії та які-небудь приміщення, пригодні для переховування вищих позвоночних. З огляду на це було б доцільно примістити лабораторію експериментальної зоології на окремому участкові землі площиною не менше десятини.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 36—38.

№ 39

ЗАПИСКА М. Ф. КАЩЕНКА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО УТВОРЕННЯ ЗООТОМІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ПРИ УАН

20 серпня 1918 р.

З межи зоологічних установ неприкладного характеру організаційна фізично-математична підкомісія на першу чергу поставила Зоологічний музей і Лабораторію експериментальної зоології. Це зроблено на підставі тих міркувань, що перший, безумовно, необхідний для виучування України, а друга уявляє собою спеціяльність, що недавно повстала, надзвичайно різноманітну, яка багато обіцює в майбутньому.

Але цікл основних зоологічних катедр був би не повний, коли б в Академії не найшла собі місця ще одна зоологічна спеціяльність, відома під назвою зоотомії.

Навряд чи є потреба роз'яснювати її завдання й методи розроблення, бо ж це наука стара, яку давно викладають на природничому відділі фізично-математичного факультету, а иноді також і на медичному факультеті. Нагадаю лише, що завдання цієї Зоотомічної лабораторії являється: по-перше — виучувати будову звіринного тіла різних зоологічних груп (порівняльна анатомія), по-друге — виучувати розвій звірят (ембріологія) і, по-третє — досліджувати будову тканин звіринного тіла (порівняльна гістологія).

В зв'язку з Зоотомічною лабораторією повинен стояти й Зоотомічний музей задля переховування виставочних препаратів, які демонструватимуть будову й розвій тіла різних зоологічних груп; причому, одначе, препарати мікроскопічні й деякі инші, що вимагають умілого поводження, можуть бути приступними лише спеціялістами під контролею персоналу лабораторії.

Хоч, щоб належно поставити Зоотомічну лабораторію, і потрібно значної кількости мікроскопів та инших приладів задля дослідів, а також й спеціяльного музейного умеблювання, але ж оборудження цієї лабораторії можливе при видатках багато менших, ніж оборудования Зоологічного музею.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 39.

№ 40

ІЗ ЗАПИСКИ М. Ф. КАЩЕНКА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ЗООЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ПРИ УАН

5 серпня 1918 р.

Зоологічний музей при Українській Академії наук повинен мати своїм найголовнішим завданням зібрати та зберігати матеріяли, що служать для з'ясування складу й характеру звіринного населення України.

Згідно з цим, в музею повинна бути зібрана по змозі найповніша колекція всіх видів звірят, що зустрічаються в нашій країні. Необхідно треба зібрати їх тим більше, що досі немає ще загального списку звіринного населення України. Маються лише частинні огляди деяких

окремих районів (шкільних округів, губерній, тощо), що ввійшли сьогодня в склад нашої молодої держави, причому, однако, й ці огляди торкаються не всього звіринного царства, а лише деяких його груп. По змозі найповніщий фавністичний матеріял, зібраний по змозі в найбільшім числі місцевостей, дасть змогу не лише скласти загальний список, якого сьогодня ще немає, але також може вирішити багацько питань, давно поставлених як в систематичній зоології, так і в сумежних царинах природознавства, особливо ж в географії.

Щоб скласти мапу географічного розповсюдження звірят, необхідно треба мати екземпляри одного й того виду з ріжних місцевостей. Але й з одної якої-небудь місцевости бажано мати по змозі якнайбільшу кількість екземплярів звірят одного виду, бо лише така колекція дає змогу означити межі індивідуальних відклонень, установити різновидности, що водяться разом, а також вияснити полові та зрістові відміни одного й того ж виду.

Ті екземпляри звірят, по яким встановлювались чи будуть встановлюватись нові види (так звані «типи»), було би теж дуже й дуже бажаним зібрати в музею при Академії наук, бо тут цей надзвичайно цінний матеріял, якого ніяк відновити не можливо, зможе безумовно краще зберігатися, ніж в приватних збірках окремих установ. Окрім того концентрація цього матеріялу в одному місці значно полекшила би дальшу працю дослідників фавни України. Вони дістануть змогу ознайомитись в музею з тими самими екземплярами звірят, якими користувався автор, складаючи свій опис нового виду, й власним безпосереднім вивченням зможуть провірити його, а деколи й наново установити деякі особливости, які автор опису міг відмітити не цілком рельєфно.

Фавністичний матеріял найкраще розмістити відповідно до наукової класифікації звірят. Таким чином утвориться відділ позвоночних звірят, що буде обіймати підвідділи: маммологічний, орнітологічний, герпетологічний та іхтіологічний, та відділ безпозвоночних, в якому найобширнішим підвідділом буде звичайно ентомологічний.

Окрім фавністичного, при музею необхідно буде мати також відділ біологічний, який ілюструватиме відношення звірят до їх оточення. Матеріяли по біології треба буде розмістити не на тих основах, що в фавністичних колекціях. На моделях, які імітуватимуть обстанову ріжних природних умовин, наприклад: шпильковий та листовий ліс, болото, степ, лиман, тощо будуть розміщені звірята ріжних зоологічних груп в природних сполученнях. В цьому ж відділі музею спеціяльно підібраними колекціями можна буде демонструвати залежність звірят від їх оточення (приклади мімікрії, сезонної окраски, урядження домівки, предмети поживи, тощо), а рівно ж взаімовідносини звірят поміж собою (приклади полового діморфізма, піклування про потомство, сожиття, форми громадського життя, тощо).

Нарешті, в Зоологічнім музею бажано теж зібрати матеріяли по анатомії звірят, поскільки уклад ріжних їх органів служить засобом для зоологічної систематики, або поскільки вона зв'язана з зовнішними признаками окремих зоологічних форм. Найобширнішим в цій групі буде, звичайно, колекція остеологічна, а особливо — краніологічна.

Для здійснення завдань музею при ньому необхідно заснувати деякі допомічні установи. Першою з їх буде лабораторія для наукових занять, в якій би дослідники природи могли детально знайомитися з матеріялами, що переховуватимуться в музею, і в якій також постійним персоналом музею велась би праця й по науковому обробленню всього,

що поступатиме до музею. При цій лабораторії повинна, звичайно, бути утворена спеціяльна бібліотека.

Дальше, при музею необхідно мати препаровочну, в якій би усі звірята, доставлені для музею, оброблювались відповідним чином для довгого переховку, а та їх частина, що призначена для демонстрації публіці, приводилась, окрім того, до відповідного вигляду. [...]

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 40—41.

№ 41

ІЗ ЗАПИСКИ М. Ф. КАЩЕНКА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО УТВОРЕННЯ АКЛІМАТИЗАЦІЙНОГО САДУ ПРИ УАН

28 липня 1918 р.

[...] Найблизчі завдання Акліматизаційного саду повинні зводитись ось до чого:

1). Акліматизація, в властивому розумінню слова (включаючи й так звану натуралізацію). Акліматизація корисних людині звірят і рослин, яка велась — як уже сказано — з незапам'ятних часів, дала вже в сей час величезні наслідки. Немає потреби наводити всім відомі факти, такого роду, але ж, щоб з'ясувати, яку велику економічну ролю має вона, доволі пригадати, що свійські кури родом з Ост-Індії, а картоплю, яка тільки в сей тяжкий час і визволяє нас від голодової смерти, вивезено з центральної Америки.

В цей час ми маємо вже чималу кількість акліматизованих свійських звірят і досить багато культурних рослин, запозичених з чужих країв. Проте, звичайно, ми усвоїли ще далеко не всі чужоземні корисні живі істоти, як це видно хоч би з того, що акліматизація не припинилась, а продовжується й на наших очах, причому, природна річ, її прогрес найпомітніший в таких галузях сільського господарства, які у нас поки що найменше розповсюджені, як, наприклад, в розведенню лікарських рослин.

Завдяки пристосуванню до завдань акліматизації деяких окремих способів, що про їх мова буде нище, ця справа поставлена тепер цілком науково. Але вона вимагає дальшого розроблення та більш широкого розповсюдження, що найлекше досягнути працями в спеціяльній акліматизаційній інституції.

2). Другим завданням Акліматизаційного саду повинно стати з'ясування питання про те, чи не можна одержувати яку-небудь користь від тих диких звірят і рослин, які вважаються звичайно зовсім некорисними та шкідливими. Завдяки народній спостережливости безупинно робляться все нові й нові відкриття такого роду й немає сумніву, що в цьому відношенні ще й у майбутньому відкриються широкі перспективи поліпшення людського добробуту. Вистачить вказати, напр., на те, що найбільший ворог хлібороба — пирей за останні дні виявився прекрасним сурогатом кави, а скрізь розповсюджене листя малини та бояришнику — досить гарними сурогатами чаю.

Пристосування диких живих істот для потреб людини стає, разом з тим, чи не єдиним засобом спасти від остаточної загуби багато вимираючих форм. В цьому випадкові Акліматизаційний сад працюватиме

паралельно з інституціями, присвяченими охороні пам'яток природи, але з тою ріжницею, що заходи останніх мають своїм завданням зберігти вимираючі форми в місці їх первісного існування, по змозі без усяких змін як самих об'єктів охорони, так і обстанови, яка оточує, між тим, як Акліматизаційний сад, пристосовуючи їх на потребу людині і по необхідности зміняючи обстанову їх життя, неминуче повинен викликати також певні переміни і в самій організації цих об'єктів. Зате, з другого боку, збереження вимираючих форм цим останнім способом повинно дати міцніший і трівкіший наслідок, ніж охорона їх як пам'яток природи, тому що в більшій кількості випадків навіть найстаранніша охорона може тільки на деякий час задержати, але не може зовсім зупинити процесу вимирання, що вже раз почався. Досить вказати хоч би на европейського зубра та на американського бізона, які вимирають, не дивлячись ні на які заходи.

3). Третє завдання, тісно зв'язане з попереднім — це ввести до культури дикі живі створіння. Згадані в попередньому пункті заходи, на випадок їх удачі, звичайно, повинні врешті-решт привести неминуче до переходу живого створіння, над яким ведеться дослід, в культурний стан, сполученого, як це вже було сказано, з певними перемінами в самій його організації. Вище згадувалось про те, що судячи по всім даним, не тільки ті дикі звірята та рослини, які вже, напевно, вимирають, але й багато инших, напевно, в недалекому майбутньому мусить счезнути, тому що вони несовмістимі з людською культурою. Вкажу для прикладу, хоч би на групу копитних ссавців, які передісторичну добу були широко скрізь розповсюджені, але в міру збільшення людности, мусіли ступнево настільки звузити сферу свого розповсюдження, що остаточна загибіль їх в дикому стані з'являється лиш питанням недалекого майбутнього. Напевне згодом залишаться тільки ті з їх, котрі перейшли або перейдуть до культурного стану.

4). Четверте завдання Акліматизаційного саду знов-таки зв'язане з попередніми — це штучне витворення ріжних помісів і гібридів як між уже підданими культурі, так і між дикими породами. Пристосування гібридизації не тільки надзвичайно полекшує акліматизацію й освоєння диких форм, але, крім того, дає спромогу виробити форми, які відзначаються особливо вигідними для людини прикметами. В свою чергу культурний стан сильно полекшує гібридизацію, яка тут відбувається дуже часто й без усякого впливу людини. Але цілком певних і найбільше корисних наслідків можна очікувати лише в тому разі, коли гібридизація переводиться по певному плану, з ясним підбором продуцентів і з старанним опісля відбором в дальших поколіннях, чого, звичайно, найкраще можна досягнути в спеціяльно для цієї мети пристосованій інституції.

Перелічені чотирі завдання, як видно із сказаного, тісно сполучені між собою і в своїй сукупности з'являються міцним засобом поневолення живої природи, себто пристосування її для вигоди людини.

На мій погляд, в першу чергу необхідно подбати про те, щоб в Акліматизаційному саді було зібрано можливо вповні флору і фавну України, або хоч би тих представників їх, які мають, або гіпотетично можуть мати прикладне значення, але поки ще не звертали на себе уваги спеціялістів землеробства та зоотенії. Опісля треба попробувати зібрати таких же представників флори й фавни инших країв, але з тією ріжницею, що в цьому випадку треба звернути увагу не тільки на диких, але і на культурних насельників їх, тому що для України й вони будуть новими. Старанна обсервація над способом життя цих ріжно-

манітних об'єктів і початкові спроби використовування їх для ріжних цілей, дадуть руководячі вказівки, за поміччю яких вже можна буде приступити до серіозних акліматизаційних дослідів вище вказанними методами. [...]

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 45, 46, 48, 49.

№ 42

ІЗ ЗАПИСКИ О. В. ФОМІНА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО СТВОРЕННЯ БОТАНІЧНОГО МУЗЕЮ ПРИ УАН

8 серпня 1918 р.

Мета Ботанічного музею при Українській Академії наук — витворити тую необхідну наукову обстанову, серед якої повинна протікати наукова та дослідничa праця морфолога, систематика та фітогеографа. Це буде тая обстанова, серед якої морфолог старається пізнати структуру форми та закони її витворення, систематик — з'ясувати філогенетичне споріднення рослинних форм, а фітогеограф — вияснити історію походження флори країни.

Для таких завдань необхідно, щоб Ботанічний музей володів відповідно оборудженими кабінетами й уявляв собою скарбницю цілої низки цінних ботанічних колекцій і наукової літератури.

При таких умовах Ботанічний музей Академії стане науковим центром, якого не зможе обійти ні один науковий працівник в царині морфології, систематики та ботанічної географії.

Разом з тим Ботанічний музей Академії повинен бути і в великій мірі просвітньою установою, яка задовольняла би не лише учених, що працюють над різними ботанічними темами, але почасти й звичайних відвідувачів, які матимуть доступ до певних відділів музею, що ілюструватимуть здобутки людини в царині витворчих сил природи, а також і взаємовідносини людини та рослинного світу взагалі.

Всі музейні колекції повинні бути найтісніше зв'язані з кабінетами морфології та систематики, тому що особливо гербарні колекції з'являються необхідним справочним архівним матеріялом, який постійно повинен бути під рукою в академика й ботаніків, що працюватимуть з ним.

Переважаючими щодо кількости й об'єму колекціями в ботанічних музеях академій являються, власне, завсігди гербарні колекції, так що взагалі Ботанічний музей — це скоріше сховок для гербарних колекцій, як насінньових, так і спорових рослин.

Але до завдань Ботанічного музею належить утворювати й инші ботанічні колекції, так же необхідні при наукових дослідах морфолога, гістолога, систематика та фітогеографа. Взагалі ці завдання приводять ось до чого:

1). Зібрати для наукового досліду в виді гербарія, по змозі, рослинні форми всього світу. Така колекція істотно необхідна при дальшій конструкції природничої системи рослинного царства на підставі філогенетичного споріднення форм, а також і удосконалення других близьких дисціплін, як: морфології, анатомії й ботанічної географії.

2). Зібрати, по змозі, повну для краю колекцію палеонтологічних рослинних останків, особливо третичної епохи, а також і пізніші рос-

линні останки, які добуваються, напр., при розроблюванню торфяників.

Ці колекції дуже важні, бо ж вони послужать фундаментом при виучуванню історії розвою флори України, що стане остаточною метою ботанічно-географічних дослідів краю.

3). Зібрати цінну та цікаву в змислі виучування морфологічну колекцію, включаючи до неї найможливіші зразки тератологічних появ, що, як відомо, мають величезне значіння при виучуванню морфології того чи иншого органу рослин, а також вияснення еволюційних шляхів розвою форми взагалі.

4). Зібрати багату карпологічну колекцію місцевих і чужоземніх рослин, а також і, по змозі, повну колекцію рослинних продуктів, корисних людині, як напр., лікарські субстанції, рослинні смоли, краски і ин.

5). Зібрати дендрологічну колекцію: зразки місцевих, субтропічних, тропічних порід і нарешті тих чужоземніх, які можуть успішно виростати на Україні.

До складу цих дендрологічних колекцій можна включити і дуже цікаві своєю біологією кущівники та дерева наших південних і південно-східніх пущ, як напр., саксаул Haloxylon Ammodendron або види Calliqonum, які можуть зберігатись в повному свойому об'ємі — з галузями, пнем і корінням.

Обі останні групи колекцій мають значіння як для спеціялістів-ботаніків, так і для звичайних осіб, що відвідуватимуть музей, для яких подібні колекції будуть найцікавіші.

6). Зібрати колекції старих ботанічно-географічних мап, а також і тих мап, що ілюструють наші сучасні відомости про ботанічну географію всіх держав і, зокрема, України.

7). Зібрати багату підручну літературу не лише з ріжних журналів, що виходять в світ, але й з цілої низки класичних ботанічних творів, а також і ріжного роду монографій родин, родів, і т. ин., без чого систематик ні фітогеограф не можуть вести праці.

Придбати цінні гербарні колекції — це справа нелегка, через те, що цінні гарно оброблені колекції можна придбати шляхом купівлі тільки завдяки щасливому випадкові, а придбати колекції шляхом обміну можливо лише при наявности гарно оброблених колекційних дублетів і то з країн та областей, що славляться оригінальністю своєї флори.

Через те для виконання першого завдання, себто зібрання гербарних колекцій, Академії наук перш усього доведеться виправити ботанічні експедиції в найцікавіші в флористичному відношенню закутини України, а також і в південні та південно-східні степи поза межами України, як напр. в Дінську область і в надкаспійські степи, що так оригінальні своєю флорою, ба мають навіть своїх представників почасти й у флорі України.

Одним з наукових завдань Ботанічного музею Української Академії наук, очевидна річ, буде досліджувати флору України, а через те я дозволю собі відмітити сучасний стан цього питання й накреслити дальші етапи цих дослідів.

В теперішній час ми маємо лише неповні інвентарні відомости про флору України, через те що деякі її губернії в ботанічному відношенню можна вважати цілком недослідженими. Окрім цього тепер після війни, через те, що людина сильно втрутилася в природу, треба сподіватися значних її змін і на Україні, а саме доведеться відмітити багато прийшлих рослинних форм, себто так званої адвентивної флори.

Щоби вийти з цієї першої стадії досліджування й перейти до пізнійшої стадії, себто до ботанічно-географічного й екологічного досліджування флори краю, необхідно перед тим перевести критично-монографічне перероблення флори України, а це і повинен взяти на себе Ботанічний музей Академії. Для таких праць необхідний обширний матеріял, який можна одержати лише шляхом вирядження цілої низки ботанічних експедицій. Зібраний при таких експедиціях гербарний матеріял буде оброблено, а опісля стане він фундаментом гербарних колекцій Академії наук, а дублети цих колекцій послужать для дальшого збагачення Ботанічного музею гербарним матеріялом шляхом обміну з ріжними Tauschverein'ами й иншими ботанічним установами Европи, Америки, Азії, Африки й Австралії.

Після одержання достаточної кількости матеріялу та після критичного його розроблення Ботанічний музей міг би приступити до видання флори України та її гербарія, а опісля й до видання гербарія ботанічних формацій, так цікавих на Україні, де доводиться зустрічатись і з листяними і шпильковими лісами, і з чорноземним степом, і з глинистою солонцюватою півпустинею.

Для вивчення флори України необхідно мати гербарний матеріял не лише з усієї Росії, але й з середнє- та південноєвропейських країн, що їх флора має генетичний зв'язок з флорою України.

Шляхом обміну й почасти шляхом експедицій вдається придбати необхідні для праць на загальні систематичні теми гербарні колекції субтропічних і тропічних країн. [...]

Само собою розуміється, що праця морфолога, систематика й фітогеографа не обмежується самим виучуванням одних гербарних матеріялів.

Питання з царини ембріології, з царини формування видів та виучування законів спадковости у рослин, з царини вивчання таких біологічних появ, як клейстогамія, партеногенезіс, апогамія, расовий половий диморфізм, як також і питання нової дисципліни експериментальної морфології, а рівно ж деякі фітогеографічні питання вимагають заснування при Академії наук ще инших інститутів, як напр. Ботанічний сад з його філіями й біологічні станції.

До числа невирішених ботанічно-географічних питань належить степове питання, яке, природно, буде близьке для Української Академії наук, яка находиться на території лісово-степової полоси.

Досліди над віковою боротьбою між двома міцними формаціями, лісом і степом, поможуть нам з'ясувати до цього часу ще не розв'язане наукою степове питання, що над його розв'язанням працювали академики Бер, Рупрехт, Коржинський і ціла низка инших учених. Причини лісонездатности наших степів, що їх виставляли вчені, а саме брак достаточної вогкости, солонцюватість грунту, рельєф степу та конструкція її грунту, вислід боротьби за існування обох згаданих формацій, не дають ще повного пояснення появ, які ми спостерігаємо в степу, особливо в місцях його стичности з лісовою полосою. Треба думати, що не самі оці причини пояснюють росподіл ліса й степу; мабуть що в усіх цих появах відіграє певну роль діяльність звіринного світу та мікроорганізмів. Для з'ясування впливу всіх цих факторів багато помогали б біологічні станції Академії наук, на яких могли б вестися ботанічні станційні досліди.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 50—53.

№ 43

ІЗ ЗАПИСКИ О. В. ФОМІНА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО БОТАНІЧНИЙ САД ПРИ УАН

21 серпня 1918 р.

Ботанічний сад при Українській Академії наук — це необхідне доповнення її Ботанічного музею. Коли гербарні колекції музею становлять найцінніший для науки ботанічний архів, то живі рослинні форми, зібрані в оранжереях і на повітрі — в грунті Ботанічного саду, дають ученому дуже багатий матеріял для досліджень не тільки в царині спеціяльної ботаніки, але також в царині загальних питань морфології, гістології й фізіології рослин.

Зрошуючи велику кількість рослин з бульбаків, цибулин та насіння, що їх привозять мандрівники з ріжних країв, Ботанічний сад дасть спромогу пізнавати нові рослинні форми й тим допомагатиме успіхам систематики й ботанічної географії.

Уявляючи собою науково-допомічну установу та задовольняючи наукові потреби, а почасти й матеріяльні інтереси народу, Ботанічний сад повинен також розбуджувати зацікавлення й любов до рослин в широких колах громадянства й таким чином служити для просвітніх цілей.

Таких Ботанічних садів у нас надто мало. На всьому широкому просторі Росії існують усього 4 сади, які мають собі ширші завдання, а саме: Петроградський, Никитський, Батумський і Тифліський.

Ботанічний сад, утворений Академією наук, дав би спромогу виявити всю природну міць сприятливого клімату й використати її якнайкраще так в чисто науковому, як і в науково-прикладному відношенню.

Першим завданням Ботанічного саду Академії наук буде нагромаджувати науковий матеріял й досліджувати рослини з ріжних точок погляду. В цьому Ботанічному саді завсігди найдуть багатий матеріял учені, що працюватимуть над ріжними темами: і ембріолог, який вивчатиме явища зародкового мішка, і цітолог, що виучуватиме походження органел у клітині, і морфолог-експериментатор, який виучуватиме розвій органу рослин в залежности від ділання внутрішніх і зовнішніх факторів. Ще більший простір для досліджування дасть сад систематикові-флористові та фіто-географові, а також й дослідникові в царині утворення видів та дослідження законів спадковости у рослин, себто представникові тої нової дисципліни, що одержала назву генетики.

Другим завданням цього центрального саду було б помагати ботанічним садам університетів та инших вищих шкіл, постачаючи для них ріжний матеріял в живому й засушеному виді, а також бульбаки, цибулини й насіння для дослідів і для викладів та, нарешті, особливо цінний для викладів матеріял по споровим рослинам.

Третє завдання загальнопросвітне — знайомити одвідувача з рослинним царством, починаючи від бактерій до найвищих квіткових рослин включно; знайомити з біологічними та ботанічно-географічними групами рослин ріжних країв, а також з характером місцевої флори. Із-за цих останніх цілей Ботанічний сад, окрім оранжерейних та грунтових колекцій повинен мати ще окрему лабораторію для виучування нищих споровых рослин і для культури бактерій, водоростів та нищих грибів.

Грунтові колекції, уявляючи собою живий музей, повинні бути також розподілені в певному порядкові, зручному для огляду.

Найкраще, коли грунтові рослини будуть розсаджені по географічному принципу, уявляючи собою габітуально — хоч і в малому масштабі — флору якої-небудь країни. Так, наприклад, дерева й кущі Японії чи Китаю становили б такі ж відокремлені посадки, як і кущі та дерева Північної Америки, Сибіру, Кавказу, Західної та Південної Європи тощо.

В виді окремих посадок слід би пре́дставити формаційно і флору України: 1) степовий участок, 2) шпильковий ліс, 3) листвяний ліс, 4) болотавий луг і 5) водяну флору.

Таке розміщення рослин по географічним групам та формаціям знайомило б одвідувача саду з фізіономічними особливостями рослин тої чи иншої країни, а також і з характером української флори та дало би змогу швидко зорієнтуватися в ній та вивчити її.

На стільки ж повчаючою була б і жива колекція альпійських рослин не лиш західноевропейських, але й альпійських рослин Кавказу та Уралу. Для цього вони повинні бути розміщені на кам'янистих участках теж географічно. Культура високогірських рослин цікава ще й з другого боку, бо ж високогірські рослини часто підлягають змінам під впливом умов життя на рівнині, а це має значіння для виучування стійности видових прикмет.

Збагачення саду ріжними дикими чужоземними деревними й кущовими породами та вивчення їх росту в нашому кліматі дасть цінний матеріял для акліматизаторів, лісоводів і садівників, постачаючи їм насіння науково провірених рослинних форм, що одні з їх можна б було використати як матеріял для збільшування лісів, другі — як матеріял для підщеплювання та селекційних робіт, що вестимуться на спробних станціях та в акліматизаційних садах.

Із-за просвітньої мети при саді повинні бути авдиторії для читання публичних наукових лекцій та демонстрацій, а також музей, в якому можна зібрати колекції насіння та плодів та ріжні инші рослинні об'єкти для виучування та для обзнайомлювання публики з рослинними продуктами й тими рослинами, які їх витворюють. Тут же було б місце й гербарним показовим збіркам під склом, які б ілюстрували, наприклад, ендемічні рослини України, реліктові та й инші рослини, що відограють ролю в тій чи иншій ботанічній формації.

Для наукових праць сад повинен мати лабораторії, добре оборудженні й обставлені всіми необхідними інструментами, а окрім того й гарну бібліотеку, в якій була б ціла низка ботанічних творів, як нових, так і давніх класичних.

Відповідно до накреслених мною завдань Ботанічний сад повинен знаходитися поза межами великого міста й повинен володіти вистарчаючою площею землі, принаймні не менше 100 дес.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 54—56.

№ 44

ІЗ ЗАПИСКИ Г. М. ВИСОЦЬКОГО ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО УТВОРЕННЯ КАФЕДРИ ПРИКЛАДНОЇ БОТАНІКИ ПРИ УАН

19 серпня 1918 р.

Продукція рослинного покрову визначається: 1) фізично-географічною обстановою — її надземними й підземними факторами в межах використовування рослинних органів; 2) біологічною обстановою — мікроорганізмами та місцевим звіринним життям; 3) складом і станом наявних рослинних посадок; 4) культурою, яка оказує свій міцний вплив так на умови фізичного та біологічного оточення, як і на склад та стан рослинних посадок.

Виучування цих чотирьох моментів в їх взаємному зв'язку й залежности, відшукування в їх взаєминах певних закономірностей і, нарешті, ідейне витворювання вищої раціональної культури, яка веде не до пониження продукційности рослинного покрову, до чого звичайно доводить хижацьке господарювання людини, що стоїть на низьких щаблях культурного розвою, а до найвищої та найкориснішої продукційности, яка підоймає життєвмістимість країни та її матеріяльний і духовний добробут,— все це становить предмет і завдання окремого знання життя рослинного покрову — науки про рослинний покрів.

Наука ця має всі дані, аби її визнати самостійною й рівною серед инших біологічних і взагалі природничо-історичних наук. І тая нова наука, що нині народжується, особливо завдяки діяльности проф. Г. Ф. Морозова, звана лісознавством, по суті кажучи, становить один із спеціяльних відділів цієї науки, так як і другі відділи, що ще поки не дістали такого певного наукового освітлення, як лугознавство, степознавство, тундрознавство, альпознавство і, нарешті, полезнавство в узькому значінні (агрологія). У нас встановилась назва окремої науки «прикладна ботаніка». Може, поки що тимчасово ми згодились би включити науку про рослинний покрів до її готової фірми *.

В цій царині знання відкривається необмежений простір для як-найпродуктивнішої та загальнокорисної діяльности наукових сил. Працівники цієї царини, що заслуговуватимуть на загальне довір'я, повинні бути забезпечені й треба б дати їм повну волю самодіяльности — займатися з повною мірою сил своїх тими черговими питаннями й завданнями, які по ходу робіт самі собою виникають і яких не можуть в повній мірі кваліфікувати люди сторонні, непереняті ідеями, що руководять дослідником.

Службові урядничі чи педагогічні обов'язки завжди стоять поперек шляху вільного дослідження. Вони не дають дослідникові спромоги зосередити всі свої сили й увагу на тих предметах, що стоять перед ним на черзі. Звідсіля походить обтяженість енціклопедією свойого предмету викладання, який часто-густо давно вже чекає поділу на дві чи й більше катедр, або ж, що ще більш утруднює свободу дослідника, часте відривання його (від вибраної праці) задля біжучих справ зовсім иншого змісту. Доводиться кидати розпочате діло, братися за друге. В результаті — розкидання, незакінченість, недостаточна продума-

---

* Мене особисто така назва не задовольняє. Я волів би вищенаведену назву наука про рослинний покрів, або ж, відважившись, внести новий варваризм, назву фітостроматологія [...] (рослинний покрів). *(Прим. док.).*

ність, або обгрунтування, склади сирового матеріялу, розпочаті і недописані статті...*

З огляду на все зазначене слід сподіватись, що наука про рослинний покрів або хоч прикладна ботаніка, на Вкраїні, як країні, переважно сільськогосподарській, дістане відповідно до свойого громадського й державного значіння становище і в найвищій науковій установі, яка має заснуватися і називатися Українською Академією наук, свою окрему катедру.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві.— С. 57, 58.

№ 45

ІЗ ЗАПИСКИ М. ДІТЕРІХСА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ЗАВДАННЯ МЕДИЧНИХ КАФЕДР ПРИ УАН

3 вересня 1918 р.

Не бувавши на засіданнях підкомісії, не знаючи загального напряму й ходу її робіт, я боюся, що мій погляд не відповідатиме загальним тезам, які вже вироблено підкомісією. Але все ж таки, на прохання академика Володимира Івановича Вернадського, я дозволяю собі висловити мій погляд на завдання тих двох медичних катедр, які мають заснуватися в Українській Академії наук.

[...] Із завдань Академії наук, накреслених вищезгаданим способом, випливає й самий поділ цих двох катедр: найпередше треба позбавити ці катедри вузько спеціяльного призначення; катедри цій мають бути тим фокусом, куди вливаються питання медицини не вузько практичного характеру, а широкоузагальнюючого, головним чином — теоретичної ваги; ті питання, що їх розв'язання не може одбуватися в університетах, де відповідних катедр немає. Опріч того в університеті надто важко скласти тую товариську спілку представників декількох біологічних і фізично-хімічних дисціплін, яка необхідна для того, щоб правильно провадити і вирішати певного ряду питання; вкажу, для прикладу, на такі важливі питання, як ті, з якими мені доводиться зустрічатись в моїй науковій діяльности: розроблення питань хімії коллоідальних матерій, питання, що з часів Фішера мають домінуюче значіння в науці про отеклини та занедужання ниркової тканини, вони потрібують настільки тонких лабораторних приряджень та спільних зусиль фізика, хіміка й лікаря, що, звичайно, неможливе в університетських лабораторіях, хоч би й у моїй лабораторії, пристосованій для теоретичних дослідів; розроблення питання про величезний вплив актинічної енергії сонця на людський організм і ті хоробливі процеси, які його заступають: теоретична частина цього питання потрібує спільної праці лікаря й фізика та вимагає настільки тонких апаратів та приряджень, що перевести її навіть у багато обставлених університетських лабораторіях дуже важко, а тим часом вага цього питання надзвичайно велика для боротьби з таким бичем людськости, як сухоти (туберкульоз); далі вкажу на такі цікаві й важливі питання, як радіоактивність мінеральних вод та болот, вплив на організм приведених в стан

* Крапки в тексті.

руху газів (контузія), виучування руху внутрішніх органів за поміччю кінематографії — через розклад перістальтичних рухів на протіщі і т. и. і т. и. Через те я гадаю, що першу медичну катедру в Академії наук треба полишити саме для розв'язання важливих і цікавих питань медичної біології, що коли їх вияснити, то це збагатить як біологію, так і медицину. Щоб здійснити ці завдання, перша катедра повинна при собі мати гарно й багато обставлені лабораторії для дослідів та досвідів на звірятах, де б могли собі знаходити притулок ті, що працюють над вищезгаданими питаннями; тими лабораторіями повинен завідувати не якийсь вузький спеціяліст лікарської науки, а широкоосвічений лікар-біолог, представник котроїсь теоретично-практичної катедри, як наприклад загальної патології, спеціяльної патології й терапії, хірургічної патології й терапії тощо, і повинні вони міститися поруч фізичних та хімічних лабораторій Академії.

До чого призначити другу катедру, це випливає з другої тези про завдання Академії наук, тобто з виучування народу та його культури — отже ж, її треба присвятити суспільній медицині в широкому розумінні цього слова; катедра ця має зосередити під своєю покрівлею як виучування лікарської культури людности країни, тобто медичних поглядів, способів лікування, так і виучування тих суспільно-медичних заходів, які треба поробити для того, щоб запобігти народній біді в кожнім окремім випадкові, і взагалі щоб поліпшити санітарне становище країни. Через те при цій катедрі мають бути: 1) великі та гарно обставлені лабораторії, пристосовані для вирішення питань гігієни, фармакології та фармації, 2) статистичні кабінети для оброблення тих даних, що постачано земствами, статистичних карток-відповідей на запити академічної катедри і ин., 3) нарешті пробні поля та розсадники, щоб культивувати й зрошувати ті лікарські рослини, які собі здобули славу в народній медицині і не підлягли ще науковому обробленню.

Таким чином через заснування оцих двох катедр: 1) Катедри медичної біології та 2) Катедри суспільно-народньої медицини в Академії наук витворяться ті два об'єднуючі осередки для розроблення найцінніших для медицини питань, що про їх я кажу; ці центри матимуть особливу вагу через те, що утворити їх в якій-небудь вищій школі неможливо, а проте відсутність їх страшенно відчувається всякими щирими робітниками в окремих медичних дисціплінах. Повторюю ще раз: ці катедри не повинні мати вузько спеціяльного характеру якої-небудь одної медичної дисципліни; вони не повинні повторювати собою ні одної із катедр університету (як патологічну анатомію, загальну патологію, що їх — як я зачував — хотіла заснувати підкомісія), але вони повинні уявляти собою ті наукові фокуси, де концентруватимуться і творча думка і копотлива праця робітників ріжної спеціяльности для вирішення найбільш загальних і найбільш глибоких питань теоретичної медицини; дані теоретичних дослідів, коли вони перейдуть через горнило лабораторій, швидко стануть придбанням і практичної медицини на користь країні, яка заснує Академію наук.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 60—62.

№ 46

ІЗ ЗАПИСКИ К. Є. ДОБРОВОЛЬСЬКОГО ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ЗАСНУВАННЯ ПРИ УАН КАФЕДРИ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ

3 вересня 1918 р.

[...] В даний час медицина, використавши з великим успіхом відповідно до своїх цілей багато придбань природознавства, розвилася в широку наукову дисципліну з багатьома галузями і, щоб досягнути відносно неї мети, яку покладено в основу структури Академії — «мети поширювати, поглиблювати, розповсюджувати та збагачувати науку новими відкриттями» (протокол 2-го засідання підкомісії в справі організації фізично-математичного відділу 31 липня 1918 р.) треба зорганізувати спеціяльний інститут з ріжними спеціяльними відділами та лабораторіями на зразок Інституту експериментальної медицини. Згідно з думкою підкомісії необхідно треба заснувати декілька медичних катедр для дисциплін, які найбільш наближуються до дисциплін природничо-історичних, бо при цьому найповніше буде виконано роботу Академії, і питання природознавства буде розглянено та вивчено з усіх можливих точок погляду. Підкомісія зупинилася на 6 катедрах (медична бактеріологія, гігієна, фармакологія, загальна патологія, паталогічна анатомія та народня медицина), вважаючи, що при Акдемії повинні бути зорганізовані лише такі катедри, які, не маючи вузько спеціяльного характеру, розроблятимуть загальні наукові проблеми медичної біології, або вкупі з иншими катедрами Академії працюватимуть над вивчанням України.

Підкомісія зупинилася на шости вищезгаданих катедрах на підставі ось яких міркувань:

1. Катедра медичної бактеріології. При організації Академії не можна обмежитися заснуванням однієї Бактеріологічної лабораторії при Катедрі ботаніки, бо ж робота останньої обмине багато дечого, що є найважнішим для медицини. Медична бактеріологія, маючи свої цілі, свої завдання, розробила свою методику і значно розвила свій власний матеріял.

2). Катедра гігієни. Включення гігієни до гурту наук, які мають собі місце в плані робіт Академії, можна мотивувати тим, що царина питань, які розглядає гігієна, тісно стикаються з багатьма питаннями, які вивчаються иншими катедрами природничо-математичного відділу Академії, а через це участь Катедри гігієни в загальній роботі дасть останній тую повноту, якої ми маємо право вимагати від роботи Академії, і опріч того поміч Катедри гігієни буде корисна і при виучуванню природи України, побуту її людности та умов її існування. Найголовніші завдання, які повинні виринути перед катедрою гігієни, отакі: [...]

3). Катедра фармакології. Праця цієї катедри не стоятиме окремо без зв'язку з діяльністю инших катедр Фізично-математичного відділу. Ряд хімічних матерій, які виучуються в хімічних лабораторіях, повинен бути оцінений і з фармакологічної точки погляду. Окрім того при цій катедрі можна виучувати вплив на організм фізичних агентів: сонця, води, радія і т. ін., тобто праця катедри може провадитись як в напрямку фармакології, так і в напрямку виучування фізичних методів

лікування, через що цю катедру можна було б назвати Катедрою фармакології та фізичних методів лікування.

4). Катедра загальної патології.

5). Катедра патологічної анатомії. Обидві ці катедри, основні для медицини, вирішують загальні питання і, вивчаючи організм в патологічному стані, поповнюють прогалину, яка утворилась би, коли б організм виучувався тільки в нормі, в його здоровому стані.

6). Катедра народньої медицини. Вводячи дану дисципліну, осягаємо об'єднання нашого знання в царині, що має величезний інтерес для виучування життя України, і рівночасно ще малодослідженій.

Як вказано вище, медичні катедри повинні обслуговувати відповідні лабораторії, кабінети та музеї, об'єднані в одному Інституті експериментальної медицини. Згідно з думкою підкомісії, діяльність інституту могла б бути поширена організацією при ньому деяких відділів для обслуговування потреб ветеринарії. Таким чином, бажано організувати при Академії Інститут експериментальної медицини та ветеринарії, котрий був би корисною допомічною установою, як для Академії, так і для всіх організацій, що відають медичні та ветеринарні справи: для Міністерства народнього здоровля, для Міністерства земельних справ, для міст, земств і т. ин.

При організації такого інституту доцільно було б використати тії установи, котрі вже є в Київі. Так відносно Катедри бактеріології необхідно взяти на увагу, що в Київі вже є гарно уладжений Бактеріологічний інститут (при товаристві боротьби з заразними пошестями), в якому можуть розроблятися складні наукові питання. Засновуючи при Академії Бактеріологічну лабораторію, можна попасти в помилку, витворюючи в одному місті дві дорогі установи одного і того самого типу; мабуть чи не доцільніше було б попробувати ввійти з Київським бактеріологічним інститутом в певні зносини, а коли потрібно буде, то допомагати його дальшому розвитку, щоб його могли використати академики для тієї роботи, яку поставлено буде на чергу Академією. Щодо катедри гігієни, то вона разом з иншими медичними катедрами матиме місце як в Інституті експериментальної медицини та ветеринарії, так і в державній Аналітичній лабораторії, яку мать утворити при академічному Інституті прикладної хімії.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 63—66.

№ 47

ІЗ ЗАПИСКИ В. М. АРНОЛЬДІ ДО КОМІСІЇ ПО ВИЩІЙ ШКОЛІ ПРИ МІНІСТРОВІ НАРОДНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ СІТКИ БІОЛОГІЧНИХ СТАНЦІЙ ПРИ УАН

Серпень 1918 р.

Кінчаючи отсю докладну записку, я хотів би висловити низку думок щодо діяльности біологічних станцій.

Роль кожної станції в виучуванню організмів надзвичайно важна й діяльність станції може поглиблюватися й поширюватися всебічно, але ж есть такі царини знаття, сполучені разом з тим з потребами практичного життя, які являються недоступними для вирішення однієї

станції й вимагають колективної праці декількох подібних установ. Я зупинюся на одному питанню — про походження організмів солодководних водозборів, про вироблення у їх низки приспосіблень та прикмет, про їх міграцію, тощо. Всі ці питання можна вирішити лише при спільній праці солодководних і морських станцій і, зокрема, тих лабораторій, що будуть розміщені на межі між солодководними й морськими водозборами. В межі нашої країни входить водозбір, що уявляє величезний науковий та промисловий інтерес, а вивчення його майже що й не починалося. Я говорю про Озівське море, оттой останок Понто-Арало-Каспійського басейну, мілководного, слабо солоного водозбору, куди вливають свої води Дін, Кубань та низка менших рік, а західний беріг якого вкритий озерами, де концентрація солей настільки велика, що осідає самоосідна сіль. Вивчення цього басейну повинно пролити світло на походження флори й фавни наших солодководних водозборів, сполучених з Озівським морем, воно повинно вияснити низку питань надзвичайно величезної наукової ваги: про пристосування організмів до так різних умовин концентрації солей, які можна бачити в різних частинах моря. Воно повинно показати, як змінюється флора й фавна Чорного моря, вступаючи через Керченський пролив до вод Озівського моря; й як пристосовуються ці організми в лиманах рік, переходячи в царину солодких вод. Станційне й експедиційне вивчення Озівського моря, мені здається, з'являється першим черговим завданням нашої молодої гідробіологічної науки й, окрім наукових результатів, обіцює великі практичні вигоди, бо ж біологія риб Озівського моря вивчена ще дуже мало. Але вивчення Озівського моря приводить нас в контакт з вивченням Чорного моря, що виконується двома станціями: Карадагською, що належить Леденцівському Т-ву, й Севастопільською — Академії наук у Петербурзі. З другого боку, між вивченням Озівського моря та працями Північно-Донецької станції могли би наступити тісні взаємини й досліди біології організмів можна би вести по спільній програмі, виробленій спеціялістами на окремому з'їзді. Такий же ланцюх, як: Північно-Донецька станція — станція на Озівському морю — й Карадагська на Чорному, могли би утворити існуючі: Дніпровська нова станція в Дніпровсько-Бужському лимані та Севастопільська. Але виникає питання — хто керував би програмовою працею цих станцій, хто об'єднував би їх діяльність в питаннях спільної праці. Мені здається, що відповідь на це основне питання ясна. Лише одна установа могла би взяти на себе це завдання — це найвища наукова встанова краю, яка зараз зароджується,— це Українська Академія наук, яка показала би в цьому відношенню приклад, що ніде, окрім міжнародніх досліджень моря, не переведений до життя.

При Українській Академії повинна бути заснована катедра гідробіології, яка служила би виразником тих постанов, які виноситиме Фізично-математичний відділ по питанню про програмові роботи на станціях морських і солодководних.

Природним наслідком сказаного з'являється перехід всіх станцій до відання Академії наук, заснування в найближчому майбутньому озівської станції, чи організація озівської експедиції та встановлення контакту з чорноморськими станціями. А свою морську станцію Академія повинна би відкрити, або в Мармуровому, або в східній частині Середземнього моря, щоби мати в полі своєї обсервації всі тії етапи розвою й переходу організмів, якими йшло заселення наших внутрішніх морей і звідціля через них і до солодководних басейнів.

Якщо всі ці плани з'являються в теперішній час не під силу з фі-

нансового боку, то, поставивши їх осягнення завдачею майбутнього, теперішність посвятити організації плану дослідів, об'єднанню в відданні Академії всіх станцій, заснуванню Катедри гідробіології й організації експедиційного дослідження Озівського моря з двома базами в Енікале й Бердянську. Здійснення даної програми здається мені гідною завдачею нової Академії, яка може цим притягнути приплив наукових сил, збагатити науку низкою дослідів й тим принести батьківщині величезну користь.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 75—76.

№ 48

ІЗ ЗАПИСКИ С. П. ТИМОШЕНКА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ НИЗКИ КАФЕДР ПРИКЛАДНОГО ПРИРОДОЗНАВСТВА ПРИ УАН

22 липня 1918 р.

Характерна риса сучасного розвою промисловости й техніки — це широке використання наукового методу й зібраних наукою фактів. Часи, коли наука й техніка йшли різними шляхами, вже минули; й нині часто-густо задля вирішення суто технічних завдань користуються могутнім знаряддям, яке дає нам математика й механіка. Користуються методами експериментальних наук і широко пристосовують їх для розв'язання технічних завдань лабораторним шляхом.

Протягом останніх десятиліть країни з найбільше розвиненою промисловістю з'організували цілу низку дослідчих інститутів, де представники чистої науки й прикладного знання працюють спільно над розв'язанням наукових питань, що мають практичне значіння.

Те ж питання про об'єднання науки й техніки виникає і в нас, на Вкраїні, Україна починає самостійне життя при тяжких економічних умовах і уникнути цілковитого економічного поневолення зможе лише тоді, коли напружить всі живі сили краю. Треба вжити всіх заходів для підвисшення продукційности людської праці, для вивчення природних багацтв краю та для вишукання якнайраціональніших способів використання отих багацтв. При цьому, звичайно, слід скористатися тим дужим засобом, який техніка й промисловість можуть знайти у пристосуванні наукових методів. Почин в справі об'єднання науки й техніки повинна взяти на себе Академія наук. Завдяки своєму центральному становищу й науковому авторитету вона зможе згромадити біля себе ті нечисленні наукові сили, що зараз є на Вкраїні, і об'єднати їх на спільній праці, де буде можливим співробітництво людей техніки й науки.

Організуючи на Фізично-математичному відділі класу прикладного природознавства та об'єднуючи таким чином науку й техніку, ми поможемо Академії виконати її основні завдання, які можна формулювати так:

1). Допомога розвою науки в найширшому розумінню цього слова.

2). Вивчення природних багацтв країни.

3). Вивчення й удосконалення методів використання природних багацтв.

4). Участь у справі підготовлення професорського складу для вищої школи.

У нас немає ніяких сумнівів, що праця представників науки й техніки під одним дахом дуже сприятливо відіб'ється на успішности роботи.

На нашу думку, організація окремої класи прикладного природознавства надасть Академії наук такого характеру, що вона матиме спромогу служити справі координації діяльности згаданих вище технічних установ ріжних відомств: з Академією можуть мати зв'язок і установи Міністерства земельних справ, і Геологічний комітет, і Вища технічна рада Міністерства шляхів. Таке об'єднання безумовно спричиниться лиш до більшої продуктивности діяльности всіх цих установ.

Питання про підготування професорів вже давно поставлено життям на чергу. Наші університети й вищі технічні школи ввесь час гостро відчували брак належно підготованих професорів, і ціла низка катедр із року в рік залишається незайнятими. При вбогости тих засобів, що призначалися на підготування педагогічного персоналу, поодинокі школи не мали змоги підготувати собі професорів. Спробі організувати підготування професорів за кордоном також не пощастило. На Вкраїні питання про підготування педагогічного персоналу стане ще гострішим по формі, бо призначено відкриття цілої низки нових вищих шкіл, а готових професорів для їх немає.

Цілком природно віддати справу підготування майбутніх професорів Академії наук. Лабораторії та інститути, що їх думається організувати при Академії, дадуть змогу широко поставити наукові лабораторні досліди і при наявности відповідних коштів забезпечать спромогу наукової праці молодих учених, що споміж їх пізнійше можна буде вербувати не лиш професорів вищих шкіл, але також і вчених експериментаторів для ріжних науково-технічних дослідних установ, як державних, так і витворених заходами приватної промисловости.

Всі наведені міркування, здається нам, досить ясно говорять про необхідність організувати при Фізично-математичному відділі Академії наук окрему класу наук прикладного природознавства.

Що ж до загального числа катедр по класі прикладного природознавства, то воно, на нашу думку, повинно бути не менше од десяти, бо инакше навряд чи матиме Академія змогу виконати основне завдання щодо об'єднання науки й техніки та погодження науково-технічної дослідчої праці установ, заснованих при ріжних відомствах.

Спинившись на десяти катедрах, з котрих лиш три зафіксовані (механіка, фізика й хімія), можна для сучасного моменту уявити собі, наприклад, такий поділ катедр:

Технічна механіка	1). Прикладна механіка. 2). Будівельна механіка.
Технічна фізика....	3). Електротехніка. 4). Теплотехніка.
Прикладна хімія...	5). Хімія поживних матеріялів. 6). Хімія мінеральних матеріялів. 7). Металографія.
Геологія.....	8) *
Прикладна зоологія	9) *
Прикладна ботаніка	10) *

---

* Так у тексті.

Організація окремої класи прикладного природознавства повинна переводитися звичайно, поруч з утворенням цілої низки відповідних лабораторій. Необхідно треба мати на увазі лабораторії технічної механіки, технічної фізики, прикладної хімії, і ин. Лабораторії ці повинні бути забезпечені коштами й особистим складом, які вистарчали би не тільки для наукової праці, але також для виконання технічних завдань, що стоять у зв'язку з промисловим життям краю.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 80—85.

№ 49

ІЗ ЗАПИСКИ В. Г. ШАПОШНИКОВА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО РОЗПОДІЛ КАФЕДР НА ФІЗИЧНО-МАТЕМАТИЧНОМУ ВІДДІЛІ УАН

*21 серпня 1918 р.**

Цілком поділяючи міркування й докази, виложені в записках професорів — О. В. Сперанського та С. П. Тимошенка відносно того, що було б як не можна більш своєчасно й доцільно в проєктованій Українській Академії наук закласти окремий Відділ прикладних наук технічного напряму, отсим маю за честь подати Підкомісії, за дорученням од її Голови, академика В. І. Вернадського, ось такі міркування про розподіл катедр по окремим групам прикладних наук.

Коли приняти, що найближчі завдання Української Академії наук — це, з одного боку, розроблення питань про природні багацтва України та продукційні сили краю, і, з другого боку, розроблення та встановлення наукової термінології та номенклатури, то про розв'язання таких завдань і гадати нічого без співробітництва дуже багатьох спеціялістів. Але, як би великою не була кількість осіб, що їх буде притягнено до цієї роботи, загальний напрям і керівництво повинно бути зосереджено в руках академиків. Тому склад відділу треба сконструювати таким чином, щоб у ньому могли бути заступлені всі головніші галузі прикладних наук.

З цієї точки погляду нам здавалось би досільним встановити 5 головних груп, і на кожну групу одвести по дві катедри. Групи ці можна б назвати отак:

1. Прикладна фізика.
2. Прикладна механіка.
3. Механічна технологія.
4. Хімічна технологія.
5. Прикладна біологія.

Навряд, чи треба деталізувати дальше цю класифікацію. Досить буде обмежитися приблизним розподілом катедр, відповідно до умов сучасности. Так, 2 катедри прикладної фізики могли б мати на увазі пристосування електротехніки та царину теплової техніки. Катедри прикладної механіки можна б було поділити між представниками будівельної механіки, гідравліки, комунікаційних шляхів та засобів. В царині механічної технології, природно, висуваються металографія та

* Датується за протоколом № 13 засідання Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН. Див. док. № 17.

машинобудівництво. Царина хімічної технології остільки багата завданнями, які чекають найскоршого вирішення, що напруженої праці аж надто вистачило б і на далеко більше число катедр: досить нагадати про штучний мінеральний підгній, про розвій основних хімічних та електрохімічних продукцій, про використання українських глин, про утилізацію побічних продуктів коксування кам'яного вугілля й багато инших. В царині прикладної біології, нарешті, можна вказати на питання акліматизації рослин та створінь, інтенсифікації сільського господарства й т. и.

[...] Було би, здається, бажаним і доцільним поширити представництво дисциплін агрономічних і медичних, але для цього треба було б вийти далеко поза межі 10 катедр, призначених для Відділу прикладних наук.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 86—87.

№ 50

ІЗ ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ Д. І. БАГАЛІЯ, А. Ю. КРИМСЬКОГО, Г. Г. ПАВЛУЦЬКОГО, Є. К. ТИМЧЕНКА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УАН

*10 серпня 1918 р.**

І. Загальна кількість і назви катедр

Підкомісія в справі організації Історично-філологічного відділу Української Академії наук пропонує ті катедри на ньому, які ввіходять у склад історично-філологічної парости наук, не минаючи жадної з них, бо всі вони потрібують свого розвитку у нас на Вкраїні, і академики можуть поширювати їх та поглублювати.

Усіх катедр підкомісія пропонує 16, і вони поділяються на дві частини: перша частина захоплює ті катедри, що торкаються українознавства в широкому розумінню цього слова, друга — загальні історично-філологічні науки.

До складу катедр першої частини увіходять такі катедри:

1). Історія українського народу.
2). Граматика й історія української мови.
3). Народня українська устна словесність.
4). Історія українського письменства.
5). Історія українського мистецтва, в зв'язку з усесвітньою історією мистецтва.
6). Етнографія та історична географія Вкраїни.
7). Археологія Вкраїни та її помічні науки.
8). Історія української церкви, в зв'язку з усесвітньою історією церкви.

Це відповідатиме Другому відділові Російської Академії наук.

До складу катедр другої частини увіходять такі катедри:

9). Класична філологія.

* Датується за протоколом № 10 засідання Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН. Див. док. № 14.

10). Загальне мовознавство (індоєвропейська група мов).
11). Східні мови і стародавности взагалі і на Україні з осібна.
12). Слов'янські: історія, мова, письменство й стародавности переважно в їх стосунку до Вкраїни.
13). Всесвітня історія.
14). Візантинознавство.
15). Історія всесвітньої літератури.
16). Філософія.

II. Число вакансій для катедр

Визначаючи число вакансій на кожну з цих катедр, підкомісія брала на увагу їх порівнююче значіння в сучасному стані для української науки й культури, а також їх зміст, широчину завдань, поділення на парости і т. и.

Таким чином, всього для Історично-філологічного відділу підкомісія пропонує 21 дійсного члена, споміж яких 9 не будуть зафіксованими при жадній із катедр, а 12 — зафіксовані.

III. Катедри та науково-помічні заклади й комісії, що торкаються історії, географії й етнографії

Серед усіх паростей українознавства, звичайно, перше місце має історія українського народу, бо вона захоплює тепер не тільки його фактичні події, але й геть усякі сторінки його історичного життя і між ними в загальних рисах і археологію краю, і історичну географію з етнографією, і історію культури, церкви, мистецтва. А тому дуже тепер поширився зміст історичних джерел, особливо, коли брати на увагу, що найбільша частина їх знаходиться ще по архівах, і важко, або краще сказати, не можна тепер однаковісінько добре знати ці джерела, на підставі яких складається історія українського народу.

З другого боку, сама історія українського народу тепер поділяється на історію України з давніх часів до прилучення її до Польщі, на історію її під польською владою і на історію її під московською державою. Немов одмежованою являється історія Запоріжжа і Слобідської України. Кожен з цих відділів єдиної в основі історії українського народу має, окрім загальних джерел, ще й свої власні джерела і вимагає спеціяльного працювання; ото ж, щоб розвинути та поширити працю в різних відділах історії України, треба, щоб була не одна, а, приміром, три катедри, відповідно до числа найголовнійших відділів цієї науки. Не забуваймо, що сюди входить і українська історіографія, дуже мало розроблена і в джерелах, і в історії розвитку самої-таки науки.

Наукове самостійне працювання в історії українського народу не може розвинутися, поширитися й поглубитися без архівних джерел, бо в них захована ще сила, або, краще сказати, незмірно більша частина звісток про нашу минулість,— і не тільки про самісінькі події, але й про наш економічний і соціяльний побут і про нашу культуру. Тільки на підставі архівних джерел складені були архівні праці Іванішева, Антоновича, Лазаревського й инших істориків, що заклали певну й міцну основу для нашої документальної історії.

І тому неминуча річ — закласти Український національний архів, в який треба зібрати до купи все, що торкається життя України, в цілокупности її етнографічного змісту під володінням Литовсько-Поль-

машинобудівництво. Царина хімічної технології остільки багата завданнями, які чекають найскоршого вирішення, що напруженої праці аж надто вистачило б і на далеко більше число катедр: досить нагадати про штучний мінеральний підгній, про розвій основних хімічних та електрохімічних продукцій, про використання українських глин, про утилізацію побічних продуктів коксування кам'яного вугілля й багато инших. В царині прикладної біології, нарешті, можна вказати на питання акліматизації рослин та створінь, інтенсифікації сільського господарства й т. и.

[...] Було би, здається, бажаним і доцільним поширити представництво дисциплін агрономічних і медичних, але для цього треба було б вийти далеко поза межі 10 катедр, призначених для Відділу прикладних наук.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. 86—87.

№ 50

ІЗ ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ Д. І. БАГАЛІЯ, А. Ю. КРИМСЬКОГО, Г. Г. ПАВЛУЦЬКОГО, Є. К. ТИМЧЕНКА ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УАН

*10 серпня 1918 р.**

І. Загальна кількість і назви катедр

Підкомісія в справі організації Історично-філологічного відділу Української Академії наук пропонує ті катедри на ньому, які ввіходять у склад історично-філологічної парости наук, не минаючи жадної з них, бо всі вони потрібують свого розвитку у нас на Вкраїні, і академики можуть поширювати їх та поглублювати.

Усіх катедр підкомісія пропонує 16, і вони поділяються на дві частини: перша частина захоплює ті катедри, що торкаються українознавства в широкому розумінню цього слова, друга — загальні історично-філологічні науки.

До складу катедр першої частини увіходять такі катедри:

1). Історія українського народу.
2). Граматика й історія української мови.
3). Народня українська устна словесність.
4). Історія українського письменства.
5). Історія українського мистецтва, в зв'язку з усесвітньою історією мистецтва.
6). Етнографія та історична географія Вкраїни.
7). Археологія Вкраїни та її помічні науки.
8). Історія української церкви, в зв'язку з усесвітньою історією церкви.

Це відповідатиме Другому відділові Російської Академії наук.

До складу катедр другої частини увіходять такі катедри:

9). Класична філологія.

* Датується за протоколом № 10 засідання Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН. Див. док. № 14.

10). Загальне мовознавство (індоєвропейська група мов).
11). Східні мови і стародавности взагалі і на Україні з осібна.
12). Слов'янські: історія, мова, письменство й стародавности переважно в їх стосунку до Вкраїни.
13). Всесвітня історія.
14). Візантинознавство.
15). Історія всесвітньої літератури.
16). Філософія.

II. Число вакансій для катедр

Визначаючи число вакансій на кожну з цих катедр, підкомісія брала на увагу їх порівнююче значіння в сучасному стані для української науки й культури, а також їх зміст, широчину завдань, поділення на парости і т. и.

Таким чином, всього для Історично-філологічного відділу підкомісія пропонує 21 дійсного члена, споміж яких 9 не будуть зафіксованими при жадній із катедр, а 12 — зафіксовані.

III. Катедри та науково-помічні заклади й комісії, що торкаються історії, географії й етнографії

Серед усіх паростей українознавства, звичайно, перше місце має історія українського народу, бо вона захоплює тепер не тільки його фактичні події, але й геть усякі сторінки його історичного життя і між ними в загальних рисах і археологію краю, і історичну географію з етнографією, і історію культури, церкви, мистецтва. А тому дуже тепер поширився зміст історичних джерел, особливо, коли брати на увагу, що найбільша частина їх знаходиться ще по архівах, і важко, або краще сказати, не можна тепер однаковісінько добре знати ці джерела, на підставі яких складається історія українського народу.

З другого боку, сама історія українського народу тепер поділяється на історію України з давніх часів до прилучення її до Польщі, на історію її під польською владою і на історію її під московською державою. Немов одмежованою являється історія Запоріжжа і Слобідської України. Кожен з цих відділів єдиної в основі історії українського народу має, окрім загальних джерел, ще й свої власні джерела і вимагає спеціяльного працювання; ото ж, щоб розвинути та поширити працю в різних відділах історії України, треба, щоб була не одна, а, приміром, три катедри, відповідно до числа найголовнійших відділів цієї науки. Не забуваймо, що сюди входить і українська історіографія, дуже мало розроблена і в джерелах і в історії розвитку самої-таки науки.

Наукове самостійне працювання в історії українського народу не може розвинутися, поширитися й поглубитися без архівних джерел, бо в них захована ще сила, або, краще сказати, незмірно більша частина звісток про нашу минулість,— і не тільки про самісінькі події, але й про наш економічний і соціяльний побут і про нашу культуру. Тільки на підставі архівних джерел складені були архівні праці Іванішева, Антоновича, Лазаревського й инших істориків, що заклали певну й міцну основу для нашої документальної історії.

І тому неминуча річ — закласти Український національний архів, в який треба зібрати до купи все, що торкається життя України, в цілокупности її етнографічного змісту під володінням Литовсько-Поль-

ської та Московської держави, принаймні аж до скасування політичної автономії України, себто до третьої четвертини XVIII ст. Документи Правобічної України згуртовано в значній їх частині в Київському центральному архіві, а документи Лівобічної України були розвіяні по багатьох місцях, та й тепер теж зібрані і в Києві, і в Харькові, і в Чернігові, і в Полтаві, і в Москві, і в Петрограді. Їх треба тепер зібрати в єдиному Національному державному архіві в Києві. Було б бажано, щоб до цього архіву прилучені були й документи Литовської Метрики, котрі тепер переховуються в Москві, в Архіві «Министерства Юстиціи». На підставі документів цього архіву й можна буде розробляти історію України в XVI—XVIII ст., і він буде немов найголовнішою науковою інституцією для катедри української історії. Він повинен бути автономною інституцією, незалежно ані від катедри, ані від історично-філологічного відділу Академії, але Академія, на погляд підкомісії, повинна буде мати деякий на нього вплив з боку суто наукового, як найвища наукова інституція; крім того, треба буде полекшити якомога працю в цьому архіві для Академії взагалі, для відділів історично-філологічного й соціяльних наук, і особливо для Катедри української історії. Архів повинен буде складати реєстри своїх документів і повинен мати свій власний бюджет, незалежний від бюджету Академії.

Коли закладеться в Києві Національний архів, треба буде також заснувати і Археографічну комісію для видавання джерел історії українського народу і пам'яток давньої літератури, насамперед тих, котрі переховуватимуться в цьому архіві, а потім і тих, що будуть в инших архівах і рукописних збірках. Треба, щоб ці видання мали систематичний характер і нагадували нам з цього боку «Архивъ Юго-Западной Россіи». Зерном, з якого виросте Археографічна комісія, могла б бути Київська тимчасова комісія, але її треба значно поширити і в її цілях, і в її складі, і в коштах. Ця Археографічна комісія теж, на погляд підкомісії, повинна бути зв'язана з Академією наук програмою своїх видань та її планом, а саме з Історично-філологічним відділом і Відділом соціяльних наук, особливо з Катедрами історії українського народу, історії української мови, письменства і українського, а [особливо] західноруського права. Перш усього треба буде звернути увагу на видання «Джерел для історії України»,— літописів, юридичних пам'ятників, грамот, актів, які торкатимуться геть усяких сторінок нашого історичного життя, положення станів, їх економічного побуту, церкви, заселення і т. и. Археографічна комісія провадитиме свій бюджет через бюджет Академії.

Окрема Катедра історії української церкви пропонується з уваги на особливе значіння церкви в історії українського народу і в його сучасному житті і задля його будуччини. Боротьба за віру в українського народу провадилася разом з боротьбою за волю, за землю і національність. Церква була живою силою в цій боротьбі і була міцно зв'язана з народнім життям. Вона органічно зв'язана була і з письменством, з так званими пам'ятками полемічної літератури, котрі складалися в оборону православія і проти католицизму, і проти унії, що до них силували нарід.

Необхідна також і окрема Катедра географії й етнографії України, як історичної так і сучасної. Історична географія являється основою, з одного боку, для української історії, а з другого — для сучасної географії. Не менше ваги має для українознавства також і етнографія, котра наближається до фольклору. І географія, і етнографія України досі дуже мало відомі, а в загальних монографіях і підручниках для

географії Росії, де була розмова про Україну, дуже багато помилок і задавнених непевних відомостей. Щодо української етнографії, то для неї багацько зібрано джерел, починаючи з експедиції Чубинського, але науково їх оброблено ще мало, хоч тут ми маємо вже дуже добру схему, утворену незабутнім небіжчиком Хв. К. Вовком.

Треба теж закласти Географічно-етнографічний музей України, на зразок етнографічного українського відділу в Музеї ім. Олександра III в Петербурзі, що над його складанням піклувалися наші-таки українці: небіжчик Хв. К. Вовк і М. М. Могилянський, або Українського музею в Харкові, що при університеті. Мабуть, найкраще було б не засновувати нового етнографічного музею, а поширити й збільшити колекції Київського музею старовини, влаштувавши там осібний етнографічний український відділ.

Беручи також на увагу, що тільки на історично-географічному грунті можна будувати історію українського народу, необхідно закласти при цій катедрі особливу Постійну комісію для складання історично-географічного словника української землі, в усіх її межах та за всі часи існування України. Коли це буде зроблено, тоді буде спромога скласти історичні мапи України за геть усякі часи її історичного життя, починаючи з давніх часів передмонгольської доби і кінчаючи XIX ст. До цього треба додати, що Історично-географічний словник України почав складати у Києві ще небіжчик проф. В. Б. Антонович, який заводив на картки всі звістки, котрі йому траплялися по джерелах про міста й усякі оселі.

В західній науці давно вже пробудився інтерес до історії Візантії, яка мала рясні й живі зносини із середньовіковим Заходом. З кінця минулого століття зачинається оживлення в цій галузі — закладаються спеціяльні катедри візантології. Коли, таким чином, західня наука прийшла до пересвідчення про неминучість самостійних дослідів над візантійською історією, то тим більше українська наука повинна всеньку увагу звернути на візантинознавство.

Крім того, повинна, звичайно, бути катедра всесвітньої історії культури.

IV. Катедри, науково-помічні заклади й Комісії, що торкаються філології

Студіювання української мови було доси в виключно невигідних умовах: не тільки не було відповідних катедр на університетах, ба навіть зацікавлення українськими сюжетами на катедрі російської мови викликало підозріння та й могло дуже від'ємно відбитися на долі того, хто б почув у собі прихильність до такого роду праці.

Таке становище річей не сприяло тому, щоб збуджувався й піддержувався інтерес до студій над українською мовою, через те її розроблення має характер уривкости, несистематичности, випадковости. Мову нашу в багатьох її сторонах ледве доторкнуто дослідом, як у сучасному становищі, так і в її історичній долі.

З огляду на ту переважну постать, яку мова українська повинна мати в державі нашій, яко орган культурного думання, яко тая психічна форма, в котру об'єктивуються думки, почуття й воля українського народу, яко чинник, що формує і виховує думку, і, з другого боку, вважаючи на важливість того, щоб розкрилася біопсихічна й культурна роля нашої мови в минулому, яко показчика племінно-національної неперервности,— студіювання української мови має прова-

дитися академічно в двох напрямках: в її сучаснім становищі, і в її історичній долі.

Студіювання мови в її статиці ставить перед собою гадку, по-перше, про студіювання фізіологічного боку мови, умов експірації, фонації і артикуляції звуків і визначення артикуляційної бази, себто фізіологічного укладу звукової сістеми української мови; по-друге — на думці мається студіювання мови діялектичне з огляду на дані звукові, морфологічні, синтактичні і словарні в усій різноманітности їхніх діялектичних відмін, і, по-третє, нарешті — розроблення й систематичне згуртування здобутків матеріялу діялектичного, фонетичного, морфологічного та сінтактичного в граматичну систему, а лексичного — в викладний словник української мови з увагою на стилістику, семасіологію, синонімику і т. и.

Студіювання мови в її статиці вимагає заснування спеціяльної Катедри української граматики, розуміючи під граматикою студіювання української мови не в її історичній долі, а в її системі, з діялектологією та лексикографією.

Історичне студіювання мови, творячи другу простору царину українського мовознавства, так само вимагає спеціяльної Катедри історії української мови з палеографією.

Тому на Катедру української мови комісія призначила двох академиків. Зазначені вище сторони студіювання української мови в її статиці показують на потребу, щоб при Академії заснований був Кабінет експериментальної фонетики, належно принаділений приладами й знаряддями для студіювання функцій органів мовних, бо без такого кабінету нема спромоги вияснити фізіологію звуків, ані організувати такі спостереження геть по всяких провінціях України через науково приготованих осіб.

Студіювання мови діялектичне і лексичне вимагає, щоб заклалися спеціяльні постійні комісії: Діялектологічна і Комісія для складання словника живої української мови. Перша комісія повинна виробити план вивчання української мови в їх діялектах за визначеним методом і програмою і притягти молодих філологів-фахівців до збірання діялектичного знадібку, давши їм до того належну підготову. На підставі зібраного матеріялу комісія матиме змогу скласти діялектичний атлас української мови та угрупувати діялекти України. Друга повинна взятися до праці над збіранням лексичного знадібку, добуваючи його в певній системі з живих людових говірок, з фольклорних записів і з мови поодиноких авторів.

Студії над мовою в її дінаміці ставлять перед собою гадку про студіювання мови в процесі розвою. Виходячи з сучасного стану мови, ми можемо вистежити той розвій, підносячись до доступного нам минулого по пам'яткам цієї мови. Значить, наперед ставиться гадка про студіювання, палеографічне дослідження певних ортографічних звичок і впливів (болгарського, сербського й инш.), потім того — дослідження звуків, форм і складні в їх розвоєві, а також розвитку лексичного боку мови в зв'язку з геть усякими культурними впливами, якнайдавніщими: іранськими, тюркськими, готськими, так і пізнійшими: візантійськими, романськими, мусульмансько-татарськими і ближчих споріднених народів: впливом болгарським, сербським; польським, московським і т. ищ.

З огляду на історичне студіювання української мови виявляється потреба закласти Археографічну комісію для видавання цікавих з язикового погляду давніх здобутків і палеографічних світлин (фототипій)

і Постійну комісію для складання історичного словника української мови.

Опріч того, щоб установити тверді засади правопису на підставі даних історії і діялектології, а також зафіксувати граматичну термінологію, конче треба заснувати Постійну ортографічно-термінологічну комісію.

Студіювання історії українського письменства, природно, розпадається на два поділи: на студіювання того, що виробила людова творчість і що записано із уст народу, та на студіювання того, що можна знайти в пам'ятках рукописних та друкованих, чи то книжних, з найдавнійшаго часу до сьогодні; а вже ж ці поділи настільки обширні і несхожі в приступах до студіювання, що вимагають осібних катедр: Катедри устної словесности та, знов, Катедри історії літератури.

Скарби устної творчости не тільки не вичерпані в своїх давніших формах, але щоразу виявляють нам народження нових форм залежно від тих змін, що відбуваються в народнім житті. Студіювання цієї царини [вимагає] особливої уваги і тому при Катедрі устної творчости треба закласти Постійну комісію для збірання й видавання фольклорного знадібку. Так само і при Катедрі історії літератури повинні бути дві постійні комісії: одна для наукового видавання пам'яток давньої літератури (Археографічна комісія), а друга — для такого самого видавання пам'яток новіщої літератури, бо наукове студіювання тієї й другої неможливе без відповідних критичних і загальноприступних видань.

Український народ у своїй історії переживав усякі впливи, як од східніх народів, так і від европейських, а також од своїх найближчих слов'янських одноплемінців, і це виявилося, між иншим, і в мові, і в літературних запозиченнях. Характер і силу цих впливів не можна вияснити без найближчого запізнання з мовами й духовним життям цих народів. Не можна також вияснити без такого пізнання позицію української мови серед споріднених слов'янських мов. А через те неодмінно треба встановити такі катедри:

1) східніх мов і стародавностей (з двома академиками, як це виявляється нижче),

2) класичної філології,

3) слов'янських історії, мови, літератури та стародавностей, переважно в їхньому стосунку до Вкраїни.

Опріч того, неодмінно треба встановити дві загальні (філософсько-наукові) катедри:

1) загального мовознавства (індоевропейська група мов) та

2) всесвітньої історії літератури.

При цьому: під загальним мовознавством підкомісія розуміє досліди над законами еволюції мови і тих психофізичних чинників, що діють при тій еволюції, а так само розроблення методів досліджування; під усесвітньою історією літератури — вистеження загальних історично-літературних процесів, дослідження процесів поетичної творчости, історію сюжетів, літературних запозичень і т. и.

Питання наукової методології в сфері мовознавства, літератури, історії мистецтва, досліди над ролею психологічного фактора індивідуального і колективного, завдачі виховання й освіти в їх принціпах і історії вимагають осібної уваги, і через те потрібують, щоб при Академії була Катедра філософських дісціплін у їх теорії та історії, а так само, щоб був Кабінет експериментальної психології.

Незалежно від поодиноких катедр Історично-філологічного від-

ділу, а в порозумінню зо всіма відділами, бажалося б установити при Академії ще й Постійну комісію для складання словника українських діячів науки, історії, літератури, мистецтва і суспільного життя, а також щоб був фотографічний кабінет, де можна було б фотографувати давні рукописи і пам'ятки старовини та мистецтва.

V. Уваги з приводу Катедри східньої історії та філології

Окрім неминучої загальнопризнаної наукової потреби студіювати східню історію, як одну з великих частин історії вселюдської, Україна має ще свої особливі причини дбати про те, щоб у її найвищій науковій інституції східні дісципліни розвивалися як слід, з інтензивністю. І бажалося б мати не одну і не дві, а скількись східних катедр в Академії наук. Стародавня територія сучасної України була місцем для життя або для довшого перебування усяких орієнтальних народів, і перед українською наукою стоїть ціла низка всеможливих питань і завдань, що чекають свого планового розроблення і розв'язання. Іраністика, туркологія і (дісципліна ця особливо потрібна) арабістика, без отих трьох наук всестороння, неоднобічна історія українства неможлива; без них будуть неминучі зіяючі лакуни в самому-таки українознавстві.

Але ж найблизче академічне життя, поки що показує пекучу потребу тільки на дві орієнталістичні катедри: одна має бути — для спеціяльіста-арабіста (він же буде й істориком мусульманського Сходу і, як це часто буває в арабістів, ще й іраністом); друга катедра — для спеціяліста-тюрколога. Можна думати, що третя по черзі східня катедра, яка заснується пізніше, буде гебраїстична, бо кожному ясно, що Україна, оця «черта еврейской осѣдлости», має право вимагати, щоб її найвища наукова інституція була авторітетною в науковому вирішенню справ, які торкаються жидівського народу, його історії, мови, віри, побуту.

VI. Катедри, науково-помічні заклади і комісії, що торкаються мистецтва та археології

Катедри історії мистецтв на історично-філологічному відділі Академії наук повинні обіймати три поділи: 1) історію українського мистецтва, 2) грецько-римське мистецтво і 3) візантійське та східнє мистецтво.

Українське мистецтво

До кінця XIX віку не було зроблено ніяких спроб для планомірного збірання й зберігання зостатків української старовини, а це відбилося погано й на самих пам'ятниках, бо одна з них частина загубилася безслідно, а друга опинилася в дуже невідрадісному становищі: старовинні будівлі в руках некультурних людей по-вандальському нищилися, або «ремонтами» змінювалися аж до невпізнання, багацько з них попропадало, геть без усякого сліду, деякі подіставалися до рук промисловців, а иньші знов вивезено поза границі української держави, і прикрашують вони собою приватні та громадські музеї Західної Европи. Те, що вціліло с-поміж них, зачали спеціялісти систематично та точно досліджувати допіро в XX віці, і зараз маються вже наукові

праці в цій царині, якими твердо встановлено факт існування окремого національного українського стилю на всій території, заселеній українським народом, від Дону аж до Карпат. Та мимо того, багацько ще сторін цього питання лишаються темними і невиясненими і досі, багацько пам'ятників іще не подано до загального відома та не пояснено. В XX ст. треба зазначити швидке зростання нашої естетичної самосвідомости. Художньо-мистецький рух, що розлився широким потоком, пробудив у громадянстві жвавий інтерес до рідної старовини, до всього, чим виявляється національна творчість. Теперечки історія українського мистецтва зробилася добутком для самого народу та й придбала його особливу прихильність і його любов.

В історії українського мистецтва найбільше зроблено для епох його найдавнійшої і найновійшої фази розвою; зостався недослідженим середній період. Наукових праць і дослідів з історії українського мистецтва сього періоду (XIII—XVI вв.) немає, досі він іще темний й невияснений, пам'ятники цього періоду ще не відшукані. Вчені цілком легковажили те, що сотворено в цей період, вважаючи його позбавленим художньо-наукового інтересу. Вкорінився був навіть погляд, що Батиїв розгром Києва, а опісля Польща та унія стали на перепоні та й задержали розвій українського мистецтва. Допіро в найновійші часи цей період звернув на себе увагу вчених: вказано було на деякі цікаві пам'ятники, що відносяться до цього періоду.

Після цього ясно, що прямим завданням Катедри історії українського мистецтва в Українській Академії наук являється вивчення та дослідження пам'ятників українського мистецтва.

Грецько-римське мистецтво

Україна посідає дуже багато пам'ятників античної культури. Грецько-римські колонії північного побережжя Чорного моря дали рясний матеріял, що являє собою надзвичайно велику художньо-історичну вартість. На пам'ятниках, що познаходжено в межах України, можна прослідкувати всі головні моменти розвою античного мистецтва. Вже серед російських вчених був дуже великий інтерес до досліджування грецьких колоній по берегах Чорного моря. «Императорская Археологическая комиссія», «Императорское Русское археологическое общество» в Петербурзі та «Императорское Московское археологическое общество» працювали над вивченням та дослідженням грецьких колоній. Академик Латишев повидавав грецькі та римські написи, проф. Ростовцев написав чималу працю про античну декоративну живопись на півдні Росії, проф. Фармаковський робив розкопки в Ольвії, а, крім них, треба ще згадати гр. Уварова, проф. Веселовського, Жебелєва та багато инших учених, які брали участь в досліджуванню пам'яток грецької старовини.

Українська Академія наук повинна поставити своїм завданням систематичне досліджування грецько-римської культури та й не лишити її виключно в руках російських учених.

Після цього ясно, що: 1) класа історії мистецтв на І-му відділі повинна мати Катедру історії античного мистецтва, а 2) на Історично-філологічному відділі повинна бути Катедра класичної філології (грецької та римської).

Візантійське мистецтво

Сферою, близькою до мистецтва вкраїнського, являється царина мистецтва візантійського. Найстаріше наше мистецтво є почасти паросток візантійського. Через се, що Візантія (побіч Сходу) є так само те джерело, звідки розпочинається великий потік нашої національної культури, то ясно, що, коли хто хоче зрозуміти цю культуру, той повинен звернути увагу на її джерело — на Візантію.

Таким чином, Українська Академія наук повинна звернути увагу на вивчення пам'яток візантійської старовини, бо це — царина культури найближча для неї, найбільше з нею споріднена і перейнята нею в історичну спадщину.

Схід

На грунті виучування Сходу необхідна річ — організувати досліджування пам'ятників давнього та мусульманського Сходу. До цього часу вчені, так сказати, на свою руку працювали над вивченням давнього Сходу. Звичайно, Візантія, що своє мистецтво перейняла на Сході, впливала на українських художників. Але вони теж мали свої традиції й черпали з того ж таки джерела, з якого Візантія брала елементи свого мистецтва. Ми знаємо, які елементи переважають в українському мистецтві. Всі ці елементи, звідкіля би вони не з'явилися, чи з півночі, чи з півдня, походять з Азії. Іранці, перси, індійці, монголотатари — всі вони принесли данину українському мистецтву. Персія мала такий самий вплив на українське мистецтво, як і на візантійське. Крім торговельних зносин з Персією через Кавказ, існував ще широкий шлях, у властивому розумінню того слова, народній, по якому форми східньої культури пересувалися на захід, шлях народів з глибини Середньої Азії та Сібіру на береги Дунайські.

Таким чином, зрозуміємо, що в Відділі історії мистецтв мають бути щонайменче дві катедрі: одна — присвячена українському мистецтву, друга — мистецтву Візантії, східньому та античному.

Засновувати при Академії наук окремі музеї, які своєю метою ставили б збірання пам'яток того чи иншого мистецтва, немає потреби. Академики можуть користуватися збірками Національного музею в Києві, Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії, як рівно ж музеїв у Чернигові, Полтаві, Кам'янці-Подільськім, Одесі тощо.

Необхідно треба утворити Комісію для збірання й видавання пам'яток українського мистецтва.

Археологія

В число наук, що ввіходять у круг завдань Історично-філологічного відділу, введено археологію з нумізматикою, сфрагістикою, геральдикою та дипломатикою України. Молода наука — археологія, що неймовірно швидко розцвілася в другій половині XIX в., зробила несчисленні послуги для історії.

При Катедрі археології повинна бути Археологічная комісія, яка відала б справу розкопок на території Української держави. Цій комісії належить право давати дозволи на розкопки. Пам'ятки старовини, отакі як могили, городища, замчища, церковища, вали та инші місця, що мають історичну або археологічну вагу, не повинні розкопуватися

без відому Археологічної комісії. Котрі речі видобудуться через розкопки коштами Археологічної комісії, ті йдуть до Українського національного музею.

Музика

Українська Академія наук, захоплюючись глибоким зацікавленням до історії свого народу та щиро прагнучи послужити справі вивчування рідної культури геть в усіх її виявах, повинна серед дисциплін, зазначених нею в своїй програмі, дати місце ще й історії української музики, бо все, чим прикрашується життя якогось народу, повинно притягати до себе увагу дослідника-історика — не самісінька мова, багата й повна вимовности, і не самісінька література, ба ще й народня пісня.

VII. Комісія для присуду премій

Така Постійна комісія повинна бути встановлена при Історично-філологічному відділі, коли будуть установлені премії, які загадує наша підкомісія. У склад її повинні входити академики відповідних катедр, на яких утворені будуть премії, а, окрім того, вона звертатиметься і до сторонніх спеціялістів неакадеміків, щоб добути від них рецензії на наукові праці, котрі будуть надіслані на академічний конкурс, на теми, які вона заздалегідь виставить. Такі премії заохочуватимуть авторів до праці над питаннями, які Академія признає найцікавішими. Знов же й самі автори можуть надсилати до Академії свої праці, щоб дістати, таким чином, не тільки грошову допомогу, але до того ще й докладну рецензію. А рецензії ці теж матимуть велику вагу для розвою історичної науки та історичної критики. Щоб уявити собі майбутнє значіння таких рецензій, треба тільки згадати про рецензії Петербурзької Академії наук на книжки, подані на Уваровські премії.

VIII. Про видання Історично-філологічного відділу

Якщо справа друкування видань відділу та його комісій буде поставлена широко, то й діяльність усього відділу йтиме тоді правдивим шляхом, бо вона трохи чи не виключно має висловлюватися в друкованій книзі всякого розбору й форми.

На думку історично-філологічної підкомісії, при Відділі історично-філологичних наук повинні бути такі установи та постійні комісії:

Комісія для складання історично-географічного словника української землі;

Комісія діялектологічна;

» для збірання й видавання пам'яток українського мистецтва;

» для складання словника живої української мови;

» для складання історичного словника вкраїнської мови;

» ортографічно-термінологічна;

» для збірання й видавання фольклорного знадібку;

» для видавання пам'яток новітнього українського письменства;

» для присуду премій.

Дуже можлива річ, звичайно, що життя присилує витворити ще нові комісії, не передбачені в сьому списковi; але ті, які в ньому перелічено, своїм характером являються точно означеними й вимагають мабуть чи не виключно самісіньких видань. З сього погляду окремо

стоять тільки 4 кабінети, а всі опрочі комісії не вимагають ніякого спеціяльного опорудження та забезпечення знаряддями та матеріялами, які вже ж безумовно необхідні для дослідчих інститутів Відділу фізично-математичних наук. А одинокою безумовною для них умовиною продуктивної праці являються матеріяльні засоби й відповідне технічне урядження академічної друкарні. Залишаючи питання про неї на боці (воно ж бо обговорюється в спеціяльній підкомісії), історично-філологічна підкомісія вважає неминучим звернути увагу комісії на цю вельми важну сторону діяльності майбутнього І відділу Укр[аїнської] Академії наук, причому підкомісія прийшла до постанови, що видавнича діяльність відділу могла б знайти свій вислів у такій формі:

1. Орган Історично-філологічного відділу Української Академії наук, де друковалися б повідомлення, досліди, матеріяли та бібліографія для всіх наук, які ввіходять у склад катедр відділу.

2. Праці всіх перелічених вище постійних комісій у формі збірників та окремих видань (напр. словарі, пам'ятники українського мистецтва, видання класиків тощо).

3. Видання Археографічного збірника, що складається з систематично дібраних матеріялів для історії України та для українського письменства давнього періоду.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. I—XV.

№ 51

ЗАПИСКА ПРО ВІДДІЛ ФІЗИЧНО-МАТЕМАТИЧНИХ НАУК

*11 вересня 1918 р.**

Особливістю конструкції Фізично-математичного відділу Української Академії наук являється істнування в ньому двох клас, одинаково заступлених — звичайної «оснівної класи», що охоплює спільні задля всіх академій катедри природознавства й математики, і нової класи — «прикладного природознавства».

[...] В первісному плані Академії гадалося закласти два незалежні один від одного відділи — звичайний Фізично-математичний відділ і Відділ прикладного природознавства.

[...] Головна ріжниця межи двома відділами повинна була би саме й лежати в темах, котрі ставляться в чергу для досліду і очевидячки, в тих особливостях, які виявляються в наукових завданнях, коли ми підходимо до них з точки погляду їх пристосування до життя. Але по суті жадної різкої ріжниці в сих царинах бути не може, й, підходячи до тих питань, учені, далекі від прикладного природознавства по строю своїх праць, як Постер, Гельмгольтц, Менделєєв або Мечніков, стикались і сходились з працею дослідників, що підходили до тих-таки вічних наукових питань з другого боку,— з боку прикладного, як от Джоуль, Ранкін, або Вірхов. Довелось би при такому характері праці відділу наче двічи утворювать в Академії один той самий-таки відділ і при виборах на катедру кожен раз вагатися, чи маємо ми справу з представниками чистого, чи прикладного природознавства.

* Датується за протоколом № 19 засідання Комісії для вироблення законопроекту для заснування УАН. Див. док. № 22.

З другого боку, треба було взяти на увагу ще й міркування фінансового характеру, які вимагали обмеження кількости академиків. Наслідком цього комісія прийшла до висновку про необхідність з'єднати обидва відділи в один Фізично-математичний. Але ж при цьому стались у його конструкції такі зміни, що їх необхідно мати на увазі при дальшій структурі Академії.

[...] В одному відділі виявилось надзвичайно трудним включити достаточне число представників такого великого числа наукових дисціплін. Тому комісія прийшла до висновку про необхідність такої конструкції відділу, яка дозволяла би змінять склад катедр відділу з бігом часу. Визначивши число академиків основної класи п'ятнадцятьма, комісія вважала можливим установити спеціяльности лише для частини — 10 з них; один представник від кожної з цих 10 галузей знання находитися по змозі завсігди в складі Академії, а п'ятьох членів Академії треба обірати так, аби були представлені тії галузі, які не мають собі представника, й вони повинні бути доповненням недостаточного числа академиків, повинні мінятися з бігом часу, в своїх спеціяльностях.

Десять галузей знання, які повинні бути постійно представлені в Академії — це ось які:

Математика.
Механіка.
Астрономія.
Фізика.
Хімія.
Геологія.
Мінералогія.
Ботаніка.
Зоологія.
Географія.

[...] Для того, щоб з'ясувати необхідність при 10 академиках ще додаткових, що їх спеціяльність незафіксована строго, досить пригадати ті галузі знання, які відповідають 10 наведеним широким галузям знання. Притому, очевидна річ, треба взяти на увагу найголовніші відділи, що їх представники були б бажаними в Академії.

Одночасно з цим треба взяти на увагу й такі науки, як, наприклад, антропологія, яких цілковито не взято на увагу в числі 10 визначених академічних катедр. При найобережнішому переліченню цих наук кількість їх перевисшує 40, і з них треба обібрати 15 академиків. Ці понад 40 галузей знання складаються з ось яких наук:

1. Історія математики, природознавства й географії.

2—4. Математика: геометрія, аналіз, теорія чисел, вища алгебра, теорія можливостей і т. д.

5—7. Фізика: теоретична, радіологія, експериментальна.

8. Фізико-хімія.

9—12 Хімія: неорганічна, органічна, біологічна, геохімія.

13. Механіка. 14. Астрономія. 15. Астрофізика. 16. Геодезія. 17. Геологія. 18. Палеонтологія. 19. Мінералогія й петрографія. 20. Кристалографія. 21. Цітологія.

22—25. Ботаніка:	морфологія й систематика, фізіологія й анатомія, мікробіологія, географія рослин.
26—34. Зоологія:	гістологія й порівняльна анатомія, ембріологія звірят, протозоологія, фізіологія звірят. зоологія хребових (маммологія, іхтіологія, орнітологія, герпетологія і т. д., щонайменше дві катедри); зоологія безхребових (ентомологія з її науками, малакологія і т. д., щонайменше 2 катедри); експериментальна зоологія.
35. Антропологія.	
36. Етнографія.	
37—39. Географія:	океанографія, фізична географія України, геометрологія і т. д.
40. Грунтознавство.	

41—42. Геофізика (сейсмологія, метеорологія, кліматологія і т. д.).

Другою особливістю статуту Фізично-математичного відділу з'являється те значіння, що його надано дослідчим інститутам. Воно знайшло свій вислів в статуті Академії, в перших його параграфах, що визначують її завдання. При відділі думається відкрити низку дослідчих інститутів і постійних наукових установ, що їх кількість не відповідає кількости академиків. [...]

При відділі знаходяться ось які установи. Деякі з цих установ, як, наприклад, Геодезичний інститут і Фізично-географічний інститут, можна віднести й до класи прикладного природознавства.

Астрономічна обсерваторія, Фізичний інститут, Фізично-географічний інститут, Хімічний інститут, Мінералогічний музей з Мінералогічним інститутом, Геологічний та Палеонтологічний музей, Геодезичний інститут і при йому Геодезична рада, Зоологічний музей, Інститут експериментальної зоології, Зоотомічна лабораторія, Ботанічний сад, Інститут експериментальної ботаніки, Ботанічний музей з гербарієм, Антропологічний музей з лабораторією, біологічні станції на Озівському морю.

II

Переходимо тепер до класи прикладного природознавства, яка, по проєкту підкомісії, повинна складатися з 15 академиків. [...]

Признаючи тую важливу роль, яку доведеться відіграти прикладним наукам в справі відновлення й розвою промислового життя України, Комісія для організації Української Академії наук прийшла до висновку, що почин у справі об'єднання науки й техніки слід Академії взяти на себе, бо ж Академія, завдяки своїому центральному положенню, зможе зібрати наявні наукові сили й об'єднати їх на спільній

праці, де буде забезпечена спромога співробітництва представників чистої науки й прикладного знаття.

Отсю мету, на думку комісії, можна досягти, заснувавши при Фізично-математичнім відділі окрему класу прикладного природознавства. Організація цієї класи основним завданням Академії, бо ж об'єднання чистих і прикладних наук, яке намічається на Фізично-математичному відділі, безумовно сприятиме розвою науки й техніки, вивченню природних багацтв краю й удосконаленню методів використовування отсих багацтв.

. Не підлягає сумнівам, що праця під однім дахом людей науки й техніки вельми благотвірно відіб'ється на успішности їх праці. Представники прикладного знаття зможуть в більшій мірі, ніж це було донині, користуватися науковими методами. З другого боку, представники чистої науки зустрінуться в царині прикладного природознавства з цілою низкою нових, ще недосліджених, питань, що їх розв'язання не лише збагатить науку, але й сприятиме також розвоєві технічного й промислового життя краю. В царині експериментального досліду люде науки зможуть покористатися тими могутніми засобами, що їх дає в розпорядження експериментатора сучасна техніка. Це дасть спромогу удосконалити техніку переводження експериментів й полекшить, таким чином, ширше поставити експериментальний дослід.

Що ж торкається завдань по дослідженню природних багацтв краю й по виробленню раціональних способів використовування цих багацтв, то об'єднана праця науки й техніки в цій царині може бути особливо плодотвірною. Немає сумніву, що для того, щоб вирішити такого роду питання, окремі відомства Української держави повинні будуть організувати свої науково-технічні встанови. Установи такі з'являться при Міністерстві земельних справ — по питанням сільського господарства, по лісовій справі, звіроводству, тощо; при Міністерстві шляхів повинна повстати науково-технічна рада задля розгляду питань, сполучених з дорожною справою і з будуванням будівель загальнодержавного значіння; при Міністерстві торгу й промисловости вже повстав Геологічний комітет, що його найблищим завданням з'являється виучувати родовища корисних викопалин та скласти геологічну мапу України. Комітет цей, по проєкту комісії, повинен знаходитися при Академії наук.

[...] Підкомісія для організації Фізично-математичного відділу, визнаючи високу роль прикладних наук у справі розвою витворчих сил краю, ухвалила з наміченої загальної кількости 30 катедр відділу призначити для класи прикладного природознавства 15 катедр з тою умовою, що при розподілі їх матиметься на оці головним чином тії галузі прикладного знаття, що вже набули наукового характеру й можуть мати особливе значіння в справі відродження промислового життя України, вивчення її природних багацтв і розвою витворчих сил краю.

Підкомісія намітила біля тридцяти ось яких великих відділів прикладного природознавства й математики, що з них повинні вибіратись предмети тих 15 пропонованих катедр.

Технічна механіка:

1) кінематика й динаміка машин,
2) гідродинаміка й гідравліка з пристосуваннями,
3) аеродинаміка з пристосуваннями до авіяції,
4) теорія упругости,
5) будівельна механіка,
6) приблизні методи вичислень.

Прикладна математика:	7) теорія імовірностей та її пристосування в статистиці й асекурації.
	8) електротехніка,
Технічна фізика:	9) теплотехніка,
	10) метрологія.
	11) Хімія споживних матерій,
Технічна хімія:	12) мінеральна технологія,
	13) металургія й металографія,
	14) технологія органічних матерій.
Будівництво машин:	15) Будівництво сільськогосподарських машин.
Прикладна геологія й мінералогія:	16) Гідрологія.
	17) Зоотехнія й рибоводство,
	18) землеобробництво,
Сільськогосподарська біологія:	19) селекція й генетика,
	20) лісоводство,
	21) землеробська хімія,
	22) садівництво й огородництво.
	23) Загальна патологія,
	24) патологічна анатомія,
Медицинська біологія:	25) фармакологія й фізичні методи лікування,
	26) народня медицина,
	27) медицинська бактеріологія,
	28) гігієна.
Акліматизація	29) *
Практична геодезія	30) *

Беручи на увагу те, що технічні науки в своїому розвою далеко ще не досягнули належного ступіня закінченості, комісія вважає бажаним заховати в справі розподілу технічних катедр як найбільшу свободу та пропонує зафіксувати в статуті Академії лиш десять з перелічених нище 15 катедр, з тою умовою, щоб останні п'ять катедр могли бути, з разі потреби, віддані для тих відділів технічної науки, що не знайшли собі місця в пропонованім проєкті розподілу.

На найблищий час підкомісія пропонує такий приблизно розподіл 15 катедр:

Технічна механіка — 2 катедри	1) прикладна механіка,
	2) будівельна механіка,
Будівництво машин — 1 катедра:	3) *
Технічна фізика — 2 катедри	4) електротехніка,
	5) теплотехніка,
	6) хімія споживних матерій,
Прикладна хімія — 4 катедри	7) мінеральна технологія,
	8) металургія й металографія,
	9) технологія органічних матерій
	10—11) сільськогосподарська біологія (2 катедри),
Прикладна біологія — 5 катедр:	12—13) медицинська біологія (2 катедри),

* Так у тексті.

14) акліматизація.
15) *

Прикладна геологія й мінералогія — 1 катедра:

З цих катедр у статуті Академії повинні бути зафіксовані, на думку підкомісії, ось які катедри:

технічна механіка — 2 катедри,
технічна фізика — 2,
технічна хімія — 2,
медицинська біологія — 2,
сільськогосподарська біологія — 2 катедри.

Відповідно до цього повинні бути зафіксовані ось які дослідчі установи:

1) Інститут технічної механіки, 2) Інститут прикладної фізики, 3) Інститут прикладної хімії, з державною аналітичною лабораторією, 4) Інститут експериментальної медицини й біології, 5) Акліматизаційний сад.

Сюди ж можна б віднести, як це вказано вище, ще три установи: 6) Фізично-географічний інститут, 7) Геодезичний інститут, 8) Геологічний комітет.

Щодо окремих катедр, що їх пропонує підкомісія, то вона може представити такі міркування:

І. Технічна механіка

З огляду на тую ріжнородність пристосувань, які зараз знайшла собі механіка в техніці, неможливо заступити окремими катедрами хоч би найголовніші відділи цієї науки. Доводиться в одній катедрі об'єднувати цілі групи предметів. Обмежуючись лише двома катедрами технічної механіки, підкомісія для цих катедр [має?] дві групи предметів, що з їх перша група об'єднує відділи технічної механіки, сполучені головним чином з будівництвом машин, а друга — ті відділи, що служать підставою для різних галузей будівельної штуки.

До першої групи предметів відносяться такі відділи, як: 1) кінематика й динаміка машин з пристосуваннями до будівництва машин, пароходів, до залізнодорожньої справи й авіяції; 2) гідравліка й гідродинаміка з пристосуваннями; 3) аеродинаміка з пристосуваннями до авіяції. Отсю групу предметів об'єднано в одній катедрі прикладної механіки.

Друга група предметів складається з таких наук, як: теорія упругости, відпорність матеріялів, статистика будівель з пристосуваннями до вирахування мостів, покрівель, склепінь, бань, тощо, а також питання витрівалости кораблів, аеропланів, тощо. Всі ці предмети утворять катедру будівельної механіки.

Розв'язання завдач технічної механіки сполучується звичайно з експериментальними дослідами, а тому для розвою цієї науки й для розв'язання завдач, що їх висуває промисловість, необхідно треба забезпечити катедру технічної механіки відповідно оборудженими лабораторіями, які можна об'єднати в одному Інституті технічної механіки. Відповідно до двох намічених катедр інститут цей розпадатиметься на два відділи: 1) Відділ прикладної механіки та 2) Відділ будівельної механіки. В першому відділі знайдуть собі місце: *а)* лабораторія для

* Так у тексті.

дослідження тертя, гідравлічна лабораторія, аеродинамічна лабораторія. В другому відділі міст[и]муться лабораторії для дослідження витрівалости різного роду конструкцій і будівельних матеріялів.

Проєктуючи оборудження цих лабораторій, треба мати на оці, що деякі з лабораторій служитимуть в майбутньому центральними спробними станціями. Таке поширення діяльности лабораторій допомагатиме, звичайно, зближенню наукової праці з потребами держави й промисловости краю. [...]

II. Технічна фізика

[...] Вже й зараз в промисловости помітно заінтересування цілим рядом питань, сполучених з пристосуваннями електричности. Наприклад, піднімається питання про електрифікацію Донецького басейну в зв'язку з утилізацією енергії Дніпрових порогів. Набірає практичного значіння питання про електрифікацію деяких ліній та залізничих вузлів. Виринає питання про збудування сіти могутніх радіостанцій для забезпечення телеграфних зносин, тощо. В зв'язку з цим утворення при Академії Катедри електротехніки й організації при цій катедрі відповідно оборудженої електротехнічної лабораторії може мати для електротехнічної промисловости України практичний інтерес. Що таку лабораторію заснувати необхідно, стане особливо ясно, коли ми візьмемо на увагу той факт, що до останнього часу вищі електротехнічні школи Росії були зосереджені в Петербурзі, й Україна не має ні однієї відповідно оборудженої електротехнічної лабораторії.

Відповідно до перелічених вище завдань електротехнічна лабораторія Академії повинна мати: 1) відділ для токів високого напруження, де виучуватимуться всі питання, сполучені з передаванням енергії на велику віддаль; 2) відділ для радіотехніки задля виучування питань бездрітного телеграфування; 3) відділ для рентгенотехніки, що набула такого широкого пристосування в медицині та 4) відділ електричних помірів, що зможе служити й спробною станцією для градування всякого роду електротехнічних приладів.

Широке пристосування в промисловости парових машин, холодільних машин та газових моторів (двигунів) неминуче вимагає заснувати при Академії наук окрему Катедру теплотехніки, яка повинна об'єднати всі галузі технічної науки, сполучені з пристосуванням термодинаміки.

При цій катедрі обов'язково треба заснувати теплову лабораторію для виучування різних теплових процесів у технічних пристосуваннях. Тут треба оборудити: 1) відділ для досліджування різних видів палива, 2) відділ для виучування котлів і котельних установлень; 3) відділ для виучування різного роду парових машин, паровозів та газових моторів та 4) відділ по холодільництву, що може набрати в найблищому майбутньому великого практичного значіння для України.

Третім відділом Інституту технічної фізики повинен бути відділ метрології. Цей відділ, окрім наукових праць, повинен виконувати й праці практичні, аналогічні до тих, які ведуться відомими установами: Bureau of Standarts у Вашингтоні; Physikalisch Technische Reichsanstalt у Берліні та Палатою мер і весов у Петербурзі.

III. Будівництво машин

При наміченому підкомісією розподілі катедр, загальні основи будівництва машин відносяться до катедри прикладної механіки, й катедру будівництва машин можна присвятити одному з спеціяльних відділів

машин. Для України найбільший практичний інтерес являє будівництво сільськогосподарських машин, що за останні роки перед війною досягло було на півдні Росії значного розвою.

Складні умовини праці сільськогосподарських машин і залежність продуктивности й успішности цієї праці від умовин місцевости, характеру грунту, прийнятих способів оброблювати землю тощо неминуче заставляють організувати експериментальне виучування праці цього роду машин. Розвиткові цієї дослідної справи й об'єднанню наукової праці тих, які є на Україні, спробних станцій могло би сприяти заснування при Катедрі будівництва машин окремої центральної спробної станції з вистарчаючим участком землі, що на йому й можна б було переводити на широку руку досліди по виробленню найпригідніших для наших умовин типів різного роду сільськогосподарських машин. Така центральна станція може відіграти, звичайно, велику ролю в справі організації дослідної справи, вироблюючи загальні завдання й складаючи програми дослідів для всієї української сіти відповідних спробних станцій. Заснування такої станції при Академії дасть спромогу поставити її праці в зв'язок з діяльністю дослідних установ з найближчих відділів прикладного природознавства. Як би то утворено таку станцію при Міністерстві земельних справ, то було б бажано встановити тісний зв'язок її з класою прикладного природознавства Академії.

IV. Прикладна хімія

Беручи на увагу велику різноманітність наук, що торкаються пристосувань хімії в промисловости, підкомісія пропонує присвятити цьому відділові технічних наук чотирі катедри. [...]

На першому місці поставити треба Катедру технології сільськогосподарських продуктів, яка виучуватиме цукрову продукцію, добування й оброблювання товщів, процеси, сполучені з ферментуванням. Сюда будуть віднесені такі відділи, як горільництво, пивоварство й виноградарство.

Другу катедру прикладної хімії треба присвятити технології мінеральних матерій. Продукція сіркової кислоти та амміячної селітри, що відноситься сюда, досягла за час війни надзвичайного розвою й тепер слід її використати для потреб сільського господарства, бо мабуть що найдоцільніший спосіб утилізації сіркової кислоти та амміяку це перероблення їх в мінеральні угноєння. До цієї ж таки катедри треба віднести продукцію шкла, кераміки та цементу. Отсі продукції з огляду на багáцтво України в залежі глин можуть мати велике значіння для народнього господарства України.

Третьою катедрою повинна бути Катедра технології органічних матерій. За час війни виникла на півдні Росії кокco-бензольна промисловість, і одним із завдань являється питання про збереження цієї промисловости та про організацію перероблення сирих матеріялів, призначених для воєнних цілей, у півпродукти, що можуть служити предметом вивозу, або ж таки в готові продукти такі от, як краски та медикаменти.

Четвертою катедрою прикладної хімії повинна бути Катедра металургії й металографії. З огляду на багацтва України й Криму на залізну руду, добування чавуна, заліза й стали має й матиме величезне економічне значіння. Розвиткові цих продукцій сприятиме розвій добування марганцевих руд у межах України. Через те наукове виучування процесів, що відбуваються при цих продукціях, стає вельми важним.

При цій катедрі повинна бути лабораторія по металографії — тій царині фізичної хімії, яка, пояснивши такі практично важні явища, як явище гартування сталі, має в сучасний мент велике технічне й наукове значіння.

При Інституті технічної хімії повинна знаходитись державна аналітична лабораторія, яка, окрім питань чисто наукового характеру, повинна розроблювати питання науково-технічні та повинна обслуговувати потреби держави в царині хімічного аналізу, промисловости, гірництва й хліборобства, медицини, ветеринарії та гігієни, а також інтереси громадських установ і приватних осіб.

V. Сільськогосподарська біологія

Цікл наук, занесених до списку під спільною назвою сільськогосподарської біології, повинен ставити своїм завданням розвивати й удосконалювати ті галузі біології, які лежать в основі прикладної науки сільського господарства, як напр. селекція й генетика, землеробська хімія, землеробська бактеріологія. Не повинні бути виключені також і чисто технічні галузі, що в сучасний мент мало, або й цілком не розроблюються в наших сільськогосподарських школах, як, напр., з царини зоотехнії — рибоводство, бжільництво, крілиководство, лисоводство, соболеводство, тощо, а з царини рослиноводства — садівництво й огородництво, лісоводство, а також культура лікарських і технічних рослин. [..]

Очевидна річ, що сільськогосподарська біологія, в науковому розумінню її, вимагає великої кількости й широкого розвою дослідчих інститутів, спробних станцій, піль, лабораторій, садів, тощо.

З огляду на те, що такі установи мається на думці заснувати в Міністерстві земельних справ, то буде доцільним встановити зв'язок їх в певній мірі з Академією та її представниками в царині сільськогосподарської біології.

VI. Медицинська біологія

В записках проф. М. Дитеріхса й проф. К. Добровольського наведено мотивування катедр медицинської біології й указано деякі з питань, що стоять на черзі наукової праці Академії наук в цьому напрямку. При ширині й різноманітности наукових дисциплін, що сюди відносяться, очевидячки, наукові установи, сполучені з цими катедрами, повинні, як і в сільськогосподарській біології, засновуватися поза Академією, але находитися в зв'язку з нею. Та необхідність підняти тут питання, далекі від прикладного й чисто клінічного методів досліду й тісно сполучені з методами фізики, хімії та біології, заставляє стреміти до заснування при Академії окремого Інституту прикладної медицини й ветеринарії. Через об'єднання медицини й ветеринарії, різних щодо свого відомства, стає ще більш бажаним заснувати спільний академічний інститут. Треба завважити, що на Україні немає ані одної установи такого роду.

VII. Акліматизація

Катедра акліматизації, розуміючи це слово в широкому значінню, має своїм завданням вишукувати нові шляхи поневолення живої природи. Найблищі її завдання можна висловити ось як: 1) переводити

акліматизування у властивому значінню слова, включаючи й так звану натуралізацію; 2) винаходити спромогу добувати яку-небудь користь од тих диких звірят і рослин, що їх звичайно вважають некорисними, ба навіть шкідливими; 3) вводити до культури дикі живі єства й 4) штучно витворювати нові корисні для людини породи звірят і рослин шляхом переведення мішань і гібридів як межи вже культурними, так і між дикими видами. Катедра акліматизації стоятиме в якнайтіснішому зв'язку з наміченим раніше Акліматизаційним садом, що про його друкується спеціяльна записка.

VII. Прикладна геологія й мінералогія

[..] Задачі, що належать до компетенції Катедри прикладної геології й мінералогії, по суті надзвичайно широкі, як це вже видно і з самої назви катедри: сюда треба віднести завдання, сполучені з одного боку — з виучуванням низки питань мінералогії й петрографії, що мають прикладний характер, з другого — з обміркуванням низки питань, що відносяться, головним чином, до фізичної геології.

Одним із завдань Катедри прикладної геології й мінералогії повинно бути наукове розроблення питань, що відносяться до пізнання рудних і нерудних корисних викопалин у широкому значінню цього слова; сюди треба віднести тії, що мають практичне значіння, рудні й нерудні мінерали та гірські породи, горючі руди, воду, мінеральні джерела й гази. Завдання даної катедри не тільки виучувати фізичні й хімічні властивости цих викопалин, їх запаси та родовища їх, але, мабуть, головним чином з'ясувати питання їх походження, питання першорядного значіння для практичного використання кожного даного корисного мінералу. Дослідження цих корисних викопалин не повинно обмежуватися дослідженням їх родовищ у полі, що слід за ім йде й оброблення зібраного матеріялу в кабінетах і лабораторіях; знання одних умовин залягання, фізичних і хімічних властивостей корисних викопалин далеко не завсігди дає спромогу з'ясувати повну картину їх походження; в останні десятиліття при виясненні походження, генези корисних викопалин усе ширше й ширше користувалися методами їх штучного витворення в лабораторіях, які часто дають блискучі результати. Катедра прикладної геології й мінералогії при Українській Академії наук повинна бути обставлена так, щоб була повна спромога переводити такого роду досліди.

На рівні з досліджуванням мінеральних тіл, що так чи инак входять в склад земної кори, завданням катедри повинно бути також виучувати низку питань, сполучених з досліджуванням тих геологічних процесів, що так чи инак відбиваються на життю людини; як приклад можна навести досліджування процесів вивітрювання, осунень, мінеральних та інших джерел, явищ розмиття, перенесення, нищення, відпливу й припливу моря, землетрусів тощо.

Щоб розв'язати намічені вище найголовніші питання, а з їх розв'язанням представникам катедри прикладної геології й мінералогії доведеться мати діло, треба необхідно оборудити катедру кабінетом з приладами задля всебічного дослідження мінеральних тіл; необхідна теж лабораторія, в якій ці тіла можна б піддавати хімічному досліду; необхідно, далі, щоб ця лабораторія була приспосіблена для пристосування методів штучного витворення корисних викопалин, головним чином щодо їх штучного витворювання.

В зв'язку з сказаним вище видно, що Катедра прикладної геології

повинна буде находитися в тісному контакті з трьома установами Академії. Поскільки вона ставить своїм завданням досліджувати мінеральні тіла, мінерали та їх агрегати, як корисні викопалини, то вона стоїть у тісному зв'язку з Катедрою мінералогії й Мінералогічним музеєм, з його інститутом. Досліджування загальногеологічних процесів, що впливають на життя людини, тісно зближує її з Катедрою геології й Геологічно-палеонтологічним музеєм. Нарешті, досліджування родовищ корисних викопалин, зокрема розроблення питань, сполучених з гідрогеологією, ставить Катедру прикладної геології й мінералогії в особливо тісний зв'язок з Геологічним комітетом. Не можна теж не одмітити, що через грунтознавство вона зближується з катедрами сільського господарства й, очевидна річ, на випадок, як зорганізується грунтовий комітет при міністерстві земельних справ, то його треба б поставити в певний зв'язок з Академією наук.

Кінчаючи цю записку, необхідно мати на оці, що докладніші умотивування дослідчих інститутів і деяких катедр обох клас розвинено в докладених до цього записках, що їх склали члени підкомісії й заслухано було в загальному її зібранню.

Очевидна річ, що, щоб здійснити вповні весь план Фізично-математичного відділу Академії наук, на це треба багатьох літ упертої праці й зразу здійснити його не можна, хоч би із-за фінансових мотивів і з огляду на неможливість одержати необхідні для цього матеріяли й людський персонал. Через те наукові встанови відділу треба засновувати ступнево по певній черзі. Комісія вважає необхідним сьогодні ж рівночасно з організацією Академії наук поставити на чергу дня заснування установ: 1) що визвані невідкладними потребами Української держави. Такий — Геодезичний інститут. Бистрого його заснування вимагають потреби військового відомства й Міністерства земельних справ, і не можна його відкласти, не розбивши вкрай усю справу мапи України. Точнісінько так само необхідно організувати частину Інституту технічної механіки, що являтиме собою лабораторію випробування будівельних матеріялів, яка повинна бути тісно сполучена з технічною діяльністю міністерства шляхів і військового відомства.

Мабуть сюди треба б віднести й Фізично-географічний інститут та Інститут експериментальної медицини й ветеринарії. Перший сполучений з швидкою організацію обсервації над погодою України, себто з потребами хліборобства, авіяції й мореплавства. Другий — з потребами гігієни й народнього здоровля. Але ж з огляду на те, що в сучасний мент ці питання не можна було подати в закінченому виді й вони знаходяться ще в стадії початкового розроблення та переговорів, підкомісія не вважає можливим почати зв'язану з ними організаційну працю негайно з заснуванням Академії, хоч державні потреби й вимагали би цього;

2) установ, що вимагають дуже довгого підготовлення й невідкладних заходів задля забезпечення їх вистачало[ю] кількістю землі. Такі — Ботанічний і Акліматизаційний сади;

3) установ, що служать підставою для цілої низки інститутів Академії, а в той же час їх на Україні немає. Такий — Фізичний інститут.

Кладучи ці п'ять установ на перший план, підкомісія перекладає додані до цього обрахунки на організаційні праці для їх утворення на 1918 та 1919 р.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. XVI—XXIX.

№ 52

ЗАПИСКА ПРО ВІДДІЛ СОЦІАЛЬНИХ НАУК

*4 вересня 1918 р.**

Відділ соціяльних наук думається розділити на лві класи: юридичну й економічну.

Предметом досліджування економічної класи повинно бути суспільне життя з боку його матеріяльного змісту в протилежність його формальному бокові, що його виучує право.

Найзагальнішою наукою цієї класи з'являється соціологія. Щоправда, соціологія до сучасного менту ще не склалася в закінчену наукову систему й майже що кожний соціолог инакше розуміє її зміст. Але при своїй формальній незакінченості, соціологія існує цілком реально в виді величезного наукового матеріялу не лише зібраних спостережень і фактів, а й узагальнень високої наукової ваги. Соціологічна література величезна, й без неї неможливо уявити собі сучасної науки про суспільність. Через те соціологія при всій її незакінченості не може не зайняти чільного місця серед наук соціяльного відділу. Утворення окремої Катедри соціології допомагатиме з'єднати в наукову систему вже й тепер такі обширні дані та матеріяли соціології.

І треба думати, що Катедра соціології в Українській Академії наук притягне до себе діяльних працівників. Річ у тому, що слов'яне взагалі виявляють тяготіння до цієї парости знаття. Соціологічні проблеми завсігди особливо цікавили руських мислителів, і руська соціологія займає почесне місце в світі. Доволі в цьому відношенні вказати на таких соціологів, як Лавров, Михайловський, де Роберті, Ковалевський, Петражицький й ин.

Необхідність катедр теоретичної економії та статистики не вимагає, звичайно, особливого обгрунтування. При цих катедрах слід заснувати окремі інститути: при Катедрі теоретичної економії — Інститут для виучування економічної кон'юнктури; при Катедрі статистики — Інститут для статистичного виучування людности України. Що торкається першого інституту, що його завдання можуть видаватися неясними, то вони ось які. Більшість господарських явищ тісно сполучені проміж собою. Колибання їх можна порівняти до колибань погоди. Систематичне виучування цих колибань у широкому масштабі повинно дати вельми цінний та повчаючий матеріял для з'ясування господарських закономірностей. Інститут для виучування економічної кон'юнктури з'являється начебто економічною обсерваторією, яка ставить собі завданням регіструвати зміни економічної кон'юнктури, відмічати всі колибання економічних кривих й опісля, після відповідного наукового аналізу, використовувати цей статистичний матеріял для цілей наукового узагальнення й предвиджування. У Франції й Америці вже існують такі інститути, де переводяться згадані обсервації, й утворити такий інститут було би цілком на місці в Українській Академії наук. Демографічний інститут при Катедрі статистики надзвичайно причинявся б до збагачення нашого пізнання України.

[..] На першому місці серед катедр прикладної економії в Українській Академії наук треба поставити Катедру економії сільського господарства — відповідно до того виключного значіння, які відіграє сіль-

---

* Датується за протоколом № 17 засідання Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН. Див. док. № 20.

ське господарство в економії краю. Сільське господарство буде, звичайно, предметом досліджування й Фізично-математичного відділу Академії наук, але з цілком иншого боку — з боку механічних, фізично-хімічних і біологічних процесів у сільському господарстві. А економія сільського господарства виучуватиме сільське господарство з економічної точки погляду, як наука соціяльна — з боку господарських інтересів суспільства.

Економія промисловости, торгу, кредиту, банків, грошового обороту, наука про фінанси — всі ці галузі прикладної економіки повинні, звичайно, зайняти своє місце в обсягу економічного знаття, що його охоплює економічна класа.

Катедра соціяльної політики має дещо відмінний характер. У даному випадку маються на увазі не ті чи инші галузі народнього господарства, у властивому смислі слова, але вплив народньогосподарських процесів на інтереси тих суспільних клас, які своїм трудом витворюють народнє багацтво, але малу беруть у ньому участь, себто трудових народніх мас — робітничої класи й трудового селянства. Катедра соціяльної політики повинна досліджувати те, що називається соціяльним питанням сучасности, й досліджувати не лише теоретично як царину чистого знаття, але ж і з практичною метою боротьби з соціяльною нуждою для всебічного підняття рівня життя трудових народніх мас. При цій катедрі треба б утворити Постійну комісію для виучування соціяльного становища людности з окремим «соціяльним музеєм».

Великим новоутворенням у плані економічної класи з'являється заведення до цієї класи Катедри теорії кооперації. Кооперація — в сучасному розумінні — одно з найнедавніших явищ всесвітньої історії. З огляду не це теорія кооперації мало розроблена й мало притягала до себе дотепер увагу вчених. Але ж, не дивлячись на те, що повстала вона нещодавно, кооперація уже й тепер стала господарським рухом грандіозних розмірів та й обіцює стати ще більшим у близькому майбутньому. Зокрема на Україні (як і в Росії) кооперація з'являється майже одиноким великим народнім рухом, що бистро зростає з року на рік й об'єднує багацько міліонів трудових мас. Уже й зараз у склад кооперативів на Україні ввіходить біля половини всієї людности краю, причому загальний бюджет кооперативів визначується сотнями міліонів і міліярдами карбованців.

До того мати треба на увазі, що кооперативний рух у його сучасній фазі розвою на Україні вже не задовольняється об'єднаннями лише нищого типу — учасників того чи иншого кооперативу — ні, кооперативи самі ввіходять у склад ширших об'єднань: місцевих, районних, краєвих, нарешті — національних.

Весь цей могутній національний рух повинен набрати для українського народу цілком виключного значіння, бо ж український нарід у своїй масі — хлібороби, а кооперація знаменує собою для селянського господарства істотну умову — перехід до раціональної агрономії та високої сільськогосподарської техніки; й через те ні від яких зусиль не слід відступати, аби лиш по змозі якнайвище підняти українську кооперацію.

Науці в цьому відношенню належить почесна роль, бо ж взагалі, в протилежність несвідомому ходу розвою капіталістичних відношень, кооперація вся пройнята до певно означених суспільних цілей; тому теорія виявляє в царині кооперації далеко сильніший та безпосередніший вплив на практику життя, ніж у других галузях народнього господарства.

[..] Опісля до класи економічних наук заведено ще дві описуючі економічні науки: Катедра історії господарства взагалі й Катедра історії господарства та господарської географії України зокрема. Значіння першої катедри ясне само по собі; що ж торкається другої, то включення її до складу Української Академії наук надзвичайно важне. Українська Академія наук — це національна установа, що ставить собі метою всебічний розвій самостійної української культури. Через те вивчення самої України повинно притягати спеціяльну увагу Академії.

Катедра історії господарства й господарської географії України повинна зайняти чільне місце серед катедр, присвячених українознавству, тим більше, що якраз тут загальна господарська теорія повинна найти собі пристосування до практичних вимог господарського життя України. При цій катедрі слід утворити Музей народнього господарства України, в якому повинні бути зібрані зразки витворів народнього господарства України: в цьому музею окремий відділ слід присвятити народній промисловости: кустарній і ремісничій.

Таким чином, при економічній класі думається утворити два інститути: 1) Інститут для виучування економічної кон'юнктури, та 2) Інститут для статистичного виучування людности України; та дві Постійні комісії з музеями при них: 1) Комісію для виучування соціяльного становища людности, з Соціяльним музеєм при ній та 2) Комісію для виучування народнього господарства України з Музеєм народнього господарства України при ній.

Згідно з загальним напрямком наукової праці Української Академії наук юридична класа Відділу соціяльних наук розроблює не стільки юриспруденцію, скільки доктрину; не стільки техніку та практику права, скільки його теорію й історію.

Отсим визначується кількість і характер катедр, які проєктуються для цієї класи.

1). Катедра філософії права необхідно потрібна вже через те, що навіть представники строго позитивного напрямку в юриспруденції визнають і розроблюють загальну теорію права. Окрім дослідження загальних принціпів права, ця катедра, без сумніву, оживить розроблення методології правознавства, якою до сієї пори нехтували, та теорії юридичного пізнання. Разом з тим ця катедра піддержуватиме живий зв'язок між юридичними дисціплінами та прочими науками.

2). Катедра порівняльної історії права необхідно потрібна через те, що порівняльний метод визнається неминучою умовою наукового досліду еволюції установ і правовідношень. В цій царині мається величезний матеріял, ще дуже мало, на жаль, дійсно науково розроблений. Перед цією катедрою стоїть величезна праця як в змислі колективного збірання та систематизування матеріялів, так і в змислі індивідуального синтезу.

3). Катедра західньоруського й українського права сама за себе промовляє. Перед нею стоїть величезна наукова праця. Право Слобожанщини й Запоріжжя, можна сказати, ще цілком не вивчено. Ті, що появилися досі, досліди про магдебурзьке право в Право- і Лівобережній Україні далеко не вичерпують матеріялу як уже відомого, так ще й не зібраного. Ба навіть порівнюючи краще за все оброблена теорія й історія Литовського статуту залишає ще розлоге поле для дослідників.

4). Катедра слов'янського законодавства рівно ж не потрібує спеціяльного оправдання. Як це ні неімовірно, але з усіх університетів бувшої російської імперії лише в одному, Варшавському, викладалася

історія слов'янських законодавств. Катедра слов'янського законодавства заповнить вопіючу прогалину в традиційному напрямі історично-правових дослідів і з'явиться надзвичайно цінною з наукового боку посередницею між катедрами: порівняльної історії права та права західноруського й українського.

5). Катедра українського звичаєвого права настільки ж істотно необхідна для юридичної класи Академії, як Катедра народньої словесности для Відділу історично-філологічних наук. Тут розроблюватиметься, так сказати б, юридичний фольклор, як в його сучасному, так, особливо, в минулому. Для організації колективної праці в цьому напрямі та задля керування нею треба закласти окрему Постійну комісію для виучування українського звичаєвого права. Коли академики для цієї катедри вийдуть за межі традиційного розуміння звичаєвого права, як права лише селянського, й до того переважно цивільного, то перед їми відкриються майже цілком нерозроблені методично проблеми публичного звичаєвого права й інші проблеми, сполучені з надзвичайно цікавим процесом нагромадження прецедентів і взагалі факту в праві.

6). Катедра державного, адміністративного й міжнароднього права повинна допомагати чисто науковому розробленню питань теорії й історії публічного права. Тут, в стороні від утилітарних і педагогічних завдань традиційного університетського викладання, а по части й досліджування, природно, виринуть на перший план складні й важкі питання науки про держави, теорії управління й адміністративних актів, принципів міжнародніх зносин тощо.

7). Катедра церковного права далеко не з'являється зайвою, якщо мати на оці як історичну роль церкви взагалі, а на Україні особливо, так і не ослабаюче, а може навіть й зростаюче, її соціяльне й політичне значіння навіть в передових краях Заходу. Катедра історії української церкви в зв'язку з історією церкви взагалі, що мається на Відділі історично-філологічних наук, не заповнює прогалини навіть оскільки справа йде про історію, бо ж дослідження побутової та політичної сторони життя при всій його цінности ніяк не може замінити досліджування і конструкції правовідносин.

8). Катедра кримінології обіймає не лише матеріяльне й формальне уголовне право, але також і цілу низку сумежних дисциплін — тюрмознавство, уголовну антропологію, політику тощо, з низкою цілковито нових проблем. Широко поставлене наукове розроблення кримінології, правдоподібно, викличе необхідність організувати окремі допомічні установи й планове співробітництво на місцях.

9). Катедра цивільного права й цивільної політики має на меті розроблювати не так догматику й казуістику діючого права, як порівнюючи ще дуже слабко в нас розроблену цивілістичну доктрину. Спеціяльне виділення цивільної політики ставить перед академиками, що займатимуть цю катедру, завдання досліджувати цивільне право не лише як закінчену формальну систему логічних понять, але ж ще й у жвавих взаємовідносинах з суспільним, зокрема, економічним, оточенням. Як і Катедра кримінології, катедра ця обіймає цілий цикл наук, які почасти вже давно встановилися, а почасти тільки й формуються: римське право, торговельне, промислове, робітниче, тощо.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— С. XXX—XXXIV.

№ 53

ЛИСТ С. О. ЄФРЕМОВА ТА П. Я. СТЕБНИЦЬКОГО ДО КОМІСІЇ ПО УТВОРЕННЮ УАН ПРО ДОЛЮ РУКОПИСНОЇ І КОЛЕКЦІЙНОЇ СПАДЩИНИ ПРОФЕСОРА Ф. К. ВОВКА

19 липня 1918 р.

В своїм заповіті, якого нотаріальна копія при цім прикладається, проф. Хв. Волков (Вовк) доручив нам,— нижчепідписаним, прибрати найкращий спосіб використання всіх тих його рукописних заміток і наукових матеріялів, яких розробка ще нікому не доручена за його життя, а також всіх книжок його бібліотеки, що належать до антропольогії, археології, історії, етнографії та фольклору і колекції доісторичних предметів та амулетів. З свого боку небіжчик виказав бажання, щоб ці книжки, матеріали та колекції були віддані на користування в наукових цілях якійсь науковій інституції Києва, напр. Антропольогічній лабораторії або Антропольогічному інститутові для наукових дослідів в сфері антропольогічних наук, головним чином, в пристосованні їх до України, і по можливості для приступного викладу цих наук.

Уважаючи на ці бажання проф. Вовка, ми прийшли до висновку, що за браком у Києві готової * наукової інституції відповідного характеру, найкраще могла б здійснити їх Українська Академія наук в сфері інтересів якої лежать всі завдання, що їх хотів досягти небіжчик своїм дорогоцінним дарунком на користь Українській науці.

Отже, виходячи з цеї думки, ми просимо Комісію по утворенню Української Академії наук поставити на обговорення такі наші пропозиції:

1. Ми передамо зазначені в заповіті проф. Вовка матеріали, книжки та колекції Українській Академії наук, якщо при ній буде утворено Інститут антропольогії та етнографії для наукових дослідів переважно в пристосованні до України.

2. В цім інституті бібліотека, наукові матеріали і колекції проф. Вовка повинні складати собою особливий кабінет чи лабораторію імені проф. Хв. Вовка, призначений для наукової праці дослідників по антропології та етнографії.

3. Академія наук, з свого боку, бере на себе клопіт по організації можливо негайного вивозу заповідженого наукового майна проф. Вовка з Петрограду до Києва, для чого має бути командирований в порозумінні з нами і з удовою небіжчика один з його учнів або взагалі фаховий чоловік.

Відповідь на цю заяву просимо комісію прислати нам по можливості негайно для дальших заходів в справі виконання заповіту в тім чи іншім напрямі, залежно від характеру відповіді.

С. Єфремов.
П. Стебницький.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 12646, арк. 3—3 зв. Копія. Машинопис.

---

* Закреслено слово «головної», зверху написано — «готової».

№ 54

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА В. І. ВЕРНАДСЬКОГО П. СКОРОПАДСЬКОМУ ПРО РОБОТУ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ, НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ ТА ВИЩИХ ШКІЛ ТА ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВИДІЛЕННЯ ПРИМІЩЕНЬ ДЛЯ НОВОУТВОРЮВАНИХ УСТАНОВ

23 липня 1918 р.

Занятия образованных при министре народного просвещения, находящихся под моим председательством двух комиссий — одной по выработке законопроекта об основании Украинской Академии наук в Киеве и другой — по высшей школе и научным учреждениям, находятся в такой стадии, когда является необходимость заботиться о проведении в жизнь их решений. Так, в заседании 22 июля 1918 г. окончательно выработан в Комиссии по высшей школе законопроект о создании в Киеве Державного украинского университета, а в заседании 20 июля академической комиссии прошло решение об основании Национальной библиотеки Украинской державы. В то же время дело о создании Украинской Академии наук подвинулось настолько, что в течение ближайшей недели является необходимость приступить к составлению ее статута.

Эти два учреждения, имеющие первостепенное национальное значение, должны явиться могучими факторами дальнейшего развития науки и просвещения на Украине и поднятия ее духовных сил.

Необходимо теперь же немедленное вхождение их в жизнь, ибо только этим путем они могут развернуться в те большие учреждения, какие отвечают серьезности и потребностям переживаемого момента.

Первым вопросом при создании Украинской Академии и университета в Киеве является вопрос о помещениях для них, с одной стороны, временного, с другой — постоянного. Очевидно, сейчас нечего и думать о возведении каких-либо для них построек; для постоянного помещения необходимо только подготовлять и выбирать соответствующее место, но временное помещение должно быть найдено немедленно, и оно должно обеспечить возможность широкого развития их работы. В будущем эти учреждения должны быть помещены отдельно, но временно они вполне или частью могут быть соединены в одном помещении.

В Комиссии по высшей школе под председательством профессора Дмитрия Ивановича Багалея образована подкомиссия по подысканию помещения, временного и постоянного, для Украинского университета. Подкомиссия эта в согласованной работе с советом Украинского народного университета остановилась на одном помещении — Владимирском Кадетском корпусе как таком, который мог бы обеспечить широкое развитие Университета впредь до возведения построек для постоянного его нахождения. Горячо поддерживая это решение, я, с своей стороны, не могу не отметить, что временно и Академия наук могла бы найти там, по крайней мере для некоторых своих учреждений, помещение, позволяющее ей развивать свою деятельность.

Обращаясь к Вам, Ясновельможный Пан Гетьман, с настоящей краткой запиской, считаю своим долгом отметить, что при всей сознаваемой мною трудности осуществления этого желания делегации совета Украинского народного университета ввиду того, что и нужды военного образования требуют Вашего просвещенного внимания, все же, мне кажется, нельзя не учесть исключительного национального и общечеловеческого значения, которые должны иметь два создаваемых новых больших рассадника науки и знаний на Украине.

Примите, Ваша Ясновельможность, уверения в совершенном моем уважении и таковой же преданности.

В. И. Вернадский

Архів РАН, ф. 518, оп. 4, спр. 99, арк. 19—20. Копія. Машинопис.

№ 55

ПОЯСНЮЮЧА ЗАПИСКА ДО ПРОЕКТУ ПОСТАНОВИ РАДИ МІНІСТРІВ ПРО АСІГНУВАННЯ В РОЗПОРЯДЖЕННЯ МІНІСТРА НАРОДНЬОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА 40 050 крб. НА УТРИМАННЯ КОМІСІЇ ПО УТВОРЕННЮ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК *

*Не пізніше 26 липня 1918 р.***

При Міністерстві народньої освіти та мистецтва утворена комісія, яка має своєю метою вироблення законопроекту про заснування *Української Академії наук* в Києві. До участи в цій комісії запрошено низку осіб, які відомі своїми науковими працями по ріжних галузях науки і праця яких буде корисною задля хутчійшого здійснення головної мети комісії — заснування Академії наук в Києві, столиці молодої Української держави. Головою комісії запрошено академика В. І. Вернадського і членами: одного представника від Наукового товариства імені Т. Шевченка у Львові, трьох представників від Наукового товариства в Києві, якими обрано професорів — Г. Г. Павлуцького, П. А. Тутковського та Є. К. Тимченка, а також слідуючих окремих осіб: академика В. І. Палладіна, академика В. М. Перетца, проф. Д. І. Багалія, проф. А. Ю. Кримського, проф. М. Ф. Сумцова, проф. М. І. Туган-Барановського, проф. С. П. Тимошенка, проф. О. О. Косоногова, С. Л. Франкфурта, проф. М. Ф. Кащенка та проф. О. В. Сперанського. Крім того, в склад комісії входять міністер народньої освіти та мистецтва, два його товариші — П. І. Холодний та І. А. Красуський та представник від Міністерства народньої освіти та мистецтва. Від деяких запрошених осіб ще немає відповіди щодо згоди їх на прийняття участи в праці комісії, але комісія вже почала працювати. На превеликий жаль, відомий український вчений Ф. К. Вовк, якого теж було запрошено до складу комісії, помер в м. Жлобині, по дорозі до Києва.

Згідно з пляном конструкції комісії, який вироблено акад. В. І. Вернадським, комісія має право виділяти із свого складу підкомісії для розроблення питань, які мають відношення до головного завдання комісії. Головою кожної підкомісії являється один із членів комісії, який має право запрошувати на засідання підкомісій осіб, що не належать до складу членів комісії. Що торкається до технічного апарату, який треба мати при комісії, позаяк праця її буде досить широкою і складною, то Міністерство використовує для цього склад свого Архівно-бібліотечного відділу, але думає, що урядовцям його треба видавати за цю додаткову працю додаткову платню.

Крім того, треба призначити певну добову платню й членам комісії та підкомісій, причому ця платня повинна бути розділена на два ряди: для тих членів, що живуть у Києві, і для тих, що мають приїхати до

* Заголовок документа.

** Датується за суміжними документами.

Києва. Для перших Міністерство, по згоді з академіком В. І. Вернадським, вважає необхідним встановити платню від кожного засідання по 25 крб., для других — добову платню в розмірі 30—40 крб. в залежности від того, чи будуть члени користатися помешканням в пансіоні гр[афині] Лєвашової, де для них це помешкання одведено безплатно. Приймаючи на увагу, що праця комісії мусить продовжуватися більше 2—3 місяців обрахунок видатків на її утримання буде таким... Тому маю честь прохати Раду Міністрів Української держави винести постанову про відпущення на утримання Комісії по утворенню Української Академії наук 40 050 крб. (сорок тисяч п'ятдесят карбованців).

Міністер народньої освіти та мистецтва [*М. П. Василенко*]

ЦНБ АН України, ІА. ф. 251, оп. 1, спр. 1, арк. 27. Копія. Машинопис.

№ 56

ЗАКОН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПРО АСИГНУВАННЯ 200 тис. крб. НА ПОЧАТКОВІ ВИДАТКИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ УАН

26 липня 1918 р.

Затверджую:
Павло Скоропадський
26 липня 1918 р. Київ.
Посвідчив Державний секретарь,
Сергій Завадський

Ухвалений Радою Міністрів Закон про асигнування двохсот тисяч карбованців у розпорядження міністра народньої освіти та мистецтва на початкові видатки на організацію Української Академії наук у Києві.

На початкові видатки на організацію Української Академії наук у Києві тепер же асігнувати в розпорядження міністра народньої освіти та мистецтва аванс в розмірі двохсот тисяч (200 тис.) карбованців з коштів Державної скарбниці.

Голова Ради Міністрів *Ф. Лизогуб*
Міністер народньої освіти та мистецтва *М. Василенко*

ЦДАВО України, ф. 1064, оп. 2, спр. 1, арк. 90. Оригінал. Машинопис. Державний вістник.— 1918.— № 30.— 4 серп.

№ 57

ЛИСТ КОМІСІЇ ПО УТВОРЕННЮ УАН ДО МІНІСТРА НАРОДНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА ПРО ВИДІЛЕННЯ КОШТІВ НА ПРИДБАННЯ РТУТІ ДЛЯ АКАДЕМІЇ

17 вересня 1918 р.

Комісія по утворенню Української Академії наук постановила 31 серпня с[ього] р[оку] просити Вас, пане міністре, дати свою згоду витратить 18 тис. крб. на придбання 9 пуд. ртуті в Київському обласному Воєнно-промисловому комітеті; цю суму треба внести до каси вищезазначеного комітету, Столипинська, 55.

Повідомляючи про цю постанову комісії, маю честь просити Вас,

п. міністре, дати відповідне розпорядження про внесення 18 тис. крб. до каси комітету з фонду 200 тис. крб., (асігнованих) законом від 26 липня 1918 р. Державний вістник, № 30 *.

Голова комісії: [*В. І. Вернадський*]
Секретар: [*В. Л. Модзалевський*]

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 2, спр. 7, арк. 9. Копія. Машинопис.

№ 58

ЛИСТ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ДО МІНІСТРА НАРОДНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА ПРО ЗАВЕРШЕННЯ СВОЄЇ РОБОТИ

23 вересня 1918 р.

Маю честь повідомити Вас, пане міністре, що Комісія по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук в Києві 17 вересня закінчила свою працю. Комісія мала всього 23 засідання й виробила проект статуту Академії, встановила штати і т. п., доручивши проф. А. Ю. Кримському, проф. М. І. Туган-Барановському та мені привести до остаточного вигляду редакцію статуту, пояснюючої до нього записки, штатів і обрахунку.

Тому прошу Вас, пане міністре, продовжити уповноваження зазначених вище проф. А. Ю. Кримського, проф. М. І. Туган-Барановського та моє, а також дати дозвіл надалі користатися працею секретаря комісії В. Л. Модзалевського та його помічника В. К. Дем'янчука.

Список членів комісії та підкомісій до цього додається.

Голова комісії, академик [*В. І. Вернадський*]
Секретар [*В. Л. Модзалевський*]

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1, арк. 13. Копія. Машинопис.

№ 59

ЛИСТ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ДО МІНІСТРА НАРОДНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА ПРО ВІДВЕДЕННЯ ТЕРИТОРІЇ КАДЕТСЬКОГО ГАЮ ДЛЯ ПОТРЕБ АКАДЕМІЇ

25 вересня 1918 р.

Комиссия, рассмотрев вопрос о помещениях для *Академии наук и ее учреждений,* после осмотра местностей членами комиссии, *признала наиболее подходящим для зданий [Академии] н[аук] и ее учр[еждений] ** местом Кадетскую рощу ***. Эта местность имеет до-

---

* Див. док. № 19.

** В тексті замість закресленого «в этом отношении» рукою В. І. Вернадського написано «для зданий АН и ее учр.».

*** В документі підкреслено.

статочную площадь для возведения в будущем на ней зданий для Академии и многих из ее учреждений.

По расчету комиссии для Академии наук и ее учреждений необходима площадь до 100 дес., не считая Ботанического и Акклиматизационного садов. Земля эта должна находиться в Киеве или в его предместьях и в одном куске, чтобы уединить те учреждения, для которых это необходимо (напр. Физический или Геодезический институты) от сотрясения при передвижении трамваев и экипажей, от изменений, вносимых в работу передвижением металлических масс, и т. п. Кадетская роща очень удобна для Академии уже в том отношении, что она находится, с одной стороны, недалеко от центра города, а с другой — в ней не будут ощущаться сотрясения, вызываемые городской жизнью. Наконец, рядом с нею находится Украинский державный университет, в котором, по всей вероятности, возможно будет немедленно* разместить Геодезический институт, являющийся одним из учреждений Академии, основываемых в первую очередь, и связь с которым и впредь чрезвычайно желательна и необходима.

Все эти мотивы являются, по мнению комиссии, чрезвычайно вескими для того, чтобы признать Кадетскую рощу, с примыкающей к ней полосой ровной земли, необходимой для некоторых учреждений Академии, наиболее удобным пунктом для возведения зданий Академии и ее учреждений. Очевидно, возведение зданий Академии должно превратить рощу в хорошо содержимый парк, открытый для публики.

Ввиду изложенного имею честь просить Вас, г. министр, не отказать возбудить ходатайство об отводе указанной местности для учреждений Академии.

Председатель комиссии, академик *В.* [*И.*] *Вернадский*
Секретарь В. [*Л.*] *Модзалевский*

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 136, арк. 2—2 зв. Оригінал.

№ 60

ПРОЕКТ ЗАКОНУ ПРО ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У м. КИЄВІ**

*Не пізніше 12 жовтня 1918 р.****

§ 1. 31-го жовтня 1918 р. в місті Києві закладається Українська Академія наук, якої склад і діяльність визначаються долученими до цього статутом та штатами.

§ 2. З-поміж перелічених у статуті наукових установ Академії, окрім постійних комісій, витворюються в біжучому році Фізичний інститут, Геодезичний інститут, Лабораторія для спроб над матеріялами при Інституті прикладної механики, Ботаничний сад, Демографичний інститут, Інститут для виучування економичної кон'юнктури.

§ 3. Академії наук дається доручення по зносинах з Міністерством народнього здоровля та з Міністерством земельних справ розробити і подати на затвердження законодатним порядком штати

* Слово «немедленно» дописано рукою В. І. Вернадського.
** Заголовок документа.
*** Датується за суміжними документами.

та обрахунок академичного Інституту експериментальної медицини та ветеринарства.

§ 4. Академії наук дається доручення розробити і подати на затвердження законодатним порядком штати та обрахунок слов'янської класи при Історично-філологичному відділі Академії, згідно з приміткою третьою до § 6-го статуту Академії.

§ 5. Всі инші установи, які перелічено в статуті Академії, закладаються в виробленій нею послідовности. Притому їх діяльність визначається статутом, що його вона сама затверджує, а штати подаються од Академії на затвердження встановленим порядком.

§ 6. Первісний склад Академії становлять дев'ятеро академиків, що їх на подання од міністра народньої освіти та мистецтва, призначає пан Гетьман, по три на кожен відділ, з-посеред таких осіб, яким місце їх побуту дає спромогу негайно приступити до діяльности у Києві. Ці дев'ятеро академиків творять Спільне зібрання та відділи Академії наук.

§ 7. Складені таким способом Спільне зібрання та три зібрання відділів Академії наук негайно приступають до обрання Голови-президента Академії, її Неодмінного секретаря та всіх инших виборних осіб, показаних статутом, у порядкові, який зазначено статутом. Перше Спільне зібрання Академії та перше зібрання відділів скликають найстарші літами академики, і вони ж на тих зібраннях головують і подають на затвердження вибраних на них службових осіб Академії, згідно з порядком, показаним у статуті. Ці перші засідання скликаються тільки для обрання службових осіб.

§ 8. Коли пан Гетьман затвердить Голову-президента Академії, її Неодмінного секретаря та инших виборних службових осіб, котрі показано у статуті, тоді Спільне зібрання та зібрання відділів уважаються зорганізованими та й можуть, скликаючись тим порядком, що показано в статуті, приступити до обрання новітніх академиків та до вирішення других справ, які підлягають їхньому віданню.

§ 9. Уповноваження обраного таким способом першого Голови-президента Академії та її Неодмінного секретаря мають силу аж доти, доки число академиків у Спільному зібранні не досягне $^1/_3$ повного складу Академії, цебто академиків; тоді призначаються нові вибори Голови-президента та Неодмінного секретаря, згідно з статутом Академії, на трьохріччя. Так само, перші голови відділів задержують свої уповноваження тільки доти, доки число академиків на відділах не досягне $^1/_3$ повного їх складу: на Відділі історично-філологичних наук семеро академиків; на Відділі фізично-математичних наук десятеро академиків, і на Відділі соціяльних наук сім академиків.

§ 10. Аж доки не поставляться відповідні будинки, для Академії наук та її установ наділяється од правительства тимчасове приміщення. Академія наук піклується, щоби вироблений був план будування постійних будинків та складені були для них обрахунки, і подає їх на затвердження встановленим у законі порядком, скоро обставини дозволять приступити до будування.

§ 11. Не дожидаючись, щоб Академія наук розпочала свою діяльність, міністрові народньої освіти та мистецтва дається доручення негайно вступити в зносини з підналежними відомствами для того, щоб якнайшвидше призначена була з державних земель потрібна

для правильного й широкого розвитку діяльности Академії площа землі в межах міста Києва, обсягом не менше, як 100 дес., а поблизу міста Києва під Ботаничний сад — не менше, як 120 дес., та під Акліматизаційний сад — не менш, як 1 тис. дес.

§ 12. Відпустити на потреби Академії наук у біжучому році з державних засобів аж до 1-го січня 1919 р. суму розміром один мілион шістьсот три тисячі чотириста шістдесят шість крб. 59 коп. (1 603 466 крб. 59 коп.) Сума тая складається: 1) із штатного асигнування в розмірі вісімсот шістдесят дві тисячі п'ятсот дев'яносто один карбованець 59 коп. (862 591 крб. 59 коп.); пристосовуючись до того складу Академії, який може бути в обрахунковому році; 2) з асигнування на господарські та організаційні трати в розмірі сімсот сорок тисяч вісімсот сімдесять пять крб. (740 875 крб.).

§ 13. Надати право Академії наук визначати обрахунковим порядком ті суми, що потрібні кожного року на господарські та організаційні трати, та вносити їх на затвердження встановленим у статуті порядком, аж доки Академія наук остаточно зорганізується і буде спромога вести й господарські трати в обрахунок.

Управляючий Міністерством народньої освіти й мистецтва,
сенатор *М. Василенко*
Управляючий Департаментом загальних справ *

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1, арк. 29–31 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 61

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА МІНІСТЕРСТВА НАРОДНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА РАДІ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ДО ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У КИЄВІ **

*Не пізніше 12 жовтня 1918 р.****

I

Коли в Києві закладається Українська Академія наук, то це викликається не самісінькими науковими інтересами. З цим зв'язуються міркування величезної національної та державно-економічної ваги. Вони приневолюють домагатись її здійснення не вважаючи на те, що країна перебуває в важкому фінансовому становищі та що в правительства є сила инших турбот, які сполучуються з твориннем державности.

Викликає Академію до життя, з одного боку, зріст та поглибшання національної свідомости українського громадянства, а з другого — необхідність швидко підняти виробливість та трудову міць українського народу та й використати в якнайвищій мірі природні виробливі сили Вкраїни, в зв'язку з тим захитанням, яке внесла в наше життя всесвітня криза, що ми її переживаємо.

Українська національна самосвідомість давно вже була підійшла до питання про необхідність закласти Українську Академію наук. В бо-

* Підпис не прочитаний.
** Записка надрукована українською та російською мовами.
*** Датується за суміжними документами.

ротьбі за розвиток української мови та за визнання її серед культурного людства питання про її рівноправність у царині наукового думання та наукових шукань забирає видне місце. Діяльність Львівського Наукового товариства імені Шевченка під остатні десятиріччя є найвидатніщий вияв культурної праці українського громадянства в цім напрямку. І, разом з тим, оте Товариство своєю науковою працею, творчою силою, з нею зв'язаною — являлося могутнім і цінним елементом, як для зросту національної української культури, так і для всесвітнього її визнання. В гурті членів Львівського товариства давно вже була виникла ідея, що треба закласти Українську Академію наук, і виясувалася тая вага, яку така Академія могла б мати для зміцнення та зросту української національної самосвідомости.

Наукове товариство імені Шевченка намагалося й своєю діяльністю наблизитися до тих завдань, які виконує національна Академія наук, ба в деяких ділянках наукової праці — в досліджуванні українського народу — воно з честю могло рівнятися до академій инших націй, дарма, що воно надзвичайно бідне було на засоби, потрібні для академичного працювання.

Та обставини не дали закласти у Львові Українську Академію наук.

Одначе, ідея, що закласти Академію треба, не завмерла, і, скоро обставини змінилися, знов тая ідея піднялася в гурті Київського українського наукового товариства, яке 1917 р. почало розроблювати проєкт заснування такої Академії.

Та раніш, ніж оці всі задуми Львівського та Київського українських наукових товариств набули конкретнішого виявлення, Міністерство народньої освіти у травні 1918 р., заразісінько після сформування уряду пана Гетьмана, взяло на себе почин до того, щоб оце національне та державне завдання здійснилося.

Міністерство народньої освіти скликало комісію, щоб вона виробила статут Академії та її штати, а до складу комісії запрохано представників Львівського * та Київського українських наукових товариств **. Комісія розпочала свою діяльність 9 липня 1918 р. і скінчила

---

* На жаль, представник Наукового товариства ім. Шевченка у Львові не мав змоги прибути на засідання комісії *(прим. док.)*.

** Склад комісії: голова комісії — ординарний академик Російської Академії наук Володимир Іванович Вернадський, члени — заслужений професор Харківського ун-ту Дмитро Иванович Багалій, заслужений професор Томського ун-ту, ординарний професор сільськогосподарського відділу Політехнічного інституту Микола Теофанович Кащенко, ординарний професор ун-ту Св. Володимира Йосип Йосипович Косоногов, ординарний професор ун-ту Св. Володимира Богдан Олександрович Кістяківський, ординарний професор Лазаревського інституту східних мов Агатангел Єфимович Кримський, заслужений професор ун-ту Св. Володимира Григор Григорович Павлуцький (представник Наукового товариства у Києві), ректор ун-ту Св. Володимира Євген Васильович Спекторський, ординарний професор ун-ту Св. Володимира Олександер Васильович Сперанський, ординарний професор Інституту інженерів «Путей Сообщения» та Петроградського Політехнічного інституту Степан Прокопович Тимошенко, екстра-ординарний професор Дінського ун-ту Євген Костянтинович Тимченко (представник Наукового товариства у Києві), ординарний професор Київського українського державного ун-ту Михайло Иванович Туган-Барановський, заслужений ординарний професор ун-ту Св. Володимира Павло Аполонович Тутковський (представник Наукового товариства у Києві), завідуючий сіттю досвідних полів та Центральною досвідною станцією Всеросійського товариства сахароварів Соломон Львович Франкфурт, секретар комісії В. Л. Модзалевський, помічник його В. К. Дем'янчук *(прим. док.)*.

її 17 вересня *. Отож вироблений нею проект статуту та умови для відкриття діяльности Академії і подаються в цьому законопроекті на затвердження Раді Міністрів.

II

Вироблений Комісією статут Української Академії наук надає їй організацію, що багато де в чому відрізняється від організації, звичайної для більшости академій, а поміж ними й від таких, які давніш були притягали до себе увагу українського громадянства, приміром академій австрійських земель та більшости слов'янських.

В будові та статуті Української Академії наук найбільше виявляється вплив статуту і ладу Петербурзької Академії — тільки до нього внесено численні по суті важливі зміни, викликані особливостями того часу, що ми його переживаємо, потребами Вкраїни і тим досвідом, який і мусить виявлятися, коли закладається новітня Академія наук у XX ст. Через те лад Української Академії наук має чималу одміну проти Петербурзької Академії.

Головні особливости в організації Української Академії наук зв'язуються з тим, що вона твориться в XX ст. підо впливом рівночасної сили двох потоків, які викликають її до життя, і з яких один — то національна самосвідомість українського громадянства, а другий — то неминучі заходи, щоб видобутися з наслідків усесвітньої кризи.

З національного погляду давно вже була почувалася потреба мати на Вкраїні такий найвищий орган наукової праці, який в особі своїх Академій мали инші слов'янські народи — у Петербурзі, Кракові, Загребі, Білграді, Софії. Коли б у Києві була витворилася така Академія, то тим неначе було б здобуто визнання рівноправної з иншими народами ваги за українською культурною працею в одному з найвищих виявів духовної діяльности людства — в науковій праці. В українському громадянстві вже давно була свідомість того, що в його гурті є доволі сил для виконання цієї праці і що сили ці не можуть бути швидко до купи зібрані в инших організаціях, які стоять поза межами України, і через те оті сили не дають в усесвітній науковій праці людства всього того, що вони, згуртовані до купи, повинні та й можуть дати. Разом з цим і українська культура не показує себе в усесвітньому життю відповідно до своєї внутрішньої сили та спромоги. Від цього має шкоду як українська культура, так само й загальна наукова праця людства.

Шкода для всесвітньої наукової праці ще в більшій мірі виходить з того, що не задовольняється друге завдання, яке ставиться для кожної Академії наук національною самосвідомістю її народу. Це завдання полягає в науковім досліджуванні народу, в данім разі — українського. Саме тоді, як за останніх років українська самосвідомість росла та ширшала, наукове поглибіння студій над українським народом

---

* За цей час комісія мала 23 засідання. Окрім того, при комісії склалися такі підкомісії: а) для організації Відділу історично-філологічного; вона мала всіх 7 засідань; б) Відділу фізично-математичних наук — 9 засідань: в) для організації Відділу соціальних наук — 3 засідання; г) антропологічна підкомісія — 2 засідання; д) підкомісія для придбання друкарні — 3 засідання. У підкомісіях, крім членів комісії, брали участь: О. Г. Алешо, І. Т. Волянський, проф. Є. Ф. Вотчал, проф. Г. М. Висоцький, проф. О. С. Грушевський, проф. К. Є. Добровольський, проф. В. А. Косинський, проф. А. М. Лобода, проф. В. І. Лучицький, М. А. Медзвецький, М. М. Могилянський, В. Л. Модзалевський, А. З. Носов, проф. І. І. Огієнко, проф. А. В. Фомін, проф. М. П. Чубинський, проф. В. Г. Шапошников, проф. А. І. Ярошевич *(прим. док.)*.

не могло за нею встигнути. Не було на Вкраїні такого дослідничого осередку для вивчення історії, побуту, фольклору, письменства, мови, мистецтва та музики, економичних умов життя, фізичної природи українського народу, щоб він був відповідав як сучасному рівневі наукових вимог, так і широкому обсягу паростей наукового знаття, які підлягають науковому виученню і які були б витворилися для досліджування геть усяких боків життя українського народу. Час минав, без вороття зникали й гинули численні познаки минулости й сучасности, яких не встигали зафіксувати нечисленні, розкидані, позбавлені необхідних для такої праці засобів, наукові робітники. До якої царини наукового знаття, зв'язаного з українським народом, ми тепер не зазирнемо, скрізь ми бачимо величезне поле неторкнутої наукової праці, відсутність необхідної для цього організації, розкиданість та випадковість зайнятих нею сил.

Очевидячки, тільки як закладеться Академія наук, можемо ми мати сучасне могутнє знаряддя для того, аби посунути цій досліди, відбудувати знов у народній свідомости все те, що він творить своїм народнім життям, яке йде несвідомо.

Ця праця не тільки тим важлива, що вона дасть найміцнійші та найглибші основи для національної самосвідомости. Вона важлива і через те, що ця праця кожнісінького живого народу мусить і може бути зроблена тільки ним самим. Коли він її виконує, то, роблячи своє національне діло, творить він і велике загальнолюдське — бо він витворює науковим самовивченням новітні парости людського знаття. Ніколи така праця не може бути пороблена другим до тієї міри глибини та повности, якої вона досягає, коли він сам себе досліджує.

Це відноситься не тільки до народу — це відноситься і до других, тісно з ним зв'язаних, дослідів над заселеною ним країною, рідною йому природою. При безмежній різноманітности явищ, які неминуче треба обслідувати, не можна вивчати її тільки звідкись з боку, треба, щоб вона науково пізнавалася самою людністю, яка там живе.

Якщо ми звернемо увагу на те, в якій мірі досліджено природу Вкраїни, то ми побачимо, що тут перед нами відкривається, мабуть чи не безмежне поле для досліду, яке давно вже вимагало міцніших знаряддів та центрів наукової праці, ніж ті, які витворила на території Вкраїни її минула історія.

Такі ті міркування, які, виходячи з національних потреб, приневолюють, щоб на території України витворилася Академія наук. Очевидячки, ці міркування вимагають, щоб склалася Академія наук велика, яка своїми спромогами для наукової праці була б перевищувала сили, що маються по тих вищих школах, наукових товариствах та инших таких осередках наукової роботи, які істнують на Вкраїні. В цім новім осередкові наукової праці повинні широко порозвиватися тії відділи, які присвячуються дослідам над українським народом та його територією. І, очевидна річ, міркування національного характеру кажуть ненадовго відкладати заснування Української Академії наук, бо вже й так багато часу впущено.

III

Та швидко закласти настільки міцно обставлену Академію наук треба і через міркування ще инакшого ладу.

Україна, разом з усіма иншими краями, перебуває наслідки од найбільшого всесвітнього захитання, яке зв'язується з іще не прикін-

ченою війною. Їй доводиться наново будувати своє занепорядковане господарство, відновляти вартости, які були загинули, творити їх знов якнайшвидше та й якнайчисленніше. Це завдання стоїть геть перед усією людскістю. Отже ж, ясно кожному, що коли темп утворення вартостів йтиме й після війни тим самим розміром, яким він відбувався перед війною, то в такім разі людскість цілими поколіннями не вичуняє од наслідків нароблено нею лиха та руїни. Очевидно, темп відновлення мусить іти не тим способом та й повинен надзвичайно підвищитися.

Це завдання стоїть перед усією людскістю й перед кожною її частиною зосібна.

Стоїть воно в усій своїй силі і в усьому своєму розмірі й перед Україною.

Однією з найнеобхідніщих умов для її розв'язання — має бути тая, щоб піднялася наукова творчість та щоб держава науково зорганізувала наукову дослідчу працю.

Ніколи ще це завдання не стояло в таких розмірах і в такій негайности перед державною владою, як тепер.

Одним з наймогутніших знаряддів для такої державної праці являється, за наших часів, творіння академій наук. Немає жадного сумніву, що одним з-поміж наслідків того часу, який ми переживаємо, буде по всіх країнах міцніша державна допомога науковому досліджуванню, і, треба чекати, що де можна буде, позакладаються нові огнища для наукової дослідчої праці, які зможуть швидко підняти витворення нових вартостей із безмежного своїми спромогами їхнього запасу в природі.

Поширення старих академій та закладання новітніх являється через те одним з чергових завдань нашого часу скрізь, а на Україні зокрема.

На Вкраїні, взагалі дуже бідній на осередки наукової праці, неодмінно треба, вже виходячи і з цих міркувань, окрім вище показаних міркувань національних, заклаєти нову Академію наук.

Очевидно, що, вважаючи на ці потреби, Академія наук повинна для виконання завдань, що на ній лежать, бути великою установою, міцнішою для наукової праці, ніж осередки наукової праці, які вже істнують на Вкраїні. Тільки велика Академія наук, наділена усіма знаряддями для наукової роботи XX ст., могтиме поробити тую працю, що їй ставлять часи, які ми переживаємо.

Але, крім того, в її організації повинні бути такі особливости, які б дозволяли направляти наукову роботу на підвищення виробливости людської праці, на кращу її організацію і на дослідження та використання природних виробних сил держави.

IV

Безперечно, всенька структура новітньої Академії, те нове і ті особливости, які внесено в її організування, викликаються цими вимаганнями національного та державно-економичного характеру. Міністерство увесь час мало їх на оці.

Одначе, воно разом з цим вважало необхідним ні в чому не порушувати основні риси будови всіх Академій наук, які стоять на порівні сучасних вимог: їхнього суворо наукового характеру, вільного від будь-яких впливів на наукову працю. Жаднісінькі міркування національно-

го, політичного або релігійного характеру не можуть і не повинні обмежувати вільність та повність наукового досліду.

Академія наук перш за все єсть наукова установа. Шукання правди, бажання без усяких перепон заглибитися в ню — ото головне її завдання.

Це річ необхідна не через самісінькі наукові міркування. Вона викликається і раніш показаними потребами. Лиш така Академія, яка відкине всякі сторонні міркування, коли справа торкається наукової істини — могтиме справлять в повній мірі і з більшою дієвою силою чи то національні, чи то державно-економічні завдання, про які тільки що було говорено.

Очевидячки, кладучи в підвалини для будування Вкраїнської Академії оці основні наукові вимагання, ми зустрічаємося з необхідністю витворити великий орган наукової праці, наділений усіма тими засобами для досліджування, які доступні людині XX ст.

V

Всі ці міркування — наукові, національні та державно-економичні — були покладені Міністерством освіти в основу того впорядження Української Академії наук, яке подано в долученому до цього статуті.

Основні риси й особливости в організації Академії такі:

Академія поділяється на три відділи: 1-й — історично-філологічних наук: 2-й — наук фізично-математичних та 3-й — наук соціальних.

В Першім відділі — на відміну від Академій усього світу — мають науковий розвиток ті парости знаття, що для них основа — дослідження українського народу. Вони числом своїх представників мають перевагу над усіма иншими царинами історично-філологичного циклу знаттів. Науки, які засновано на дослідженню українського народу, а саме — історія українського народу, наука про його мову, про його письменство та словесність, етнографія, історична географія та археологія Вкраїни, історія українського мистецтва, історія української церкви — вперше здобувають для своєї роботи такий осередок, який знаходиться на порівні наукових вимог нашого часу. В цім відділі Української Академії, що його викликано потребами української національної самосвідомости, закладається орган наукової праці, який іще ніколи і ніде не існував.

Але, витворюючи його, довелося змінити конструкцію цілого відділу, бо Міністерство вважало на кількість можливих на Вкраїні наукових сил та трати, зв'язані з заснуванням Академії, і не наважилося закласти два відділи — Відділ українознавства та знов Відділ історично-філологичний, а з'єднало їх в спільний Відділ історично-філологичних наук.

При цьому, поширивши українські катедри, довелося аж надто стиснути всі парости знаття в історично-філологичному циклі. Всі бо инші науки заступлено в Українській Академії наук не так повно, як по инших великих академіях. От зовсім не заступлено ті науки, які будуються на дослідженні російського або польського народу, або знов таких, зв'язаних з Україною народів, як волоський, або ж угорський; не дуже заступлено досліджування Сходу, класичного світу, філософії, слов'янства. Безперечно, певною поправкою може бути спромога для Академії збільшувати число катедр, шляхом окремих законопроектів. Одначе Міністерство вважає цей вихід — для деяких паростей знаття — недостатнім. Дослідження слов'янства має величезну вагу для

Вкраїни. Зв'язок із західним слов'янством переходить через цілу вкраїнську історію і, безперечно, в будуччині він станеться ще тіснішим; отже, в Києві повинен-таки закластися осередок для наукового виучування історії, мови, письменства слов'янських народностей. Тому-то Міністерство — супроти 12 катедр, які присвячено вивченню слов'янства і деяких народів, що зв'язані з ним історично,— вважає необхідним поставити Академію в таке становище, щоб легше було здійснити те завдання, яке Міністерству здається надзвичайно важливим і потрібним. Отже, не вводячи ці катедри до штатів, воно вважає необхідним доручити самій Академії, щоб вона в найблизший-таки час зорганізувала ще одну класу в Відділі історично-филологичних наук, присвячену виучуванню слов'янства.

Опріч завдань, зв'язаних з поглибшанням національної самосвідомости, Перший відділ Академії має велике практичне завдання, зв'язане з тим новим значінням, яке здобуває вкраїнська мова в державнім будівництві України. Одне з найважливіших завданнів відділу та класи красного письменства, яка при ньому мається, це буде піклування, щоб українська мова була чиста. Закладаючи цілу низку постійних комісій — для видавання словників української мови, для термінології і т. ин.— відділ могтиме негайно приступити до цієї праці. Оцим шляхом витвориться в нас авторитетний орган, що викликатиме якнайменш сумнівів і що даватиме для всіх обов'язкові відповіді, зв'язані з українською мовою, орган, якого брак так живо й сильно зараз відчуває ться.

Велике число постійних комісій, що статут уже визначив їх як окремі організації, являється взагалі оригінальною рисою відділу. Кожна з комісій єсть установа самостійна, наділена засобами. Комісії ці головним чином пристосовано до наук, зв'язаних з досліджуванням українського народу.

Новим являється і організування при Академії вчених семінаріїв, які так сильно порозросталися в вищій школі, якраз для царин гуманітарних наук. Хоча фактично такі семінарії й були істнували в деяких академіях, та являлися вони в них зв'язаними з тою, або иншою особою академика і не мали жоднісінької міцної організації, зв'язаної з самою Академією. Статут дає спромогу для Академії широко розгорнути цю діяльність, якщо вона того волітиме. Заснуванням цілої низки книгозбірень при постійних комісіях і окремих катедрах та спеціальних капіталів для наукових заповзять відділу ще більш поширює, незвичайним у статутах академій способом, учені спромоги Першого відділу Академії.

VI

Так саме з одміною проти звичайного збудовано й Другий відділ — Фізично-математичний. Підо впливом того часу, що ми переживаємо, та державних потреб дня, а також і того становища, якого тепер досягли природничі дісципліни, тут довелося в значній мірі стиснути звичайний склад Фізично-математичного відділу, а разом з тим завести до відділу ще нові катедри, які творять класу прикладного природознавства.

Знов же й тут, виходячи з тих самих міркувань, що ними Міністерство керувалося, коли закладало І відділ, Міністерство не наважилося закласти два відділи, а з'єднало їх докупи в один Відділ фізично-ма-

тематичних наук, поділивши його на дві класи — класу основну та класу прикладного природознавства.

Проба закласти такий відділ робиться вперше, і структура Української Академії цим різко одрізнятиметься од організації инших європейських Академій. Очевидячки, коли отак поширюється обсяг наук, заступлених на Відділі, та коли зменшується число тих наук, що на ньому звичайно маються, неминучі великі пропуски для відділів того наукового знаття, яке відповідає чистому природознавству, математиці та зв'язаним з ними прикладним дісціплінам. Міністерство й тут не вважало можливим надмірно збільшувати число академиків, гадало, що на перші часи найкращий вихід для поліпшення складу відділу — дати йому декілька місць для таких академиків, щоб поділ їх по спеціяльностям залежав од вільного вирішення самого відділу. Таких місць є семеро, і вони мають своїм завданням поширити діяльність академії саме в тих наукових дісціплінах, що їх не виявлено в її штатах, але що праця в їх царині викликається або державними потребами, або ж присутністю на Вкраїні видатних наукових сил для цих царин. Звичайно, що таким шляхом може й узагалі поповнюватися недостатнє представництво академиків для окремих катедр, приміром для математики, для якої мається на оці тільки один академик (в Петербурзькій є таких академиків троє чи четверо).

Організація класи прикладного природознавства показало ще й инші труднощі. Тут згуртовано докупи дуже неоднакові парости знаття, зв'язані з техникою, промисловістю, сільським господарством та медициною. Очевидячки, невелике число академиків, які становлять цю класу (всього 16), не вистачатиме для того, щоб величезна царина людського відання заступлена була широко. І тут, окрім спромоги для Академії в міру потреби творити нових академиків, поправкою повинно бути те, що директорами вчених установ могтимуть бути не академики, однак же обиратимуться вони так, як і академики, та й користуватимуться геть усіма правами академиків відділів.

Другим новітнім боком в Українській Академії являється надзвичайне збільшення її дослідчих установ. Тут здобуває свій дальший розвиток тая організація, яка з-поміж усіх європейських академій найповніше виявлена була в Петербурзькій Академії наук і яка починає за останніх років, як у ній самій, так і по инших Академіях, переживати широкий розвиток, і зараз більшає та й більшає своїм зростом. Безперечно, такі організації коштують надзвичайно дорого, і штати Другого відділу повинні перевищити штати инших відділів Академії в декілька разів.

Одначе треба вважати, що дуже багато з цих установ будь-що-будь необхідні для держави, і раніш або пізніш доведеться їх закласти. Якщо вони не закладуться при Академії, закладуться вони окремо. Коли вони об'єднаються при Академії наук, то через те досягається тільки нова їх організація, що за її допомогою забезпечується перш за все їхня незалежність від упливів бюрократії та відомств, далі — дається більша забезпека непорушности та міцности наукової праці, і нарешті — викликається до життя таке об'єднання наукових дослідчих установ, яке само собою являє новітній могутній засіб для наукової праці людства. До такого об'єднання за останніх років поривається Петербурзька Академія наук, а планомірніша державна діяльність в цім напрямку виявлялася була в Вашингтоні. Скрізь ми бачимо змагання так або інакше об'єднувати діяльність великих державних дослідчих установ, бо коли є спромога на особисті зносини, на спільне вирі-

шування та пристосування своїй діяльности та на планомірну обопільну піддержку наукової праці, то досягається цим шляхом таке зміцнення наукового досліджування, якого ніколи не можна досягнути, коли б вони істнували різно й незалежно одне від одного. Тільки отак, без зайвого тертя і без трати часу, твориться спромога для спільної діяльности, легка та швидка організація великих наукових досягнень.

По статуту Академії зв'язок цих установ з Академією дуже різноманітний. Деякі з них, приміром Ботанічний сад, являються академічними установами у властивому розумінню цього слова. Порядкують вони свої справи згідно із статутом, який їм надає Академія наук, і їхній учений особовий склад нею обирається. Инші, як-от Геологичний комітет, по проекту статуту, якщо він здобуде згоду од Міністерства торгу, знаходяться в віданню Академії, і вона має вплив на затвердження директора і держить своїх представників у складі Ради Геологичного комітету. Разом з тим і Геологичний комітет має вплив на деякі встанови Академії, отак як, приміром, геологичний музей, що він ним користується, не заводячи свого власного геологичного музею. Нарешті, треті установи перебувають у зв'язку з Академією. Вони хоч знаходяться в її віданню й таким чином стають незалежними від відомств — але вони цілком не зв'язані з нею своєю внутрішньою організацією й діяльністю, бо урядуються на підставі статуту, затвердженого законодавчим шляхом. Зараз таких установ немає при Фізично-математичному відділі. Одначе треба звернути увагу на те, що при його збудуванні не взято на увагу вчені встанови, зв'язані з сільським господарством та хліборобською біологією. Вони повинні бути зорганізовані при Міністерстві земельних справ, тільки ж, річ очевидна, що коли при Академії істнує класа прикладного природознавства з відповідними катедрами, то мусить витворитись якийсь зв'язок цих установ з Академією наук. Цей зв'язок може колись зорганізуватися в залежности від вирішення самої Академії. Зараз є гадка, щоб в таке відношення до Академії поставити Національну книгозбірню. Вона незалежна од будь-якого відомства, незалежна й од Академії в своїм внутрішнім ладі, але директор її обирається Академією та й подається на затвердження верховної влади в порядку, затвердженому для службових осіб Академії наук, а участь академиків в діяльности Національної книгозбірні визначається спеціяльним статутом книгозбірні, який переводиться законодатним шляхом.

В статуті Академії згадується низка наукових установ Другого відділу, які повинні істнувати в майбутній Академії. Одначе з-поміж них тільки п'ятеро висуваються на першу чергу і зараз-таки здійснять ся відколи Академія заснується, а одно стає на чергу як найперше завдання Академії після її заснування. Організацію всіх инших доводиться одсунути на далі: бо, коли взяти на увагу як фінанси, так і наявне число вченого персоналу на Вкраїні і вільний час та сили академиків, то, очевидячки, немає жадної спромоги витворити усі ті задумані установи рівночасно. Щоб вони витворилися, потрібні будуть роки.

На першу чергу висунуто такі наукові установи, які або викликаються невідкладними державними потребами і негайно можуть розпочатися, або які для свого переведення зв'язуються з довголітньою підготовчою працею й не можуть надовго одкладатися, або ж, нарешті, треті, такі, які своєю природою повинні бути поставленими раніш за другі наукові установи.

До першого типу наукових установ належать Геодезичний інсти-

тут та Лабораторія відпорности матеріялів при Інституті прикладної механіки. Заснування Геодезичного інституту викликається потребами, як Міністерства військових справ, так і всіх відомств, можна сказати, всієї людности Української держави, бо воно зв'язується з роботою над географічною мапою Вкраїни. Закладаючи Геодезичний інститут при Академії наук та гуртуючи при ньому Геодезичну раду, на що мається згода Військового міністерства та Міністерства земельних справ — можна досягти такої організації для географічної мапи Вкраїни, якої потребу всім вияснили минулі стадії цієї справи в Росії, де вона, одначе, не могла здійснитися через большевицький переворот. Ця праця повинна й може розпочатися негайно, а через те й вироблено штати та внесено потрібні суми до обрахунку. Устава про Геодезичну раду має піти як окремий законопроєкт.

Знов, не можна відкладати й лабораторію для досліджування відпорности матеріалів, частину Інституту прикладної механики. І її заснування так само викликається потребами життя — тим, що для потреб Міністерства шляхів земельних справ, Військового та Морського — необхідними являються досліди, зв'язані з багатомільоновими інтересами відомств і рівночасно з дотеперішньою неспромогою на Вкраїні вести тії досліди. Відкладати їх не можна — життя не чекає, та й доводиться творити цю установу в поспішному порядкові. Разом з тим, коли вона закладеться при Академії наук, то має покращати той порядок, за яким ця потреба задовольнялася була в Росії, де геть усякі відомства закладали задля цього свої лабораторії, витрачали великі гроші та й не досягали тих наукових спромог, які творяться через таку єдину позавідомствену наукову організацію.

Організація Ботаничного та Акліматізаційного садів, що їхні завдання визначено в відповідних записках *, повинна розпочатись негайно, бо вона зв'язується з тим, що на цю мету треба придбати поблизу Києва участки землі та й довго їх порати під сад. Очевидячки, чим швидше можна буде приступити до цієї справи, тим раніш упорані будуть і самі сади. А вже ж ясно, що здобути великий участок землі побіля Києва, стає з кожним прогаяним роком трудніше та й трудніше, ніж це можливо теперечки, допіро як витворюється в Києві новітній державний осередок і розписується будуча доля державних земель навкруги Києва.

Нарешті Фізичний інститут треба висунути на перше місце з огляду на тую вагу, яку має фізика в царині досвідного природознавства. На Вкраїні немає жадного широко й повно обставленого наукового Фізичного інституту, а між тим на кожнім ступіні виникають найважливіші наукові й прикладні запитання, які для свого вирішення вимагають дослідчої фізичної праці в сучасному її масштабі.

Поруч оцих установ могутній наказ життя висуває наперед справу заснування Інституту експериментальної медіцини й ветеринарії. Питання народнього здоровля й досліди над організмом людини в його відношенні до хоробливих процесів і до умов життя мусять притягти до себе особливу увагу державної влади. В зв'язку з наслідками всесвітнього лихоліття, що ми його зараз терпимо, нові хороби, що тепер з'являються, а давніш були невідомі, як от «еспанка» — вони для нас лячні показчики того, яку силу тії з'явища мають. Рівночасно й на домашній худобі відбилися наслідки війни надто тяжким лихом. Знов і

* Див. записки проф. А. В. Фоміна та М. Т. Кащенка в «Працях Комісії для організування Української Академії наук» (*прим. док.*). Див. док. № 41, 43.

тут неминучі широкодержавні заходи для розвитку цього основного елементу сільського господарства України. Ці заходи давніш були не ставилися в такім масштабі перед державною владою і не можуть робитися без новітніх наукових дослідів, що мають ійти в тісному зв'язку з запитаннями життя. Багато де в чому завдання досвідної медицини та досвідної ветеринарії — в широкому їх розумінні — виходять однакові, і коли їхні дослідження переділяються різно, як воно було в Росії, то це зв'язано не з самою справою, а являється наслідком шкодливих відомственних переторів. При організуванні цієї справи на Вкраїні ця помилка не повинна робитися вдруге. А вже ж коли на Фізично-математичному відділі Академії буде прикладний відділ, де мали б бути щонайменче п'ятеро академіків для медичних наук, то, очевидячки, треба щоб отой найвищий науковий медичний та ветеринарний інститут заклався не при Міністерстві, як це було в Росії, а при Академії наук. Тільки ж, здійснення цієї справи вимагає довшої виробки проєкту і подовжених зносин із Міністерством здоровля та Міністерством земельних справ, чого не можна було зробити за невеликий строк, який був у розпорядимости в Міністерства народньої освіти, коли вироблявся проект статуту Академії, а через те Міністерство освіти вважає правильним відсунути цю справу на доти, аж доки складеться Академія наук; але з огляду на величезну державну вагу цієї справи треба, на думку Міністерства, доручити її переведення самій Академії, складаючи на неї обов'язок, щоб вона цю справу поставила на першу чергу.

Повиставлявши ці шестеро установ на першу чергу, Міністерство освіти, в порозумінні з комісією, гадає, що здійснити всі інші, то вже буде дальше завдання самої-таки Академії наук, яка сама знайде той час, коли їх заснування дасться перевести в життя. Треба на це дати всі спромоги новій Академії. Задля цього, не вироблюючи штатів тих установ і не вносячи жадних коштів в обрахунок на їх здійснення, Міністерство, що засновує Академію, виходить із того переконання, що вони будь-що-будь почнуть здійснюватись, хоч і постепенево, але негайно, в міру того, як поповнюватимуться академики і розпочнеться їхня праця в Академії. Бо, очевидячки, жадний академик з Фізично-математичного відділу, виключаючи математику, не може перебутися без відповідних пристроїв для наукової роботи, без деякої наукової встанови. Він мусить мати її або десь на одшибі, або таки в Академії. Запроектований статут та обрахунок Академії дають Академії спромогу зараз-таки забезпечити наукову працю кожному академикові. Заразом Міністерство бачить потребу — щоб академикам у приміщенні Академії, навіть у тимчасовому, забезпечена була спромога мати кімнати для таких робіт — не менш як 30 кв. саж. на кожного, і щоб рівночасно з капіталів, які призначено на наукові заповзяття Академії, могли для них відпускатися потрібні для цього кошти.

Ці первісні наукові установи, які таким чином постепенево творитимуться в залежности від дальшої енергійної роботи академиків і самої Академії, повинні більш-менш швидко перетворитися на ті великі національні установи й Музеї, про які йде мова в статуті Академії і в доданих записках.

VII

Третій відділ, Відділ соціяльних наук, своєю конструкцією так само багато де в чому являється цілком новітньою формою академичних установ. Науки соціяльні в Петербурзькій та инших академіях заступ-

лено тільки поодинокими катедрами, і тільки Académie des Sciences Morales et Physicues у Парижі та ще, мабуть, почасти British Academy в Лондоні наближаються в певній мірі до ладу майбутньої Української Академії.

Відділ розпадається на дві класи — правничих та економичних наук. З них найбільшу новину своєю структурою являє класа економичних наук, як числом катедр, так і їх характером. Разом із широким розробітком питань чисто наукових тут свій вислов здобули також завдання прикладного характеру, найтіснішим чином зв'язані з запитаннями економичного життя Вкраїни. Значна частина катедр відділу має саме отаку вдачу та й уперше просувається в структурі академій, як, приміром, теорія кооперації. Обгрунтовано це тими ж згаданими потребами, які викликано тією руїною матерьяльних вартостів і тим перебудуванням економичного життя, що примушують направити всі сили на швидке покращання економичного ладу Вкраїни. А всі заходи в цій царині, так само, як ми це бачили і в питаннях, зв'язаних з прикладним природознавством, вимагають величезної дослідчої праці в тих царинах, де майже не розпочиналися досліди як цих відносин, так і наукового обчислення економичних з'явищ. На цю мету в відділі, крім постійних комісій, на першу чергу поставлено дві вчені установи — Інститут економичної кон'юнктури та Демографичний інститут. Обидва вперше приводяться в зв'язок з Академією наук. Усеньку їхню структуру направлено на наукове обчислення та дослідження з'явищ соціального та економичного життя України в зв'язку з загальними умовами всесвітнього життя. В них на першу чергу висуваються ті питання, що їхнє розв'язання викликається потребами держави.

Разом з тим, отак, як ми це бачили і в других відділах, відділ здобуває спромогу широко розвивати дослідчі установи й перемінювати їх відповідно до всіх новітніх завдань, які виникають.

Безперечно, що цим шляхом Відділ може увійти в зв'язок з цілою низкою питань, які виникають як у відомствах Міністерства фінансів, так і Міністерства торгу й промисловости, земельних справ та праці. Дальше життя покаже, в яких формах має виявитися зв'язок їхніх наукових завдань з працею Відділу соціальних наук — та в усякім разі в статуті Академії дається широка спромога для розвитку цього зв'язку.

VIII

Опріч такої організації відділів та їх установ в усій нашій структурі Академії можна зазначити от які особливости.

Спільне зібрання, зберігаючи повну вільність для праці відділів, являється верховним відпоручником Академії. Воно разом із Головою-президентом заступає собою Академію наук в тих випадках, коли підіймаються питання, які виходять поза межі компетенції котрогось одного відділу. При ньому можуть бути зорганізовані також комісії та установи, з яких у статуті мається на гадці тільки одне — Фотографичний інститут, але згідно з вимогами життя Академія може закласти ще й инші.

Все правування Академії засновано на широкому й повному самоврядуванні та на незалежности її від будь-якого впливу виконавчої державної влади, і рівночасно Академію наук як найвищу на Вкраїні наукову установу високо поставлено в державнім ладі країни. Немає потреби докладно доводити необхідність такого впорядкування, бо тіль-

ки отаке її становище дасть їй спромогу розвинути усю ту силу для наукової праці, якої так треба для майбутньої долі українського народу та задля розвитку Вкраїни.

До статуту нової Академії — на одміну, приміром, супроти Петербурзької, але на відповідність до більшости всіх инших Академій,— запроваджено обов'язкову вимогу, щоб геть усе, що видається Академією, друкувалося однією мовою, в данім разі вкраїнською. В цій записці вже не раз було вказувалося на тую вагу, яку Академія наук повинна мати для розвитку вкраїнської мови. Отже, виходячи з тих самих міркувань заведено до статуту й оту обов'язковість. Вона, накладаючи на Академію велику працю, очевидячки, може бути переведена до життя тільки в такому разі, коли новітня Академія змагатиметься до чистоти мови і старанно віднесеться до цього завдання, складеного на ню історичним ментом, який ми перебуваємо. Міністерство освіти гадає, що Академія оце завдання виконає і що наукова, а разом з тим і літературна мова вкраїнська знайде в Академії міцне знаряддя для свого розвитку. Це показує історія инших слов'янських народів, де видко, яку вагу мали для них у цій царині національні академії — в XVIII ст., приміром, академія Петербурзька для розвитку російської літературної мови, а у XX — Білградська та Загребська для сербської. Нема підстав гадати, щоб і Київська Академія наук не виконала цього національного завдання, яке на ній лежить.

Та, підносячи вагу української мови, Міністерство не вважало можливим, щоб усі видання друкувалися самісінькою вкраїнською мовою. Як інтерес науки, при невеликому всесвітньому розповсюдженні вкраїнської мови, так і інтереси людей цілої Вкраїни, з якими перебувати у жвавому зв'язку є потреба для кращого будучини Академії, але які не всі користуються в науковій праці вкраїнською мовою, ті інтереси вимагають, щоб Академія мала широку змогу друкувати й иншими мовами. Це зроблено в статуті Академії тим способом, що до статуту заведено право кожного автора, рівночасно з видаванням українського тексту своєї праці, містити і в виданнях Академії тією мовою, яку він сам Академії вкаже.

Треба зупинитися в небагатьох словах ще на одній рисі академичного ладу, а саме, що при ній складено на її наукові заповзяття особливі капітали, які відпускаються в обрахунковому порядку з державних засобів у значних розмірах (1 млн. 500 тис. на рік). Тут закладається одразу один з найдужчих засобів для допомоги науковій праці, які вироблено історією людства. Свідомість усієї ваги цього засобу виясувалася тільки за останніх десятиріччів, після того, як Карнегі дав такого роду засоби з розпорядження американських учених. Маючи в своїй розпорядимости значні, щороку забезпечені асігнування, Академія не тільки може розпочинати геть усякі наукові заповзяття — експедиції, окремі досліди, витворення приборів, належне поставлення дослідів та спостережень, підготовку наукових видань і т. и.,— але може вона піддержувати й викликати ініціятиву на цім шляху для всіх учених України. Ці капітали або фонди не повинні служити тільки для наукових заповзяттів самої Академії — вони повинні, за її розпорядженням, піддержувати почини инших, йти за її вирішенням на зміцнення наукової праці, як окремих осіб, так і наукових установ України. З цією метою Академія має право притягати до керування цими фондами або капіталами — на підставі вироблених нею правил — сторонніх для неї вчених.

Оце основні риси в організації нової Української Академії наук,

яка, вважаючи на проект і статут, могтиме, коли знайдуться люде для здійснення цієї справи, зробитися великим і дужим знаряддям в великій, мирній, спільній праці всього людства на користь не тільки рідній країні, але й цілому людству. Міністерство має повну надію, що люде на це знайдуться.

Воно подає свій проект на розгляд Раді Міністрів в повній свідомости того величезного значіння, яке новітня наукова установа в стародавньому Київі матиме як для Вкраїни, так і для всього людства. Справа, для якої початок кладеться оцим законопроектом, не справа скороминущого дня, але з нею зв'язується майбутня доля довгих поколінь.

Управляючий Міністерством народньої освіти та мистецтв,
сенатор *Н. Василенко*

Пояснююча записка до законопроекту про заснування Української Академії наук у Київі.— К., 1918. (Друкарський примірник.)

№ 62

ПОВІДОМЛЕННЯ М. П. ВАСИЛЕНКА ПРЕСІ ПРО ХІД РОЗГЛЯДУ «ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У КИЄВІ»

22—23 жовтня 1918 р.[1*]

Украинская Академия наук в Киеве

В № 115 «Русского голоса» сообщены совершенно неверные сведения о судьбе проекта «Украинской Академии наук в Киеве». Еще более неправдоподобные сведения доходят до меня с других сторон.

Ввиду этого считаю необходимым просить органы печати[2*] напечатать следующее мое сообщение.

При распределении 12 октября в Совете Министров дел на следующую неделю, вследствие срочности некоторых законопроектов Министерства внутренних дел и Военного, для законопроектов Министерства народного просвещения, в том числе для законопроекта об Академии наук, была назначена только[3*] суббота 19 октября. В среду я просил министров финансов и продовольствия поменяться со мной очередями[4*], и они уступили мне пятницу. В этот день[5*] на вечернее заседание Совета Министров для дачи объяснений по законопроекту[6*] были приглашены мною[7*] акад. В. И. Вернадский и профессора А. Е. Крымский и М. И. Туган-Барановский, которые принимали участие в выработке законопроекта[8*] по Академии наук. Вечернее заседание в пятницу, 18 октября, было, как известно, неожиданно отменено.

В субботу заседание открылось около 3 ч. дня. Сначала шло частное совещание, на котором председательствовал Ф. А. Лизогуб и которое очень затянулось. Когда в начале, сколько мне помнится, 6-го ча-

---

1* Датується за поміткою М. П. Василенка.
2* Викреслено автором слово «печать», написано зверху «органы печати».
3* Слово «только» дописано автором.
4* Слово «очередями» дописано автором.
5* Слово «мною» закреслено.
6* Слова «по законопроекту» дописані.
7* Слово «мною» дописано.
8* Частина слова «законопроекта» («закона») дописана автором.

са, Ф. А. Лизогуб отправился к пану Гетману для вручения отставки кабинета, началось деловое заседание кабинета под моим председательством. Рассмотрен был целый ряд спешных мелких законопроектов, преимущественно финансового характера. В конце заседания приступили к рассмотрению проекта Академии наук. Было принято несколько §§ без прений. Когда подошли к определению[1*] числа академиков, последовали очень существенные возражения. Ввиду того, что на заседании не присутствовали[2*] ни акад. Вернадский, ни проф. Крымский, ни проф. Туган-Барановский, которые могли бы представить серьезные данные в защиту определенного проектом числа академиков, я предложил *отложить*[3*] рассмотрение законопроекта и пригласить[4*] указанных выше лиц. Совет Министров согласился со мной. Таким образом, ни отклонение проекта, ни взятия его обратно мной не имели места. Проект находится в Совете Министров и может быть заслушан в первое же заседание.

Со стороны материальной проект не встретил никаких затруднений. И министр финансов А. К. Ржепецкий и товарищ министра Г. М. Курилло, и директор кредитной канцелярии Х. М. Лебедь-Юрчик и члены бюджетной комиссии, сознавая всю важность скорейшего проведения проекта Академии, употребили все меры к тому, чтобы обеспечить будущую Академию необходимыми средствами. Я не могу без самой[5*] глубокой благодарности вспомнить об этом. Штаты и смета Академии рассматривались в бюджетной комиссии вне очереди.

Они рассмотрены, утверждены бюджетной комиссией и вместе с копией протокола ее находятся в Совете Министров. Словом, повторяю, все готово, все находится в Совете Министров, и как только сформируется кабинет моему преемнику на посту министра народного просвещения остается только поставить законопроект об Академии наук в очередь к слушанию.

Бывший министр народного просвещения,
сенатор *Ник. Василенко*

Помітка: Надіслано 22 і 23-го жовтня до редакції «Відродження», «Нова Рада», «Голос Києва», «Русский Голос»[6*]

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 15—15 зв. Оригінал. Машинопис.

[1*] Слово «определению» дописане автором.

[2*] Після слів «не присутствовали» закреслено фразу «те лица, которые приняли участие в выработке проекта».

[3*] В документі підкреслено.

[4*] Слово «пригласить» надписане зверху замість закресленого «с тем, чтобы были приглашены».

[5*] Слово «самой» дописане автором.

[6*] Помітка М. П. Василенка.

№ 63

ЛИСТ ТИМЧАСОВО УПРАВЛЯЮЧОГО МІНІСТЕРСТВОМ НАРОДНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА ДО ОТЦЯ-НАМІСНИКА КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ УСПІНСЬКОЇ ЛАВРИ ПРО ВІДВЕДЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ГОЛОСІЇВСЬКОГО ЛІСУ ДЛЯ ПОТРЕБ УАН

24 жовтня 1918 р.

Для Української наукової академії необхідно мати поблизу м. Києва землі: під обсерваторію — до 10 дес., під Ботаничний сад — до 120 дес. і під Акліматизаційний парк — до 300 дес., всього 430 дес. прикупі. Комісія на чолі з бувшим міністром освіти та мистецтва Н. П. Василенком, яка взяла на себе підшукати підходяще місце, обглянула всі околиці Києва і вирішила, що найбільш здатним для зазначеної мети з'являється південна частина Голосієвської лісової дачі з боку Китаєва, де є возвишеність для обсерваторії і великі косогори, особливо придатні для Акліматизаційного парку. Нині начальник Управління земельних справ, пан Косюра, якому паном міністром було доручено з'ясувати можливість налагодити цю справу, прислав до Міністерства повідомлення, що Ваше Високопреподобіе і Духовний Собор прихильно поставилися до високої та надзвичайно важної потреби для добробуту Української держави і дали принціпову згоду відвести зазначену площу землі, при умові передання Києво-Печерській лаврі відповідної кількости сільськогосподарських державних земель. Як тепер уже з'ясовано, таку землю в кількости 430 дес. може бути відведено з Ольшаницького або Богуславського державних маєтків.

Повідомляючи про це, ласкаво прохаю Ваше Високопреподобіе надіслати до Міністерства постанову Духовного Собору про згоду на обмін землею, щоби можна було, як слід, оформити цю справу.

Сподіваючись, що як обсерваторія, так особливо Ботанічний та Акліматізаційний парк немало сприяли б поліпшенню становища сусідніх земельних маєтків Св. Лаври.

Користуючись випадком, прошу прийняти запевнення в глибокім поважанні.

Тимчасово управляючий Міністерством
народньої освіти та мистецтва *Петро Дорошенко*

Помітка: При цьому прикладується відбиток донесення п. Косюри від 24 жовтня 1918 р. за № 148 *.

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 136, арк. 3—3 зв. Оригінал. Машинопис.

---

* Помітку написано рукою П. Дорошенка. Документ зберігається в цій самій справі.

№ 64

ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПРО АСИГНУВАННЯ КОШТІВ НА УТРИМАННЯ УАН

13 листопада 1918 р.

Затверджую.
Павло Скоропадський.
13 листопаду 1918 року. Київ.
Посвідчив: Державний секретар,
сенатор Сергій Завадський.

Ухвалена Радою Міністрів постанова про асигнування в розпорядження міністра народньої освіти та мистецтва 869 216 крб. 69 коп. на утримання Української Академії наук в Києві.

Асигнувати в розпорядження міністра народньої освіти та мистецтва з коштів Державної скарбниці в рахунок сміти 1918 р. на утримання Української Академії наук в Києві до 1 січня 1919 р.: на господарські та організаційні видатки п'ятьсот шістьдесять шість тисяч двісті пятьдесять (566 250) крб. та на штатні видатки триста дві тисячі девятьсот шістьдесять шість (302 966) крб. 69 коп., а разом вісімсот шістдесят дев'ять тисяч двісті шістнадцять (869 216) крб. 69 коп.

В. об. Голови Ради Міністрів *А. Ржепецький*
За міністра народньої освіти та мистецтва
товариш міністра *Петро Холодний*

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 51. Копія. Машинопис. Державний вістник.— 1918.— № 73.— 22 листоп.

№ 65

ЗАКОН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПРО ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У м. КИЄВІ *

14 листопада 1918 р.

Затверджую.
Павло Скоропадський.
14 листопада 1918 р. м. Київ.
Посвідчив: Державний секретар,
сенатор Сергій Завадський.

Ухвалений Радою Міністрів Закон про заснування Української Академії наук в м. Києві.

1. Ухвалити докладені до цього статут та штати Української Академії наук в м. Києві та її установ і закон цей перевести в життя з 1 листопада 1918 р.

2. З-поміж перелічених у статуті наукових установ Академії, окрім постійних комісій, витворюються в біжучому році: Фізичний інститут, Геодезичний інститут, Лабораторія для спроб над матеріялами при Інституті прикладної механіки, Ботанічний сад, Акліматизаційний сад,

* Заголовок документа.

Демографічний інститут, Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України.

3. Академії наук дається доручення розробити й подати на затвердження законодатним порядком штати та обрахунок слов'янської кляси при Історично-філольогічному відділі Академії згідно з приміткою третьою § 6 статуту Академії.

4. Всі инші установи, які перелічено в статуті Академії, закладаються в виробленій нею послідовности. При тому їх діяльність зазначається статутом, що його вона сама затверджує, а штати подаються од Академії на затвердження встановленим порядком.

5. Первісний склад Академії становлять дванадцятеро академіків, що на подання од міністра народньої освіти та мистецтва, призначає пан Гетьман, по чотири на кожен відділ, з-посеред таких осіб, яких місце їх побуту дає спромогу негайно приступити до діяльности в Києві. Ці дванадцятеро академіків творять Спільне зібрання та відділи Академії наук.

6. Складені таким способом Спільні зібрання та три зібрання відділів Академії наук негайно приступають до обрання з-поміж себе Голови-президента Академії, її Неодмінного секретаря та всіх инших виборних осіб, показаних статутом, у порядкові, який зазначено статутом, Перше Спільне зібрання Академії та перше зібрання відділів скликають найстарші літами академики, і вони ж на тих зібраннях головують і подають на затвердження вибраних на них службових осіб Академії, згідно з порядком, показаним у статуті. Ці перші зібрання скликаються тільки для обрання службових осіб.

7. Коли пан Гетьман затвердить Голову-президента Академії, її Неодмінного секретаря та инших виборних службових осіб, котрі показано у статуті, тоді Спільне зібрання та Зібрання відділів уважаються зорганізованими та й можуть, скликаючись тим порядком, що показано в статуті, приступити до обрання дальших академиків та до вирішення других справ, які підлягають їхньому віданню.

8. Уповноваження обраного таким способом першого Голови-президента Академії та її Неодмінного секретаря мають силу аж доти, доки число академиків у Спільному зібранні не досягне 24 академиків; тоді призначаються нові вибори Голови-президента та Неодмінного секретаря, згідно з статутом Академії, на трьохрічча. Так само, перші голови відділів задержують свої уповноваження доти, доки число академиків на відділах не досягне: на Відділі історично-філологічних наук семерох академиків; на Відділі фізично-математичних наук десятерох академиків, і на Відділі соціяльних наук семерох академиків.

9. Надати право Академії наук визначати обрахунковим порядком ті суми, що потрібні кожного року на господарські та організаційні трати, та вносити їх на затвердження встановленим у статуті порядком, аж доки Академія наук остаточно зорганізується і буде спромога ввести господарські трати в обрахунок.

В. об. Голови Ради Міністрів *А. Ржепецький*
Міністр народньої освіти та мистецтва [П.] *Стебницький*

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 19—21. Копія. Машинопис. Державний Вістник.— 1918.— № 73.— 22 лист.
Кучмаренко В. А., Шмельов В. Г. Українська Академія наук у 1918—1927 рр. // Архіви України,— 1992.— № 4.— С. 40—47.

№ 66

ЛИСТ МІНІСТРА НАРОДНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА П. Я. СТЕБНИЦЬКОГО ДО М. І. ПЕТРОВА ПРО ВКЛЮЧЕННЯ ЙОГО КАНДИДАТУРИ ДО ПЕРВІСНОГО СПИСКУ ЧЛЕНІВ УАН

14 листопада 1918 р.

Високоповажаний Микола Іванович

В зв'язку з ствердженням законопроекту про Українську Академію наук я маю представити на санкцію пана Гетьмана список кандидатів, які складають первісну організацію Академії і її внутрішнього життя та наукової роботи.

З свого боку, я вважаю за свій обов'язок вшанувати Ваши заслуги в сфері історії української літератури і взагалі Вашу довголітню наукову працю включенням Вас в цей основний список членів Україн[ської] Академії наук по Істор[ично]-філологичн[ому] відділу.

Окрім Вас в склад цього відділу мають ввійти Д. І. Багалій, А. Є. Кримський і С. Смаль-Стоцький.

Не відмовте в можливо короткий час повідомити мене, чи згоджуєтесь Ви на це моє бажання, а також прислати своє коротеньке «curriculum vitae» * і список Ваших наукових творів.

Прошу Вас прийняти вирази глибокої пошани.

[*П. Я. Стебницький*]

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 18. Копія. Машинопис.

№ 67

НАКАЗ ГЕТЬМАНА ВСІЄЇ УКРАЇНИ ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ ДІЙСНИХ ЧЛЕНІВ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

14 листопада 1918 р.

Призначуються дійсними членами Української Академії наук:

а) по Відділу історично-філологичних наук:

1. Заслужений професор Харківського університету Дмитро Іванович *Багалій.*

2. Ординарний професор Українського київського державного університету Агафангел Юхимович *Кримський.*

3. Заслужений професор Київської духовної академії Микола Іванович *Петров.*

4. Професор Чернівецького університету д[октор] Степан *Смаль-Стоцький;*

б) по Відділу фізично-математичних наук:

1. Ординарний академик Російської Академії наук Володимир Іванович *Вернадський.*

2. Професор Київського політехнічного інституту Степан Прокопович *Тимошенко* **.

3. Професор Київського політехнічного інституту Микола Феофанович *Кащенко.*

---

* життєпис (лат.).

** В документі підкреслено.

4. Заслужений ординарний професор Київського університету Св. Володимира Павло Аполлонович *Тутковський;*

в) по Відділу соціяльних наук:

1. Ординарний професор Київського українського державного університету Михайло Іванович *Туган-Барановський.*

2. Професор Катеринославського університету Хведір Васильович *Тарановський.*

3. Ординарний професор Київського політехнічного інституту Володимир Андрієвич *Косинський.*

4. Член-секретар Комісії по розбору давніх актів Орест Іванович *Левицький.*

Гетьман всієї України *Павло Скоропадський*

Міністр народньої освіти і мистецтва,
сенатор *П. Стебницький*

З первотвором згідно:

Начальник II відділу
Департаменту загальних справ
державної канцелярії *С. Ганькевич*

За старший діловод *

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1, арк. 19—19 зв. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 68

СТАТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У КИЄВІ

*26 листопада 1918 р.**

Розділ I

Загальні тези

§ 1. Українська Академія наук у Києві є найвища наукова державна установа на Вкраїні, що перебуває в безпосередньому віданню верховної власти.

§ 2. Українська Академія наук у Києві: *а)* намагається поширювати, поглиблювати і розповсюджувати наукові дисципліни, а разом і збагачувати їх новими відкриттями на користь людськости; *б)* пособляє об'єднанню та організуванню наукової праці на Вкраїні та допомагає витворенню дослідничих інститутів для всіх паростей людського знаття; *в)* як найвища вкраїнська наукова національна установа, Академія, визнаючи українську національну культуру з її оруддям — українською мовою — ставить собі на меті, окрім загальнонаукових завдань, виучувати сучасне й минуле Вкраїни, української землі та народу.

§ 3. Академія як найвища на Вкраїні науково-досліднича установа дає відповідь на наукові запитання всім інституціям та особам, коли вони до неї вдаються, і розглядає нові винаходи та відкриття, які до неї засилаються для досліду.

§ 4. Академія в усіх справах, що торкаються наук та освіти, має право безпосередньо зноситися з усіма установами.

* Дата опублікування.

§ 5. Академія поділяється на три відділи: *а)* Перший — історично-філологічних наук, а при ньому — класа вкраїнського красного письменства; *б)* Другий — фізично-математичних наук, де є класа основна та класа прикладного природознавства; *в)* Третій — соціяльних наук, з класами наук юридичних та економічних.

Примітка. Кожен з відділів Академії, коли він визнає це за необхідне, може сполучати та переділяти групи наук ще й инакшим класуванням.

§ 6. По штату в Академії мають бути дійсні члени Академії (академики) для таких паростей знаття:

а) на Відділі історично-філологічних наук двадцять двоє (22) академиків для таких паростей знаття: 1) історія українського народу — 3 академики; 2) граматика та історія вкраїнської мови — 2 академики; 3) українська народня словесність — 1 академик; 4) історія вкраїнського письменства — 1 академик; 5) історія вкраїнського мистецтва в зв'язку з усесвітньою історією мистецтва — 2 академики; 6) етнографія та історична географія України — 1 академик; 7) археологія України та її помічні науки — 1 академик; 8) історія української церкви в зв'язку з усесвітньою історією церкви — 1 академик; 9) історія Литви; 10) класична філологія; 11) загальне язикознавство (індоєвропейська група); 12) арабо-іранська філологія; 13) тюркологія; 14) слов'янська історія, мова, література та давнина, переважно, як вони стосуються до України; 15) всесвітня історія; 16) візантологія; 17) історія всеевітньої літератури; 18) філософія.

Примітка 1. Для паростей знаття, зазначених цифрами від 9 до 18 включно, число академиків у межах кожної знаттєвої паросте не закріпляється; отже, на загальне число десятьох академиків може трапитися більш ніж один академик для тієї чи иншої з-поміж названих десятьох паростей знаття.

Примітка 2. Класа українського красного письменства складається з трьох членів, які вибираються з-поміж найвидатніших українських письменників та літературних і художніх критиків. Класа має дбати, щоб українська літературна мова добре розвивалася й була чиста.

Примітка 3. В складі Першого відділу організується класа слов'янства та історично з ним сполучених народів. Мають це бути такі катедри: 1) історія Росії; 2) історія слов'янства; 3) російська мова та письменство; 4) білоруська мова та письменство; 5) польська мова та письменство; 6) чеська та словацька мова й письменство; 7) сербська та хорватська мова й письменство; 8) болгарська та словінська мова й письменство; 9) литовська мова та письменство; 10) мадярська мова та письменство; 11) румунська мова та письменство; 12) жидівська мова та письменство. Час і порядок здійснення, як для поодиноких катедр, так і для цілої класи визначається Академією наук.

б) На Відділі фізично-математичних наук, де є класи основна та прикладного природознавства — тридцять (30) академиків, і при тому:

α) в основній класі чотирнадцять (14) академіків по таких паростях знаття: 1) математика; 2) механіка; 3) астрономія; 4) фізика; 5) хімія; 6) геологія; 7) мінералогія; 8) ботаніка; 9) зоологія; 10) географія;

β) в класі прикладного природознавства — шістнадцять (16) ака-

деміків для таких паростей знаття: 11) прикладна фізика — 2 академики; 12) прикладна хімія — 2 академики; 13) прикладна механіка — 2 академики; 14) медична біологія (експериментальна медицина) — 5 академиків; 15) сільськогосподарча біологія — 2 академики.

Примітка. Чотири академики основної класи та три академики класи прикладного природознавства можуть бути обібраними як для зазначених, так і для инших паростей природознавства та математики.

в) на Відділі соціяльних наук, що складається з клас наук юридичних та економічних, двадцять (20) академиків: α) в класі юридичних наук — дев'ять (9) академиків для таких знаттєвих паростей: 1) філософія права; 2) порівняльна історія права; 3) історія західноруського та вкраїнського права; 4) слов'янське законознавство; 5) українське звичаєве право; 6) державне, адміністраційне та міжнародне право; 7) церковне право; 8) кримінологія; 9) цівільне право та цівільна політика; β) в класі економічних наук одинадцять (11) академиків для таких паростей знаття: 10) соціологія; 11) теоретична економія; 12) економія сільського господарства; 13) економія торгу та промисловости; 14) економія кредиту, банків та грошового обороту; 15) наука про фінанси; 16) історія народнього господарства; 17) теорія кооперації; 18) соціяльна політика; 19) господарська географія та народнє господарство на Вкраїні; 20) статистика.

§ 7. В віданню Академії знаходяться такі установи й постійні комісії:

а) при Академії — Національна бібліотека, яка має свій осібний статут; *б)* при Спільному зібранню — друкарня з словолитнею, літографією, цінкографією та фототипією; Фотографічний інститут, Постійна комісія для складання словника українських діячів науки, історії, мистецтва та громадського руху; *в)* при Відділі історично-філологічних наук — кабінет експериментальної фонетики; кабінет експериментальної психології; Постійні комісії: а) для видавання пам'яток мови, письменства та історії; б) для складання історично-географічного словника вкраїнської землі; в) діялектологічна; г) для обслідування пам'яток українського мистецтва; д) для складання словника живої вкраїнської мови; е) для складання історичного словника вкраїнської мови; ж) ортографічно-термінологічна; з) для збірання та видавання фольклорного матеріялу; і) для видавання пам'яток новітньої української літератури; к) для присудження премій за наукові писання.

Примітка. Для членів Академії на катедрах археології, історії та історії мистецтва застерігається переважне право користуватися колекціями відповідних відділів Національного музею з метою їх вивчання та видавання.

г) при Відділі фізично-математичних наук — академічні: Астрономічна обсерваторія, Хімічна лабораторія, Фізичний інститут, Національний зоологічний музей, Ботанічний сад, Національний ботанічний музей та гербарій, Національний геологічний та Палеонтологічний музей, Національний мінералогічний Музей з інститутом, Національний антропологічний музей з Інститутом, Інститут експериментальної зоології, Інститут експериментальної ботаніки, Фізично-географічний інститут, Біологічна станція Озівського моря, Інститут прикладної хімії з державною аналітичною лабораторією, Інститут прикладної механіки, Інститут прикладної фізики, Акліматизаційний сад, Геодезичний інсти-

тут і при ньому Геодезична рада, Інститут наукової експериментальної медиціни та ветеринарства.

д) при Відділі соціяльних наук — академічні: 1) для класи наук юридичних: постійні комісії — а) для виучування звичаєвого права України; б) для виучування західньоруського та вкраїнського права; 2) для класи економічних наук: Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України; Демографічний інститут; Постійна комісія для виучування соціяльного руху, коло якої знаходиться соціяльний музей.

§ 8. До складу Академії належать: почесні члени, дійсні члени (академики — § 22), члени класи українського красного письменства та члени-кореспонденти.

§ 9. Академія, за постановами Спільного зібрання або відділів, видає праці: Спільного зібрання, відділів, наукових установ, комісій, членів Академії та приватних осіб у формі періодичних та окремих видань або збірників, силуючись якнайбільше розповсюджувати їх на Вкраїні та поза її межами. Прибутки з видань ідуть на поширення видавничої діяльности Спільного зібрання, відділів, установ та комісій, по належности в їх власні кошти.

§ 10. Академія піддержує зносини з чужоземними академіями та науковими товариствами і має право вступати в міжнародні та инші союзи й спілки академій та наукових товариств, а також має право скликати з'їзди.

§ 11. Щоб науки розвивалися, Академія організує експедиції, екскурсії, спробні станції, установи і т. ин.; їм робиться геть усяка допомога од держави та державних установ.

Розділ II

Права Академії

§ 12. Внутрішній розпорядок свого життя Академія встановлює сама.

§ 13. Академія користується всіма правами юридичної особи. Їй надається право набувати, відчужувати, заставляти рухоме й нерухоме майно, вступати в зобов'язання, позивати до суду та відповідати на суді.

§ 14. В справах фінансового та бюджетного характеру Академія має зносини з відповідними законодавчими установами через міністра народньої освіти та мистецтва, а в инших справах може звертатися до них і безпосередньо.

§ 15. З Радою Міністрів та з иншими державними установами Академія в усіх справах може зноситися й безпосередньо.

§ 16. Голова-президент Академії обіраєтьсяАкадемією та представляється на затвердження верховній владі через Раду Міністрів. Неодмінний секретар, голови відділів, академики та директори установ обіраються Академією та подаються Головою-президентом Академії через міністра народньої освіти й мистецтва на затвердження верховній власті.

§ 17. Державний сенат засилає до Академії накази: з усіма иншими державними установами Академія зноситься безпосередніми завідомленнями.

§ 18. Подаючи обрахунки, Академія має право робити представлення про збільшення числа катедр та академиків.

§ 19. Академії, згідно з пунктом «б» § 2-го, надається право закладати наукові установи як у Києві та на Україні, так і поза її межами. Наукові встанови Академії, котрі перебувають на території инших держав, закладаються й управляються в порядкові міжнародних зносин з відповідними правительствами.

§ 20. Всі видання, які випускає Академія, дозволяються до друку Неодмінним секретарем Академії.

§ 21. Всі видання Академії обов'язково повинні друкуватися українською мовою. Коли б автор забажав, Академія друкує ту саму працю рівночасно одною з отаких мов, якої забажає автор: французькою, німецькою, англійською, італійською та латинською.

Примітка. В виняткових випадках, коли б котрийсь з відділів Академії наук вважав потрібним надрукувати що-небудь иншою мовою, окрім згаданих п'ятьох, він повинен кожного разу вдатися за дозволом до Спільного зібрання Академії наук з грунтовним умотивуванням свого бажання. В усякому разі число примірників, друкованих инакшою мовою, опріч згаданих п'ятьох, не має перевищувати однієї четвертини числа примірників, друкованих мовою українською.

§ 22. Все, що друкується в межах України будь-якими мовами, засилається в одному примірникові до Академії задля бібліотек відділів, установ та катедр, незалежно від тих примірників, які надходять до Національної бібліотеки.

§ 23. Дійсні члени Академії та науковий персонал тих установ, які перебувають у її віданню, користуються перевагами по учебній службі, означеними в діючому законодавстві, причому для пенсії зараховується вся державна служба, де б вона не відбувалася.

§ 24. Всі члени Академії, службові особи її та відділів, а також особи наукового персоналу тих установ, які перебувають у віданню Академії, обіраються на підставі правил, що їх викладено в розділах III та IV цього статуту. Щодо Голови-президента Академії, голів відділів, Неодмінного секретаря, дійсних членів та директорів тих установ, які перебувають у віданню Академії, то вони затверджуються порядком, зазначеним у § 16, а всіх инших службових осіб Академії та її установ затверджує Голова-президент Академії.

§ 25. Академія має право виписувати з-за кордону книжки, відносні до наук інструменти та всякого роду речі, помічні предмети й матеріяли, не платячи мита.

§ 26. Книжки, журнали, часописи і взагалі всі друки та рукописи, які виписує Академія, відані нею наукові установи, почесні й дійсні члени Академії, через книгарів або почтою надходять безпосередньо до Академії, установ, почесних і дійсних членів без будь-якого перегляду.

§ 27. Відділи Академії мають право давати за видатну наукову діяльність ступінь доктора honoris causa, яку встановлено законом для вищих шкіл. Постанови кожного відділу про присуджений ступінь затверджує Голова-президент Академії і він сповіщає про це міністра Народньої освіти та мистецтва.

§ 28. Академія та її відділи мають право закладати постійні й тимчасові комісії. В склад цих комісій на рівні з членами Академії та науковим персоналом відданих нею установ мають право входити й сторонні особи.

§ 29. Дійсні члени Академії можуть, коли того забажають, органі-

зувати наукові семінарії та инші наукові роботи для осіб, що готуються до наукової діяльности.

§ 30. Академії надається право видавати льготні свідоцтва командированим особам на право переїзду, так само й провозу тягарів, направлених до Академії або до її установ, по найменшому із існуючих льготних тарифів.

§ 31. Пакунки, вагою до одного пуду, та листи до одного фунту, які посилаються почтою на ім'я Академії або віданих нею наукових установ, зазначених у цьому статуті, а рівно ж і такі самі почтові відправки такої самої ваги з Академії та її установ, увільняються від будь-яких почтових оплат.

Розділ III

Самоврядування Академії

А. Наукова частина

§ 32. Голова-президент Академії обірається у Спільному зібранню Академії з-поміж дійсних членів на трьохріччя, з правом поновного обрання, як мине той речинець. Голова-президент Академії затверджується верховною владою (§ 16) через Раду Міністрів.

§ 33. Перед виборами Голови-президента Академії на черговому Спільному зібранню оголошуються кандидати на цю посаду. На найблизчому черговому Спільному зібранню одбувається вибір Голови-президента закритим голосуванням; при цьому в Зібранню мають бути не менше як дві третини дійсних членів Академії, котрі по закону повинні бути присутними в Спільному зібранню. Коли така кількість ($^2/_3$) дійсних членів не прибуде на Спільне зібрання, визначене для обирання Голови-президента, то вибори переносяться на найблизче чергове Спільне зібрання з такою самою ($^2/_3$) обов'язковою кількістю дійсних членів. Коли ж і це Спільне зібрання не згуртує в собі зазначеної кількости дійсних членів, то обрання Голови-президента одбувається на дальшому найблизчому черговому Спільному зібранню при умові, що на ньому буде не менш од половини дійсних членів, котрі по закону повинні бути присутніми на Спільному зібранню (§ 63).

У всіх випадках, зазначених у цьому параграфі, обібраним за Голову-президента Академії вважається той із дійсних членів, хто здобуде не менш, як дві третини голосів наявних членів даного Зібрання.

§ 34. Голова-президент Академії слідкує, щоб усі закони та правила, які торкаються внутрішнього розпорядку та обов'язків Академії, виконувалися. Він охороняє права Академії і доглядає за виконанням її повинностей.

§ 35. Голова-президент головує на Спільних зібраннях Академії.

§ 36. Голова-президент Академії передає через міністра народньої освіти й мистецтва на затвердження верховній власти вибраних Академією: Неодмінного секретаря, голів відділів, дійсних членів та директорів наукових установ. Своєю властю він затверджує службові особи Академії та її установ, од V класи посад включно до VIII, і постанови відділів про присудження наукового ступіня докторів honoris causa (§ 27).

§ 37. Голова-президент Академії в усіх справах і зносинах являється представником Академії.

§ 38. Голова-президент Академії скликає, коли буває потреба, надзвичайні Спільні зібрання Академії (§ 84).

§ 39. Голова-президент Академії має право вносити на Спільні зібрання Академії внески, які торкаються урядування Академії.

§ 40. На випадок хороби або відсутности Голови-президента Академії його заступає один з голов відділів, найраніш обібраний в академики.

§ 41. Неодмінний секретар Академії обірається на черговому Спільному зібранню Академії з-поміж дійсних членів, тим порядком, який зазначено в § 33, на трьохріччя, з застереженням права на поновне обрання, як мине той речинець. Неодмінного секретаря Академії затверджує верховна власть за поданням до Голови-президента через міністра народньої освіти й мистецтва (§ 16).

§ 42. Неодмінний секретар Академії веде листування ім'ям Академії з науковими установами. Він, ізнов, відає справи Спільного зібрання та справи, що торкаються декількох відділів, а також складає щорічне звідомлення Академії.

§ 43. Неодмінний секретар за згодою з Головою-президентом установлює порядок для обговорення справ на засіданнях Спільного зібрання Академії і веде журнал їх. Він розпечатує всі папери, які надходять на ім'я Академії; він сповіщає Спільне зібрання про все, що йому загадує Голова-президент Академії, і про всі справи, які належать до відання Спільного зібрання. Кожен член Академії, котрий має про щось сповістити Спільне зібрання листовно або на словах, застерігає про це Неодмінного секретаря перед початком засідання.

§ 44. Неодмінний секретар дає дозвіл друкувати всі видання Академії, що й зазначує на них відповідним написом (§ 20).

§ 45. Неодмінний секретар переховує велику й малу печатки Академії, заготовляє й закріпляє дипломи, що дає Академія, підписує всі папери, що виходять од імени Академії, і слідкує, щоб її видання справно розсилалися.

§ 46. Неодмінний секретар має в свому найблизчому віданню архів Академії, з якого матеріяли й діла видаються членам Академії під розписку.

§ 47. При Неодмінному секретареві Академії знаходиться канцелярія, що її службові особи зазначено в долучених до цього штатах. Службові особи канцелярії призначаються Головою-президентом Академії (§ 36) за поданням од Неодмінного секретаря, або Неодмінним секретарем, якщо вони низчі од VIII класи. Всі службові особи канцелярії Академії наук повинні зовсім вільно володіти українською мовою усно і на письмі, бо усе внутрішнє діловодство Академії (протоколи, канцелярійні папери й т. ин.) обов'язково провадяться мовою українською.

§ 48. Кожен відділ Академії обірає з-посеред своїх дійсних членів порядком, зазначеним у § 33, голову та секретаря відділу на трьохріччя з правом поновного обрання, як мине цей речинець. Голови відділів затверджуються верховною властю (§ 16) за поданням од Голови-президента через міністра народньої освіти та мистецтва.

§ 49. Голова відділу головує в його зібраннях і, в разі потреби, скликає надзвичайні Зібрання відділу (§ 86).

§ 50. Голова спільно з секретарем відділу щороку складає звідомлення про діяльність відділу.

§ 51. Голова відділу в усіх справах, які торкаються відділу і потрібують зносин із установами, не приналежними до Академії, зноситься через Голову-президента Академії або Неодмінного секретаря.

§ 52. На випадок відсутности або хорування голови відділу, за-

ступає його один з дійсних членів даного відділу, найраніш обібраний в академики.

§ 53. Секретар відділу веде листування відділу з науковими установами та окремими особами, окрім випадків, зазначених в § 51.

Б. Частина господарська

§ 54. Все господарювання Академії доручається правлінню Академії.

§ 55. Правління Академії складається з трьох членів, обібраних з-поміж дійсних членів Академії, по одному з кожного відділу, на три роки.

Примітка. На той випадок, коли б хтось із членів правління заслаб або від'їхав, на кожному відділі обірається по одному кандидатові до них.

§ 56. Голову правління Академії обірають члени правління з-поміж себе на три роки.

§ 57. При правлінню є канцелярія правління, якої склад визначено в доданих до цього штатах. Службових осіб канцелярії призначає Голова-президент (§ 36) за поданням од правління, або само правління, коли вони низчі од VIII класи. Всі службові особи правління канцелярії Академії наук повинні зовсім вільно володіти українською мовою усно і на письмі, бо усе внутрішнє діловодство Академії (протоколи, канцелярійні папери й т. ин.) обов'язково провадяться мовою українською.

§ 58. Правління Академії має загальний догляд за непорушністю й цілістю будинків Академії та її установ.

§ 59. Правління веде всі грошові справи Академії і складає річне господарське звідомлення та подає його Спільному зібранню.

§ 60. Правління Академії виконує постанови Спільного зібрання та відділів в межах їх обрахунків.

§ 61. Усі питання, які мають розглядатися правлінням, вирішаються більшістю голосів.

Розділ IV

Про членів Академії: дійсних, почесних та членів-кореспондентів

§ 62. Дійсними членами Академії (академиками) можуть, на однакових умовах обрання, бути громадяне України та українські вчені Галичини, Буковини й Угорської України, відомі своїми науковими працями. В дійсні члени Академії можуть бути одібрані ще й чужоземці, тільки ж для їхнього обібрання треба, щоб за них подано було не менш як дві третини голосів дійсних членів Академії, котрі повинні по закону бути присутніми в зібраннях відділу і в Спільному зібранню Академії (§§ 63 і 72).

Дійсні члени Академії наук при своєму затвердженню повинні скласти присягу на вірність Українській республіці.

§ 63. Дійсні члени Академії, які дістають удержання (§ 65), повинні жити в Києві, або в таких місцевостях, звідки вони могли б приїздити на Спільні зібрання та на зібрання відділів.

§ 64. Кандидатура в дійсні члени Академії може подаватися не

инакше, як за такою ініціятивою, що виходить з-посеред членів даного відділу.

§ 65. Дійсні члени Академії поділяються на штатних, які мають постійне вдержання з коштів Державної скарбниці, і позаштатних, які такого вдержання не мають. Число позаштатних членів Академії, та й то не більш, як три на відділ, визначається Спільним зібранням на подання від відділів.

§ 66. За поданням від відділу, Спільне зібрання може дозволити, щоб посада дійсного члена Академії, який дістає вдержання, сполучалася не більш, як з однією штатною професорською посадою в вищих школах, або з якоюсь иншою, котра має науковий характер. Це питання вирішується через закрите балотирування більшістю $^2/_3$ голосів дійсних членів Академії, котрі повинні по закону бути присутніми в зібранню відділу та в Спільному зібранню Академії (§ 63).

Примітка. Коли дійсний член Академії візьме якусь иншу для державної служби посаду, то Спільне зібрання може перевести його в число позаштатних академиків, навіть незалежно від того, скільки є вакансій.

§ 67. Дійсні члени Академії користуються всіма правами, які дає найвищий науковий ступінь.

§ 68. Академики мають право читати як окремі лекції, так і систематичні курси.

§ 69. Головна повинність члена Академії в тому, щоб обертати всенькі свої сили на розвивання науки, а також керувати діяльністю тієї наукової установи, що на її чолі він стоятиме.

§ 70. Члени Академії друкують свої наукові праці переважно в виданнях Академії.

§ 71. Коли Спільне зібрання або відділ визнає за потрібне доручити членові Академії будь-яку працю, що стосується до тієї науки, котру він розробляє, то член Академії не має права без важливих причин відмовитися від цього доручення, причому заяву його про це розглядає по приналежности Спільне зібрання або відділ.

§ 72. Коли б якийсь член Академії помер, або вийшов з її складу, то голова відділу загадує відділові не пізніше, як на протязі шістьох місяців обібрати й подати нового кандидата в члени Академії замість того, хто вибув (§ 64). На зібранні відділу читають оцінку наукових праць назначених кандидатів, додаючи й реєстр цих праць, а на найблизчому черговому зібранню переводяться вибори, причому мають бути присутніми на Зібранню більш як половина дійсних членів, котрі повинні по закону бути присутніми на зібранню відділу (§ 63). Особу, що здобула просту більшість голосів, голова відділу подає Спільному зібранню Академії для вибору в академики.

Примітка. Для обрання чужоземців (§ 62) потрібна більшість $^2/_3$ голосів дійсних членів.

§ 73. На найпершому після виборів у відділі черговому Спільному зібранню Академії оголошуються імена кандидатів і читається оцінка наукових їх праць, до якої додається реєстр тих праць, а в найблизчому за тим зібранню відбуваються самі вибори. Спільне зібрання обірає балотируванням, причому на зібранню повинні бути присутніми більш як половина дійсних членів Академії, котрі повинні по закону бути присутніми в Спільному зібранню Академії (§ 63).

Примітка. Якщо Спільне зібрання не обере назначених кандидатів у дійсні члени Академії, то призначуються нові вибори тим самим порядком, як це вказано в §§ 72 та 73.

§ 74. Почесні члени Академії обіраються за наукові заслуги виключної ваги таким самим порядком, як і дійсні (§§ 64, 72 та 73). Число почесних членів Академії встановлюється Спільним зібранням за поданням від відділів.

§ 75. Члени класи українського красного письменства мають таке становище, як члени-кореспонденти, але беруть участь у засіданнях Відділу історико-філологічних наук, з правом рішаючого голосу в питаннях, що торкаються класи красного письменства, отже ж і в виборах нових членів тієї класи.

§ 76. Члени класи українського красного письменства обіраються порядком, зазначеним у §§ 64, 72 та 73.

§ 77. Члени класи українського красного письменства не дістають постійного вдержання з коштів Державної скарбниці, тільки ж за праці, розроблені ними за дорученням од Академії та її установ, дістають осібну платню з коштів Академії.

§ 78. Академія може щоразу вдаватися з окремим клопотанням, щоб членові класи українського красного письменства надавалося право на пенсію після 25-річного перебування його серед членів класи.

§ 79. Члени-кореспонденти Академії обіраються за наукові заслуги таким самим порядком, як і дійсні члени (§§ 64, 72 та 73). Число членів-кореспондентів встановлюється для кожної парости наук у відділі Спільним зібранням Академії, за поданням від відділів.

§ 80. Аж до того часу, доки не буде переглянуто пенсійний статут, розмір пенсій академикам та їх родинам визначається щоразу за окремим клопотанням Академії.

§ 81. Всі дійсні й почесні члени Академії можуть побірати всі, які є в наявности, видання Академії, а члени-кореспонденти та члени класи українського красного письменства — самісінькі видання того відділу, що до його складу вони належать.

Розділ V

Спільне зібрання Академії та зібрання відділів

§ 82. В склад Спільного зібрання Академії входять усі дійсні (§ 65) та почесні (§ 74) члени Академії.

Примітка. В справах установ можуть у Спільному зібранню брати участь директори установ, а в справах, сполучених із Національною бібліотекою Української держави,— її директор (§ 93 та 94).

§ 83. Всі справи, окрім зазначених у §§ 33, 41, 62 і 66, вирішуються на Спільному зібранню більшістю голосів, та на випадок рівности голос Голови-президента дає перевагу.

§ 84. Спільні зібрання поділяються на урочисті, чергові та надзвичайні. Урочисті зібрання Академії завсігди прилюдні й скликаються або на роковини відкриття Академії, або осібною постановою Спільного зібрання, на подання від відділів. Чергові зібрання призначає Спільне зібрання, розкладаючи їх на цілий рік. Надзвичайні Зібрання

скликає Голова-президент (§ 38) або на власну ініціятиву, або на загадання від відділу.

§ 85. В склад зібрань відділів входять на рівних правах дійсні члени Академії та директори установ, що знаходяться при відділах (§ 94).

§ 86. Зібрання відділів бувають чергові і надзвичайні. Порядок для чергових Зібрань відділів встановляють самі відділи, розписуючи їх на рік. Надзвичайні зібрання скликає голова відділу або на власну ініціятиву, або на загадання не менш як чотирьох членів.

§ 87. На першому по порядку черговому зібранню відділу розглядається та встановляється план діяльности відділу на наступний академічний рік.

§ 88. Чергові зібрання відділів можна вважати правомічними, коли на них буває не менш як половина всіх членів, котрі по закону повинні бути присутніми на зібраннях відділів (§ 63).

§ 89. Довжина літніх академічних вакацій, що тоді не одбуваються чергові Спільні зібрання та чергові зібрання відділів, встановлюється Спільним зібранням на кожен рік.

Розділ VI

Установи, що існують при Академії, що находяться в її віданню та що мають зв'язок з нею

§ 90. При Академії, Спільному її зібранню та при відділах існують всякі наукові установи й постійні комісії, що поділяються на три категорії: *а)* академічні встанови та комісії, *б)* установи та комісії, що знаходяться в її віданню та *в)* установи та комісії, що мають зв'язок з нею. Спис їх наведено в I розділі цього статуту (§ 7).

§ 91. При відділах, при наукових установах Академії та при окремих катедрах організуються відповідні бібліотеки.

§ 92. Директорами наукових установ Академії являються академики, та можуть бути й инші особи, відомі своїми працями в царині даної науки.

§ 93. Директори наукових установ Академії, що не належать до гурту Академії, обираються таким порядком, як і дійсні члени (§§ 64, 72 та 73) на речинець 25 літ, з правом поновного обрання, і затверджуються верховною властю (§ 16).

Примітка. Директор Національної бібліотеки Української держави обирається в Спільному зібранню порядком, визначеним у статуті бібліотеки, та він не може бути дійсним членом Академії, який дістає вдержання по штату.

§ 94. Директори наукових установ Академії, що не належать до штату дійсних членів, являються повноправними членами того відділу, що в його віданню перебуває дана установа, і мають право голосу на Спільному зібранню Академії при обговорюванню та вирішанню справ, які торкаються даної установи (примітка до § 82).

Примітка. Директори установ затверджують службовців установ, якщо вони низчі від VIII класи (§§ 47, 57).

§ 95. Число директорів наукових установ Академії, що не належать до гурту її членів, не має перевищувати чотирнадцятьох: двох на Відділі історико-філологічних наук; десятьох — на Відділі фізично-математичних наук та двох — на Відділі соціяльних наук.

§ 96. Штатний науковий персонал всіх наукових установ Академії поділяється самими-таки відділами на дві категорії: особи, що відділи однесли їх до першої категорії, обираються відділами на загадування директорів або голів установ, щоб бути на посаді, аж доки вони вислужать повну пенсію за 25 років служби, причому осіб цієї категорії на загадування директорів або голів установ Відділи можуть залишати на службі ще й довше. Тих осіб, що Відділи однесли їх до другої категорії, обірають відділи тим самим порядком на трьохріччя, після якого директори, або голови установ, можуть підняти питання про те, аби лишати їх на службі на дальше трьохріччя.

§ 97. Для обрання осіб наукового персоналу наукових установ Академії (§ 96) неминуча умова має бути тая, щоб вони скінчили курс вищої школи або подали наукові праці.

§ 98. Серед гурту осіб, що належать до складу наукового персоналу установ Академії, можуть бути чужоземці, одначе беруться вони на службу тільки в виняткових випадках та й для їхнього обібрання треба не менше, як дві третини голосів тих дійсних членів Академії, котрі по закону повинні бути присутними на зібранню відділу (§ 63).

§ 99. При окремих катедрах відділів можуть бути організовані, на загадання од дійсних членів Академії, наукові семінарії, що їх членами можуть бути особи, які присвятили себе науковій діяльности. Члени семінаріїв можуть користуватися науковими встановами Академії.

Розділ VII

Засоби Академії

§ 100. Засоби Академії складаються: *а)* з асигнувань Державної скарбниці, *б)* громадських та приватних пожертв і вкладок, *в)* з прибутків од видань Академії, *г)* з остатків од обрахунків і *д)* инших приходів.

§ 101. На вдержання Академії та установ і постійних комісій, а також на наукові заповзяття, на друкування видань Спільного зібрання та відділів, на видавання премій та допомог, відпускаються щороку з Державної скарбниці відповідні суми на підставі штатів Академії та її установ.

§ 102. При Академії та її відділах маються окремі капітали (фонди), які утворюються з асигнувань Державної скарбниці та з пожертв на всякі заповзяття, і порядкують ними або безпосередньо відділи, або окремі встановлені ними комітети.

ШТАТИ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У КИЄВІ ТА ІІ УСТАНОВ *.

Назви звань, посад і предметів витрати	Кількість осіб
І. Штати Української Академії наук у Києві	
А. Особовий склад Академії	
Голова-президент Академії	1
Неодмінний секретар	1
Перший відділ	
Голова	1
Секретар	1
Дійсні члени: а) штатні	22
б) позаштатні	3
Директори установ	2
Члени класи українського красного письменства	3
Другий відділ	
Голова	1
Секретар	1
Дійсні члени: а) штатні	30
б) позаштатні	3
Директори установ	10
Третій відділ	
Голова	1
Секретар	1
Дійсні члени: а) штатні	20
б) позаштатні	3
Директори установ	2
Члени-кореспонденти (на всіх відділах)	—
Б. Академічні установи та постійні комісії	
При Спільному зібранню	
а) Постійна комісія для складання словника українських діячів науки, історії, мистецтва та громадського руху	—
При Першому відділі	
а) кабінет експериментальної фонетики	—
б) кабінет експериментальної психології	—
в) кабінет історії мистецтва	—
г) Постійна комісія для видавання історично-географічного словника української землі:	
α) на збірання матеріялів	—
β) на папір	—
λ) керівничому комісії	1
д) Постійна діялектологічна комісія	
α) на збірання матеріялів	—
е) Постійна комісія для складання словника живої української мови:	
α) на збірання матеріялів	—
β) на папір	—
ж) Постійна комісія для складання історичного словника української мови:	
α) на збірання матеріялів	—
β) на папір	—
з) Постійна комісія для збірання та видавання фольклорного матеріялу:	
α) на збірання матеріялу	—

* Опущені показники річного утримання.

Назви звань, посад і предметів витрати	Кількість осіб
і) Постійна комісія для видавання пам'яток новітнього письменства	—
и) капітал на експедиції, екскурсії, придбання колекцій, командирування, наукові заповзяття та підмогу для наукових робіт	—
к) на давання премій	4
л) на книгозбірні справочного характеру при катедрах	—
При Другому відділі	
а) на вдержання Лабораторії випробування будівельних матеріялів Інституту прикладної механіки	—
б) на вдержання Фізичного інституту	—
в) на вдержання Акліматизаційного саду	—
г) на вдержання Ботанічного саду	—
д) на вдержання Геодезичного інституту	—
е) капітал на експедиції, екскурсії, придбання колекцій, командирування, наукові заповзяття та підмогу для наукових робіт	—
ж) на книгозбірню	—
При Третьому відділі	
а) Інститут для вивчування економічної кон'юнктури та народнього господарства України:	
α) директорові	1
β) керівничому над працями	1
γ) його помічникові	1
δ) на статистичні праці	—
ζ) на придбання книжок та матеріялів	—
б) Демографічний інститут	
α) директорові	1
β) керівничому над працями	1
γ) його помічникові	1
δ) на статистичні праці	—
ε) на придбання книжок та матеріялів	—
в) Постійна комісія для вивчування звичаєвого права Вкраїни	
α) керівничому над працями	1
β) колекціонерові	1
γ) на роз'їзди та придбання матеріялів	—
г) Постійна комісія для вивчування західньоруського та вкраїнського права	
α) керівничому над працями	1
β) на роз'їзди та придбання матеріялів	—
д) Постійна комісія для вивчування соціяльного питання	
α) керівничому над працями	1
β) його помічникові	1
γ) на статистичні праці	—
δ) на придбання книжок та матеріялів	—
е) капітал на експедиції, екскурсії, придбання колекцій, командирування, наукові заповзяття та підмогу для наукових робіт	—
ж) на давання премій	4
з) на книгозбірні	—
В. Канцелярія Неодмінного секретаря	
правитель канцелярії	1
старший діловод	1
діловод	3
помічник діловода	3
урядовець 1-ї ранги	2
урядовець 2-ї ранги	2
урядовець 3-ї ранги	1
кур'єри	3
на канцелярські трати	—
На трати для видань Спільного зібрання та відділів (запрохання наукових коректорів, перекладачів і т. і.)	—

Назви звань, посад і предметів витрати	Кількість осіб
Г. Правління Академії	
(канцелярія при правлінню та господарські трати)	
голова правління	1
члени правління	2
секретар правління	1
спеціяліст (інженер) для завідування електричною станцією, освітленням та опалом	1
спеціяліст (архітектор) для завідування будинками	1
старший бухгалтер	1
бухгалтер	1
урядовець для особлив. доручень	1
архівар	1
скарбник	1
діловод	1
помічник діловода	1
урядовець 1-ї ранги	1
урядовець 2-ї ранги	1
кур'єри	2
на канцелярські трати	—
на пристосування приміщень під Академію, наймання обслуги, опал, водопостачання, освітлення і т. и.	—
на командирування академиків, сполучені з організуванням Академії	—
на підмоги в надзвичайних випадках та на непередбачені потреби	—
на вдержання автомобілів: тягарового та легкового (шофери, бензин, ремонт)	—
Д. Видання Академії та відділів	
Для Спільного зібрання	
На видання спільного органу Академії та комісій (в друкованих аркушах)	—
На виготовлення малюнків, діяграм і т. и.	—
На плату авторам од аркуша	—
Для Першого відділу	
На видавання органу відділу та на видання комісій (в друкованих аркушах)	—
На виготовлення малюнків, діяграм і т. и.	—
На плату авторам од аркуша	—
Для Другого відділу	
На виготовлення органу відділу та на видання комісій (в друкованих аркушах)	—
На виготовлення малюнків, діяграм і т. и.	—
На плату авторам од аркуша	—
Для Третього відділу	
На видання органу відділу та на видання комісій (в друкованих аркушах)	—
На виготовлення малюнків, діяграм і т. и.	—
На плату авторам од аркуша	—

II. Тимчасові штати Лабораторії випробування будівельних матеріялів Інституту прикладної механіки

Особовий склад:	
Директор	1
Старший лаборант, що завідує відділом металів	1
Старший лаборант, що завідує відділом каміння й цементів	1

Назви звань, посад і предметів витрати	Кількість осіб
Підстарші лаборанти (по одному на відділ)	2
Асистенти (по одному на відділ)	2
Механік майстерні	1
Технік-чертіжник	1
Діловод	1
Урядовець 2-ї ранги	1
Робітники (по 4 на відділ)	8
На провадження наукових дослідів	—
На підновлення спеціяльної книгозбірні	—
На видання річника лабораторії	
На екскурсії та наукові командирування особового складу лабораторії	—

III. Тимчасові штати Фізичного інституту

Особовий склад:	
Директор	1
Старші асистенти	5
Підстарші асистенти	5
Доглядач будинку (разом і господар)	1
Старший механік	1
Оптик	1
Гутник (видувач скла)	1
Електротехнік-монтер	1
кур'єри	4
швейцар	1
На наукові досліди	—
На підновлення спеціяльної книгозбірні	—
На видавання праць Фізичного інституту	—
На екскурсії і наукові командирування наукового персоналу інституту	—
На канцелярські видатки	—

IV. Тимчасові штати Акліматизаційного саду

Особовий склад:	
директор	1
помічники директора (зоолог і ботанік)	2
господар	1
хімік-фармацевт	1
зоотехнік	1
лікар-фізіолог	1
ентомолог	1
найстарший садівничий	1
охоронець музею (він разом і фотограф)	1
бібліотекар-фахівець	1
діловод-фахівець	1
старші техніки акліматизування	2
підстарші техніки акліматизування	2
економ	1
механік	1
практиканти	4
садівники	2
доглядачі	2
вахтер	1
слюсар	1
бетонник	1
тесляр	2
прислужники	8
На роз'їзди всім службовцям	—
На підновлення інвентаря	—
На їжу для тварин	—

Продовження

Назви звань, посад і предметів витрати	Кількість осіб
На канцелярські видатки	—
На набування й приставку звірят та рослин	—
На вдержання лабораторій, музею і т. ин.	—
На паливо, світло, водопостачання, перерібку й підгноювання землі, ремонт та вдержання будинків, шляхів і т. ин.	—
На наймання чорноробів	—
V. Тимчасові штати Ботанічного саду	
Особовий склад:	
директор	1
головні ботаніки	2
менший ботанік	1
вчений садівничий	1
менші садівники	2
На вдержання практикантів	2
На вдержання практикантів-учнів	4
служник при лабораторії	1
садові робітники	4
робітниці для миття рослин та вазонів	2
сторожі	4
конюх	1
Вдержання коня	—
Плата поденним робітникам	—
Виписування насінь та рослин	—
На підповнення інвентаря садових інструментів, ремонт їх, купівлю вазонів	—
На книгозбірню	—
На видатки для лабораторії	—
VI. Тимчасові штати Геодезичного інституту	
Особовий склад:	
директор	1
старший астроном-геодезист	2
ад'юнкти-геодезисти	3
рахівники	3
господар (разом і діловод)	1
Вахтери (дозорці)	1
Служники при інструментах та роботах	4
На рахівничі прилади, купівлю матеріалів, книжок і канцелярських приладів	—

ПРИМІТКИ

до всіх штатів Української Академії наук у Києві та її установ (I—VI)

Примітка 1: Удержання директорам установ виплачується тільки в тому разі, коли вони не є одночасно академіками.

Примітка 2. Коли академіки чи інші особи, зазначені в штатах, мають казенні квартири, з їх утримання удержується $^1/_5$ платні.

Примітка 3. Пенсійні оклади для академиків, директорів установ та для инших службових осіб академічних установ будуть вироблені додатково, а до того часу Академія про призначення пенсій щоразу клопочеться окремо. Що ж торкається до всіх инших штатних осіб, то для них пенсійні оклади вираховуються згідно з окладами пенсій, які зазначені для університетських служачих.

Примітка 4. Зостатки сум, що відпускаються на вдержання Академії згідно з обрахунком, вступають до спеціяльних сум Акаде-

мії, а саме: *а)* од видань — до спільного видавничого фонду Академії; *б)* від удержання установ і комісій — до засобів установ та комісій по належності; *в)* від капіталів на експедиції, екскурсії, придбання колекцій, командирування, наукові заповзяття та піддержку наукових робіт — до засобів тих самих капіталів.

Статут Української Академії наук у Київі.— К., 1919.— С. 3—22. Друкарський примірник.

№ 69

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО СКЛИКАННЯ ПЕРШОГО СПІЛЬНОГО ЗІБРАННЯ УАН

*27 листопада 1918 р.**

Дійсний член *Української Академії наук* у Київі Микола Йванович *Петров,* найстаріший літами с-поміж усіх инших академіків, на підставі § 6 закону 14 листопада 1918 р.** скликає перше *Спільне зібрання* Академії в середу 27-го листопада 1918 р. о 6-й год. ввечорі, в приміщенню Українського наукового товариства (В[елика] Підвальна, 36), куди запрохує Вас прибути для обрання Голови-президента на Неодмінного секретаря.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26 117, арк. 5. Копія. Машинопис.

№ 70

ПРОТОКОЛ ПЕРШОГО ЗАСІДАННЯ ВІДДІЛУ СОЦІАЛЬНИХ НАУК УАН

27 листопада 1918 р.

ПРОТОКОЛ № 1

27 листопада 1918 р., відбулось перше Зібрання Членів Укр[аїнської] Академії наук по Відділу соціяльних наук. Присутніми були академіки М. Ів. Туган-Барановський, В. А. Косиньский і Ор. Ів. Левицький. Відсутнім був академик Хв. В. Тарановський, який пробуває в м. Катеринославі і не міг прибути на зібрання з причини законної. Відбулися вибори голови відділу, секретаря і члена Правління Академії. Закритим голосуванням одноголосно обрані: на посаду голови відділу академик С. Ів. Туган-Барановський, на посаду секретаря Ор. Ів. Левицький і членом Правління академик Хв. В. Тарановський, а кандидатом на туж посаду В. А. Косинського.

Акад. *М. Туган-Барановський*
[В. А.] Косинський
[О. І.] Левицький

Головою зібрання, згідно з § 6 законів про Академію ***, був старший літами академик Ор. Левицький.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 9, арк. 1. Автограф О. І. Левицького.

* Датується за змістом документа.
** Див. док. № 56.
*** Див. док. № 56.

№ 71

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА О. І. ЛЕВИЦЬКОГО МІНІСТРОВІ НАРОДНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В. П. НАУМЕНКУ [4]

27 листопада 1918 р.

Високошановний Володимире Павловичу!

Сьогодні, 27 падолиста 1918 р., згідно з § 6 закону про Українську Академію наук у Києві *, під моїм головуванням відбулося перше Спільне зібрання Академії [5], на якому одноголосно обрано (9-ма голосами) *академика Володимира Івановича Вернадського на Голову-президента Академії,* акад. *Агатангела Єфимовича Кримського* на *Неодмінного секретаря.*

Згідно з статутом Академії Голова-президент має бути поданий на затвердження п. Гетьмана через Раду Міністрів.

27 падолиста 1918 р.

акад. *Ор. Левицький*
Секретар засідання акад. *С. Тимошенко*

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 52. Автограф С. П. Тимошенка.

№ 72

НАКАЗ ГЕТЬМАНА П. П. СКОРОПАДСЬКОГО ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ГОЛОВОЮ-ПРЕЗИДЕНТОМ УАН

30 листопада 1918 р.

НАКАЗ
ГЕТЬМАНА ВСІЄЇ УКРАЇНИ

30 листопада 1918 р.

Ч. 343

Академик *В. І. Вернадський* затверджується Головою-президентом Української Академії наук в Києві, згідно з обранням — з 27-го листопада 1918 р.

Гетьман всієї України — *Павло Скоропадський*
міністр народньої освіти — *В. Науменко*
Державний секретар, сенатор — *Завадський*

З первотвором згідно:
Начальник II відділу
Департаменту загальних справ
Державної канцелярії **

Старший діловод **

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 60. Засвідчена копія. Машинопис.

---

* Див. док. № 56.
** Підпис нерозбірливий.

№ 73

ЛИСТ СПІЛЬНОГО ЗІБРАННЯ УАН ДО М. П. ВАСИЛЕНКА ІЗ ПОДЯКОЮ ЗА ВНЕСОК ДО СПРАВИ ЗАСНУВАННЯ УАН

30 листопада 1918 р.

Високоповажний Миколо Прокоповичу!

Спільне зібрання Української Академії наук у Києві 30 падолиста 1918 р., вперше зійшовшись на ділову працю після виборів свого президіума, одноголосно постановило заслати Вам, Високоповажний Миколо Прокоповичу, своє щире привітання та гарячу подяку, що, бувши міністром народної освіти, Ви всією душею поклопоталися про заснування Української Академії наук та й записали нестерними буквами своє ім'я в історію Академії.

Голова-президент Академії, академік — *В. Вернадський*
Неодмінний секретар, академік — *А. Кримський*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 40, спр. 44. Оригінал. Машинопис.

№ 74

ПРОТОКОЛ ПЕРШОГО ЗАСІДАННЯ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УАН

8 грудня 1918 р.

Головує: найстарший літами дійсний член Академії Микола Йванович Петров.

Присутні: академик Дмитро Йванович Багалій, академик Агатангел Юхимович Кримський.

Секретарем засідання обрано наймолодшого літами акад. А. Ю. Кримського.

Відповідно до закону про заснування Академії наук *, це перше засідання присвячено було самісінькому обранню службових осіб.

1. На голову Історично-філологічного відділу обібрано академика Дмитра Йвановича Багалія.

2. На секретаря Історично-філологічного відділу обібрано академика Степана Смаль-Стоцького, а кандидатом до секретаря акад. Д. І. Багалія.

3. В члени правління Академії наук обібрано академика С. Смаль-Стоцького, а кандидатом до нього — акад. А. Ю. Кримського.

Голова засідання, академик — *М. Петров*
Члени відділу: [академик] — *Д. Багалій*
Секретар засідання, академик — *А. Кримський*

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 1, арк. 11. Оригінал. Машинопис.

---

* Див. док. № 56.

№ 75

НАКАЗ ГЕТЬМАНА П. П. СКОРОПАДСЬКОГО ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ Д. І. БАГАЛІЯ НА ПОСАДІ ГОЛОВИ ПЕРШОГО ВІДДІЛУ УАН

10 грудня 1918 р.

Академик Дмитро Іванович Багалій затверджується на посаді голови Відділу історично-філологічних наук Української Академії наук в Києві, згідно з обранням, з 8 грудня 1918 р.

Гетьман Всієї України — *Павло Скоропадський*
Міністр народньої освіти та мистецтва — *В. Науменко*
Державний секретар — *Завадський*

З первотвором згідно:

Начальник II відділу
Департаменту загальних справ
Державної канцелярії *

За старший діловод *

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 135, арк. 65. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 76

ПРОТОКОЛ № 1 ЗАСІДАННЯ ПРАВЛІННЯ УАН

13 грудня 1918 р.

Присутні академики В. А. Косинський, А. Ю. Кримський і П. А. Тутковський.

1. Заслухано: повідомлення відділів I і III про обрання кандидатами до членів правління по I відділу — академика А. Ю. Кримського, по III відділу — В. А. Косинського.

Постановлено: рахувати зібрання уповноваженим.

2. Проведені вибори голови правління.

Обрано головою правління академика П. А. Тутковського.

3. Заслухано доклад Голови про фінансове становище Академії.

Постановлено: прохати Голову-президента Академії звернутись до п. міністра народньої освіти з проханням перевести усю суму на утримання Академії в 1918 р. (869.216 крб. 69 коп.) в розпорядження Президента.

4. Заслухано доклад Голови про стан приміщення для Академії в Комерційнім інституті.

Постановлено: *а)* прохати через Голову-президента уряд прислати варту для звільнення 2-го поверху Комерційного інституту; *б)* заняти в першу чергу 4 кімнати, що мають грубки; *в)* перевести ремонт цих 4 кімнат згідно докладаній смiті інженера [...] ** на 40 тис. крб., про який ремонт умовитись з директором Комерційного інституту; *г)* плян використання другої половини поверху внести на розгляд Спільного зібрання Академії. [...]

---

* Підписи не прочитані.
** Прізвище не прочитано.

7. Заслухано доклад голови про. витрати 40 тис. крб., про який ремонт умовитись * по сміті правління на 1918 р.

Постановлено: призначити, згідно затвердженій сміті *а)* на канцелярські трати (папер, пір'я, оливці, дрібні приладдя — рахівницю, каламари, чорнило і т. п.) — 50 тис. крб.; *б)* на оборудовання канцелярії (одна машина «Ундервуд» — 5 тис. крб., столик до неї 150 крб., бланки, книги і т. п.) — 10 тис. крб.; *в)* на пристосування приміщень (ремонт, обслугу, опал, воду, освітлення) — 40 тис. крб.; *г)* на придбання залізної каси взяти 3 тис. крб., призначені на непередбачені витрати, і 7 тис. крб. з суми, асігнованої на пристосування приміщень, а всього — 10 тис. крб.; *д)* на наймання приміщень за грудень з суми, асігнованої на пристосування приміщень — 3 тис. крб.

8. Заслухано доклад голови про сміту правління на 1919 р.

Постановлено затвердити слідуючу сміту: *а)* на канцелярські трати 50 тис. крб.; *б)* на пристосування приміщень й наймання, оболугу, опал, воду, освітлення 75 тис. крб.; *в)* на командірування академіків, сполучені з організацією Академії 20 тис. крб.; *г)* на підмоги в надзвичайних випадках та на непередбачені потреби 15 тис. крб.; *д)* на вдержання 2 автомобілів 80 тис. крб. Всього 240 тис. крб.

11. Заслухано доклад голови про те, що академик Д. І. Багалій виконує обов'язок секретаря І відділу, академик А. Ю. Кримський — обов'язки члена правління і академик В. А. Косинський — обов'язки члена правління (через відсутність академіків Смаль-Стоцького і Тарановського).

Постановлено: виписувати поіменованим академикам платню за відсутніх з 14 жовтня до дня приїзду відсутніх академиків.

Голова Правління *П. Тутковський*
Члени Правління: *Ор. Левицький*
А. Кримський

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 8, арк. 11—11 зв., 2—2 зв. Автограф П. А. Тутковського.

№ 77

ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ КОМІСІЇ ПО ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ІНСТИТУТУ УАН

16 грудня 1918 р.

Председательствует акад. С. П. Тимошенко
Присутствуют: члены комиссии — акад. Н. Ф. Кащенко, акад. В. И. Вернадский и акад. П. А. Тутковский.

Акад. С. П. Тимошенко предлагает обсудить вопрос о выборе академика по кафедре физики. Устройство Физического института по целому ряду соображений поставлено Академией на первую очередь. Для успешности ведения этого дела необходимо как можно скорее иметь в составе отделения академика по физике. По мнению С. П. Тимошенко, наиболее подходящим кандидатом для этого является профессор Петроградского политехникума Абрам Федорович Иоффе. Абрам Федорович является в настоящее время одним из самых видных русских физиков. Он работает в области экспериментальной физики, что пред-

* Так в тексті документа.

ставляется весьма существенным, так как академик по физике будет в то же время и директором устраиваемого Физического института. Организаторские способности А. Ф. Иоффе, столь важные в новом деле, ясно видны из его деятельности в Петроградском университете и политехникуме. В обоих учреждениях Абраму Федоровичу удалось широко организовать научную работу и привлечь к этому делу многочисленную молодежь.

К сделанной оценке научной и организационной деятельности А. Ф. Иоффе вполне присоединился акад. В. И. Вернадский.

После обсуждения, п о с т а н о в л я е т с я: поручить С. П. Тимошенко снестись с А. Ф. Иоффе, и в случае согласия А. Ф. Иоффе на баллотировку просить его прислать жизнеописание и список научных трудов, необходимые для представления в отделение.

Акад. С. П. Тимошенко докладывает о смете по Физическому институту на 1919 г.

Смета принимается в следующем виде:

Из штатных ассигнований:

старших лаборантов	2 (26 тыс.),
старший механик	1 (7 200),
оптик	1 (7 200),
стеклодув	1 (6 тыс.),
служителей	2 (4 800).
Итого	51.200

В сметном порядке:

на приобретение приборов	250 тыс.
на оборудование газом и током временного помещения	50 тыс.
на механическую мастерскую	15 тыс.
на специальную библиотеку	20 тыс.
на канцелярские и мелкие расходы	4 тыс.
командировка за границу	5 тыс.
на научные работы	50 тыс.
Итого	394 тыс.

Всего по Физическому институту на 1919 г. выделяется 445.200 руб.

Председатель комиссии [акад. *С. П. Тимошенко*]

Члены комиссии: [акад. *Н. Ф. Кащенко*]

[акад. *В. И. Вернадский*]

[акад. *П. А. Тутковский*]

ЦНБ АН України, ІА. ф. 251, оп. 1, спр. 5, арк. 6—6 зв. Копія. Машинопис.

№ 78

ЛИСТ М. Ф. СУМЦОВА ДО Д. І. БАГАЛІЯ З ПОДЯКОЮ ЗА ВИСУНЕННЯ ЙОГО КАНДИДАТУРИ В АКАДЕМІКИ УАН

28 грудня 1918 р.
м. Харків

Високоповажний Дмитрій Іванович!

Вельми прохаю Вас, поважний Дмитрій Іванович, одночасно весь академ[ічний] Іст[орико]-філ[ологічний] відділ прийняти від мене щиру подяку за постанову моєї кандидатури в дійсні академіки УАН.

Це мені велика пошана і вістимо я мушу не тільки згодитись, а й зберегти в серці на весь вік глибоку вдячність в почуванні нового великого обов'язку перед рідним краєм. Як тільки [...] * я маю приїхати до Києва, щоб особисто познайомитись з шановними діячами укр[аїнської] науки і з умовами наукової роботи. В останні часи не було ніякого зв'язку з Києвом, і становище Харкова тепер небезпечне. Багато народу утіка, особливо з заможних.

Бажаю Вам усього найкращого.

З поважанням *М. Сумцов*

28 грудня 1918 р.

P. S. Напишіть, будь ласка, де Вас шукать в Києві. Вчора докінчили «Слобожан», вийшло 15 арк.; книжечка буде гарна, і я задоволений нею, і сподіваюсь на задоволення Ваше і усіх укр[аїнців], особливо слобожанського роду.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 24246, арк. 1—2. Автограф.

№ 79

ЛИСТ Б. О. КІСТЯКІВСЬКОГО ДО УАН ПРО ЙОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗМІН В СТАТУТІ АКАДЕМІЇ, ВНЕСЕНИХ ДИРЕКТОРІЄЮ УНР

22 січня 1919 р.

У відповідь на ласкаве запитання сповіщаю Високоповажне Спільне зібрання Української Академії наук, що я нічого не маю проти §§ 21, 47, 57 і 62 статуту Української Академії наук, як вони виложені в новеллі, виданій Директорією Української Народної Республіки. Не потаюся, однако же, що те розв'язання питання про мову, на якій повинні друкуватись наукові праці українських академіків, яке тепер встановлено в § 21, я не вважаю за ідеальне, бо, зважаючи на центральне положення Української нації серед слов'янщини, я вважав би більше відповідним і минулій і майбутній ролі української національної культури, щоб для наукових праць Української Академії наук усі слов'янські мови були узнані за рівноправні з мовами західноєвропейськими. Але, як звісно, ідеал не одразу можна осягнути, і тим часом можна задовольнитись і теперішнім станом, тим більше, що увага (примітка) до § 21 встановлює і певний корективи.

Отже, не маючи нічого проти яких-небудь поодиноких параграфів статуту Української Академії наук, я згоджуюсь на виставлення моєї кандидатури в академіки і в разі обрання з подякою прийму його.

З великим поважанням

Богдан Кістяківський

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 23085, арк. 1—1 зв. Автограф.

* Слово не прочитано.

№ 80

ІЗ ПРОТОКОЛУ ПРАВЛІННЯ УАН ПРО ПЕРЕМІЩЕННЯ КАНЦЕЛЯРІЇ ПРАВЛІННЯ АКАДЕМІЇ

22 січня 1919 р.

Присутні: голова правління акад. [П. А.] Тутковський, члени правління — акад. А. Ю. Кримський і Ф. В. Тарановський.

22. **Заслухано** доклад голови про одержання Головою-президентом Академії повідомлення від Департаменту вищої школи М[іністерства] н[ародньої] о[світи] (від 20 січня 1919 р. за № 99), що резолюцією п. міністра народньої освіти від 18 січня 1919 р. дозволено віддати до тимчасового розпорядження Академії наук кімнати № 1, 2 в помешканні Міністерства (Бібіковський бульвар, № 14), які до цього часу були зайняті академиком Вернадським.

Постановлено: перевести в ці кімнати канцелярію правління і канцелярію Національної бібліотеки.

ЦНБ АН України, ІА, ф. 251, оп. 1, спр. 8, арк. 4 зв. Автограф П. А. Тутковського.

№ 81

ІЗ ЩОДЕННИКОВИХ ЗАПИСІВ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО 1919 р. ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УАН *

10 лютого 1919 р.— 24 листопада 1919 р.

10 [лютого 1919 р.]

Давно не писал, сколько событий!

Утром заседание Физ[ико]-мат[ематического] отд[еления] Академии наук. Выборы В. Кистяковского. Потом заседание Комиссии по вопросу об организации исследований донецкого каменного угля под председательством С. Тимошенко.

С Крымским у нового комиссара Затонского[6]. [...] Крымский с Затонским (по-украин[ски]) как большевик. Добились многого для А[кадемии] н[аук]. Завтра должно появиться в Киевском коммунисте **. В общем, скорее приятное впечатление. Сам З[атонский] — хорошее (он физико-химик, говорит, что поможет А[кадемии] н[аук]). Начало лучше, чем при Директории [...].

12 [лютого 1919 р.]

Утром работал над живым веществом[7] и позже заседание Ак[адемии] наук в связи с новым помещением. Реквизиция Левашовского пансиона произведена по-большевистски[8]. Очень трудно добиться правды. Все оказывается неверным при проверке. Говорили — пустой, дети переведены в институт, оказалось — есть пансионерки, а сейчас старательно увеличивается их количество. Создается отсутствующая канцелярия и т. д. Боюсь, что много и в этом неверного, так как главный источник этого Крымский, который не точен, если не сказать больше, в своих данных, когда это касается того, чего он хочет. Он ведет все

---

* Опущено частини тексту, що не стосуються УАН.

** Киевский коммунист.— 1919.— 11 февр.

время беспринципную политику, имея в виду благо: 1) украинского национального возрождения и 2) науки. Ему поддакивает более умудренный опытом, менее грубый и менее циник Багалей, но, по существу, гораздо более лживый.

Багалей наедине со мной говорит о необходимости сдерживать Крымского, предвидя характер будущих событий. Я отвечаю ему, что все время стараюсь их предвидеть и в этом смысле веду политику, и что я рад, что он теперь это сознает. Он боится большевизма, красных и позднейшей расплаты [...].

Воскресенье, 1 [березня 1919 р.]

[...] Утром у Багалея. С ним в связи с опасностью для библиотеки Духовной академии. Вчера Беркенгейм сообщил о намерении ее захватить для одной из большевистских школ. Необходимо удержаться. Я взял [ее] временно под охрану Акад[емии] наук и Национ[альной] библиотек[и] [...].

Заходил Крымский — о делах Ак[адемии] наук и Нац[иональной] библиотеки. После моего с ним объяснения все-таки чувствуется натянутость — у него осталось отношение ко мне как к врагу его идеи о национальности — у меня, как к человеку, которого дружеское, общечеловеческое чувство не выдержало испытания жизни. Его впечатления, что большевизм надолго. Он сочувствует занятию нами Галичины как акту объединения. По его словам, Угорская Русь занята словаками.

20 [квітня 1919 р.]

[...] С Липским большой разговор в связи с флорой Украины был о границах Украины. Я считаю этнограф[ически]. Даже если никакого элемента политической обособленности в Укр[аине] не будет (возможно, но мало вероятно!), то и то Киев должен быть научным центром вне пределов политическ[их] России. Удивительно мало знания о Галичине и Угорской Руси у натуралистов: мало занимались. Лишь поляки сохранили больше связи. Считаю, что в сферу духовного влияния должны входить Балканы и все Черное море.

16 [жовтня 1919 р.]

[...] Утром большой разговор со Спекторским * о пансионе Левашова и помещении Академии. Удивительный человек Спекторский — умный и в то же время собирает сплетни со всего города и действует на их основании [...]. Инцидент с Левашовским пансионом грозит быть тупиком. Спекторский забывает и то, что делается по его предложению: указывает, что я его как-бы провоцирую, прося помещение, тогда как я как раз провел это через Комитет по его предложению!

Разговор с Драгомировым. На меня он произвел впечатление очень ординарного генерала. Никакого биения мысли не чувствуется. Он указал, что когда он уезжал из Ростова, то никакого разговора о продолжении научной работы Академии не было. Дело было ясное и он в этом смысле говорил с Деникиным: только хранить имущество (может быть передать в университет Св. Владимира) пока в унив[ерситете] не выскажутся об открытии филиала в Киеве Российской Академии наук для изучения того, что нельзя изучать вне местности. Он ничего не знает о новом повороте и решении Ос[обого] Сов[ещания]

* Йдеться про П. І. Спекторського.

официально и потому предлагал мне только средства для поддержания работы Комиссии. Я отказался, и в конце концов мы условились. Вношу примерную смету и в счет нее 150 тыс. — 200 тыс. руб. немедленно. Просил и, кажется, подействовало, чтобы до получения указания из Ростова они эту смету не кромсали. Очевидно, все очень непрочно. Драгомиров (как кажется и мин.) хочет очень ограничить права и распоряжения ком[иссии] и ограничить научные работы. О печатании на украинском («малороссийском») языке я ему сказал (Спекторский, который был одновременно, указывал о печатании на русском языке). Драгомиров, не знаю, сознательно, или нет, возражал вообще против печатания, как сейчас несвоевременного.

Мне кажется, что все попытки мои отстоять сейчас работу Академии кончатся крахом, и в той или иной форме мне прийдется пойти на разрыв. Но, с другой стороны — кто знает будущее? Я почувствовал из разговора с Драгомировым, что я одержал в Ростове неожиданную победу. У Деникина с Драгомировым было решено другое и Павел Иванович [Спекторский] Драгомирова понял иначе.

2 [листопада 1919 р.]

[...] Утром заседание комиссии. Распределяли 250 тыс. руб., отпущенные [Совещанием при Главкоме]. В «Киевлянине» написано на ликвидацию Укр[аинской] Ак[адемии] наук. От Спекторского двусмысленная бумага, проникнутая недоверием. На словах он Б. Кистяковскому говорил другое. Можно ли ему верить? Я начинаю очень сомневаться.

Днем на заседании Укр[аинского] научн[ого] Ист[орико]-фил[ософского] общ[ества], посвященном Сковороде. Масса народа, внимательно слушающего в холодной нетопленной аудитории. Все в шубах, перчатках, калошах. Фигура Сковороды выступает очень ярко. Зеньковский чрезвычайно ее выдвигает. И действительно — удивительно интересна эта большая философско-религиозная работа мысли в обстановке слагающегося крепостничества, старых отголосков казачества. Философ — странствующий ссыльный учитель, человек, который жил, как мудрец. Я думал, что много преувеличенного, но указания Зеньковского очень интересны. Зеньковский и в разговорах указывает на огромную философскую работу русского общества. Начинает и здесь становиться ясным и скрытое, и неизвестное. Откроется новое, как в искусстве! Великая нация начинает себя осознавать.

Заходил Василенко. Принес деньги (постепенно должаю — нечем жить при дороговизне). С ним о необходимости организации общественных групп. Он резко стоит за германскую организацию, считает, неизбежным все усилия приложить на тесную организацию с торг[ово]-промышл[енными] кругами. В них видит спасение и их считает организаторами жизни. Я думаю, что сейчас несомненно спасение в организации обществ[енных] гр[упп] [...].

24 [листопада 1919 р.]

Опять поселился у С. Л. Минц. Все переполнено и найти помещение чрезвычайно трудно. Впечатление первое — ухудшения.

Минцы сняли с двери медную дощечку с фамилией, боятся погрома [...].

Проведен законопроект об Академии довольно приемлемый, по-видимому. Можно идти дальше, основываясь на нем. Он стал законом, но никому не известен. Ужасно тяжело, что приходится все время бо-

роться за научную работу, против которой сейчас выставляется другая ценность, но какая? Во имя чего сейчас уничтожать начатую научную и культурную работу? Что сейчас самое важное?

Сговорился с [Малиновским] на понедельник, в 6 ч. вечера для подробного разговора [...].

Архів РАН, ф. 518, оп. 2, спр. 11, арк. 1—94. Автограф В. І. Вернадського.

№ 82

З ВІДГУКУ Ф. В. ТАРАНОВСЬКОГО ПРО НАУКОВІ ПРАЦІ И. О. МАЛИНОВСЬКОГО

12 лютого 1919 р.

До III відділу
Української Академії Наук у Києві

Відзив про наукові праці професора И. О. Малиновського, якого пропонується кандидатом в дійсні штатні члени Академії на катедру історії західноруського й українського права.

[...] Наукова діяльність И. О. Малиновського продовжується мало що не 25 літ й обертається незмінно в царині історії західноруського права, до якої відносяться всі його найважливіші монографічні розвідки. Серед останніх особливо належить відмітити: «Преступление по Литовскому Статуту» (Київ, 1894); «Рада Великаго Княжества Литовскаго в связи с боярской Думой Древней России» (1903), ч. II — «Рада Великаго Княжества Литовскаго» вып. 1 (1904), вып. 2 (1912); «Сборник материалов, относящихся к истории панов — Рады Великаго Княжества Литовскаго» (Томск, 1901).

В згаданих монографіях досліджується, з одного боку, оспіваний законодавчий пам'ятник західноруського права — Литовський статут; з другого — такий важний в історії соціяльного і політичного устрою Литовсько-Руської держави інститут, яким були Пани — Рада Великого Князівства Литовського. Автор дав вичерпуючий догматичний виклад постанов Литовського Статуту про злочинства * (проступки), причому прослідженo їм розвій кримінологічного вчення по всім трьом редакціям Статуту й таким чином викрито їм поступ кримінологічних ідей в литовсько-руському законодавстві XVI віку. Інститут Панів-Ради покладено в зв'язок з давньоруською боярською думою й представлено в генетичному розвою, який обусловлювався зміною соціяльних відносин, зміцненням станового ** устрою і потребами воєнної та політичної організації. Досліди основані на безпосередніх архівних розшукуваннях автора в Литовській метриці. Початкові результати цих дослідів опубліковано автором в виді об'ємистого тому «Сборнику материалов, относящихся к истории Панов-Рады». Значіння опублікованого автором архівного матеріялу не вичерпується безпосереднім завданням його власного досліду і поширюється на багацько інших сторін історії західноруського права [...]. В своїх працях Малиновський виявляє гли-

* В тексті «злочиння», виправлено на «злочинства» рукою автора.
** Закреслено слово «сословного».

боке знання джерел, велике ознайомлення з Литовською метрикою, вміння продуктивно працювати в архівах, викладацькі навики, докладність в монографічному дослідженню окремих питань й спосібности систематизації в уложенню повного курсу науки.

И. О. Малиновський перший в літературі дав систематичний курс історії західноруського права. Будучи само в розцвіті сил і обладаючи великою дослідчою енергією, И. О. Малиновський буде на Катедрі історії західноруського й українського права енергічним працівником, від якого можна з певністю очікувати ще дуже багато в справі розвитку цієї наукової царини, яка до цього часу ще дуже мало розроблена.

12 лютого 1919 р. Академік *Ф. Тарановський*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26133, арк. 10. Оригінал. Машинопис.

№ 83

ЛИСТ УАН ДО М. Ф. СУМЦОВА З ПОВІДОМЛЕННЯМ ПРО ОБРАННЯ ЙОГО АКАДЕМІКОМ І ЗАПРОШЕННЯМ ВЗЯТИ УЧАСТЬ В РОБОТІ АКАДЕМІЇ

26 лютого 1919 р.

Українська Академія наук має честь повідомити Вас, що в Спільному зібранню Академії з 25 січня ц. р. Вас одноголосно вибрано в дійсні члени Академії на Катедру української народньої словесности, з якого-то дня й рахується Вам утримання по цій посаді.

Академія наук прохає Вас при першій спромозі приїхати до Києва для участи в засіданнях Історично-філологічного відділу й Спільного зібрання Академії.

При цьому Академія має честь додати, що помешкання для приїзжих академиків заготовлено в будинку Академії (В. Володимирська вул., против Педагогічного музею, бувший пансіон графині Левашової).

Голова Історично-філологічного відділу,
академик *Дм. Багалій*
Неодмінний секретар Академії, академик *А. Кримський*

ЦДІА України в м. Києві, ф. 2052, оп. 1, спр. 51, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

№ 84

ЛИСТ РЕКТОРА КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ ДО В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ПРО УХВАЛУ ПРАВЛІННЯ ПЕРЕДАТИ АКАДЕМІЧНУ БІБЛІОТЕКУ ДЛЯ ЗБЕРІГАННЯ І КОРИСТУВАННЯ ДО УАН

27 лютого 1919 р.

Правління Київської Духовної академії в засіданні своїому 27 лютого ц. р., по заслуханні відношення Академії наук від 15-го лютого ц. р., під № 181 вхвалило: передати до Академії наук бібліотеку Ду-

ховної академії на тимчасове користування з тим, щоби Академія наук вжила всіх заходів, щоб бібліотека Духовної академії зоставалася в якнайповнішій охоронности і була забезпечена матеріально.

Голова Правління —
ректор Духовної Академії: *Єп[ископ] Василій*
Секретар Правління *Гр[игорій] Николаєвич*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26133, арк. 10. Оригінал. Машинопис.

№ 85

ВІДНОШЕННЯ УАН ДО КОМІСАРІАТУ НАРОДНОЇ ОСВІТИ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЇ ОБОВ'ЯЗКОВИМ ПРИМІРНИКОМ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ

5 березня 1919 р.

Дуже важно для ріжних відділів Академії та для установ, що знаходяться при ній (Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України, Комісія по виучуванню соціяльного питання та ін.) **своєчасно здобувати всі видання, що вийшли за останній час в Совітській Україні та Совітській Росії *.**

Все книжне та газетне діло зараз зосереджено в Центральнім Українськім агенстві по розпорядженню творів друку, яке відпускає всі видання, що маються на складі, по требуванням і за кошт державних установ. Через те **Академія наук просить допомогти їй в справі одержання видань, необхідних для її праць, і сповістити Українське Центральне агенство, що Комісаріят народньої освіти дозволяє Академії на кошт відомства Освіти одержувати по 1 примірнику всіх видань, як тих, що маються на складі, так і тих, що до нього буде надіслано *.**

Неодмінний секретар, академик *А. Кримський*
Голова III відділу, академик *Ф. Тарановський*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 44, арк. 5. Оригінал. Машинопис.

№ 86

ПОВІДОМЛЕННЯ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ СПІЛЬНОМУ ЗІБРАННЮ УАН ПРО ОБРАННЯ ДИРЕКТОРОМ ПОСТІЙНОЇ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИДАВАННЯ ІСТОРИЧНО-ГЕОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ О. С. ГРУШЕВСЬКОГО

26 березня 1919 р.

На засіданню Першого відділу Української Академії наук, 20 березня було одноголосно таємним голосуванням обібрано на посаду директора Постійної комісії для видавання Історично-географічного словника Української землі проф[есора] О. С. Грушевського, причому в попередньому засіданню відділу, 13 березня, було заслухано його curriculum vitae **, реєстр праць та їх наукову оцінку, складену акад[еміком] Д. І. Багалієм, яку відділ ухвалив одноголосно.

---

* В документі підкреслено.
** життєпис (лат.).

Повідомляючи про це обрання, маю честь згідно з § 93 і 72 статуту Академії, подати проф[есора] О. С. Грушевського на обрання Спільного зібрання.

Голова відділу, акад[емік] *Д. Багалій*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26135, арк. 5. Оригінал. Машинопис.

№ 87

ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА УАН В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ДО НАРОДНОГО КОМІСАРА ОСВІТИ В. П. ЗАТОНСЬКОГО З ПРОХАННЯМ СПРИЯТИ ЗВІЛЬНЕННЮ З-ПІД АРЕШТУ АКАДЕМІКА С. О. ЄФРЕМОВА

31 березня 1919 р.

Многоуважаемый Владимир Петрович,

обращаюсь к Вам письменно, т. к. все мои попытки видеть Вас лично были неудачны. В назначенный Вами для меня день и час я не был Вами принят.

Я имею поручение от Академии наук переговорить с Вами об арестованном члене Украинской Академии наук по изящной украинской словесности известном писателе С. А. Ефремове, о котором Академия подавала Вам и письменное заявление. На письменное заявление мы не получили ответа, в Департаменте для высшей школы, куда я в пятницу обратился по указанию, сообщенному мне через Вашего человека, до сих пор ничего не могли узнать о С. А. Ефремове.

Между тем в тюрьме сидит человек больной, недавно оправившийся от тяжелой болезни (тяжелая форма испанки).

Ввиду этого я позволяю себе утруждать Вас этим письмом и верю, что Вы войдете в то положение, в каком находится заслуженный, всю жизнь живущий идейной работой культурный работник и хороший человек.

С. А. Ефремов стоял все последнее время совершенно вне политики, был всецело занят культурной и научной работой...

Я не знаю, чем вызван был его арест, но для всех ясно, что он может быть объяснен только недоразумением, которое, конечно, скоро выяснится.

Но для человека, едва оправившегося от болезни, всякое промедление является опасным и сопряжено с никому ненужным страданием.

Поэтому еще раз обращаюсь к Вам с просьбой выяснить дело С. А. Ефремова и по возможности скорее вернуть его к столь нужной его работе в академических учреждениях.

С совершенным уважением и таковой же преданностию
В. И. Вернадский

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 53, арк. 9—9 зв. Автограф.

№ 88

ВІДНОШЕННЯ ТИМЧАСОВОГО КОМІТЕТУ ДЛЯ ЗАСНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДО СПІЛЬНОГО ЗІБРАННЯ УАН ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВЖИТИ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ БІБЛІОТЕКИ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ

10 травня 1919 р.

Тимчасовий Комітет для заснування Національної бібліотеки на засіданню свойому 9-го сього травня ухвалив з приводу згоди Академії наук прийняти бібліотеку Духовної академії, згідно проханню самого правління Духовної академії, що доси фактично не здійснилось й позаяк Комітет Національної бібліотеки зацікавлений теж тією бібліотекою як великою науковою книгозбірнею,— звернутись до Спільного зібрання Академії наук з проханням вжити усі заходи і звернутися для цього до відповідної центральної установи, щоб ця поважна бібліотека залишилася у свойому будинкові і була передана під управління Академії наук, яка може дати деяку участь в сьому управлінню і Комітетові Національної бібліотеки, який на це згоджується.

При такій організації справи заряджування бібліотекою Духовної академії, цією бібліотекою могтиме користуватись для наукових і просвітніх цілей суспільство, особливо мешкаюче на Подолі.

Голова Комітету академік *В. Вернадський*
В. О. секретаря [Ан. Носів]

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26 142, арк. 5. Оригінал. Машинопис.

№ 89

ПЕРШИЙ ПІВРІК ІСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК ТА НАЧЕРК ЇЇ ПРАЦІ ДО КІНЦЯ 1919 р.*

*Травень 1919 р.***

I

Історично-філологічний (Перший) відділ

Усі три відділи Академії являють з себе єдину органічну суцільність і лише доповнюють один другого; коли Другий відділ має своїм об'єктом природу, Третій — склад соціяльно-економічного життя народу, то Перший відділ — його духове життя й культуру.

По Статуту, до Першого відділу увійшов цікл наук історично-філологічних, котрий поділяється на науки історичні й філологічні у широкому значінню цього слова. На ньому, по Статуту, 18 паростей знаття (з 22 академиками); до історичного підвідділу належать: історія всесвітня, слов'янська, литовська, українська, історична географія та етнографія, філософія; до філологічного — історія всесвітнього письменства, українського, загальне язикознавство, арабо-іранська філологія, тюркологія, слов'янські мови, українська мова.

Всі ці парости знаття поділяються на дві частини: перша присвя-

* Заголовок документа.
** Датується за змістом документа.

чена загальним наукам, які ми бачимо в усіх академіях, (таких 10); друга — наукам, котрі об'єднуються єдиним терміном: «українознавство» (таких 8); хоч і вони також по методах і по цілях своїх являються спеціяльними паростями єдиної загальної вселюдської науки та, окрім того, студіюються у зв'язку з загальними царинами знаття, напр.: історія України — у зв'язку з історією слов'янщини, Росії, Литви, Європи взагалі; археологія й мистецтво України — в зв'язку з археологією та мистецтвом Європи; українська мова й письменство — у зв'язку з історією слов'янських і європейських мов і письменства.

Українознавство вперше, таким чином, здобуває для своєї роботи в Академії такий осередок, який знаходиться на рівні наукових вимог нашого часу. В цьому відділі Академії, який викликано потребами духового життя народу, його освіти й культури, закладено орган наукової праці, котрий нам нагадує «Второе Отдѣленіе» Петербурзької Академії наук, присвячене, головним чином, знаттям про руський нарід: його історії, мові, письменству, всьому тому, що служить для його самосвідомости. З цього боку Петербурзька і Київська академії наук немов доповнюють одна другу.

Організація Першого відділу почалася в грудні місяцю 1918 р. і, хоч робота йде вже жвавим темпом завдяки енергії всіх тих наукових діячів, котрі досі ввійшли в склад Першого відділу (а таких діячів поки що небагато і на кожного з них падає немала праця), організаційна стадія у відділі продовжується ще й зараз. До первісного складу Першого відділу увійшло лише 4 академики — так мало задля того, щоб Академія поповнювала свій склад вибором нових членів. Один член Першого відділу навіть не міг (з огляду на обставини наших часів) приїхати до Києва. Таким чином, фактично почали працю на Першому відділі тільки троє академиків: проф. Д. І. Багалій (якого відділ обібрав своїм головою) — по українській історії; проф. А. Ю. Кримський — по східній історії й мовам, та проф. М. І. Петров — по історії українського письменства. Тепер сам відділ обібрав ще нового академика по народній українській словесности, а саме — видатного вченого, професора Харківського університету, М. Ф. Сумцова та академика по класі красного українського письменства — історика української літератури С. О. Єфремова. В даний момент відділ почав клопотатися про вибір ще чотирьох академиків: по українській історичній географії — відомого історика Запорожжя проф. Д. І. Яворницького, по українській мові й письменству — члена Петербурзької Академії акад. В. М. Перетца, по археології — М. Т. Біляшівського, по українській церковній історії — проф. К. В. Харламповича. Почалася справа щодо заміщення й инших академічних катедр. Окрім того, на Першому відділі обібрано двох директорів (які по статуту, в справах відділу користуються правами академиків), а саме: проф. Є. К. Тимченка — директором Комісії для складання історичного словника української мови та проф. Олександра Сергійовича Грушевського — директором Комісії для складання історично-географічного словника української землі. Окрім того вибрано також керівничих таких академічних комісій: для складання словника живої української мови — А. В. Ніковського, а за його відсутністю — В. М. Ганцова; для видавання пам'яток мови, письменства й історії (Археографічної комісії) — проф. І. П. Сушицького (головою її тимчасово — акад. Д. І. Багалій); для видавання пам'яток новітнього письменства — академика класи красного письменства С. О. Єфремова. В правописно-термінологічній комісії голова — акад. А. Ю. Кримський.

Таким чином, нині існує на Першому відділі шість постійних комісій, а саме: 1) для складання словника живої української мови; 2) для складання історичного словника української мови; 3) для складання історично-географічного словника української землі; 4) археографічна (для видавання пам'яток мови, письменства й історії); 5) для видавання пам'яток новітнього письменства; 6) правописно-термінологічна.

Добре розуміючи, що самі академики, як би інтенсивна і цінна не була їх власна праця, ще не утворюють Академію, яко наукову асоціяцію, Перший відділ звернув якнайбільшу увагу на організацію при ньому, згідно з статутом, згаданих вище комісій, праця яких провадиться під наглядом відповідних академиків, а для безпосереднього керівництва їхньою працею вибрано згаданих вище наукових діячів; число ж співробітників згаданих комісій буває не раз доволі великим, так, напр., у Постійній комісії для складання словника живої мови воно дійшло до цифри 82, що яскраво свідчить про те, що вже з самого початку Академія стає дійсно науковим осередком на Україні.

Згодом буде утворено й інші комісії, які передбачає статут, коли буде обрано академиків на відповідні катедри (як напр. фольклорна).

Щоб визвати оживлення в науковій праці на Україні, при Першому відділі засновано премії (причому відділ сам може подавати теми для розвідок) по таким дисциплінам, надавши їм імена славнозвісних учених даної царини, а саме: по історії України — імени М. А. Максимовича; археології — В. Б. Антоновича; мови — О. О. Потебні; історії літератури — І. Я. Франка; народньої словесности — М. П. Драгоманова; історичної географії й етнографії — М. І. Костомарова; історії української церкви — П. Могили та історії українського мистецтва — М. В. Лисенка.

Для присуджування згаданих премій буде утворено спеціяльну комісію (зараз вже вироблюються правила для присуджування премій), яка немалу вагу матиме для української науки своїми науковими рецензіями на подані для премій розвідки.

Щодо наукових засобів та установ, то Перший відділ уже склав для себе бібліотеку, основою якої покладено придбану відділом книгозбірню славнозвісного історика й археолога проф. В. Б. Антоновича. Тепер на підставі цієї знаменитої бібліотеки, у склад котрої увійшла значна частина книжок всіх тих паростей знаття, які заступлені катедрами Історично-філологічного відділу Української Академії наук, стала фактично можливою наукова праця по всіх цих катедрах. Бібліотека має систематично-зложений каталог, писаний самим покійним проф. В. Б. Антоновичем, й розміщена у 16 великих шафах; число томів перевищує 5 тис. і зараз вже збільшується. Головою бібліотеки акад. Д. І. Багалій; постійним бібліотекарем обрано історика й археолога Кат. Микол. Антонович. Користування цею бібліотекою доступне для всіх співробітників Академії наук. Окрім того відділ для своїх потреб може користуватися цінними спеціяльними бібліотеками, переданими тимчасово в його розпорядження; а саме — бібліотекою покійного Б. Грінченка й проф. Є. К. Тимченка (які надзвичайно цінні й необхідні для комісій по складанню словників живої української мови та історичного словника української мови) та видатною бібліотекою акад. А. Ю. Кримського — по східній історії і філології.

Перший відділ звернув увагу не тільки на організаційну, але і на органічну працю. Кожний з академиків представив план своєї наукової діяльности на біжучий 1919 р., та не тільки план, але почасти вже й самі наукові праці для їх видання.

Видавнича діяльність Першого відділу складається з: *а)* видання його наукового часопису — «Записок», на зразок відомих «Извѣстій» Петербурзької Академії наук: *б)* наукових праць постійних комісій.

На чолі усіх наукових видань відділу стоїть голова відділу акад. Д. І. Багалій, редактором «Записок» вибрано П. І. Зайцева.

Перша й друга книжка «Записок» вже друкуються (їх повинно виходити 4 на рік). Сюди увіходять розвідки, нариси, критичні замітки й матеріяли, які торкаються усіх паростей історично-філологічного знаття. Співробітниками «Записок» являються не тільки академики, а й співробітники Академії, навіть автори; таким чином Перший відділ Академії об'єднує під своїм науковим прапором усі живі сили наукового суспільства своєї царини знаття.

Кожний з наявних академиків дає свої власні наукові розвідки яко член Академії; такі праці дають: акад. Д. І. Багалій — «Українську Історіографію», яко вступ до історії українського народу, себто огляд усіх джерел і розвитку української історії як науки; ця книжка потрібна і для школи й для читання, бо доси такої монографії в науковій літературі немає; акад. М. І. Петров дав розвідки «Стародавній Київ в історично-топографічному розвитку» та декілька менших нарисів; акад. А. Ю. Кримський готує: «Історія Ірану та його культури з найдавніших часів», де буде звернено особливу увагу на вплив Ірану на Туреччину, Кавказ, Крим і Україну; акад. М. Ф. Сумцов дав «Начерки української філософії» і низку менших нарисів.

Жива і енергійна наукова праця провадиться вже також і по всіх постійних комісіях, про які ми згадували раніше, а саме: 1). Археографічна комісія готовить до друку декілька збірників важних актів з основаними на їх підставі науковими розвідками, а саме — *а)* П. О. Куліша «Матеріяли для історії українського козацтва 1926—1639 р.р.»; *б)* В. Л. Модзалевського «Постанови Полтавського полкового уряду XVII ст.»; *в)* акад. О. І. Левицького «Учительное евангеліе XVII в. яко пам'ятник старої мови і літератури»; *г)* акад. Д. І. Багалій готує до друку розвідку і матеріяли по історії магдебурзького права в містах Лівобережної України XVII—XVIII в.

2). Постійна комісія для видавання пам'яток новітнього письменства почала готовити чисто наукове, академічне видавання творів батька нового українського письменства І. П. Котляревського, яко початок «Академічної бібліотеки українських письменників» (під редакцією академика С. О. Єфремова).

3—4). Енергійно працює Постійна комісія для складання словника живої української мови, російсько-українського словника, який тепер особливо необхідний, щоб зберігти багату українську мову від невідповідних слів. Докінчує юридичний словник Термінологічна комісія.

5). Щодо Постійної комісії для складання історичного словника української мови, то міцну підвалину для неї здобуто тим, що в розпорядження комісії придбано багаті словарні матеріяли, зібрані в старі часи відомим філологом П. Г. Житецьким, проф. Є. К. Тимченком й иншими.

6). Складається Комісія для видавання історично-географічного словника, для якої розшукано і зібрано багаті старі матеріяли, що їх почали були збірати ще в старі часи під проводом проф. В. Б. Антоновича.

Двом професорам І. І. Соколову та М. Т. Мухину Перший відділ дав тимчасове наукове доручення розшукувати в архівах і рукописних збірках міста Києва матеріяли, які торкаються історії православної,

уніяцької, католицької й протестантської церкви на Україні, і взагалі стародавнього духового розвитку українського народу. А опісля, коли це буде можливо, їм буде доручено розшукувати такі ж матеріяли по инших містах України, опісля в Москві, у Петербурзі, а далі й у архівах Сходу й Заходу Европи (Константинополь і Рим).

Таким чином, вже й нині Перший відділ, як і два других, являє з себе не який-небудь науковий оазис, не якийсь малий науковий гурток, одірваний од духового життя народу і суспільства, але осередок, огнище наукової праці, до якої він широко притягає відповідні наукові сили, працюючи разом на користь і всесвітньої науки та всієї людськости.

Далі Академія взагалі і вкупі з нею й Перший відділ мусить не тільки творити науку, а й поширювати її серед людности, а для цього повинна вона надалі поставити перед собою учебні і просвітні завдання, напр. утворювати семінарії при своїх катедрах, що передбачено і статутом Академії, одчинити свої наукові установи і для посторонніх людей, організувати відповідні популярно-наукові курси, що теж передбачається Статутом.

А для цього потрібно, щоб Академія мала відповідне необхідне їй приміщення та потрібні засоби на поширювання своєї діяльности, бо вона працює на користь народу, який зараз сам кує своє щастя, свою волю, свою долю.

II

Фізично-математичний (Другий) відділ

Фізично-математичний відділ Української Академії наук має ту особливість, що в ньому есть дві однакові класи. Звичайна «оснівна класа», яка обіймає спільні всім академіям катедри природознавства та математики, і нова — класа «прикладного природознавства». В початковім плані Академії малось на думці утворити два незалежні один од другого відділи — звичайний Фізично-математичний і Відділ прикладного природознавства. Цього плану, проте, не прийнято й обидва відділи з'єднано в один, як дві ріжні класи.

Це сталося через те, що межа між прикладним та чистим природознавством дуже умовна й иноді її важко помітити. Особливо важко знайти цю межу, коли ми перейдемо від часткових наукових завдань до питань більш загального значення, до тих широких і маловідомих царин, які повинні характеризувати працю нових наукових катедр прикладного природознавства, що утворюються в Академії. В Відділі прикладного природознавства повинні розроблюватись не часткові випадки техніки, а самі її підстави, які спіраються на природознавство та математику, які вимагають їх розвитку для вияснення тих нових наукових завдань, що їх викликають потреби життя. Техніка, в широкім розумінню цього слова, на кожнім ступіні має діло з питаннями тих самих наук, з якими має діло в своїй дослідчій праці математик і дослідник природи. Та ці питання дає їм життя, а не беруть вони їх по вільному своєму вибору, як це робить науковий дослідник. Зазначимо тут найголовніші з тих міркуваннів, які було прийнято при введенню в склад Академії окремої класи прикладного природознавства. Сучасний розвиток промисловости й техніки характеризується тим, що вони широко користуються науковим методом і зібраними наукою фактами. Той час, коли наука і техніка йшли ріжними шляха-

ми, вже минув, і тепер часто користуються для вирішення чисто технічних завдань могутніми засобами, які дає нам математика та техніка. Користуються методами експериментальних наук і широко уживають їх для вирішення технічних завдач лабораторним способом. Найбільш промислові країни за останні 10 років зорганізували цілу низку дослідчих інститутів, де представники чистої науки і прикладного знання працюють разом над вирішенням наукових питань, що мають практичне значіння. Особливо широке значіння має сіть таких інститутів в Америці.

Така об'єднана робота науки й техніки, як про те свідчить наукове життя Америки за останні десятиліття, особливо плодотвірна і дає дивні успіхи як в царині технічного дослідження, так і в науковій творчости. Америка, яка ще так недавно займала дуже скромне місце в науковому відношенню, за останній час виступає наперед, і в низці галузів науки скоро належатиме їй перше місце.

Те ж питання про об'єднання науки й техніки стоїть на черзі і у нас, на Україні. Україна починає самостійне життя при тяжких економічних умовах і зможе уникнути повного економічного поневолення тільки тоді, коли напружить усі живі сили країни. Треба вжити всіх заходів, щоб збільшити продукційність людської праці, щоб вивчити природні багацтва краю і щоб знайти найбільш раціональні способи використовування цих багацтв. При цьому, звичайно, треба скористатись тим могутнім засобом, який техніка та промисловість може здобути в пристосуванню наукових методів. Ініціятиву в справі об'єднання науки й техніки повинна взяти на себе Академія наук. З огляду на своє центральне становище і науковий авторитет, вона зможе зібрати ті нечисленні наукові сили, які єсть на Україні, і об'єднати їх на спільній праці, де буде можливе співробітництво людей техніки й науки.

Щодо завдань по дослідженню природних багацтв краю і по виробленню раціональних способів використовування цих багацтв, то об'єднана праця науки й техніки в цьому обсягу може бути особливо плодотвірною.

Немає сумніву, що для вирішення таких питань окремі відомства Української Республіки повинні будуть організувати свої науково-технічні установи. При тій убогости в наукових силах, яку маємо на Україні, діяльність небагатьох наукових робітників буде розпорошено по окремих установах, і через відсутність спільного плану не буде одержано бажаних наслідків.

Ми гадаємо, що завдяки організації окремої класи прикладного природознавства, Академія наук матиме такий характер, що вона зможе служити справі погоджування діяльности вищезгаданих технічних установ ріжних відомств: з Академією могтимуть зв'язатись і установи Міністерства земельних справ, і Геологічний комітет, і Вища технічна рада (Технический совѣтъ) Міністерства шляхів. Через таке об'єднання діяльність всіх цих установ стане, безперечно, більш продуктивною.

На Академію мається також на думці покласти справу підготування майбутніх професорів і ученних дослідничих інститутів. Лабораторії й інститути, які гадає організувати при собі Академія, дадуть можливість широко вести наукові лабораторні досліди і, коли будуть відповідні засоби, вони забезпечать спромогу працювати науково для тих молодих учених, що з їх числа можна буде потім набірати не тільки професорів вищих шкіл, але і ученних-експериментаторів для ріжних науково-технічних дослідчих установ. Паралельно до лабораторних робіт при Академії бажано організувати, під проводом відповідних ака-

демиків, семінарії, в яких могли б брати участь своїми докладами молоді вчені, що готуються до професорського звання. Спільна праця в цих семінаріях представників чистої науки й природознавства могла б стати особливо корисною в справі підготування професорів загальних предметів для вищих технічних шкіл.

От найголовніші з тих завдань, які маються на увазі при організації Фізично-математичного відділу Української Академії наук.

В теперішній час на Фізично-математичному відділі заміщені:

По основній класі: 1) Катедра мінералогії — акад. В. І. Вернадським, 2) Катедра геології — акад. П. А. Тутковським, 3) Катедра хімії — акад. В. О. Кістяківським, 4) посада директора Ботанічного саду — проф. В. І. Липським.

Окрім того ведуться вибори на Катедру зоології і почато підготовчі переговори по заміщенню Катедри фізики, Катедри астрономії й Катедри палеонтології.

По класі прикладного природознавства заміщені: 1) Катедра технічної механіки — акад. С. П. Тимошенком, 2) Катедра акліматизації — акад. М. Т. Кащенком і ведуться переговори про заміщення Катедри технічної хімії та теплотехніки.

З наукових установ, що мають бути, по статуту Академії, при Фізично-математичному відділі, в теперішній час уже розпочали діяльність:

1) деякі установи майбутнього Акліматизаційного саду, 2) деякі установи майбутнього Ботанічного саду, 3) Інститут технічної механіки, 4) Лабораторія фізичної хімії, як частина майбутнього Фізичного інституту.

Робота по організації Геодезичного інституту, який також увійшов в число установ першої черги і одержав уже свої штати, затрималась, бо досі ще не вдалося порозумітися з проф. Орловим, який живе в Одесі, а котрому відділ мав на думці доручити організацію згаданого інституту.

Наукова праця вказаних установ провадиться поки що в лабораторіях, які існують при инших установах, або приватних приміщеннях, які займає Академія. Але лишатися в такому становищі, без шкоди для справи, праця довго не може, і відділ не раз вживав заходів, щоб одержати приміщення більше придатні для розвитку наукової роботи. Відділ здобув згоду від Українського державного університету передати йому для тимчасового користування деякі з його приміщень й, окрім того, через Спільне Зібрання Академії, клопотався про передачу до Академії будинків бувшої піхотної школи.

Одержати ці будинки дуже необхідно для дальшого розвитку праць відділу, якому для постановки своїх експериментальних дослідів потрібні достатні по площі і добрі по оборудованню приміщення. Коли вказані будинки буде передано Академії, то за літні місяці їх можна буде одремонтувати і як слід оборудувати для наукових установ відділу і для уже зорганізованих експериментальних дослідів.

Для організації таких установ, як Ботанічний і Акліматизаційний сади, треба великих земельних площ, і Академія наук клопочеться про те, щоб одержати в своє розпорядження більш придатний участок.

Поблизу Києва такий участок — це Голосіївський ліс, який належить до монастирських маєтків. На думку Академії, цей ліс треба оповістити заповідним участком з тим, щоб на нім було виділено достатнього розміру участки для Ботанічного й Акліматизаційного садів. Одержати цей земельний участок зараз для Академії дуже потрібно,

бо без цього не можна продовжувати організацію вищевказаних садів, установ, які законом про заснування Академії поставлено на першу чергу і які вже одержали кошти. Крім урядження установ першої черги, Фізично-математичний відділ веде підготовчу роботу по організації Інституту експериментальної медиціни. Зроблено початок влаштування хімічної лабораторії. Зорганізовано праці по виучуванню донецьких кам'яних вуглів. Почато праці по організації зоологічного музею.

Чимало уваги присвятив Фізично-математичний відділ справі об'єднання наукових сил України. Для цієї мети при відділі: 1) засновано Комітет по виучуванню фавни України, який тепер об'єднав около 15 зоологів; 2) зорганізовано праці по виучуванню флори України; 3) засновано під головуванням акад. В. І. Вернадського Комісію по виучуванню природних багацтв України. Ця комісія, на думку відділу, повинна об'єднати учених та техніків найріжнорідніших спеціяльностей; зараз ця комісія складається з таких осіб: голова — акад. В. І. Вернадський; члени — акад. С. П. Тимошенко, акад. П. А. Тутковський, акад. В. О. Кістяківський, акад. М. Т. Кащенко, Е. К. Гарф, Б. С. Лисін, О. В. Фомін, С. Л. Франкфурт, Е. Черниш, М. К. Малюшницький, С. Є. Кушакевич, Г. М. Висоцький, А. І. Ярошевич, В. І. Лучицький, І. І. Гінзбург, Б. Л. Лічков, І. В. Єгоров, О. В. Сперанський, І. Я. Шевирьов, В. М. Артоболевський, М. П. Флоров, В. П. Устянцев, Є. В. Оппоков, В. Г. Шапошников, М. А. Воропаєв, В. О. Плотников, Д. О. Белінг, М. В. Шарлемань, Б. М. Клопотов.

На першу чергу комісія поставила працю по складанню збірника «Природні багацтва України», в якому повинні бути зібрані й систематизовані всі, що маються, дані про природні багацтва України. При комісії засновано цілу низку секцій, які вже розпочали складати програми наукової праці і підготовляти задуманий збірник: *а)* уже заснована й розпочала свою діяльність секція по виучуванню корисних викопалин України, яка має в своїм складі коло 20 геологів і інженерів. Головою цієї секції — проф. В. І. Лучицький; *б)* з'організовано секцію по будівельних матеріялах України. Діяльність цієї секції має ться на думці поставити в найтіснішій зв'язок з центральною станцією по випробуванню будівельних матеріалів, яка організується при Академії. Головою цієї секції — акад. С. П. Тимошенко; *в)* з листопада місяця почала роботу секція по паливу.

Тепер уже розроблено план діяльности і почато роботи по таких 6 її відділах: *Коксовальний відділ.* Роботи провадяться під проводом гірничого інженера П. М. Есманського. Деякі матеріяли по цьому відділу уже готуються до друку. *Відділ по геологічному дослідженню донецьких вуглів* уже почав свою працю під проводом проф. В. І. Лучицького. *Хімічно-технічний відділ* — працює під проводом проф. В. Г. Шапошникова. *Залізнодорожний відділ* задумав серію спроб по виучуванню вжитку кам'яновугільної смоли, як змазки. Відділ уже приняв програму праць, яку виробив інженер Е. К. Гарф. *Відділ по вивчуванню способів раціонального спалювання кам'яних вуглів* задумав дослідження тощих вуглів. Принято програму, яку склав інженер Орнатський. *Відділ по торфу* задумав широку програму по дослідженню покладів торфу і по виучуванню придатности торфу для технічних цілей. Програму діяльности розробив проф. Є. В. Оппоков.

В теперішній час у склад секції входить більш як 20 інженерів і геологів. Головою цієї секції — акад. С. П. Тимошенко.

г) Розпочала діяльність гідротехнічна секція, яка працює під го-

ловуванням проф. В. І. Лучицького. Ця секція задумала широку програму робіт і виділила такі відділи:

а) гідрології; утилізації водяних сил; меліорації; болотознавства.

В теперішній час в цій секції об'єднується праця більш як 20 інженерів і учених ріжнородних спеціяльностей. Треба сподіватися, що при розвитку праць, які задумала секція, склад гідрологічного відділу буде швидко збільшуватись;

д) засновано під головуванням проф. В. Г. Шапошникова хімічно-технічну секцію, яка повинна об'єднати професорів хімії і асистентів, що займаються пристосуванням хімії в техніці.

Окрім перелічених, задумано організувати ще низку инших секцій. Таким чином всі науково-технічні сили України будуть об'єднані на спільному завданню — виучувати природні багацтва країни і розроблювати методи найбільш раціонального використовування цих багацтв.

Фізично-математичний відділ почав роботу по виданню наукових праць.

1). Зараз уже друкуються протоколи засідань Другого відділу і ріжні записки, як додатки до цих протоколів.

2). Друкується перша книжка «Вістника Фізично-математичного відділу» і готується матеріял для дальших трьох випусків цього видання.

3). Засновано серію «Труди Інституту технічної механіки» і підготовлено матеріял для перших чотирох книжок цього видання.

4). Засновано серію «Труди Акліматизаційного саду» і підготовлено матеріял для двох випусків цього видання.

5). Засновано серію «Труди Ботанічного саду» і єсть готовий до друку матеріял для першої книжки «Трудів».

6). Засновано серію «Матеріали по геології України». По цьому відділу єсть багато готових до друку матеріялів (коло 200 друкованих аркушів).

7). Засновано серію «Матеріяли по виучуванню ролі живої матерії в геохімії» і єсть готові до друку матеріяли до цього відділу.

Окрім того, засновано серії, присвячені таким відділам природничих наук:

8) фізичній хімії;

9) фавні України;

10) флорі України.

На жаль, через перешкоди в одержанні коштів на придбання паперу і на виплату друкарням задуману широку програму по друкуванню праць Фізично-математичного відділу можна було здійснити тільки в самих обмежених розмірах, і багато готових до друку праць лишається й досі в рукописному виді.

Видавнича справа Академії могла б мати повний розвиток тільки при тій умові, коли б Академія здобула власну типографію, але здійснити це при теперішнім фінансовім становищі Академії видається неможливим.

На закінчення доводиться ще раз зазначити, що найголовніша причина, яка утруднює намічений початковим планом широкий розвиток Фізично-математичного відділу — це відсутність приміщення для влаштування задуманих інститутів, лабораторій та задержка в вирішенні питання про Голосіївський ліс, де мається на увазі влаштувати Ботанічний і Акліматизаційний сади.

III

Відділ соціяльних наук (Третій) *

При заснуванні та відкритті Академії, в склад Відділу соціяльних наук (Третього) увійшли академики: М. І. Туган-Барановський — по Катедрі теоретичної економії, В. А. Косинський — по Катедрі сільського господарства, О. І. Левицький — по Катедрі звичаєвого права України і Ф. В. Тарановський — по Катедрі порівняльної історії права.

На великий жаль, відділові не довго довелося працювати в повному первісному своєму складі. Попрацювавши деякий час, акад. В. А. Косинський через хворість припинив свою академічну діяльність. Передчасна смерть безповоротно відібрала у Академії М. І. Туган-Барановського. В його особі III відділ поніс тяжку втрату, яку трудно замістити.

М. І. Туган-Барановський брав діяльну й помітну участь у працях Комісії по заснуванню Української Академії наук. Найбільше він розробив план уладження Відділу соціяльних наук якраз у тому вигляді, в якому він увійшов у статут Академії і тепер ступнево переводиться в життя. Дякуючи виключно його замислам, науковому досвіду та організаторській енергії, тепер існують ті спеціяльні установи для виучування соціяльно-економічного життя України, які знаходяться при Третьому відділі. Духовий провідник та організатор Третього відділу, М. І. Туган-Барановський був вибраний першим його Головою і на цій посаді багато попрацював над уладженням діяльности відділу з перших днів його існування. Для того, щоб зав'язати чужоземні наукові зносини для відділу та придбати необхідні для його наукових установ книжні та инші матеріяли, М. І. Туган-Барановський, незважаючи на грізний припадок сердечної астми, виїхав в половині січня в наукову командировку до Німеччини та Франції. Не доїхавши до Одеси, він несподівано вмер від другого припадку тієї ж хвороби. Третій відділ, глибоко засмучений тяжкою втратою, щоб ушанувати пам'ять свого видатного члена, назвав його іменем премію, яку будуть видавати за найкращий твір по політичній економії з дослідом народнього господарства України.

Відділ заклопотаний поповненням та розширенням свого особового складу. [...] На Катедру соціології обрано проф. університету св. Володимира Б. О. Кістяківського, який, проживаючи в Києві, зараз же й увійшов у склад відділу й бере участь в його діяльности. На Катедру історії західноруського та українського права відділ обрав професора Дінського університету И. О. Малиновського. Через неможливість знестися з Ростовом-на-Дону не можна було одержати від проф. И. О. Малиновського відповідної декларації, яка потрібна при обранні в члени Академії, і тому вибори И. О. Малиновського в Спільному зібранню Академії довелося поки що відкласти. На Економічну катедру відділ намітив професора університету св. Володимира К. Г. Воблого. В теперішній час відділ складає оцінку наукових праць кандидата, після закінчення якого буде приступлено до його обрання.

Зараз головою відділу перебуває акад. Ф. В. Тарановський і секретарем — акад. О. І. Левицький.

Окрім академиків, членами відділу являються, по статуту, директори наукових установ. В Третьому відділі єсть одна така особа —

---

* Друкується з скороченнями

директор Демографічного інституту, професор статистики М. В. Птуха.

По своїй організації відділ є не тільки зібранням академиків, які ведуть наукові досліди кожний окремо, але і широкою науковою асоціяцією. Завдання цієї асоціяції полягають, з одного боку, в координуванні праць окремих дослідників, з другого боку, в тому, щоб зібрати коло відділу широкий круг осіб, які працюють в обсягу суспільних наук. Притягнення таких осіб робиться через запрошення їх в члени та співробітники існуючих при відділі інститутів та постійних комісій. Число таких осіб в теперішній час доходить до 50-ти.

Відділ направляє свою науково-дослідничу діяльність головним чином на такі царини: соціологію, вивчення народнього господарства України, історію західноруського та українського права і звичаєвого права України. [...]

При відділі є такі спеціяльні установи: 1) Постійна комісія для виучування звичаєвого права України, 2) Постійна комісія для виучування історії західноруського й українського права, 3) Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України, 4) Демографічний інститут, 5) Постійна комісія для виучування соціяльного питання, 6) Правничо-термінологічна комісія.

Стан та діяльність цих установ такі:

І. Постійна комісія для виучування звичаєвого права України

Ця комісія заснована була ще в грудні 1918 р., але через незалежні обставини сучасного моменту діяльність її розпочалася тільки з початку березня 1919 р. Головою її академик по Катедрі звичаєвого права України О. І. Левицький, а в склад її дійсних членів увіходять академики: Ф. В. Тарановський, Б. О. Кістяківський, директор Демографічного інституту М. В. Птуха і керівничий над працями цієї комісії М. М. Павлов-Сільванський. Окрім того, в поміч цій комісії дійсних членів, додана ще особлива секція членів-співробітників, людей досвіду, найбільше правників, які щиро зацікавлені справою виучування звичаєвого права України і мають хіть допомагати їй своєю працею під доглядом та керуванням дійсних членів комісії. До цього часу в склад цієї секції увійшло 8 осіб; їх затверджує в правах членів-співробітників голова Постійної комісії, а головує між ними керівничий М. М. Павлов-Сільванський. [...]

ІІ. Постійна комісія для виучування історії західноруського й українського права

Головою комісії є академик Ф. В. Тарановський, керівничим над її працями — І. М. Каманін.

Завдання комісії — це організована допомога розробленню історії західноруського й українського права. Перше з них розроблялося досі дуже незадовольняюче й у всякому разі несистематично, друге лишалося майже без усякого розроблення.

Щоб правильно поставити розвиток вказаних дисциплін, потрібно перш за все систематичне і широке видання юридичних пам'ятників і юридичних актів України литовсько-польської і козацької епох. Через те комісія ставить головним своїм завданням археографічну діяльність. [...]

Археографічна, в тісному значінню цього слова, діяльність комісії направлена на видання пам'ятників законодавства та актів суду на

Україні. Член комісії В. Л. Модзалевський збірає для видання документи військового генерального суду епохи гетьманщини. Готується до друку видання актів луцького трибуналу другої половини XVI ст. Провадиться обсліджування умов України з Московською державою та Російською імперією XVII—XVIII ст. Окрім того комісія має систематично розшукувати архівні історично-юридичні матеріяли для Лівобережної України XVII—XVIII ст. Підготовляється видання актів полкових судів, в першу чергу Полтавського суду під редакцією В. Л. Модзалевського.

III. Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України

Інститут для виучування економічної кон'юнктури і народнього господарства України при Третьому відділі Української Академії наук засновано за думкою покійного академика М. І. Туган-Барановського, який і був першим його директором. В січні ц. р. на керівничого над працями інституту, по пропозиції М. І. Туган-Барановського, було обрано В. П. Тимошенка, а на помішника керівничого — В. В. Полянського. В січні ж Академія наук командирувала за кордон академика М. І. Туган-Барановського і керівничого над працями В. П. Тимошенка. Мета цих поїздок була, з одного боку, найближче ознайомлення з постановкою справи в установах аналогічних інститутові своїми завданнями, а з другого — придбання необхідної літератури. Смерть директора інституту академика М. І. Туган-Барановського і довга відсутність керівничого над працями, звичайно задержали нормальний хід праць, намічених програмою інституту.

Завдання інституту такі: 1) виучування економічної кон'юнктури; 2) виучування народнього господарства України. [...]

До теперішнього часу інститут розпочав і виконав от що:

1). Заходився про обслідування кам'яновугільної промисловости Донецького басейну, для чого був командирований до м. Харкова помішник керівничого над працями інституту. Огляд за 1916—17—18 рр. готується до друку.

2). Склав бібліографію наукових праць, монографій та журналів на чужоземних мовах по основних питаннях програми, які в першу чергу намічено для придбання до бібліотеки інституту.

3). Встановив ряд необхідних зв'язків з установами та особами, од яких поміч матеріялам і своєю участю необхідна для повного розроблення питань, що вивчає інститут.

4). Зібрано низку матеріялів по залізній, залізнорудній, марганцевій і соляній промисловости.

5). Зібрано для власної бібліотеки більш як 350 книжок і брошюр.

Зараз інститут готує: обсліджування за останні роки сільського господарства, цукрової, залізорудної та соляної промисловости, а також складає повну бібліографію літератури по всіх питаннях, що входять в круг предметів, які вивчає інститут.

IV. Демографічний інститут

Наукове виучування народонаселення зустрічає великі перешкоди. Воно вимагає не тільки знаття старих статистично-математичних способів дослідження, але часто вироблення нових, в залежности від властивостей матеріялу та завдань дослідження, що з'являється недосяжним для співробітників статистичних бюро. З другого боку, всяке наукове виучування відомостей про народонаселення зустрічає великі

перепони, з огляду на необхідність попереднього оброблення величезного статистичного матеріялу, що лягає на вченого тяжким, иноді надсильним тягарем. Демографічний інститут, який засновано за думкою покійного академика М. І. Туган-Барановського, і є перша спроба поставити вивчення народонаселення на цілком наукову височінь. [...]

Праця Демографічного інституту почалася з січня 1919 р., коли директором його було обрано проф. М. В. Птуху. В першу чергу розроблюються ті матеріяли, які можна було знайти в Києві: смертність і шлюбність м. Києва та фізичні особливости призваних на військову службу в Київському повіті та м. Києві. З огляду на необхідність порівняльного вивчання фізичних особливостей міського та сільського населення і на невеликий розмір Київського повіту, в найближчий же час будуть виписані на картки і розроблені аналогічні відомости про чисто сільське населення Остерського повіту Чернигівської губернії. Разом з цим складається повний предметний каталог всіх книг і журнальних статей по демографії, який після його закінчення буде опубліковано і який стане необхідним підручником для всякого, хто цікавиться цією наукою. Помішник завідуючого працями інституту О. М. Андерсон, на доручення директора інституту, збірає матеріяли про постановку антропометричної та шкільно-антропологічної статистики в ріжних країнах, які після оброблення їх буде надруковано в працях інституту. Також збіраються матеріяли про сучасну постановку і моральної статистики населення в усіх країнах, а також історичні відомости (друковані й рукописні) про народонаселення України та його особливости в ріжні епохи. Співробітник інституту М. Р. Орженцький працює над вивченням злочинности населення України в ріжні роки, в залежности від умов, часу, місця, соціяльно-економічних та инших факторів. Праця інституту затримується через майже повну відсутність власної бібліотеки та великої недостачі на книжки по демографії в бібліотеках Києва. Поки що для потреби Інституту придбано коло 100 книжок. Доручено Центральному союзові споживчих товариств закупити й одержати безплатно в Москві та Петрограді всі праці по демографії, які вийшли російською мовою. Окрім того зроблено велике замовлення на чужоземні книги.

V. Постійна Комісія для виучування соціяльного питання

Призначення заснованої при Третьому відділі Академії наук Постійної комісії для виучування соціяльного питання полягає в тому, щоб утворити немов би лабораторію, в якій всякий, хто бажає і хто присвятив себе спеціяльному науковому вивченню тієї чи иншої галузі соціяльного питання (робітничого питання, професійного руху, аграрного питання, соціялізму, кооперації і т. д.) як на Україні, так і за її межами, міг би знайти всі необхідні для нього в такій праці наукові підручники та сприяючу обстанову, а саме — всі книги, що відносяться до питання, яке його цікавить матеріяли, законодавчі акти, а також корисні вказівки, які б допомогли розбіратись в усіх зібраних по цьому питанню наукових підручниках та матеріялах.

Для здійснення цього завдання постійна комісія для виучування соціяльного питання має на меті: 1) скласти можливо повну бібліотеку з книжок та брошюр по всіх галузях соціяльного питання, як українською, російською, так і найважнішими европейськими мовами; 2) зібрати можливо повну колекцію законодавчих та инших матеріялів (записок, проєктів, протоколів та инш.) по найголовніших відділах

соціяльного питання (робітничому, аграрному та ин.); 3) утворити науково обставлений соціяльний музей, який не тільки б допомагав тим, хто виучує соціяльне питання, але його могли б оглядати й широкі маси звичайних відвідувачів. Окрім того, Постійна комісія для виучування соціяльного питання має: 1) видавати особливі Бюлетені, в яких поруч статей наукового змісту по соціяльному питанню, буде подаватися хроніка соціяльного руху, як на Україні, так і за її межами; 5) перевидавати деякі книжки та брошюри, цінні в науковому відношенні, але які вийшли з продажу, та видавати наново оригінальні та перекладні твори по соціяльному питанню.

До праць, які входять в число завдань комісії, приступлено з початку цього 1919 р.

Головою комісії з часу її заснування був академик Михайло Йванович Туган-Барановський, після смерти якого Третій відділ Академії обрав Головою комісії акад. Богдана Олександровича Кістяківського. На посаду керівничого над працями комісії обрано, на внесення покійного акад. М. І. Туган-Барановського, кандидата прав Петербурзького університету М. О. Рейтлінгера. [...]

VI. Правничо-термінологічна комісія

Головою комісії перебуває акад. О. І. Левицький, секретарем — І. Ю. Черкаський, членами — академики: Б. О. Кістяківський і А. Ю. Кримський та инші особи, всього коло 20 чоловік.

Завдання комісії — це добірати найбільш відповідні духу права та мови українські слова та вирази для юридичних термінів і впорядкувати в першу чергу правильний словник. Підготовлюючи матеріял для цього словника, комісія вишукує такі слова та вирази перш усього в живій народній мові і потім в пам'ятниках стародавнього українського законодавства та в актових книгах українських судових установ XVI—XVIII вв. Ця праця дуже затяжна й марудна, але комісія переконалася, що тільки таким способом можна досягти основного її завдання та задовольнити пекучу потребу життя в зазначеному словникові. Комісія працює в контакті з Комісією для складання словника живої української мови й має працювати в зв'язку з Комісією для складання історичного словника української мови.

Комісія почала працювати тільки з половини березня цього року й багато часу присвятила виробленню загального плану методів роботи. Маючи на увазі, що перший місяць роботи довелося боротися з труднощами всякого роду, вироблення плану та методів досягнення завдання комісії по особливій природі її роботи поки що подати не можна, якщо не лічити того, що нею зібрано б більш 500 термінів, та систематизовано біля 400 слів під літ. «А» для майбутнього словника. Комісія сподівається, що тепер, коли робота її вийшла вже на певний шлях, наслідки від її праці дедалі будуть все помітнішими й швидчими. [...]

IV

Спільне зібрання всіх трох відділів Академії наук

Хоч кожен з-поміж трох відділів Академії наук (Історично-філологічний, Фізико-математичний та Соціяльних наук) є зовсім автономна наукова група, все-таки всі три відділи підпорядковують свою на-

укову діяльність одній спільній меті — всесвітній науці, яка по своїй суті є єдина, неділима цілість. Через те академики всіх трох відділів щотижня збираються вкупі для обговорювання спільних завдач, спільної праці та для обопільного освідомлювання. Головою-президентом Академії та її Спільного зібрання обрано академика В. І. Вернадського, Неодмінним секретарем Академії — академика А. Ю. Кримського.

При Спільному зібранню Академії є свої окремі інституції та комісії, де переводяться ті завдання, що спільні для всіх трох відділів академії наук.

З таких комісій при Спільному зібранні досі засновано (і вона пильно працює) Постійну комісію для складання біографічного словника видатних діячів української землі. В той словник об'єктивно вносяться життєписи всіх людей, що так чи инакше визначилися на українській землі, незалежно від їх національної та релігійної приналежности та їхніх політичних переконань. На чолі цієї біографічної комісії поставлено голову Історично-філологічного відділу академика Д. І. Багалія, а безпосереднім керівничим її праці обрано В. Л. Модзалевського та декількох помічників редактора (по окремим спеціяльним підвідділам) та притягнуто багацько співробітників, бо це наукове підприємство має надзвичайну наукову та й життєво-практичну вагу й вимагає великої кількости співробітників. Біографії на букви «А» та «Б» мають вийти ще цього року.

У зв'язку з Спільним зібранням Академії наук перебуває установа грандіозної ваги — Національна (або Всенародня) бібліотека, про яку йде далі окрема записка.

V

Національна-всенародня бібліотека при Українській Академії наук

При Українській Академії наук засновується Національна бібліотека, але вона не має самісіньких національних завдань. Як універсальна — наука, так і Національна бібліотека повинна перш усього бути універсальною книгозбірнею, котра б давала можливість кожному, не виїздячи з країни, познайомитися в найповнішій мірі з усесвітньою літературою по всіх галузях людського знаття, писаною всіма мовами. Поруч цієї мети бібліотека має ще й свою спеціяльну завдачу, якої тепер не розв'язує жодна з бібліотек цілого світу,— закласти Відділ «Ucrainica», в котрому повинно згуртуватися все, що друкувалося будь-коли і будь-де українською мовою, а також уся література, писана всіма мовами про історію українського народу, його фольклор, мову, словесність, мистецтво, побут, соціяльні та економічні умови життя і т. и.; разом з тим до відділу «Ucrainica» входить все, що торкається території України; тут має згуртуватися писана всіма мовами література про природу України, про всі народи, які залюднюють її територію, їхнє духове життя та історію, економічні та соціяльні відносини, а також література про природу, побут, історію, економічні та соціяльні умови тих країн поза межами України, де живе український народ, або де він порозкидався суцільними осадами. Еврейський відділ стоїть на першій черзі.

Рукописний відділ бібліотеки повинен зібрати в собі рукописи, листи, портрети і т. и. тих діячів, котрі, незалежно від національности, релігії та політичних переконань, жили та діяли на українській тери-

торії, а також усіх діячів духового життя українського народу, де б вони не жили та діяли.

Бібліотека повинна бути осередком розумової культури на Україні, однаково дорогим для цілої людности, незалежно від національности або релігії, або пересвідчень. Національна бібліотека має бути й науковою установою, що присвячує себе вивченню книги, а зокрема минулому життю книги на Україні, та сполучається з бібліографічною працею. Бібліотека мусить бути тісно зв'язана з життям. Людина вчена, або шкільний молодик, державний і громадський діяч, юрист, медик, військовик, письменник, мистець, інженер, газетяр, нарешті кожна людина, яка хоче пізнати те, що їй невідомо, повинна мати вільну й легку спромогу працювати в Бібліотеці, котра мусить бути широко одчинена для всіх і кожного, безплатна і легко приступна. При Національній бібліотеці має відчинитися систематично підібраний справочний відділ, складений з декількох десятків тисяч томів на зразок того, що існує в добре зорганізованих бібліотеках цього типу в Британському музею, Берлінській або Вашингтонській бібліотеках; в тому відділі мають бути згуртовані книжки по мовам, наукам, педагогічному життю, техніці, закони й постанови правительства та громадських установ. Нарешті Національна бібліотека, крім каталогів тих книжок та рукописів, що в ній містяться, повинна зорганізувати по змозі спільний каталог всіх головних громадських та державних бібліотек України, як це зроблено в Берліні для бібліотек Пруссії та деяких німецьких держав.

Окрім того Національна бібліотека має видавати науково складені каталоги, а також періодичне видання «Книжний вісник», котрий буде виходити 4—5 раз на рік і в котрому будуть міститися відомости про діяльність бібліотеки, а також загальні розпорядження по бібліотечним справам, статті по бібліотекознавству, дрібні звістки й т. и. Перший випуск «Книжного вісника» вже друкується. Для заснування Національної бібліотеки з осени 1918 року почав існувати Тимчасовий Комітет в складі Голови та чотирох членів і секретаря, котрий і почав свою діяльність, виробивши статут Національної бібліотеки та збираючи книжки. [...]

Велику перешкоду в ширенню та скорішому відчиненню бібліотеки для загального користування робить те, що бібліотека не має досі сталого помешкання, блукає по ріжним помешканням, книжки знаходяться тепер у трох будинках, співробітники бібліотеки примушені працювати в великій тісноті, в тій же кімнаті, де відбуваються засідання комітету. Для того не легко каталогізувати ті книжки, котрі вже поступили до бібліотеки, та розмістити їх по номерам. До того часу, поки не буде бібліотека мати свого окремого, хоч би тимчасового помешкання, вона не може не тільки відчинитися для громадянства, але ж не може зібрати до купи всього книжкового багатства, яке вже їй належить і яке безумовно значно збільшилось би, як би була змога зараз же і перевозити книжки до Національної бібліотеки.

Тепер Комітет працює в складі Голови, 6 членів та секретаря. Склад бібліотечних та канцелярських служачих лічить і старшого бібліотекаря і молодшого бібліотекаря та 20 співробітників.

VI

Приконечні уваги

З вищенаведеного (та й то дуже побіжного й неповного) огляду академічної праці видко, що Українська Академія наук, за якісь півроку свого існування, встигла зробити дуже багато, а до кінця року має зробити прогресивно більш. Бо в неї як організаційна, так і органічна праця йде швидким кипучим темпом. Доволі буде зазначити яскравий факт, що, коли в березні 1919 р. число учених членів-співробітників Академії наук досягало поважної цифри 500 чоловіка, то в початку квітня цифра вчених співробітників перейшла вже й 800 чоловіка, бо заснувалася, між иншим, така велелюдна (і надзвичайно важлива) комісія, як Комісія для вивчання природніх багацтв України. Число тих співробітників, які прибули на протязі квітня, ще не підраховано, але вважаючи на те, що наукова праця й організація інтенсивно розвиваються, можна думати, що в травні 1919 р. цифра членів-співробітників Академії наук дійде й до 1000 душ.

Сильно гальмується широкий і кипучий розвиток справи через той сумний факт, що Академія наук, свідомо практична своїми науковими завданнями, досі немає великих приміщень, аж надто потрібних для її практичної діяльности. Академічний будинок на садибі скасованого Левашівського пансіону — це тільки притулок (та й то тісний) для засідань провідних теоретичних комісій; це, так скажемо, головний мозок Академії наук, а не її тіло. Академія наук потрібує просторих лабораторій, і було б добре, коли б Комісаріят освіти дав для неї під цю мету недобудований іще будинок Ольгинської гімназії. Для ботанічних та акліматизаційних мет Академія наук давно вже клопочеться, щоб передано було в її відання колишній монастирський Голосіївський ліс, де Академія наук рівночасно б урядила й місце погулянь для пролетарської людности Києва, а разом з тим і авдиторію для популярно-наукових природничих лекцій. Далі, щодо спеціяльної академічної Всенародньої бібліотеки («Національної»), то для неї треба здобути таке приміщення, як, приміром, Педагогічний музей, де одразу можна було б одчинити читальні залі. Окрім того вчена тисячна армія членів-співробітників Української Академії наук повинна, відповідно статутові, зорганізувати курси публичних популярних лекцій для всіх паростей науки, а для цього теж треба мати якийсь чималий будинок у середині міста, придатний під просторі народні авдиторії.

Перший півріч існування Української Академії наук у Київі та начерк її праці до кінця 1919 року.— Київ, 1919.— С. 3—25.

№ 90

ДЕКРЕТ РНК УСРР ПРО ОХОРОННІ ГРАМОТИ ДЛЯ АКАДЕМІКІВ І ДИРЕКТОРІВ УСТАНОВ УАН

4 червня 1919 р.

З огляду на першорядне значіння виниклої з Великої революції Української Академії наук для розвитку науки взагалі і української наукової культури зокрема доводиться до загального відома слідуюче:

I. Помешкання, які займаються дійсними членами Академії і ди-

ректорами академічних інститутів і їх родинами, а також їх речі, здобуті за трудовий заробіток, реквізиції не належать.

II. Голові-президенту Української Академії наук дається право видавати членам Академії і директорам академічних інститутів охоронні грамоти на їх помешкання і речі по зразку, який додається при цьому.

Голова Ради Народних Комісарів *Х. Раковський*
Народний комісар освіти *Панченко*
За керуючого справами Ради Народних Комісарів *Леонтьєв*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 36, спр. 663, арк. 1. Відпуск. Машинопис.

№ 91

ЛИСТ УАН ДО КОМІСАРА НАРОДНОЇ ОСВІТИ З ПРОХАННЯМ СПРИЯТИ ЗВІЛЬНЕННЮ РЕКТОРА ПОЛЬСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ Л. ЯНОВСЬКОГО З-ПІД АРЕШТУ

10 липня 1919 р.

В ніч з 17 на 18 червня 1919 р. військова контррозвідка заарештувала проф. Людвіга Яновського, ректора польського університету. Професорський колегіум польського університету вдався до Української Академії наук з проханням піддержати з свого боку клопотання Колегії про звільнення проф. Яновського з-під арешту.

Українська Академія наук в інтересах розвитку культурно-наукового життя братнього нам польського народу цілком прилучається до прохання колегії, щоб проф. Яновського випущено було на волю, і тим, щоб дано було йому змогу вернутися до своєї культурної праці. Українська Академія наук не може не підкреслити, як погубно одзивається в'язничне перебування на здоровлі слабовитого проф. Яновського, хорого на серце.

Голова-президент Академії наук академик *В. Вернадський*
Неодмінний секретар Академії, академик *А. Кримський*

Резолюція:

В секретариат Прошу немедленно сделать запрос по поводу мотивов ареста проф. Яновського. *М. Санько.*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 53, арк. 22. Оригінал. Машинопис.

№ 92

НАКАЗ № 44 НАРОДНОГО КОМІСАРА ОСВІТИ ПРО НЕДОПУСТИМІСТЬ ПОРУШЕНЬ СТАТУСУ УАН ЯК НАЙВИЩОЇ НАУКОВОЇ УСТАНОВИ

26 липня 1919 р.

23-го сього липня, за № 1454, по відділу вищої школи без мого відома й попереднього докладу видано «мандат», підписаний завідуючим відділом т. Назаровим, в якому зазначено, «что т. Майеру поручено всестороннее обследование Академии наук».

Вищенаведеним порушено як право згаданої найвищої наукової установи, надане їй § 1 статуту, так і прерогативи мої як народнього комісара освіти.

Для усунення цих недопустимих з'явищ наказую, аби надалі ні одне розпорядження в справах Академії наук не виходило інакше, як за підписом Наркома.

Народній комісар освіти *О. Шумський*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 270, арк. 8. Завірена копія. Машинопис.

№ 93

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ВІДДІЛУ ВИЩОЇ ШКОЛИ КОЛЕГІЇ НАРКОМОСУ УСРР З ВИМОГОЮ ПОРУШИТИ ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕГЛЯД ДЕКРЕТУ РНК УСРР ЩОДО ОХОРОННИХ ГРАМОТ ДЛЯ АКАДЕМІКІВ УАН

28 липня 1919 р.

В КОЛЛЕГИЮ НАРКОМПРОСА

Июля 1919 г. за подписью Предсовнаркома Раковского и Наркомпроса Панченко был издан декрет * в прилагаемой при сем форме: Квартиры «действительных» членов Академии и директоров академических институтов и их семейств, а также их вещи, приобретенные на трудовой заработок, освобождаются от реквизиции, в чем и разрешается Президенту Академии выдавать их охранные грамоты в прилагаемой при сем форме. Помимо того, что декрет этот резко расходится с декретом, изданным [...] за подписью Предсовнаркома Раковского и Наркомпроса Затонского, по которому всякие звания и ученые степени, а равно и связанные с ним права и преимущества отменяются, и того, что в самом себе он содержит большую несправедливость, так как ставит в привилегированное положение 20—30 «действительных» членов академии и директоров академических институтов, которые среди остальных 700—800 так называемых сотрудников Академии, в действительности ведущих всю научную работу Академии, ведут по большей части деятельность чисто административного характера, декрет совершенно не соответствует всему направлению советской политики вообще и в научных учреждениях в частности. Отношение научного персонала к советской власти далеко не лояльное, чему имеется много конкретных фактов (Петлюровский штаб в Украинском Ун-те, драгоценности и различного рода имущество, спрятанное в Ун-те, расстрелы многих прогресистов за контрреволюционность и почтение их памяти вставанием остальных и т. д.). Большинство из них гораздо больше занимается политикой, чем научной деятельностью и вообще являются одними из самых злостных саботажников-спецов, так что декретом этим правительство, идя на уступки, едва ли достигает хотя каких-нибудь конкретных результатов, разве только дает им возможность, прикрываясь охранными грамотами укрывать от установленной законом реквизиции и всякого рода имущество, как свое собственное, так и прочей буржуазии по своему желанию. Почему отдел высшей школы предлагает поднять этот вопрос в Совнаркоме в целях его пересмотра.

Заведующий отделом высшей школы
Секретарь коллегии отдела

ЦДАВО України, ф. 166. оп. 1, спр. 270, арк. 4. Копія. Машинопис.

* Див. док. № 90.

№ 94

ЛИСТ ПОПЕЧИТЕЛЯ КИЇВСЬКОГО УЧБОВОГО ОКРУГУ ДО ПРЕЗИДЕНТА УАН З ВИМОГОЮ ЗВІЛЬНИТИ ПРИМІЩЕННЯ ПАНСІОНУ ГРАФИНІ ЛЕВАШОВОЇ *

4 вересня 1919 р.

Приказом Киевского Военного губернатора от 19 августа с[его] г[ода] за № 2 все декреты большевистской власти отменены, в том числе надлежит считать аннулированным и то распоряжение, по которому Украинской Академии наук предоставлено помещение бывшего пансиона гр[афини] Левашовой.

Ввиду того, что в Управление учебного округа поступило ходатайство от администрации этого пансиона от 2-го сентября с[его] г[ода] за № 1066 о возвращении ей прежнего помещения, прошу Вас сообщить, в какой кратчайший срок могло бы быть освобождено помещение пансиона гр[афини] Левашовой и передано администрации этого пансиона без нарушения интересов Академии и принимая во внимание необходимость в ближайшем будущем открыть занятия в средней школе.

И. О. попечителя округа, ректор университета *Е. Спекторский*
И. О. правителя канцелярии *[В. Ивин]*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26156, арк. 5, 5 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 95

ЛИСТ Б. О. КІСТЯКІВСЬКОГО ДО В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ПРО ПОЛІТИКУ ДЕНІКІНСЬКОГО УРЯДУ ЩОДО УАН ТА НАГАЛЬНУ ПОТРЕБУ ЙОГО ПРИЇЗДУ ДЛЯ ПЕРЕГОВОРІВ ДО РОСТОВА-НА-ДОНУ

5 вересня 1919 р.
м. Ростов-на-Дону

Дорогой Владимир Иванович!

Здесь мы узнали, что «Укр[аинской] Акад[емии] наук не существует»[9]. Произошло это потому, что Главнокомандующим было издано постановление об аннулировании законов, изданных украинскими и крымскими правительствами, следовательно, все учреждения, созданные этими законами, перестали существовать. Сперва нам указывали, как на единственное средство спасения Укр[аинской] Ак[адемии] н[аук], тот путь, которым шел Таврич[еский] университет, т. е. возбуждение ходатайства о новом учреждении. Постепенно, однако, согласились не разрушать уже сделанного. Теперь многие члены Особого совещания соглашаются установить временное переходное состояние до пересмотра устава Укр[аинской] Ак[адемии] наук и нового учреждения Академии и поддерживать существование существующей организации, хотя бы под юридическим титулом субсидий «частному обществу» «Киевская Акад[емия] наук». Соглашаются также временно сохранить за нами наше имущество, иначе его могли бы забрать военные

* З поміткою «Срочно».

власти. Отсюда и объясняются две телеграммы И. А. Малиновского — одна к Спекторскому, другая к Вам.

Для увенчания успехом нашего ходатайства совершенно необходим Ваш приезд сюда возможно скорее. И. А. Малиновский вызывает Вас телеграммой по этому делу. Надеюсь, Вы получили телеграмму.

Я расчитываю выехать отсюда послезавтра (в субботу). Степан Прокофьевич [Тимошенко] по своим делам, вероятно, останется еще здесь и, дождавшись Вас, информирует Вас более подробно. Итак, немедленно выезжайте сюда.

Глубоко уважающий и душевно преданный *Богдан Кистяковский*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26939, арк. 1. Автограф.

№ 96

З ЛИСТА А. Ю. КРИМСЬКОГО ДО В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ПРО КОНФЛІКТ МІЖ ГОЛОВОЮ ПРАВЛІННЯ УАН П. А. ТУТКОВСЬКИМ І ДЕНІКІНСЬКИМ ОФІЦЕРОМ

*8 вересня 1919 р.**

На грубые окрики офицера [...**] указания сделал акад[емик] П. А. Тутковский, отметив, что он не только академик, но и Действительный статский советник, и что его сын служит в Добровольческой армии и имеет золотое оружие, а потому он крайне удивлен, встречая такой тон со стороны русского офицера и с горечью видит, что этот офицер не желает даже снять фуражки в комнате, где висят святые иконы. В ответ на это заявление со стороны офицера послышались угрозы запечатать здание Академии наук. Потом он отобрал две пишущие машины и приказал их увезти, заявивши, что завтра он явится еще за тремя.

З оригіналом згідно:
Керуючий справами ***

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26556, арк. 1. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 97

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ОСОБЛИВІЙ НАРАДІ ПРИ ГЕНЕРАЛОВІ А. І. ДЕНІКІНІ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ УАН ТА ВСЕНАРОДНОЇ БІБЛІОТЕКИ

11 вересня 1919 р.

Украинская Академия наук вместе с состоящей при ней Всенародной (Национальной) библиотекой были основаны в Киеве 14 ноября 1918 г. во время гетьманства и организовывалась в очень трудных обстоятельствах переживаемого времени, пережив здесь более или менее благополучно гетьманство, директорию и большевиков.

---

* Автор дає дату за старим стилем, тобто 26 серпня.
** Так у тексті.
*** Підпис не прочитаний.

Прошло более 9 месяцев тяжелой и трудной работы, в результате которой создалось (ученое) учреждение, имеющее все данные для развития.

Оно было создано не только исходя из задач малорусского культурного возрождения, но и для задач общечеловеческих и государственных.

По моему глубокому убеждению, оба учреждения не только совместимы с единой и неделимой Россией, но их сохранение и развитие является необходимым и желательным с русской точки зрения.

Помимо понятных малорусских национальных задач — изучение языка, истории, письменности, искусства, этнографии, природы, экономического и социального уклада и быта Малороссии и малорусского народа — эти учреждения являются государственно важными центрами научной исследовательской работы в государстве Российском.

Нам прийдется переживать чрезвычайно тяжелые условия восстановления национального хозяйства и государственной мощи России. Одним из сильнейших средств для этого является правильная государственная организация научной работы и научных учреждений. Опыт 1915 г. показал нам, насколько это необходимо полно и как слабо до сих пор была использована в России та сторона деятельности современного государства. В течение 1915—1917 гг. я в качества академика Российской Академии наук в Петрогр[аде] и председателя Комиссии по изучению естественных производительных сил России, находившейся в тесном контакте с правительственными органами, в том числе военным и морским Министерством, принимал деятельное участие в этой работе и ясно себе выяснил дальнейший план организации этого дела. Нам необходимо идти по новому пути, указанному великой организаторской государственной работой Соединенных Штатов САМ. Все затраты на это дело быстро окупаются. Согласно старым традициям академий Академия наук сейчас должна обратить свою работу на государственные и народные нужды страны.

Для меня ясно, что в России, в связи с ее обширностью и малоисследованностью [существует] необходимость интенсификации работы таких центров исследовательской работы — современного типа академий — в Петрограде, Москве, Киеве, Кавказе, Сибири. Нельзя забывать, что пока у нас была одна Академия наук, в Германии их было 5 или 6, в Соединенных Штатах их еще больше. Исходя из этих соображений я считал необходимой задачей создать Академию наук в Киеве, когда во время гетьманства представилась для этого возможность. В связи с этими задачами Физико-математическое отделение и Отделение социальных [наук] новой Ак[адемии] получили в значительной мере необычный в академиях прикладной характер, связанный с потребностями техники и государственной жизни. Этого рода организация выросла из опыта 1915—1917 гг.

Необходимость децентрализации научной государственной работы является выводом из переживаемого потрясения. Организация новой Академии в Малороссии, на Юге России, является тесно связанной с этой децентрализацией государственной и экономической жизни, с полным и быстрым использованием сил и источников мощи большого государства, а отнюдь не какими-нибудь формами самостийности Украины.

Вместе с тем для меня неопровержимо ясно, что полное развитие малорусской национальной культуры не только совместимо с единой Россией и ростом культуры русской, но является желательным с рус-

ской точки зрения, ибо народ украинский есть ветвь русского племени, как бы не называли его в пылу политической борьбы. Полный одновременный расцвет русской и украинской культуры даст нам полный расцвет культуры (Целого).

Я считаю, что с этой точки зрения является требованием государственного строительства, основанного на единении: 1) полное отделение проводимого национального малорусского культурного движения от политических проявлений самостийности; 2) предоставление широких возможностей культурному развитию малорусского народа в пределах единой и неделимой России и 3) государственная помощь центрам малорусского национального развития.

Важно, чтобы эти центры были связаны с Россией и чтобы в тесной и дружеской связи с русской культурой они выросли здесь, а не явились враждебными России созданиями где-нибудь за кордоном. Это явится неизбежным в случае политики [гонений] и запрещений малорос[сийских] (укр[аинских]) движений в России.

В частности, несмотря на все трудности переживаемого времени и в Академии наук, и в библиотеке удалось развить работу и украинцев и русских. Проявления украинского шовинизма,— кроме извне произведенного Директорией изменения Устава Академии, быстро сходили на нет среди научной работы. Подавляющая масса, несколько сот сотрудников Академии, состоит из лиц, горячо преданных России. Сейчас идет изучение фауны, флоры, минералогии Украины, сдана в печать работа над белым углем и серым углем Украины, заканчивается и частично сдана в печать работа по ее гидрологии, полезным ископаемым, строительным материалам, подготовляются научные словари украинско-русский и русско-украинский, исторический словарь малорусского языка, издаются памятники исторические и историко-юридические, организ[уются] музеи и гербарии, Ботан[ический] и Аклим[атизационный] сады, изучаются свойства донецких углей и т. п. Работа находится в полном разгаре. Новый научный центр создан и остается только использовать его в предстоящем нам трудном восстановлении жизни как Южной Руси, так и всей России.

Я считаю, что невозможно уничтожать такой готовый центр научной работы, столь нужный в нашей бедной ими стране. Если в уставе Академии есть пункты, которые не могут быть сохранены, власть может их изменить. Но прежде всего необходимо дать возможность Академии пережить эти месяцы до восстановления нормальной власти в России, и с этой целью должны быть даны Академии некоторые средства.

Мне кажется гораздо проще дело Всенародной библиотеки. Сейчас нам при страшно трудных условиях удалось собрать более 300 тыс. книг, разбросанных пока по разным помещениям. Киев и Юг России убийственно беден книгами. Большая библиотека является таким орудием современной жизни, которое по силе не может сравниться ни с чем. Она особенно будет нужна у нас, на Юге России, при том подъеме созидательной работы, какую требует от нас возрождение России. Для библиотеки необходимо не только сохранить государственные средства, но и помощь в предоставлении ей помещения. При необходимости интенсивной работы во время предстоящего государственного строительства существование такого центра в Киеве явится столь полезным, что, несомненно, быстро окупит все сделанные затраты. Подобно Публичной библиотеке в Петрограде и Румянцевской в Москве Киевская библиотека не носит никакого узконационального характера.

В ней наряду с общим отделом есть отдел Ucrainica, но этот отдел территориальный — касается территории Украины. В нем должны быть собраны книги на всех языках, которые касаются Малороссии и малорусского народа. Само собой разумеется, в Библиотеке по самому ее характеру всегда будут преобладать книги на иностранных и русском языке, хотя и будут собраны и все книги на языке малорусском. Сейчас главная масса книг состоит из книг на русском языке. Необх[одимо] разв[ивать] и сохр[анять] библ[иотеку], но власть может всегда сделать те изменения в ее уставе, какие необходимо.

Акад. *В. И. Вернадский*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 22764, арк. 1—2 зв. Автограф. Чернетка.

№ 98

ПОВІДОМЛЕННЯ КИЇВСЬКОМУ ГУБЕРНАТОРУ ВІД В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ПРО ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ЩОДО ОХОРОНИ МАЙНА УАН

28 вересня 1919 р.

Его Превосх[одительству] г[осподину] Киев[скому] * губернатору

Вчера я по предложению г[осподина] попечителя учебного округа вступил в исполнение своих обязанностей по охране имущества бывшей Украинской ** Академии наук, впредь до образования, согласно постановления Особого совещания при Главнокомандующем, Киевской Академии наук. Мне передано отношение В[ашего] Пр[евосходительства] за № 490 от 26.IX об очищении здания по Владимирской № 54, занимавшегося Левашовск[им] пансионом, а ныне занимаемой Академией наук.

Честь имею сообщить Вам, что я немедленно приму меры для выяснения этого дела с управлением *** округом М[инистерства] н[ародного] пр[освещения], от которого в настоящее время зависит как распоряжение принадлежащего Министерству народн[ого] просв[ещения] здания, так и забота об охране имущества и продвижения начатых научных работ бывшей Укр[аинской] Ак[адемии] н[аук].

О результатах моих переговоров сообщу В[ашему] Пр[евосходительству] незамедлительно.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 12899, арк. 1. Автограф. Чернетка.

* Зверху надписано олівцем «Чернявскому Губернатору».
** Закреслено слово «Киевской», надписано зверху «бывшей Украинской».
*** Слово «управлением» надписано над рядком.

№ 99

ЗВІДОМЛЕННЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК У КИЄВІ ДО 1 СІЧНЯ 1920 р.

I

Вступні уваги

Звідомлення про наукову діяльність Української Академії наук за 1919 р. треба почати не з 1 січня 1919 р., а на місяць раніш. Закон про заснування Української Академії наук вийшов 14 листопада 1918 р.; 27 падолиста 1918 р. одбулися установчі збори Академії, і зараз після того пішла жвавим темпом праця на протязі всього грудня місяця 1918 р., не вважаючи на дуже важливі військові і політичні події, що тоді одбувалися в Києві і навкруг Києва. Таким способом, неначебто треба було б сказати, що перший рік існування Української Академії наук (до 1 січня 1920 р.) складався не з дванадцятьох, а з тринадцятьох місяців її кипучої, енергійної праці.

На жаль, цього не можна сказати. Сумної пам'яти денікінська окупація, що тяглася $3^1/_2$ місяця (з вересня до грудня 1919 р.), аж надто важко відбилася на життю Академії. Українська Академія наук була для денікінців одною з найненавидніших твердинь ненавидної для них української культури. Припинено було видачу державної допомоги для Академії наук, зачинено було її Спільне зібрання, робились усякі знущання над співробітниками Академії, наукові установи Академії випіралися на вулицю, навіть безневинну вивіску її з написом церковнослов'янськими буквами: «Українська Академія наук» було здерто з наказу п'яного поліцейського пристава і п'яних офіцерів о 3-й годині вночі (не вдень навіть!), і одірваний од спання двірник Академії наук мусів вволити волю п'яної офіцерні під дулами приставлених револьверів.

Не диво, що співробітники Академії наук почали через денікінців розбігатися, шукати инчих посад, тікати з Києва. Коли перед приходом денікінської «добр'армії» число співробітників Академії досягало цифри 1 тис., то після її одходу виявилося, що ця цифра зменшилася аж у два рази; тепер потроху доводиться або наново прикликати втікачів, або шукати нових працівників на їх місця.

Не можна не піднести, що, зате друга половина співробітників, котра, не вважаючи на ніякі утиски од денікінців, не одкинулася од своєї академічної праці, вона вела й далі оту свою працю інтенсивно. Бо хоч денікінським правительством зачинено було Спільне зібрання дійсних академиків, але ж комісій позачиняти воно не догадалося, і люди, без надії на платню і чиюсь грошову допомогу, не виходили із своїх академічних приміщень і робили щиро, по-давньому. І от, не можна цього теж не піднести, на допомогу їм прийшло українське громадянство. Воно вносило складки до просвітніх українських установ, таких як «Товариство шкільної освіти» та «Товариство допомоги науці, літературі і штуці», а ті товариства розподіляли здобуті пожертви поміж українськими культурними інституціями, які терпіли переслідування од денікінців. На Українську Академію наук заасигновано було от «Товариства шкільної освіти» та «Товариства допомоги» тимчасово 500 тис. крб. Щоправда, сума ця невелика, до того ж було з неї видано тільки щось 200 тис. крб. (бо далі «добр'армія» втікала з Києва); та для Української Академії наук надто цінним і підбадьоруючим

був сам той факт, що свою Академію наук українське громадянство щиро цінує і не дасть їй занепасти.

До речі сказати, оця громадська допомога цінна для Академії ще як один з доказів, що поважні культурні українські кола не вважають теперішню Українську Академію наук за якийсь чужий, обрусительний наросток. Бо нема де правди сховати: і доводилося, і доводиться од певної частини українців, та й од деяких росіян, чути, що, мовляв, «Українська Академія наук» це тільки вивіска, а всередині йде руська робота, бо «украинской культуры нѣть» — кажуть злісні росіяне, бо «орударі т. зв. Української Академії наук обрусителі» — кажуть незадоволені українці.

Над цими закидами варто спинитися.

Українська Академія наук має підносити українську культуру й виучувати Україну, збагачувати виробливість України, дбати про все добре для України. Але ж Академія — це суто наукова установа, і через те, закликаючи до себе співробітників, вона перш за все ставить принціпове питання: а чи буде той, кого закликають, найдостойнішим кандидатом з наукового боку? І от, справді, не раз трапляється так, що, коли стоять поруч кандидат-українець та кандидат-неукраїнець, і коли неукраїнець перевищає науково кандидата українця, то обирається до Академії наук не українець, а якраз чужинець — росіянин, поляк, чи хто, і єдина для нього умова — щоб він не був ворожий до української культури. Ми не можемо сховати од громадянства цей-о наш принціп, та й не вважаємо за потрібне критися з ним, бо всякий инакший спосіб мали б за лихо. В Академії наук — наука повинна стояти на найпершому плані,— це для нас аксіома.

В результаті такого непохитного академічно-наукового принціпу вийшло те, що тільки Історично-філологічний відділ Української Академії наук є, можна сказати, чисто український по характеру своїх співробітників; росіян на Історично-філологічному відділі дуже мало. На Відділі соціяльно-економічних наук український елемент переважає, але російський елемент теж сильний. Щодо Відділу наук математично-природничих, то тут навпаки: українського елементу дуже мало, навіть надто мало, і пригнічуюча більшість академічних співробітників Математично-природничого відділу — найчастіші росіяне. Відповідно до складу співробітників, всі засідання на Історично-філологічному відділі, та здебільша й усі засідання на Відділі економічно-соціяльних наук, одбуваються мовою тільки українською, а на Відділі математично-природничім — тільки мовою російською. Але ж, згідно з статутом Української Академії наук, друкуються абсолютно всі праці мовою українською (хоч рівнобіжно можуть друкуватися ще й инчими мовами), і таким чином результат академічної праці на всіх відділах однаково є український. Думається, що культурі українській не виходить з того жаднісінької шкоди.

II

Дійсні академики і їх Спільне зібрання

Після цих вступних уваг можна перейти до самого звідомлення за минулий рік.

Виборним Головою-президентом Української Академії наук був акад. В. І. Вернадський, Неодмінним секретарем — акад. А. Є. Кримський. В разі відсутности В. І. Вернадського, якому часом доводилося

їздити в командирування, його заступав або акад. Д. І. Багалій, або акад. О. І. Левицький.

Конструкція Академії наук така, що в ній є три відділи: Історично-філологічний, Математично-природничий та Соціяльно-економічний. Кожен відділ дуже автономний; на чолі кожного відділу стоїть група дійсних академиків, що керує комісіями та всякими установами даного відділу, а в спільних для цілої Академії справах збираються дійсні академики всіх трох відділів на Спільні зібрання.

На 1 січня 1920 р. Українська Академія наук мала от яких дійсних (а по давній термінології — ординарних) академиків:

а) На І відділі (історично-філологічнім):

1) по Катедрі української історії — акад. Д. І. Багалій,
2—3) по Катедрі українського письменства — акад. М. І. Петров (для старого письменства) та акад. М. Ф. Сумцов (для народньої словесности, цей у Харкові),
4—5) по Катедрі української мови — акад. В. М. Перетц (у Самарі) та акад. С. О. Смаль-Стоцький (у Чернівцях, позаштатній),
6) по Катедрі української археології — акад. М. Т. Біляшівський,
7) по Катедрі історії української церкви — акад. К. В. Харлампович (у Казані),
8) по Катедрі арабо-іранської філології — акад. А. Є. Кримський,
9) академик класи красного письменства — С. О. Єфремов.

Окрім того, тут-таки треба зазначити, що, по статуту Академії, мають усі права дійсних академиків на своєму відділі: директор комісії для складання історично-географічного словника української землі проф. О. С. Грушевський та директор Комісії для складання історичного словника української мови проф. Є. К. Тимченко.

б) На ІІ відділі (математично-фізичнім):

1) по Катедрі геології — акад. П. А. Тутковський,
2) по Катедрі мінералогії — акад. В. І. Вернадський,
3) по Катедрі ботаніки — акад. В. І. Липський,
4) по Катедрі зоології — акад. О. М. Нікольський (у Харкові),
5) по Катедрі палеонтології — акад. М. І. Андрусов (у Сімферополі),
6) по Катедрі хімії — акад. В. О. Кістяківський,
7) по Катедрі фізики — акад. О. О. Ейхенвальд (у Москві),
8) по Катедрі акліматизування — акад. М. Т. Кащенко,
9) по Катедрі прикладної механіки — акад. С. П. Тимошенко,
10) по Катедрі астрономії — акад. О. Я. Орлов (в Одесі).

в) На ІІІ відділі (економічно-соціяльний наук):

1) по Катедрі теоретичної економії — акад. М. І. Туган-Барановський (помер),
2) по Катедрі статистики — акад. Р. М. Орженцький,
3) по Катедрі торгу й промисловости — акад. К. Г. Воблий,
4) по Катедрі сільського господарства — акад. В. К. Косинський (відсутній і позаштатній),
5) по Катедрі порівняльної історії права — акад. Ф. В. Тарановський,
6) по Катедрі соціології — акад. Б. О. Кістяківський,
7) по Катедрі звичаєвого права — акад. О. І. Левицький.

Окрім того має всі права дійсних академиків на своєму відділі директор Демографічного інституту проф. М. В. Птуха.

Коли б усі дійсні академики перебували в Київі, то Спільне зібрання Академії наук було б складалося з 23 членів. Та так воно не сталося, бо дев'ятьом дійсним академикам, через брак доріг, не було жаднісінької змоги приїхати до Київа,— і на протязі 1919 р. праця Спільного зібрання Української Академії наук полягає тільки на 14 академиках з Головою-президентом акад. В. І. Вернадським на чолі та Неодмінним секретарем акад. А. Є. Кримським. [...]

1. Всенародня бібліотека. Всенародня (або Національна) бібліотека, яка вже й тепер розрослася до 300 тис. томів, має статися книгозбірнею всесвітнього типу (більшою, ніж Московський Рум'янцівський музей та Петербурзька т. зв. Імператорська публична бібліотека) і підходитиме до типу Britisch Museum.

Знаходилася вона, поки що, під керуванням Тимчасового комітету для заснування Всенародньої бібліотеки, де головний провід здебільша належав на протязі минулого року Голові-президентові Академії наук.

Комітет одбув на протязі минулого року 108 засідань.

Почала Всенародня бібліотека існувати наприкінці 1918 р. й уже до 1-го січня 1919 р. дещо, незначне правда, зробила; вже в 1918 р. було придбано декілька сот книжок і отримано ще декілька сот, як дарунок. Крім того, ще в 1918 р. почалися переговори з власниками деяких бібліотек про купівлю цих бібліотек. [...]

На протязі 1919 р. було набуто купівлею, крім книжок, що купувалися по крамницях, отакі цілі бібліотеки:

1) бібліотека професора Н. П. Яснопольського, головним чином по політичній економії і фінансам, 555 назв у 2592 томах та 206 брошюр;

2) бібліотека професора О. М. Вагнера, головним чином по зоології — 287 томів, 26 атл. і 1015 брошюр;

3) бібліотека академика Д. І. Багалія, головним чином по російській історії, коло 6 тис. томів та брошюр;

4) бібліотека В. П. Науменка, головним чином по українській словесности — 3300 назв, в 4700 томах (рахуючи брошюри);

5) частина бібліотеки П. Г. Житецького, переважно по слов'янській філології — 335 назв, в 443 томах;

6) бібліотека Н. В. Молчановського, головним чином по історії Західньої Русі та Польщі — 1294 томи (з брошюрами);

7) бібліотека Є. К. Трегубова, переважно по історії та українській словесности — 1324 назви, в 1751 томі;

8) бібліотека академика В. С. Іконнікова, головним чином по російській історії — коло 20 тис. томів; окрім того коло 3 тис. брошюр;

9) бібліотека професора С. Т. Голубєва, переважно по богословію та історії руської церкви — 2162 томи;

10) бібліотека професора Ю. А. Кулаковського, переважно по класичній філології та давній історії — коло 5 тис. томів;

11) частина бібліотеки професора І. В. Лучицького по всесвітній історії — 2331 том.

12) бібліотека А. В. Караваєва, більша частина медичні, 460 томів;

13) бібліотека К. Л. Якубовського, більша частина по природознавству — 406 томів;

14) бібліотека академика М. І. Петрова, переважно по історії літератури — біля 4 тис. томів;

15) бібліотека І. М. Стещенка по історії літератури — біля 2 тис. томів;

16) бібліотека В. П. Степаненка, переважно по українознавству — більш 3 тис. томів.

Окрім набутих купівлею, одержано багато книг дурно від установ та приватних осіб. Не рахуючи дрібніших подарунків, можна вказати на бібліотеки: губерніяльного жандармського управління, губерніяльного правління, купецького зібрання, а також цінна бібліотека Дембочаківського та перевезена з м. Корсуня частина бібліотеки Лопухиної-Демидової (біля 20 тис. томів), яка містить у собі дуже цінні та коштовні твори. Цінний дар принесено Бібліотеці д. Головачовою, і т. д., і т. д.

Усього в Бібліотеці тепер можна лічити приблизно біля 300 тис. томів, окрім маси газет, листівок, плакатів, малюнків та т. и. [...]

2. Постійна комісія для складання біографічного словника діячів української землі. Комісія ця постраждала од денікінської окупації мабуть чи не більше, ніж усі другі установи (коли не рахувати сугубо ненавидної для денікінців комісії гебраїстичної). Зорганізувалася вона в кінці лютого 1919 р. (перше засідання відбулося 23 лютого) в складі таких осіб: голова комісії — академик Д. І. Багалій, керівничий над працями комісії — В. Л. Модзалевський (він же й редактор відділу), редактори відділів — Н. Ю. Мірза-Авак'янц, П. Я. Стебницький, П. І. Зайцев, Ф. Л. Ернст і В. О. Романовський; наукові співробітники (запрошені в липні 1919 р.): І. В. Галант, Г. Л. Берло, О. І. Ликошин (вийшов із складу комісії в серпні) і Ф. М. Вербицький-Антіох (прийнятий 22 листопада). Окрім того в склад комісії входять усі академики, а також проф. Я. М. Колубовський, В. І. Щербина, Д. М. Щербаківський, К. М. Антонович та проф. Д. О. Граве.

Голова комісії — акад. Д. І. Багалій та один з редакторів — Н. Ю. Мірза-Авак'янц виїхали з Києва й не брали участи в праці Комісії останнє півріччя (в період денікінської окупації). Таким чином, комісія друге півріччя свого існування працювала в не зовсім повному складі.

Комісія одбула вісім засідань, на яких було вирішено всякі принціпові та технічні питання, що торкалися змісту словника, поділу праці між співробітниками комісії та організації самої роботи. [...]

III

Історично-філологічний (або «Перший») відділ

Головою Історично-філологічного відділу був акад. Д. І. Багалій. Секретарем обрано було акад. С. О. Смаль-Стоцького, але, як виявилося, що з Буковини йому нема ніякої фізичної змоги приїхати до Києва, то довелося акад. Д. І. Багалієві нести на протязі цілого 1919 р. ще й обов'язки секретаря відділу. Коли акад. Багалія Академія наук одкомандирувала до Харкова попрацювати в архівах, його обов'язки виконував акад. А. Є. Кримський.

Всіх засідань одбув І відділ 30, збіраючись щочетверга; перерва була за часів денікінської окупації. На тих 30 засіданнях зорганізовано було та впорядковано академічне життя І відділу, засновано постійні спеціяльні наукові комісії, поставлено на ноги видавничу діяльність і т. д.

Постійних наукових комісій зовсім зорганізовано вже дев'ятеро: живої української мови, історичної мови, правописно-термінологічна,

історично-географічного словника, археологічної карти України, археографічна, нового українського письменства, жидівської історії та комісія, яка працюватиме в кожному разі декілька літ — це для видання писань Шевченка, Драгоманова, Антоновича й Франка. Кожна комісія І відділу, хоч і має своїх керівничих, знаходиться, одначе, під головуванням котрогось з академиків.

1. Постійна комісія для складання української живої мови. Це одна з найчисленніших академічних комісій з цілою армією співробітників, і праця її, мабуть, тому, що має велику національну вагу, йде особливо жвавим темпом. Навіть лихої пам'яти денікінська окупація ані трохи не відбилася на діяльности комісії словника живої мови. [...]

Вихідною хронологічною датою для словника живої мови являється І. Котляревський. Українська словесність поділена: *а)* на джерела класичні, з яких вибіраються слова поспіль усі, причому рівночасно складаються і навіть згодом, як матеріяли, можуть бути видані словники окремих українських письменників та *б)* джерела звичайні, відки вибіраються тільки слова чи то особливого інтересу, чи особливого значіння, уживання і граматичних сполучень і управління, чи то слова незафіксовані досі в словниках.

Конкретно й точно показані результати роботи комісії такі:

а) використано: українських авторів (окрім тих, що є в Грінченка)	35
етнографічних матеріялів	7
словникових (словник Грінченка, матеріяли Житецького та рукописний словник Кримського із Звиногородщини)	3
Усіх джерел	45
б) зібрано і зредаговано українських карток	116 815
в) зібрано й виправлено російською-українських карток	114 358
В цім числі:	
з оригінальних українських творів	55 406
перекинуто на рос.-укр.	53 479
розписано з словника Грінченка укр.	61 409
перекинуто на рос.-укр.	60 879

Що торкається складу комісії, то в ній, під головуванням акад. А. Є. Кримського, працюють на штатних посадах: керівничий над працями — А. В. Ніковський, постійні члени-редактори — В. М. Ганцов, Г. К. Голоскевич та М. М. Грінченко, учений діловод О. Т. Андрієвська, постійні співробітники М. П. Гармашівна та прикомандирований В. П. Тутковський. Окрім того до 1-го жовтня 1919 р. в комісії працювали: прикомандирований до комісії як постійний член-редактор О. Н. Синявський (знов повернувсь у кінці грудня) і штатні співробітники: С. О. Буда, М. Г. Гнатевич, І. О. Селецький та І. І. Рудницький. Співробітників нештатних, що працюють за плату од картки, є 154 [...]

2. Правописно-термінологічна комісія. Комісія була заснована й розпочала свої роботи 17 червня, цебто — вона працює тільки півроку.

У склад комісії входять: голова — акад. А. Є. Кримський, керівничий над працями — А. В. Ніковський, голова природничої секції — пр.-доц. О. А. Яната, голова технічної секції — Т. В. Секунда, голова юридичної секції — М. І. Радченко та голова правописної секції — В. Ф. Дурдуківський.

Комісія одбувала спільні засідання представників усіх секцій у

1919 р. щовівторка, а кожна секція мала низку своїх спеціяльних відокремлених засіданнів.

Всі чотири секції у внутрішньому розпорядку роботи автономні і мають свої окремі засідання. Комісія об'єднувала й координувала роботу своїх секцій, приймала доклади голів секцій про справи їхні; виробляла методи технічної одноманітности роботи та її наслідків у всіх секціях; порозумівалася в лексичних справах з Комісією словника живої мови. [...]

3. Постійна комісія для складання історичного словника української мови. На директора цієї комісії обрано проф. Є. К. Тимченка, у якого вже був деякий словник старописьменної української мови XVII—XVIII ст. До цього матеріялу акад. А. Є. Кримський долучив скриню карток, що їх на протязі декількох літ повиписував, з російським перекладом, відомий український покійний філолог П. Г. Житецький; [...]

Тим співробітникам (виключно непостійним, нештатним), котрих проф. Тимченко запрохав до праці в Комісії словника історичної української мови, він полишив для користування і свою велику, спеціяльно-філологічну бібліотеку, де, окрім чисто філологічних праць, є і стародруки українські (ця книгозбірня знаходиться в будинку Академії наук). Але ж у Варшаві, де за часів Російської імперії Е. К. Тимченко був університетським професором, іще були позалишалися декотрі з його книжок, і він, весною 1919 р., спробував проїхати до Варшави, щоб повивозити звідти ще й ті книжки. Гарячі військові й політичні події одрізали йому дорогу до Києва, і невідомо навіть, де він зараз перебуває і чи живий він. Тоді І відділ Академії наук доручив тимчасове завідування в Комісії історичного словника акад. А. Є. Кримському. [...]

4. Комісія для складання історично-географічного словника української землі. Головою цієї комісії був акад. Д. І. Багалій, але найголовніший провід вів директор комісії (з правами дійсного академика історично-філологічного відділу) проф. О. С. Грушевський. Секретарем був — О. Ю. Гермайзе.

Комісія одбула 15 засідань, на яких вироблялися основні риси праці по словнику й читалися готові монографії.

Персональний склад комісії протягом року збільшувався і дійшов до 22 членів.

Робота між співробітниками комісії, як постійними так і звичайними, була зорганізована в той спосіб, що кожен із співробітників брав для своїх студій якусь певну територію України.

[...] Для нових членів і провінціяльних своїх співробітників комісія виробила спеціяльну інструкцію, з якої особа, що приступала б до праці, могла дізнатися про історію складання словника, про організацію та розділ роботи, основні принципи її, вироблені загальними зборами, і форми, в які робота мала виливатися (план монографій, їх розмір і т. д.). [...]

5. Комісія для складання археологічної карти України. Голова цієї комісії — акад. М. Т. Біляшівський.

В минулому році підготовлялися для друку як видання Академії наук такі роботи:

а) розкопки біля с. Зарубинець Канівського повіту на Київщині (де знайдено рештки церкви князівської доби);

б) обслідування оселі домікенської доби в Липовецькому повіті на Київщині.

Окрім того підбірався й систематизувався матеріял для дослідження побуту князівської доби на підставі здобутків археології. Розглядалися також статті й замітки по археології, що передавалися на розгляд відділом. [...]

6. Постійна комісія для видавання пам'яток новітнього письменства. Голова й керівничий її — акад. С. О. Єфремов, який і впорядкував її. 20 лютого мав він на засіданню відділу перший свій доклад про завдання комісії та план її праці. Цей план І відділ ухвалив, доручивши С. О. Єфремову скласти постійну комісію та розпочати роботу з збіранням і виготовленням для друку потрібного матеріялу.

План видання ухвалено такий. Під назвою «Академічна бібліотека українських письменників» комісія друкує твори українських письменників, од Котляревського почавши. В першу чергу поставлено твори батька новітнього українського письменства, як поворотний пункт в історії не тільки самого письменства, а й національного відродження українського народу. Далі мають іти твори насліжувачів Котляревського й уся по змозі анонімна література 20—30-х років XIX в., твори Артемовського-Гулака, Боровиковського, Гребінки, Бодянського, Максимовича, Срезневського, Метлинського, Костомарова, письменників 40-х років, української школи в польському письменстві (Падура, Б. Залеський, Осташевський і инш.), М. Шашкевича й инших діячів галицького відродження, нарешті Квітки-Основ'яненка.

Мета «Академічної бібліотеки» — дати наукові й критичні, але разом і загальнодоступні видання українських класиків, повні, з провіреним текстом, варіянтами і коментаріями (історично-літературними, історичними, язиковими), з статтями про особу і творчість кожного автора, які давали б всебічну оцінку його діяльности, з портретами, малюнками, автографами, факсиміле текстів і т. инш. Одно слово — академічне видання повинно дати усе, що в даній сфері й за теперішнього становища історично-літературних студій можна використати, щоб положити цим міцні підвалини до справжнього наукового студіювання українського письменства в його історичному розвитку.

Разом з планом видавництва голова комісії та редактор її видань, акад. С. О. Єфремов запропонував і склад комісії, який і затверджено І Відділом з таких осіб як членів: В. С. Бойка, П. І. Зайцева, М. К. Зерова, О. Г. Кисіля, проф. А. М. Лободи, М. М. Марковського, В. В. Міяківського, П. П. Филиповича (секретар), І. Я. Айзенштока, В. А. Біднова, Е. М. Іванова та М. А. Плевако і кореспондентів: А. Л. Бема (Петербург), І. І. Любова (Москва) та В. О. Щепотєва (Полтава). [...]

7. Комісія для видання творів Т. Шевченка, проф. М. П. Драгоманова, проф. В. Б. Антоновича та Ів. Франка. Голова цієї комісії (однаково, як і попередньої) — акад. С. О. Єфремов, товариш голови — проф. А. М. Лобода, секретар — П. І. Зайцев. Головне редагування творів Шевченка доручено П. І. Зайцеву; Драгоманова — акад. С. О. Єфремову; Антоновича — акад. Д. І. Багалієві (редактори окремих відділів: К. М. Антоновичева, проф. В. Ю. Данилевич, Л. П. Добровольський, акад. О. І. Левицький, В. І. Щербина), Франка — проф. А. М. Лободі (редактор відділу поетичного — М. К. Зеров; відділу перекладів — акад. А. Є. Кримський, наукового — проф. Ф. П. Сушицький). Число співробітників комісії, що беруть участь у її засіданнях, значне; входить сюди, окрім названих, ще чимало професорів і учених літераторів. [...]

8. Археографічна комісія. Перебувала вона в 1919 р. під керуванням проф. Ф. П. Сушицького.

Завдання Археографічної комісії, як вирішив І відділ Академії наук, поки що повинно бути подвійне: *а)* видавати археографічні матеріяли й праці самої комісії та *б)* наглядати за друкуванням наукових праць членів відділу по катедрах. Це друге завдання колись доведеться зняти з пліч Археографічної комісії, але поки що воно прив'язано якраз до неї.

Через отой подвійний напрям Археографічної комісії сами собою визначилися видання двох типів: *а)* Археографічний збірник і *б)* збірник Історично-філологічного відділу Української Академії наук. [...]

Повинні були вийти в 1919 р. чотири книжки «Записок Історично-філологічного відділу Української Академії наук», та через денікінську окупацію надруковано тільки дві. [...]

9. Жидівська історично-археографічна комісія. Ця комісія геть відокремлена від попередньої Археографічної комісії, бо потрібує зовсім особливих спеціялістів-гебраістів. У неї дві мети: *а)* позбірати й поперекладати на котрусь европейську мову все те, що писано жидівською мовою про територію й народи української території, починаючи з хазарських часів і кінчаючи часами Хмельниччини та Руїни; *б)* вибіраючи й перекладати всі матеріяли, що торкаються історії жидів на українській території, теж починаючи з хазарських часів, але спиняючись, очевидячки, переважно на рясних документах XVII—XVIII вв. [...]

Головну організаційну працю для заснування такої комісії взяли на себе четверо київських гебраістів (з них троє ще й арабісти до того): Я. І. Ізраельсон, Б. З. Дінабург, І. В. Галант і А. М. Каган. Перші засідання (серед літа 1919 р.), на яких розглядався план організації оцієї Гебраістичної комісії та програма її праці, одбувалися в присутности голови І відділу акад. Д. І. Багалія, орієнталіста акад. А. Е. Кримського, професорів-гебраістів і жидівських археологів. Здавалося, праця закипить аж надто жваво, за безперечно жвавою допомогою всього вченого жидівства України, яке не може либонь щиро не одгукнутися на ці для нього симпатичні завдання академічної комісії. Та осінній прихід денікінської «добр'армії», що несла з собою безпощадне нищення жидівській людности, приголомшив співробітників комісії: вона принишкла, притаїлася, і допіру в 1920 р. могтиме вільно приступити до своєї висококорисної діяльности. [...]

IV

Фізично-математичний (або «Другий») відділ

Головою Фізично-математичного відділу був академик М. Т. Кащенко. Секретарем відділу більшу частину 1919 р. був академик С. П. Тимошенко, а як поїхав він до Сполучених Держав Америки, одкомандирований од Академії наук, щоб на місці наочно достудіювати американські лабораторії будівельного матеріялу, то на секретаря II відділу обібрано академика В. І. Липського.

Всіх засідань академиків II відділу одбулося до 1-го січня 1920 р. 40. [...]

1. Комісія для виучування природних багацтв України. Перша думка про утворення Комісії для виучування природних багацтв Укра-

їни виникла серед членів Фізично-математичного відділу Української Академії наук ще в половині лютого 1919 р. 3-го березня було переведено конкретну постанову відділу про заснування при ньому вищезгаданої Комісії, на зразок Петроградської комісії для виучування природних багацтв і продукційних сил Росії, з академиком В. І. Вернадським на чолі, та на перший час у такому складі: акад. П. А. Тутковський, акад. С. П. Тимошенко, акад. М. Т. Кащенко, проф. М. О. Воропаєв, проф. Г. М. Висоцький, проф. І. В. Єгоров, проф. С. Є. Кушакевич, проф. В. І. Лучицький, проф. Є. В. Оппоков, проф. В. О. Плотников, проф. О. В. Сперанський, проф. В. П. Устянців, прив.-доц. М. П. Флоров, проф. О. В. Фомін, проф. В. Г Шапошников, прив.-доц. Д. Є. Белінг, прив.-доц. Б. Л. Лічков, маг. агроном. С. Л. Франкфурт, інж. Е. К. Гарф, інж. І. І. Гінзбург, інж. Б. С. Лисин, агроном М. К. Малюшицький, зоолог В. М. Артоболевський, зоолог М. В. Шарлемань, зоолог І. Я. Шевирьов і статистик-економіст А. І. Ярошевич. 11-го березня склад комісії було затверджено на Спільному зібранню Академії, і того ж таки дня комісія розпочала свою діяльність першим організаційним зібранням, на якому сформульовано було конкретні завдання комісії та намічено план її конструкції.

Комісія мала на меті об'єднати наукові і технічні сили України перш за все задля того, щоб скласти збірник: «Природні багацтва України», в якому повинні бути зібрані та систематизовані всі, що маються до цього часу, дані про природні багацтва України, а потім щоб здійснити, наскільки буде змоги, загальне завдання — виучувати природні багацтва Вкраїни і розроблювати методи найраціональнішого використовування цих багацтв.

На початку квітня сконструйовано було перші секції: теплову, будівельних матеріялів, підземних багацтв та гідрологічну; причому осередок кожної секції обірався на загальних зборах комісії з постійних її членів, і цьому основному складові секції надавалося вже право кооптувати відомих їх спеціялістів як «співробітників» комісії для праць тієї чи иншої секції. З голів секцій та з окремо намічених і обраних на загальних зборах комісії осіб складено було «Раду комісії» (голова, два товариші голови, секретар комісії та по одному представникові від кожної секції, в тому разі, якщо голова відповідної секції одночасно з тим був головою або товаришем голови Ради). Раді комісії надано було характер органу виконавчого відносно постанов загальних зборів і направляючого всю діяльність комісії, але найвищий орган комісії — це. Загальні збори, які повинні скликатися головою комісії не менш одного разу на місяць і складаються з постійних членів комісії, що їх кількість поволі зростала і зараз досягає цифри 47; окрім зазначених вище склад її поповнено такими особами: акад. В. О. Кістяківський, акад. В. І. Липський, проф. С. М. Богданов, проф. Ч. А. Бялобжеський, акад. К. Г. Воблий, проф. Г. Г. де-Метц, проф. В. В. Дубянський, спеціяліст кераміки Г. Ю. Жуковський, проф. Ф. В. Іванов, флорист Б. М. Клопотов, проф. В. В. Колкунов, проф. О. О. Косоногів, інж. П. П. Орнатський, фізик В. К. Роше, проф. О. М. Соколов, проф. С. М. Усатий, земський діяч І. Г. Черниш, проф. С. П. Шейнберг, проф. І. О. Шовгенов, проф. Л. М. Яснопольський.

На початку травня зорганізовано було секцію хімічно-технічну, протягом червня — прикладної фізики та сільського господарства, а до початку липня закінчено було конструювання всіх секцій Комісії з усіми їх підсекціями, що їх повиділяли з себе ріжні секції задля найкращого та найповнішого виконання спеціяльних завдань. [...]

Загальна кількість співробітників комісії в усіх її секціях, окрім 47 постійних членів її, на кінці 1919 р. дійшла до цифри 153. Таким робом, як бачимо, притягнуто до живої наукової та науково-практичної праці двісті діячів з різних галузей науки і механіки, об'єднаних на спільній ідеї — підвести з можливою для даного менту повністю підрахунок усім нашим знанням про природні багацтва і продукційні сили України, аби покласти міцні підвалини для збудування детальнішої та глибшої схеми уявлень і перспектив у ріжноманітних галузях народнього господарства Вкраїни.

За весь час свого існування комісія не припиняла своєї праці, і лише темп тієї праці змінявся в залежности від частої зміни політичних обставин, що не завжди сприяла спокійній і продукційній науковій діяльности. Всіх загальних зборів було сім, прилюдних засідань комісії з науковими докладами — два, секційних засідань 87 (у секції будівельних матеріялів — 4, у сільськогосподарчій — 6, у тепловій — 7, у хімічно-технічній — 8, у секціях: прикладної фізики — 21, підземних багацтв — 25 і гідрологічній з її підсекціями — 32). На тих засіданнях було заслухано й обговорено до п'ятидесяти наукових докладів, що з них деякі вже здано до друку, а багато инших з ухвалених комісією до друку чекають черги, складаючи в своїй сукупности матеріял приблизно на сто двадцять друкованих аркушів. [...]

3. Ботанічний сад. Директором саду був акад. В. І. Липський.

Ботанічний сад як окрема установа при Академії наук складається з низки відділів, що їх діяльність — це і есть діяльність саду. Деякі з цих відділів могли вже працювати в 1919 р. (більшість їх), а инші ще не мали спромоги приступити до своєї праці. Хоч під Ботанічний сад і було одведено певну територію, він не міг розвинути всієї своєї діяльности, завдяки тим обставинам, що склалися були для його праці.

Ботанічний сад Української Академії наук має отакі відділи: *а)* бібліотека, *б)* гербарій і музей (чи колекція засушених або законсервованих рослин), *в)* колекція живих рослин (власне сад, а також оранжереї), *г)* ціла низка лабораторій. [...]

4. Праці для виучування нижчих рослин України. Рослинність України складається з вельми ріжнородних флористичних типів, а саме: шпилькових і листових лісів, що займають більш-менш обширні простори; до них прилучаються болота і торфяники, що разом із згаданими лісами витворюють особливий тип рослинности.

[...] Отся різноманітна рослинність України ще жде своїх дослідників, і систематичне вивчення її складу дасть спромогу вирішити важливе питання про походження флори України та її зв'язку з флорою заходу і сходу. [...]

З огляду на це Українська Академія наук і звернула особливу увагу на дослідження в першу чергу спорових рослин, що їх розповсюдження підлягає таким самим ботанічно-географічним законам, як і розповсюдження вищих цвіткових рослин. Організувати дослідження спорових рослин, а разом з тим і підготовити спеціялістів спорологів доручено було проф. О. В. Фомінові. До праці по споровим рослинам проф. Фомін запрохав двох своїх учеників: магістранта Д. Я. Персидського та О. З. Архимовича, що скінчив Київський університет, і М. Ю. Вагнера, що скінчив Київський політехнікум.

Д. Я. Персидському доручено було досліджувати торфяні мохи з роду Sphagnum і печіночники Hepaticae; О. З. Архимовичові доруче-

но було досліджувати лишайники, а М. Ю. Вагнерові — Musci frondosi. [...]

5. Комітет для виучування фавни України. Комітет для виучування фавни України було засновано при Фізично-математичному (Другому) відділі Української Академії наук у березні 1919 р. з ініціятиви проф. С. Є. Кушакевича. Зараз у склад комітету входять отакі особи: акад. М. Т. Кащенко (голова), проф. М. М. Воскобойников (товариш голови), проф. С. Є. Кушакевич (товариш голови), прив.-доц. Д. О. Белінг (секретар) асистент В. М. Артоболевський, асистент В. В. Добровлянський, лектор Політехнічного інституту О. Г. Лебедєв, акад. В. І. Липський, М. В. Шарлемань та І. Я. Шевирьов. Окрім цих осіб, до праці комітету запрохано співробітниками спеціялістів (зоологів-фавністів) у кількости 22 душ.

Щоб виконати своє завдання — вивчити фавну України — окремі особи взяли для оброблення ріжні групи тварин. Шляхом численних екскурсій провадиться збір цих тварин та спостереження в природі над їх життям. Всі зібрані матеріяли, а також ті, що знаходяться вже в музеях ріжних наукових установ та деяких приватних колекціях, науково оброблюються. Провадиться також збірання та критичне вивчення літератури для тих груп, які досліджуються, з занесенням на карткові каталоги бібліографічних відомостей [...]

На необхідність утворити при Українській Академії наук зоологічний музей вказувалося не раз. І комітетові для виучування фавни України пощастило настояти на тому, щоб перевести в життя цю ідею. В розпорядження комітету було відпущено кошти на первісне оборудження музею. Одведено при Академії розмірно невелике приміщення, всього разом чотирі залі (одна виключно під музей, а в трьох других не тільки містяться шахви з колекціями, але провадиться й канцелярська праця), почато збірати зоологічний матеріял, було утворено посаду консерватора Зоологічного музею, яку заняв мірмеколог В. О. Караваєв, а після його від'їзду обов'язки консерватора став виконувати М. В. Шарлемань. [...]

Комітет для виучування фавни України значно поширив свою діяльність, зорганізувавши при собі біологічну секцію (Комісію для виучування біології тварин). Ця секція виникла з ініціятиви М. В. Шарлеманя, що вказував, у своїй докладній записці до II відділу УАН, на необхідність утворити Інститут біологічних досліджень. [...]

Праця біологічної секції почалася з травня 1919 р. У склад секції увійшли дійсними членами: проф. М. М. Воскобойников, І. Я. Шевирьов, В. В. Добровлянський і М. В. Шарлемань. Головою секції був акад. М. Т. Кащенко. Товаришем голови секції було обрано М. М. Воскобойникова. Секретарював М. В. Шарлемань. Секція збіралася спільно з Комітетом для виучування фавни України. [...]

6. Акліматизаційний сад. Директором Саду був М. Т. Кащенко.

Акліматизаційний сад своїм завданням має поневолення живої природи, цебто крім акліматизування в стислому розумінні цього слова, він же повинен: 1) вишукувати засоби для використовування тих диких тварин та рослин, що їх ще до цього часу мало або й зовсім не використано; 2) переводити в культурний стан дикі тварини й рослини; 3) шляхом штучного мішання й гібридизації чи шляхом зміни зовнішньої обстанови та систематичного одбору, утворювати нові живі форми, з новими корисними для людини особливостями.

З цією метою малося на думці влаштувати спеціяльний сад в околицях Києва. Але землі під такий сад довго не відводили, і тому пра-

цю довелося розпочати в невеликому Акліматизаційному саді, влаштованому акад. М. Т. Кащенком задовго ще перед заснуванням Української Академії наук, і який утримувався в 1915—1917 рр. коштами «Министерства Земледѣлія», а в 1918 р. коштами Міністерства земельних справ.

Праці, що провадилися на цьому участкові з початку 1919 р. за рахунок Української Академії наук, по сміті Акліматизаційного саду, полягали, головним чином, на підготовленню посадочного та засівного матеріялу для майбутнього академічного саду, далі на продовженню вже розпочатих раніш акліматизаційних дослідів та на переведенню нових аналогічних дослідів. [...]

7. Інститут технічної механіки. Одне з головних завдань Інституту технічної механіки — це утворити й улаштувати лабораторію для випробування будівельних матеріялів, яка в майбутньому, подібно до деяких закордонних лабораторій, повинна стати експериментальною станцією України. З огляду на це передбачається при лабораторії мати 3 відділи, а саме: 1) відділ для випробування металів, 2) відділ для випробування портланд-цементу, бетону, натурального й штучного каміння та й инших будівельних матеріялів і 3) механічну майстерню.

Що торкається 1-го й 3-го відділів лабораторії, то влаштувати їх у минулому 1919 р. було надто трудно. Перешкоди в безпосередніх зносинах з закордонними фірмами, брак у Києві й найближчих центрах найнеобхідніщих механічних станків і приладдів і, нарешті, відсутність відповідного приміщення для майстерні — ото головні причини, що примусили відкласти влаштування цих відділів до кращого часу. [...]

Що торкається 2-го відділу лабораторії для випробування п.-цементу, бетону, натурального й штучного каміння й инших будівельних матеріялів, то почасти влаштувати його в минулому році поталанило; так з великими зусиллями було набуто багато приладдів, реактивів і шкла для хімічного випробування будівельних матеріялів і, таким чином, була змога приступити до здійснення деяких спроб. [...]

Щоб перевести до життя план оборудження лабораторії, для цього мається на думці підтримувати зв'язок, шляхом листовних зносин, з директором інституту акад. С. П. Тимошенком і молодшим лаборантом К. А. Чалишевим, що зараз знаходяться за кордоном, і по змозі поширювати лабораторію, інформуючи про це директора інституту акад. С. П. Тимошенка.

V

Відділ соціяльно-економічних наук (або «Третій»)

Головою Відділу соціяльно-економічних наук був попереду акад. М. І. Туган-Барановський. Як він помер, на голову обрано акад. Ф. В. Тарановського; коли він через наукові командирування був відсутний, головував акад. О. І. Левицький.

Секретарями III відділу бували або акад. О. І. Левицький, або акад. Б. О. Кістяківський.

Всіх засідань мав III відділ у 1919 р. 28. На них зорганізовано було такі комісії та інституції:

1. Комісія для виучування звичаєвого права України. Головою комісії був акад. О. І. Левицький, а керівничим її — М. М. Павлов-Сільванський.

Загальне політичне становище та надзвичайні обставини громадського життя, що не давали спромоги вести наукову працю певним шляхом на протязі всього року, відбилися і на діяльности комісії та й не дали їй змоги здійснити бажаним способом увесь той план праці, про який було згадано з початку року. [...]

В справі вишукування матеріялів живого звичаєвого права комісія постановила в першу чергу скласти для дослідувачів «Програму для збірання матеріялів звичаєвого права» та розглянути архіви б. «Кіевскаго Губернскаго по крестьянскимъ дѣламъ Присутствія» і «Кіево-Радомыслськаго Съѣзда Мировыхъ Посредниковъ». Справу цю доручено було вести керівничому працями комісії, колекціонерові В. Камінському, що його задля огляду архівів волосних судів було в початку червня одкомандировано на Волинь на півтора місяця (звідтіля він досі не повернувся по незалежним обставинам), та чотирьом науковим співробітникам О. Ф. Хруцькому (як редакторові «Програми»), О. В. Шрамкову, І. Ю. Черкаському та М. М. Товстолісові.

На великий жаль, праця комісії в складі дійсних членів не довго продовжувалася. Щоправда, комісія з 20 березня до 12 червня 1919 р.— початку літніх вакацій — мала сім засідань, але після літа діяльність комісії через денікінську окупацію припинилася. [...]

Щоб закінчити це звідомлення, не завадить додати, що за внесенням од керівничого М. М. Павлова-Сільванського на останнім засіданні від 30 грудня секція постановила приступити в 1920 р. до продовження величезної праці відомого російського дослідника звичаєвого права Е. І. Якушкина, який зібрав бібліографічні матеріяли, щодо звичаєвого права, лише до 1889 р. [...]

2. Постійна комісія для виучування західноруського й українського права. Головою комісії був акад. Ф. В. Тарановський, а керівничим і головним редактором — І. М. Каманін; секретарем — В. І. Новицький.

Комісія, з перших-таки днів свойого утворення, постановила зараз же приступити як до підготування матеріялів для виучування західноруського та українського права, так і до самого виучування. Маючи своєю метою вирішити шляхом наукових дослідів питання законодавства, суду та управління в західній і східній Україні, комісія поставила своїм завданням перш за все взятися за видання основних законодавчих пам'ятників, що діяли в північно- і південно-західному краю і, в першу чергу, дати нове видання 3-го Литовського статуту 1588 р. [...]

На протязі минулого року рукопис Статуту 1588 р. було відготовлено для друку, й зараз складається докладний покажчик до тексту Статуту.

Комісія не могла не звернути уваги на аж надто слабо досліджене й розроблене властиво українське право, що діяло на лівому боці Дніпра. Джерел для історії цього права видано до цього часу аж надто мало, до того випадково й несистематично й розкидані вони по ріжних виданнях. Через це комісія, за ініціятивою члена комісії В. Л. Модзалевського, постановила: по-перше, видати всі ті нечисленні, що зберігалися, актові книги судових установ XVII в., які існували тоді на Лівобережній Україні.

Видання цих книг доручено членові комісії В. Л. Модзалевському. [...]

Далі, комісія приступила до збірання й виучування матеріялів про діяльність найвищих державних адміністративних і судових установ

Лівобережжя, що відігравали не останню ролю в історичній долі України. [...]

3. Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України. Цей аж надто важний з економічного погляду, Інститут засновано було за ідеєю покійного академика М. І. Туган-Барановського, і він був його першим головою. [...]

В травні директором інституту обрано було акад. К. Г. Воблого. З огляду на те, що при тих економічно-політичних обставинах, які тоді склалися, й мови не могло бути про виучування економічної кон'юнктури, інститут усю свою працю направив у бік виучування народнього господарства України (історії та сучасного його становища).

Відповідно до цього було почато працю: *а)* над збіранням бібліографії по народньому господарству; *б)* над виучуванням кам'яновугільної промисловости на Україні.

Останню працю вів помічник керівничого інституту В. В. Полянський і майже що закінчив її. Цілком закінчити її йому не довелося, бо його, як бувшого офіцера, насильно змобілізовано денікінською «добр'армією».

По історії народнього господарства праця велася А. І. Ярошевичем, а саме над виучуванням капіталістичної аренди на Правобережжю. Матеріяли для цієї праці зібрано, почасти вже й приготовлено для друку. Другу працю почав був проф. Е. Д. Сташевський по історії чиншового володіння — праця ця вже закінчена. Під керуванням акад. К. Г. Воблого зорганізовано було збірання статистичного й архівного матеріялу для історії цукрової промисловости України та визбірування законоположень про цукрову промисловість з «Полнаго Собранія Законовъ».

Окрім того згадати треба, що Інститутом складено було повну вичерпуючу бібліографію праць покійного академика, першого директора інституту, М. І. Туган-Барановського.

4. Постійна комісія для виучування соціяльного питання. Відкрила вона свою діяльність ще в грудні 1918 р. під головуванням академика М. І. Туган-Барановського, при керівничому працями її М. О. Рейтлінгерові. Тоді комісія головну свою увагу звернула на складання бібліографії для соціяльного питання.

Коли наприкінці лютого 1919 р. акад. М. І. Туган-Барановський виїхав із Києва, комісія перейшла під головування акад. Б. О. Кістяківського, що його тоді було обрано в склад Академії. До цього часу відноситься поширення завдань комісії. Було постановлено направити головну увагу комісії на збірання матеріялів, щоб утворити при комісії соціяльний музей, який намічено було ще в первісному плані організації комісії. [...]

В осені 1919 р., при денікінській окупації, керівничий працями комісії М. О. Рейтлінгер і всі співробітники комісії припинили свою працю в комісії і, таким чином, від половини вересня комісія перейшла цілковито під завідування акад. Б. О. Кістяківського. Праця пішла значно повільніше. Акад. Кістяківський розроблював матеріял із австрійського посольства, а рівночасно старався не пропустити ні однієї нагоди, щоб придбати для комісії нові матеріяли, які так безпощадно нищилися «добр'армією».

На початку листопада 1919 р. акад. Б. О. Кістяківський виїхав у командирування на Лівобережжя і, несподівано опинившись на терені воєнних подій, не зміг досі повернутися до Києва. Невідомо навіть, чи живий він.

Таким чином, у 1920 р. доведеться зорганізовувати всю комісію соціяльного питання геть наново.

5. Комісія для дослідів над бюджетами. Голова Комісії — акад. Р. М. Орженцький.

Засновано цю Комісію вже наприкінці 1919 р., в грудні, і вся її робота спадає на 1920 р. [...]

6. Демографічний інститут.

Праця Демографічного інституту почалася від січня 1919 р., коли директором його (що користується в відділі всіма правами академика) обрано було професора М. В. Птуху. В першу чергу розпочато досліджування антропологічних особливостей чоловічої людности Київського повіту та й міста Києва на підставі призивних списків за 1913—1916 рр. З огляду на досрочні призиви за цей час ми дістаємо виключно величезний матеріял, який дає спромогу виучувати розвій фізичних особливостей людини на протязі від 18 до 21-го року. Відомости про кожного змобілізованого нанесено на карточки, і опісля зведено їх в загальну систему. Всіх мобілізованих розбито на місцевости (місто чи повіт) та релігії. Після цього для кожної підгрупи знайдено було взаємовідносини росту, об'єму грудей і ваги в зв'язку з літами. Зовсім закінчено зводку тілки для 20 і 21-літніх, причому ще й їх, у свою чергу, було розбито по літам на 4 групи.

Відносно инших питань статистики людности України співробітниками інституту зібрано увесь, який тільки можна було знайти в Києві, друкований і рукописний матеріял, перероблено і зведено його в систему. [...]

7. Правничо-термінологічна комісія. До літа 1919 р. Правничо-термінологічна комісія працювала при III відділі, і головою її був акад. О. І. Левицький. Далі вона, за постановою III відділу і Спільного зібрання Академії наук, переведена була до Правописно-термінологічної комісії Історично-філологічного відділу, як окрема секція. [...]

8. Комісія для присуду премій при Третьому відділі. Практично їй не довелося працювати в 1919 р., бо вироблено було тільки правила про премії. Таких премій (по 5 тис. крб. кожна) присуджуватиметься чотирі:

1). По історії західнорускього й українського права — премію імени Ф. І. Леонтовича.

2). По звичаєвому праву або діючому законодавству України — імени О. Ф. Кістяківського.

3). По політичній економії, з дослідом народнього господарства України — імени акад. М. І. Туган-Барановського.

4). По статистиці, з дослідом суспільного життя України — імени О. О. Русова.

9. «Записки Соціяльного відділу Української Академії наук». На редактора «Записок» попереду обрано було акад. Б. О. Кістяківського, а як йому не стало фізичної змоги повести справу видавництва, обрано акад. Р. М. Орженцького. Помічник редактора — В. П. Гапанович.

В «Першому півроці» висловлено було думку, що в вересні 1919 р. «Записки III відділу» почнуть друкуватися. Брак паперу сильно був загальмував це діло, а денікінська окупація довершила лихо. Навіть перша книжка «Записок» ще не вийшла в світ. [...]

Прикінечні уваги. Закінчуючи цей огляд діяльности усіх трьох відділів Української Академії наук, бачимо: не вважаючи на

важкі умови, Українська Академія наук багато зробила, але рівночасно ми виразно бачимо, який тяжкий удар нанесло Академії наук денікінське трохмісячне панування. При цьому не можна не зазначити одного аж надто цікавого й навіть, може, несподіваного факту: найменше припинялася наукова діяльність по тих академічних комісіях і установах, де сиділи свідомі українці, хоч проти українства денікінці безжалісно лютували — і найбільше завмерло наукове життя в тих академічних установах, де були самі росіяне, дарма що супроти російської науки в денікінців виявлялася певна терпимість: у Ростові вважали навіть потрібним, нехай собі в Києві існує-таки своя місцева Академія наук — «Кіевская» чи там «Южно-Русская», аби тільки вона не була українською. Найгірше занепали при денікінцях усякі установи природничо-математичні, і навпаки, особливо ярку живучість виявила Комісія для складання словника живої української мови: перед приходом денікінців до Києва вона мала 115 співробітників, а як денікінці одійшли з Києва, то виявилося, що та сама Комісія української мови налічувала вже аж 154 співробітника. Зневажена при денікінцях і переслідувана, вона збільшилася, проте, аж на 40 чоловік; наукова праця аж кипіла, а матеріял, який вона за той денікінський час опрацювала, являється таким значним, що незабаром можна буде приступити до редагування словника, якого так нетерпляче жде українське суспільство.

Ніяких висновків з цього факту ми не робимо, але факт сам констатуємо. [...]

Звідомлення про діяльність Української Академії наук у Київі до 1 січня 1920 р.— К., 1920.— XCVI с.

№ 100

ЛИСТ Д. І. БАГАЛІЯ ДО СПІЛЬНОГО ЗІБРАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК З ПРОХАННЯМ ПРОДОВЖИТИ НАУКОВЕ ВІДРЯДЖЕННЯ

1 лютого 1920 р.

До Спільного зібрання Української Академії наук
у Києві

Я одержав Відкритий лист од Академії для переїзда свого в Київ. *Тільки* * з нього я дізнався, що наша Академія знов існує і розпочинає свою нормальну діяльність. Щиро привітаю її з відродженнєм і бажаю, щоб надалі безупинно, без перерв і перешкод вона проводила і поширювала свою наукову працю на користь українського народа і України, всесвітньої науки і освіти людської.

На великий жаль, я зараз не можу виїхати з Харьківа до Києва, хоч і лину своєю думкою до нього, уперше через страшенно тяжкі умови комунікації (а мені вони зовсім не під силу), вдруге через мою хворобу (артеріосклероз почек), яка забороняє мені подорож зімою, у холоднечу, в третє, через те, що я мушу закінчити свої курси і виклади по висших шкoлах, де я примушений читати не тільки свій власний курс (історії України), а й російську історію, бо усі професори цієї науки виїхали з Харьківа і я залишився у ньому єдиним спе-

* В документі підкреслено.

ціалістом і по цієї катедрі. Не згадую вже про родинні обставини свого життя, які теж не дають мені зараз змоги покинути свою родину. І тому я прохаю Спільне зібраннє продовжити мені вчену мою командіровку у Харьків до червня місяця 1920 р. (іюня), а коли з'являються спріяючі обставини, тоді я повернуся до Києва і раніше, *при першій змозі* *. А щоб моя відсутність з Києва не перешкоджала й зараз нормальній діяльности І відділу, де я маю велику честь бути його головою й виконуючим обов'язки секретаря, я прохаю Спільне зібраннє увільнити мене з посади голови й виконуючого обов'язки секретаря Першого відділу у тім разі, коли Спільне зібраннє визнає потрібним обрати замість мене на ці посади когось иншого з членів відділу. До цього додаю коротеньке справозданіє про свою наукову діяльність на користь своєї катедри, яку я займаю в Академії (історії українського народа) за часи своєї командіровки у Харьків.

1). Перш за все я продовжував свою працю над «Українською історіографією», котра вже почала друковатися в Академичному «Збірнику» І відділу, а саме обробляти розділ про акти й грамоти, користуючися для цього і Харьківським історичним архівом. 2). У тому ж архіві я розшукував джерела для своєї розвідки про магдебурзьке право в містах Лівобережної України (ця розвідка міститеться в виданні І відділу — Археографічному збірнику). 3). Друкую в виданню «Союз» свою монографію «Заселеніе Південної України і перші початки її культури». 4). Приготовив до друку, з приводу 125-річчя з дня смерти славного українського філософа Гр. Сав. Сковороди, велику монографію про нього з критичною біографією його і оцінкою усіх його праць — філософських і літературних. 5). Почав складати «Історію Українського народу» на взір своєї «Русской исторіи», т. 1-й. 6) Редагую для видання «Історію украинского народа» і збірник «Южная Русь» О. Я. Ефіменко. Для ціх наукових праць повинен на якійсь час затриматися у Харькові.

Академик *Дмитро Багалій*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 18737, арк. 1—2. Автограф.

№ 101

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ № 2 ЗАСІДАННЯ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УАН

5 лютого 1920 р.

Головує: вик[онуючий] об[ов'язки] голови відділу, акад. А. Є. Кримський; він же виконує й обов'язки секретаря.
Присутні: акад. М. Т. Біляшівський, акад. С. О. Єфремов і акад. М. І. Петров.

[...] 2. Переведено вибори оголошених на попередньому черговому засіданню академика класи красного українського письменства С. О. Єфремова** на позаштатнього академика Катедри нового українського письменства, а проф. Ф. І. Мищенка* на штатного академика Катедри історії української церкви у звязку з усесвітньою церковною історією.

* В документі підкреслено.
** Розрядка документа.

Обох кандидатів обрано одноголосно (акад. С. О. Єфремов під час свого обрання покинув був залю засідання).

Постановлено: подати їх на обрання найближчому Спільному зібранню Академії.

3. Акад. М. Т. Біляшівський прочитав короткий життепис і спис праць проф. Миколи Омеляновича Макаренка* и прохав, щоб І відділ доручив М. О. Макаренкові складати археологічну карту Вкраїни для культурної доби скито-сарматської, класичної та переселення народів.

Постановлено: дати таке наукове доручення М. О. Макаренкові з щомісячною платнею по 1440 крб. на загальних підставах і прохати, щоб на найближче засідання І відділу він подав свій план для такої наукової праці.

4. Акад. А. Є. Кримський повідомив Історично-філологічний відділ Української Академії наук, що він і всі другі філологи з числа співробітників Історично-філологічного відділу Академії здобули запрохання од Товариства шкільної освіти взяти участь у працях тієї Правописної комісії, яку хоче зорганізувати згадане Товариство.

Постановлено: нагадати Товариству шкільної освіти, що теперішній загальновживаний на Україні правопис склався зовсім історично, що з наукового погляду він найвідповідніший для України, що його затверджено Міністерством освіти після нарад з найвидатнішими й найавторитетнішими українськими філологами і що Українська Академія наук так само прийняла той правопис. Усякі одхилення від його основ (приміром такі, які ми бачимо в різко ненауковій граматиці Олени Курило і других любителів) можуть бути дуже шкідливі і не тільки через те, що вони йдуть у розріз з наукою й історією, але ще й через те, що вони вносять розлад в українське національне життя під таку тяжку пору, яку ми перебуваємо зараз.

5. Поновлено наукове доручення Є. К. Трегубову вести далі ту працю над етнографічними матеріялами рукописної книгозбірні В. П. Науменка [10], що її він уже був вів. [...]

Вик[онуючий] об[об'язки] голови відділу,
академик [*А. Кримський*]
Члени відділу, академики: [акад. *М. Т. Біляшівський*]
[акад. *С. О. Єфремов*]
[акад. *М. І. Петров*]

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 149, арк. 7—7 зв. Копія. Машинопис.

№ 102

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ № 5 ЗАСІДАННЯ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УАН

18 березня 1920 р.

Головує: вик[онуючий] об[ов'язки] голови відділу, акад. А. Є. Кримський; він же виконує й обов'язки секретаря.
Присутні: дійсні члени-академики: М. Т. Біляшівський, С. О. Єфремов, Ф. І. Мищенко, М. І. Петров.

[...] 2. Переведено вибір проголошеного на попередньому засіданню акад. С. О. Єфремова на посаду секретаря Історико-філологічного відділу. Через потайне балотирування вибір переведено одноголосно.

* Розрядка документа.

До 1 квітня 1920 р. виконувати обов'язки секретаря має ще акад. А. Є. Кримський, а з 1 квітня вступає на секретарську посаду акад. С. О. Єфремов.

3. Заслухано подані од проф. М. К. Грунського протоколи двох нарад, що одбулися під його головуванням у справі заснування академічної Комісії для складання історичного словника української мови[11].

Історично-філологічний відділ, відносячися з повною повагою до всіх тих питань, які заінтересували комісію (наприклад діялектологічні особливости староруських рукописів, ери й епохи в історії розвитку української фонетики й морфології, і т. ин.), вважає потрібним, однак, нагадати, що Комісія словника історичної мови повинна мати перед собою на першому плані значно вузче завдання: зарегіструвати (на карточках з цитатами) той словарний запас, який був в устній і письменній обихідці у предків українського народу, і дати до кожного зарегістрованого слова російський (або й сучасний український) переклад. При такому виразному основному завданню головний інтерес і центр уваги подає не на фонетику і не на морфологію, а на семантологію. Більш того, лексикологові дуже часто стають у великій пригоді ті рукописні пам'ятки, які для діялектолога й історика звуків і форм можуть бути або мало, або навіть абсолютно непридатними.

[...] Історично-філологічний відділ Української Академії наук, бажаючи, щоб комісія, скликана для складання історичного словника української мови, не одхилялася одразу-таки в бік од основної суті своїх завдань (хоч би й які цікаві і далекосяжні були ті одхилення) постановив повідомити комісію, що для неї вже мається давно вироблена отака обов'язкова інструкція. [...]

[Виконуючий обов'язки Голови і секретаря
Історично-філологічного відділу
академік] *[А. Ю. Кримський]*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26400, арк. 1—1 зв. Копія. Машинопис.

№ 103

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ № 44 ЗАСІДАННЯ СЕКЦІЇ ЧЛЕНІВ-СПІВРОБІТНИКІВ ПОСТІЙНОЇ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИУЧУВАННЯ ЗВИЧАЄВОГО ПРАВА УКРАЇНИ ПРИ III ВІДДІЛІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК ПРО ПРИДБАННЯ БІБЛІОТЕКИ О. І. ЛЕВИЦЬКОГО

16 квітня 1920 р.

Присутні: М. М. Павлов-Сільванський, С. М. Іваницький-Василенко, І. Ю. Черкаський, О. В. Шрамков, Я. В. Промислов, М. М. Могилянський, С. В. Макієвський-Зубок, Г. О. Лазаревський.
Головує: М. М. Павлов-Сільванський.
Секретар: С. М. Іваницький-Василенко.

[...] 3. Голова секції М. М. Павлов-Сільванський докладає, що йому стало відомо, акад. О. І. Левицький має на думці продати свою бібліотеку; було б бажано, щоб цю бібліотеку було куплено від імені Академії III відділом і передано до Постійної комісії для виучування звичаєвого права України. Підставою для цього є не тільки те, що

О. І. Левицький займає в Академії катедру звичаєвого права, але й те, що тепер не можна вже уявити собі виучування права, обминаючи історію його, а в бібліотеці О. І. Левицького є багато книжок, потреба в яких і брак яких під руками раз у раз відчувається, коли працюєш над висліджуванням тих чи інших питань звичаєвого права. Конче необхідно, щоб бібліотеку було передано до комісії не порушеною, у всій її цілості, так, як її було складено О[рестом] І[вановичем] під впливом його історичних студій та тих чи інших розумових інтересів; в ній відбилась духовна постать глибокошанованого Ореста Івановича, спомин про яку житиме поміж нас і світитиме нам в кожній праці.

Секція одноголосно ухвалює: з мотивів, які викладено головою секції, клопотатись перед III відділом про асигнування грошей для придбання бібліотеки О. І. Левицького * від імени Академії III відділом і про передачу її Постійній комісії для виучування звичаєвого права України, як окрема частина бібліотеки комісії, під назвою «Бібліотека імени О. І. Левицького». [...]

М. М. Павлов-Сільванський
С. Іваницький
С. В. Макієвський-Зубок
Я. В. Промислов
О. В. Шрамков
І. Ю. Черкаський

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 1295, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

№ 104

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ СПІЛЬНОГО ЗІБРАННЯ УАН ПРО ВІДМОВУ НАПРАВИТИ СВОГО ПРЕДСТАВНИКА ДО КОМІТЕТУ ГРОМАДСЬКИХ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

4 травня 1920 р.

Маю честь подати до Вашого відому слідуючу виписку з протоколу Спільного зібрання під ч. 53 від 3-го травня 1920 р.

«§ 4. Заслухано заяву про те, що безпартійний київський Комітет громадський українських організацій [12], який має допомогти Правительству Української Народної Республіки в справі налагодження захитаного громадського життя, запрохує Українську Академію наук дати до нього своїх представників.

Одноголосно п о с т а н о в л е н о: Українська Академія наук, як інституція абсолютно аполітична, не може ні в якому разі обірати од себе представників до будь-якої політичної організації, хоч би й безпартійної, якою являється згаданий громадський комітет. Але коли б комітет сам удався до того чи іншого академіка-спеціаліста з проханням допомогти в тій чи іншій культурній справі (прим[іром] в питанню про вищі школи, їхню реформу, організацію і т. и.), то запрошаному академикові як науковому спеціялістові, не випадає одмовлятися од чисто культурної праці, до якої його закликають».

Старший діловод наук[ової] канцелярії У. А. Н. *Г. Іванець*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 12872, арк. 1—1 зв. Завірена копія. Машинопис.

* Далі дописано чорнилом.

№ 105

ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ № 9 ЧЕРГОВОГО ЗАСІДАННЯ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УАН ПРО ПОТОЧНУ РОБОТУ

27 травня 1920 р

Присутні дійсні члени-академіки: Ф. І. Мищенко та М. І. Петров і директори комісій: проф. О. С. Грушевський і проф. Є. К. Тимченко.

Головує вик[онуючий] об[ов'язки] голови від[ділу] А. Є. Кримський.

Секретарем акад. С. О. Єфремов.

[...] 3. Заслухано повідомлення проф. Є. К. Тимченка про його, як директора постійної комісії для складання історичного словника української мови, працю, яку він провадив у Кам'янці.

Ухвалено: прийняти до відома.

[...] 4. Заслухано випис із протоколу ради істор[ично]-філол[огічного] факультету Кам'янець-Подільського державного університету, що зібраний заходами проф. Є. К. Тимченка, а коштами університету матеріял для історичного словника укр[аїнської] мови, всього 26 660 карток, історично-філол[огічний] факультет пересилає, як дарунок, Першому відділу Української Академії наук.

Ухвалено: висловити од Першого відділу Академії подяку раді історично-філологічного факультету за цей цінний подарунок.

5. Заслухано листа од співробітника Археографічної комісії І. М. Каманіна про потребу негайно скликати Комісію для розгляду зробленої членами комісії роботи та для опрацювання планів майбутньої роботи.

Ухвалено: прохати акад. Ор. І. Левицького в порозумінню з І. М. Каманіним скликати Археографічну комісію.

6. Заслухано повідомлення геофізичної секції Українського наукового товариства про робочі карти України.

Ухвалено: передати це повідомлення до комісії для складання історично-географічного словника української землі [13].

7. Заслухано заяву проф. М. Скалабановича про потребу взяти під охорону архіви київських харчових управ — міської, губерніяльної та повітової, що містять багато цінного з наукового боку матеріялу.

Ухвалено: сповістити про ці архіви Комітет охорони пам'яток старовини та мистецтва та Товариство економістів при III відділі Української Академії наук [...].

Вик[онуючий] об[ов'язки] голови відділу
академик *[А. Ю. Кримський]*
Члени відділу: [академик *Ф. І. Мищенко*]
[академик *М. І. Петров*]
[проф. *О. С. Грушевський*]
[проф. *Є. К. Тимченко*]
Секретар відділу академик [*С. О. Єфремов*]

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26401, арк. 1. Копія. Машинопис.

№ 106

ЛИСТ С. О. ЄФРЕМОВА ДО ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК З ПРОХАННЯМ ПРИЙНЯТИ В ДАР ЙОГО БІБЛІОТЕКУ

8 червня 1920 р.

Прошу приняти од мене в дар мою бібліотеку, що міститься на Гоголівській ул. в д. № 27-й *.

Академик *Сергій Єфремов*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 18803, арк. 1. Автограф. Копія.

№ 107

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ № 10 ЗАСІДАННЯ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УАН ПРО СТАНОВИЩЕ ВОЛИНСЬКИХ І ПОДІЛЬСЬКИХ БІБЛІОТЕК І АРХІВІВ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ІХ ВРЯТУВАННЯ

10 червня 1920 р.

Головує вик. об. голови відділу, акад. А. Є. Кримський.
Присутні дійсні члени-академики: М. Т. Біляшівський, Ф. І. Міщенко та М. І. Петров і директори комісій — проф. О. С. Грушевський і проф. Є. К. Тимченко.
Секретарем акад. С. О. Єфремов.

[...] 3. Акад. С. О. Єфремов подав до відому відділу низку сумних фактів про те безталанне становище, в якому зараз опинилися через військові дії стародавні волинські та подільські бібліотеки та архіви, і прохав у відділу одкомандирувати його, щоб він міг на місцях поробити відповідні заходи для врятування того дорогоцінного скарбу. Рівночасно він міг би дорогою робити записи фольклорних і діялектологічні. Під час його відсутности секретарські обов'язки міг би нести, як і давніш, акад. А. Є. Кримський, здобуваючи за те належну платню аж до повороту акад. С. О. Єфремова.

Постановлено: задовольнити прохання акад. С. О. Єфремова [...]

Вик. об. голови відділу, академик *[А. Ю. Кримський]*
Члени відділу [академік *М. Т. Біляшівський*]
[Ф. І. Мищенко]
[М. І. Петров]
[проф. *О. С. Грушевський*]
[проф. *Є. К. Тимченко*]
[Секретар] [академік *С. О. Єфремов*]

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26402, арк. 1. Копія. Машинопис.

* Справа в кутку написано «Копія».

№ 108

ЗАЯВА ПОЗАШТАТНОГО АКАДЕМІКА М. В. ПТУХИ[14] НЕОДМІННОМУ СЕКРЕТАРЮ УАН А. Ю. КРИМСЬКОМУ ПРО ВІДМОВУ ЗАЙМАТИ ШТАТНІ ПОСАДИ В ІНШИХ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ В РАЗІ ОБРАННЯ ШТАТНИМ АКАДЕМІКОМ

12 червня 1920 р.

Маю за честь повідомити Вас, що в разі мого обрання на посаду штатного академика по кафедрі статистики я зрекусь од всіх инших державних штатних посад, окрім однієї, згідно з статутом Академії наук.

Мих. Птуха

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26523, арк. 1. Автограф.

№ 109

НАКАЗ № 199 КИЇВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ ПРО ПЕРЕДАЧУ БУДИНКУ КОЛИШНЬОЇ ПЕРШОЇ ГІМНАЗІЇ В РОЗПОРЯДЖЕННЯ УАН

19 червня 1920 р.

Будинок б[увшої] Київської першої гімназії (бульвар Шевченка, № 14) передається в розпорядження Української Академії наук. Всім установам Губвідділу народньої освіти, що містяться в цьому будинку, наказується звільнити його в найблизчому часі.

Голова губревкому *Андрій Іванов*
Завідуючий губвідділом освіти *Микола Любченко*
Секретар губревкому *Кудрин*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26171, арк. 6. Оригінал. Машинопис.

№ 110

З ЛИСТА К. В. ХАРЛАМПОВИЧА ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО ПРО НЕМОЖЛИВІСТЬ ПОВЕРНУТИСЯ ДО КИЄВА

3 серпня 1920 р.
м. Казань

Глубокочтимый Агафангел Ефимович.

После своего избрания в члены Украинской Академии наук я только теперь, через год с лишком, получил первую весточку о ней. Кое какие сведения о ее положении сообщил мне Анатолий Павлович Машкин, с которым я посылаю настоящее письмо (с «оказией» — почта не надежна!). Газетное одно сообщение о преследованиях, каким подверглась будто бы академия от одного из правительств, водворившихся в Киеве оказывается несостоятельным, и я рад был услыхать, что Академия, как таковая, и существует и работает. Хорошо

снабженная бумагой, Академия, по словам г. Машкина, приступает к печатанию и своего органа, и отдельных работ. Если я не исключен из Академии за свою неявку, то претендую на эти издания.

Мой абсентеизм, конечно, может быть достаточно оправдан смутными военно-политическими обстоятельствами, в каких находилась в последнее время Украина, и в частности Киев, по словам А. П. Машкина 14 раз переходивший из рук в руки. Хотя я лично готов думать, что теперь уже окончательно судьба его определилась, но люди более осторожные говорят, что и сейчас положение не является вполне устойчивым. Приходится и еще ждать, тем более, что Киев испытывает затруднения и продовольственное, и топливное. Да не легка и дорога из Казани. Вот мотивы, по которым я все еще не решаюсь перебираться на Украину. Не говорю уже о том, что в Киеве нельзя будет просуществовать на одно академическое жалованье, между тем здесь я получаю содержание по нескольким учреждениям и иногда что-нибудь из продовольствия, в том числе профессорский паек.

[...] Украинская Академия, несмотря на недолгое свое существование, уже понесла потери. Скончался Н. И. Петров, в отсутствии В. И. Вернадский. Последний, даст бог, вернется, и мне сейчас особенно жаль Николая Ивановича, так много сделавшего для разработки истории украинской церкви. Жив еще, к счастью, С. Т. Голубев да, вероятно, и Ф. И. Титов продолжает свои труды на этом поприще, как бы ни относились к его работам.

[...] Примите мой товарищеский привет и просьбу, кроме присылки изданий, осведомить меня письменно о положении Академии, об ее работах настоящих и преполагаемых в ближайшее время.

С совершенным почтением *К. Харлампович*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 2464, арк. 1—2. Автограф.

№ 111

З ПРОТОКОЛУ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ УАН ПРО ДРУКУВАННЯ ПРАЦЬ АКАДЕМІКА О. О. ПОТЕБНІ

5 серпня 1920 р.
м. Київ

Головує вик[онуючий] об[ов'язки] голови відділу, акад. А. Є. Кримський, він виконує й обов'язки секретаря.

Присутні дійсні члени-академіки: Ф. І. Мищенко, М. І. Петров, і директори комісій: проф. О. С. Грушевський та проф. Є. К. Тимченко.

[...] 4. Заслухано прислану з Харкова листовну згоду от удови акад. [О. О.] Потебні, Марії Францівни Потебні (датовану 14 липня 1920 р.) на те, щоб Академія наук надрукувала всі писання покійного академика.

Разом з тим і акад. Д. І. Багалій прислав лист із Харкова, де повідомляє, що треба було б дати М. Ф. Потебні гонорар в 200 тис. крб. та заснувати в Харкові Комітет для редагування та видання писань акад. [О. О.] Потебні.

Постановлено: в Києві Академія наук ніяким робом не зможе добути потрібних коштів, а через те повинна одкинути таке прохан-

ня, але коли акад. [Д. І.] Багалієві пощастить у Харкові виклопотати од центрального правительства відповідні кредити, то йому надається право од імени Академії наук заснувати в Харкові редакційний комітет [15].

Вик[онуючий] об[ов'язки] голови відділу
академик *[А. Ю. Кримський]*
Члени відділу: *[Ф. І. Мищенко, М. І. Петров, О. С. Грушевський, Є. К. Тимченко]*

ЦНБ АН України, ІР, ф. І, спр. 26406, арк. 1—1 зв. Копія. Машинопис.

№ 112

ДЕКРЕТ РАДНАРКОМУ УСРР «ПРО ПОЛІПШЕННЯ СТАНОВИЩА ВЧЕНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ І ЗАСЛУЖЕНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЛІТЕРАТУРИ І МИСТЕЦТВА»

31 серпня 1920 р.

Для поліпшення становища вчених спеціялістів і робітників літератури і мистецтва з метою схоронити наукових, або особливо цінних робітників мистецтва і літератури, необхідних для соціялістичного будівництва, для розвитку народнього господарства і культури, а також для найбільш дійсного забезпечення потреб робітничо-селянської оборони Рада Народних Комісарів УСРР постановляє:

1. Предоставити збільшене довольство вченим спеціялістам наукових галузей, які є досить важливі для розрішення вказаних завдань, а також заслуговим робітникам літератури та мистецтва.

2. Звільнити перелічених у п. 1. осіб від всякого роду повинностей (трудової і инших), які не мають прямого відношення до їх роботи в галузях науки, літератури і мистецтва.

3. Утворити для роботи перелічених осіб життєві умови, котрі б забезпечували їх мінімальними безумовно необхідними для такої роботи удобствами.

4. Покласти на Народний комісаріят освіти разом з Півдбюро ВЦРПС, Промбюро, Наркомздравом, Наркомтрудом, встановлення категорій і кількості осіб, на котрих повинен бути розповсюджен цей декрет і порядок його переведення в життя.

5. Розповсюдити на осіб, які підлягають цьому декрету, норми натурального довольства, які встановлені в РСФРР, причому видавати довольство натурою в тих же нормах на членів сім'ї, які живуть з ними і нероботоздатні, обмежити кількість членів сім'ї, котрі одержують зазначений пайок, трьома.

6. Заборонити реквізицію, ким би то не було помешкань, котрі займають підлеглі декрету особи, для життя і роботи по спеціяльності і в нормах, які встановлюються Наркомосом по згоді з вищою життєвою комисією, і допускати виселення їх тільки у виключних випадках по згоді місцевих органів Наркомпросу і життьових відділів.

7. Особам, котрі користуються натуральним довольством на під-

ставі декрету, заборонити одержання разом з цим на інших підставах того чи иншого збільшеного пайка.

Голова Ради Народних Комісарів *Раковський*
Тимч[асово] викон[уючий] обов['язки] керспрaвами
Ради Нар[одних] Ком[ісарів] *Перевірзев*
Секретарь *Ахматів*

Вісти ВУЦВК.— 1920.— 14 верес.— № 220; ЗУ України.— 1920.—№ 24.– Ст. 488.

№ 113

ЛИСТ М. М. ПАВЛОВА-СІЛЬВАНСЬКОГО ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО З ПОВІДОМЛЕННЯМ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ЛУБЕНСЬКОЇ ФІЛІЇ УНТ ТА З ПРОХАННЯМ ПРОДОВЖИТИ ЙОГО ВІДРЯДЖЕННЯ [16]

8 вересня 1920 р.
м. Лубни

Високоповажний та шановний Агатангел Юхимович, дозвольте при цьому передати Вам мій доклад на ім'я Ради Українського наукового товариства про діяльність одчиненої нині тут Лубенської філії Українського наукового т[оварист]ва.

Сукупно з цим повідомляю Вас, що з огляду на дуже тяжке моє матеріяльне становище я вважаю для себе неможливим поки що приїхати з сім'єю до Києва, а між тим мені було б дуже бажано не бути усунутим з моєї посади в Академії. Я остільки прив'язався до Академії за півтора роки, що втратити посаду в ній було б для мене дуже тяжко. Тому я звертаюся нині до III відділу з проханням продовжити моє командирування у Лубни на всю цю зиму без платні, але з залишенням мене на посаді. Вас же я щиро прошу, оскільки це можливо, підтримати моє прохання перед О. І. Левицьким і М. В. Птухою. У випадку ж незгоди III відділу на моє прохання прошу Вас зробити розпорядження, щоб канцелярія мене повідомила про необхідність повернутися.

Тоді я буду примушений приїхати до Києва. Вибачте за те, що турбую Вас.

Бажаю Вам всього найкращого.

З великою до Вас пошаною *М. [М.] Павлов-Сільванський*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 23966, арк. 3—3 зв. Автограф.

№ 114

ПОСВІДЧЕННЯ М. П. ВАСИЛЕНКА, ВИДАНЕ УКРАЇНСЬКОЮ АКАДЕМІЄЮ НАУК

22 жовтня 1920 р.

ПОСВІДЧЕННЯ

Українська Академія наук цим посвідчує, що пред'явник цього Василенко Микола Прокопович, що народився 2.II. 1866 р., працює в Академії від 26.VII 1920 р. й займає посаду дійсного члена Академії наук по кафедрі західноруського та українського права.

Адреса М. Василенка: Тарасівська, № 20.
Посвідчення це має силу до 21 листопада (ноября) 1920 р.

Неодмінний секретар Академії наук академік *А. Кримський*
Голова ком[ітету] служ[бовців] *
Управ[ляючий] канц[елярією] *П. Лозієв*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 40, спр. 109, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

№ 115

ОХОРОННИЙ ЛИСТ НА ЖИТЛО ТА МАЙНО АКАДЕМІКА М. П. ВАСИЛЕНКА, ВИДАНИЙ УАН

25 листопада 1920 р.

ОХОРОННИЙ ЛИСТ

Українська Академія наук подає до відома всіх радянських установ і представників влади, що в помешканні штатнього академіка Миколи Прокоповича Василенка — Тарасівська вул., № 20, кв. 5— тимчасово міститься Комісія для виучування західноросійського та українського права, яка належить до III (соціально-економічного) відділу Української Академії наук.

Ні згадане помешкання, ні майно, що знаходиться в тому помешканні, як державне майно вищої наукової установи УСРР ніяким реквізиціям не підлягає.

Неодмінний секретар Академії наук
академік *[А. Ю.] Кримський*
Управитель канцелярії *[П. Н.] Лозієв*

З оригіналом згідно:
Старший діловод *О. Плевако*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 40, спр. 118, арк. 1. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 116

МАНДАТ М. П. ВАСИЛЕНКА ПРО ТЕ, ЩО ВІН Є ПРЕДСТАВНИКОМ УАН ПО НАГЛЯДУ ЗА ІСТОРИЧНИМИ АРХІВАМИ

10 грудня 1920 р.

МАНДАТ

Пред'явник цього, академик Микола Антонович ** Василенко, виряжається представником від Академії наук до Комісії з наукових закладів та офіційних установ для огляду тих ушкоджень цінним істо-

---

* Підпис нерозбірливий.
** У тексті помилка. Потрібно «Прокопович».

ричним архивам, які робляться зараз переноскою справ зі сталих приміщень в инші.

Неодмінний секретар Академії
академік *А. Кримський*
Управитель канцелярії *
Старший діловод *Г. Іванець*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 40, спр. 140, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

№ 117

З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПОСТІЙНОЇ КОМІСІЇ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНО-ГЕОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ ПРО РОЗРОБКУ АРХЕОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ З ІСТОРІЇ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

16 грудня 1920 р.

Присутні: О. С. Грушевський, К. О. Лазаревська, М. М. Ткаченко і О. Ю. Гермайзе.

[...] 2. Докладається справа розроблення археологічного матеріалу, зв'язаного з минулим поселенних пунктів.

Археологічні зводки були доручені в комісії групі спеціалістів-археологів на чолі з В. Є. Данилевичем. Але останній зрікся від роботи, і вона так і не почалася. При Академії наук був заснувався Археологічний комітет. Була думка, щоб працею його скористатися для роботи іст[орично]-геогр[афічної] комісії. Але той комітет фактично до праці не приступив. З инших науково-археологічних установ можна було б звернутися до археологічної секції Наукового товариства, але в тій секції робота також іде мляво і покладати на неї надії не можна.

Ухвалюється тимчасом, поки не можна буде передати зводку археологічного матеріалу спеціалістам, провадити зазначення і археологічного матеріалу** і при певній змозі самим зводити той матеріал [...]

Голова *[О. С. Грушевський]*

ЦДІА України у м. Києві, ф. 1235, оп. 1, спр. 1064, арк. 64—65. Копія. Рукопис.

№ 118

З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПОСТІЙНОЇ КОМІСІЇ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНО-ГЕОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ ПРО БІБЛІОГРАФІЧНУ РОБОТУ

19 грудня 1920 р.

Присутні: О. С. Грушевський, О. О. Грушевська, М. М. Ткаченко, О. Ю. Гермайзе.

[...] 2. Докладається справа про бібліографічну роботу. Під час праці по історичній географії часто дуже гостро відчувається потреба в існуванні бібліографічних покажчиків, де б занотовані були б як праці

* Підпис нерозбірливий.
** Так у тексті.

окремо видані, так і ті журнальні статті, які розкидані часами в журналах загального характеру, а проте мають цікавий матеріал для історично-географічних студій. Праці бібліографічного змісту[1*] або неповні, як істор[ичний] покажчик ак[ад.] Лазаревського, або мало що дають, як покажчики Дм. Дорошенка та [В.] Біднова. Бібліографічна праця в формі виборок і карточних зазначень студій по історичній географії вже почалась при комісії і її провадить О. О. Грушевська, О. М. Степанишина та П. Талачикова.

Вибирається матеріал головним чином з «Русской старины» та «Вестника Европы»...[2**]

Збори, заслухавши се звідомлення, ухвалюють продовжувати сю роботу і додати, крім названих журналів ще «Чтение в М[осковском] о[бществе] и[стории] и др[евностей] рос[сийских] та «Чтения в ист[орическом] общ[естве] им. Нестора-летописца».

У зв'язку з цією ухвалою виникає питання, по якому критерію провадити оплату праці тих, хто буде займатися тою бібліографічною роботою.

Висловлюються гадки, що спосіб оплати праці від написаної картки не являється справедливим, бо приходиться часом уважно читати багато сторінок аж поки знайдеться географічне ім'я, що його треба занести на картку. Отже, справедливішим було б покласти два[3*] критерії: число написаних карток і число переглянутих сторінок даного видання.

Принципіально ці пропозиції приймаються.

[Голова] *[О. С. Грушевський]*

ЦДІАК України у м. Києві, ф. 1235, оп. 1, спр. 1064, арк. 62—63. Копія. Рукопис.

№ 119

КОРОТКИЙ ЗВІТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІТЕТУ ДЛЯ ВИДАННЯ ТВОРІВ О. О. ПОТЕБНІ ЗІ 1920 р.

Не раніше 24 грудня 1920 р.[4]*
м. Харків

«Положение» о к[омите]те утверждено 16 сентября 1920 г., а первое заседание к[омите]та состоялось 2 октября этого же года. Образован был президиум в составе председателя акад. Д. И. Багалея и ученого секретаря проф. [А. В.] Ветухова, и работа началась. Приглашен ряд сотрудников, намечен в общем по проекту предварительный план биографии (с библиогр[афией] и статьями о [А. А.] Потебне) заведены сношения с Укр[аинской] Ак[адемией] н[аук]. Организована коллегия ученых сотрудников для руководства перепиской рукописей [А. А.] Потебни и приглашены квалифицированные работники для переписки. Избрана делопроизводительница ввиду разроставшейся переписки к[омите]та.

Приняты меры к собранию всех рукописей [А. А.] Потебни в одном месте (Центр[альный] историч[еский] архив), для получения

1* Після слова «змісту» закреслено слово «для».
2** У тексті крапки.
3* Після слова «два» закреслено «прінці».
4* Датується за змістом документа.

оставшихся на руках у недавно скончавшейся вдовы [А. А.] Потебни рукописей мужа снаряжена была особая комиссия к ея наследникам, здесь живущим, и заведены письменные сношения с иногородними. После осмотра рукописей коллегией руководителей намечен план издания с разбивкой на 6 отделов:

1. Вступительный (опыт биографии, библиографии и критич[еские] статьи); 2. Философия языка; 3. Грамматические работы; 4. Народная словесность; 5. Opuscula (мелк[ие] соч[инения]); 6. Переписка [А. А.] Потебни и его корреспондентов. Составлена смета до конца 1920 г. и отношение в Наркомпрос об удовлетворении неотложных нужд к[омитета] (утверждение сметы и отпуск* денег, отпуск натурой письменных и канцелярских принадлежностей и др.). Избраны корреспонденты к[омитета] [В. Л.] Модзалевский и [Б. И.] Срезневский в Петрограде и [М. А.] Янчук в Москве. Дан отчет за первый месяц деятельности к[омите]та в Наркомпрос и в Укр[аинской] Ак[адемии] наук. Выработан Н. Ф. Сумцовым план организации особой библиотеки при комитете, необходимой для работ к[омите]та непосредственно и для развития идей [А. А.] Потебни в будущем.

После предварительных работ «коллегии руководителей» намечен более подробный план издания: признано необходимым составить опись всех рукописей [А. А.] Потебни, разбить все сочинения на 20 т[омов], печатать биографию [А. А.] Потебни на укр[аинском] яз[ыке], а все сочинения — на языке оригинала (русском) с сохранением точно его особенностей правописания.

Составителем биографии [А. А.] П[отебни] (Айзенштоком) совершена командировочная от к[омите]та поездка в Москву для получения там сведений для биографии, которых на месте нельзя было добыть. Об этой поездке дан подробный отчет и сообщены указания для работ [В. Л.] Модзалевского, [Б. И.] Срезневского и [М. А.] Янчука.

Более подробные сведения о деятельности к[омите]та находятся в отправленных в Наркомпрос 24 декабря 1920 г. копиях протоколов (всех заседаний было 11) и приложениях к ним.

Председатель к[омите]та ак.[ад.], *Д. Багалей*
Ученый секретарь *А. Ветухов*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 453, арк. 9—9 зв. Оригінал. Рукопис.

№ 120

З ЛИСТА К. Г. ВОБЛОГО ДО ІІІ ВІДДІЛУ УАН ПРО НЕМОЖЛИВІСТЬ ПОВЕРНУТИСЯ З КРИМУ ДО КИЄВА

28 грудня 1920 р.
м. Сімферополь

Дуже дякую рідну Академію і своїх товаришів, що не забули про мене. З великою охотою повернувся б до Києва, щоб працювати в Академії, але зразу не можемо виїхати — не маємо теплої одежі. При сучасних умовах їхати дуже тяжко. Як потепліє, так і виїду з Сімферополя. У Криму я збираю матеріали економічні та статистичні для нашого Інституту народного господарства. Зразу збираю дані [по] національному питанню в Криму по перепису 1917 р.

* Підкреслено в документі.

Скажить моїм колегам по відділу, що я стою близько до статистичних джерел Криму и можу використати чи ні, чи інші матеріали, які може будуть потрібні для Академії. Хай мені напишуть й я зроблю все, що можна [...]

Ще раз щиро дякую акад. *К. Г. Воблий*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 23059, арк. 1. Автограф.

№ 121

ЗВІДОМЛЕННЯ[17] ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК ЗА 1920 р.

[І]

Вступні уваги

Минулий, 1920 р. був для Української Академії наук значно тяжчим од попереднього. Бо хоч денікінська окупація й сильно підтяла працю Української Академії наук наприкінці 1919 р., та до того часу Київ був столицею держави, центральне правительство знаходилося поруч Академії наук, і Академія могла полагоджувати всі свої справи негайно, без усякої проволоки, і не відчувала браку грошей. Більше того: центральне правительство, взявши згідно з § 1 статуту Академії наук у своє безпосереднє відання, само йшло назустріч її потребам, обдаровувало її будинками, землями, цілими готовими інституціями, а для дійсних академиків (число їх 14) видало влітку 1919 р. спеціяльний декрет про недоторканість їхньої оселі, їхнього добра й харчів, про їхню непідлеглість реквізиціям та ін. Не те сталося в 1920 р. Оте саме верховне правительство, що тільки в його безпосередньому віданню й перебуває Академія наук, переїхало до Харкова, аж надто далекого через теперішнє становище шляхів; і Київ обернувсь у провінціяльне місто з чисто провінціяльними губерніяльними установами, для яких Академія наук явилася не тільки адміністративно зовсім чужою, ба навіть завданнями своїми була попросту нецікавою. Виняток становили хіба декотрі представники Губнаросвіти. А втім, навіть коли в декотрого з завідуючих відділом освіти в губерніяльному ревкомі виникало бажання допомогти Академії наук, напр[иклад] позичивши їй певну суму з свого губерніяльного кредиту, то однаково не було фізичної змоги багато вчинити в цьому напрямі, бо Київська державна скарбниця хронічно страждала в 1920 році на брак грошових знаків. Замість місячної платні видавалися співробітникам Академії наук «аванси» по 6 тис. крб. на місяць,— і це тоді, коли фунт хліба коштував 200—300 крб., або ще й дорожче. Інакше сказати, на таку платню не можна було купити собі навіть фунт хліба на день. Не диво, що той, чи инший із співробітників Академії наук з найвищим науковим ступенем доктора якоїсь важкої * науки, мусів кидати Київ та їхав учителювати на село, а як котрий — то й жати, косити, вибирати картоплю і т. п. Становище покращало допіру аж восени 1920 р., коли приїхав до Києва народний комісар освіти тов. Гр. Хв. Гринько; відтоді платня співробітникам Академії наук почала видаватися регулярно

* Так у тексті. Потрібно: «важливої».

й акуратно. Але ж в академічній діяльності важлива річ — це не самісінька платня співробітникам: потрібні ще гроші «операційні»: на науково-господарчі витрати, на оплату нештатних співробітників (а таких є найбільше), на переведення лабораторних дослідів і та и[н]. і та и[н]. Таких «операційних» грошей Академія наук за цілий 1920 р. (та й аж до теперішнього часу) здобула дуже й дуже обмаль. Їх ставало* хіба на те, щоб так-сяк оплатити дешеву працю гуманітарних комісій (напр[иклад], можна було платити за карточки для словника української мови по 50 коп. за карточку, за написані наукові статті і та ин.), але для природничої роботи з її коштовними лабораторними дослідами, грошей абсолютно не можна було дістати. Є приміром в Академії наук лабораторія для випробування відпорности будівельних матеріялів**: вона цілий рік могла вести самісіньку теоретичну працю, бо кожна будівельна спроба з матеріялом, з робітниками вимагала б тисяч сто — двісті, а про такі суми Академія наук не сміла й мріяти.

Грошова скрута в Академії наук раз-у-раз ускладнялася (й тепер ускладняється) ще тим, що провінціяльні установи м. Києва не тільки не йшли їй назустріч, не тільки не допомагали їй, а навпаки, не розуміючи загальнодержавної ваги Академії наук, ще ставили їй усякі бюрократичні перепони. Про це я писав в газетах і повторювати тут не стану**.

Отже, Академія наук мала була трохи друкового паперу, виданого з Совнаркому, і дещо була друкувала по друкарнях; але ж Київський губполіграф зареквізував той папір і позапечатував академичні друкарні, не вважаючи на те, що праці Академії наук були вже набрані, зверстані, і треба було їх тільки видрукувати на машині. Між инчими постраждали «Історія персидського письменства» акад. А. Кримського, що була б саме тепер цікава й для широкої публіки тим, що Персія тепер зробилася радянською республікою, а ніхто про ню, про її духовне життя, нічого в нас не знає. Книжка вже була зовсім готова, всі аркуші випечатані й сфальцовані, залишилося додрукувати тільки остатні піваркуша, і для того навіть остатнього піваркуша набор уже стояв був на машині. Але Київський поліграф пожалів залишити Академії наук папір навіть на ті нещасливі $^1/_2$ аркуша (себто тільки $1^1/_2$ стопи паперу), і книжка, не вважаючи на всі заходи од Академії наук, не може й досі ніяк вийти в світ. Або ще характерніший факт: «Звідомлення» Української Академії наук за 1919 р. лежало в друкарні уже зовсім надруковане, геть до остатньої сторінки, треба було його тільки вивезти з друкарні; але Київський поліграф, як запечатав друкарню, так і не хтів її одкрити для Академії наук навіть на декілька годин. Шість місяців у 1920 р. і один місяць у 1921 р. клопоталася Академія наук перед Поліграфом, щоб їй дали вивезти цілком готову її книжку,— та аж у лютому 1921 р. їй пощастило добитися цієї ласки: «Звідомлення» було їй видане нарешті на руки.

Поліграф — це зовсім не єдина київська губерніяльна установа, що через свій провінціяльний бюрократизм так неуважно ставилася до потреб Української Академії наук. Здобула Академія наук з Совнархозу дріт для електричного світла, та не встигла його приправити

---

* Так у тексті. Потрібно: «вистачало».

** У машинописному тексті виправлено на «лабораторію для спроб над відпорністю будівельних матеріалів».

* У рукописному варіанті це речення відсутне.

до стін, бо прийшов ордер з другої установи — одібрати той дріт. І одібрали. Отак половина академичного будинку й залишається неосвітлена. Що ніяких дров нізвідки дістати не можна було, про це ж шкода й говорити. Приміщення Академії наук залишалися цілу зіму нетоплені, і наукова праця провадилася серед холоднечі. Одібрано в Академії наук її телефонний апарат — і ніякі клопотання не можуть його назад повернути, а тимчасом численні установи Академії наук — розкидані по цілому Києву, по далеких між собою кінцях, і вони не мають телефонного сполучення. Бо навіть таку дрібницю, як гас і спирт, потрібні для хімічних дослідів, ледві-ледві щастить Академії наук дістати вряди-годи, та й то маленькими, недостатніми порціями. Або от іще: при розподілі тієї харчової пайки, яка мов на глум зветься «академичною», найбільше покривджено якраз Академію наук, бо коли для університету визнано «академичну» пайку навіть за молоденькими професорськими стипендіятами, то Академії наук ледве-ледве пощастило домогтися «академічної» пайки хіба для найголовніших робітників науки, а переважна більшина працьовитих академичних співробітників так і залишилася без «академичної» пайки.

Цих небагатьох прикладів вистачить, щоб зілюструвати те сумне становище, в якому опинилася центральна державна установа, Академія наук, серед провінціяльних обставин. І коли, не вважаючи на ніщо, Академія наук ревно провадила свою працю, серед недостатків, серед голоднечі й холоднечі, то це пояснюється мабуть лише тим, що наукова робота сама в собі містить багато втіхи й насолоди. Велику моральну силу й піддержку почерпала Академія наук од центрального правительства, тобто от Совнаркому, од нар[одного] комісара освіти. Хоч і які трудні тепер зносини з Харковом, але кожного разу, як доходила звідти до Академії наук якась звістка, тая звістка бувала доказом щирої прихильності й пошани Совнаркому до Академії наук і повним контрастом до тієї байдужої холодности або й нерозуміння, яке Академія наук зустрічала на протязі цілого року од провінціяльної влади. І ще треба зазначити, що тепле відношення до себе бачила Українська Академія наук од преси. Київська преса не раз ставала в обороні Академії наук проти тих установ, які гальмували академичну діяльність.

II

Дійсні академики і їхнє Спільне зібрання

Голова-президент Академії наук акад.-мінералог В. І. Вернадський цілий рік не жив у Києві, і його заступником був акад. звичаєвого права О. І. Левицький. Неодмінним секретарем по-давньому був акад.-орієнталіст А. Є. Кримський. Через відсутність акад.-історика Багалія, що перебуває в Харкові й несе там академичну службу безпосередньо при центральному правительстві, акад. А. Є. Кримський ніс ще й обов'язки голови Історично-філологічного (І) відділу; так само на акад. А. Є. Кримського падали й секретарські обов'язки на Історично-філологічному відділі, бо справжній штатний секретар акад.-історик літератури С. О. Єфремов покинув Київ після польської окупації (зазначимо до речі, що Совнарком України вживає всіх заходів, аби повернути академіка С. О. Єфремова на Вкраїну, де його наукова праця дуже потрібна). На ІІ відділі (Математично-фізичному) головував академік-геолог * М. Т. Кащенко, а секретарював академік-ботанік

* Так у тексті. Потрібно: «біолог».

В. І. Липський. На III (Економічно-соціальному) відділі головою був академік звичаєвого права О. І. Левицький, а секретарем — нештатній академік-статистик М. В. Птуха, або під час його відсутності академік історії західного права М. П. Василенко, обраний 1920 р.

Велику втрату понесла Українська Академія наук через смерть академіка-соціолога Б. О. Кістяківського. Зате обрано (окрім М. П. Василенка) отаких нових академіків: на катедру історії церкви — Хв. І. Мищенка, на катедру математики — Д. О. Граве та Г. В. Пфейфера, на катедру прикладної фізики і метеорології Б. І. Срезневського, на катедру хімії — В. О. Плотникова.

Всього разом мала Академія наук 1920 р. дійсних або ординарних академиків 31, а саме: 10 на історично-філологичному відділі, 14 на фізично-математичному відділі, 7 на соціяльно-економічному відділі. Та споміж них ціла половина не жила 1920 р. у Києві (і, натурально, не здобувала й ніякої платні); такі відсутні академіки in partibus: М. І. Андрусов, Д. І. Багалій, В. І. Вернадський, К. Г. Воблий, О. О. Ейхенвальд, В. О. Кістяківський, О. М. Нікольський, О. Я. Орлов, В. М. Перетц, С. О. Смаль-Стоцький, Ф. В. Тарановський, С. П. Тимошенко, К. В. Харлампович. А всю працю в Києві вели тільки 15 (иноді 16) ординарних академиків: М. Т. Біляшівський, М. П. Василенко, Д. О. Граве, С. О. Єфремов, М. Т. Кащенко, А. Є. Кримський, О. І. Левицький, В. І. Липський, Хв. І. Мищенко, Р. М. Орженцький, М. І. Петров, В. О. Плотников, М. В. Птуха, Г. В. Пфейфер, Б. І. Срезневський, П. А. Тутковський. До них, правда, треба долучити ще т[ак] зв[аних] директорів, що хоч у Спільному зібранні не беруть участі, але на своїх відділах мають усі права дійсних академиків: це О. С. Грушевський і Є. К. Тимченко на Історично-філологічному відділі.

Цифра 16 академиків дуже мала, а організаційної праці в 1920 р. довелося переробити ще так само багато, як і в 1919, коли й не більше. Через те академикам треба було одбути Спільних зібрань на протязі 1920 р. аж 39, та приблизно така сама цифра засідань одбувалася й окремо на кожному з трьох відділів Академії, та до того кожен академик повинен був головувати або й попросту брати участь у тих численних комісіях й секціях, що найближче торкаються його спеціяльності. Для дійсного члена Української Академії наук звичайнісінька річ — засідати на день двічі: і вранці, і ввечорі; а иноді доводиться одбувати й три засідання на день. Нема чого й казати, що таке становище ненормальне й дуже ненормальне, бо для академика ідеал — сидіти в своєму кабінеті або лабораторії та без перепон робити досліди й писати академичні праці, отак як воно ведеться в усіх старих академіях, з їхнім добре налагодженим нормальним життям. Тільки ж у молодій Академії, якою являється наша, академікові ніяк не можна втікати од безлічі засідань,— треба, поки що, з тим миритися і втішатися думкою, що дальшим кадрам академиків не доведеться вже нести таку важку панщину й таку невсипущу працю, як нам, академикам перших років існування Української Академії наук.

Серед академичних установ переважна частина тісно сполучає своє життя лише з одним якимсь із трьох наукових відділів Академії наук, а не з усіма. Та є й такі установи, що найтісніше зв'язуються з Спільним зібранням цілої Академії; до таких належать Всенародня бібліотека, Комісія для складання біографічного словника, Комісія для складання енциклопедичного словника та Археологічний комітет.

1. Всенародня бібліотека ще не досягла цифри 1 млн книжок, але вже недалеко до того. На жаль, як слід закаталогізувати пощастило

досі тільки 35 тис. книжок, більше закаталогізувати не було фізичної змоги, бо число людей, що вели каталогізацію (науковою децимальною системою), допіру на кінець року дійшло до цифри 32, а доти було каталогізаторів менше. Справедливість вимагає зазначити, що робили вони дуже інтенсивно і що взагалі Всенародня бібліотека — одна з найакуратніших й найпрацьовитіших установ Академії наук. На чолі Всенародньої бібліотеки стоїть тимчасовий комітет (5—7 осіб), де головою був попереду П. Я. Стебницький, далі В. Ю. Данилевич, а як він у грудні 1920 р. подався у відставку, то одтоді виконує обов'язки голови комітету В. О. Кордт. Засідань одбув комітет 60. Внутрішню організацію праці веде Рада бібліотекарів під головуванням Ю. О. Меженка, в ній є старших бібліотекарів — 4, підстарших — 3, молодших — 2. Каталогізаторів, як сказано, було на 1 січня 1921 р. 32 особі. Всього вкупі, особовий склад Всенародньої бібліотеки — 53 особи. Бібліотека видає три часописи: а) «Хроніка щоденної праці»; б) «Хроніка тижневої праці», в) «Хроніка місячної праці». Спеціяльний бібліографічний журнал «Книжний вісник», що видавала Всенародня бібліотека позаторік, не міг виходити в світ торік, бо т[ак] зв[аний] поліграфічний відділ позапечатував друкарні.

Міститься Всенародня бібліотека, на жаль, не в одному будинку, але аж у шістьох приміщеннях (не близьких одно од одного), де є 17 кімнат. Головна комора — проти Безаківської вулиці, а головне приміщення для праці — в будинку бувшої 1-ї гімназії, що верховна влада передала його ще в літку 1920 р. на власність Української Академії наук, маючи на увазі найбільше інтереси Всенародньої бібліотеки. Шкода, що цей будинок іще й досі лишається незвільненим од усяких установ губнаросвіти та губпрофобру, і Всенародній бібліотеці там дуже й дуже тісно. В кожному разі вже можна було 23 серпня 1920 р. одчинити публічну читальню, для громадського вжитку в т[ак] зв[аних] актовій залі. Для статистики варто зазначити, що поміж тими книжками, які публіка казала їй давати, 29 % припадає на книжки, писані українською мовою, а 71 % на книжки писані иншими мовами, переважно російською. Завідують читальнею підстарші бібліотекарі О. Є. Карпінська та Т. О. Маляренко.

Всенародня бібліотека має філію в Вінниці; там при ній є ще й Художньо-археологічний музей. Річне звідомлення од Вінницької філії, через лихе становище шляхів, не прийшло на сьогоднішній день.

2. Комісія для складання біографічного словника діячів української землі мала 1920 р. не повну діяльність. Керовничий цієї біографічної комісії В. Л. Модзалевський в початку року надовго занедужав; а далі, вже перед літом, помер; голова Біографічної комісії акад. Багалій жив у Харкові; частина постійних членів через голод* та инші обставини покинула Київ; нештатні співробітники неохоче складали біографії, бо не було тоді грошей, щоб їм платити. Поновити нормальну працю пощастило вже аж восени, як обрано було на керівничого Біографічної комісії — П. Я. Стебницького, а на голову акад. М. П. Василенка, та як поповнено було знову весь склад комісії. Засідань до 1 січня 1921 р. одбуто дев'ять. Джерел для біографій переглянуто більш як 200 томів. Карток з іменнями діячів зібрано близько 13 тис., а вкупі з матеріялом попереднього року виходить загальна цифра карток до 27 тис. Готових життєписів є 195: серед них 46 автобіографій, 103 біографії і 46 нарисів, здатних як біографічний матеріял. На вели-

* Слово «голод» написано замість слова «оклад».

кий жаль, доводиться, зазначити, що живі сучасні діячі дуже неохоче й мляво присилають свої автобіографії до комісії. Найбільшу інтенсивність виявляє відділ жидівський, що перебуває в завідуванні І. В. Галанта.

3. Археологічний комітет і тісно з ним з'єднаний Художньо-археологічний музей ім. Ханенків, хоч у значній мірі перебували у безпосередньому віданні Спільного зібрання Академії наук, але ще більше — в тимчасовому віданні Історично-філологічного відділу, принаймні у 1920 р., і про них буде мова нижче, серед інституцій Історично-філологічного відділу.

4. Комісія для складання енциклопедичного словника заклалася вже наприкінці 1920 р., і багато про ню казати не доводиться. Треба тільки зазначити, що російські енциклопедичні-словники (Брокгауза і Ефрона, т[оварист]ва Гранат і т. ин.) абсолютно не задовольняють потреб України; а до того, серед новітніх форм життя, викликаних революцією, ті російські словники являються геть перестарілими, чистими анахронізмами. Енциклопедичний словник Української Академії наук пристосовується до нової дійсності. Він повинен бути складений на протязі приблизно двох літ. Редакторами відділів являються дійсні академики та инші видатні вчені, а технічний провід над комісією енциклопедичного словника мають голова П. Я. Стебницький та керовничий М. С. Синицький, секретар комісії — С. П. Постернак.

III

Історично-філологічний або (Перший) відділ

Голова Історично-філологічного відділу акад. Д. І. Багалій перебував цілий 1920 р. у Харкові, де під його проводом заснувалася ніби філія Академії наук. А в Києві виконував обов'язки голови І відділу * акад. А. Є. Кримський. Секретарем був до червня 1920 р. акад. С. О. Єфремов, а як він виїхав з Києва, то акад. А. Є. Кримський став і за секретаря.

Всіх засідань одбув Іст[орично]-філ[ологічний] відділ минулого року 25, себто менше, ніж позаторік, бо вже не довелося вести такої гарячкової організаційної праці, як тоді: акад[емичне] життя на Іст.[орично]-філ[ологичному] відділі вже більш-менш пішло норм[альним] темпом, і головна праця зосереджується тепер не на зібр[аннях] академиків відділу, а в комісіях.

Всіх комісій було в звідомному році 13:

1) живої укр[аїнської] мови;
2) істор[ичної] мови;
3) правоп[исно]-термінологічна;
4) істор[ично]-географічного словника;
5) Археолог[ічний] комітет з музеєм;
6) Комісія археол[огічної] карти Вкраїни;
7) Археографічна;
8) Комітет для вид[ання] писань Потебні;
9) [Комітет] для видання творів Антоновича, Драгоманова, Шевченка та Франка;
10) нового укр[аїнського] письменства;

---

* До цього місця текст друкується за машинописним примірником, далі — за рукописним екземпляром.

11) жидівської історії;
12) фольклористична;
13) для премій.

У кожній комісії головує котрийсь академик, а найвідповідальнішу й найжвавішу працю веде свій керовничий.

1. Постійна комісія для складання словника живої української мови. Для теперішніх часів безперечно найважніша з установ Іст[орично]-філ[ологичного] відділу *. Голова — академік А. Є. Крим[ський]. Керовничим на початку року був відомий знавець мови А. В. Ніковський, а потім Іст[орично]-філ[ологічний] відділ обібрав В. М. Ганцова, що рівночасно ніс і претяжкі ** обов'язки секретаря.

Комісія одбула на протязі року велику цифру засідань (35), але найголовніша її праця була виписувати й редагувати словарні картки, а не просто засідати *.

Постійних штатних співробітників було в Комісії словника живої мови 12, а нештатних, котрі працюють од плати за карту, було 43.

У попередньому році число нештатних співробітників було иноді переходило за 150, але тепер пощастило зробити вибір, спинитися на найкращих робітниках, і, як бачимо, зменшити цифру нештатних співробітників до 43.

За картку платилося по 80 коп. за оригін[альну] укра[їнсько]-московську (так! копійок!) і по 50 коп.— за перевернуту московсько-українську; потім ціну не можна було ** трохи не підвищити, але й досі ми стоїмо перед замітним ** фактором, що співробітники словника живої мови працюють не для грошей, а для патріотичного обов'язку, або, як вони сами жартобливо кажуть, «для спасения душі». Кожна картка містить в собі переклад слова і ту цілу фразу, в якій дане слово знаходиться. Результати праці дуже показні: комісія словника живої мови мала на 1 січня 1921 р. ** вже 201 919 українсько-російських карток і 232 605 російсько-українських карток, себто разом — більше як 430 тис. словарних карток, от-от півмільйона (тепер є їх, словарних карток, ще більше).

Навіть і оце — зараз, коли б видати цей величезний і цінний матеріял, то вийшло б два чотиритомних ** наукових словника, які в скількись разів були б більші од укра[їнсько]-рос[ійського] словника Грінченка і од рос[ійсько]-укр[аїнського] словаря Уманця. Мабуть, таки ** доведеться в 1921 р. приступити вже й до редагування цього коштовного матеріялу; бо й громадянство й влада вимагають од нас цього.

При Комісії словника живої мови є велика й ** дорогоцінна бібліотека Бор[иса] й Марії Грінченків, і загалом філологічного і українознавчого змісту **. Вона поповнюється новими виданнями і (збагачується) також безплатно, через дари *.

Бібліотека служить не для самих співробітників комісії, але взагалі для широкої ** публіки, і число люду, що приходить туди читати й працювати, иноді буває дуже значним, бібліотекар — О. Т. Андрієвська (вона ж і діловод комісії).

У тісному зв'язку з Комісією словника живої мови перебуває

2. Правописно-термінологічна комісія. Голова її так само акад[емік] А. Є. Кримський. На керівничого над працями обов'язково вибірається один з членів Комісії словника живої мови. Таким керівничим

---

* Вставлене речення.
** Вставлене слово.

попереду був А. В. Ніковський, а далі Г. К. Голоскевич. Комісія поділяється на чотири зовсім самостійні секції:

а) Правописна секція. Голова Г. К. Голоскевич, автор друков[аного] правописного словника. Склад її той самий, що і Комісії словника живої мови. Головні правила, себто принципи * укр[аїнського] правопису, офіційно встановлено через спеціяльно скликані філологічні комісії **, ще за часів попередніх правительств, в остаточній формі — за часів міністра освіти проф. І. І. Огієнка і Ак[адемія] н[аук] обов'язково * держиться тільки отого правопису, як єдиного справді наукового, єдиного, що не перепружує звуків української мови.

Але ж багато правописних * подробиць, дрібних деталів * залишаються ще нерозробленими, а всі вони неминуче повстають, всі без винятку *, коли доводиться писати повний словник укр[аїнської] мови, тобто * повний репертуар всіх укр[аїнських] слів. Праця правописної секції в Ак[адемії] н[аук] протягом 1920 р. найближче силувалася задовольнити саме оті потреби укр[аїнського] словника, а тим самим зібрала взагалі матеріял для повного орфографічного справочника.

б) Секція правничої термінології. Голова М. І. Радченко. Числом одбутих засідань (140 засідань на протязі одного року) ця секція переважила всі інші установи в цілій Академії наук **. Правничо-економічний словник вона довела к кінцю року до букви С.

Число встановлених правничих термінів (тільки до початку букви С) — 11 687. Чотирі букви вже переписано для друку **. Таким чином є повна надія, що в 1921 р. юридичний термінологічний словник буде зовсім доведено до краю і приготовано весь до друку.

в) Секція технічної термінології*. Голова Т. В. Секунда. Число засідань за рік — 35. Але найжвавіша праця добувалася не на засіданнях у Києві *, а в поїздках на провінцію, на село. Там з уст народу на заводах, фабриках, млинах, майстернях, або серед сільських кустарних * промисловців записувалися всякі технічні терміни, і, щоб їх зілюструвати, робилися всякі чертежі машин, приладів і т. д. Секція хоче якнайменше творити терміни самостійно, але по змозі все брати з живої мови народу.

г) Секція природничої термінології. Голова О. А. Яната. Вона поділяється на багато підкомісій: ботанічну, зоологічну, антропологічно-етнографічну, геологічну (з географією), фізичну, хімічну, математичну, метеорологічну та сільськогосподарську.

Декотрі термінологічні * словники пощастило надрукувати. Ширших звісток про діяльність цієї секції подати не можна, бо од неї не надійшло за 1920 р. ніяке звідомлення.

3. Комісія для складання історичного словника української мови. Перше півріччя 1920 р. комісія перебувала під тимчасовим керуванням проф. М. К. Грунського, а як повернув із-за кордону директор комісії проф. Є. К. Тимченко, то провід узяв на себе він. Використано за цей рік * 38 староукраїнських джерел, і це дало для словника понад 30 тис. слів. З того числа 27 тис. слів написано було на картки не в Києві, а в Кам'янці-Подільську, бо проф. Є. К. Тимченкові, як йому * довелося перебути в Кам'янці * більш року, зібрав там громадку працівників і налагодив словарну працю. Що тая громадка зробила перевезено до Києва.

4. Комісія для складання історично-географічного словника укра-

---

* Вставлене слово.
** Вставлене речення.

їнської землі. Директор — проф. О. С. Грушевський, секретар — О. Ю. Гермайзе. Комісія одбула 10 засідань. Праця комісії носила переважно підготовчий характер. Складалися описи джерел *, покажчики залюднених місцевостей та инші аналогічні * реєстри, а для того використовувалися історичні часописи за старі роки, археографічні видання, напр[иклад], «Акты Юж[ной] и Зап[адной] России», «Акты Зап[адной] России», і та ін. Разом з тим ішло виготовлення істор[ично]-геогр[афічних] * статей про Волинь, Чернігівщину, Полтавщину. Недобре відбивається на працях комісії те, що нема змоги виряджати екскурсії на провінцію і перевіряти топографію в натурі.

5. Археологічний комітет. Через хронічне нездужання акад. М. Т. Біляшівського головою був проф. В. Ю. Данилевич (в грудні 1920 р. він подався в відставку). Секретарем був І. В. Моргілевський. Серед теперішніх бурхливих часів комітетові * не раз доводилося брати на себе й дуже практичні завдання. Напр[иклад], він * охороняв пам'ятки старовини під час політичних змін у Києві. Або знов * йому влада доручала реорганізувати Київський * археологічний інститут, виробити докладний * статут для того інституту і програму навчання *, позапрохувати професорів та навчителів. Допіру в 1921 р. являється для Археол[огічного] комітету змога оддатися не такій вузько *-практичній діяльності.

Для доцільної археологічної праці потрібний музей *. Ще в кінці 1918 р. за часів Директорії Варв[ара] Микол[аївна] Ханенко подарувала Укр[аїнській] Академії наук свій дорогоцінний художньо-археол[огічний] музей і обіцяла поповнювати його далі *, з своїх коштів добувати ще один поверх і та ин. Та у 1919 р., Рад[янська] влада була той музей знаціоналізувала, назвала його «2-м держ[авним] музеєм», і в такому становищі він перебував мало не до кінця 1920 р. Тільки ж кінець-кінцем * 7 листопада 1920 р. видано декрет, що музей ім. Ханенків рішуче передається до Академії наук, і на 1921 р. його вже внесено в сміту як чисто академичну установу. Музей ім. Ханенків сам собою дуже цінний **, до того й усе те археологічне добро, яке за два роки була призбірала Ак[адемія] н[аук], має тепер увіллятися так само * в цей музей ім. Ханенків. Виробити статут того художньо-археологічного музею, обібрати директора і службовий персонал — це вже справа 1921 р. Тимчасово виконує обов'язки директора музею проф. М. О. Макаренка, що являється й керівничим Археол[огічного] комітету.

6. Комісія для складання археологічної карти України. Головою комісії був акад. М. Т. Біляшівський. Але як він часто страждав на тяжку недугу, навіть мусів виїздити на село через лихе становище свого здоров'я **, а до того співробітники комісії покидали були Київ, то праця комісії сильно була занепала. А 1921 р. доводиться організувати всю працю наче геть * наново.

7. Археографічна комісія в початку 1920 р. понесла тяжку втрату: її керовничий проф. Ф. П. Сушицький помер на висипний тиф. Обов'язки керівничого перейшли до Ів. Мих. Каманіна. В кінці 1920 р. заслаб і І. М. Каманін (як відомо, в січні цього 1921 р.* він помер), і тепер * на керівничого Археографічної комісії обрано дійсного члена Петербурської Ак[адемії] н[аук] В. С. Іконникова). Секретар комісії П. О. Сушицька з однієї тяжкої хвороби занедужувала на иншу, таку

---

* Вставлене слово.
** Вставлене речення.

саму тяжку (вона й тепер лежить у висипному тифі). До цього скорботного літопису Арх[еографічної] ком[ісії] треба додати, що всі її видання, які розпочато друком позаторік, мусили припинитися, бо губполіграф позачиняв друкарні і позареквізовував папір, і те, що було друковалося, раптом обірвалося на півслові, як-от: * «Укр[аїнська] історіографія» акад. Д. І. Багалія, «Західноруські літописи» проф. Сушицького, «Матеріяли для історії Коліївщини» І. М. Каманіна, «Решетилівське Вчительне Євангеліє 1670 р.», «Історія Персії і перського письменства» акад. А. Кримського і багато инших праць.

Недодрукованою залишилася й 2-га книга «Записок іст[орично]-філ[ологичного] відділу», де додрукувати треба лиш * якийсь аркуш, не більш. Тепер Археогр[афічна] комісія тільки готує писані матеріяли для друку, але надії випустити їх у світ в ближчому часі нема.

8. Комітет для видання повної збірки писань акад. О. О. Потебні. Він перебуває не в Києві, а в Харкові. На чолі його стоять академики Д. І. Багалій та М. Хв. Сумцов.

Видання має обійнять геть усе, що понаписував акад. Потебня **, і обраховано воно * на 20 т[омів]. Комітет працює дуже жваво і всі свої протоколи пересилає до Києва. В Києві до складу Потебнінського комітету належить акад. А. Є. Крим[ський].

9. Комісія для видавання пам'яток новітнього письменства. Головою був акад. С. О. Єфремов, секретарем П. П. Филипович *. Завдання комісії — публікувати так звані «академичні» видання класиків: Котляревського, Гулака-Артемовського, Квітки і т. д. Про друкування, через брак паперу і друкарень, не могло бути в 1920 р. і мови, і через те праця комісії зводилася до того, щоб * виготовляти рукописи для майбутнього видання. Комісія зовсім упорядкувала для ** друку критичне видання повного Котляревського, а над дальшими письменниками ведеться підготовча праця.

10. Комісія для видавання творів Шевченка, Франка, Антоновича і Драгоманова. Цю комісію заснувала не сама Академія, а «Всеиздат» і передав до Академії наук, давши 600 тис. крб. на підготовчу працю **. Головні редактори — П. І. Зайцев, проф. А. М. Лобода, акад. Д. І. Багалій та акад. С. О. Єфремов, а адміністративний голова цілої * комісії — акад. А. Є. Кримський. Секретар — К. М. Антонович-Мельник, вдова покійного проф. В. Б. Антоновича. Дякуючи її надто видатній * енергії, найшвидше посувається справа з історично-археолог[ічними] писаннями В. Б. Антоновича: вони дуже пильно збираються, переписуються, перекладаються, * коментуються і вже доводиться оддавати на редагування творів Антоновича частину коштів, первісно призначених на инших трьох письменників. Що до останніх *, то П. І. Зайцев, редактор Шевченка, теж посунув свою справу дуже наперед.

11. Фольклорна комісія. Керовничим був проф. В. П. Клінгер, тільки ж він улітку 1920 р. покинув Київ, переїхав на катедру до Львова, і фольклорна праця одтоді * велася окремими членами комісії самостійно. З поміж них О. Г. Алешо здобув од Ак[адемії] н[аук] платне командирування на Полтавщину для записування як фольклорних, так і етнографічних матеріялів. Видатною фольклорною * працею були рясні * оригінальні записи К. Квітки, про які доведеться сказати ще окремо.

12. Жидівська історично-географічна комісія на впревеликий жаль

---

* Вставлене слово.

** Вставлене речення.

аж надто * мало працювала 1920 р. Провідник її Я. І. Ізраельсон був здебільшого тяжко слабий, двоє з організаторів цієї комісії Б. З. Дінабург та А. М. Каган * покинули Київ, один на початку року, другий в кінці, і справді * енергійну працю вів тільки четвертий з засновників Жидівської комісії І. В. Галант, що кропотливо повикопував чимало дуже цікавого матеріялу для сумної літописи жидівського народу ** з архіву бувшого Київського генерал-губернаторства.

13. Комісія для присуду премій на Історично-філологичному відділі була цього року без роботи. Нічого не було подано до Ак[адемії] н[аук] на премію, бо через кризу друкарської справи перестали виходити на Вкраїні наукові книжки, так само зрештою * як і усякі * инші.

14. Окремі наукові доручення І відділу. В усіх вище * названих комісіях робота переводиться колегіяльно, але разом з тим Іст[орично]-філ[ологічний] відділ давав спеціяльні наукові доручення (престижного систематичного характеру) окремим ученим особам. Таких співробітників-спеціялістів для окремих наукових доручень мав Іст[орично]-філ[ологічний] відділ у 1920 р. десятеро:

1—2. Візантолог * проф. І. І. Соколов вів далі своє позаторішнє доручення досліджувати рукописні джерела (найбільше грецькі) для укр[аїнської] церк[овної] історії XVI—XVIII в. Того, 1920 р. він обслідував більш як 30 актових книг (переважно Луцьких і Володимир-Волинських) Київського Центрального архіву, який, до речі сказати, з 1921 р. мабуть зовсім перейде на власність Укр[аїнської] Ака[демії] наук. Котрий знаходиться там важний історичний матеріял, то * проф. І. І. Соколов не гаючись його й редагує * для друку. Перший том зовсім готовий для друку, другий том редагується. Окрім того написано й розвідку: «Україна та грецький схід». Не обмежаючись на матеріялах київських актохранилищ, проф. І. І. Соколов робив виїзди на провінцію, на Полтавщину, і привіз для архіву Ак[адемії] н[аук] * із Мчарського монастиря копії захованих там документів, прим[іром] писання царгородського патріярха Атанасія Пателарія, що помер у Мчарському монастирі. Разом з тим проф. І. І. Соколов робив, так сказати, ревізію цілої * візантійської історіографії. Укр[аїнська] Ак[адемія] н[аук] думає в 1921 р. доручити йому, щоб він написав помічну працю «Історія Візантії» аркушів на двадцятеро, яка могла б служити навіть * підручником для у[ніверсите]тського курсу і в якій, між инчим **, пильно було б узяти на увагу взаємовідносини Візантії з Україною. Діяльною помічницею проф. Соколова в археографії * була К. А. Соколова, що перебуває в Лубнях. Вона найбільше допомагала розбирати папери на Хорольщині в колишніх поміщицьких архівах Родзянка, гр[афа] Капніста, кн[язя] Кочубея, Гудим-Левковича, Котляревського, Папо-Афанапасопуло і ин.

3—4. Проф. В. І. Барвінок далі описував старопечатні друки київських книгозбірень, тісніше *** — Щекавицької та Андріївської церкви. Разом з тим він щиро допомагав осліпчому акад. М. І. Петрову писати розвідки, бо акад. М. І. Петров, не вважає на свої сліпоту і престарілий вік (йому 81 рік), не перестає пильно працювати в царині історії староукраїнського письменства. Иноді Іст[орично]-філ[ологічний] відділ на допомогу акад. Петрову відкомандировував іще проф. М. П. Оксіюка *.

---

* Вставлене слово.
** Вставлене речення.
*** Так у тексті. Потрібно: «пізніше».

5—6. Є. К. Трегубов * описував рукописний архів покійного В. П. Науменка. Цей архів є тепер власність Укр[аїнської] Ак[адемії] н[аук]. Як наприкінці 1920 р. помер Є. К. Трегубов, доручено вести ту саму працю П. Д. Демуцькому.

7. В. В. Міяківський * вів далі своє студіювання архівного матеріялу для історії українського громадського руху XIX в. (переважно 1840—1870[-х] рр.). Переглянуто чотири архіви: а) **Київ[ського]** ** генерал-губернатора з 1830 р.; б) попечителя шкільної округи з 1832 р.; в) жандармського управління з 1833 р.; г) цензурного комітету з 1840 р.

8. Проф. М. А. Плевако * складав, за дор[учення] Іст[орично]-філ[ологічного] відділу, бібліографію писаннів Б. М. Грінченка. Роботу доведено до краю, **(складено більш як 3500 карток)** **, і в 1921 р. Ак[адемія] н[аук] має дати М. А. Плевакові бібліографічне доручення вже про другого **з тих** ** письменників, що мають увійти в серію «Академічна бібліотека».

9. Од О. Н. Синявського *, що мав спеціяльне доручення скласти діялектологічну карту укр[аїнської] мови, звідомлення за 1920 р. не поспіло, і не відомо, де він саме * тепер перебуває в своїх екскурсіях.

10. К. В. Квітка *, етнограф, музика, мав доручення записувати мелодії укр[аїнських] народніх пісень, записано в 1920 р. понад 200 українських мелодій, а що К. Квітка вже мав понад 500 мелодій, записаних попереду, то всі вони увійшли в окремий збірник цілком тепер * упорядкований для видання. Результати своїх спостережень над мелодійним матеріялом К. Квітка виконав у двох геть закінчених працях: «Методологія музичної етнографії» та «Нарис поняття про українську народню музику».

15. Бібліотеки Історично-філологічного відділу. При окремих інституціях і катедрах І відділу є свої спеціяльні, добре впорядковані книгозбірні. Поміж такими видатне місце належить книгозбірні покійного Б. М. Грінченка * при комісії словника живої мови; як ми згадували, її численно одвідує і стороння, неакадемічна публіка. Менші бібліотеки має при собі й кожна инша комісія. Велика бібліотека є оріенталістична при катедрі арабо-іранської філології акад. **А. Є. Кримського** **; цього року вона збагатилася більш, як на 1 тис. книжок.

Окрім тих спец[іяльних] бібліотек, має Ак[адемія] наук одну велику * спільну книгозбірню, яка обслуговує собою * не тільки весь * відділ історично-філологічний, але й відділ спеціяльних наук. Це книгозбірня ім. проф. В. Б. Антоновича, і на посаді бібліотекаря перебуває його вдова, відома своїми арх[івно]-іс[торичними] працями К. М. Антонович-Мельник ***.

Книгозбірня цяя збагатилася 1920 р. на 717 томів, отже, на 1 січня 1921 р. у ній було 6941 книжка і 208 рукописів.

Учена публіка настільки жваво одвідує цю книгозбірню, що на 1921 р. довелося додати сюди ще й молодшого бібліотекаря, на підмогу.

---

* Вставлене слово.
** Підкреслено в документі.
*** Вставлене речення.

Про фізично-математичний (або «другий») відділ подасть звідомлення акад. В. І. Липський.

[А. Кримський]

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26539, арк. 1—12. Чернетка. Рукопис *; Вісник АН України.— 1992.— № 2.— С. 60—71.

№ 122

ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР «ПРО УКРАЇНСЬКУ АКАДЕМІЮ НАУК»

25 січня 1921 р.

З метою розвитку наукової і дослідної діяльности Української Академії наук, Раднарком постановляє:

1. Закріпити за Академією наук будинки бувш[ої] Київської 1-ї гімназії і був[шого] пансіону Левашової.

2. Передати до упривілейованого користування Академії наук добре оборудовану друкарню в Києві і забезпечити її папером для академичних видань.

3. Прийняти на академичну пайку усіх дійсних членів, членів-кореспондентів і співробітників для окремих наукових доручень Української Академії наук по визначенню Наркомосу.

Примітка: Забезпеченню підлягають також і родини у встановленому для академичних пайків порядку.

4. Наркомпраці по згоді Півдбюро ВЦРПС установити позакатегорну платню для найвизначніших робітників Української Академії наук по пропозіції Наркомосу.

5. Наркомосові виробити новий статут Української Академії наук.

6. Аж до вироблення і потвердження нового статуту про Українську Академію наук загальне керування останьою накладається на професора Кримського.

Харків, дня 25 січня 1921 р.

Голова Ради Народних Комісарів *Х. Раковський*
Народній комісар освіти *Гр. Гринько*
Керуючий справами Раднаркому *Солодуб*

ЗУ УСРР.— 1921.— Ч. 1.— Ст. 31.— С. 25; Культурне будівництво в Українській РСР, 1917—1927. Збірник документів і матеріалів.— К., 1979.— С. 177—178.

№ 123

ЛИСТ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО ПРО НЕМОЖЛИВІСТЬ ПРИЇХАТИ З КРИМУ ДО КИЄВА

27 січня 1921 р.
м. Сімферополь

Дорогий Агатангел Евфимовичу,

пишу мабуть вже в п'ятий або шостий раз и досі не мав від Вас ніякої вісточкі. Як з моїми рукописами? Чи вони існують, чи ні? Як ті рукописи, котрі я здав Ек. Н. Антоновичевій, так і ті, котрі А. Г. Іва-

* Початок тексту відтворено за машинописним примірником.
** Так у тексті. Потрібно: «К. М.».

нець мусив принести з редакції «Голоса» — моя минералогия та геохимия.

Тут важко, не знаю чи краще у Вас? Як праця в Академії? Чи [всі] живі і чи жива М. Ив. * Безсмертна, та де мій матеріал по живому веществу.

Взагалі напишіть мені про Академію та бібліотеку. Усякі дрібниці мені дорогі та милі.

Над чим Ви працюєте? Як словник живої мови?

Дуже важко не мати звісток, коли звідси це було би можливо, бо Київ і Крим не відрізані одне від одного. Як я писав Вам, я не можу зараз приїхати до Києва, бо сили мої не ті, як раніше, і я бажаю почекати до весни. Хочу попереду проїхати до Петрограда і побачити, чи не можна там закінчити мою працю про живе вещество, чи ні. У Києві це неможливо, бо бібліотека не досить для цієї мети багата.

Прошу передати мій привіт академікам

ваш *В. Вернадський*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 22766, арк. 1—1 зв. Автограф.

№ 124

ЛИСТ НАРКОМА ОСВІТИ УСРР Г. Ф. ГРИНЬКА ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО ПРО УТВОРЕННЯ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ НОВОГО СТАТУТУ АКАДЕМІЇ НАУК

*15 лютого 1921 р.***
м. Харків

Цим сповіщаю, що для розроблення нового статуту Академії мною призначається окрема комісія в складі вас, яко голови комісії, та членів Е. Ларика, К. Таранена***, академика П. Тутковського і професора О. Янати.

Прохаю Вас, керуючи роботами цієї комісії, що мусять бути закінчені по можливости протягом місяця, запросити Українське наукове товариство до найближчої участи в розробленню статуту і пляну роботи тої єдиної всеукраїнської організації, в яку мусять перетворитися Укр[аїнська] Акад[емія] наук, Укр[аїнське] науков[е] тов[ариство] і всі місцеві наукові організації на Вкраїні.

Народній комісар освіти *Гринько*

Вісти Київського губернського революційного комітету.— 1921.— № 77.— 15 лют.

---

* Так у тексті. Потрібно: «М. І.».
** Дата опублікування.
*** Так у тексті. Потрібно: «К. Тараненка».

№ 125

ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ «ВІСТИ КИЇВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ» ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ НАУКОВОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

*23 лютого 1921 р.**

До реорганізації наукової роботи на Україні

У зв'язку з загальним планом реорганізації наукової роботи на Україні, що формально розпочинається роботою спеціальної комісії, яку призначив нарком освіти для вироблення статуту єдиної всеукраїнської наукової організації,— про це сповіщалося в ч. 77-й «Вістей» **. Нарком освіти тов. Гринько звернувся до Українського наукового товариства з листом від 1 лютого 1921 р. п. ч. 344 такого змісту:

«До Українського наукового товариства

Додаючи до цього копію декрету, прийнятого за моєю пропозицією Радою Народніх Комісарів УСРР 25 січня ц. р.*** у справі забезпечення умов нормальної роботи Української Академії наук та її реорганізації, прохаю Українське наукове товариство взяти найближчу участь в розробленні статуту та плану роботи тої єдиної всеукраїнської наукової організації, в яку мусять перетворитися центральні наукові організації України — Українська Академія наук та Українське наукове товариство разом з його місцевими філіями та з іншими місцевими науковими організаціями та установами України, бо тільки об'єднана та пляномірно організована наукова робота в УСРР зможе як найдоцільніше скористати всі її наукові сили та засоби для розвитку науки, культури і освіти та для піднесення народного господарства.

З товариським привітом

народний комісар освіти *Г. Гринько*»

У зв'язку з цим листом в ближчому часі має відбутися спеціяльне засідання Ради Українського наукового товариства. Рада має виробити плян найактивнішої участи Товариства та всіх його установ в реорганізації наукової роботи на Україні, що й Раднарком України визнає за одне з найважливіших чергових завдань.

Вісти Київського губернського революційного комітету.— 1921.— № 84.— 23 лют.

---

* Дата опублікування.
** Див. док. № 124.
*** Див. док. № 122.

№ 126

ЛИСТ А. Ю. КРИМСЬКОГО ДО РАДИ УНТ З ПРОХАННЯМ НАДІСЛАТИ СВОЇХ ПРЕДСТАВНИКІВ ДО КОМІСІЇ ДЛЯ ПЕРЕГЛЯДУ СТАТУТУ УАН

4 березня 1921 р.

До Ради Українського наукового товариства

Наказом Наркомосвіти (див.: «Вісти» № 77—322 з 15 лютого) складено, під моїм головуванням, колегію з п'ятьох осіб (мене — як голови, Касьяненка, Тараненка, акад. Тутковського та проф. Янати) [1*], яка має переглянути статут Академії. Нарком освіти доручив мені, керуючи працями цієї комісії, запросити Українське наукове товариство до найближчої участи в цій справі. На засіданні згаданої колегії 25.II постановлено: Наукове товариство вкупі з Академією наук повинні дати своїх представників для окремої спільної комісії, яка виробила б новий статут Академії наук у дусі об'єднання всіх наукових організацій на Україні і план найближчої діяльності тієї зреорганізованої Академії наук.

Результат своєї роботи комісія має передати до нашої колегії на остаточний розгляд і перероблення.

Через те прохаю Раду товариства поспішитись з призначенням своїх представників до цієї підготовчої комісії і якнайшвидше порозумітись у цій справі з Академією наук, бо наказ Наркомосвіти висловлює побажання, щоб усю працю було закінчено на протязі одного місяця.

Для інформації подаю копію ще одного листа од наркома освіти ще досі не опублікованого [2*].

Голова комісії академік *А. Кримський*
Секретар-діловод комісії *Вас. Далин*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 32311, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

№ 127

З ЛИСТА А. Ю. КРИМСЬКОГО ДО Д. І. БАГАЛІЯ ПРО РОБОТУ КОМІСІЇ НАД ПРОЕКТОМ СТАТУТУ УАН

20 березня 1921 р.

Дорогий Дмитре Івановичу!

[...] Статут Ак[адем]ії наук тут виробила комісія трьох: я, [О. А.] Яната та [К. С.] Тараненко, а ствердила колегія п'ятьох (я, [О. А.] Яната, [К. С.] Тараненко, [Е.] Ларик, [П. А.] Тутковський) [3*]. Не вважаючи на весь мій опір, прийнято непрактичний, абсурдний спосіб керування Академією: **конференція** ** [4*] («Спільне зібрання» в давній термінології) матиме дуже обмежені права і функції, а права давнього Спільного зібрання і господарчого правління переходять до

1* Див. док. № 124.
2* Лист у справі відсутній.
3* Див. док. № 124.
4* Підкреслено в документі.

Ради * Академії, що в ній будуть тільки Президент, його товариш, Неодм[інний] секретар та голови й секретарі відділів, а всіх инших академиків усунуто з тієї «Ради». Для мене дуже ясно, що жива дійсність присилує Академію заснувати спеціяльне **господарче** * правління, науково-організаційні функції «Ради» назад передати до Спільного зібрання; але варто було б, щоб харківська комісія вже й тепер одразу поклала свій «зась» на київський проект. Взагалі цей проект ще й досі страждає тим, що він є витвір схоластика над схоластиками, Янати, страшенно впертої й тупо схоластичної людини, типу гоголівського божевільного полковника Кошкарьова з його низкою «комісій». Уявіть собі: Яната з піною на губах обстоював думку, що в кожному повітовому місті (Кобеляках, напр[иклад]) повинна бути філія Академії наук з **усіма** * її відділами, секціями, підсекціями, бюрами і т. д. Його підтримував Тутковський, що за ці два роки геть ізстарівсь, розлігається по всіх швах і сліпо йде за [О. А.] Янатою, бо той облесливо упадає коло його. На превелике щастя, тов. [Г. Ф.] Гринько дав нам декотрі непохитні директиви, од яких комісія не сміла одхилитися; а якби не виразні директиви од тов. [Г. Ф.] Гринька, то наша комісія була б сиділа ще півроку і «откатегоряла» б була Кошкарьовську систему по всіх правилах. З двох партійних комуністів [К. С.] Тараненко (гарний, прозірчастий розум!) піддержував мене, а [Е.] Ларик, що виробив собі науковий світогляд на підставі перекладених ним утопічних романів, натурально ішов укупі з Янатою. Кінець кінцем, мені пощастило багато химерних Янато-Лариківських думок одперти геть (директиви тов. [Г. Ф.] Гринька були моєю зброєю), але отой непрактичний спосіб верховного правління через дві палаті («конференцію» та «раду») так і залишився, причому, нагадую, «рада» має більше прав, ніж «конференція» **всіх** * академіків.

Ваш *А. Кримський*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 23292, арк. 1—2. Автограф.

№ 128

ЛИСТ П. Я. СТЕБНИЦЬКОГО ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО З ПРИВОДУ СПАДЩИНИ ПРОФЕСОРА Ф. К. ВОВКА

21 березня 1921 р.

З приводу прибуття бібліотеки і наукових матеріялів покійного проф. [Ф. К.] Вовка до Києва [18], вважаю за свій обов'язок, як душеприкажчик небіжчика, нагадати Українській Академії наук ті бажання, які він висловив в своїм заповіті, призначаючи ці скарби на користь української науки. Він хотів, щоб його книжки, колекції і матеріяли при українській науковій інституції всім своїм комплексом служили продовженню праці небіжчика, по його методам і наміченому плану, та й взагалі зберегли свою цілість для найповнішого використання їх дослідниками в сфері близьких небіжчику дисциплін, себто антропології, етнографії, фольклору, археології, історії.

Не входячи зараз в обміркування тих форм, які мала б прийняти реалізація цих бажань покійного проф. [Ф. К.] Вовка, я поки що дуже просив би Вас подбати, щоб Академія не призначала наукових

* Підкреслено в документі.

скарбів проф. [Ф. К.] Вовка до такої інституції, де вони можуть розпорошитись по ріжним відділам та фахам. З цього погляду плани, які в переговорах з душеприкажчиками в свій час висловляв голова Комісії по утворенню Академії наук акад. [В. І.] Вернадський, не зовсім одповідали ні заповіту проф. [Ф. К.] Вовка, ні думкам душеприкажчиків. В даний момент найважніше, щоб Академія наук вдержала майно [Ф. К.] Вовка в своїм будинку, при основній організації Академії, до утворення тих інституцій, при яких воно найкраще допоможе здійснити заповіт небіжчика.

Наскільки мені відомо, того ж погляду держався і другий душеприкажчик — акад. [С. О.] Єфремов, коли ще не виїздив з Києва.

Якщо Академія наук приступить до детального розгляду дальшої долі спадщини проф. [Ф. К.] Вовка, то, сподіваюсь, і душеприкажчикам його не буде відмовлено в участи в цій справі.

П. Стебницький

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 12647, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

№ 129

ЗАПИСКА Д. І. БАГАЛІЯ ДО НАУКОВОГО КОМІТЕТУ НКО УСРР ПРО ФІНАНСУВАННЯ УНТ

4 квітня 1921 р.

В виду того, что вопрос о слиянии Украинского научного общества в Киеве со Всеукраинскою Академией наук принципиально предрешен и финансирование общества будет обеспечено этою последнею, находил бы необходимым, чтобы теперь же ему был выдан аванс в просимом нами размере для расплаты с долгами и поддержания нормальной полезной ученой деятельности.

Академик *Дм. Багалей*

Резолюция [П. Я.] Ряппо
«Финансирование через Укр[аинскую] Академию».

Резолюция: «Ученый совет присоединяется к предложениям проф. Багалея».
Научн[ое] товарищество входит как составная часть в Украинскую Академию.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 59—59 зв. Автограф.

№ 130

ЗАПИСКА ПРОФЕСОРА В. В. МІЯКІВСЬКОГО ДО СПІЛЬНОГО ЗІБРАННЯ З ПРОПОЗИЦІЄЮ СТВОРИТИ КОМІСІЮ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ГРОМАДСЬКИХ РУХІВ В УКРАЇНІ

*Не пізніше 9 травня 1921 р.**

Серед наукових завдань, які вже перед собою поставила в своїм органичні розвитку Українська Академія наук, жде своєї черги одно цікаве і важне завдання: організація правильних дослідів над історією

* Датується за протоколом № 98 Спільного зібрання УАН від 9 травня 1921 р.

українських громадських рухів. Деякі окремі доручення в цім напрямі давалися від Академії науковим співробітникам і дали дуже добрі наслідки, як напр. розсліди В. В. Міяковського над архивним матеріалом по історії рухів 1860-х років. Але справа ця варта широкої програми і організації праці. Український рух повинен бути метою дослідів в цілому своєму обсягу, в його ріжних фазах і всіх його проявах, в його значінні культурного, політичного і нарешті революційного фактора української історії. Для цього повинні бути використані київські й инші доступні архиви та збірки урядових і наукових інституцій, приватні колекції документів, листування громадських діячів, мемуари, живі спомини людей, що стояли близько до українського руху. Архивний матеріял для цієї праці мається великий і цінний: досить згадати про архиви київської адміністрації, архив Куліша, Науменка, Вовка, Б. Кістяківського і багатьох инших діячів. Полишений на приватну ініціятиву цей матеріял розроблятиметься випадково, повільно і на протязі довгих років дасть лиш невеликий здобуток, тимчасом як організована колективна робота над ним могла б прибрати планомірного характеру з далеко кращими наслідками. Так само більше можна сподіватись від гуртової роботи по обслідуванню живих джерел історії руху, яких з кожним місяцем стає все менше і які треба поспішитися використовувати, бо і так вже багато можливостей загинуло через велику смертність серед громадянства старшого віку.

Організацію і виконання такої роботи найбільш доцільно доручити особливій комісії при першім відділі Академії: комісія ця могла б зватися «Комісією по вивченню історії громадських [1*] рухів на Україні»: осередок її міг би складатися з [2*] кількох редакторів і наукових співробітників, які ділили б між собою організаційну роботу, а працю [3*] обслідування архивів та инших джерел ця колегія вела б за підмогою сторонніх [4*] співробітників, яких вона сама мала б закликати, даючи їм ти чи инші доручення, з тою чи иншою формою заділної плати [5*], в залежности від характеру праці.

Завдання, що могли б бути доручені такій [6*] комісії, окреслюються такою програмою: [7*]

1. Обслідування існуючих архивів державних інституцій.
2. Зібрання матеріялів з приватних збірок і колекцій.
3. Регістрація і опис знайденого і зібраного матеріялу.
4. Складання повної бібліографії по історії українського руху.
5. Зносини з київськими українськими діячами та збирання мемуарного матеріялу.
6. Зносини з иншими місцевостями України та обслідування місцевого архивного і иншого матеріялу.
7. Розробка тем для літературного опрацювання зібраних матеріялів.
8. Відповідне опрацьовання матеріялів — редакційними увагами і примітками до документів, пояснюючими статтями та передмовами і

1* Далі закреслено слово «політичних».
2* Далі закреслено слово «трьох» і вписано над рядком слово «кількох».
3* Слова «а працю» вписано над рядком.
4* Слово «сторонніх» вписано над рядком.
5* Далі речення «з тою чи иншою формою заділної плати» дописано чорнилом.
6* Речення «завдання, що могли б бути доручені такій» вписано чорнилом над рядком.
7* Речення «окреслюються такою програмою» вписано чорнилом над рядком.

врешті ширшими розслідами окремих моментів чи періодів з історії руху.

Такою організацією праці, здавалось би, буде положено початок широкого вивчення того руху, якого наслідком нарешті з'явилася і сама Українська Академія наук.

[В. В. Міяківський]

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 6628, арк. 1—1 зв. Копія. Машинопис.

№ 131

ЛИСТ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО З ПРОХАННЯМ ДОПОМОГТИ У СПРАВАХ СПІВРОБІТНИКУ РОСІЙСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК Л. А. КУЛИКУ

11 травня 1921 р.
м. Петроград

Дорогий Агатангел Євфимовичу,

прошу Вас, як Неодмінного секретаря, допомогти науков[ому] співробітнику Геол[огічного] та мінерал[огічного] музею Рос[ійської] Акад[емії] наук Л. А. Кулику[1*] одержати для Рос[ійської] Академії той метеорит, що зостався в Українській Академії, але належить до Рос[ійської] Академії. Л. А. Кулик має офіційні папери. Цей метеорит був переданий мені для Російсь[кої] Акад[емії] наук, а я зоставив його з моїми рукописями в бібліот[еці] ім. [В. Б.] Антоновича у Е. Н.[2*] Мельник-Антонович.

Коли це можливо й коли Л. А. Кулик візьме це на себе — віддайте йому й усі мої рукописи, книги, газети[3*], та инше майно, котрі він може забрати з собою.

Буду дуже радий мати від Вас листа. Тут дуже сумно і найближчі часи будуть смутні. Ніхто не знає як буде можливо провести зиму, коли економічні відношення не поліпшаться — а цього ще не видно.

Я працюю увесь час над працею усієї моєї жизні, але праця — посеред важних обставин життя не йде так, як вона могла би йти і як я бажаю.

Ви знаєте як мені дорога Академія і бібліотека, і усе, що торкається до росту близького[4*] мені українськ[ого] культурн[ого] відродження, і мабуть дасте про це звістку.

Чому не вертається до Києва Багалій? Як стоїть діло з [В. М.] Гнатюком?

Ваш *В. Вернадський*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 22767, арк. 1. Автограф.

1* Прізвище «Л. А. Кулик» написано над рядком. Після цього прізвища закреслено слово «получити» і зверху написано слово «одержати».

2* Так у тексті. Потрібно: «К. М.».

3* Слово «газети» написано над рядком.

4* Слово «близького» написано зверху над рядком замість закресленого слова «дорогого».

№ 132

ЛИСТ Д. І. БАГАЛІЯ ДО УАН ПРО ПРОЕКТ СТАТУТУ УАН, ВИРОБЛЕНИЙ НАРКОМОСОМ

14 травня 1921 р.

До Всеукраїнської Академії наук *

Надсилаю Академії через проф. Ф. И. Шмита (оказією) проект статуту Академії, вироблений Наркомосом і переданий зараз вже на ствердженнє Совнаркому, який його, мабуть, незабаром і ствердить, може й без змін. Про це своєчасно повідомлю Академію. На великий жаль, мені не пощастило провести свою думку про конференцію і господарський комітет (кажуть, що Академія, коли захоче, зможе улаштувати господарську комісію). Але щодо поділу на відділи, то тут, як Ви бачите, **збереглися** * усі **три відділи** * Академії з додатком тільки нових двох — педагогичного і медичного — це для того, щоб забезпечити ці галузі знання в вищій науковій установі — Академії.

Представник Академії в Харкові

акад. *Дм. Багалій*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 12636, арк. 1. Автограф.

№ 133

ПОЛОЖЕННЯ ПРО АРХЕОГРАФІЧНУ КОМІСІЮ ПРИ УАН[19]

*18 травня 1921 р.***

1. Археографічна комісія, яка знаходиться у віданні УАН, має своєю метою видавати історичні документи й інші помітки старовини, що відносяться до історії України.

2. Матеріали, що поділяються відповідно до таких груп: а) літописи; б) акти, що торкаються окремих епох української історії; в) акти, що торкаються юридичного побуту України; г) документи, що торкаються станових відносин; д) матеріали, що торкаються економічного побуту України; е) документи про колонізацію і заселення України; ж) матеріали з історії церкви.

Матеріалами для видань служать документи Центрального архіву давніх актових книжок, та, як доповнення їх, матеріали з інших архівів і бібліотек.

3. Видання комісії виходять під назвою «Архів України» і розбиваються відповідно до свого змісту на окремі томи (по 2—3 на рік), обсягом до 30 аркушів кожний зі вступом до них (коротким), та 2-й збірник — 1 том на рік. Складається він з окремих документів, або випадкових матеріалів з необхідними поясненнями і статтями.

4. Комісія складається з а) голови, що відає справами і керує її діяльністю; б) вченого керівничого, що заступає голову на випадок його хвороби та несе обов'язки головного редактора видань, та завідує їхнім складом, відає друкарською справою; в) дійсних членів, що оби-

---

* Підкреслено в документі.

** Дата затвердження «Положення» на Спільному зібранні УАН.

раються з-посеред осіб, відомих своєю науковою працею; г) членів-співробітників, які могли б допомагати новими повідомленнями і розроблюванням матеріалів; д) вченого секретаря і вченого діловода, що ведуть протоколи засідань Археографічної комісії, листування і таке інше.

Примітка: члени Комісії для розбору давніх актів і члени Археографічної комісії при Історично-філологічному відділі Української Академії наук, які перебувають в її складі на 13 квітня 1921 р., зараховуються дійсними членами Археографічної комісії при УАН.

5. Посади голови, вченого керівничого, вченого секретаря і вченого діловода комісії оплачується згідно з існуючими тарифними ставками.

6. Засідання комісії буває раз на місяць або й частіше по потребі. В засіданнях беруть участь: а) штатний персонал комісії; б) дійсні її члени; в) в разі потреби можуть брати участь за запрошенням і члени-співробітники.

7. Голова комісії та її керівничий (цей на подання од самої комісії) обирається в Спільному зібранні УАН, а дійсні члени, члени-співробітники, секретар і діловод самою комісією, звичайно, більшістю голосів і подаються до відома АН.

8. Зібрання комісії законні, коли буває присутня не менш ніж половина членів, що перебувають у Києві.

9. Члени комісії, члени-співробітники, а також і сторонні особи, що за рекомендацією дійсних членів взяли на себе видання матеріалів, здобувають плату по нормах, установлених Спільним зібранням АН, причому за розвідки чи за статті до них видається на кожен аркуш не менш, як постійна оплата супроти плати за аркуш надрукованих матеріалів.

10. На 1 січня кожного року комісія подає звідомлення за минулий рік і обрахунок видатків на майбутній.

11. На той випадок, як необхідно вести якісь заняття в архівах чи бібліотеках по інших містах, комісія прохає відповідні командирування з належною оплатою їх, включаючи сюди кошти на переписку і інші витрати.

12. Комісія має свій власний архів, наукову бібліотеку для користування її членів.

13. Комісія має свою печатку з написом «Археографічна комісія при Українській Академії наук».

14. Видання комісії розсилаються безплатно, як до наукових установ, так і окремим вченим.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 10403, арк. 3—4. Копія. Машинопис.

№ 134

З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ РАДИ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ПРО ОБ'ЄДНАННЯ УНТ З УАН

24 травня 1921 р.

Присутні: 1. акад. [А. Ю.] Кримський; 2. В. Міяківський; 3. В. Різниченко; 4. проф. [А.] Лобода; 5. О. Алешо; 6. Т. Садовський; 7. О. Яната; 8. А. Носів.

Головує академік Кримський.

Секретарює А. Носів.

Слухали:

[...] 3. Повідомлення академіка Кримського і проф. Янати про те, що угодова комісія закінчила свою роботу по складанню пляну та умов об'єднання УНТ з УАН. Всього відбулося 5 засідань угодової комісії, а разом з підкомісіями — 14 засідань і за весь цей час робота була закінчена. Оголошується проект пляну об'єднання, що виробила й ухвалила угодова комісія.

Ухвалили:

3. Проект в цілому приймається з такими увагами, які ухвалюється занести до проекту угодової комісії:

а) секції та установи УНТ після об'єднання з А[кадемією] н[аук], в зв'язку з можливим збільшенням складу секції новими членами від Академії, мусять поставити на чергу питання про переобрання Президії їх;

б) доля бібліотеки УНТ, що тимчасово перейде в відання Неодмінного секретаря, вирішується на загальному засіданні представників секцій;

в) архівний відділ УНТ перетворити в архив Комісії історії громадських течій, що має заснуватися при Академії наук.

Слухали:

4. Про помешкання для секцій та установ УНТ, що потрібні їм при об'єднанні з Акад[емією] наук.

Ухвалили:

4. Прохати Правління Акад[емії] наук мати це на увазі й забезпечити секції та установи УНТ потрібним помешканням.

Слухали:

5. Про Ліквідаційну комісію УНТ.

Ухвалили:

5. а) обрання членів Ліквідаціонної комісії відкласти на майбутні загальні збори членів т[оварист]ва, запропонувавши від Ради таких кандидатів до Ліквідаційної комісії: акад. Кримський, проф. [О.] Яната, секрет[ар] т[оварист]ва А. Носів.

Для ліквідації майна, передачи його до Академії, утворити господарчу підкомісію, до складу якої запропонувати: секретаря т[оварист]ва А. Носіва (на чолі підкомісії), О. Курило, М. Шарлеманя;

б) надати право Ліквідаційній комісії збільшити склад техничного персоналу секретаріату, що переходить в розпорядження Ліквідаційної комісії по мірі потреби. [...]

Голова акад. *[А. Ю. Кримський]*

Члени: *[В. Міяківський], [В. Різниченко], [проф. А. Лобода], [Т. Садовський], [О. Яната]*

Секретар *А. Носів*

ЦНБ АН України, ІР, спр. 32919, арк. 148 зв.— 149, Засвідчена копія. Рукопис.

№ 135

З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ КОМІСІЇ ДЛЯ ДОСЛІДІВ НАД ІСТОРІЄЮ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕЧІЙ НА ВКРАЇНІ, ПРИСВЯЧЕНОГО РОЗГЛЯДУ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ І ШТАТІВ

24 травня 1921 р.

Присутні: С. О. Єфремов, П. Я. Стебницький, В. В. Міяківський, О. Ю. Гермайзе

[...] 2. П. Я. Стебницький зачитує доклад про завдання майбутньої праці комісії і подає проект штатів комісії.

Доклад сей збори приймають і ухвалюють штати його до відома і на ствердження Спільному зібранню УАН.

У зв'язку з заслуханим докладом підносяться питання, які і розв'язуються зборами:

а) про хронологічну межу дослідів над політичними і громадськими рухами на Вкраїні.

Збори висловлюються, що обмежувати свої досліди хронологичною межою XIX ст., або кінця XVIII не варто, хоч фактично, очевидно, в першу чергу досліди не будуть сягати дальше ст.[оліття] XVIII.

Так само не варто фіксувати остаточну границю для дослідів новітньої політичної епохи XIX і XX ст., бо і рухи сучасности можуть бути предметом дослідів комісії.

b) Про громадські течії, які безпосередньо сполучені з рухом літературним і виявляються в літературних формах.

Збори на тому погоджуються, що відокремлювати рух громадський від літературного не можна в певних випадках, і тому уникати студій над життям літературним, в якому відбилося життя громадське і політичне, не доводиться; навпаки, досліди над тим життям являються прямим завданням комісії.

с) Про потребу мати певну форму регістраційної картки для опису архивних документів. Виявляється, що зразок такої картки був уже вироблений В. В. Міяківським і П. Я. Стебницьким. Тому збори просять їх докласти на майбутніх зборах проект тої регістраційної картки.

д) Про складання схеми історії громадсько-політичних рухів на Вкраїні.

Такі загальні схеми вироблялись і в друкованих працях, вони укладались і приватно, не для публікації, як й пр[иміром] видавництвом «Час» для організації виданнів по історії укр[аїнського] громадського руху. Складалися вони і ворожими українству колами для мети практично-поліцейської, як, й пр[иміром], схема відомого С. Щоголева, або схема Київського жандармського правління.

Збори доручають П. Я. Стебницькому, ознайомившись з усіма схемами, скласти схему укр[аїнського] громад[ського] руху й послати її на ствердження комісії [...]

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 6632, арк. 9—10. Копія. Рукопис.

№ 136

ЛИСТ П. Я. СТЕБНИЦЬКОГО ДО Д. І. БАГАЛІЯ З ПРОХАННЯМ ПІДШУКАТИ В ХАРКОВІ СПІВРОБІТНИКА ДЛЯ РОБОТИ В ПОСТІЙНІЙ КОМІСІЇ ДЛЯ СКЛАДАННЯ БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА ДІЯЧІВ УКРАЇНИ [20]

27 травня 1921 р.

Високоповажний Дмитро Іванович!

Пишу наспіх, щоб встигнути передати листа через проф. Шмидта. Може Ви не знаєте, що мені тепер, після смерти В. Л. Модзалевського, доводиться вести справи Біографічної комісії. Отже, комісія доручила мені просити Вашої допомоги в справі, що займає увагу комісії і має для неї важливе значіння. Це — потреба мати в провінції своїх людей — співробітників, що працювали б над місцевим матеріялом, відшукували б джерела, збірали б біографічні відомости, спомини і т. п. від живих діячів і врешті, на підставі зібраного та з запомогою місцевих бібліотек могли б писати біографії, чи закликати до того инших підходящих людей. От такий представник-співробітник потрібен нам і в Харкові. Будь ласка, знайдіть певного чоловіка, перебалакайте з ним і сповістіть нас, щоб ми могли тоді зписатись з ним. Може бути і не один, а хоч два таких співробітники — це Ви вже побачите по людях.

Власне, при теперішній структурі та завданнях Академії по новому статуту, їй би треба скрізь позаводити для себе членів-кореспондентів, що пильнували б по всіх містах України інтереси Академії. Та може наша організація співробітників Комісії біографічного словника і дасть згодом Академії для того підставу і контингент.

Праця наша в комісії іде не так, щоб було чим особливо хвалитися: ми ще не вийшли з стадії збирання карточок і перегляду джерел. Біографій зібрано дуже небагато, писати люде ніяк не хотять (окрім євреїв — цей відділ росте).

Сподіваюсь, що Ви в добрім здоров'ї і живете в кращих умовах, ніж ми тут у Києві. Бажаю Вам усього доброго і ждатиму відповіди на цього листа — може через того самого проф. Шмидта, бо він через три тижні, як каже, має переїздити остаточно в Київ.

З глибоким поважанням *П. Стебницький*

P. S. А як Ваша праця з біографією Антоновича?

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 46271, арк. 1—1 зв. Автограф.

№ 137

ЛИСТ КОМІСІЇ ДЛЯ ДОСЛІДІВ НАД ІСТОРІЄЮ ПОЛІТИЧНО-ГРОМАДСЬКИХ ТЕЧІЙ НА ВКРАЇНІ ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО ПРО ПРОГРАМУ ДІЯЛЬНОСТІ І ШТАТНИЙ РОЗКЛАД

28 травня 1921 р.

Утворена на підставі постанов Спільного зібрання Академії наук від 9 [та] 16 травня Комісія для дослідів над історією політично-громадських течій на Україні в складі голови — академіка С. О. Єфремова та постійних членів — П. Я. Стебницького, В. В. Міяківського і

О. Ю. Гермайзе, в першім організаційнім засіданні 24 травня обрала за секретаря О. Ю. Гермайзе.

В основу своєї майбутньої праці комісія прийняла таку програму:

1. Обслідування існуючих державних архівів.
2. Збірання матеріялів з приватних архівів.
3. Регистрація та опис зібраного матеріялу.
4. Складання повної бібліографії по історії громадських течій на Україні.
5. Зносини з київськими діячами та зібрання мемуарного матеріялу.
6. Зносини з иншими місцевостями України та обслідування безпосереднє чи через місцевих співробітників тамошніх джерел архивного та персонального матеріялу.
7. Систематична розробка тем для літературного опрацьовання зібраних матеріялів.
8. Підготовка матеріялів до друку і опорядження їх редакційними увагами, пояснюючими статтями та передмовами або й ширшими розслідами окремих моментів в історії течій.

У першу чергу комісія має взяти до упорядкования архив [П. О.] Куліша, що переховується в університеті, та архив проф. [Ф. К.] Вовка, привезений з його бібліотекою з Петрограда. Далі негайний характер матиме обслідування деяких державних архівів, особливо жандарського. Нарешті комісія бере до своїх рук продовження тої праці, що досі вели наукові співробітники Академії за спеціяльним дорученням.

Для організації своєї праці комісія визнала за потрібне службовий персонал свій поки що обмежити таким штатом:

Посада	Число	Розряд
Голова	1	35
Постійні члени	3	32
Старший науковий співробітник	1	30
Молодший наук[овий] співробітник	1	28
Вчений-діловод	1	29

Комісія просить Вас представити цей проект штату на ствердження Спільного зібрання.

Голова комісії *[С. О. Єфремов]*
Секретар *[Й. Ю. Гермайзе]*

З оригіналом згідно:
стар[ший] діловод *

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26212, арк. 8. Засвідчена копія. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий.

№ 138

ОГОЛОШЕННЯ КОМІСІЇ У СПРАВАХ ЛІКВІДАЦІЇ СПРАВ УНТ ПРО ПОЧАТОК СВОЄЇ РОБОТИ

*1 червня 1921 р.**

До об'єднання Українського наукового товариства з Українською Академією наук

Загальні збори Українського наукового товариства 29 травня остаточно затвердили вироблені спеціальною угодовою комісією в складі представників від Української Академії наук та Українського наукового т[оварист]ва підстави та план об'єднання УНТ з УАН [21], ухваливши саме об'єднання з 1 червня.

Спільне зібрання Української Академії наук 30 травня, розглянувши проект цього об'єднання, цілком ухвалило його, визнавши справу об'єднання Академії наук і Наукового товариства за довершену, переводити те з'єднання фактично в життя з 1 цього червня.

Для ліквідації справ Наукового товариства Загальні збори обрали спеціальну Ліквідаційну комісію з членів Т[оварист]ва, які приступили до виконання своїх завдань.

Адреса Комісії по ліквідації справ УНТ: Київ, Трьохсвятительська вул., ч[исло] 23, помешкання б[увшого] секретаріату У[країнського] н[аукового] товариства.

Комісія по ліквідації справ Українського наукового товариства

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 32905, арк. 2. Копія. Машинопис.

№ 139

РОЗПОРЯДЖЕННЯ КОМІСІЇ У СПРАВАХ ЛІКВІДАЦІЇ СПРАВ УНТ ПРО НАДСИЛАННЯ ВСІМА СЕКЦІЯМИ ТА УСТАНОВАМИ СПРАВОЗДАННЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ І ФІНАНСОВИЙ СТАН ЗА 1920—1921 рр.

11 червня 1921 р.

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

З огляду на те, що з 1 червня ц[ього] р[оку] Українське наукове товариство об'єдналося з Українською Академією наук.

Комісія ліквідації справ УНТ пропонує усім секціям та установам УНТ в негайному порядкові надіслати до комісії (Трьохсвятительська, ч[астина], 23) справоздання про діяльність і фінансовий стан за 1920 р. (в разі таке ще не було надіслано до секретаріату УНТ); крім цього належить надіслати короткі інформації про діяльність та фінансове справоздання секції, або установи за 1921 р. (до 1 червня), а також, спис штатного та нештатного персоналу, зазначивши посади і №№ карток профспілки освіти та соціальної культури Київського губвідділу, або помітити відсутність таких, для внесення в загальноакадемічний спис співробітників Академії наук.

---

* Датовано за змістом.

Одночасно з цим, Ліквідаційна комісія пропонує в потрібних біжучих справах звертатися до секретарів відповідних відділів УАН, повідомляє, що секретяріят Ліквідаційної комісії, обтяжений своєю безпосередньою роботою не зможе задовольняти технічно-канцелярські потреби секцій та установ б[увшої] УНТ.

Члени Комісії

Після внесення в списки співробітників УАН належить всім співробітникам УНТ, що переходять до Академії наук, з'явитися до канцелярії Неодмінного секретаря УАН для одержання відповідних посвідчень, та до коменданта для заповнення анкетних блянків на зарахування до профспілки освіти та соціяльної культури *.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 33219, арк. 1. Копія. Машинопис.

№ 140

ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР «СТАТУТ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК»

14 червня 1921 р.

I

Всеукраїнська Академія наук є вищою науковою установою УСРР.

II

Завдання Всеукраїнської Академії наук

ВУАН має на меті:

а) підтримувати, координувати й організувати науково-творчу діяльність всіх наукових інститутів, відділів, об'єднань, студій і лабораторій, а також окремих громадян УСРР, на користь комуністичного суспільства, згідно з загальними вказівками НКО;

б) стежити за прогресом міжнародньої наукової творчости і об'єднувати з її досягненнями працю установ і громадян УСРР;

в) сприяти розвитку досягнень і здобуття техніки, відповідно до завдання творимого комуністичного суспільства і, зокрема, народнього господарства.

III

Організація ВУАН

1. Всеукраїнська Академія наук поділяється на такі основні відділи:
а) природничо-математичних наук;
б) суспільно-історичних;
в) народнього господарства;
г) педагогики;
д) медицини.

Увага: В разі потреби можуть бути організовані й інші відділи.

2. Кожний відділ поділяється на секції і бюро відповідно до змісту тої чи иншої наукової галузі.

3. Окремо функціонує секція прикладної науки й техники.

---

* Абзац дописаний чорнилом.

4. Кількість наукових і технічних співробітників Академії визначається штатами Академії.

5. По всій території України відповідно з її природничими і економічними районами Академія має свої форми, які підлягають в своїй діяльности відповідним її відділам, підвідділам, секціям і установам Академії.

IV

Відношення ВУАН до инших наукових установ УСРР

1. Всі наукові установи дають періодичні звіти-доклади про хід науково-дослідчої праці відповідним науковим відділам Академії.

2. Всі наукові установи УСРР зобов'язані повідомляти відповідні наукові відділи Академії про всі найбільш важливі наукові відкриття й досягнення.

3. Академія зобов'язана допомагати всім науковим установам УСРР в їхніх дослідчих працях.

4. Академія скликає періодичні Всеукраїнські з'їзди, конференції, наради по тих або инших наукових питаннях з участю представників наукових інститутів, відділів, об'єднань, студій і т. д.

5. ВУАН способом об'єднання науково-творчої праці всіх організацій і установ УСРР постійно підготовлює матеріял для вироблення загального пляну організованої наукової праці у всіх галузях знання.

6. ВУАН видає центральний науковий бюлетень, в якому мають право вміщати свої матеріяли всі наукові установи УСРР.

V

Склад Академії

1. До складу Академії входять дійсні члени Академії, члени-кореспонденти й члени-співробітники.

2. Всі категорії членів Академії поділяються на штатних, що займають певні штатні посади, і не штатних, кількість яких не обмежена.

3. Дійсні члени Академії затверджуються Наркомосом.

4. Дійсні члени Академії користуються правами, які надаються вищою науковою ступінню й можуть виконувати инші обов'язки лише з дозволу Академії.

VI

Управління справами Академії

1. Академія безпосередньо підлягає Наркомосвіті УСРР.

2. Рада Академії — орган загальнокеруючий, Президія Академії — орган виконавчокеруючий. Обидва мають місцем перебування м. Київ.

3. Рада Академії складається з усіх її дійсних членів і представників Наркомосвіти.

4. Рада вибирає на внесення відділів нових членів Академії. Президія Академії затверджує пляни щорічної праці Академії, її штати й кошторис, щорічні звіти і взагалі всі принципові питання організації й діяльности Академії.

5. Президія Академії складається з Президента Академії, товариша президента й ученого секретаря; вона обирається на трьохріччя з правом перевибору і затверджується НКО.

6. Президія Академії виконує постанови Ради, керує всіми її за-

гальними справами як наукового і науково-організаційного, так і господарчого характеру.

7. Права, обов'язки і порядок діяльности органів правління Академії і її частин, означується окремими інструкціями, затвердженими Наркомосом.

8. Академія користується правами распорядителя кредитів 2-го ступня.

VII

Особливі права Академії

1. Академія має право нагороди вищими вченими званнями за видатну наукову діяльність.

2. Академія одержує через відповідні державні органи по 12 примірників всіх друкованих виробів, що виходять на Україні і поза нею, якщо вони розповсюджуються по Україні державними органами.

м. Харків. Дня 14 червня 1921 р.

Голова Ради Народних Комісарів *Раковський*
Керуючий справами Раднаркому *Солодуб*
Секретар *Ахматів*

Вісти ВУЦВК.— 1921.— Ч. 132.— 21 лип.; ЗУ України.— 1921.— № 11.— Ст. 310; Культурне будівництво в Українській РСР, 1917—1927.— С. 191—193.

№ 141

ІНСТРУКЦІЯ НАРКОМОСУ УСРР ДЛЯ ВУАН ПРО ПОРЯДОК РЕЄСТРАЦІЇ, ФІНАНСУВАННЯ І ЗВІТУВАННЯ НАУКОВИХ УСТАНОВ

*Не раніше 14 червня 1921 р.**

1. Всяка установа, організація, громада і та ін. з тих, що служать цілям, або являють собою спосіб наукового дослідження, або вивчення, і котрі існують в момент опублікування цього розпорядження, мусять на протязі двох місяців подати до ВУАН такі відомості:

1.1. Де знаходиться установа (з точною адресою).

1.2. Яка точна назва установи.

1.3. Яке призначення в установи та спеціальність її.

2. Двічі на рік: 1 лютого та 1 серпня усі зазначені в § 1 установи повинні подати до Академії наук короткий огляд свого становища і діяльності за минуле півріччя.

3. Установам, що виконали вимоги, зазначені в § 1 та 2 Всеукраїнська Академія наук в міру потреби та спромоги допомагає в тім, щоб вони сягли поставлених їм собі завдань та розвивали свою діяльність, а також робить заходи для охорони та захисту їх інтересів.

4. Установи, зазначені в § 1, не можуть одержати від влади асигнувань та субсидій, коли вони не мають від ВУАН оцінки загального характеру їх діяльності або спеціального завдання, коли це асигнування призначається для останнього.

5. Установи, що відповідають своєю діяльністю завданням Акаде-

* Дата затвердження положення РНК УСРР «Про Українську Академію наук».

мії, в разі, коли Академія візьме відповідальність за їхню наукову роботу, можуть бути, по згоді з нею, визначені академічними, тобто такими, що належать до Академії або перебувають при Академії і т. ін.

6. Установи зазначеного в § 1 характеру одкриваються й засновуються з затвердження Всеукраїнської Академії наук:

а) установи, що не потребують асигнувань та субсидій від влади, откриваються й засновуються явочним шляхом по доставці до Всеукраїнської Академії наук відомостей про завдання та призначення установи, характер її діяльності, оскільки його можна уявити, назву установи, місце перебування, адресу та додатків — положення або статуту, коли є такий.

Установа визнається затвердженою Укр[аїнською] Ак[адемією] наук, коли на протязі місяця з дня засвідченого одержання в Ак[адемії] н[аук] вище зазначених відомостей, з її боку не буде зроблено заперечень, або запиту, то коли мине два тижні з дня одержання додаткових відомостей на запитання.

б) Установи, що вимагають от влади асигнувань, одкриваються з затвердження ВУАН після того, як подадуть зазначені в п. [6] а відомості, а також список особового складу, що керує роботою в установі з зазначенням його наукових праць або наукового статуту.

7. Щоб регіструвати та видавати дозвіл на відкриття установ засновується при Всеукраїнській Академії наук «Регістраційна комісія», щоб розв'язувати питання, що сполучені з діяльністю установ — окремі «Спеціальні комісії» по розрядам установ.

З оригіналом згідно.
Стар[ший] діл[овод] *

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 1268, арк. 1. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 142

З ЛИСТА Д. І. БАГАЛІЯ ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО ПРО МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ВЧЕНИХ УАН

19 червня 1921 р.
м. Харків

Дорогий друже Агатангел Юхимович!

[...] Друга справа така: Вам і П. А. Тутковському призначаються Совнаркомом окремі пайки, особисті вільготи (про платню поза тарифними ставками, про друк творів, про недоторканість помешкання), і для цього, коли звернулося до мене Наукове бюро укр[аїнської] Головпрофосвіти я склав про Вас[1], про Вашу наукову діяльність записку, скористувавшись бібліографією Ваших праць в зап[исці], а про П. А. Тутковського зробив устні указівки, які знав. Дуже радий, що цяя справа забезпечена, бо жити тепер, як переказував мені [О. А.] Ната, і у Києві стало дуже скрутно з материального боку. Я знаю, що зараз оттакечкі[2] поліпшено вже[3] становище 14 видатних вчених на

* Підпис нерозбірливий.
[1] Після слова «Вас» закреслено слово «записку» і зверху над рядком написано «про Вашу».
[2] Слово «оттакечкі» написано над рядком.
[3] Слово «вжé» написано над рядком.

Україні — хто вони і хто з них українці[1] (окрім Вас двох) не відаю і знаю тільки, що у нас у Харькові це зроблено і відносно проф. фізіольогії В. Я. Данилевського. І ось президіум Харьківської філії Наукового товариства вирішив зробити заходи, щоб[2] про такі вільготи Наркомос потурбовався і для двох найстаріших діячів української науки, культури і громадської національної праці — акад. М. Ф. Сумцова і акад. Д. І. Багалія, які працюючи більш як 40 років кожний на цій ниві і не можуть останні кроки свого життя присвятити закінченню своїх наукових праць, бо повинні працювати для заробітку, ради того хліба насущного, щоб прогодувати себе й семейства, і все скрутно з боку материального. А тут реформи. Ак[адемія] теор[етичних] знань знищена. Заробіток (злиденний) за лекції теж зменшується. Треба переобтяжувати себе над силу. Так ось і чи не узяла б на себе Вс[еукраїнська] Ак[адемія] н[аук] ініціативу піднести питанне перед Наркомосом і про нас, як це зроблено про инших [...].

[...] Четверта справа — про Харьк[івську] філію Наукового товариства. Київське н[аукове] т[овариство] вже об'єдналося з Акад[емією] і [О. А.] Яната казав, що Харьк[івська] філія мусить прохати Акад[емію], щоб і її було прийнято з її відділами і секціями, про це вона й прохатиме Ак[адемію].

Ваш Дм. Багалій

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 22628, арк. 2—4. Автограф.

№ 143

ОХОРОННИЙ ЛИСТ ВУАН ПРО НЕДОТОРКАНІСТЬ КНИГОЗБІРНІ АКАДЕМІЇ НАУК

27 червня 1921 р.

Пролетарі всіх країн, єднайтеся

Охоронний лист

Всеукраїнська Академія наук цим свідчить, що книгозбірня, яка знаходиться в будин[ку] ч[астині] 13 по Никольсько-Ботаничній вулиці належить Академії, а через те, як майно найвищої наукової установи УСРР жодним реквізиціям не підлягає.

Ця книгозбірня знаходиться в віданні заступника Голови-президента Академії тов. Левицького Ореста Івановича.

Уповноважений Раднаркому УСРР
по справах Академії академик: *А. Кримський*
Управитель канцелярії *
Старший діловод *[Г.] Іванець*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 34781, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

---

[1] «І хто з них українці» написано над рядком.

[2] Після слова «щоб» закреслено слова «про таке становище» і зверху написано «про такі вільготи».

* Підпис нерозбірливий.

№ 144

ЛИСТ КОМІСІЇ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОГО СЛОВНИКА ВУАН ДО М. П. ВАСИЛЕНКА З ПРОПОЗИЦІЄЮ ВЗЯТИ УЧАСТЬ У РОБОТІ ПО СКЛАДАННЮ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОГО СЛОВНИКА

27 липня 1921 р.

Організована при Всеукраїнській Академії наук Комісія для складання енциклопедичного словника ухвалила одночасно з роботою над виготовленням томів словника на літеру А розпочати підготовку позачергового тому (а може й двох томів) словника, присвяченого виключно Україні.

Для обміркування цієї справи було скликано нараду з участю київських учених, редактора цього позачергового тому акад. С. О. Єфремова і президії комісії. Нарада розглянула і ухвалила загальний план позачергового тому, а також намітила на кожен розділ цього тому одного або кількох авторів.

Нині комісія для складання енциклопедичного словника звертається до Вас з пропозицією взяти на себе (самому чи за участю намічених Вами співробітників) опрацьовання § 8, § 25 * розділу п. б * плану позачергового тому «Україна» про історію України і про історію зах[ідно]рос[ійського] права *.

Для того, щоб надати всього тому єдність викладу, щоб не було повторювань в окремих статтях, комісія просить Вас в першу чергу розробити детальний план запропонованої Вам теми работи, зазначивши, з одної Вашої чи з кількох статтів ріжних авторів буде складатися цей розділ. Опріч того треба зазначити потрібний на Вашу думку приблизний розмір майбутньої статті (чи кількох статтів), виходячи з того, що 1 том (чи 2 томи) про Україну в 40—60 аркушах повинні в стислому вигляді дати нарис всього життя України, з усіх його сторін, в усіх процесах і явищах. До цього треба зауважити, що ні план тому, ні формуловка розділів не є остаточні і мають бути обмірковані на найближчому засіданні авторів.

Всі плани окремих розділів буде поставлено на обміркування нової наради всіх співробітників цього тому, яка має відбутися приблизно через 2 тижні (про день наради буде окреме повідомлення). Але дуже бажано було б, як би Ви передали розроблений Вами план за кілька день до наради в президію Комісії для складання енц[иклопедичного] словника (Володимирська, № 37, пом[ешкання] 12, щодня від 11 до 3); тоді президія разом з редактором цього тому могли б зробити до наради зводку всіх планів і доложити на нараді.

Додаток: план позачергового тому «Україна».

Увага. Подані авторами детальні плани розділів буде оплачено згідно з принятими в Академії авторськими ставками.

Керуючий справами *[О. І.] Левицький*
Головний учений секретар **

ЦНБ АН України, ІР, ф. 40, спр. 286, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

---

* Дописано чорнилом.
** Підпис нерозбірливий.

№ 145

ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР «ПРО ПОЛІПШЕННЯ СТАНУ НАУКОВИХ РОБІТНИКІВ»

30 серпня 1921 р.

З метою поліпшення стану наукових робітників, продуктивність праці яких значно знижується через брак матеріального постачання Рада Народніх Комісарів ухвалила:

1. Запропонувати Наркомпродові вжити рішучих заходів до постачання науковим робітникам харчі в достатні кількості, зокрема:

а) визнати за категоричне необхідне задовольняти наукових робітників академпайком в повному розмірі (100 % норми). У цілком виключних випадках (відсутність того або иншого продукту на базах розподіляючих органів) припускається заміна недостаючого продукту його еквівалентом, аби обов'язково рівнозначних. У крайніх випадках, які виходять з трудиацій щодо приставки продуктів на склади органів Наркомпроду, останній є зобов'язаним набувати ці продукти за готівку, хоча б купувати на вільному ринкові;

б) на підставі щомісячних твердих списків осіб, які зараховані на академпайок (з їх родинами), що представляються Головпрофосвітою, відповідна кількість продуктів забронірується на складах Наркомпроду та його губерніяльних розпределюючих органах на місяць вперед. Такі списки можуть бути внесеними і иншими Наркоматами на своїх наукових робітників;

в) роспределення академисткам * переводити через спеціяльні розпределителі управління якими доручити особливим комісіям в складі 3 представників: від професури, Главпрофосу і Наркомпроду по одному. (На місцях — од відповідних губерніяльних органів). Спеціальні розпределителі академпайка включити в загальну сітку розпределителів. При чому розпределителі академпайка надати право одержання продуктів безпосередньо від Наркомпроду (опродкомгубів— на місцях), поминаючи проміжні органи;

в) у покриття недостатків постачання наукових робітників перевести максимально можливу одноразову видачу продуктів у найближчому часи.

2. Визнаючи не менш важким і терміновим, чим постачання харчами, також і постачання наукових робітників засобами і річовими, і паливними, і освітленням, запропонувати органам, які відають розпределенням зазначених видів до потреб, кожному по приналежности, вжити з виданням цієї постанови надзвичайних заходів до такого постачання.

3. Запропонувати уповнаркомфінові бронірувати для своєчасної виплати належного науковим робітникам грошового задоволення відповідну кількість грошових ознак — по кошторисам НКосвіти — поза инчими броніюваннями і готових виплат по цьому Наркоматові.

4. Запропонувати Південбюро ВЦРПС при визначенні грошової оплати праці робітників освіти виділити наукових робітників в окрему категорію для вищої їх тарифікації. При тарифікації праць наукових робітників кваліфікувати ці праці згідно з позакатегорійною оцінкою.

5. Підтвердити до ухильного виконання, що виселення робітників науки зі займаємих ними помешкань допускається не инакше, як по відваді їм однакових помешкань; реквізиція, конфіскація і инші вилу-

---

* Так у тексті. Потрібно: «академпайків».

чення набутого їхньою власною працею майна допускається не инакше як при належнім посвідченні державної в тому потреби.

6. З метою створення в дальшому обставин, які б до певної міри могли змягчити для наукових робітників вплив критичних періодів постачання, визнати доцільним організацію комітету допомоги вченим, який організувати по анальогії з таким же комітетом в РСФРР.

м. Харків 30 серпня 1921 р.

Заст. голови Ради Народних Комісарів *Косіор*
Керсправами Раднаркому *Солодуб*

Вісті ВУЦВК.— 1921.— Ч. 174.— 16 верес.; Культурне будівництво в Українській РСР. Найважливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряду. Збірник документів.— К., 1960.— Т. І.— С. 129—130.

№ 146

МЕМОРАНДУМ ВУАН РАДНАРКОМУ УСРР ПРО НЕВІДКЛАДНІ НАУКОВІ ПОТРЕБИ АКАДЕМІЇ НАУК

*Не раніше вересня 1921 р.**

Всеукраинская Академия наук, созданная украинским народом, его стремлением к лучшей культурной жизни, одной из кардинальных задач Академии наук, вне которой работа Академии всегда будет неполной, является концентрировать ** в себе научную жизнь страны.

В настоящее время Всеукраинская Академия наук лишена возможности оборудовать целый ряд своих научных кафедр (например, на 2-м отделении) и поставлена в неизмеримо более тягостное положение, даже чем целый ряд провинциальных университетов на территории УССР и РСФСР, получающих, не в пример Академии, новейшую иностранную литературу, которую Академия не получает и без которой научная жизнь Академии немыслима.

ВУАН лишена также по сие время своего печатного научного органа, путем которого академики могли бы оповещать научный мир о своих исследованиях.

Такое положение является неприемлемым, в корне подрывает существование Академии, как академии, и не соответствует достоинству республики.

ВУАН обращает внимание правительства еще раз на то обстоятельство, что даже многие провинциальные университеты (Одесса, Симферополь) оборудованы неизмеримо лучше, чем ВУАН, в смысле получения научной литературы и пособий.

ВУАН обращается поэтому к правительству с неотложным представлением о безотлагательном удовлетворении своих первоначальных научных нужд, ходатайствуя о немедленном ассигновании суммы не менее полутора тысяч фунтов стерлингов и о командировании академика за границу для выполнения научных поручений академии.

ВУАН на Общем собрании от 23 серпня 1920 р. *** вынесла постановление что при дальнейшем пренебрежении к ея [не]отложным научным нуждам, Академия наук, несмотря на все усилия, не в состоянии будет выполнять свое назначение.

---

* Датується за суміжними документами.
** Так у тексті.
*** Так у тексті. Потрібно: «23 августа 1920 г.».

Равным образом во всех делах, касающихся научной деятельности академии, Всеукраинская Академия наук должна быть непосредственно подчинена верховной власти без промежуточных инстанций.

Печать
без подписей

Президент ВУАН академик
Непременный секретарь ВУАН
академик [А. Е. Крымский]

ЦНБ АН України, ІА. ф. 251, оп. 1, спр. 6, арк. 7. Копія, завірена печаткою.

№ 147

ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР «ПРО СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСЛУЖЕНИХ РОБІТНИКІВ НАУКИ»

13 вересня 1921 р.

Принимая во внимание выдающиеся научные заслуги профессоров Крымского А. Е., Тутковского П. А., Багалея Д. И., Ермакова, Гравэ и Кларка, Совет Народных Комиссаров УССР постановил:

1. Поручить Наркомпросу принять меры к скорейшему изданию за счет государства научных трудов профессоров Крымского, Тутковского, Багалея, Ермакова, Гравэ и Кларка.

2. Предложить Южбюро ВЦСПС выработать для оплаты труда указанных работников науки специальную внекатегорийную ставку, не считаясь с установленными нормами, с тем, чтобы в случае потери указанными профессорами трудоспособности, соответствующее этой ставке содержание было сохранено пожизненно за ними и их семьями.

3. Предложить Наркопроду обеспечить пожизненно специальным пайком указанных работников науки и их семьи и [наладить] регулярную его выдачу.

4. Освободить от реквизиции и уплотнения жилища указанных работников науки, [а их от] несения повинностей и уплаты налогов.

Председатель СНК *Раковский*
Управляющий делами СНК *Солодуб*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 2, спр. 22, арк. 213. Оригінал.

№ 148

ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР «СТАТУТ ПРО ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОМІТЕТ ДОПОМОГИ ВЧЕНИМ»

31 жовтня 1921 р.

1. Для поліпшення всіма способами стану робітників науки, для більш доцільного здійснення заходів для забезпечення потрібних їм умов праці й взагалі для всякої можливої допомоги їхній діяльности утворюється Всеукраїнський комітет допомоги вченим.

2. Комітет має на меті:

а) допомагати найбільш доцільному переведенню в життя всіх за-

ходів, спрямованих на забезпечення матеріяльного і правного стану наукових робітників;

б) піклуватись про належне забезпечення робітників науки в разі інвалідности, старости та родин в разі їхньої смерти;

в) робити допомогу науковим робітникам і їхнім родинам в окремих випадках (хворість і та ин.).

3. Для здійснення зазначених в п. 2 цілей комітет:

а) накреслює потрібні для цих цілей заходи;

б) має право безпосередньо входити до всіх вищих центральних установ;

в) стежити за виконанням всіх постанов і заходів, що відносяться до обсягу його діяльности;

г) вживає заходів для допомоги вченим через приміщення їх в лікарські заклади та санаторії, влаштування будинків вчених, індивідуальних видач ріжного роду й та ин.

4. Комітет закладається при Раднаркомові і складається з президії та членів комітету. Президія в складі голови та двох його заступників призначаються Раднаркомом за представленням президії: в склад її входять по посаді Наркомсоцзабезу і голова наукового комітету Укрголовпрофосвіти.

5. Комітет може мати своїх уповноважених в поодиноких пунктах України.

6. При комітеті утворюється техничний апарат в складі: керуючого справами комітету, секретаря та потрібної кількости співробітників, яких призначає й звільняє голова комітету.

Штати техничного апарату складає президія й затверджує Раднарком.

7. Засоби для діяльности складаються:

а) з кредитів, які відкриваються йому в потрібному розмірі в кошторисі Раднаркому;

б) з засобів, які даються в його розпорядження окремими установами й окремими особами.

8. Комітет має свою печатку.

м. Харків, 31 жовтня 1921 р.

Голова Ради Народних Комісарів *Х. Раковський*
Керовсправ Раднаркому *Солодуб*

Бюлетень офіціяльних роспоряджень і повідомлень Наркомосвіти.— 1921.— Ч. 12.— 15 листоп.— С. 1—2; ЗУ України.— 1921. № 22.— Ст. 627; Культурне будівництво в Українській РСР. Найважливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряду.— Т. 1.—1. С. 134—141.

№ 149

ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ «ПРО СКЛАД ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОМІТЕТУ ДОПОМОГИ ВЧЕНИМ»

1 листопада 1921 р.

Рада Народніх Комісарів ухвалила затвердити такий склад Всеукраїнського комітету допомоги вченим:

1. Володимир Галактіонович Короленко (почесний голова)
2. Дмитро Захарович Мануїльський (голова)
3. Мирон Константинович Владиміров (заступник голови)
4. Григорій Хведорович Гринько (заступник голови)

5. Володимир Петрович Затонський (член Комітету)
6. Професор Семковський (як голова наукового комітету Наркомосвіти)
7. Професор Данилевський (Харків)
8. Професор Багалій (Харків)
9. Професор Кримський (Київ)
10. Професор Пшеборський (Харків)
11. Професор Граве (Київ)
12. Професор Левитський (Київ)
13. Професор Кларк (Одеса)
14. Тов. Потьомкін (Одеса)
15. Професор Писаржевський (Катеринослав)
16. Професор Еварницький (Катеринослав)
17. Тов. Захар Невський
18. Тов. Блакитний
19. Гнат Хоткевич
20. Худ. Кратко
21. Тов. Корніїв (як [представник] Наркомсоцзабезу)

Голова Ради Народних Комісарів *Раковський*
Керовсправ *Солодуб*

м. Харків, 1 листопада 1921 р.

Бюлетень офіціяльних роспоряджень і повідомлень Наркомосвіти.— 1921.— Ч. 12.— 15 листоп.— С. 2.

№ 150

ЛИСТ НАРКОМОСВІТИ УСРР Г. Ф. ГРИНЬКА ДО ВУАН ПРО ПОСИЛЕННЯ РОЛІ АКАДЕМІЇ НАУК В РОЗГОРТАННІ НАУКОВОЇ РОБОТИ

*14 листопада 1921 р.**
м. Харків

Народній комісаріят освіти з задоволенням приняв до відома Вашу докладну записку, яка свідчить про повільний, але невпинний зріст Академії і її установ за три тяжкі роки соціяльної боротьби на Україні. Тепер, коли після трьох років тяжкої боротьби Радянська Україна, нарешті, перейшла до мирного будівництва, робітничо-селянська влада зробить все можливе, щоб вищу наукову установу республіки поставить в умови, які відповідають її значінню. І, в першу чергу, будуть розглянені в Наркомосвіті ті вимоги Академії, про які сповіщає вона в своїй записці. Для задоволення цих вимог будуть вжиті всі заходи.

Надаючи велике значіння зміцненню і зросту Всеукраїнської Академії наук, радянська влада ні в якому разі не дивиться на неї лише як на огнище так званої «чистої науки», яка існує десь осторонь від бурхливого струменя життя працюючих мас і байдужа до його великих змін. В добу великої революції, меньш ніж коли б то не було, припустимо для науки одгорожувать себе від трудового життя країни і від тої реальної боротьби мас, яка є основний фактор всього історичного (а в тому числі і наукового) прогресу людности. Виключно висока оцінка Всеукраїнської Академії наук в статуті **, який затверджено

* Датується за протоколом № 123 Надзвичайного засідання Ради ВУАН від 21 листопада 1921 р.

** Див. док. № 140.

Раднаркомом, оприділяюється навпаки глибоким переконанням в тому, що організована навкруги єдиного авторітетного центру науково-творча діяльність мусить освітить і прискорить революційний процес перебудови всього життя.

З точки погляду цієї історичної спілки між працею і наукою Раднарком забезпечив за Всеукраїнською Академією наук положення вищої наукової державної установи УСРР і Наркомосвіти всіма засобами відстоює це положення Академії.

Але цілком зрозуміло, що положення вищої в державі наукової установи, що має «підтримувать», координувать і організовувать науково-творчу діяльність всіх наукових інституцій, відділів, об'єднань і та ін. в цілій країні, будується не формальними параграфами статуту, а реально досягненою повнотою наукового авторітету у всіх галузях знання. Між тим (і це без сумніву добре розуміє і сама Академія) історичні умови її народження на Україні під час гетьманщини і її розвиток за три важких роки війни і руїни, не дали можливости забезпечить необхідну повноту наукового обсягу, який репрезентується, на жаль, ще не досить численним особистим складом Академії. Як свідчить докладна записка Вашої делегації, величезна по своїм завданням робота Академії фактично лежить на 18—20 дійсних академиках, що перебувають у Києві. Педагогичний і медичний відділи, а також відділ досягнень техніки, що передбачаються статутом, зовсім не організовані. Але і решта відділів особливо фізико-математичний і народнього господарства (поруч з окремими дійсно авторитетними ученими), мають досить слабу репрезентацію цілої низки основних дисциплін. Більш того, є важливі галузі знання, які зовсім не мають в Академії своїх представників.

Наркомосвіти ні в якому разі не думає обвинувачувать в цьому керуючий осередок академиків, цей стан определяється об'єктивними умовами народження і розвитку Академії наук. Але Наркомосвіти мусить звернуть увагу Академії на те, що продовження в дальнішому цього стану речей необхідно приведе до цілком небажаних і неприступних наслідків, особливо в зв'язку з утворенням в найбільш міцних центрах України науково-дослідних катедр.

Науково-дослідні катедри[22] — це вища надстройка над усією сістемою професійно-техничної і соціяльно-наукової освіти, мають в своєму складі в Харкові, Києві, Одесі, Катеринославі, Кам'янці, Миколаєві і Ніжині найбільш видатні науково-дослідні сили. По відношенню до цих керовників науково-дослідних катедр, деякі академики, що репрезентують в Академії відповідні дісципліни, може бути, не мають иншої переваги, крім випадкового факту перебування в Києві. Більш того, може виникнуть таке положення, що в окремих галузях знання, які не досить міцно представлені або зовсім не представлені в Академії, перевага наукового авторітету закріпиться за відповідними науково-дослідними катедрами, якими керують вчені, котрі не входять в склад Академії наук. Цим було б утворене своєрідне двоєцентріє і різнобіжність у всякій організації науково-дослідній роботі на Україні.

У зв'язку з такою можливістю Наркомосвіти рахує необхідним зберегти і забезпечити те положення Академії, яке определюється статутом і яке робить Академію тим осередком, навкруги котрого мусить бути об'єднана вся науково-дослідна робота на Україні. Якраз з цієї точки погляду, Наркомосвіти звертає увагу Академії на необхідність вжити негайних заходів на таке поповнення Академії, яке зробило б її фактично природнім осередком і магнітом також і для науково-дослідних катедр, де виникають тепер по Україні.

І перш всього це треба зробити відносно тих дисциплін, які ще зовсім не представлені в Академії.

Наркомосвіти має тверду надію, що Академія сама цілком щиро поділяє цю думку і підтримує цю пропозицію, яка определюється виключно турботами про користь самої Академії, як вищої наукової державної установи і твердим рішенням внести необхідну єдність в науково-дослідчу роботу, яка безумовно матиме тепер розвиток на Україні.

З метою розрішення цих питань Наркомосвіти пропонує Академії надіслать до нього своїх уповноважених представників, які одночасно візьмуть участь в розрішенню і инших, більш дрібних проблем Академії наук.

Наркомосвіти *[Гр. Гринько]*
Голова наукового комітету *[С. Семковський]*

Секретар
З оригіналом згідно.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 40, спр. 38, арк. 1—1 зв. Копія. Машинопис.

№ 151

ЛИСТ ВУАН ДО НАРКОМУ ОСВІТИ УСРР З ПРОХАННЯМ ВИДАТИ МАНДАТ АКАДЕМІКУ О. Я. ОРЛОВУ НА ПРАВО БЕЗКОШТОВНОГО ПРОЇЗДУ ПО ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

30 листопада 1921 р.

Академією наук доручено академику [О. Я.] Орлову (по катедрі астрономії і геодезики, директору Астрономо-геодезичного інституту) вести наукові досліди над геодезичними працями на Україні, а також під його доглядом вже три роки провадяться точні нівеліровки для вивчання руху-здвигу грунту (землі) Одеського побережжя. Крім того, зараз йому конче необхідно оглянути всі українські обсерваторії в Одесі, Харкові, Кам'янці-Подільську та інших містах. Щоб мати можливість акад. [О. Я.] Орлову безпосередньо керувати всіма дорученими йому науковими працями, йому необхідно мати дозвіл на вільні і безборонні переїзди по залізницях та на пароплавах. Через це Всеукраїнська Академія наук звертається з проханням до Народного комісаріяту освіти підняти клопотання перед Народним комісаріятом шляхів, аби ним було видано акад. [О. Я.] Орлову мандат на вільні та безборонні переїзди по всім шляхам України.

Голова-президент Академії наук,
академик *М. Василенко*
Неодмінний секретар, академик *А. Кримський*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 88—88 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 152

З ЛИСТА О. СУШИЦЬКОГО ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО ПРО МОЖЛИВІСТЬ ДРУКУВАННЯ ПРАЦЬ УАН ЗА КОРДОНОМ

12 грудня 1921 р.
м. Берлін

Глибокоповажаємий Агатангел Евфимович!

[...] Я дозволю собі запропонувать Вам свої послуги і от саме в якій справі. Мені відомо, що Ви цікавились справою з друком * взагалі і умовами щодо друку праць Академії наук тут за кордоном, і, подруге, цікавились науковими працями, які вийшли за кордоном за останні роки. Щодо першого: коли я хотів дещо зробити в цьому напрямку, то мене повідомив один добродій, що Академія наук цю справу уже полагодила, правда, що він мені докладно не розказав, як саме. Щож торкається до другого, то я хоть і певен, що зараз Ви всі ці відомости маєте, всеж попрошу декого переслати Вам катальоги. Я радий був би все що від мене залежить зробити, тим більше, що мені здається, що зараз Академія наук всі справи полагоджує офіційним шляхом. Таким чином мені залишається тільки запропонувать свою готовність все зробити, що від мене залежить, на той випадок, коли б це Вам було потрібно [...]

Відданий Вам *О. Сушицький*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 24252, арк. 1—1 зв. Автограф.

№ 153

З ЛИСТА В. М. ПЕРЕТЦА ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО ПРО УТВОРЕННЯ У ПЕТРОГРАДІ ТОВАРИСТВА ПРИХИЛЬНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ, ПИСЬМЕНСТВА ТА МОВИ [23]

25 грудня 1921 р.
м. Петроград

Вельмишановний Агатангел Євтимовичу!

Повідомляю Українську Академію наук, що у Петрограді утворилося нове українське наукове Товариство прихильників української історії, письменства та мови. Члени його — переважно дійсні члени та члени-кореспонденти Російської Академії наук і професори університету та инших вищих шкіл (академік В. І. Вернадський, я, В. Л. Модзалевський, Вс. І. Срезневський, Д. І. Абрамович, В. П. Адріанова, Серг. А. Адріанов, В. Ф. Боцяновський, О. П. Баранників, А. И. Лященко), крім сього декілька молодих ученых, що починають свою наукову діяльність під моїм керуванням. Сьогодні відбулося перше засідання, де були обібрані члени президіуму (я — головою, Архадій Йоакимович Лященко — заступником голови); ухвалено зладжений мною план праці на 1992 рік, що його разом з Статутом привезе до Києва професор Баранників, котрий завтра їде на Вкраїну. Йому доручено товариством привезти нових наукових книжок з різних паростей українознавства. [Тому ми] удаємося до Вас з прохан-

* Після слова «друком» слово «взагалі» написано над рядком.

ням прислати нашому товариству з видань Академії все, що має ціну для студій його, відповідно плану, а також «Наше минуле» і все, що торкається українознавства. Виконуючи бажання загальних зборів повідомляю, що товариство хотіло б вступити в зносини з Академією, щоб провадити свої наукові праці у одному, спільному напрямі, тому просимо роздивитись, що у програмі більш відповідатиме потребам часу і завданням Істор[ично]-філольог[ічного] відділу Академії [...]

Володимир Перетц

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 23988, арк. 1—1 зв. Автограф.

№ 154

ЗАЯВА УПОВНОВАЖЕНОГО ВУАН П. Н. ЛОЗІЄВА КОЛЕГІЇ ГОЛОВПРОФОСВІТИ НКО УСРР З ПРОХАННЯМ ВІДНОВИТИ МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПІВРОБІТНИКІВ АКАДЕМІЇ

*Не пізніше 25 грудня 1921 р.**

Заява

Прошу колегію Главпрофобра вияснити становище Академії наук. Діло в тому, що вона, яко установа всеукраїнського масштабу, не входить в состав установ, що підлягають віданню місцевої губнаросвіти, хоча й об'єднує в собі майже всі культурні сили міста. Базуючись на тому, що Академія їй не підлягає, Губнаросвіта не задовольняє Академію пайком звичайним учительським, тим самим допомагає руйнації Академії в самому корінню. Наслідком цього сталося, що майже весь технічний персонал Академії розбігся, і вчений персонал в останній час замість наукової роботи займається колкою дров [...] Губнаросвіта свавільно виключила Академію із списків по забезпеченню її співробітників мануфактурою. ГУС відмовився забезпечувати Академію та її наукові лабораторії спиртом, гасом, бензином і т. п. Для того щоб Академія не розбіглася зовсім потрібно:

а) зрівняти її в правах з іншими просвітніми установами м. Києва, бо до цього часу вона ні від кого нічого не отримувала;

б) задовольнити її учительським пайком;

в) наказати ГУСу, щоб не було перерви в науковій роботі академічних установ, реалізувати наряди Академії наук;

г) постачати Академію наук літературою, що приходить із-за кордону.

Уповноважений ВУАН *П. Лозієв*

Резолюція: К докладу тов. [Я.] Ряппо. 25.12.1921. *Підпис* **.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 93—94. Автограф.

---

* Дата надходження листа до Головпрофосвіти НКО УСРР.

** Підпис нерозбірливий.

№ 155

ЗВІДОМЛЕННЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК ЗА 1921 р.

I

Вступні уваги

[...] З наукового погляду минулий, 1921 рік був для Академії наук, при всіх несприятливих умовах, дуже добрий. Навіть, більше скажемо, щасливий. Бо, коли ми подивимося, що саме зробила торік Академія для науки (а сьогоднішнє звідомлення дає легку спромогу на це подивитися), то ми побачимо, що Академія зробила справді дуже й дуже багато, та й розпросторила свою працю і завглибшки, і завширшки. Тільки ж, коли ми подивимося на матеріяльне становище співробітників Академії та її установ, то не доберемо навіть відповідного слова, щоб схарактеризувати минулий злоповісний рік 1921-й: «надзвичайно важкий», «катастрофічний» — це все будуть слабенькі ще терміни. Досі в історії Всеукраїнської Академії наук за найгіршу добу вважався період денікінської окупації в Києві 1919 року. Денікінці хтіли зовсім зачинити Українську Академію наук, та й аж чотирі місяці жаден із співробітників Академії не здобував платні. Минулого, 1921 року ніхто не думав зачиняти Академії; навпаки, центральна верховна радянська влада України ставилась до Академії аж надто прихильно: вона перейменувала її з Української на Всеукраїнську, вона видавала декрети про найкраще матеріяльне забезпечення для Академії, вона асигновувала для Академії широкі кредити. Та в Києві, далеко од харківського адміністраційного центру, державна скарбниця хронічно страждала на брак грошових знаків, і декрети, проголошені з Харкова, фактично не могли здійснятися. Розкладка («разверстка») тая, що одбувалася в губерніяльному фінансовому відділі: кожного разу, як привозилася до Києва нова партія грошей, бувала дуже нещаслива для такої негуберніяльної загальнодержавної установи, якою являється Академія наук. На Академію видавалися з київської скарбниці смішно маленькі суми. Через те співробітники Академії не тільки не могли здобути свою платню в повному розмірі, ба попросту не здобували по скількись місяців таки нічогісінько. І от за всеньку другу половину минулого, 1921 року, з червня до кінця грудня, тобто не чотирі вже місяці, як було воно за часів денікінщини, а цілих шестеро місяців підряд ані копійки не було співробітникам Академії виплачено, ані ординарним академикам, ані найдрібнішим служникам. Вже як настав новий, 1922 рік, то хоч не всю, а деяку частину платні за ті шестеро місяців минулого року співробітники Академії таки здобули, тільки ж вартість тієї платні стала ся, можна сказати, вже ніяка, бо ціна радянському карбованцеві різко впала. Якщо комусь належалося за липень, напр[иклад] 30 тис. крб., то коли б він здобув тії свої 30 тис. крб. своєчасно, в липні таки, він міг би собі купувати тоді мало не щодня по фунту хліба, бо хліб коштував у липні з 1 тис. крб. за фунт. А коли співробітникові видано було належні йому тії липневі 30 тис. крб. вже аж у січні чи в лютому 1922 р., то він зміг покупити собі хліба хиба лише на одноднісіньку днину, бо ціна за фунт хліба тепер не 1 тис. крб., як було в липні, а 33 тис. крб.: місячної платні не стане людині вже й на фунт хліба.

[...] Не можна однак не зазначити, що ця торішня матеріяльна скрута була доброю спробою для Всеукраїнської Академії наук, бо виявила величезну, непохитну її життєвість. Правда, нижчі службовці та технічний канцелярський персонал розбігавсь та й розбігавсь, бо не можуть бідні люди цієї ненаукової категорії безплатно служити півроку. Не раз траплялося, що не було бухгальтера чи рахівника, щоб скласти для Харкова відомість про ті гроші, які не виплачуються Академії, не було й друкарщиці, щоб переписати чи тую відомість, чи якийсь негайний офіційний папірець. Це так. Тільки ж наукові співробітники не кидали праці. Чи мерзнучи в холодних академічних приміщеннях, чи мерзнучи вдома, вони — холодні й голодні — провадили й далі свою академічну роботу, і результати наукової роботи за 1921 рік аж надто показні.

Дуже характерна річ, що, невважаючи на страшенну матеріяльну скруту Академії наук, до неї не перестають добровільно прилучатися, цілою низкою, всякі наукові установи м. Києва [...] Із великих, але не таких складних громіздких інституцій, котрі торік прилучилися до Академії наук, варто згадати хоч отакі три: а) відомий «Центральний архів давніх актів», б) високозаслужену «Комісію для розбору давніх актів», що існує більш як три четвертини століття, повидавала багацько томів «Архива Юго-Западной России». Вона зіллялася тепер з Археографічною комісією Академії наук; в) ще більш заслужене «Общество Нестора-летописца», що теж само забажало зіллятися з Академією наук [...]

Прилучилося торік до Академії наук і Українське наукове товариство, але це сталося швидше з неволі, ніж з волі. Народний комісаріят освіти одмовивсь давати Українському науковому товариству субсидію й порадив зіллятися з Академією наук. Таку саму пораду дав він і самій Академії [...]

Давнє Українське наукове товариство мало свою друкарню. Здавалось би, що з цього боку Академія багацько виграла насправжки, бо новоприлучена друкарня могла б нарешті дати спромогу для Академії наук друкувати численні праці, що од них аж ламаються полиці в архиві Академії наук. Дійсність показала не те. Київський поліграф в особі свого голови, тов. Паргаманіка, чисто все зробив, щоб не дозволити Академії наук надрукувати будь-що [...]

Вдалася Академія до Харкова з клопотанням, щоб дано було змогу друкувати свої праці в бувшій лаврській печатні, добре пристосованій для наукових видань [...] Та поки що, нема в Академії наук своєї друкарні, а офіційне «Державне видавництво» ледве-ледве може видрукувати для Академії наук якийсь аркуш за місяць.

Декотрі «доброзичливі» людці натякали Академії наук, що коли б вона не пожаліла «підмазки» та дала декому «в лапу», то й пощастило б і за теперішніх обставин випустити в світ три-чотирі книжки. Та само собою ясно, що на такий ганебний, шарлатанський шлях ніколи й ні за що Академія наук, найвища наукова установа на Україні, піти не може [...]

Після цих сумних вступних уваг переглянемо те, що зробила Академія наук за минулий рік.

II

Дійсні академики та їхнє Спільне зібрання (Рада)

Найвищим органом для цілої Академії наук являється Спільне зібрання всіх дійсних академиків всіх її відділів, або академічна Рада під головуванням президента Академії наук. Таким Головою-президентом попереду в 1921 р. був акад. О. І. Левицький (історик права), та відколи нововиданий для Академії статут звелів, щоб Президент відав не самісіньку наукову частину, ба щоб головував і в засіданнях господарчої управи Академії наук та щоб стояв і на чолі бухгальтерської частини, то для престарого академика О. І. Левицького не стало спромоги бути далі президентом, і Спільне зібрання академиків обрало на президентську посаду М. П. Василенка, теж історика права, Віце-президентом був акад. В. І. Липський (ботанік). Неодмінним секретарем, як і давніш, був акад[емік]-філолог А. Є. Кримський. Рівночасно акад. А. Є. Кримський ніс іще і обов'язки голови Історично-філологічного відділу, і навіть скількісь місяців секретарював на тому відділі, аж доки «Совет Народных Комиссаров Украины» дозволив справжньому штатному секретареві Історично-філологічного відділу акад. С. О. Єфремову повернутися в квітні до Києва і приступити до своїх обов'язків. На II відділі головував акад[емік]-геолог — П. А. Тутковський, а секретарював акад[емік]-ботанік В. І. Липський. На Відділі соціяльно-економічних наук головою був акад. Р. М. Орженцький, а секретарем позаштатний академик М. В. Птуха, обидва вони статистики і політикоекономісти.

В минулому, 1921 р. Всеукраїнська Академія наук мала от яких дійсних або ординарних академиків:

А. На І відділі (Історично-філологічному):

1-2) на катедрі укр[аїнської] історії — акад. Д. І. Багалій (у Харкові) та російської історії — акад. В. С. Іконников;

3-4-5) по катедрі старого укр[аїнського] письменства — акад. М. І. Петров (помер у червні), та новітнього письменства — акад. С. О. Єфремов та для народньої словесности — акад. М. Ф. Сумцов у Харкові;

6-7) по катедрі укр[аїнської] мови — акад. В. М. Перетц (у Петербурзі) та акад. С. О. Смаль-Стоцький (у Чернівцях);

8) по катедрі археології — акад. М. Т. Біляшевський;

9) по катедрі мистецтва — акад. Ф І. Шміт;

10) по катедрі історії укр[аїнської] церкви — акад. К. В. Харлампович (у Казані);

11) по катедрі розумових течій на Вкраїні XVI—XVIII вв.— акад. Ф. І. Мищенко;

12) по катедрі арабо-іранської філології — акад. А. Є. Кримський, який рівночасно керує всіма академічними працями в царині живої української мови.

До гурту академиків Історично-філологічного відділу можна віднести ще трьох директорів установ: таким директором у Комісії для складання історично-географічного словника України — проф. О. С. Грушевський директором Етнографічної фольклорної комісії — проф. А. М. Лобода (тепер, у 1922 р. обраний уже на дійсного академика) та директором Комісії для складання історичного словника укр[аїнської] мови — проф. Є. К. Тимченко.

Не являючись ординарними академиками, ці три директори явля-

лись однак повноправними членами І відділу, брали участь у виборах нових академиків, тощо.

Б. На ІІ відділі (фізично-математичнім):

1) по катедрі геології — акад. П. А. Тутковський;

2) мінералогії — акад. В. І. Вернадський (у Петербурзі);

3-4) ботаніки — акад. В. І. Липський та акад. О. В. Фомін;

5) сільськогосподарчої біології — акад. Є. П. Вотчал;

6) зоології — акад. О. М. Нікольський (у Харкові);

7) палеонтології — акад. М. І. Андрусов (у Симферополі);

8-9) хімії — акад. В. О. Кістяківський (у Петербурзі) та акад. В. О. Плотников (у Києві);

10) по катедрі фізики — О. О. Ейхенвальд (у Москві). У Києві цю академічну катедру незабаром має обійняти проф. Косоногов;

11) метеорології — акад. Б. І. Срезневський;

12-13-14) по медичних катедрах: анатомії — А. В. Старков, епідеміології — акад. Д. К. Заболотний (остаточно увійшов в склад Академії наук допіру в 1922 р.) та народнього здоровля — акад. О. В. Корчак-Чепурківський;

15) по катедрі акліматизування — акад. М. Т. Кащенко;

16-17) по математиці — акад. Д. О. Граве та акад. Г. В. Пфейфер. До них має тепер прилучитися обраний уже в 1922 р. акад. М. М. Крилов. Для геометрії нема ординарного академика, а є директор М. О. Столяров;

18) по катедрі прикладної механіки — акад. С. П. Тимошенко, а що він цілий рік перебував у закордонному командируванню, то його обов'язки в Інституті технічної механіки ніс директор [К. К.] Симінський;

19) по катедрі астрономії акад. О. Я. Орлов (в Одесі);

В. На ІІІ відділі (економічно-соціяльних наук):

1) по катедрі політичної економіки — акад. Р. М. Орженцький;

2) статистики — позаштатний акад. М. В. Птуха;

3) торгу і промисловости — акад. К. Г. Воблий;

4) народнього права — акад. О. І. Левицький;

5) історії західноруського та українського права — акад. М. П. Василенко.

Незабаром має бути обраний на дійсного академика по катедрі філософії права проф. [О. М.] Гіляров.

Всього разом було минулого, 1921 р. 36 дійсних (ординарних) академиків. Та з них приблизно одна третина жила не в Києві, а по инших академічних місцях. Котрі знов академики жили в Києві та несли весь тягар організаційної праці, то таких було лиш 23, а саме: 7 — на І відділі, 11 — на ІІ і 5 — на ІІІ.

Цифра Спільних зібрань (конференцій), яку одбули оті 23 дійсні академики в 1921 р., була колосальна: аж 46 засідань. По инших Академіях наук цифра річних конференцій була 10—12 на рік, себто вчетверо менше, ніж в Українській Академії наук [...]

Серед академічних установ переважна частина тісно сполучає своє життя лиш з одним якимсь із трьох відділів Академії наук, а не з усіма. Та є такі установи, що найтісніше зв'язуються з Спільним зібранням цілої Академії. До таких належать: Всенародня бібліотека, Комісія біографічного словника, Комісія енциклопедичного словника, Археологічна комісія, Центральний архів давніх актів, музей мистецтва, картинна галерея, музей антропології та етнології.

1. Всенародня бібліотека, що вже й торік обійшла була так з

мільйон книжок, цього року небагато зробила нових придбань і всеньку свою роботу обернула на те, щоб порозташовувати свої колосальні скарби та впорядкувати їх. Бібліотека має, нарешті, своє власне приміщення — в цілому першому поверсі будинку був[шої] 1-ї гімназії та в половині другого поверху, і туди ввезено вже найбільшу частину книжок, які досі переховувалися аж у шістьох далеких між собою будинках [...] Управляє Всенародньою бібліотекою — комітет на чолі з В. О. Кордтом, та рада бібліотекарів на чолі з Ю. О. Меженком. Комітет одбув торік 38 засідань, рада бібліотекарів — 36.

Всенародня бібліотека має філію в Вінниці, там при ній є ще й художній Археологічний музей. Річне звідомлення од Вінницької філії через лихе становище шляхів не прийшло на сьогодня.

2. Комісія для складання біографічного словника діячів України перебувала в 1921 р. під керуванням П. Я. Стебницького, а головою був акад. М. П. Василенко. Штатних співробітників було — 9, та в кінці року всіх їх переведено в нештат, щоб виконати наказ влади про вкорочення штатів. Можна дуже побоюватися, що надалі це одіб'ється на праці Біографічної комісії не гаразд. На 1-ше січня 1922 р. комісія налічувала в своєму портфелі всього до 37 500 карточок, з іменнями діячів і зазначенням джерел для їхніх життєписів та до 450 готових рукописів усякого біографічного матеріялу [...]

Засідання комісії одбувалися приблизно що двох тижнів, всього було 20 засідань.

3. Комісія для складання енциклопедичного словника фактично розпочала свою працю лише з весни минулого року, а що ніякого енциклопедичного словника, українською мовою виданого, досі ще не було, то комісії довелося переробити величезну підготовчу роботу [...]

Цюю важку й нудну довженну роботу комісія переробила під керуванням своєї президії, що складалася з голови — П. Я. Стебницького, керівничого — П. С. Синицького та секретаря С. П. Пастернака. Принципові питання про організацію та напрям цілої інституції вирішалися або вкупі з иншими трьома членами комісії, обраними од Академії (акад. А. Є. Кримський — од I відділу, акад. В. І. Липський — од II відділу, акад. М. П. Василенко — од III відділу), або вкупі з цілою колегією редакторів, видатних учених, з розподілом на такі спеціяльности: філософія — проф. О. М. Гіляров; соціяльні науки — проф. В. І. Синайський; економічні науки — акад. Р. М. Орженцький; філологія — акад. А. Є. Кримський; література — акад. А. М. Лобода; фізично-математичні науки — акад. В. О. Плотников; геологія — акад. П. А. Тутковський; біологія — акад. О. В. Фомін; прикладні науки — проф. О. П. Котельников; медицина — проф. О. І. Сонкевич; мистецтво — акад. Хв. І. Шміт; історія — акад. М. П. Василенко; географія — проф. В. О. Кістяківський та проф. М. І. Лучицький. Ці редактори та запрохані ними співробітники виготували статей приблизно на два перші томи. Окрім того, комісія вирішила видати позачерговий енциклопедичний том «Україна»; головне редагування доручено акад. С. О. Єфремову, і праця над цим томом успішно посувається наперед [...]

4. Археографічна комісія. Минулого року Археографічна комісія Академії наук з'єдналася з давньою високозаслуженою Комисією для розбору давніх актів, що існувала в Києві вже більш ніж 75 літ і повидавала велику силу томів «Архива Юго-Зап[адной] России», літописей і т. п. На чолі новоз'єднаної інституції став як голова, акад. В. С. Іконников. Комісія після з'єднання одбула на протязі 1921 р.

8 засідань, де подано було, між иншим, нові матеріяли для видань, зібрані в Харкові проф. М. В. Довнаром-Запольським та в Ніжині — проф. І. І. Соколовим (для історії ніженської грецької людности). Довелося Археографічній комісії ще й докласти усяких заходів і зусиллів, щоб урятувати тії томи «Архива Юго-Западной России», які лежали по київських друкарнях, уже видруковані, тільки ще не зброшуровані; їх урятовано, та через тяжкі умови друку ще не випущено в світ і досі, бо нема спромоги видрукувати навіть обгортку. Ледве-ледве пощастило в світ випустити новітню розвідку дисертацію Ф. П. Сушицького «Західноруські літописи». Всі инші, давно розпочаті друком археографічні видання Академії, спинилися на півслові, в тому числі «Українська історіографія» акад. Д. І. Багалія [...]

5. Центральний архив давніх актів перейшов до Академії наук з 1 лютого минулого 1921 р. На керівничого замість І. М. Каманіна, що торік помер, обрала Академія наук В. Романовського. Довелося з переходом Центрального архіву до Академії наново перевірити все добро, яке під час евакуації Києва в 1915 році та трусу в архіві 1919 р. почасти лежало в дуже хаотичному непорядкові; виявилося, що все ціле і тепер лежить в повному порядкові — 6093 актові книги та 402 327 документів. Складається для цих новітній каталог замісць давнього геть перестарілого каталогу 60-х років XIX віку [...]

6. Музей мистецтв імени Б. І. та В. М. Ханенків. Директором був М. О. Макаренко, а головою комітету, що керує музеєм, був акад. Ф. І. Шміт. До минулого року значна й то найкраща частина річей (картини славнозвісних європейських малярів і та ин.), знаходилася в Москві, куди вивезено її було під час евакуації Києва в 1915 р. Тепер це все здебільшого перевезено назад до Києва, до музею [...]

7. Картинна галерея. Тому, що заповіт В. М. Ханенкової, яка подарувала свій музей Академії наук, не дозволяє додавати нових картин до цього музею і тим порушувати його індивідуальність, виникла в Академії наук думка заснувати незалежну от Ханенківського музею, картинну галерею в приміщенні б[увшої] Київської 1 ї гімназії. Та поки що така галерея перебуває ще в стані проекту, а цифра зібраних картин ще надто невелика; звичайно, що й штату така майбутня галерея не має ще ніякісінького.

8. Музей антропології та етнології ім. Хв. К. Вовка заснувався при Академії наук допіру з весни минулого року. Головна його основа — це той музей із книгозбірнею, який Академія наук дістала по заповіту од шановного професора Хв. К. Вовка [...]

Друга частина Антропологічно-етнологічного музею склалася з колекції був[шого] Наукового т[оварист]ва (почасти зібраних теж проф. Вовком), а, окрім того, чимало річей пожертвували прихильні співробітники Академії наук (Добровольський, Караваєв та ин.), та немало призбирали своїми експедиціями і співробітники самого музею [...]

Окрім цього музея, має Академія наук ще чимало инших, приміром, музей діячів України при Історично-філологічному відділі, Музей зоологічний, Музей ботанічний і Музей геологічний при Фізично-математичному відділі, тощо [...]

III

Перший (Історично-філологічний) відділ

Голова Історично-філологічного (Першого) відділу Всеукраїнської Академії наук, акад. Д. І. Багалій, ще в кінці 1919 р. дістав од відділу наукове командирування для розробки місцевих архівів у Харкові, де й перебував цілий 1921 р. Під його проводом та головуванням заснувалася в Харкові філія Академії наук, що найбільш виявила себе в праці комісії для видання творів славного українського вченого Ол. Потебні. А в Києві наказним Головою на І відділі протягом 1921 р. був акад. А. Є. Кримський, він же до місяця травня виконував і обов'язки секретаря відділу, а з поворотом до Києва в травні акад. С. О. Єфремова секретарська робота перейшла на його.

Дійсних членів на відділі, себто таких, що перебували в Києві й регулярно працювали в Академії,— було 10; з них 7 академіків: М. Т. Біляшевський, С. О. Єфремов, В. С. Іконников, А. Є. Кримський, Ф. І. Мищенко, М. І. Петров та Ф. І. Шміт, і 3 директори комісій з правами академиків відділу: О. С. Грушевський, А. М. Лобода, та Є. К. Тимченко. Опріч того, в засіданнях відділу брав участь з дорадчим голосом голова Педагогічної при Академії наук комісії, академик по II відділу О. В. Корчак-Чепурківський. Великої втрати зазнав відділ в особі акад. Мик. Ів. Петрова, що помер 21 червня 1921 р.

Усіх засідань Історично-філологічний відділ одбув минулого року 27, провадючи на них та вирішаючи усі адміністративні й адміністративно-наукові справи, зв'язані з компетенцією відділу та його установ. Чисто наукова робота й минулого року провадилась по комісіях та поодинокими людьми, що діставали од відділу те або инше наукове доручення. Число установ відділу минулого року значно зросло, між иншим, ще й через те, що від Наукового товариства перейшли до Академії наук секції, що попереду працювали при Науковім товаристві. На жаль, числовому зростанню не відповідає зріст роботи, і деякі з приєднаних до Академії установ існували тільки номінально. Так, філологічна секція в минулому році не одбула жодного засідання; секція історична так само не подала про себе ніяких звісток. З установ, приєднаних у минулому році до І відділу, найжвавішу історичну працю провадило:

«Историческое общество Нестора-летописца». Це товариство, одно з найстаріших у Києві (засноване року 1872), працювало давніше при університеті св. Володимира, та коли університет був закритий, то на якийсь час припинило було свою роботу й товариство. В минулому році воно перейшло до Академії наук і 29 травня поновило свою працю. Головою товариства обрано акад. М. П. Василенка, на заступника голови — проф. П. П. Смирнова, на секретаря — проф. С. І. Маслова. Членів товариство в минулому році мало 212. З 29 травня і по 9 листопада — день річного зібрання — товариство одбуло 14 засіданнів, на яких зроблено 31 доповідь усякого змісту: присвячені пам'яті померлих членів товариства, з історії, історії письменства та мистецтва, архівної справи, бібліографії і та ин. Між иншим, товариство пильну звернуло увагу на катастрофічний стан архівів скрізь по Україні, а надто в Києві, й звернулося до Академії наук з пропозицією взяти в свої руки справу порятунку архівів од нищення. Це мало наслідком скликання при Академії наук особливої архівної наради та й низку практичних заходів для унормування архівної справи.

Окрім наукових товариств є при І відділі комісії. Усіх комісій у

минулому році було при Історично-філологічному відділі — 17, а саме: 1) Постійна комісія для складання словника української живої мови; 2) Правописна комісія, 3) Інститут української мови наукової; 4) Постійна комісія для складання історичного словника української мови; 5) Комісія для складання історично-географічного словника української землі; 6) Археологічна комісія; 7) Комісія для складання археологічної карти України; 8) Фольклорно-етнографічна комісія; 9) Кабінет мистецтв; 10) Комісія для дослідження св. Софії; 11) Комітет для видання писаннів Ол. Потебні; 12) Постійна комісія для видавання пам'ятників новітнього письменства; 13) Комісія для видавання творів В. Антоновича, М. Драгоманова, Т. Шевченка й Ів. Франка; 14) Жидівська історично-археографічна комісія; 15) Комісія для дослідів над громадськими течіями на Вкраїні з архивом при ній; 16) Педагогічна комісія та 17) Комісія для присуду премій на І відділі. По комісіях головують, звичайно, академіки, але, поруч їх, найважніша пайка праці спадає на керівничих. Перейдемо огляд праці комісій тим порядком, у якому їх подано вище.

1. Постійна комісія для складання словника живої української мови, як своїм значінням, так і роботою стоїть попереду всіх инших комісій І відділу, та й поза Академією вагу її розуміють добре, бо, наприклад, наказ українського «Совнаркому» визнав був за нею навіть «ударне» значіння. Голова комісії — акад. А. Є. Кримський, за керівничого правив В. М. Ганцов, що разом справляв і тяжкі секретарські обов'язки; всіх штатних співробітників комісія в минулому році мала 10,— з них трьох членів-редакторів, 5 постійних співробітників, одного ученого діловода і його помічника. Нештатних співробітників було 19. У минулому, третьому році свого існування, комісія провадила далі роботу попередніх років і, коли зважити виключно несприятливі умови праці, провадила її з великим успіхом [...]

Комісія навіть за таких обставин зібрала величезний матеріял, усього 547 505 карток (українсько-російських 262 644 та російсько-українських 284 861), який переважає всі словники, які були до того видані. Праця комісії ще не скінчена, та коли б навіть тепер видати цей величезний і цінний матеріял, то вийшло б два паралельних (українсько-російський і російсько-український) чотиротомових наукових словника, які в скільки разів переважали б відповідні словники Б. Грінченка та М. Уманця [...]

2. Правописно-термінологічна комісія в тісному перебувала зв'язку й контакті з попередньою комісією. Голова її — так само акад. А. Є. Кримський, на керівничого обов'язково вибірається один із членів комісії словника живої мови. Минулого року за керівничого був Г. К. Голоскевич. Комісія поділялася на чотирі секції:

а) правописна секція. Склад її той самий, що й Комісії словника живої мови: голова — Г. К. Голоскевич. Головним завданням секції було розглядати ті сумнівні питання, що виникали в сфері українського правопису й розв'язувати їх у згоді з загальними правилами наукового правопису, якого додержує Академія наук у своїх виданнях. Ідучи назустріч загальній практичній потребі мати підручник правописний, секція в минулому році, коштом Всевидата, новим випустила виданням перероблені «Найголовніші правила українського правопису» (Київ, 1921) у 40 тис. прим., які на 1 січня 1922 р. й випродалися геть усі чисто. Але ж багато правописних подробиць, дрібних деталів правопису ще не розроблено і задовольнити це можна тільки виданням повного орфографічного словника. Секція і в минулому році

в контакті з Комісією словника живої мови збирала матеріял для такого словника. З початком 1922 р. Правописна секція обернулася в окрему геть самостійну правописну комісію, незалежну од термінологічних секцій;

б, в, г) секція правничої термінології, секція технічної термінології та секція природничої термінології за рік 1921 звідомленнів не подали і тому ширших відомостей про їхню діяльність навести не можемо. Можна тільки зазначити, що, за винятком правописної, всі секції Правописно-термінологічної комісії з'єдналися з відповідними секціями давн. Наукового товариства і перетворилися в один Інститут наукової мови.

3. Інститут наукової мови виник тільки в кінці року, як сказано допіру, з термінологічних секцій Академії наук та приєднаного до неї Наукового товариства, щоб спільними силами провадити роботу. Статут Інституту Рада Академії наук уже затвердила, але в минулому році він ще був не зорганізувався і не приступав до роботи [...]

4. Постійна Комісія для складання історичного словника української мови. Головує в комісії її директор проф. Є. К. Тимченко; до комісії входять троє постійних співробітників і четверо нештатних. Всі вони провадили і в минулому році ту роботу, як і за попередній рік, себто вибирали з джерел слова як матеріял до історичного словника. За цей рік матеріял цей збільшився на 38 428 карток, а всього разом комісія має вже 151 428 карток, які дожидають свого наукового опрацювання.

5. Постійна Комісія для складання історично-географічного словника української мови. Директор — проф. О. С. Грушевський, секретар — М. М. Ткаченко, постійний член — О. Ю. Гермайзе; опріч того, було ще сім нештатних співробітників. Засіданнів комісія мала 20. Робота комісії йшла давнім тягом і розпадалась на вибирання відомостей із джерел (використано шість джерел) та на зводку відомостей про окремі селища в одно [...]

6. Археологічна комісія. Ця комісія повстала в другому півріччі 1921 р. з давнішого Археологічного комітету й одразу розбилася була на низку секцій. На чолі комісії, як її голова, стояв акад. Ф. Шміт. На жаль, укорочення штатів, зроблене з наказу найвищої влади, зробило працю Археологічної комісії абсолютно неможливою з наукового боку. Через те, Спільне зібрання Академії наук постановило в кінці 1921 р. зовсім скасувати комісію разом з усіма її секціями і клопотатися перед Совнаркомом, щоб у Києві було засновано окрему Академію історії матеріяльної культури [...] Тимчасом для потреб абсолютно невідкладної поточної роботи в археологічній сфері, для охорони пам'яток старовини, тощо, має незабаром зорганізуватися невеличкий, чисто виконавчий (не дослідчий) Археологічний комітет, що над ним провід доручено акад. Ф. І. Шмітові.

7. Комісія для складання археологічної карти України. Головою комісії був акад. М. Т. Біляшевський. Через лихий стан здоров'я голови та через од'їзд усіх співробітників з Києва, праця комісії занепала була ще в попередньому році і І відділ у минулому році спробував був організувати комісію наново. На жаль, через брак тямущих робітників, з цим не пощастило і на внесення од акад. М. Т. Біляшевського в половині 1921 р. цю комісію на якийсь час зовсім скасовано.

8. Фольклорно-етнографічна комісія. Фольклорна комісія при Академії наук існувала й до 1921 р., але через від'їзд із Києва її керівничого, проф. В. П. Клінгера, робота її була занепала. 1921 р. І відділ

подбав про поновлення роботи, надавши їй нової організації шляхом злиття комісії з етнографічною секцією Наукового товариства в одну Фольклорно-етнографічну комісію, яке було переведено в травні минулого року. На чолі комісії з трьох постійних членів став проф. нині академик А. М. Лобода, як її директор; окрім того, 10 людей брало діяльну участь у комісії, як члени нештатні, і чимало сторонніх співробітників, між иншим, заступники од етнографічних гуртків Житомира, Чернігова, Вінниці й инших міст. Всього засіданнів з травня місяця комісія одбула 34, присвячуючи їх науковим докладам (заслухано було 10 таких докладів) та організаційним справам [...]

9. Кабінет мистецтв. Організовано його в липні місяці 1921 р. з ініціятиви акад. Ф. І. Шміта, який і став на чолі цієї установи; опріч того, має вона ще посаду старшого ученого консерватора, яку займала А. В. Фюнер. Завдання кабінета мистецтв — стати лабораторією, де могли б працювати всі, хто цікавиться питаннями мистецтва — могли бути виконані тільки частково [...]

10. Софійська комісія. Мета цієї комісії — науково обслідувати київський собор св. Софії XI в. з погляду мистецького, археологічного, історичного. Головою був акад. Ф. І. Шміт, товаришем голови — проф. Г. Г. Павлуцький, секретарем — І. В. Моргилевський, а окрім того, згуртувалася була і в цій Софійській комісії ціла громадка археологів та істориків. Праця пішла була інтенсивно і жваво: пороблено цікаві відкриття (нові фрески XI в.), розроблено документальну історію собору, виготовлено архітектурні чертежі, досліджено будівельні матеріяли та техніку, а також матеріал малювання; тільки ж, як відомо, така праця вимагає тепер колосальних витрат, бо наприклад, щоб пересунути самісінькі риштування з місця на місце треба щоразу давати чорноробам мільйонів два крб. [...]

11. Комітет для видавання повної збірки писаннів О. О. Потебні. Цяя установа перебуває не в Києві, а в Харкові, бо тільки там, на місці постійної наукової діяльности великого ученого, може вона як слід виконати своє завдання. На чолі комітету стоять академики: Д. І. Багалій і М. Ф. Сумцов; до складу Потебнінського комітету в Києві належить акад. А. Є. Кримський. Видання має обняти все, що вийшло з-під пера [О. О.] Потебні, й обраховано на 20 томів. Поки що, провадиться робота підготовча — збірання творів, перевірка їх з оригінальними рукописами, редагування і та ин. Комітет працює дуже жваво в контакті з І відділом Академії наук, до якого пересилає всі свої протоколи й повідомлення.

12. Постійна комісія для видавання пам'яток новітнього письменства українського. Комісія почала наново свою роботу тільки з травня місяця, коли повернувсь до Києва голова її, акад. С. О. Єфремов. Працювала вона в складі голови, двох постійних членів (М. А. Плевако та П. П. Филиповича, він же й секретар) та 5 нештатних співробітників. Од травня одбулося 16 засіданнів комісії, по одному пересічно на тиждень, на них провадилася гуртова робота, а індивідуальні завдання справляв кожен співробітник нарізно. Комісія насамперед узялася докінчити ту роботу, що розпочалась була ще попереднього року та через обставини припинилась, а саме — опрацювання академічного видання творів Котляревського, як першого випуску «Академічної бібліотеки українських письменників» [...]

В минулому році комісії пощастило зібрати чималу бібліотеку, діставши на користування збірки книжок М. А. Плевака, Г. Л. Берло,

А. В. Ніковського й ин., і це вельми сприяє продуктивності роботи в комісії.

13. Комісія для видавання творів Шевченка, Франка, Антоновича й Драгоманова. Цю комісію засновано з ініціятиви Всевидату, що р. 1919-го передав був до Академії наук 600 тис. крб. на підготовчу роботу. Голова комісії акад. А. Є. Кримський; головні редактори були: акад. Д. І. Багалій, акад. С. О. Єфремов, П. І. Зайцев та проф. А. М. Лобода, секретар — К. М. Мельник-Антоновичева. Спочатку робота пішла була досить інтенсивно, але обставини небаром її дуже вкоротили [...] Фактично минулого року провадилася справа тільки з творами Антоновича, дякуючи невпинній енергії в цьому напрямі К. М. Антоновичевої. Вже зібрано, переписано, а чимало й перекладено з творів Антоновича історично-археологічного змісту і вони, як і инші готові праці членів Академії наук, дожидаються своєї черги до видання.

14. Жидівська історично-археографічна комісія. Голова її — акад. А. Є. Кримський, керівничий — І. В. Галант; опріч того, було 3 нештатних співробітника. Комісія мала з серпня до кінця року 7 засіданнів. Праця комісії спинилась тим, що один співробітник мусив зараз таки покинути роботу за виїздом з Києва, а другий так само не брав участи через тяжку хворобу. Комісія проте встигла переглянути чимало джерел і повиймати з них відомости до історії жидів на Вкраїні, а деякі й поперекладати вже на російську мову.

15. Комісія для дослідів над громадськими течіями на Вкраїні. Заснована в травні минулого року. Комісія ця, під головуванням акад. С. О. Єфремова, працювала в складі 3 постійних членів і одного ученого співробітника. За згаданий час одбула вона 12 засіданнів, присвятивши їх, головним чином, організаційній праці, розподілу роботи поміж членами, виробленню загальних схем та програм для дослідів над громадськими течіями, нарешті, доповідям членів з обсягу взятої їми на себе роботи [...]

16. Науково-педагогічна комісія. Формально своє існування при Академії наук комісія розпочала з 1 червня 1921 р., а до того часу працювала, як секція Наукового товариства. Головою комісії був акад. О. В. Корчак-Чепурківський, ученим секретарем — О. К. Дорошкевич. Комісія розпадалася на такі установи:

а) Інститут фізичної культури в складі керівничого В. Я. Підгаєцького та 4 постійних членів працює, головним чином, у сфері фізичного виховання та антропометричних дослідів. При Інституті засновано музей, антропометричний кабінет та фізіологічну лабораторію, які постачають матеріял до справ фізичного виховання [...];

б) секція трудової школи — керівничий О. Ф. Музиченко і три постійних члени — од 14 вересня одбула 12 засіданнів. Робота секції провадилася в двох напрямках — науково-теоретичному і чисто практичному. В першому секція виробила анкету-інструкцію для збирання відомостей у всеукраїнському масштабі про розвиток ідеї трудової школи, ріжні її типи та практичне переведення в життя [...] Щодо практичної діяльности секції, то вона виявилася в інформаційній діяльності, збиранні матеріялів про трудову школу, популяризації її ідеї шляхом прилюдних зборів з доповідями на них і та ин.;

в) секція історії освіти на Вкраїні в складі керівничого С. П. Постернака і двох постійних членів розпочала свою роботу з 5 вересня 1921 р. і мала до кінця року 9 засіданнів. На них заслухано цілу низку докладів про організацію дослідів з історії освіти, вироб-

лено інструкції для складання реєстру карток з історії освіти, для систематичної бібліографії, ухвалено план збирання матеріялів і розпочато саме збирання і та. ин. [...];

г) секція вищої освіти в складі керівничого О. А. Янати й одного постійного члена вела роботу в двох напрямках: науково-теоретичному, розроблюючи питання реформи вищої школи на Вкраїні (секція намітила схематичну програму своєї праці в цьому напрямку, встановивши ті питання, які повинні бути детально розроблені і та. ин.), та в практичному напрямку: зважаючи на заведення дисциплін українознавства по всіх вищих школах республіки, секція виробила детальні програми цих дисциплін (та надрукувати їх досі не пощастило).

17. Комісія для присуду премій на Історично-філологічному відділі. І цього року комісія так само не функціонувала, як і попередні роки. Причини цього відомі. До Академії наук не приходило ніяких наукових праць на премії, бо через кризу друкарської справи спинилася на Вкраїні всенька наукова книжкова продукція, як зрештою і всяка инша. До того ж і самі премії — по кілька тисяч карбованців — як на теперішні часи, втратили всяку реальну цінність і, звичайно, не можуть притягати учених дослідників [...]

18. Окремі наукові доручення відділу. По всіх вищезазначених комісіях робота переводиться колективно, але, поруч з працею комісій, Історично-філологічний відділ давав ще спеціяльні наукові доручення поодиноким ученим, складаючи на них те чи инше спеціяльне завдання більш-менш систематичного характеру. Таких співробітників-спеціялістів для окремих наукових доручень мав 1921 р. Перший відділ аж 15 [...]

19. Бібліотека Історично-філологічного відділу. При окремих установах та катедрах І відділу є свої спеціяльні добре впорядковані бібліотеки. Так, при комісії словника живої мови міститься, як згадано вже, бібліотека небіжчика Б. Грінченка, з якої користується і неакадемічна публіка. Велика так само бібліотека орієнталістична при катедрі арабо-іранської філології акад. А. Є. Кримського [...]

Та, опріче того, має ще Академія наук одну велику спільну бібліотеку, яка обслуговує собою не тільки весь Відділ історично-філологічний, ба й Відділ соціяльних наук. Це бібліотека імени покійного професора Вол[одимира] Антоновича. Бібліотекою порядкує відома своїми історично-археологічними працями К. М. Мельник-Антоновичева. Бібліотека ця міститься у спеціяльно одведеній залі і збагатилася в минулому році на 1531 том, а разом має в собі вона 9376 томів друкованих книг та рукописів. Співробітники Академії користуються цією бібліотекою досить інтенсивно.

Од Наукового товариства перейшла до Академії також чимала бібліотека, складена з бібліотек «Старої громади», Ол. Кониського, тощо. Завідує нею Н. Д. Романович-Ткаченко. Поки що ця бібліотека міститься в давньому приміщенні Наукового товариства, але стоїть на черзі перенесення її до будинку Академії наук.

20. Редакція видань Історично-філологічного відділу. Повний розвал поліграфічної промисловости й брак власної академічної друкарні не дали спромоги відділові налагодити як слід свою видавничу діяльність, хоч у портфелі відділу назбиралося чимало матеріялу, готового до друку, як у формі дрібних статтів і заміток, так і цілих монографій [...] Незважаючи на тії скрутні друкарські обставини, відділ зміг таки випустити в світ третій випуск «Збірника Історично-філологічного відділу», що містить монографію проф. Ф. П. Сушицького «Західно-

руські літописи, як пам'ятки літератури», (що через смерть автора не змогла вийти в повному об'ємі, а тільки 1-ша її частина) в українському і руському виданню; далі докінчувалась друком II книжка за 1919 р. «Записок Історично-філологічного відділу» (видруковано 5 аркушів) та почато друком працю акад. А. Є. Кримського «Історія Персії та її письменства» (оддруковано 1 аркуш). Окрім того, через Київську філію Державного видавництва відділ видрукував працю своєї Правописної комісії: «Найголовніші правила українського правопису».

IV

Другий (Фізично-математичний) відділ

II (Фізично-математичний) відділ ВУАН по статуту складається з 15 катедр, в тім числі 5 прикладних; усі ці катедри повинні бути заміщені академиками. Але, крім цих катедр, на II відділі є низка інституцій (на чолі яких можуть стояти і не академики), комісій та комітетів, які розробляють спеціяльні питання. Згадаю про одну з найважливіших комісій,— для виучування природних багатств України. Крім того, до складу Академії наук увійшло Наукове товариство і його природничо-історичний відділ в складі секцій ботанічної, зоологічної, метеорологічної і та ин., який об'єднався з II відділом ВУАН.

Ознайомимося ближче з особовим складом та діяльністю II відділу. В минулім, 1921 р. 12 академиків, рахуючи тільки тих, які бували на засіданнях Академії. Крім того, на II відділі є 3 директори інститутів, які користуються повними правами членів відділу. На засіданнях II відділу бувають присутніми також голови секцій був. Наукового товариства, але без права рішучого голоса. Головою був з початку акад. М. Т. Кащенко, потім акад. П. А. Тутковський. Секретарем був акад. В. І. Липський. За минулий, 1921 р. було 25 засідань. Праці, як і раніш, було багато і літньої перерви не було. В минулім році було обрано 5 нових академиків: О. В. Корчак-Чепурківський та А. В. Старков (медичні катедри), О. В. Фомін (ботаніка), Є. П. Вотчал (сільськогосподарча біологія) та М. М. Крилов (математична фізика).

З нових установ зазначу: 1) Лабораторію експериментальних дослідів по натуральній філософії (акад. Д. О. Граве); 2) Комісія для виучування складу атомів (акад. В. О. Плотников); 3) Інститут експериментальної медицини та епідеміології (акад. О. В. Корчак-Чепурківський); 4) Лабораторія для дослідів над центральною нервовою системою (акад. А. В. Старков); 5) Комісія дослідів над питаннями геофізики (акад. Б. І. Срезневський); 6) Мікробіологічний інститут (перейшов з Українського наукового т[оварист]ва). Крім того, з Наукового т[оварист]ва ще перейшли: 7) Бюро наочного приладдя до навчання; 8) Музей наочного приладдя; 9) майстерня мікроскопічних приладів; 10) майстерня природничого приладдя.

Треба зауважити, що численні установи II відділу розміщаються в трьох будинках: 1) в головнім будинку по Володимирській вулиці, ч. 54; 2) в будинку був[шої] 1-ї гімназії, який лише в 1921 р. остаточно звільнений і переданий до Академії наук і 3) по Володимирській вул., ч. 37 (Мікробіологічний інститут). Але крім цього, ціла низка співробітників Академії працює в буд[инку] бувшого університету, Політехнічнім інституті, б[увшому] Синдикаті, анатомічному театрі і та ин.

Ознайомимося ближче з працями та завданнями ріжних установ,

що належать до складу II відділу. Але я прохав би не забувати, при яких тяжких умовах доводилося працювати.

I. Лабораторія експериментальних дослідів до натуральній філософії, головою якої є академик Д. О. Граве, має своїм завданням — вивчування усіх видів енергії з метою використання їх найвигідніше для потреб широких кол людности. Малося на думці улаштування трьох відділів лабораторії:

1) макрокосмічного, присвяченого виучуванню сил, діючих в міжпланетнім просторі;

2) мікроскопічного, що має метою виучування сучасних поглядів на структуру атомів, і

3) біологічного, що має завданням виучування фізично-хімічної природи життєвих процесів [...]

З огляду на те, що по загальним причинам неможливо було організувати лабораторні експериментальні праці, усі заняття сконцентрувалися на математичних дослідах по небесній механіці [...]

II. Комісія по виучуванню природних багатств України. Головою комісії був академик Тутковський, секретарем В. В. Різниченко. Як відомо, ця комісія поділяється на декілька секцій, з яких ми розглянемо тільки одну — гідрологічну, якою завідував проф. М. І. Максимович. Ця секція має окреме приміщення в будинку бувшої 1-ї гімназії і поділяється на три підсекції: 1) гідротехнічна; 2) гідрологічна і 3) меліораційна. Кожна з цих підсекцій працювала самостійно, незалежно, по тих програмах, які були затверджені Спільним зібранням. Секцією гідротехнічною завідував проф. О. П. Артем'євський, секцією гідрологічною — інженер С. К. Комарницький, секцією меліораційною — інженер С. О. Писарів [...]

III. Катедра геології, яку займає акад. П. А. Тутковський, має в своїм віданні Геологічний кабінет (консерватор — Ф. М. Полонський), діяльність якого в 1921 р. можна поділити на: 1) організаційну; 2) дослідчу; 3) науково-практичну і 4) популяризаційно-освітню.

1. Щодо організації, продовжувалася вже почата праця по збиранню, упорядкуванню та каталогізації бібліотеки Геологічного кабінету. За 1921 р. придбано 302 назви книжок, журналів та мап, усі вони занесені до інвентаря та каталогу [...] 2. Дослідча діяльність виявилася в продовженню попередніх праць акад. П. А. Тутковського по фізично-географічним краєвидам України, хотім по питанню про плейстоценове обледеніння і почата велика праця про міжледнікову добу [...] 3. Науково-практична діяльність виявилася в тій активній участи, яку особовий склад Геологічного кабінету приймав в працях Українського геологічного комітету, Укрторфу, Промрозвідки, Бюро бурого вугілля, С[ільсько]госп[одарського] вченого комітету, Курортної комісії, статбюро і инших установ. Підготовлено до друку 9 ріжних праць. Насамкінець. 4. Популяризаційно-освітня діяльність виявилася перш за все в улаштуванню семинара по мікропалеонтології [...] Потім в часописах «Більшовик» та «Вісти» акад. П. А. Тутковський надрукував 14 популярних статтів [...]

Інститут технічної механіки в 1921 р. був під завідуванням проф. К. К. Симінського. Через брак коштів праця провадилася переважно наукова; причому розроблялися теми по будівельній механіці та інженерній практиці. Лабораторія інституту, як і раніш, мала своїм завданням спробу будівельних матеріялів. Особовий склад інституту складався з 11 людей [...]

Комісія з вищої математики, головою якої є акад. Г. В. Пфейфер,

працює в складі 5 чоловік. Протягом 1921 р. було 31 засідання, на яких було зроблено цілу низку докладів. Академик Г. В. Пфейфер зробив на цих засіданнях 15 докладів, проф. О. П. Котельников — 3 доклади, М. К. Куренський — 1 доклад і сторонні особи — 7 докладів [...]

Геометричний інститут, директором якого є проф. М. О. Столяров, заснувався 17 березня, коли Спільне зібрання постановило обрати директора. Але з огляду на те, що протягом усього року зовсім не було асигновано коштів і навіть авансу, не можна було заснувати музею геометричних моделів та приладів по геометрії руху, що малося на думці; не можна було навіть запросити відповідного особового складу. А тому вся діяльність інституту полягала в розробленню теоретичних питань, докладах і наукових працях [...]

Хімічна лабораторія, якою завідував акад. В. О. Плотников, знаходиться, власне кажучи, в Політехнічному інституті, де провадяться праці, доки не буде улаштовано власної лабораторії Академії, в особливому приміщенню, одведеному в будинку був[шої] 1-ї гімназії. Особовий склад лабораторії складається з 4 осіб [...]

Зоологічний музей [...] Справами музею відав зоологічний комітет в складі 5 осіб, в тім числі і голова комітету акад. М. Т. Кащенко. Комітет збирався протягом року 7 разів. Крім того було 12 засідань всіх зоологів музею; на цих засіданнях було заслухано 15 докладів на наукові та організаційні теми [...]

Акліматизаційний сад, в минулому, 1921 р. мав ще більш перешкод праці, ніж в попередньому [...] У саду забрали ту головну частину землі, на якій він існував, а саме — в Політехнічнім інституті. Сад загубив не тільки землю, але довелося залишити там і велику частину рослин і тільки частину перенести в друге місце, а саме на територію Зоологічного саду [...]

Ботанічний сад, як і в попередні роки, не одержав ділянки землі, якої він давно чекає, а тому уся його діяльність полягала виключно в наукових працях, збиранню матеріялів для гербарія, музея, упорядкуванню цих матеріялів, ярликуванню зібраних і знову одержаних колекцій, визначенню рослин, потім, в поповненню бібліотеки і та ин. Директором саду був акад. В. І. Липський [...]

Комісія по виучуванню флори України, керуючим якої є акад. О. В. Фомін, має своєю метою спеціяльне виучування флори України в широкому розумінню, тобто не тільких вищих (квіткових) рослин, але й нижчих, так званих спорових, до яких належать, перш за все, папороті, потім мохи, лишаї, водорости, гриби. Особливу увагу звертали на виучування нижчих рослин України. Акад. О. В. Фоміну було доручено підготовити кадри спеціялістів по ріжних відділах нижчих рослин, що й було зроблено. І тепер праця по виучуванню цих, раніш занедбаних, рослин пішла прискореним темпом. Кожний з спеціялістів веде свою справу à fond: він виучує монографічно не тільки саму флору цих рослин, але збирає всю літературу відносно цього питання (картковий каталог), опрацьовує не тільки рослини, зібрані їм під час екскурсій, але й усі ті матеріяли, які були вибрані раніш ким-небудь. Рослини виучуються не тільки з зовнішнього боку, себто форми, але й їх біології [...]

Національний ботанічний музей та гербарій розпочав своє існування тільки в кінці 1921 р., а тому не доводиться багато сказати про нього. Завідує ним акад. О. В. Фомін і він якнайтісніш звязаний з комісією по виучуванню флори України; тим більш, що, за браком коштів, особовий склад для музею було взято з цієї ж комісії. Музей міститься в буд[инку] був[шої] 1-ї гімназії.

Мікробіологічний інститут, директором якого є доктор медицини Ф. З. Омельченко, перейшов до Академії з Наукового товариства в червні 1921 р. Міститься він на Володимирській вулиці, ч. 37 [...]

Наукова діяльність інституту виявилася в цілій низці праць директора інституту Ф. З. Омельченка, частина яких здана до друку, а частина готова до друку [...]

Інститут експериментальної медицини та епідеміології, директором якого є акад. О. В. Корчак-Чепурківський, розпочав свою діяльність тільки в листопаді 1921 р., а тому він не мав ще часу розвинути свою діяльність, та й не було змоги за браком матеріяльних засобів, оборудування та особового складу, який би оплачувався. Одним з найголовніших завдань, що намітив директор, являється виучування санітарного стану України [...]

Крім праці по інституту, акад. О. В. Корчак-Чепурківський був головою медичної секції (що перейшла од Наукового т[оварист]ва), де він робив доклади, головним чином, по заразним хворобам і по соціяльній та громадянській гігієні. Він же був головою педагогічної секції (а після сполучення Наукового т[оварист]ва — педагогічної секції Академії наук) [...]

Комісія по виучуванню центральної нервової системи утворилася тільки в середині 1921 р., а саме, 1-го липня. Головою комісії обрано акад. А. В. Старкова, а потім було призначено 2 наукових співробітника. Тимчасово комісія міститься в Анатомічному театрі по Фундукліївській вулиці, де міститься і лабораторія [...]

Фізично-географічний інститут і Геофізична комісія, головою яких є акад. Б. І. Срезневський, а секретарем І. К. Половко. Діяльність цього інституту проходила в Метеорологічній обсерваторії був[шого] університету і була зв'язана з біжучою службою, як цієї установи, так і аерологічної станції військового відомства, що знаходиться з 14-го січня в завідуванню директора обсерваторії [...] До складу академічної комісії по питаннях геофізики увійшли перші авторитети в відповідних царинах знання: фізики — проф. [Г. Г.] Де-Метц та Й. Й. Косоногов, гідрологи — проф. [О. П.] Артем'євський, [М. І.] Максимович, [Є. В.] Опоков, ботанік — акад. [Є. П.] Вотчал, проф. приватного землеробства [В. В.] Колкунов [...]

Бюро наочного приладдя перейшло до Академії з Наукового т[оварист]ва 1-го червня 1921 р. Воно складалося з майстерні природничо-історичних колекцій (збірок), майстерні мікроскопічних препаратів та складу. Штати Бюро складаються з шести людей під завідуванням проф. О. А. Янати. Бюро міститься в буд[инку] був[шої] 1-ї гімназії в чотирьох кімнатах і уявляє з себе 3 музеї: 1) Центральний музей, який поділяється на: а) природничо-історичний; б) географічний; в) фізико-механічний; г) хімічний; д) технологічний; е) математичний і ж) сільськогосподарський. Цей музей має понад 1000 зразків; 2) музей пересувний, призначений для шкіл; 3) прокатний музей — склад [...]

Залишається ще розглянути діяльність був[шого] Наукового т[оварист]ва, що приєдналося до Академії наук, а саме тих його секцій, які належать до другого відділу. Як відомо, це приєднання відбулося в червні 1921 р. причому, згідно з умовами, одноназивні секції повинні були зіллятися з відповідними установами Академії наук; а ті, що не мали відповідних установ в Академії наук, повинні були залишитися і існувати автономно, причому голови цих секцій користуються правом бути присутніми на засіданнях II відділу. Тому тут буде річ тільки про останні, тобто такі, що не сполучилися. Сюди належать:

Секція зоологічна, головою якої був М. В. Шарлемань. Секція ця в 1921 р. займалася фауністичними дослідами на Україні, а саме: на Київщині, Полтавщині, Чернігівщині, Поділлі, Волині, Херсонщині та Таврії. Члени секції збірали і обробляли ріжні матеріяли по ріжних групах тваринного царства, причому, більшу частину зібраних колекцій передано до Зоологічного музею ВУАН. Проте, деякі члени читали на засіданнях секції доклади не тільки по фауні, але й по порівнюючій анатомії, експериментальній зоології та зоопсихології. Секція має зараз 20 членів, 6 співробітників і 6 членів-кореспондентів. Протягом року вона мала 17 засідань, на яких було заслухано 38 повідомлень та докладів на ріжні теми. Влітку 1921 року секція видала перший № нового журналу «Зоологичный журнал Украины» і зібрала матеріял для дальших випусків. Журнал виходив під редакцією Голови Секції М. В. Шарлеманя. Цілком підготовлено до друку 34 статті.

Ботанічна секція був[шого] Укр[аїнського] [наукового] т[оварист]ва, яка перейшла до Академії з 1-го червня, до 1-го січня 1922 р. мала 5 засідань, на яких заслухано 8 докладів. Наприкінці року секція випустила подвійне число (1 и 2) Українського ботанічного журналу. Головою секції та редактором журналу був проф. О. А. Яната, секретарем О. І. Соколовський.

V

Третій (Соціяльно-економічний) відділ

Головою Відділу соціяльно-економічних наук в 1921 р. був акад. О. І. Левицький, а з часу командирування його на Полтавщину, головував акад. Р. М. Орженцький. Секретарем відділу був акад. М. В. Птуха. Дійсних членів на відділі було — 5, а саме академики: О. І. Левицький, Р. М. Орженцький, М. П. Василенко, К. Г. Воблий і М. В. Птуха; крім того, в засіданнях відділу брав участь керівничий працями комісії по виучуванню народнього права проф. В. І. Синайський.

Всіх засідань Соціяльно-економічний відділ одбув минулого року 27, з них 3 для заслухання ось таких наукових докладів.

1. Акад. Р. М. Орженцького «Естетичні цінности».
2. Акад. М. В. Птуха «Індекси шлюбности».
3. Акад. Р. М. Орженцького і проф. В. І. Синайського «Система соціології П. Сорокіна».

Чисто наукова робота минулого року переводилась по комісіях та поодинокими людьми, що діставали од відділу те або инше наукове доручення. Всіх комісій в минулому році було при Соціяльно-економічнім відділі — 5, а саме: 1) Комісія для виучування народнього права; 2) Комісія для виучування західноруського та українського права; 3) Комісія для виучування соціяльних питань; 4) Демографічний інститут; 5) Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України. Крім того, при відділі існували 1) Т[оварист]во економістів; 2) Т[оварист]во правників; 3) статистично-економічний семінар; 4) семінар по виучуванню цивільного права та народнього і 5) бібліотека відділу.

І. Комісія по виучуванню народнього (звичаєвого) права. Після реорганізації комісія приступила до праці з 1-го лютого 1921 р. і працювала в складі: 1) голови комісії акад. О. І. Левицького, керівничого працями проф. В. І. Синайського, помічника керівничого проф.

А. Е. Кристера і шести платних наукових співробітників [...] Комісія мала 42 загальних засідань [...]

II. Комісія для виучування західноруського та українського права. На 1-ше січня 1921 р. комісія складалася з голови — акад. М. П. Василенка і наукових співробітників: П. К. Бонташа, С. М. Іваницького-Василенка і В. І. Щербини. За рік вступило до складу наукових співробітників комісії: 1-го квітня І. І. Мінаков, 1-го червня І. Ю. Черкаський, 1-го липня — Л. О. Окиншевич і 1-го листопада І. М. Балинський. 1-го квітня при Комісії почала працювати на посаді палеографа Г. І. Каманіна. Обов'язки секретаря комісії ніс С. М. Іваницький-Василенко. Робота комісії провадилася в отаких найголовніших напрямках:

1. Підготовча робота до видання джерел історії західноруського та українського права.

А. Литовський статут (акад. М. П. Василенко). Статут 1588 р. був перевірений головою комісії з Мамоничевським виданням 1588 р. і з польським виданням. Написана передмова — історія видання, друку статутів. Якщо можливо буде фактично приступити до друку, то рукопис в такому стані, що можна його починати друкувати.

Б. Гетьманські договори (співробітник В. І. Щербина).

За минулий рік встановлено тексти договорів Б. Хмельницького, Ю. Хмельницького, Брюховецького, Многогрішного, Самойловича, Мазепи, Скоропадського і Апостола [...]

В. Провінціяльні земські привілегії Великого князівства Литовського (співробітник Бонташ) [...]

Г. Джерела магдебургського права (співробітник Іваницький) [...]

2. Виучування історії фінансів і фінансового права гетьманщини (співробітник — І. І. Мінаков) [...]

3. З першого липня минулого року окремому співробітникові комісії Л. О. Окиншевичу доручено вивчення організації і функції вищої адміністрації в гетьманщині [...]

III. Комісія для виучування соціяльного питання. В 1921 р. комісія працювала в складі: голова акад. М. В. Птухи і наукового співробітника Л. І. Бордзиловського. Через повну неможливість мати гроші, зорганізувати і налагодити зібрання і розробку матеріялів во всеукраїнському маштабі було неможливо. Працю довелося обмежити, головним чином, зібранням таких друкованих і инших матеріялів, які знаходились в Києві [...]

IV. Демографічний інститут. На протязі 1921 р. Демографічний інститут працював в складі: директор акад. М. В. Птуха, в[иконуючий] о[бов'язки] помічника керівничого працями І. Ю. Тренін-Петушков, і трьох старших статистиків: О. П. Підгорна, І. І. Попов, П. І. Пустоход, причому, Підгорна була в штаті 9, а Пустоход — 10 місяців. В 1921 р. праця інституту полягала, головним чином, в вирахованні першої таблиці смертности для України. Протягом цього року переведена була величезна робота по інтерполяції та перевірці чисел живих по перепису 1897 р. і померших в 1896 і 1897 рр., та знайдені імовірности смерти для відповідних груп населення і, нарешті, вираховані самі таблиці смертности для чоловіків, жінок і осіб обох полів [...]

V. Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України. Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України до 1-го липня 1921 р. працював в складі: голови акад. Р. М. Орженцького, керівничого працями доцента О. М. Волкова, пом[ічника] керівничого В. І. Зейлінгера і співробітниці М. В. Кістяківської. Після 1-го липня О. М. Волкова і

В. І. Зейлінгер вийшли із складу штатних співробітників ін[ституту] ту.

Інститут вважав своїм завданням встановити емпіричні закони і формули розвитку та руху соціяльних явищ, щоб мати змогу передбачати їх хід в найближчому майбутньому.

В 1921 р. праця провадилась на матеріялі цін за період революції. Про одержані результати було зроблено доклада на засіданню т[оварист]ва економістів. Остаточних результатів покищо не одержано. В інституті над цією роботою під керівництвом акад. Р. М. Орженцького працювало двоє співробітників.

VII. Товариство правників. Президія т[оварист]ва складається: з голови акад. О. І. Левицького, заступника голови проф. В. І. Синайського, товариша голови проф. О. С. Грушевського і секретаря Б. О. Язловського. Т[оварист]во має 35 дійсних членів. В 1921 р. воно мало 3 організаційних та 6 вчених засідань [...]

На засіданні 1.XII 1921 р. ухвалено було відкрити секцію історії українського права, організацію якої доручено проф. О. С. Грушевському.

VIII. Товариство економістів. Склад товариства. На 31-ше грудня 1920 р. в т[оварист]ві було 30 членів, з них: а) дісних членів т[оварист]ва — 28; б) членів-кореспондентів — 2. На 1-ше жовтня 1921 р. членів було — 120. В тому числі: а) дійсних — 103; б) членів-співробітників — 5 і членів-кореспондентів — 12. Засідання т[оварист]ва одвідувались і сторонніми особами, як спеціяльно запрошеними, так і тими, які приходили по власному бажанню. Справами т[оварист]ва керують: загальна президія та президія секції. Загальна президія складається: голова — акад. Р. М. Орженцький, заступник голови — С. Ф. Іванов, скарбник М. О. Хотовицький, секретар — Д. М. Сумнєвич, член президії П. Я. Стебницький. В президію секцій увіходять: кооперативної — акад. К. Г. Воблий, Ф. Г. Крижанівський, В. Г. Ганчель, Секції обліку народнього господарства — С. Ф. Іванов, С. С. Дезорцев, М. Д. Плескачевський, П. Х. Нерко, А. А. Падалка; секції статистичної — акад. Р. М. Орженцький і І. Ю. Тренін-Пєтушков.

За минулий рік відбулося 48 загальних (пленарних) і секційних зібрань. Кількість присутніх на зібраннях осіб була від 7 до 60; засідання були присвячені докладам, обговоренням або бесідам [...]

IX. Статистично-економічний семінар. Заснований в другій половині 1921 р., семінар працював в складі: керівничого, акад. Р. М. Орженцького, двох асистентів — О. О. Зоненштраля, по питаннях математичної розробки статистичних проблем, і С. Ф. Іванова, по питаннях рахівництва, трьох штатних членів: В. І. Зейлінгера. С. Ф. Іванова і Г. П. Орженцької, та 15 молодших членів по економічному відділу і 13 по статистичному [...]

X. Семінар по вивчуванню цивільного та народнього права. Заснований в травні 1921 р. Семінар працював в складі: керівничого проф. В. І. Синайського, асистента проф. А. Е. Кристера, чотирьох штатних членів (П. К. Бонташ, В. К. Дронніков, Л. К. Сарандо, Я. З. Хайтович і чотирьох молодших членів).

Студії з молодшою групою (просемінар) провадилися з травня 1921 р. без перерви і полягали: 1) в читанні джерел і 2) студіюванні загальних курсів по соціології і праву з метою вироблення загального світогляду в галузі соціяльних наук. Були розглянуті деякі методологічні питання, як наприклад, про соціологічний і юридичний метод в їх протиставленні [...]

Всеукраїнська Академія наук. Звідомлення за 1921 рік.— Берлін, 1923.

№ 156

З ЛИСТА Л. М. ЛЕВИТСЬКОГО ДО НАРКОМА ОСВІТИ УСРР Г. Ф. ГРИНЬКА ПРО ЧЕРГОВУ РЕВІЗІЮ У ВУАН

26 січня 1922 р.

Дорогий Григорій Хведорович!

[...] Справа з Академією наук стоїть значно складніше. На днях скінчила свою працю академічна комісія по скороченню штатів на чолі з академіком [Р. М.] Орженцьким і приступила до праці комісія, призначена Вами в Харкові, під моїм головуванням. В штатах Академії було понад 1000 співробітників. Академічна комісія облишила 400 з лишком. На мій, поки що поверховий, погляд в Академії утворилася така атмосфера, панують такі традиції (цілковита схоластика), що мабуть скорочення штатів нічого не поможе,— треба зовсім зачинити цю установу й розгалузити її на науково-дослідні катедри з безпосередньою підлеглістю Всеукраїнському вченому комітетові. При такій маніпуляції, безумовно, відсіється безліч тих елементів, котрі полипли до Академії, не маючи по суті нічого спільного з нею. Я певен в тому, що й частину академіків доведеться зсадити з їх стільців за невідповідністю їх званню академіків. Серйозної ділової праці, яка нам дуже зараз була б потрібна, в Академії немає. Темп роботи навіть при тяжких сучасних умовах занадто слабкий. Це ті попередні мої уваги щодо Академії наук, які я можу подати Вам до серйозного перегляду праці й штатів Академії наук [...] [24] Дуже жалко, що в нашому комісію встряв Кримський, при якому неможливо робити висновки по суті справи [...]

Ваш Л. М. Левитський [25]

Резолюція [*Гринько Г. Ф.*[26]]: Ознакомить тов. Соколянского [27] и тов. Ряппо.

Направлено Я. Ряппо тов. Соколянському.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 197—198. Автограф.

№ 157

ЗАУВАЖЕННЯ Я. П. РЯППО ДО НАУКОВОГО КОМІТЕТУ НА КОШТОРИС І ШТАТНИЙ РОЗКЛАД, ПОДАНИЙ ВУАН НА ПЕРШЕ ПІВРІЧЧЯ 1922 р.

28 січня 1922 р.

Научному комитету

1. Смета и список личного состава АН слишком раздуты и ничуть не соответствуют хоз[яйственному] состоянию страны.

2. При ближайшем ознакомлении выясняется, что существует целая вереница комиссий, работающих параллельно, которые нужно объединить, примерно — Комиссия по языку и словесности.

3. По установлениям II отдела целая вереница секций, а что она из себя представляет? Это, вероятно, схема, за которой нет практического содержания.

4. Во главе комиссий часто названы «директора», почему не председатели?

5. Есть даже «научная канцелярия», что это такое?

6. Управление делами нужно сократить.

7. В смету должны входить только академики и та часть научных сотрудников, которая исключительно работает в научно-исследоват[ельских] учр[еждениях] Академии, не состоя профессором какого-либо учебн[ого] заведения.

Техн[ический] персонал по всей линии должен быть сведен до минимума, под какими бы «титулами» ни назывался.

В недельный срок рассмотреть и с точным расчетом сделать доклад в коллегии Наркомпроса.

Подлинно подписал: *Я. Ряппо*[28]

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 183. Автограф.

№ 158

З ЛИСТА ВУАН ДО НАРКОМА ОСВІТИ УСРР З ПРОХАННЯМ ПЕРЕГЛЯНУТИ РІШЕННЯ РАДНАРКОМУ УКРАЇНИ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ МЕТЕОРОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В РЕСПУБЛІЦІ[29]

*Січень 1922 р.**

В заседании II отдела ВУАН от 30 дек[абря] 1921 г., академик [Б. И.] Срезневский, председатель Геофизического института ВУАН, просил командировать одного из своих сотрудников для переговоров со специалистами метеорологами в Виннице — председателем фирмы С[ельско]хоз[яйственного] комитета Доппельмайером и профессором Даниловым, в целях координации работы по вопросам изучения и предсказания явлений погоды.

Присутствующий на заседании отдела член С[ельско]хоз[яйственного] комитета Данилевский заявил, что Академия не вправе давать такого поручения, так как служба погоды по декрету Украинского Совнаркома предоставляется в исключительное ведение Укрметра, т. е. С[ельско]хоз[яйственного] комитета, и всем прочим учреждениям, в т. ч. и Академии воспрещается как производство предсказаний погоды, так и всякого рода информации по этому вопросу [...]

Академик [Б. И.] Срезневский, находя, что предоставление возможности давать информации и предсказания по вопросам погоды в исключительное ведение С[ельско]х[озяйственного] комитета может привести к нарушению связи Геофиз[ического] ин[ститу]та ВУАН с учреждениями, заинтересованными в получении информации и оказывающими содействие Ин[ститу]ту в деле получения нужных наблюдений, что сделает невозможным продолжение научной и практической работы Ин-[ститу]та [...]

Акад[емик] [Б. И.] Срезневский, имеющий за собой 42 года ученой и практической службы, создавший свою школу метеорологов, стал известен не только в пределах Русских земель, но приобрел почетную известность в Париже, Вене, Берлине, Стокгольме и среди всех вообще специалистов метеорологии.

Ставши во главе метеорологич[еского] учреждения ВУАН, он при-

* Датується за суміжними документами.

влек к участию в работе как местных, так и иногородних выдающихся специалистов [...]

Что касается С[ельско]х[озяйственного] научного комитета, то хотя в составе его имеются, быть может, лица с известными организаторскими способностями, но в нем нет ни одного лица, которое зарекомендовало бы себя какими-либо научными заслугами в области метеорологии, или обладало достаточным практическим опытом в деле крупной метеорологической организации [...]

При таком положении дела ВУАН находит, что в государственных интересах правильной постановки службы погоды являлось бы наиболее целесообразным поручение организации этого дела либо метеорологическим учреждениям Академии, либо лично академику [Б. И.] Срезневскому.

Если бы однако такое решение вопроса почему-либо оказалось невозможным, Академия находит, что воспрещение академическим метеорологическим учреждениям давать информации и предсказания по вопросам погоды, в корне подорвало бы возможность дальнейшей работы Академии, разрушив ее связь с заинтересованными учреждениями и наблюдательными станциями, сделало бы невозможным научную работу известнейшего специалиста, посвятившего значительную часть своей жизни изучению явлений погоды, и подорвало бы научный авторитет Академии, как высшего научного учреждения, ставящего одной из главных своих задач обслуживание практических нужд народнаго хозяйства [...]

Президент Академии академик [Н. П.] *Василенко*
Непременный секретарь [А. Е.] *Крымский*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 193—194. Оригінал. Машинопис.

№ 159

ЗАПИСКА ЗАСТУПНИКА НАРКОМА ОСВІТИ УСРР Я. П. РЯППО ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВПРОФОСВІТИ М. М. ЗОТІНА ПРО ПРИНЦИПИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ВУАН

2 лютого 1922 р.

Предлагаю заняться вопросом Академии наук, ибо в проекте[30] проф[ессора] [А. А.] Янаты[31] все признаки отчаянного кустарничества и очевидного незнакомства с научными работниками Харькова. Тут приведена вереница работников нулевых категорий и просто учителей начальной школы, сотрудников газет и т. д.

Организация работ академического характера в Харькове должна быть проведена на следующих принципах:

1. Работающие в Академии и в ее руководящих отделениях и секциях лица должны быть научными работниками определенных категорий, установленных экспертной комиссией НКПроса.

2. Аспиранты работают на положении, установленном законом и распоряжениями Главпрофобра.

3. Общий контроль и наблюдение за деятельностью, заданиями и темами принадлежит Научному комитету Главпрофобра.

4. Перевод работ Академии наук намечается следующий:

а) I отделение (Историко-филологическое) оставить в Киеве, где имеется наилучшая естественная его база;

б) II отделение (Физико-математическое) частью в Киеве, частью в Харькове, причем выяснить, где количественно и качественно большие силы, в зависимости от чего установить либо отделение, либо филию;

в) III отделение (Социально-экономическое) — перевести в Харьков, где имеются большие марксистские силы;

г) образовать отделение новое (естественно-биологическое) в Харькове, куда привлечь естественников и медиков;

д) образовать отделение с[ельско]хоз[яйственных] знаний (практическое).

5. Применительно этим предложениям расположить: академиков, работников науки V и IV категорий, указав, какие имеются молодые силы из украинцев.

6. При распределении иметь в виду необходимость отдавать максимальное преимущество работникам украинского языка, но в то же время включая крупнейших работников русского языка.

7. Наметить учреждения, содействующие академической работе и здания, подходящие под эту работу.

8. Работа эта поручается тов. [С. Ю.] Семковскому совместно с тов. [М. М.] Зотиным и [Я. П.] Ряппо.

Я. Ряппо

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 244, арк. 216. Автограф.

№ 160

ЛИСТ ВУАН ДО НАРКОМА ОСВІТИ УСРР ПРО СТВОРЕННЯ У КИЄВІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ СЕЙСМІЧНОЇ СТАНЦІЇ ПРИ ВУАН

4 лютого 1922 р.

Дійсний член ВУАН директор Одеської морської обсерваторії і член Міжнароднього сейсмічного комітету О. Я. Орлов увійшов до Академії наук з предложенням перевезти до Києва сейсмометри, які зараз знаходяться в місті Одесі без ужитку, і утворити у Києві **Центральну сейсмічну станцію** * **на Україні** **. Предложення це по дорученню Академії розглянуто було в академічній комісії для дослідів над питаннями геофізики в складі дійсного члена Академії Б. І. Срезневського, як голови, і членів: дійсного члена Академії М. П. Василенка, професорів: [Г. Г.] Де-Метца [32], [Й. Й.] Косоногова, [М. І.] Максимовича [33], при вченому секретарі Половко, і визнано було дуже бажаним і корисним як:

1) з боку **наукового** ** значіння дослідів місячно-сонячного притягнення (фактора припливних хвиль) за допомогою надзвичайно чутких приладів Репсольда, так і

2) з боку **практичного** ** значіння цих спостережень, що мають виявити рівнобіжно з періодичними змінами сили притягнення, повільний рух осувань в долині Дніпра, для чого прилади ці мають бути розташовані в нижньому підвалі Андріївського собору, цієї знаменитої світової пам'ятки роботи Растреллі-молодшого, що знімається на вершку горба, який без сумніву повзе і в майбутньому може розсунутися.

Друга частина приладів — горизонтальні маятники — може вживатися при контролюванні мостових ферм шляхом вимірювання їх вги-

* Далі сейсмічна обсерваторія.
** Підкреслено в документі.

нання в зв'язку з відмовленням і ремонтом багатьох мостів на Україні, зруйнованих за час війни.

Також є необхідним **популяризувати** * нову науку **сейсмології** * [...]

На утворення сейсмічної обсерваторії [34] в Києві треба дивитися, як на справу **наукової чести** * для України, бо це підійме по всіх країнах репутацію Києва як наукового центра. На території б[увшої] Росії функціонують лише дві таких обсерваторії: у Пулкові і в Томську (остання утворена акад. Орловим) [...].

На підставі всього вище наведеного Президія Всеукраїнської Академії наук, згідно з постановою Ради Академії від 30 січня цього, 1922 р. просить:

1) утворити при Всеукр[аїнській] Академії наук у Києві Центральну сейсмічну станцію на Україні;

2) закріпити за Академією наук по її вибору відповідне приміщення для зазначеної станції;

3) утримання станції однести за кошти загальних видатків Академії наук;

4) на видатки по утворенню і відкриттю станції асигнувати додатково в біжучому році, згідно з доданою смітою 224 млн крб.;

5) асигновану суму забронювати безпосередньо за Академією наук у Київському губфінвідділі при найближчих розверстках грошових знаків;

6) про утворення Центральної сейсмічної станції у Києві при Всеукраїнській Академії наук дати Академії наук відповідний наказ.

Голова-президент Академії
академик *Мик. Василенко*
Неодмінний секретар
академик *А. Кримський*
Управитель наукової канцелярії **
Завідуючий II відділом *Вас[иль] Дем'янчук*

Резолюції: ***
т. Ряппо: т. [А. М.] Лобода может дать дополнит. разъяснения. Прошу поближе ознакомиться с этим вопросом. 16 февраля 1922 г.

Научному комитету. Не возражая против перевода и организации станции в Киеве, полагаю однако, что станция может быть совершенно самостоятельным ученым учреждением в ведении Научного комитета. 17.II 1922. *Я. Ряппо.*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 206—206 зв. Оригінал. Машинопис.

---

* Підкреслено в документі.
** Підпис нерозбірливий.
*** Резолюції Г. Ф. Гринька.

№ 161

ЛИСТ ВУАН ДО РАДНАРКОМУ УСРР З КЛОПОТАННЯМ ПРО ПЕРЕДАЧУ ЇЙ ДРУКАРНІ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ

15 лютого 1922 р.

Щоб науково-дослідча праця Всеукраїнської Академії наук могла протікати нормально, для цього потрібно, щоб Академія мала спромогу друкувати свої праці: за останні часи, як фактично, друкування книжок зовсім, або майже зовсім, припинилося, в портфелі Академії назбиралося чимало матеріялів, поданих як од окремих членів Академії та співробітників, так і од її установ. Матеріяли лежать мертвим незужитим капіталом в архіві і паралізують своєю масою дальшу працю окремих одиниць і установ. Тоді як ВУАН, як установі цілком новій, особливо потрібно мати спромогу наглядно раз у раз доказувати всім і кожному, що вона дійсно робить велике й культурно-необхідне діло.

Всеукраїнська Академія наук здавна вже клопочеться перед українською державною владою про те, **щоб у її користування й розпорядження було відпущено одну з київських друкарень** *. Особливо бажано для Академії із-за міркувань, що їх наведено нище, здобути саме друкарню б[увшої] Києво-Печерської лаври [35]. У цьому напрямку Академія й піднімала не раз клопотання, але добитися сприятливого вирішення цієї справи досі їй не пощастило. За цими днями ще, скориставшись з приїзду до Києва уповноваженого для відновлення поліграфічної промисловості на Вкраїні, тов. Нілова **, ВУАН звернулася до нього з проханням підтримати домагання Академії, але здобула рішучу і, мабуть, остаточну відмову: тов. Нілов не став на тую історичну точку погляду, на якій стоїть ВУАН, і уповноважені од ВУАН не змогли переконати його в тому, що суть справи не в тому полягає, які станки — старі чи нові — стоять у приміщенні друкарні, а в самісінькій ідеї історичної преємственности.

Лаврську друкарню засновано в 1610 р., і з цього ж таки року, ось уже на протязі більщ ніж 300 років, вона без перерви випускала величезну кількість друкованого матеріялу. Зараз, оглядаючись на тії 300 років, можна, не прибільшуючи, сказати, що історія просвіти на Вкраїні нерозривно сполучена з історією Лаврської друкарні. На початку XVII ст. тії церковного характеру видання, що їх випускала Лаврська друкарня, мали для того часу цінність надзвичайну, бо ж жаднісінько иншої, окрім церковної, освіти тоді й не було, бо й не треба було, і саме діячі церкви стояли на чолі просвітнього руху взагалі. Та з бігом часу народні потреби в царині освіти міняються, а Лаврська друкарня і далі працює в тому самому дусі, і її діяльність із очевидно і високо корисної — бо такою вона була в XVII і XVIII ст.— робиться щораз менше й менше цінною, і, нарешті, иноді явно шкідливою навіть.

Можна зруйнувати Лаврську друкарню. Це власне й хоче зробити київський поліграфічний відділ. Включити друкарню в трест поліграфічної промисловости з тим, щоб обернути її в склад друкарських матеріялів, що з нього мають постачатися инші друкарні треста,— це визначає зруйнувати Лаврську друкарню і знищити її без жаднісінь-

---

* Підкреслено в документі.
** Ініціали невідомі.

кого сліду. ВУАН не береться судити, наскільки це практично з будь-якою метою обгрунтування і технічно вигідно зруйнувати цілком справну установу. Але Академія не може не вказати на те, що зруйнування Лаврської друкарні для широких мас українського народу це буде зруйнуванням історичного славетного осередку культурного будівництва, зруйнуванням тільки во ім'я руйнування. И Академія вважає за свій обов'язок запропонувати инакше вирішення питання про дальшу долю Лаврської друкарні: нехай осередок освіти залишиться й надалі осередком освіти, та тільки вже не тої, що досі була там панувала, а нової, яка відповідає духові н о в о г о* часу, яка вказує шляхи н о в о г о* будівництва життя, освіти наукової, що науковим шляхом допомагає краще влаштувати життя широких пролетарських мас. Оце й може зробити Всеукр[аїнська] Акад[емія] наук. У своєму відношенні до тов. Нілова Академія була писала: «Лаврську друкарню треба зберегти в цілости, як історичну пам'ятку першорядної ваги, і необхідно зберігти саме в цілости, а не частинами — важно не перенести до музею ті чи инші давні станки, дошки, камені та шрифти, а залишити на місці цілісіньку установу, змінивши тільки її освітнє призначення». На такому саме погляді Академія дозволяє собі настоювати й перед Радою Народних Комісарів УСРР і прохати передати до Академії в користування і розпорядження друкарню б[увшої] Києво-Печерської лаври.

Необхідно ще вказати й на практичний бік справи: при повній відсутности капіталів в Академії, вона позбавлена спромоги піти тим шляхом, який їй вказує поліграфічний Київський відділ, а саме — підшукати собі приміщення, оборудити його та встановити в ньому машини і каси, які Поліграфвідділ готовий оддати в її розпорядження. Для того, щоб оборудити під теперішній час нову друкарню, для цього треба таких великих мільйонів, яких у Академії немає, і яких Раднарком їй не згодиться одпустити. Здобути справну Лаврську друкарню з усіма машинами, касами, шрифтами й иншим оборудженням — це єдиний спосіб наладнати видавничу діяльність Всеукраїнської Академії наук і навіч показати не лише тим республікам, що входять до радянської федерації, але й усьому закордонному світові, те, який-то великий, першорядний новий науковий осередок встиг закластися і укріпитися за чотири роки існування радянської влади.

Голова-президент ВУАН академик *Мик. Василенко*
Неодмінний секретар академик *А. Кримський*
Управитель канцелярії *Вас. Дем'янчук*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 45598, арк. 1. Оригінал, Машинопис.

---

* Розрядка в тексті документа.

№ 162

З ПРОТОКОЛУ ТЕРМІНОВОГО ЗАСІДАННЯ КОЛЕГІЇ НАРКОМОСВІТИ УСРР ПРО СКОРОЧЕННЯ ШТАТІВ ВУАН І ОБ'ЄДНАННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ *

18 лютого 1922 р.

Присутствовали: т. т. Гринько, Храмов, Лобода, Левитский, Соколянский, Дубко, Астерман, Семковский, Гандик, Ряппо, Бутвин.

Слушали:

1. О Всеукраинской Академии наук и объединении научной работы на Украине *(т. Семковский[36])*.

Постановили:

Ввиду образования научно-исследовательских кафедр и намечающегося общего оживления научной деятельности на Украине, в целях устранения излишнего параллелизма в научной работе, установления форм научного общения и внесения большей планомерности, организованности и единства в деятельность научных учреждений на Украине, Коллегия Наркомпроса постановляет:

1. Созвать в течение осени в Киеве Всеукраинский конгресс ученых в составе членов Всеукраинской Академии наук, научно-исследовательских кафедр и других учреждений. Создание организационной комиссии по созыву конгресса, намечание программы работ его, точного состава и пр., равно и плана всей подготовительной работы, поручить Научному комитету, предложить ему в 2-месячный срок представить подробно разработанный проект на утверждение в Коллегию.

2. В целях утверждения Наркомпросом, согласно статуту Всеукраинской Академии наук, представленного ею списка членов, предложить Президиуму Академии в месячный срок представить всех членов Академии в отчет об их работе за последние годы.

3. Ввиду крайней ограниченности государственных средств и необходимости обеспечить Академию твердым бюджетом:

а) произвести дальнейшее сокращение технического персонала Академии наравне со всеми государственными учреждениями;

б) оставить в штатах Академии действительных членов, Президиум и, доведенный до минимума, состав секретариата;

в) в комиссиях, кроме руководителя, каковым должен явиться один из действительных членов, и секретаря — все остальные сотрудники получают оплату либо за заседания, либо за фактически произведенную работу, причем однородные комиссии должны быть слиты;

г) научно-вспомогательные учреждения Академии, которые перейдут на положение научно-исследовательских кафедр, возглавляемых академиками же и с привлечением аспирантов, проводить по сметам научно-исследовательских кафедр.

4. Для скорейшей организации научно-исследовательских кафедр в Киеве и в целях установления более тесной связи Наркомпроса с

---

* Витяг з протоколу, направлений до ВУЦВК.

учеными учреждениями Киева, поручить Научному комитету учредить Киевское бюро Научного комитета во главе с тов. Левитским.

Нарком просвещения *Г. Ф. Гринько*
Секретарь коллегии Наркомпроса

ЦДАВО України, ф. 1, оп. 2, спр. 876, арк. 21—21 зв. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 163

ЛИСТ ВУАН ДО НАРКОМА ОСВІТИ З КЛОПОТАННЯМ ПРО НАДАННЯ КРЕДИТІВ НА 1922 р. У КИЇВСЬКОМУ ГУБФІНВІДДІЛІ

23 лютого 1922 р.

По сміті Академії наук, поданій до Народного комісаріяту освіти 26 січня 1922 р. ч. 38 видатки Академії наук вираховані в 1 млрд на місяць.

Ні в січні місяці, ні в лютому Ак[адемія] наук не одержала на своє утримання від Народного комісаріяту освіти **ще ні одного**[2*] рубля.

Нині, при НЕПі, таке положення ставить Ак[адемію] наук в дуже важкі умови і загрожує розвалом наукової праці, яка з надзвичайними труднощами налагоджується в останній час.

Управа Академії просить:

1. Одчинити якнайшвидче Ак[адемії] наук кредити в Київському губфінвідділі на 1922 р.;

2. На рахунок сміти 1922 р. перечислити на ім'я Ак[адемії] наук у Києві і забронювати за нею на січень — березень 3 млн грошовими знаками.

Голова Управи академик *М. Василенко*
Неодм[інний] секр[етар] академик *А. Кримський*
Зав. фінвідділом[3*]

За діловода *Г. Козловська*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 214. Оригінал. Машинопис.

№ 164

ПРОЕКТ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ХАРКІВСЬКУ ФІЛІЮ ВУАН, РОЗРОБЛЕНОГО НАРКОМАТОМ ОСВІТИ УСРР

Лютий — березень 1922 р.[4*]

1. Філія засновується на підставі положення статуту Академії (див. Кодекс законів про освіту в УСРР).

2. В своїх завданнях та діяльності філія керується статутом Академії, поділяючись на відділи, секції, передбачені статутом.

3. Дійсними членами філії є дійсні члени Академії — академіки, що перебувають у Харкові.

1* Підпис нерозбірливий.
2* Підкреслено в документі.
3* Підпис нерозбірливий.
4* Датується за суміжними документами.

4. Членами філії ex officio з правами дійсних є голови секцій філії.

5. Первісний склад дійсних членів та ex officio затверджується Академією в загальній кількості не менше дев'яти членів.

6. Справами філії керують Рада її та Президія; справами відділів — ради їх та президії, справами секцій — президії їх.

7. На загальних підставах філія подає до Академії наук, для розгляду та затвердження плани своєї діяльності та справоздання.

8. Філія утримується на кошти, асигновані для неї з кредитів Народнього комісаріяту освіти.

Певно: Зав. голов[ною] канц[елярією] НКО *Ридник.*

Заув[аження]. Ряппо *.

1. Если основать филию Академии, то в свернутом виде, т. е. отделения и секции без советов и президиумов.

2. Контроль над работой, планы и задания утверждаются народным комиссаром просвещения через Научный комитет.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 244, арк. 217. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 165

ЗАЯВА ГОЛОВИ ГІДРОЛОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИХ БАГАТСТВ І ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ М. І. МАКСИМОВИЧА ІІ ВІДДІЛУ ВУАН ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ СЕКЦІЇ В СКЛАДІ АКАДЕМІЇ

9 березня 192г р.

Ввиду возникших слухов о намечаемых преобразованиях в составе научных учреждений УАН, касающихся, вероятно, также и Гидрологической секции, считаю долгом сообщить; Гидрологическая секция, возникшая при II отделении УАН по инициативе Комиссии по изучению природных богатств Украины, за три года своей работы настолько развилась, что стала вполне жизнеспособным учреждением, совершенно необходимым при изучении столь важных для жизни и культуры Украины ее водных богатств. Особенно ныне, с выдвинутыми правительством на первую очередь работами по электрификации разных областей Украины, вопрос использования источников гидравлической энергии водных потоков Украины получает тем более важное и особое значение.

Еще недавно и Совнархоз Украины, и Комиссия по электрификации Киевщины, а также и областное губстатбюро, обращались по своим техническим нуждам к Академии наук и были неизменно отсылаемы Академией по всем вопросам, касающимся текучих вод, в Гидрологическую секцию, которая по мере возможности их удовлетворяла. За краткий, сравнительно, 3-летний период своего существования, несмотря на целый ряд крайне неблагоприятных условий, на двукратное переселение из одного помещения в другое, на отсутствие средств на необходимейшие хозяйственные расходы и мн[огое] др[угое], работники секции сумели сохранить все усердие в порученных им и продолжающихся с успехом работах.

За это время, кроме обработки целого ряда материалов, в секции

* Автограф.

состоялось более 30 научных докладов по разным животрепещущим вопросам, как например: о белом угле, о предельных ливнях, об условиях обвалования речных пойм, и мн[огим] др[угим]. Три значительные работы сотрудников секции были напечатаны губстатбюро и губ[ерн-ским] экономическим совещанием. За это же время секцией накоплено, спасено и отчасти разработано много материалов, касающихся режима рек Украины.

Все эти данные об исполненных и продолжающихся мною и моими сотрудниками работах дают мне полное основание ходатайствовать перед II отделением УАН о защите и сохранении Гидрологической секции в составе ученых учреждений Академии наук.

Если же этот вопрос уже разрешен отрицательно, то имею честь ходатайствовать о преобразовании секции в областной отдел Всероссийского гидрологического института, учрежденного с 1921 р. в Петрограде и по уставу своему имеющего задачей собирание и разработку гидрологических материалов по всей территории России и в том числе Украины.

Наконец, если бы и это представилось почему-либо неудобным, то я считал бы необходимым возбудить ходатайство об **учреждении при Академии наук исследовательской кафедры гидрологии, в состав которой могли бы быть переданы все собранные материалы и работы секции со всем составом сотрудников *.**

Голова секции професcор *Н. Максимович*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26247, арк. 2. Оригінал. Машинопис.

№ 166

ЛИСТ АРХЕОЛОГІЧНОГО КОМІТЕТУ ВУАН ДО НАРКОМА ОСВІТИ УСРР ** ІЗ КЛОПОТАННЯМ ПРО ПЕРЕДАЧУ ГРУПИ НАУКОВИХ МУЗЕЇВ У ПІДПОРЯДКУВАННЯ АКАДЕМІЇ

10 березня 1922 р.

Вследствие упразднения и ВУКОПИСа, и Главмузея, двух учреждений, широко понимавших задачи музейного строительства на Украине, и вследствие передачи музеев в ведение Экскурсионно-выставочно-музейного подотдела отдела пропаганды Главполитпросвета, учреждения со специальными заданиями, необходимо разбить существующие на Украине музеи на три категории: на публичные, общепросветительные, предназначенные для посещения возможно широкими массами; на учебные, которые должны обслуживать определенные группы учащихся того или другого учебного заведения, и на научные, предназначенные для собрания и хранения необходимых для научно-исследовательской работы материалов. Археологический комитет ВУАН рассмотрел в заседании своем 10 марта с. г. вопрос о распределении киевских музеев по этим трем категориям и постановил возбудить перед народным комиссаром по просвещению ходатайство о передаче в непосредственное ведение Академии тех художественных, исторических и этнографических музеев Киева, которые по характеру своих собраний относятся к группе научных [37], полагая, что забота об этих музеях по статуту Ака-

* Підкреслено в документі.

** Копію відправлено до Раднаркому та Укрголовпрофосвіти.

демии входит в круг ее обязанностей. В эту группу следует, по мнению Археологического комитета, зачислить:

1) Первый гос[ударственный] музей (б[ывший] городской), в котором собраны имеющие громадную чисто научную ценность археологические, исторические и этнографические материалы; вследствие тесноты помещения коллекции не могут быть целиком выставлены, да и только не слишком значительная их часть представляет интерес для широких масс, посему музей должен будет ограничиться устройством публичных выставок по отдельным специальным вопросам, а главную энергию ему придется сосредоточить на исследовательской работе;

2) Музей им. Б. И. и В. Н. Ханенко, уже переданный в ведение ВУАН;

3) Музей Киевской духовной академии, бесценные исторические и художественные сокровища коего до сих пор, со времени эвакуации Киева по случаю угрожавшей городу от германской армии опасности, стоят упакованные в ящиках; лишь небольшая часть материалов этого богатого музея должна быть выставлена, а все прочее может и должно стать объектом самого пристального изучения со стороны историков, историков искусства и археологов;

4) Музей культа и быта, предполагаемый к немедленному устройству в б[ывших] митрополичьих покоях б[ывшей] К[иево]-П[ечерской] лавры; в этом музее должны быть сосредоточены материалы, хранимые доселе в различных лаврских ризницах и в б[ывшей] церкви Спаса на Берестове, но которым, по чисто научной и худ[ожественной], а вовсе не религиозной ценности, место именно в Гос[ударственном] музее, а не в церквах;

5) Софийский музей, в кот[орый] необходимо передать старинные произведения искусства и документы, хранимые по сю пору в ризнице Киево-Софийского собора, где они почти никому недоступны, несмотря на крупное науч[ное] и худ[ожественное] значение.

Отобранные из прочих киевских ризниц памятники старины и искусства должны быть, по мнению Арх[еографического] ком[итета], переданы в один из трех последних музеев.

Председатель Арх[еологического] ком[итета] ВУАН
академик *Ф. И. Шмит*
Непрем[енный] секр[етарь] ВУАН академик *А. [Е.] Крымский*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 1161, арк. 35—35 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 167

ПОСТАНОВА РАДНАРКОМУ УСРР «ПРО ОБОВ'ЯЗКОВУ БЕЗПЛАТНУ ПРИСИЛКУ УКРАЇНСЬКІЙ АКАДЕМІЇ НАУК ВСІХ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ»

20 березня 1922 р.

В целях сосредоточения в книгохранилище Украинской Академии наук всех выходящих на территории УССР изданий, Совет Народных Комиссаров постановил:

обязать все ведомства, учреждения и издательства, как государственные, так и кооперативные, и частные, пересылать бесплатно Акаде-

мии наук по два экземпляра своих печатных изданий, периодических и повременных.

Зам. Председателя Совета Народных Комиссаров *Мануильский*
Управляющий делами Совнаркома *Солодуб*
Секретарь СНК *Стрелков*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 278. Засвідчена копія. Машинопис; ЗУ УСРР.— 1922.— № 13.— Ст. 222; Культурне будівництво в Українській РСР, 1917—1927.— С. 217.

№ 168

ЛИСТ Д. І. БАГАЛІЯ ДО А. Ю. КРИМСЬКОГО ПРО ВИРІШЕННЯ НКО УСРР ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ЩОДО ВУАН

25 березня 1922 р.

Шановний Агатангел Юхимович!

1. Надсилаю Вам, [П. А.] Тутковському і [Д. О.] Граве виїмку (офіційну) з протоколу Укрглавпрофобру про Вашу позакатегорійну платню з 1-го січня 1922 р.

2. Висловлюю щире побажання, щоб Вас обрали, а Ви не одмовилися од головування в Академії.

3. В сферах Наркомосу [УСРР] були розмови, щоб притягти до президії й П. А. Тутковського (Вашим заступником).

4. Про скорочення штатів і взагалі про відношення до Академії Наркомосу і Укрголовпрофобру Вам буде оповідати П. Н. Лозієв [38] — воно зараз поліпшено і роль [С. Ю.] Семковського в справах Академії була досить гарна.

5. Компроментуюча Академію експедіція проф[есора] Степлецького * була ліквідована мною — про подробиці Вам розкаже П. Н. Л[озієв].

6. Про гроші для Академії Вам докладе теж П. Н. Л[озієв]. Про святкування пам'яти Г. С. Сковороди [39] Н[ародний] Ком[ісаріат освіти] входить з пропозицією до Совнаркому.

7. Коли будете висилати curricula vitae академіків, то укупі з ними вишліть також і оцінку їх праць, зроблену Академією при їх виборах (хоч в виїмках).

8. Про лаврську друкарню Н[ародний] ком[ісаріат освіти] підтримує Ваше прохання. Усього найкращого. Привіт всім, хто згадує мене.

Ваш Дм. Багалій

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 22633, арк. 1. Автограф.

* Про яку експедицію йдеться, встановити не вдалося.

№ 169

ЗВЕРНЕННЯ ГРУПИ АКАДЕМІКІВ ВУАН ДО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОМІТЕТУ СПРИЯННЯ ВЧЕНИМ УКРАЇНИ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ ДРУКОВАНОГО ОРГАНУ АКАДЕМІЇ

5 червня 1922 р.

Академия наук есть научное учреждение, в котором концентрируется научная жизнь страны: как таковое по существу дела, Академия наук должна иметь свой печатный орган «Известия Академии» для опубликования научных работ академиков всех трех отделений.

На необходимость безотлагательного издания такого рода органа, без которого немыслимо само существование Академии, уже неоднократно обращалось внимание в записках по этому поводу в свое время представленных Совнаркому.

Практических результатов ходатайства эти, однако, не получили и II отделение Всеукраинской Академии наук по прежнему лишено возможности печатать научные исследования его сочленов.

Такого рода положение в корне подрывает деятельность Академии, ввиду чего нижеподписавшиеся члены II отделения ВУАН ходатайствуют о предоставлении возможности безотлагательно печатать работы II отделения Всеукр[аинской] Акад[емии] наук в: «Comples Rendues de l'Academie des Sciences de l'Ukraine» (Classe desciencas Physiquél et Mathematiques).

Срочное печатание работ академиков в области точных наук является необходимым уже по одной причине близкого отношения этих наук к технике и практической жизни. Необходимо поэтому немедленно предоставить в распоряжение Академии наук одну из хорошо оборудованных типографий и выдать соответствующую субсидию на издание первых трех текстов «Comples Rendues» в размере не менее 3 млрд руб.

На всей Украине в настоящее время почти нет научных журналов в области точных наук; естественно и необходимо потому основать такого рода издание при Всеукраинской Академии наук.

П. Тутковский, Д. Граве, М. Крылов, Г. Пфейфер

ЦДАВО України, ф. 331, оп. 1, спр. 120, арк. 62. Оригінал. Машинопис.

№ 170

З ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ М. Т. КАЩЕНКА ДО НАРКОМОСУ ПРО СТАН АКЛІМАТИЗАЦІЙНОГО САДУ ВУАН

11 липня 1922 р.

При АН України існує кафедра акліматизації і відповідна інституція — Акліматизаційний сад, яка працює з великою користю для українського народу. Хоч площа саду порівняно з 1921 р. зменшилася, але при теперішніх скрутних зовнішніх умовах, для проведення наукових робіт вона достатня.

Але відношення цієї установи, з одного боку, до Академії, а, з другого, до Бюро дослідних кафедр дуже неясне, а через те і матеріальне становище її зовсім зле. Бюро видає деякі суми, але лише як допомогу на негайні садові праці, щоб спасти сад від руїни. Кошти ж на що-

місячне утримання співробітників не відкіля не видаються і через те наукові роботи дуже обмежені, а господарські справи і діловодство вести зовсім ніколи. Я боюсь, що коли таке становище затягнеться, то продовження акліматизаційних праць стане неможливим. Рахую своїм обов'язком з'ясувати величезне значення цих праць для господарства нашої держави [...]

За цей час проводилось акліматизування біля 200 лікарських рослин, виведено нове культурне поріддя валеріани, яке дає коріння валеріани у 8 разів більше і важче, ніж звичайна валеріана, виведено нові породи персиків та абрикосів, які зимують і рясно плодоносять без будь-якого зимового прикриття; колективною працею співробітників складено «Довідник по лікарських рослинах», написано декілька наукових статей, як наприклад: «Посівні персики та абрикоси Акліматизаційного саду», «Огляд лікарських культур Акліматизаційного саду від 1915 по 1921 рік», «Спробунок збудування кривих вегетацій», «Вплив посухи 1921-го року на рослини Акліматизаційного саду» та ін.

Я певен, що веду діло великої державної вартості. Але продовжувати його надзвичайно важко через голодування моїх співробітників та хронічне некредитування наукових та господарських потреб. Досить сказати, що від серпня 1921 р. і до кінця квітня 1922 р. Акл[іматизаційний] сад не одержав ні однієї копійки.

Прошу об'явити кафедру акліматизування дослідною (якою вона і є по суті), внести моїх співробітників у відповідні планові відомості, або знову внести персональний склад Акліматсаду в штати Академії наук. Цей склад вже двічі був скорочений. Як мінімальний можна залишити в такому складі (крім робітників): помічник директора — 1, наукових співробітників старших — 2, наукових співробітників молодших — 2, хімік-фармацевт — 1, садівників — 2, доглядач — 1, діловод — 1, аспірантів (практикантів) — 4, теслярів — 2.

Акад. Акад[емії] наук України
та директор Акліматиз[аційного] саду *Микола Кащенко*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 244, арк. 256—257 зв. Автограф.

№ 171

ЛИСТ В. О. РОМАНОВСЬКОГО ДО Д. І. БАГАЛІЯ ПРО КОШТИ НА УТРИМАННЯ АРХІВУ ДАВНІХ АКТІВ ПРИ ВУАН

30 жовтня 1922 р.

Глубокоуважаемый Дмитрий Иванович!

Опять я беспокою Вас архивными делами: не знаю, получили ли вы докладную записку, которую Николай Прокофьевич [Василенко] передал Вам через [П. Г.] Клепатского. Составлять ли более подробную историю Центр[ального] архива по документам Археографической комиссии или в этом миновала надобность?

[...] Главархив в 1922 г. внес только одного сотрудника к себе в смету, а Акад[емия] наук совершенно нас игнорирует. Против такой игнорации мы бы не возражали, если бы имели свой бюджет и получали бы деньги. Помните, Дмитрий Иванович, в июле наша смета была утверждена, мы находились в ведении Главарха [40], лишь в научном от-

ношении подчинялись Академии. Если бы это положение закрепить и на 1923 год, ничего лучшего не...ся было бы придумать. Если же мы будем продолжать такое междуведомственное существование, не получая средств ниоткуда, мы умрем бесславной смертью. Неужели суждено погибнуть учреждению, которое (70) лет существовало с пользой для науки? Академия в смету нас не включила, Главарх тоже. Остается один путь — представить самостоятельную смету, которую мы и переслали через Академию. Не знаю, какова будет судьба этой сметы, но одно ясно, что без Вашего содействия, Дмитрий Иванович, б[ывший] Центральный архив (ныне Архив древних актов при ВУАН) погибнет окончательно[41]. Федор Иванович Шмит вероятно будет говорить с Вами о музее Ханенко, который также, как и архив, числится при Академии. Положение архива и музея вполне аналогично — мы предоставлены сами себе и без помощи посторонней просуществовать не можем [...][42]

В заключение сообщаю Вам, что наш архив не бездействует: недавно мы получили архив Браницких, который и разбираем: здесь находятся такие вещи как переписка Сапег (гл[авным] обр[азом] Льва от нач[ала] XVII в.). Если Вам угодно, я пришлю Вам предварительный списочек.

За сим прошу извинения за беспокойство и приношу уверения в совершенной преданности и уважении.

В. Романовский

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 46188. Автограф.

№ 172

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ КОЛЕГІЇ УКРГОЛОВПРОФОСУ НКО УСРР ПРО РОЗФОРМУВАННЯ КОМІТЕТУ ПО ВИДАННЮ ТВОРІВ О. О. ПОТЕБНІ

13 грудня 1922 р.

Слушали:

22. О расформировании Комитета [А.] Потебни (Ряппо).

Постановили:

22.

а) Комитет по изданию сочинений [А.] Потебни расформировать и перевести на положение Комиссии, работающих сдельно;

б) поручить Научному комитету:

1. Назначить председателя Комиссии по изданию сочинений [А.] Потебни.

2. Произвести проверку работы проделанной Комитетом по изданию сочинений [А.] Потебни и разработать проект дальнейшего ведения ее комиссией;

в) сообщить Академии наук:

1. Что комитет по изданию сочинений [А.] Потебни переводится на новые начала работы;

2. Что с 1-го декабря с. г. сотрудники его со штатов снимаются;

3. Что впредь оплата будет производиться в общеустановленном для работников по изданию научных трудов порядке;

г) проект о ликвидации Комитета и переводе сотрудников его на положение работающих сдельно — внести на утверждение СНК.

Секретарь коллегии *Е. Силина*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 453, арк. 57. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 173

З ЗВІТУ Д. І. БАГАЛІЯ НАУКОВОМУ КОМІТЕТУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІТЕТУ ПО ВИДАННЮ ТВОРІВ О. О. ПОТЕБНІ

23 грудня 1922 р.

1. Возникновение комитета: «Положение» о комитете было утверждено 15.09.20 г. По «Положению» комитет в научном отношении находится в ведении Украинской Академии наук и Научного комитета Укрглавпрофобра, а материальные средства для всех его работ отпускаются НКПросом и Всеиздатом. Установлено договорное соглашение, по которому Всеиздат принимает на себя все расходы по технике издания, оплату труда редакторов, переводчиков, а НКО — оплату труда постоянных сотрудников комитета и работу полиграфисток. По декрету СНК УССР от 31.03.22 г. издание полного собрания сочинений А. Потебни принято на государственный счет.

В состав постоянных сотрудников входят 5 человек:

1) председатель, он же и представитель от Украинской Академии наук — акад. Д. И. Багалей;

2) член комитета — ученый представитель НКО — проф. Н. П. Машкин;

3) постоянный член комитета, ученый редактор — проф. П. Г. Риттер;

4) ученый секретарь комитета, руководитель работами полиграфистов и соредактор трудов А. Потебни по языку и этнографии проф. А. В. Ветухов;

5) делопроизводительница и кассир комитета.

Кроме постоянных сотрудников приглашаются консультанты, переводчики, сотрудники-корреспонденты (Крымский А. Е., Срезневский Б. И.).

Первое заседание комитета состоялось 2.10.20 г., где был избран его президиум в составе председателя — акад. Багалея и ученого секретаря — проф. [А.] Ветухова. Затем [комитет] постепенно пополнял состав лицами, в которых была неотложная нужда [...]

Комитет провел более 100 заседаний (протоколы имеются).

Деятельность комитета шла по **трем** * направлениям:

1) забота о выходе в свет приготовленных к печати в предыдущие годы трудов Потебни;

2) подготовка очередных томов;

3) выпущен в 1922 г. бюллетень № 1 «Потебнянского комитета». Подготовлен и сдан в печать 2-й номер. Работа комитета более менее наладилась со средины 1921 г. Огромное количество рукописей, пополненное в 1922 г. поступлениями от наследников [А.] Потебни, было сконцентрировано в едином помещении Центрального исторического

* Підкреслено в документі.

архива и описано (опись рукописей напечатана в «Бюллетене» № 1). В настоящее время продолжается работа палеографистов над крупнейшими рукописями Потебни «О глаголе», «Об ударении».

Все работы, относящиеся к чествованию 30-летнего юбилея Потебни, выполнены.

В настоящее время «Всеиздату» в Одессе сданы в печать 1-е тома сочинений по фольклору и этнографии, из «Записок по русской грамматике» и «Из лекции по теории словесности». Работы комитета ведутся согласно операционному плану. Все работы по подготовке сочинений А. Потебни и его биографии будут закончены через $1^1/_2$—2 года.

Председатель комитета *Дм. Багалей*
Ученый секретарь *А. Ветухов*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 453, арк. 55—55 зв. Автограф Д. І. Багалія.

№ 174

З ЗВІТУ ПРО РОБОТУ КОМІСІЇ ПО ВИВЧЕННЮ ІСТОРІЇ ГРОМАДСЬКИХ ТЕЧІЙ В УКРАЇНІ ЗА 1922 р.

*Грудень 1922 р.**

У звітному році, другому існування комісії [43], з самого початку утворилися дуже несприятливі умови для її роботи. Загальне скорочення штатів, що проводиться в цілій Академії відбилося й на комісії в тому, що в її складі замість 5 платних членів лишився тільки 1. Обмірковуючи нові умови свого існування, невважаючи на невигідне становище, комісія в першому ж засіданні визнала неможливим кинути роботу і [визнала можливим] продовжувати її надалі. В звітному році відбулося 15 засідань комісії, на яких обговорювалися питання, що зв'язані були з біжучою роботою членів комісії, із спеціяльним завданням, яке поставила собі комісія в минулому році — розробленню матеріалів до історії Кирило-Мефодіївського братства, 75-річний ювілей якого припадав на звітний рік. Роботи членів Комісії були продовженням роботи початої в минулому році, а саме:

С. О. Єфремов крім керування роботами комісії в цілому і окремих її членів зокрема, керував описом архіву [Л. О.] Куліша, яким займався О. К. Дорошкевич та П. І. Рулі[н].

П. Я. Стебницький продовжував розробку і упорядкував архівні матеріали Хв. К. Вовка і займався розробкою матеріалів, що стосуються Семена Олейничука (1849 р.).

О. Ю. Гермайзе продовжив збирання матеріалів до історії студентського руху на початку XX в., одержав від двох авторів мемуари щодо студентського руху, а також копіював відозву і інші матеріали тих часів.

С. О. Буда продовжував опис і збирання матеріалів щодо історії українських книжок в справах К[иївського] ценз [урного] комітету [44].

В. В. Міяківський обробляв деякі з зібраних ним матеріалів до історії 60-х років в формі статей і докладів: В. Доманицький — революціонерон ** (для збірника пам'яти Доманицького). Друкування революційних відозв в Печерській лаврі (доклад в [товаристві] Нестора-

* Датується за суміжними документами.
** Так у документі

літописця [45], статтею в «Голосі друку») з часів підготовки польського повстання (стаття). До історії виключення Драгоманова з Київського університету (доклад). Крім того збирав матеріали до історії перебування Драгоманова в Києві.

У звітному році комісія влаштувала прилюдне засідання, присвячене святкуванню 75-річного ювілею Кир[ило]-Мефод[іївського] братства, як першої Української революційної організації; на цьому засіданні було зачитано 6 доповідей: С. О. Єфремова «Ідея федералізму в історії українського руху»; П. Я. Стебницького «Ідеологія Кир[ило]-Мефод[іївського] братства»; Г. П. Житецького «Шевченко-братчик»; О. Ю. Гермайзе «Костомаров і Куліш»; О. О. Буда «Два таємних товариства (петрашевці та кирило-мефодіївці)»; В. В. Міяківський «Братчики в русі 60-х років».

Внаслідок робіт комісії по підготовці докладів до урочистого святкування ювілею Кир[ило]-Меф[одіївського] братства виникла думка видання збірника, в який увійшли б згадані доклади і інші статті і матеріали. Підготовка цього збірника почалася зараз же після урочистого засідання і к кінцю року збірник цей цілком виготовлений і прийнятий до друку. Він міститиме крім докладів ще нові статті: М. Новицького «Шевченко в Петропавловській кріпости», В. Міяківського «М. І. Гулак» та деякі інші матеріали і бібліографію питання.

У вересні звітного року комісія командирувала В. В. Міяківського разом з М. Новицьким до Петрограда для спеціального вивчення справи Кир[ило]-Меф[одіївського] братства. Наслідком командировки з'явилося привезення до Академії нових ненадрукованих матеріалів в справі Кир[ило]-Меф[одіївського] братства [...] У минулому році бібліотека комісії поповнилася книжками до 20 назв. До збірок комісії надійшли рукописні матеріали листування та (...) *В. Антоновича, О. І. Левицького і ціла низка дрібних матеріалів, відозв, листівок тощо.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 6786, арк. 7—9. Оригінал. Рукопис.

№ 175

З ЗВІТУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ ЗООЛОГІВ ПРИ ВУАН У 1922 р.

*Грудень 1922 р.***

При Всеукраинской Академии наук в 1922 г. были созваны две конференции киевских зоологов, труды которых завершились организацией постоянной ассоциации при ВУАН.

Инициатива созыва 1-й конференции принадлежит зоологической секции Физ[ико]-мат[ематического] отделения ВУАН [46], на приглашение которой горячо откликнулись не только киевские зоологи, но, отчасти, и провинциальные. Занятия 1-й конференции продолжались от 3-го апреля по 29-е. Президиум был избран в следующем составе: почетный председатель: акад. Н. Ф. Кащенко; председатель: М. М. Воскобойников; товарищи председателя: проф. И. И. Шмальгаузен, проф.

* В тексті нерозбірливо.
** Датується за суміжними документами.

Д. Е. Белинг и Н. В. Шарлемань; секретари: Н. М. Воскресенский, С. Я. Парамонов, Л. А. Шелюжко.

В работах конференции приняли участие 45 зоологов, среди которых были и приезжие, а также многочисленные гости, в особенности студенты вузов).

На девяти заседаниях конференции, происходивших в помещении Академии, прочитаны 26 докладов [...]

Вторая конференция киевских зоологов работала от 20-го по 30-е октября и имела всего 10 заседаний. Президиум был избран в таком составе: почетный председатель: акад. Н. Ф. Кащенко; председатель: проф. М. М. Воскобойников; товарищи председателя: акад. И. И. Шмальгаузен, Н. В. Шарлемань, В. А. Караваев; секретари: Н. М. Воскресенский, Ф. Г. Добржанский и А. И. Рабинерсон.

Вторая конференция была не менее многолюдной, чем первая. Число приезжих членов еще заметно увеличилось, и весьма интенсивной была также работа энтомологов, так что потребовалось выделить особую секцию энтомологии, которая имела два заседания с пятью докладами. Всего было 10 заседаний и на них прочитан 31 доклад [...]

Председатель совета Ассоциации зоологов
академик *И. Шмальгаузен*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 474—475 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 176

ЗВІДОМЛЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК ЗА 1922 р.

1. Загальні уваги

З кінцем 1922 р. Всеукраїнська Академія наук вступила в 5-й рік свого існування.

В минулому році в житті Академії відбулися великі економічні зміни. З центру вийшов наказ скоротити штати; треба було зменшити цифру співробітників Академії наук з 606 душ на 149. А це на вищій науковій установі, розуміється, відбилося дуже тяжко. І коли, не дивлячись на це, праця Всеукраїнської Академії наук йшла планомірно й успішно, то це доведеться цілком завдячити саме відреченій енергії вчених, які відчували потребу працювати і серед самих наймізерніших умов. Позитивною рисою скорочення штатів були лише ті результати, що платню для співробітників, які залишилися в штаті, стали надсилати з Харкова більш акуратно, ніж то було в минулому році. Платня в минулому році спізнялась вже не на 10 місяців, а лише на 2, на півтора. Та й сама цифра надсилаємої нагороди була значно підвищена в порівнянні з минулою. Звичайно, й тепер місячна платня академічного співробітника неймовірно мала: так, співробітникам найвищої ставки — ординарним академікам виплачували в грудні 1922 р. 45 мільйонів крб. (инакше 2 крб. золотом в місяць), а вся решта наукових співробітників (тим більш технічні співробітники) не одержували й того. Але все-таки навіть і такий тяжкий стан являється блискучим в порівнянні з тим, що було в минулому, 1921 р. [....] Спочатку 1922 р. посаду президента займав академік М. П. Василенко (історик права). В березні

1922 р. згідно з розпорядженням з Харкова акад. Василенко був усунений з посади президента і на його місце було вибрано старенького О. І. Левицького (теж історик права), але він у травні вмер і замість його вибрано й затверджено харківською центральною владою акад. В. І. Липського (ботаник).

[...] З числа 41 академиків 15 жили не в Києві, а в других академічних містах. Тих, що жили в Києві й несли на собі весь тягар академічної організаційної праці, було 26 академиків: 8 по I, 13 по II і 5 по III відділу.

З задоволенням можна констатувати, що цифра спільних зібрань (конференцій), в яких довелося приймати участь цим 26 дійсним академикам, нарешті понизилась в минулому році. Коли в позаминулому році число конференцій було 46, то в минулому лише 30. Пояснюється це тим, що період організаційної праці в молодій Всеукраїнській Академії наук, нарешті, приходить до кінця; органічна ж, спеціяльно наукова праця ведеться здебільшого не на спільних зібраннях, а росподіляється по наукових секціях кожного з трьох відділів, по комісіях, інститутах і багатьох ріжних наукових товариствах, які находяться при Всеукраїнській Академії наук. З дальнішого звідомлення кожного з трьох відділів буде видно, наскільки рясні були в цьому році всякі найможливіші академічні засідання, одкриті для публіки, з самими ріжноманітними рефератами.

II. Спільне зібрання Академії наук

Спільне зібрання, окрім загального керування справами Академії наук, має в своєму віданні всі ті академічні установи, котрі не можуть бути прикріплені до одного якогось відділу, а мають вагу для всіх відділів.

Поміж такими установами дві перебували минулого року в безвихідно лихому становищі. Це — а) Комісія для складання біографічного словника діячів України та б) Комісія для складання енциклопедичного словника. Головою в обох комісіях був П. Я. Стебницький, причому головним редактором для тому «Україна» в енціклопедичному словнику був акад. С. О. Єфремов. Хоч коло обох комісій й групувались першорядні наукові сили, але повний брак коштів для оплати статей призвів до того, що замовлені статті перестали надсилатися, і праця в обох згаданих комісіях полягала вже тільки в тому, щоб підготовлювати реєстри потрібних статей.

Зовсім по-инакшому йшла праця в инших установах, котрі, окрім згаданих, перебувають у віданні Спільного зібрання. Такі успішні установи: а) Всенародня бібліотека; б) музей мистецтв ім. Ханенків; в) Центральний архів давніх актів; г) Археографічна комісія; д) Антропологічно-етнографічний музей ім. Вовка; е) Комісія для краєзнавства [...]

III. Історично-філологічний (Перший) відділ

Особовий склад членів на Історично-філологічному (Першому) відділі Всеукраїнської Академії наук лишився в минулому році майже той самий, що був і попереду. Головою відділу був акад. А. Кримський (обраний 30 березня), секретарем акад. С. Єфремов. Дійсних членів на відділі, себто таких, що перебували в Києві й брали участь у засіданнях та иншій академічній праці, було 10, з них 8 академиків:

М. Біляшевський, С. Єфремов, В. Іконников, А. Кримський, А. Лобода, Ф. Мищенко, О. Новицький та Ф. Шміт і 2 директори Комісій з правами академиків Відділу: проф. О. Грушевський та проф. М. Сумцова (14 вересня), що, живучи в Харкові, хоч і не брав у працях його безпосередньої участи, але був дуже діяльним співробітником академічних виданнів.

Усіх засіданнів Перший відділ одбув минулого року 18. Опріч адміністративних та адміністративно-наукових справ, вперше в минулому році відділ почав на своїх засіданнях переводити іспити на наукові степені. Таких іспитових було минулого року 4 на степень магістра; з них два цілком закінчили всі іспити й дістали наукову степень, решта має докінчити іспити в біжучому році. [...]

Перейдемо коротенько працю поодиноких установ Першого відділу.

«Историческое общество Нестора-летописца». Минулого року закінчило 50 років свого існування та роботи. Головою Товариства був акад. М. Василенко. Заступником голови проф. П. Смирнов, секретарем проф. С. Маслов; членів Товариство на 1 січня 1923 р. мало 208. Минулого року Товариство одбуло 19 наукових засіданнів, на яких прочитано 42 доповіді, присвячених питанням історії, історії письменства, мистецтва, бібліографії та згадкам про тих або инших діячів науки. [...]

Поруч найстаршого наукового Товариства в Києві стоїть наймолодше *Історично-літературне товариство*. Засноване в березні 1922 р. з ініціятиви академічної Комісії для видання пам'яток новітнього письменства, Товариство має на меті об'єднувати дослідників у сфері українського письменства та допомагати їм у роботі спільними порадами, а зокрема, популяризувати серед ширшої публіки останні здобутки в письменстві, що через лихий стан друкарської справи лишаються відомі тільки спеціялістам. Головою Т[оварист]ва був акад С. Єфремов, заступник голови акад. А. Лобода, за секретаря С. Дорошкевич. Товариство зібрало до кінця року 35 членів. За рік (не цілий) своєї діяльности Т[оварист]во одбуло 9 публічних засідань з 23 доповідями, що притягали значне число (часом до 1000 чоловік) слухачів [...]

Засноване в Петербурзі 1921 р. *Товариство прихильників української історії, письменства і мови* в минулому році з успіхом розвивало свою діяльність. За мету собі т[оварист]во поставило дослідити петербурзькі бібліотеки й архіви і використати всі, які там є, українські матеріяли. В минулому році Т[оварист]во увійшло в тісний контакт з Всеукраїнською Академією наук, і вона мала спромогу дати Т[оварист]ву навіть малу матеріяльну допомогу.

На чолі Т[оварист]ва стоїть акад. Вол. Перетц (член Української і Російської Академії наук), тов. голови проф. Лященко А. Я.; обов'язки секретаря виконував проф. Фетісов І. І. Членів т[оварист]во мало 16 (здебільша члени або співробітники Російської Академії наук). Опріч індивідуальної роботи окремих членів, т[оварист]во одбуло 11 публічних засідань, на яких прочитано 19 доповідів на теми з української історії, письменства та мови.

Коли згадані т[оварист]ва служили головним чином для популяризації наукових здобутків перед широкою громадою в публічних засіданнях, то поточна наукова робота провадилася переважно в комісіях, що були, таким чином, робочими лабораторіями Академії.

Усіх комісій при І відділі було в минулому році 17, а саме: 1) постійна Комісія для складання словника української живої мови; 2) Інститут наукової української мови; 3) постійна Комісія історично-гео-

графічного словника української землі; 5)* Етнографічна комісія; 6) Музично етнографічний при ній кабінет; 7) Археологічна секція; 8) Секція мистецтв; 9) Кабінет мистецтва; 10) Софійська комісія; 11) Постійна комісія для видання пам'яток новітнього українського письменства; 12) Комітет для видання творів Ол. Потебні; 13) Комісія для видання творів Т. Шевченка, В. Антоновича, М. Драгоманова та Ів. Франка; 14) Гебраїстично Жидівська історична комісія; 15) Постійна комісія для дослідів над громадськими течіями на Україні; 16) Педагогічна комісія і 17) Комісія для присуду премій на першому відділі.

1. *Постійна комісія для складання словника української мови* в головному лишилася в своєму давнішому складі. Голова комісії академик А. Кримський, керівничий і секретарь В. Ганцов, 4 штатних співробітників (проти 10 в попередньому році) та 5 нештатних (проти 19 попереднього року). Всіх засіданнів мала комісія протягом 1922 р. 32, а поза засіданнями редакційну роботу робили члени-редактори: В. Ганцов, Гр. Голоскевич та М. Грінченко. Комісія далі провадила свою роботу, збираючи словарний матеріял з творів українського письменства (використано понад 35 авторів), з шкільних підручників та безпосередньо з народніх уст. Але зменшення одбилося і на результатах праці. Всіх карток у минулому році здобуто 93 800 проти 112 981 в 1921 р., (з них українсько-російських 38 605 і російсько-українських 55 195), а з попередніми комісія має 641 305 карток (301 249 укр.-рос. та 340 056 рос.-укр.). На жаль, цей величезний картковий матеріял, що в кілька разів переважає всі попередні словарні праці, й досі під спудом; минулий рік так само не наблизив часу його опублікування, як і попередні. Невважаючи на те, що постановою Совнаркому завдання Комісії визнано за «ударне», вона не тільки не мала будь-яких коштів понад звичайне утримання, але й того не діставала повно та регулярно, ділючи в цьому долю всіх академічних установ. Тим часом справа з виданням словників живої української мови (як українсько-російського так і російсько-українського) стоїть цілком реально і могла б доведена бути до краю за якийсь рік часу, коли б задоволено хоч мінімально комісію і дано їй змогу перейти вже до опрацювання зібраного матеріялу [...]

2. *Інститут наукової мови,* що витворився з давніших правописно-термінологичних секцій Академії наук та Наукового товариства, невважаючи на свою голосну назву, найдужче може зазнав на собі скрутних обставин теперішнього життя Академії. Досить сказати, що він має одним-одну штатну посаду філолога-консультанта, яку посідала О. Б. Курило, решта ж співробітників працюють буквально за спасибі, майже нічогісенько не дістаючи за свою роботу. Під головним проводом акад. А. Кримського, як голови інституту, і при участі згаданого філолога-консультанта, Інститут поділявся на два відділи: а) правничий та б) природничий [...]

3. *Постійна комісія для складання історичного словника української мови* в складі директора комісії професора Є. Тимченка, одного штатного і шістьох нештатних співробітників одбула за рік 18 прилюдних засідань, на яких було прочитано 9 наукових доповідів. Поза засіданнями комісія працювала над вибиранням слів з історичних джерел (стародруків і новодруків, рукописів) і вибрано за рік 60 350 карток, а з попередніми комісія має вже 320 тис. карток.

4. Постійна комісія для складання історично-географічного слов-

* Так у тексті. Позиція «4» відсутня.

ника української землі. Директор проф. Ол. Грушевський і 10 нештатних співробітників. За рік комісія мала 20 засідань організаційного та наукового змісту. При комісії засновано семінар по соціяльній історії України. Праця комісії складалася з перегляду джерел для дальшого вибирання карток, з вибирання карток, з сводки відомостей про окремі селища в попередні замітки і нарешті з оброблення тих заміток у статті [...]

5. Етнографічна комісія. Окрім голови акад. А. Лободи, мала 1 штатнього співробітника, але в її праці брало участь більш-менш регулярно 27 осіб. Засіданнів комісії одбулось 27 з 32 доповідями наукового та науково-популярного змісту. Головне завдання комісії полягало в збиранні етнографічного матеріялу та в складанні докладних програм до цього, але разом з тим комісія працювала і над науковою розробкою ріжних наукових питань. Для збирання матеріялу одбувались спеціяльні подорожі (К. Квітка, О. Курило) та використовувались поодинокі люде на місцях. За останній рік здобуто силу нового етнографічного матеріялу з старих і нових записів: В. Грінченка, Пл. Лукашевича та М. Лободовського, А. Кудрицької, Д. Ревуцького, В. Камінського, П. Козицького, Гавриленка, Олексієвої, Пащенка та ин. [...]

6. Музично-етнографічний кабінет в складі керівничого К. Квітки та 6 нештатних співробітників. Розпочавши свою роботу з 10 жовтня 1922 р., кабінет зібрав уже понад 600 народніх мелодій, а його поодинокі співробітники працювали над студіюванням коло музичного архіву Лисенка (К. Квітка: реферат про етнографічну діяльність українського композитора), систематизацією колядок (Д. Ревуцький) і та ин. [...]

7. Археологічна секція. Голова проф. М. Макаренко. Секція одбула 8 засіданнів, з них 6 спільно з секцією мистецтва. Найбільш уваги секція віддала на приготування до наукового конгресу, що мав одбутися в Харкові, й виробила докладну програму участи секції в тому конгресі.

8. *Секція мистецтв.* Голова акад. Ол. Новицький (з 9 жовтня). За минулий рік секція мала 10 засіданнів (з них шість спільно з секцією археологічною), з доповідями з сфери мистецтва. [...]

9. *Кабінет мистецтв.* Голова акад. Ф. Шміт. Кабінет щоденно функціонує для одвідуваннів і служить осередком для всяких зібраннів мистецького характеру, а також місцем, де відбувалися відчити голови акад. Шміта, з історії византійського мистецтва. При кабінеті функціонувала спеціяльна бібліотека з мистецтвознавства.

10. *Софійська комісія.* Працювала до половини минулого року під проводом акад. Ф. І. Шміта, при найближчій участі інж. Іп. Моргилевського та проф. Вол. Пархоменка. Комісія почала була інтенсивну працю над дослідженням цієї надзвичайної пам'ятки давнього українського мистецтва (поміри, студіювання розпису, встановлення первісного архітектурного вигляду, документальна історія). Та за браком матеріяльних засобів, хоч би й мінімальних, на оплату чороробочих, робота мусить припинитися цілком (опріч індивідуальної праці проф. Пархоменка над документальною історією Софії та інж. Моргилевського).

11. *Постійна комісія для видання пам'яток новітнього українського письменства.* Голова комісії акад. С. Єфремов, штатний співробітник і секретар П. Филипович і 8 нештатних співробітників. За рік комісія мала 10 засіданнів, не лічучи вузчих нарад, які одбувались не менше, як один раз на тиждень [...]

12. *Комітет для видання творів Ол. Потебні.* Працює в Харкові і через те не встиг подати докладного звідомлення про свою роботу. Відомо тільки, що протягом 1922 р. комітет видав за допомогою Одеської філії Державного видавництва перший том творів українського мислителя-лінгвиста, що містить монографію «Мисль і язик».

13. *Комісія для видання творів Шевченка, Франка, Антоновича і Драгоманова,* підготовивши до видання дещо з творів названих письменників (найбільше зроблено для підготовки творів Антоновича), в минулому році припинила свою роботу за повним браком коштів та будь-яких видавничих перспектив.

14. *Гебраїстично-жидівська історична комісія.* В комісії по скороченні штатів лишився один тільки співробітник І. Галант, який самотужки працював над збиранням матеріялів до історії жидів на Україні, працюючи по архівах б[увшого] жандармського управління, Київського генерал-губернатора та ин.

15. *Постійна комісія для дослідів над громадськими течіями на Україні.* Голова комісії акад. С. Єфремов, 1 штатний і 3 нештатних членів-співробітників. Засідань одбула комісія 15. Члени комісії працювали далі над упорядкуванням архівних матеріялів Куліша та Ф. Вовка, над опрацюванням матеріялів про студентські рухи та з Київського цензурного комітету. Найбільше уваги звернула комісія на справу Кирило-Методієвського братства, якого 75-ліття припало на минулий рік [...]

16. *Педагогічна комісія.* Голова комісії акад. О. В. Корчак-Чепурківський і два штатних члени-співробітники. Комісія в планах своєї роботи на 1922 р. обхопила була педагогічну справу вельми широко, розбившись на 4 секції: Інститут фізичної культури, Секція для дослідів історії освіти на Україні, Секція трудової освіти та Секція вищої школи. Скорочення штатів комісії, повний брак технічних засобів були звузили зазначені плани, але все ж усі секції опріч останньої, провадили свою роботу, теоретично й практично розроблюючи питання школи та освіти. Прилюдні засідання, яких за рік було упорядженo 5, збирали повнісеньку авдиторію, показуючи, що серед громадянства є великий інтерес до педагогічних питаннів. При комісії працювали оці допомічні установи: анатомо-антропологічний кабінет, фізіолого-хімічна лабораторія, лабораторія фізіології, кабінет гігієни виховання та праці, музей фізичної культури та антрополого-соціологічний кабінет і евгенічне бюро. Усі ці установи переважно обслуговувано силами неплатних співробітників, і розвиткові їх завважає брак коштів на наукову роботу, на технічний персонал та приладдя.

17. *Комісія для присуду премій на історично-філологічному відділі.* Про цю комісію щороку доводиться говорити одне й те саме. Заведена до штатів Академії наук за її заснування, вона одразу зробилась анахронічною установою. На премії нема коштів, бо визначена на них сума — кілька тисяч карб[ованців] — усяку реальну вартість утратила. Звичайно, що наукова продукція, оскільки вона взагалі теперішнього часу можлива, проходить поза комісією, обминає її, і комісія не має змоги справляти своє завдання, сприяючи розвиткові наукових дослідів.

Окремі наукові доручення відділу. Значно в минулому році скорочено й окремі наукові доручення. Співробітників з такими дорученнями було всього тільки 4 (проти 15 в попередньому році) [...]

Підсумовуючи працю Першого відділу в минулому році, мусимо сказати, що вона була, як на тяжкі надзвичайно обставини, все ж занадто показна. З усіх установ відділу тільки одна комісія (Софій-

ська) зломилася під вагою обставин і припинила роботу, та дві не могли працювати технічно (Комісія для видання творів Шевченка, Франка, Антоновича й Драгоманова та Комісія для присуду премії). Решта ж, зведені часто до однієї людини; на скорочення штатів, на невиплату утримання, на злидні одповіли інтенсивною роботою, горами наукового матеріялу в стінах самої Академії, сотнею публічних відчитів та доповідів поза її стінами. І кінчаючи наше звідомлення, можемо тільки побажати, щоб минули швидче ції часи, щоб наука у нас перестала бути, мовляв той, «в положении касательной линии» й здобула умови, за яких дійсно можна б витрачати сили на наукові роботи, а не на саму боротьбу з перешкодами [...]

IV. Природничий (Другий) відділ

Колись II відділ мав 21 установу, тепер у ньому залишилася менша половина, а саме — 10, до того ж з дуже обмеженою кількістю співробітників (26). Залишилися при Академії такі установи:

1) Комісія для вивчування природничих багатств України, що давніш мала численний персонал, а тепер самого тільки секретаря; 2) Геологічний кабінет (1 співр.); 3) Інститут технічної механіки (3 співр.); 4) Комісія вищої математики (1 співр.); 5) Зоологічний кабінет, що раніш звався був Зоологічним музеєм і мав багато співробітників, а тепер — 5; 6) Ботанічний сад (1 співр.); 7) Ботанічний кабінет і гербарій (2 співроб.); 8) Мікробіологічний інститут (5 співр.); 9) Дніпрянська біологічна станція (2 співр.); 10) Музей наочного приладдя для навчання (1 співр.) [...]

Невважаючи на тяжке становище Академії взагалі, та II відділу зокрема, невважаючи на всякі вкорочення штатів, діяльність його продовжувалася. Як і раніш, до відділу вдавалися з проханнями, щоб він вирішив яке-небудь трудне питання, з повідомленнями про відкриття, з проханнями оцінити яку-небудь роботу тощо. Декотрі установи, хоч формально закрилися, проте, й надалі працювали, і праця їхня навіть поширилася, як можна бачити з дальшого. Бюро для добування біологічної літератури з-за кордону та від приватних осіб працює без жодної оплати [...]

У минулому році було всього 13 академиків, у тому числі двоє нештатних. Тут маємо на оці тих академиків, котрі постійно живуть у Києві, бо є й такі, котрі знаходяться поза Києвом (їх семеро). У 1922 р. обрано на академиків: И. И. Косоногова (катедра фізики), він незабаром помер, В. Г. Шапошникова (катедра прикладної хімії), І. І. Шмальгаузена (катедра зоології), останні два поки що нештатні. Вийшов із складу академиків проф. Одеського Університету О. Я. Орлов. Окрім того, до складу II відділу з правами академиків входять 3 директори інститутів. У засіданнях відділу беруть участь ще й голови секцій бувшого Наукового товариства.

Головою II відділу був академик П. А. Тутковський, секретарем академик В. І. Липський. Протягом звідомного року одбулося 23 засідання, в тому числі 3 позачергових. Тільки наприкінці року II відділ зміг розпочати друкування своїх видань; для цього засновано редакційну комісію. З инших фактів одзначу конференцію київських зоологів, що двічи (в березні та в червні) збиралася і постановила утворити Асоціяцію київських зоологів при ВУАН. Одзначу ще один почесний для нашого відділу факт: двох із наших академиків (що перебувають по-

за межами Києва) запрохано прочитати курс лекцій, а саме В. І. Вернадського (що був першим президентом нашої Академії) у Парижі — з хімії живої матерії, а В. О. Кістяківського у Стокгольмі — з фізичної хемії. Третій — А. В. Старков — виїхав із Києва наприкінці літа в командировку закордон (з дозволу Наркомпросу) для перевірки винайденого ним способу муміфікувати тваринні тіла, од людини починаючи.

У командировках були: академики Б. І. Срезневський та М. М. Крилов до Харкова й Петрограда, акад. Ю. В. Пфейфер на Полтавщину, проф. Д. О. Белінг та М. В. Шарлемань до Петрограда на зоологічний з'їзд, крім того Белінг на Волинь і Київщину; В. В. Різниченко до Криму.

Дніпрянську біологічну станцію (що була при Спільному зібранні) переведено до II відділу.

Катедра геології, яку займає академик П. А. Тутковський, має в своєму розпорядженні Геологічний кабінет, за консерватора якого є Хв. М. Полонський. [...] Науково-дослідча діяльність за браком коштів могла виявитися тільки в дуже вкороченому розмірі, бажані екскурсії не могли одбутися. Науково-практична діяльність продовжувалася по-старому, у зв'язку з роботами ріжних установ (Геологічного комітету, С/г наукового комітету, промрозвідки тощо). Науково-просвітня та популяризаційна діяльність також продовжувалася. Продовжувався і мікропалеонтологічний семінар, у якому брало участь 22 слухачів та слухачок. Усім слухачам і крім того 16 студентам акад. П. А. Тутковський дав вказівки, як улітку збірати геологічні та палеонтологічні колекції на місцях, де вони проживають. Крім того, діяльність Геологічного кабінету була зв'язана з діяльністю дослідчої катедри геології у Києві. [...]

Інститут технічної механіки в звідомному році продовжував свою роботу; склад Інституту був такий: директор проф. К. К. Симінський, лаборанти Б. С. Лисін та І. Я. Штаєрман, науковий співробітник Н. М. Волкова і секретар М. И. Яв'яківська. Діяльність цього персоналу виявилася: 1) в наукових працях (між иншим директор винайшов новий прилад для виміру напруги в мостах); 2) в ріжних докладах; 3) в організаційній роботі і 4) в лекторській та видавничій роботі [...]

Катедру чистої математики займав академик Ю. В. Пфейфер. Він-таки головував у комісії вищої математики. Ця комісія мала всього 31 засідання, на яких зроблено * докладів [...]

Щодо *постійної комісії вищої математики,* то вона, крім голови академика Ю. В. Пфейфера, складалася ще з отаких осіб: штатного наукового співробітника М. К. Куренського і нештатних (після вкорочення) проф. [О. П.] Котельнікова, М. А. Бик та секретаря М. И. Яв'яківської [...]

Катедру математичної фізики займав академик М. М. Крилов, що приїхав на це місце тільки в половині червня 1922 р., а тому, не маючи ні певних коштів для катедри, ні потрібного приміщення, ні оборудування для кабінету, ні асистента, він не міг розвинути свою діяльність у належних розмірах. [...]

Ботанічний кабінет та гербарій знаходився у завідуванні академика О. В. Фоміна. Виникши на прикінці 1921-го року, він став організуватися тільки в 1922 р., коли дістав приміщення. Перш за все розпоча-

---

* Так у тексті.

то складати гербарій, в основу якого покладено гербарій ботаника П. В. Сюзева, зібраний у Галичині під час війни, де збирач був офіцером. До цього маленького гербарія поволі прилучувано колекції, що їх зібрали С. І. Єгорова, Д. К. Зеров та П. Ф. Оксіюк (переважно з київських околиць), отже, на початкові 1922 р. гербарій містив у собі вже щось із 600 гербарних аркушів. Коштів ані на екскурсії, ані на купівлю не було, тим то гербарій доповнювано найбільше ріжними пожертвами [...] Отже на початку 1923 р. в гербарії було вже щось із 4500 гербарних аркушів [...]

Катедру сільськогосподарської біології займав академик Є. П. Вотчал. Вважаючи на брак необхідних коштів для організації лабораторії в Академії, академик Є. П. Вотчал продовжував працювати в Політехнічному інституті, де він професор на своїй давно влаштованій та оборудованій лабораторії [...]

Катедру прикладної фізики займав академик Б. І. Срезневський, який заразом головував у Фізично-географічному інституті, Комісії для питаннів геофізики та метеорологічній обсерваторії. У цих установах зосереджувалася його діяльність. Але, як згадано вище, перші дві установи од 1-го березня позбавлено коштів, одержуваних од Академії, хоч праця і продовжувалася. Комісія мала протягом року 9 засіданнів, на яких, крім організаційних питаннів, розглядувано та обговорювано доклади проф. Артем'євського, [Є. П.] Вотчала, [Г. Г.] Де-Метца, [И. И.] Косоногова, [Є. В.] Опокова, [О. Я.] Орлова, [Б. І.] Срезневського, співробітників Кучина та Лапинського, брала участь ціла низка ще инших осіб. Що до Фізично-географічного інституту, то сліди його праць можна бачити в численних рисунках, (О. П. Нічкевич), опрацюванні температури грунту для Києва (М. І. Баранова), багаторічних висновках для снігової поволоки та ин. метеорологічних елементів по 1922 р. включно. Частину цих висновків надруковано в українському перекладі підручника метеорології Вебера. Чималу частину часу присвячено дослідам над посухами України, причому кошти на цю роботу дав Цукротрест [...]

Катедра народнього здоров'я, гігієни та санітарії, яку займає академик О. В. Корчак-Чепурківський, повстала власне в 1922 р., бо проф. Д. К. Заболотний, обраний на катедру експериментальної медицини та епідеміології, яка існувала раніш, ще не приїхав із Петрограда. Коли до цього додати, що через укорочення штатів, робота обох катедр зовсім припинялася, то буде ясно, що все зроблене — то діло лиш обох академиків та їх добровільних співробітників [...]

Катедру зоології займає академик І. І. Шмальгаузен. Вважаючи на те, що його призначено лиш улітку 1922 р. і ні лабораторії, ні співробітників у нього тим часом нема, то звідомлення зводиться до його особистих праць, які являють собою почасти продовження колишніх експериментальних дослідів, почасти захоплюють нову область у порівняльній ембріології [...]

Зоологічний кабінет (колишній музей) після вкорочення штатів має тільки 5 співробітників, включаючи директора кабінету академика М. Т. Кащенка: консерватор та вчений спеціяліст М. В. Шарлемань, вчені спеціялісти В. О. Караваєв, І. І. Клодницький, С. Я. Парамонов та вчений співробітник М. Л. Щербина і постійні співробітники: [В. В.] Совинський, [Ф. Г.] Добржанський, [Л. А.] Шелюжко та [О. Б.] Кістяківський.

Невважаючи на значне вкорочення штатів, робота провадилася по-старому, колекції доповнювалися, в праці брали участь не тільки

штатні, а й нештатні. Значно збільшилася орнітологічна колекція (не менш од 1500 екз., переважно з Київщини) в обмін од київського Пролетарського музею. Крім того ціла низка осіб передала невеличкі колекції (М. Шарлемань, М. Щербина, О. Кістяківський, Л. Портенко). Значно збільшилася колекція метеликів, що їх збирали І. В. Ліндеман (2 шаховки) та В. В. Совинський (понад 1000 екз.) Колекція жуків збільшилася збірками В. М. Лучника (більш од 50 коробок) та В. В. Совинського (1160 екз.), а також азіятськими та африканськими жуками В. О. Караваєва [...]

Катедру прикладної хімії займав академик Б. Шапошников, обраний лише у червні 1922 р. Тому, що він підробляв у власній хімічній лабораторії при Політехнічному інституті [...]

Акліматизаційний сад. Директором його є академик М. Т. Кащенко. Якщо переглядати звідомлення за останні роки, то легко помітити, що матеріяльне становище Акліматизаційного саду щороку дедалі, то все більше погіршувалося. Особовий склад саду не раз укорочувано і, нарешті, всіх його співробітників переведено до категорії позаштатних. Частина їх припинила роботу зовсім, а решта працювала не так пильно, бо треба було якось заробляти на прожиток. У звідомному, 1922 р. продовжували більше-менше працювати: наукові співробітники Д. П. Лук'янов та С. А. Рябова, садівник С. Д. Лубкін та практиканти С. М. Сенінська, Е. А. Рябова, М. В. Фаворський і В. І. Дю-Вернуа.

Тому що в осени 1921 р. найстаріша (та найкраща) частина Акліматизаційного саду одійшла до політехнікуму, то на новому місці на Дорогожицькій вул. (№ 45) багато довелося заводити спочатку. Хоч при надзвичайно вбогих коштах було дуже тяжко, проте все-таки врешті пощастило це зробити [...]

Катедру хімії займав академик В. О. Плотников, він таки головував у комісії для вивчення будови атому. Ця комісія існувала до березня 1922 р. [...]

На прилюдних засіданнях дослідчої катедри хімії під головуванням В. О. Плотникова зробили доклади В. С. Фінкельштейн, М. О. Рабинович, П. З. Фішер, І. Я. Штрум і М. О. Прилежаєв [...]

Ботанічний сад, на чолі якого стоїть академик В. І. Липський, досі не здобувши давно очікуваної ділянки землі, мусів був обмежитися науковими роботами. При цьому треба сказати, що після вкорочення штатів у ньому залишився тільки один науковий співробітник — Є. І. Бордзіловський [...]

Мікробіологічний інститут, директором якого є професор Хв. З. Омельченко, в 1922 р. закінчив трьохріччя свого існування. Давніша його діяльність була виключно наукова, а тепер інститут нерідко виконував практичні завдання, аналізуючи заразу хвороб під мікроскопом та иншими способами. У цьому році в інституті засновано новий відділ — експериментальної біопсихології, завідувати яким запропоновано професорові О. І. Сковороді-Зачиняєву. І взагалі наприкінці року виникла думка — поширити план та програму робіт і навіть змінити трохи назву інституту. Року 1922 Мікробіологічний інститут перебував в тісному зв'язку з Ветеринарно-зоотехнічним інститутом та медінститутом і в його приміщенні відбувалися лекції та демонстрації з ріжних галузів мікробіології, паталогічної фізіології і шкіряних хвороб.

Наукова діяльність Мікробіологічного інституту складалася з наукової діяльности самого директора та його двох наукових співробіт-

ників, обраних у 1922 р., професорів А. М. Тижненка та О. І. Сковороди-Зачиняєва. [...]

Геометричний інститут, директором якого був проф. М. О. Столяров, спочатку року пережив укорочення штатів так, що залишився один директор. Після того Спільне зібрання постановило клопотатися, щоб Геометричний інститут було віднесено до дослідчих катедр, але цього не зроблено. Отже, і директор опинивсь поза штатом і платні не одержував [...]

Комісія для вивчення природних багатств України, що раніш мала численний персонал, звелася тепер до одного секретаря. Головував у ній акад. П. А. Тутковський, секретарював В. В. Різниченко. Звідомлення все-таки подано од секції гідрологічної.

Завдачі гідрологічної секції — виучування та оцінка водяного багатства України,— а остаточна завдача є доцільна організація всього водного господарства України, як для меліорації землі, так і для допомоги сільському господарству, а також для використання водних артерій, для плавби по річках та для використання дешевої водної енергії — «білого вугілля». Багато робіт почато і зроблено досить за ці три роки, але раптове березневе вкорочення перервало працю; вона продовжувалася якийсь час, а потім поволі завмерла [...]

Дніпрянська біологічна станція (у Старосіллі, Чернігівщина, Остер пов., за 18 верстов од Києва) перейшла до завідування II відділу тільки в минулому 1922 р. Спочатку штат її становив семеро чоловіка, в тому числі і директор її проф. Д. О. Белінг, але потім, після загального вкорочення штатів, залишилося два чоловіка, проф. Белінг, як завід[увач] станцією (в званні вченого спеціяліста) та завід[увач] господарством П. А. Сіверцов. Власного приміщення станція не має, а міститься в домі старосільського лісничого (Остерський повіт на Чернигівщині) П. А. Сіверцова, що ласкаво дав дві кімнати. Отут працюють приїжджі на який час зоологи та ботаніки. Станція має ще приміщення (будинок) на Трухановому острові, але будинок той зіпсувавсь і чималу частину його майна розкрадено. Станція двічи клопоталася про те, щоб їй дали місце та будівельного матеріялу, але поки що без результату. У місті станція має тимчасовий притулок у зоологічному кабінеті ВУАН [...]

V. Соціяльно-економічний (Третій) відділ

Головою відділу в 1922 р. був О. І. Левицький, який перебував у командировці на Полтавщині аж до самої своєї смерті — 9 травня минулого року. Обов'язки голови відділу виконував акад. Р. М. Орженцький до кінця падолиста, коли на голову відділу обрано акад. М. П. Василенка. Секретарем відділу був акад. М. В. Птуха.

Протягом 1922 р. одбулися такі зміни в складі відділу: понесено тяжку втрату — помер 9 травня голова відділу, голова-президент Академії наук,— акад О. І. Левицький; з початку березня обрано академиком на катедру філософії права проф. О. М. Гілярова. Дійсних членів на відділі було 6, а саме академики: М. П. Василенко, К. Г. Воблий, О. М. Гіляров, О. І. Левицький, Р. М. Орженцький, і М. В. Птуха.

Всіх засідань Соціяльно-економічний відділ одбув минулого року 17, з них 2 — для заслухання отаких наукових докладів:

1) акад. К. Г. Воблий «Економічні зносини Польщі, України та Росії»; 2) акад. М. В. Птуха «Перші таблиці смертности для України 1896—1897 рр.» [...]

Відносно наукової роботи всіх установ відділу не можна не підкреслити, що праця дуже гальмується надзвичайним укороченням штатів, переведеним у лютому 1922 р. Замість 40 штатних посад відділ має тепер в своєму розпорядженню всього 7. Щоправда, старі співробітники, а почасти і нові наукові сили, які дедалі, то більш гуртуються коло Академії, продовжували і без жодної винагороди віддавати свій час та сили науковій роботі в Академії. Все-таки скрутні і иноді катастрофічні матеріяльні умови життя київського інтелігента частенько перемагали добру волю та охоту до наукової роботи, а нечуване вкорочення штатів молодших наукових робітників не могло не відбитися негативно на роботі всіх установ відділу в 1922 р.

Комісія для виучування народнього (звичаєвого) права. [...] Тепер комісія складається: з 2 штатних членів — керівничого над справами А. Е. Кристера та наукового співробітника В. С. Назимова; шести постійних та 16 позаштатних.

II. Діяльність комісії. Діяльність комісії йшла двома шляхами: у пленумі та в підкомісіях.

Діяльність пленуму. Відбулося на протязі 1922 р. 49 загальних засідань комісій, у яких брали участь штатні постійні та позаштатні співробітники. Загальні засідання характером праці та змістом поділилися на організаційні і виключно наукові [...]

Діяльність підкомісій. У минулому році існували такі підкомісії: 1) для складання бібліографічного покажчика літератури звичаєвого права України; 2) для збирання та досліджування матеріялів щодо звичаєвого права України та 3) для виучування норм сучасного народнього права в нарсудах Киева. Комісія ухвалила скласти ці підкомісії для більшої раціоналізації праць.

1. Перша підкомісія працювала під керуванням А. Е. Кристера при секретареві В. А. Камінському. Відбулося 17 засідань. На засіданнях вирішалися організаційні питання та підраховувалися наслідки праць окремих співробітників підкомісії. Продовжуючи збирати бібліографічні матеріяли шляхом переглядання відповідних питань, підкомісія працювала над обробленням покажчика; з карток, яких зібрано комісією вже щось із 5200, відокремлено ті, котрі безпосередньо торкаються звичаєвого права України. Їх принято, як матеріял для покажчика, і тому ці картки систематизовано та абетизовано. Тепер цей матеріял виготувано уже до друку, і комісія рахує його першим виданням у рукопису для свого майбутнього покажчика; але це не припиняє збирання та перевірки матеріялів для покажчика в ріжних книгозбірнях, закордонних виданнях наукових товариств шляхом листування з окремими дослідувачами та инакшим способом. Підкомісія вважала, що майбутня праця над українським звичаєвим правом залежатиме від повноти та науковости покажчика [...]

2. Комісія для виучування західньоруського та українського права. Загальна робота комісії. Як і минулого року комісія збиралася щотижня, по четвергах, на засідання. На цих засіданнях члени комісії доповідали про свою працю над дорученими їм завдачами розробляти те чи инше питання з історії західньоруського та українського права. Дехто з членів комісії написав досліди та розвідки, які читалися на засіданнях. З приводу цих докладів на засіданнях комісії велися під загальним керівництвом голови комісії М. П. Василенка дискусії, намічалися шляхи майбутньої праці членів комісії і робилися поради, як їх виправити.

Особовий склад комісії: в особовому складі комісії від-

булися протягом 1922 р. такі зміни: згідно з укороченням штатів Академії в березні 1922 р. у комісії, крім голови, лишився тільки один штатний науковий співробітник. Таким співробітником було обрано Л. О. Окиншевича. Решта членів залишилися нештатними науковими співробітниками [...]

Демографічний інститут. З початку 1922 р. Інститут працював в складі: директора акад. М. В. Птухи, пом. керівничого над працями І. Ю. Тренін-Петушкова, двох старших статистиків І. І. Попова та П. І. Пустохода і двох статистиків Ю. О. Корчак-Чепурківського і О. П. Підгорної. За січень і лютий співробітники інституту зробили та опрацювали статистичні матеріяли, які після наукової обробки могли б придатися для порівняльного студіювання смертности на Україні. Ю. О. Корчак-Чепурківський має спеціяльне завдання, а саме — дослідити смертність по містах і селах України; П. І. Пустоход — вистежити природній рух населення України і науково обробити статистичні матеріяли за 20 років (з 1891 по 1910).

31 березня 1922 р. в інституті, крім його директора, залишився тільки один штатний співробітник П. І. Пустоход. Хоча як Ю. О. Корчак-Чепурківський і І. І. Попов продовжували свою роботу в інституті, проте вона все-таки гальмувалася таким становищем [...]

Статистично-економічний семінар. Організований у жовтні 1921 р. при Академії наук статистично-економічний семінар під керівництвом акад. Р. М. Орженцького поділяється на дві секції: 1) теоретичної статистики і 2) теоретичної економії. Члени Статистичної секції збиралися щотижня [...]

Наприкінці 1922 р. кількість учасників семінару з статистичного відділу значно зменшилася і в роботах секції брали участь тільки такі особи: 1) М. С. Абрамович; 2) М. Б. Гешевич; 3) А. І. Гольштейн; 4) Д. М. Бернштейн; 5) Г. І. Кочанов; 6) Ю. О. Корчак-Чепурківський; 7) С. Н. Телешевський; 8) М. М. Трацевський і 9) М. Р. Ходос.

У роботах економічної секції виділено два питання: 1) студії над первісним суспільством і 2) розбір та критика «Основ» Рикардо [...]

6. Семінар для вивчування цівільного та народного права. Заснований 1921 р. семінар працював у складі: професорів В. І. Синайського та А. Е. Кристера як керівничих над окремими галузями цівільного права, старшої групи— Я. З. Хайтевича, П. К. Бонташа, В. К. Дроннікова і М. Шуміліна та І. В. Васильєва і молодшої групи — Р. Н. Бородянської і А. В. Фалькович, П. І. Бернфельда і Ф. Н. Никифоренка.

Найбільшу увагу присвячувано з'ясуванню основних методологічних проблем соціяльних наук, характеру наукового пізнання взагалі і юридичного методу та пізнання зокрема. Також постановлено проблеми класифікації юридичних наук і відношення правознавства до соціології та психології.

Крім того з старшою групою семінаристів проваджено студії над питаннями загальної частини цівільного права з читанням пам'ятників, інтерпретацією та з'ясуванням їх відношення до сучасного права. Кожен інститут розглядувано в світлі аналогії свійського та чужого права: німецького, французького, швейцарського, австрійського, англійського [...]

7. Товариство економістів. Склад товариства на січень 1922 р. До січня 1922 р. загальне число членів товариства становило 127 чоловік: дійсних членів товариства 110, 5 членів співробітників і 12 кореспондентів. Загальне зібрання товариства 3 березня 1922 р. обрало собі

президію в складі: голова Р. М. Орженцький, заступник голови проф. С. Ф. Іванов, члени М. А. Хотовицький і П. Я. Стебницький. У склад президії ввійшли також усі голови секції. З м і н и в товаристві за 1922 р. Загальні секційні зібрання обрали на голів секції: кооперативної — акад. К. Г. Воблого, прикладної економії — проф. Л. М. Яснопольського, на тов. голови С. М. Вінокура; у статистичній секції обрано на голову акад. М. В. Птуху, на членів проф. Є. Є. Слуцького і І. Ю. Треніна-Петушкова; на секретаря Ю. О. Корчак-Чепурківського.

Протягом 1922 р. до складу членів т[оварист]ва вступили 12 чоловік: 10 чоловік, як дійсні члени; один — член-кореспондент і один — член-співробітник. Отже, в січневі 1923 р. число членів т[оварист]ва дорівнювало 139 чоловікам [...]

8. *Товариство правників.* 1. Персональний склад. В минулому році — другому свого існування — т[оварист]во зазнало тяжкої втрати — помер перший голова т[оварист]ва акад. О. І. Левицький. Пам'яти небіжчика було присвячено прилюдне засідання т[оварист]ва вкупі з комісією для виучування народнього права. Померли також і дійсні члени М. І. Радченко та Д. А. Капнік. Проф. В. І. Синайський, за від'їздом за кордон склав уповноваження заступника голови. Тепер президія складається з оцих осіб: голова акад. М. П. Василенко, заступн. голови проф. А. Е. Кристер, тов. голови проф. О. С. Грушевський і секретар Б. О. Язловський: діловод М. І. Андрієнко. Дійсних членів т[оварист]ва 45, почесних членів і співробітників нема [...]

Всеукраїнська Академія наук. Звідомлення за 1922 рік.— Прага, 1925.

№ 177

ЗВІТ Ф. І. ШМІТА НЕОДМІННОМУ СЕКРЕТАРЕВІ ВУАН ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ВІДРЯДЖЕННЯ ЗА ДОРУЧЕННЯМ СПІЛЬНОГО ЗІБРАННЯ ДО НАРКОМОСУ УСРР

1 лютого 1923 р.

Во время пребывания моего в Харькове 24—31 января с. г. я имел случай докладывать о нескольких порученных мне академических делах наркому по просвещению тов. [В. П.] Затонскому[50] и предглавпрофобру тов. [Я. П.] Ряппо.

1. Тов. Затонский и Ряппо обещали повысить отпускаемую на хоз[яйственные] и операционные расходы сумму, и тов. [Я. П.] Ряппо при мне отдал председателю Научного комитета тов. [С. Ю.] Семковскому распоряжение в этом смысле.

2. По вопросу о допустимости частных заказов в академической типографии, вопрос о коих обсуждается в УЭС, тов. [В. П.] Затонский и [Я. П.] Ряппо, ссылаясь на мнение тов. [Я. Б.] Гамарника, высказались отрицательно и даже не приняли копий академического ходатайства.

3. Относительно получения от Госиздата причитающихся на академич[еское] издательство 10 тыс. руб. тов. [Я. П.] Ряппо высказался весьма пессимистически, заявив, что у Госиздата средств не имеется.

4. На мое возражение, что при таких условиях ожидать от ВУАН печатной продуктивности *, конечно, не приходится, мне было указано,

* Так у тексті. Потрібно: «продукции».

что академич[еская] типография вовсе не лишается права исполнять ведомственные заказы и работать, например, для Госиздата, который является органом Наркомпроса.

5. Говоря о деятельности ВУАН в целом, тов. [Я. П.] Ряппо выразился неодобрительно; по его мнению ВУАН необходимо реорганизовать «по линии растворения в научно-исследовательских кафедрах»; еще до приема у тов. [Я. П.] Ряппо именно о таком «настроении» меня предупреждал академик Д. И. Багалий.

6. По собственному почину я в беседе с тов. [В. П.] Затонским, а потом в разговоре с Д. И. Багалием, поднял вопрос о получаемом академическими работниками содержании. Тов. [В. П.] Затонский не хотел верить моим цифрам, находя, что несколько десятков тысяч руб., как месячное жалование для академиков, совершенно недостаточны. Тов. [Я. П.] Ряппо тут же сообщил количество отпускаемых тарифных единиц, причем данные тов. [Я. П.] Ряппо резко расходились с моими. Академик Д. И. Багалий точно также не хотел верить моим цифрам и дал практический совет протестовать против недостаточного отпуска средств на личный состав, заявляя, что ВУАН сама виновата в том, что не получает, что ей причитается, так как не протестует каждый раз, а молча мирится с практикою.

Академик *Федор [Шмит]*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 12812, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 178

ЦИРКУЛЯРНИЙ ЛИСТ ГОЛОВИ РАДНАРКОМУ УСРР ТА ВИКОНУЮЧОГО ОБОВ'ЯЗКИ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УСРР ДО ГУБЕРНСЬКИХ ВИКОНАВЧИХ КОМІТЕТІВ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПІДТРИМКИ НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ

11 травня 1923 р.

Интересы советского строительства требуют принять самые решительные меры для сохранения научных сил страны. Бережное отношение к научным работникам, проделывающим в неслыханно тяжелых условиях огромную работу, направленную к возрождению хозяйства, поднятию культуры и науки советских республик, сохранению здоровья и жизни населения, созданию новых кадров научных работников,— является одною из наиболее важных обязанностей органов советской власти на местах.

Между тем, по поступившим сведениям, во многих местах совершенно не учитывается необходимость поддержки научных работников, которые продолжают подвергаться выселениям, обложениям в размерах, превышающих их заработок, уплотнениям, конфискации мебели и т. п. Такого рода действия местных органов и учреждений наносят значительный ущерб советским республикам и являются совершенно недопустимыми.

Для устранения подобного рода ненормальностей в дальнейшем предлагается:

1. Приравнять к индустриальным рабочим научных работников, зарегистрированных во Всеукраинском комитете содействия ученым и его местных органах, в отношении квартирной платы и оплаты комму-

нальных услуг, распространив на них все льготы и преимущества, предоставленные местными Советами и исполнительными комитетами рабочим.

2. Отменить для вышеуказанных научных работников все дополнительные обложения в области оплаты коммунальных услуг и квартирной платы, установленные обязательными постановлениями местных исполкомов в отношении лишь свободных профессий.

3. Забронировать за ними находящиеся ныне в их распоряжении специальные комнаты для работы (рабочие кабинеты) без особой дополнительной оплаты.

4. Не допускать ни в коем случае уплотнения научных работников ниже установленной для них жилищной нормы.

5. Избегать всячески выселений научных работников в административном порядке, прибегая к ним исключительно в случаях крайней необходимости и точно соблюдая установленный законом порядок административного выселения в смысле предоставления равноценного помещения, перевозочных средств и т. п.

6. Запретить какое бы то ни было изъятие у научных работников мебели, приобретенной их личным трудом и находящейся в их пользовании.

7. Вдов научных работников, зарегистрированных во Всеукраинском комитете содействия ученым и его местных органах, в отношении квартирной платы и оплаты коммунальных услуг, приравнять к инвалидам.

О всех предпринятых мероприятиях донести в Совнарком, Наркомвнудел и Всеукраинский комитет содействия ученым.

Председатель Совнаркома *[Х.] Раковский*
Врид Наркомвнудел *Черлюнчакевич*

ЦДАВО України, ф. 331, оп. 1, спр. 22, арк. 158. Копія. Рукопис.

№ 179

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА УКРАЇНСЬКОЇ РАДИ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА РАДНАРКОМУ УСРР ПРО ВИЛУЧЕННЯ З ПІДПОРЯДКУВАННЯ ВУАН ДРУКАРНІ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ

11 травня 1923 р.

На основании постановления УЭС от 22.IX.22 г. за № 103/145 типография быв[шей] Киево-Печ[ерской] лавры с 29.IX.22 г. была передана в ведение и эксплуатацию АН для удовлетворения нужд последней в печатании своих трудов.

Характеристика деятельности предприятия за истекший период установленная ревизией Киевского губгосконтроля (акт от 21.IV с. г. № 1269), сводится к следующему:

25.X.22 г., т. е. менее, чем месяц после получения типографии, АН заключила договор с неким гр. Балицким, по которому последний получил формальное управление типографией и фактически свободно распоряжался ее имуществом и руководил работой по своему усмотрению.

Согласно договору, заключенному на 5 лет, гр. Балицкий обязался бесплатно печатать для Академии 10 печатных листов ежемесячно и помимо того, передавать ей 50 % возможных прибылей.

Указанные условия управления типографией фактически не были исполнены. Так, за полгода для АН были напечатаны бланки объявлений, билеты — всего на сумму 300 руб. в то время, как скопившиеся рукописи научных трудов остаются ненапечатанными.

Вместе с тем значительные печатные работы для нужд АН («Словник «Курило» — 3 тыс. экз. и 9½ печ[атных] листов и «Записки историко-филолог[ического] факультета» — 1200 экз. из 3 печ[атных] листов) исполняются предприятиями треста Киевпечать.

Далее, наиболее ценное и хорошо оборудованное хромолитографическое отделение типографии оставалось совершенно неиспользованным.

Таким образом, из изложенного явствует, что типография не была использована для нужд АН в согласии с указанным постановлением УЭС.

Дальнейший анализ данных о работе предприятия убеждает, однако, и в том, что оборудование его вообще было использовано в крайне незначительных размерах (учитывая заказы со стороны).

Так, с октября 1922 г. типографией получено за исполненные заказы всего 15 719 руб., в то время как зарплата за этот же период составила 84 241 руб., т. е. в 5½ раза большую сумму, недостававшие средства были получены в результате реализации старой продукции (виды гор[ода] Киева и пр.) и материалов.

Оборудование типографии используется лишь в незначительном размере: из 7 исправных печатных машин работают 3, но и они нагружены только в размере 23 %.

В заключение необходимо отметить, что АН со своей стороны не приняла никаких мер к поднятию деят[ельности] типографии и к принуждению т. Балицкого к исполнению принятых им на себя обязательств. И только 20.II с. г. АН указала своему контрагенту на ненормальность положения, не приняв никаких конкретных мер к устранению всех дефектов.

В виду изложенного Президиум УСНХ считает необходимым:

1) предложить АН расторгнуть свой договор с гр. Балицким;

2) изъять из ведения АН типографию б[ывшей] лавры в части, представляющей производственную ценность, оставив за АН все, что имеет историческое значение;

3) передать типографию в части имеющей производственное значение, тресту Киевпечать.

Зам. предукрсовнархоза *[Я. Б.] Гамарник*
Начпромуправления

Управделами
Верно: подпись *

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 3, спр. 28, арк. 111—111 зв. Засвідчена копія. Машинопис.

---

* Підпис нерозбірливий.

№ 180

ЛИСТ КОМІТЕТУ ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКИМ КУЛЬТУРНИМ СИЛАМ В УКРАЇНІ ДО РАДНАРКОМУ УСРР З ПРОХАННЯМ НАДАТИ ДОПОМОГУ В БЕЗМИТНІЙ ПЕРЕСИЛЦІ ОДЯГУ І НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ВУАН *

16 липня 1923 р.
м. Прага

Українське студенство з ріжних державних територій, яке перебуває на студіях в Чехо-Словаччині, дізнавшись про скрутне матеріальне положення, в якому находяться наукові установи і культурні працівники на Україні, заложило Комітет допомоги укр[аїнським] культурним силам на Україні, щоби нести їм допомогу відповідно до своїх сил і засобів [47].

Комітет цей на протягу півтора року популяризував серед чужинців потребу негайної допомоги голодуючій Україні, влаштовував сам для цієї цілі збірки, концерти і та ин. (зібрані засоби передавано Укр[аїнському] комітетові допомоги голодуючим на Україні) та висилав на Україну пакунки Нансена, в першу чергу, для членів Всеукр[аїнської] Академії наук та для инших вчених.

Від деякого часу занявся комітет збіркою одягів та нової наукової літератури, велика потреба якої дається тепер діймаюче відчувати серед наукових кругів на Україні.

На жаль, дотепер не вдалося вислати цих збірок на Радянську Україну тому, що ані комітет, ані наукові установи, для яких вони призначені — не мають фондів на заплачення мита і инших видатків злучених з пересилкою.

Комітет звертався вже кілька разів до радянського представництва в Празі, щоби воно допомогло в цій справі, але на добрих обіцянках все скінчилось.

Чеське правительство, розуміючи велику вагу допомоги нашим культурним працівникам, піднялося зовсім даром доставити до Києва ті одяги для Академії наук, та на жаль всі заходи, щоби увільнити від мита ці даровані речі, дотепер по піврічних стараннях в радянському укр[аїнському] представництві скінчилися нічим.

І стоять убрання та книжки зовсім неуживані і даром в той час, коли на Україні стільки працівників науки могло би з них користатися в цей час великої української економічної скрути.

Тому звертається комітет з проханням до Ради Народніх Комісарів УСРР, увільнити посилки комітету в книжках і убраннях від мита і инших пересилочних оплат і дати якнайскорше роспорядження в цій справі до свого Празького представництва.

Комітет сподівається, що Рада Народніх Комісарів піде радо на зустріч цій важній справі [48].

Комітет просить ласкаве повідомлення про рішення в цій справі направляти по адресу. Č. S. R. Praha, Hlavni pošta, přihradka 411, Komitet pro ukr. kulturnim pracovnikum.

Голова *Заклинський Мирон*
Писар *Б. М. Сисак*

ЦДАВО України, ф. 331, оп. 1, спр. 22, арк. 19. Оригінал. Машинопис.

---

* Копію документа направлено до НКО УСРР.

№ 181

ЛИСТ ВУАН ДО УКРГОЛОВПРОФОСВІТИ УСРР З ПРОХАННЯМ ВЖИТИ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАКРІПЛЕННЯ ЗА АКАДЕМІЄЮ ДВОХ БУДИНКІВ У КИЄВІ

18 липня 1923 р.

Академія наук має в своєму розпорядженні чотирі будинки:
а) будинок № 54 на вулиці Короленка,
б) будинок № 14 на бульварі Шевченка,
в) будинок № 23 на вулиці Березневої революції, та
г) будинок № 15 на вулиці Чудновського.

Два перших будинки закріплені за Академією в січні 1921 р. декретом Раднаркому УСРР.

Третій будинок, що перейшов до Академії в 1921 р., після злиття з нею колишн[ього] Українського наукового товариства, був переданий останньому в 1918 р. по заповіту колишн[ім] власником його В. Ф. Симиренком, але тепер вважається за комунальний, і **Академія досі користується ним на підставі складеного нею з комунвідділом орендного договору *.**

В цьому будинкові знаходиться музей діячів України і бібліотека, численні колекції по ріжних галузях природознавства, зібрані членами колишн[ього] Наукового товариства, а в садку, що його насадив відомий знавець садівництва В. Ф. Симиренко, ботанична секція Академії переводить наукову роботу.

Четвертий будинок, **що в ньому міститься музей мистецтв імени Ханенків, так само до сього часу не закріплено за Академією ***, і тому комунвідділ вимагає скласти з ним договір на оренду і цього будинку.

Через те Академія прохає Укрголовпрофобр вжити відповідних заходів до видання Раднаркомом * спеціяльного декрету про закріплення за Академією в м. Києві садиби № 23 по вулиці Березневої революції, (колишн[ьої] Трьохсвятительської) з садком при цій садибі, та садиби № 15 по вулиці Чудновського (колишн[ій] Терещенківській).

Голова Управи академик *[А. М.] Лобода*
Неодмінний секретар Академії академик *[М. В.] Птуха*
Секретар Управи *Т. Наманець*

Пост[ановление] Президиума НК[О] от 31.VII **
«Предложить Академии разрешить вопрос в губисполкоме» **
Сообщено [ВУАН] 18.VIII. 1923 р.**

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 540. Оригінал. Машинопис.

---

* Підкреслено в документі.
** Дописано зліва під документом.

№ 182

ЗВІТ ПРО РОБОТУ КОМІСІЇ ВУАН ДЛЯ ВИВЧЕННЯ КОШТОВНОСТЕЙ, ЩО БУЛИ ВИЛУЧЕНІ ІЗ ЦЕРКОВ ТА МОЛИТОВНИХ БУДИНКІВ

Жовтень 1923 р.

Ювелирное искусство старой Украины последних 4—5 столетий до настоящего времени почти совершенно не изучено. Прекрасные образцы его находились в глубине монастырских и церковных ризниц, часто в глухих уголках Украины, недоступных взору ученого, и лишь в 1922 г. во время изъятия ценностей из церквей и молитвенных домов были переданы в местные музеи, причем наиболее значительная часть (свыше 3 тыс. предметов) помещена в Первый госмузей в Киеве.

Для изучения этой коллекции и организована вышеназванная комиссия[49] под председательством академика А. [П.] Новицкого в составе Д. М. Щербаковского, А. Ф. Середы, Ф. Л. Эрнста и Ю. Ф. Красицкого.

За 9 месяцев работы комиссия разобрала значительную часть коллекции, причем открыто около 100 неизвестных до сих пор в науке клейм церковных мастеров и имен ювелиров и обнаружено существование в эпоху средневековья Украины целого ряда местных ювелирных школ, которые не только оригинально отражали в своем творчестве художественные стили Запада и Востока, но и создали оригинальный и самобытный местный украинский стиль.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 1161, арк. 4. Чернетка. Рукопис.

№ 183

МАНДАТ, ВИДАНИЙ ВУАН А. М. ЛОБОДІ, ДЛЯ УЧАСТІ В З'ЇЗДІ СЕКЦІЙ НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ

20 листопада 1923 р.

Всеукраїнська Академія наук цим доручає своєму дійсному членові академікові Лободі Андрію Мітрофановичу всебічно захищати інтереси її перед з'їздом Секцій наукових робітників Союзу Республик, що належними підписами та притиском печатки стверджується.

За Голову-президента ВУАН академик *[С. О.] Єфремов*
Неодмінний секретар ВУАН академик *А. [Ю.] Кримський*

М. П.
Керуючий справами: *

ЦНБ АН України, ІР, ф. 37, спр. 201, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

---

* Підпис нерозбірливий.

№ 184

ЛИСТ НАУКОВОГО КОМІТЕТУ ГОЛОВПРОФОСВІТИ УСРР ДО ВУАН ІЗ ЗАУВАЖЕННЯМ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ПОДАННЯ ДОКУМЕНТІВ

3 грудня 1923 р.

В последнее время Всеукраинская Академия наук по всем возникающим у нее вопросам обращается непосредственно к наркому просвещения и в Совнаркомы УССР и СССР. Все бумаги пересылаются в конце концов на заключение Научного комитета, только гораздо позже, чем если бы Академия наук направляла их непосредственно.

Ставя об этом Академию наук в известность, научный комитет просит сделать из этого надлежащие выводы.

Преднаучкома *[М. М.] Зотин* [50]

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 451, арк. 603. Оригінал. Машинопис.

№ 185

ЛИСТ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ ДО ВУАН ПРО ПЕРЕСИЛКУ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ДО ЛЬВОВА ЧЕРЕЗ БЮРО ПОСОЛЬСТВА СРСР У ВАРШАВІ

10 грудня 1923 р.
м. Львів

Ще в вересні ц[ього] р[оку] дістали ми від Всевидату в Харкові ряд книжок, виданих на Україні, через пресове бюро посольства радянських республік у Варшаві та вислали [тою ж] дорогою в заміну свої видання. Минулого тижня вислали ми тою самою дорогою ряд тутешніх видань до Інституту книгознавства [51] у Києві. Ми хотіли вислати також Вам і Національній бібліотеці книжки, які ми приладили більше, чим рік тому назад і не могли вислати, тому що тутешня почта не приймає рекомендованих посилок, а наші звичайно не доходять. Та дістали відповідь, що посольство не пересилає книжок тому, що його про це не просять, та що воно не має грошей на пересилку, яка досить коштує. Супроти цього просимо звернутися до правительства в Харкові і до посольства у Варшаві з проханням — передати нам Ваші видання, а наші Вам, поки не налагодяться нормальні поштові зносини. З повагою.

Голова *К. [Й.] Студинський*
Секретар *Володимир Гнатюк*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 12637, арк. 1. Автограф В. Гнатюка.

№ 186

З ЗВІТУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КАФЕДРИ ІСТОРІЇ ТА ЕКОНОМІКИ ПОДІЛЛЯ

*Грудень 1923 р.**
м. Кам'янець-Подільськ

Науково-дослідна катедра історії та економіки Поділля, яка заснована в м. Кам'янці-Подільську в 1922 р., поставила такі основні завдання своєї діяльности: розроблення під керовництвом учених дослідників наукових проблем, а також підготовлення до наукової та викладової діяльности осіб, що виявили потяг до наукової діяльности й необхідні для того знання та здібности. Ці завдання НДК ** здійснювала й здійснює такими шляхами: а) через загальні засідання доступні широкому громадянству, де відчитуються наукові доповіді написані на підставі ще не досліджених матеріялів, що мають те чи инше відношення до сучасного менту; б) через ухвалення до друку та видрукування праць співробітників Катедри ***; г) через впорядження екскурсій в населені пункти для всебічного культурно-економичного обслідування їх, причому до екскурсій, крім співробітників катедри, притягаються також студенти ІНО.; д) через роскопки показні й дослідні могил, городищ; е) через списки архивних матеріялів; ж) через розшукання затрачених архивних матеріялів ріжних Кам'янецьких архивів.

Крім чисто наукової праці НДК веде працю по популяризації науки серед громадянства, чутко прислухається до вимог сучасного життя, стоїть на сторожі його і своїм авторитетом приходить на допомогу при з'ясованню ріжних незрозумілих подій та явищ (напр. так зван[ої] «епідемії чудес»). В зв'язку з цим катедрою було вжито рішучих заходів, шляхом улащтування прилюдних засідань-лекцій та дискусій до викриття дійсної патологичної підоснови «епідемії чудес» і усвідомлення громадянства в цьому напрямі.

Стоячи на сторожі пролетарської культури на західньому кордоні Радянського Союзу, НДК пильно слідкує за всіма проявами цієї культури на теренах Поділля.

Йдучи назустріч запросам громадянства, катедра відкликається на них, улаштовуючи публічні лекції на теми теперішнього життя, прикладом, з'ясовуючи сучасне становище Німеччини. Протягом другого півріччя 1923 р. катедрою преведено 38 засідань, з них: чергових — 20 засідань, спільних з ІНО., присвячених з'ясованню «епідемії чудес»; 14, присвячених з'ясованню історії Німеччини в зв'язку з сучасними подіями. Загальна кількість докладів членів катедри на цих засіданнях — 42. З них: а) на чергових засіданнях НДК — 19; б) на спільних з ІНО, присвячених «епідемії чудес» — 19; в) на засіданнях, присвячених історії Німеччини — 4.

Крім цих 42 докладів, на прилюдних засіданнях по боротьбі з «чудесами» сторонніми катедрі особами (професори, студенти, партробітники) зачитано 5 докладів! Протягом липня — серпня відбуто 9 екскурсій для колективного обслідування с. Цибулівки (біля Кам'янця) з боку історичного, культурного та соціально-економічного і одна екскурсія для обслідування с. Голоскова. Наслідки обслідувань зреферо-

* Датується за суміжними документами.
** Науково-дослідна кафедра.
*** Пункт «в» у тексті пропущений.

вано в формі докладів на чергових засіданнях катедри. Таких докладів відбулося — 8.

Поруч з працею по катедрі, окремими членами провадилася й проводиться в сучасний момент педагогічна праця по вузах, профшколах та других шкільних закладах. Так в вузах працює 12 членів катедри, в профшколах — 3, Археологічно-історичному музею та Архівному управлінню — 3. Незначна кількість працює одночасово в декількох місцях, що звичайно вимагає напруження та затрати великої кількості енергії.

Теми, які беруться для розроблення, розвиваються та поглиблюються матеріалістичним підходом до наукових питань. Доповіді та дискусії на прилюдних засіданнях в присутності численних гостей робили свій вплив на широкі круги, які мали нагоду почути на засіданнях НДК висвітлення ріжних питань до лінії історичного матеріалізму.

В другому півріччу складено Редакційну комісію для підготовки до друку наукових праць співробітників катедри [...]

Уповноважений Наукового комітету *Р. Заклинський*
Зам. керовника катедри д[ійсний] член професор *Ів. Любарський*

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 1166, арк. 213—216. Оригінал. Машинопис.

№ 187

ЗАПИСКА УКРГОЛОВНАУКИ НКО УСРР ІЗ ВИСНОВКАМИ ЩОДО ШТАТНОГО РОЗКЛАДУ ВУАН НА 1923 р. ТА ПРОЕКТ ШТАТНОГО РОЗКЛАДУ НА 1924/25 р., ПІДГОТОВЛЕНИЙ ВУАН ТА УКРГОЛОВНАУКОЮ

*Не пізніше січня 1924 р.**

Научная работа на Украине развертывается за последние 2 года все шире, несмотря на острый недостаток всех материальных средств для оборудования лабораторий и пр., сеть научно-исследовательских учреждений организационно укрепляется, в различных областях науки можно отметить серьезные достижения. На этой основе намечен созыв Всеукраинского съезда по изучению производительных сил УССР.

Рост украинских научных учреждений выдвигает вопрос о расширении материальной базы научной работы и одновременно планомерной организации всех научных сил вокруг признанного центра, каким должен явиться ВУАН.

ВУАН строилась на ограниченной территориальной киевской базе. Между тем для некоторых областей естественным научным центром является Харьков — местопребывание правительства, центральных учреждений, близкий к Донецкому бассейну, административно-хозяйственный и научный центр. Это объективное положение вызвало перенесение из Киева в Харьков сельскохозяйственного научного комитета, работа которого неразрывно связана с исследовательской деятельностью сельскохозяйственной и биологических кафедр. Харьков также является естественным центром притяжения для ряда научно-технических исследовательских учреждений. Таково же значение Харькова для группы социально-экономических дисциплин, равным образом в области медицины Харьков является крупным научным центром Украины.

* Датується за суміжними документами.

В области же изучения украинской культуры и языка естеств[енным] науч[ным] центр[ом] остается Киев.

Исходя из этого центр тяжести работ ряда отделов ВУАН перенести в Харьков. Этим будет устранен существующий отрыв работ Академии в Киеве от научно-исследовательских кафедр по всей Украине и обеспечена за Академией действительно руководящая роль ведущейся по всей Украине научно-исследовательской работы. Вместе с тем будет создан мощный рычаг украинизации, проводимой планомерно из центра.

При этом нынешний состав действительных членов ВУАН должен быть не урезан, а пополнен окружными представителями различных областей науки вне Киева по представлениям научно-исследовательских кафедр.

Те отделы Академии, которые переносятся в Харьков, могут в Киеве сохранить отделения (филии), а в Харькове, по отношению оставшихся в Киеве отделов, создаются филии в Харькове; Екатеринослав в этом отношении исчисляется к Харькову. В Одессе может быть создана филия Академии наук.

Президиум АН переходит туда, где будет большинство отделов.

На основе изложенного представляется необходимым:

1) I отдел Академии (историко-филологический) оставить в Киеве, с тем, чтобы в Харькове была учреждена соответствующая филия;

2) II и III отделы, физико-математический и социально-экономический, перевести в Харьков с тем, чтобы в Киеве были учреждены филии соответственно;

3) отделы Академии пополнятся на общих основаниях по представлениям научно-исследовательских кафедр из среды научных работников двух высших разрядов (4-го и 5-го);

4) Президиум АН переносится в Харьков;

5) для осуществления изложенного производится отвод соответствующих помещений и ассигнование необходимых средств.

Заступник голови Укрнауки *[Яворський]* [52*]

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 244, арк. 1. Копія. Машинопис.

№ 188
ЗВІДОМЛЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК ЗА 1923 р.

I
ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

(Подає Неодмінний секретар акад. А. Є. Кримський)

Вступні уваги

З кінцем 1923 р. Всеукраїнська Академія наук вступила в шостий рік свого існування. П'ять повних літ вона вже вижила, п'ять повних літ вона вже попрацювала, «повних» в найточнішому розумінні цього слова, бо праця не переривалася ввесь час ніякими вакаціями, ніякі-

* Прізвище встановлено за суміжними документами.

сінькими перепочинками. Українська Академія наук — це мабуть чи не єдина на всю Радянську державу наукова установа, яка не знала за п'ять літ навіть найкоротших канікул. Улітку робота Академії наук йде ще інтенсивніш, ніж узімку, бо не доводиться мерзнути в неопалених приміщеннях.

Багато траплялося за ці п'ять літ і доброго, і лихого. Та кінець кінцем більше вийшло доброго, ніж лихого. Добре — вже й той факт, що пороблено роботи дуже й дуже багацько. Українська Академія наук розвилася в могутню широку справді всеукраїнську організацію, яка блискуче довела навіть перед усіма ворожими очима свою високу життєздатність та безмірну самовідреченну працьовитість і здобула собі вселюдну й повсюдну пошану і в українського громадянства (хоч би й поза кордонами Радянської України), і навіть у чужинців-європейців. Наша Академія старанно тікає од усього того, що нагадує саморекламу і працює мовчки. Але ж і мовчуща, тиха праця сама за себе говорить своїми наслідками і викликає до себе співчуття. Коли тії звідомлення, які — в рукописах — посилала Академія наук до Харкова, до народнього комісара освіти, діставалися (мабуть таки з Харкова, хоч може й з Києва) за кордон, то вони там друкувалися й передруковувалися без відому Академії безліч разів: чи в фейльєтонах газет, чи окремими книжечками; — і Академія наук здобувала після того довженну низку співчутливих листів із закордонних українців, од українців Європи й Америки. Щодо неслов'янської Європи, то на праці Всеукраїнської Академії наук покликаються вже й у таких далеких містах европейського заходу, як Мадрид *, і в ближчій до нас Європі, в Німеччині, де праці нашої Академії вже обговорюються в відомому Jahrbuch-у. При тому німецька наука, хоч узагалі не має звички перехвалювати наукову працю в слов'янських народів, не вагається казати про якесь відкриття, зроблене в Українській Академії наук, що це є «eine überrasschende Entdeckung» **.

Що немало довелося Українській Академії наук зазнати злиднів за ці п'ятеро літ (1918—1923), це річ безперечна. Тільки ж червоною ниткою переходить по всенькому академічному житті один нестеменний факт: під найскрутніші моменти Академію рятує центральна радянська влада, і тільки центральна радянська влада. Раднарком своїм декретом 4 липня 1919 р. одразу визнав, що Українська Академія наук виникла «як наслідок революційного руху українського народу», і ніякі неприхильні вибрики і інсинуації короткозорих представників київської провінціяльної влади не могли досі і не можуть сторкнути Раднарком з його позиції супроти нашої Академії. Оборону, вирозуміння насущних потреб, посильну матеріяльну піддержку — це все знаходила Академія од найвищої влади. З особливою подякою мусить Академія згадати світлі імення наркомів освіти: В. Затонського, О. Шумського, Г. Гринька, Я. Ряппо. А відколи Г. Гринько став на чолі Київського губвиконкому, Академія наук не може вже скаржитися і на неприхильне відношення місцевої влади.

Не всі свої установи поталанило Академії наук однаково щасливо довести до шостого року існування. Декотрі з них, які вимагали аж надто великих державних коштів, довелося значно вкоротити (до таких належить, приміром, колосальна Комісія енциклопедичного слов-

---

* Див.: Revista Matemática Hispano — Americana.— 1923.— N 9/10.— С. 290—292. *[Прим. док.]*.

** Zeitschrift für Botanik.— Heft. 10.— С. 584—585. *[Прим. док.]*.

ника, що її однієї бюджет мав би бути більший за бюджет цілої Академії). Знов же, декотрі установи хоч і залишилися цілі, але їх знято з бюджету Академії наук і перенесено на кошторис сітки дослідних катедр, які хоч і перебувають у зв'язку з Академією наук, та в не такому вже тісному.

Взагалі всі зміни в житті Академії наук диктувалися за останніх часів непереможною державною потребою: жити якнайскромнішим бюджетом. Яскраве гасло: «вкорочувати штати!», що виходило з харківського центру, не переставало стояти перед очима Академії і в 1922, і в 1923 р. Воно мало свої невигідні, але заразом і вигідні боки.

Безперечна невигода сталася для Академії найбільше в початку 1922 р. Довелося цифру штатних співробітників Академії наук — тобто оплачуваних регулярною місячною платнею — зменшити із 606 душ на 147. Кого ж можна було вкорочувати? Адже число двірників, кур'єрів і нижчого персоналу було вже раніш зведено до мінімуму; з огляду на велике число будинків, які займає своїми установами Академія, всяке дальшее скорочення технічного персоналу було б те саме, що залишити ці будинки без усякого догляду і покинути цінне академічне майно на поталу всім. І отож скорочення штатів, яке довелося зробити в 1922 р., мусіла Академія перевести тільки серед самісіньких наукових співробітників. А це на найвищій науковій установі, розуміється, відбилося 1922 р. аж надто тяжко. Та того мало. В кінці 1923 р. наспіла з центру нова вимога — знов скоротити число співробітників, бо без нового вкорочення важко поліпшити матеріяльне становище для тих, котрі залишаться. Мусіла Академія наук перебути нову вівісекцію, чи, там, довелося їй самій зробити собі автовівісекцію. І от, мало не 30 посад скасувалися додатково,— та й маємо ми тепер замість позаторішніх 606 тільки 117 штатних співробітників, а саме: 82 чисто наукових (це вкупі з ординарними академиками), 21 технічно-наукових (як-от по канцеляріях), а 14 — нижчих службовців (двірників, швейцарів, кур'єрів). Цифра аж надто мала. І коли, невважаючи на це, робота Всеукраїнської Академії наук ішла і йде планомірно й успішно, то цілком доводиться це завдячити лиш самовідреченій енергії вчених, які відчували й відчувають потребу працювати і серед наймізерніщих умов. Ті, кого вкорочено й виключено із штату, однаковісінько не покинули працювати в Академії. Більш ніж 150 поміж ними мають титул «постійних» (хоч і не штатних) наукових співробітників Академії наук, і цей почесний титул — то, побільше, єдина для них нагорода, хіба що вряди-годи щастить академічній управі виплачувати цим постійним співробітникам якусь випадкову невеличку суму з так званих операційних кредитів.

Позитивною рисою вкорочення штатів (звичайно, не для тих, кого скинуто з посади), був, правда, той наслідок, що платня для тих співробітників, котрі залишилися в штаті, стала надсилатися з Харкова значно акуратніш, ніж воно бувало 1921 р. Платня в 1922 р. спізнялася вже не на 10 місяців (так бувало давніш), а лиш на два, на півтора місяця; а в 1923 р. запізнялася платня хіба на якийсь місяць, ба на два тижні. Та й сама цифра грошей, які кому діставалися, значно підвищилася, як порівняти з давнішою. Справа кращала поступово. От, у кінці 1922 р. у місяці грудні виплачувалося співробітникам найвищої ставки, ординарним академикам, по 45 млн радянських карбованців (инакше сказати: платилося їм 2 крб. золотом, або 1 долар, на місяць). Сказав би хтось, що така цифра ніби дуже маленька, тим паче, що вся решта наукових співробітників (надто ж технічні співробітни-

ки) не одержували й того одного долара, а менше. Але вже й таки, начебто ще дуже тяжкий, стан являвсь тоді, 1922 р., блискучим поступом в порівнянні з тим, що було в попередньому 1921 р. Ну а в грудні 1923 р. кожен ординарний академик здобував уже 40 золотих карбованців (20 доларів) на місяць, а інші наукові співробітники здобули тоді в грудні пересічно по 30 золотих карбованців (себто, 15 доларів) на місяць. Це вже такі гроші, що цілком забезпечують кожному прохарчування. На одяг, на придбання книжок, звичайно, такої платні не стає, але тая страшна ненастанна турбота про шматок хліба («шматок хліба» в найелементарнішому розумінні цього слова), яка давніш гнобила всіх своїм стихійним гнітом, тепер, як бачимо, одійшла в царину переказів.

[II]

Спільне зібрання і його установи

Найвищим органом цілої Академії являється Спільне зібрання (ординарних академиків усіх її відділів), або академічна Рада, инакше «конференція» на чолі з Головою-президентом Академії наук.

Протягом п'ятьох літ президенти мінялися не раз. 1918—1919 рр. президентував акад. В. І. Вернадський (мінералог). Та він од'їхав до Петербурга, щоб у лабораторії петербурзької Академії наук докінчити свої спроби і студії над радієм, а далі здобув командирування до Парижа. Після Вернадського в 1919—1921 р. президентом був акад. О. І. Левицький (звичаєве право). Та в кінці 1921 р. він поїхав на село трохи підлікуватися. Тоді посаду президента обіймав акад. М. П. Василенко (історик права). Тільки ж у березні 1922 р., згідно з розпорядженням із Харкова, усунуто акад. Василенка з посади президента, і на його місце знов обрано старенького Ор. І. Левицького. Але в травні 1922 р. президент Ор. І. Левицький помер, і замість його вибрано і затверджено харківською центральною владою акад. В. І. Липського (ботаник). Він президентує і досі. Неодмінним секретарем за всі п'ятеро років, з першого моменту заснування Академії наук, був академік-філолог А. Є. Кримський. Він таки (після од'їзду акад. Д. І. Багалія до Харкова) ставсь і головою I (або Історично-філологічного) відділу, де секретарює увесь час акад. С. О. Єфремов. На II (або Фізично-математичному) відділі головою був попереду акад. М. Т. Кащенко (акліматизатор), а далі, та й досі, голова II відділу — академик-геолог П. А. Тутковський; секретар — акад. В. І. Липський. В III відділі (або Соціяльно-економічному) головував то акад. М. І. Туган-Барановський, то Ор. І. Левицький, то Р. М. Орженцький,— усі три тепер покійні,— і найостаннішим головою являється акад. М. П. Василенко; а секретарювали — то акад. Хв. В. Тарановський, то — аж досі — акад. М. В. Птуха (статистико-економіст).

Число всіх ученых, які носили звання дійсних (ординарних) академиків за п'ятеро літ, включаючи сюди і тих, що померли, становить значну цифру — 46, близько до півсотні душ. Та вони були дійсними академиками не всі рівночасно. Вмирали одні, обиралися инші. Повмирало дев'ятеро: (Туган-Барановський, Петров, Сумцов, Левицький, Б. Кістяківський, Косоногов, Орженцький, Іконников, Гуляєв), а з числа живих 38 академиків — 14 академиків (инакше 37 %, тобто більше, ніж одна третина всього числа) живуть поза Київом. Звичайно, що вони, не бувши присутніми, не одержували й не одержують і платні,

і ніяк не можна казати, ніби вони лягали тягарем на Академію. Ба навпаки: вони вряди-годи присилали й свої праці.

Ось список тих осіб, хто носив звання академиків, і тих, хто живий і тих, хто помер.

На І (Історично-філологічному) відділі:

1—3. На катедрі української історії — акад.: Д. І. Багалій (у Харкові), та акад. М. С. Грушевський (досі жив у Відні, тепер переїхав до Києва). Російської історії — акад. В. С. Іконников (він же і член Російської Академії наук), що помер у падолисті 1923 р.

4—5. На катедрі старої української літератури було попереду двоє академиків: один з них — старий М. І. Петров, що, бувши сліпим, так само пильно працював над наукою, диктуючи свої праці секретареві; він упокоївсь у червні 1921 р. Другий — акад. В. М. Перетц, який перебуває то в Києві, то в Петербурзі, де він являється дійсним членом Російської Академії наук.

6—7. На катедрі нової української літератури — акад. С. О. Єфремов, а народньої словесности — покійний тепер М. Хв. Сумцов (жив у Харкові, упокоївсь 14-го березня 1922 р.). Замість М. Сумцова обрано вже В. Гнатюка (Львів), та ще не переведено вибір через Спільне зібрання.

8. На катедрі української мови — акад. С. О. Смаль-Стоцький (у Чернівцях або в Празі).

9. На катедрі етнографії — акад. А. М. Лобода.

10. На катедрі археології — акад. М. Т. Біляшівський.

11—12. На катедрі мистецтва — акад. Хв. І. Шміт, українського мистецтва — акад. О. П. Новіцький.

13. На катедрі історії культурно-ідейних течій на Вкраїні XVI—XVIII в.— акад. Хв. І. Мищенко.

14. На катедрі історії української церкви — акад. К. В. Харлампович (у Казані).

15. На катедрі арабо-іранської філології — акад. А. Є. Кримський, який заразом керує і всіма академічними працями в царині живої української мови і являється головним редактором того академічного російсько-українського словника, що тепер друкується прискореним темпом. (Цій справі Раднарком надає величезну вагу).

До числа академиків Історично-філологічного відділу можна прилучити ще двох директорів установ: директор Історично-географічної комісії (для складання історично-географічного словника української землі) проф. О. С. Грушевський і директор Комісії для складання історичного словника української мови — проф. Є. К. Тимченко. Не бувши ординарними академиками, ці директори являються рівноправними членами свого відділу, беруть участь у виборах академиків і та ин.

На ІІ (Фізично-математичному) відділі:

1. На катедрі геології — акад. П. А. Тутковський.

2. Мінералогії — акад. В. І. Вернадський (тепер у Парижі, але незабаром житиме у Петербурзі, де він рівночасно являється дійсним членом Російської Академії наук).

3—4. Ботаніка — акад. В. І. Липський та акад. О. В. Фомін.

5. Ботанічної біології — акад. Є. П. Вотчал. Ще не закінчено обрання проф. Серг. Гавр. Навашина (Москва).

6—7. Зоології — акад. О. М. Нікольський (у Харкові) і акад. І. І. Шмальгаузен.

8. Палеонтології — акад. М. І. Андрусов (одночасно член Росій-

ської Академії наук у Петербурзі). Ще не закінчено обрання Мар. Вас. Павлової (Москва).

9—10—11. Хімії — акад. В. О. Кістяківський (у Петербурзі), акад. В. О. Плотников, акад. В. Ю. Шапошников.

12—13. Фізики — акад. О. О. Ейхенвальд (у Москві), акад. И. И. Косоногов (помер у травні 1922 р.).

14. Метеорології — акад. Б. І. Срезневський.

15—16—17. На медичних катедрах: а) анатомії — акад. А. В. Старков (в закордоннім командируванні); б) епідеміології — акад. Д. К. Заболотний (частіше у Петербурзі, ніж у Києві); в) народньої гігієни — акад. О. В. Корчак-Чепурківський (останнього року приневолений був жити в Москві і лиш тепер повернув до Києва). Директор Мікробіологічного інституту — проф. Ф. З. Омельченко (помер у січні 1924 р.).

18. Акліматизації — акад. М. Т. Кащенко.

19—20—21. Математики — акад. Д. О. Граве, акад. Г. В. Пфейфер, акад. М. М. Крилов. Окремого академика для геометрії нема, а є директор Геометричного інституту, не академик, але з правами академика — проф. М. О. Столяров.

22. Прикладної механіки — акад. С. П. Тимошенко (в закордонному командируванні); за його відсутністю директором Інституту технічної механіки являється проф. К. К. Симінський.

На III відділі (соціяльно-економічному):

1. На катедрі народнього господарства був акад. М. І. Туган-Барановський (помер 21 січня 1919 р.).

2. На катедрі політичної економії був акад. Р. М. Орженцький. Тільки ж восени 1922 р. поїхав він у закордонне командирування і там загинув од вибуху бомби на улиці в Варшаві (25 травня 1923 р.).

3. Статистики — позаштатний акад. М. В. Птуха.

4. Торговлі та промисловости — акад. К. Г. Воблий.

5. Народнього права — акад. О. І. Левицький (вмер у травні 1922 р.).

6—7. Історії західньоруського та українського права — після від'їзду акад. Хв. В. Тарановського за кордон — акад. М. П. Василенко.

8. Філософії права — акад. О. М. Гіляров.

9. Цивільного права — недовго академикував О. М. Гуляєв, що помер 27 падолиста 1923 р.

Із числа живих 38 академиків чотирнадцятеро (14, а з М. С. Грушевським навіть 15), як зазначено, жили 1923 р. не в Києві, а по инших академічних містах. Тих, що жили в Києві й несли на собі весь тягар академічної організаційної праці, було 1923 р. 23 академиків: 7 на I, 12 на II і лиш 4 на III відділі.

Загальне число Спільних зібрань (конференцій), в яких довелося брати участь цим 23 (а як часом, то й менше, ніж 23) дійсним академикам, висловлюється за п'ятеро літ ненормально високою цифрою: 182 засідання (182 конференції). Та з задоволенням можемо сконстатувати, що нарешті річна цифра Спільних зібрань понизилася вже й після трьох перших літ існування Академії, в 1922 р. Коли ще 1921 р. число конференцій було 46, то в 1922 р. їх було лиш 30, а в 1923 р. одбулося навіть уже тільки 26 конференцій. Пояснюється таке щасливе й доцільне зменшення конференцій тим, що період організаційної праці в молодій Всеукраїнській Академії наук дедалі приходить до кінця, і академики можуть нарешті вільніш оддаватися чисто науковій, органічній, а не організаційній роботі. Органічна ж, спеціяльно-наукова праця тая ведеться, як і слід, здебільшого не на громіздких Спільних

зібраннях (не на конференціях), а диференціюється по наукових секціях кожного з трьох відділів, по комісіях, інститутах і багатьох різних наукових товариствах, які знаходяться при Всеукраїнській Академії наук. З дальшого звідомлення кожного з трьох відділів буде видко, наскільки рясні були в 1923 р. всякі найможливіші академічні засідання, ще й одкриті для публіки до того, з найрізноманітнішими рефератами. А коли б ми захотіли подати заголовки геть усіх рефератів, прочитаних за всі п'ятеро літ в Академії наук, то з самісіньких заголовків була б вийшла дуже й дуже нетоненька книжечка.

Спільне зібрання, окрім загального керування справами Академії наук, має в своєму віданні всі ті академічні установи, котрі не можуть бути прив'язані до одного якогось відділу, а мають вагу для всіх відділів.

Поміж такими установами одна перебувала минулого року в безвихідно лихому становищі. Це Комісія для складання енциклопедичного словника. Головою в тій комісії був невтомний П. Я. Стебницький (помер навесні 1923 р.); заразом, головний редактор для тому «Україна» в Енциклопедичному словнику — то був акад. С. О. Єфремов. Діяльним, на прочуд діяльним секретарем, а після смерти Стебницького і головою Енциклопедичного словника — був С. П. Постернак. Тільки ж їхня особиста енергія не врятувала справи. Хоч коло комісії гуртувалися першорядні наукові сили, але цілковитий брак коштів для оплати статей кінець кінцем спинив усе. Треба було б великих кредитів од держави, а вони не відпускалися,— і отой брак коштів привів нарешті до того, що замовлені статті перестали до словника надсилатися. Ще 1922 р. праця в Комісії енциклопедичного словника полягала вже тільки в тому, щоб підготовлювати реєстр потрібних статей. Такий реєстр навесну 1924 року буде закінчений, а тому вже постановлено, що з весни 1924 р. можна буде всяку працю над енциклопедичним словником остаточно припинити, а величенного готового реєстра и готові статті треба буде переховувати до иншого часу, сприятливішого для енциклопедій.

Зовсім по-инакшому йшла праця в инших установах, котрі, окрім згаданої, перебувають у віданні Спільного зібрання. Такі успішні установи,— а як декотрі, то аж блискуче успішні,— ось вони: а) Всенародня бібліотека; б) Музей мистецтва (давніш м. Ханенків); в) Центральний архів давніх актів, г-д) Антропологічно-етнографічний музей ім. Вовка і близько з ним сполучена Фотографічна лабораторія; е) Комісія для краєзнавства.

Всенародня бібліотека України за 5 років існування (15.VIII. 1918—1.I. 1924)

1. Вступні уваги

Всенародня бібліотека України, це одна з тих академічних установ, якою мабуть чи не найбільше може пишатися Академія наук та й узагалі Вкраїна.

Під титулом «Національна бібліотека» почала Всенародня бібліотека України своє існування на підставі закону 15 серпня 1918 р., ще до утворення Української Академії наук, але з тим, що по утворенні Академії існуватиме при ній.

Всенародній бібліотеці України було поставлено два основні завдання: 1) на зразок великих світових бібліотек зібрати й зробити

приступною для користування дослідників і инших читачів всю найголовнішу літературу по всіх галузях людського знання, у всіх народів всесвіття за всі часи їх існування і 2) спеціяльне, своєрідне, завдання, якого не виконувала ні одна бібліотека на всім світі — утворити якнайповніший спеціяльний відділ «Україніка» й зібрати в ньому та зробити приступною для користування всю літературу, що торкається України, українського народу, де б і коли б він не жив, і всіх народів, що жили та живуть на території України.

За 5 років свого існування Всенародня бібліотека України встигла проробити величезну роботу й вирости разом з двома своїми філіями в найбільшу своїми розмірами бібліотеку УРСР.

2. Книжковий фонд Всенародньої бібліотеки

За 5 років Всенародня бібліотека набула великий основний фонд і дві філії.

Зріст основного фонду: в 1918 р.— 600—700 книг; в 1919 р.— 300 тис.; в 1920 р.— до 200 тис.; в 1921 р.— 150 тис.; в 1922 р.— 100 тис., в 1923 р.— 100 тис., разом до 850 тис.— 900 тис. книжних одиниць. Філія Всенародньої бібліотеки у Вінниці за час свого існування (утворена в 1920 р.) набула поверх 100 тис., а Київська філія Всенародньої бібліотеки має поверх 150 тис. томів; разом на 1.I. 1924 року книжний фонд Всенародньої бібліотеки з її філіями досяг 1100 тис.— 1150 тис. томів. Підрахунок лиш приблизний, точні цифри будуть відомі, як закінчиться сортування.

Способи набування цього фонду були неоднакові.

1. В 1919—1921 рр. було закуплено цілу низку бібліотек різних професорів, учених, діячів, як, наприклад, Яснопольського, Вагнера, Науменка, Житецького, Молчановського, Трегубова, Голубєва, Караваєва, Якубовського, Малкова, Кулаковського, Лучицького, Ільїнського, Стешенка, Степаненка, Петрова та инші дрібніші збірки.

2. Багато бібліотек, збірок і окремих книжок поступило як подарунки, приміром бібліотеки Головачова, Майбороди, Афанасьєва, Григорука, Старої громади, Сушицького, Київської Просвіти; великі партії книг в сотні і тисячі книг — од Української Академії наук, Російської Академії наук, київської Духовної академії, Київського університету, Наукового т[оварист]ва ім. Шевченка, Київського історичного музею, завкому Баранівського заводу, Кривенської Просвіти, Книгоспілки, Василенка, Бараца, Єфремова, Кримського, Ізраельсона, Данилевича і від тисяч инших осіб, видавництв, установ.

3. Третій шлях — це обов'язковий примірник всіх видань з території УСРР за всі роки існування б[ібліоте]ки і з території РСФСР з 1922 р., що надходили й надходять через російську та українську книжкові палати. Опріч того, офіційним шляхом було передано до Всенародньої б[ібліоте]ки багато бібліотек на підставі постанов наркомосвіти й Раднаркому.

4. Нарешті кілька десятків тисяч томів придбала Всенародня б[ібліоте]ка шляхом обміну.

Точний облік усіх поступань Всенародня б[ібліоте]ка змогла організувати допіро з 1923 р.

Книжний фонд Всенародньої б[ібліоте]ки різноманітний; є книжки по всіх галузях наук, десятками мов, різних століттів. З них до 40—50 тис. томів книг 15—18 ст.

Опріч зазначеного вище фонду, Всенародній бібліотеці належить

ще кілька бібліотек і збірок книжок (на 5—6 вагонів) в кількох місцях УРСР, РСФСР, що їх б[ібліоте]ка не встигла звести до Києва за браком коштів.

3. Упорядкування книжкового фонду

В справі впорядковування книжкового фонду Всенародня б[ібліоте]ка пережила за 5 років кілька періодів.

Перших 2 роки про жадніснньку систематичну роботу не могло бути й мови, бо б[ібліоте]ка не мала сталого приміщення й примушена була 7—8 разів переселятися, руйнуючи вже пороблену роботу. Опріч того, й самі методи роботи в цей період були надто застарілі, й усю пророблену за ці 2 роки роботу над упорядкуванням книжкового фонду пізніше бібліотеці довелося переробити наново.

З кінця 1920 р. Всенародня б[ібліоте]ка одержала стале приміщення в будинку Академії наук по бульвару Шевченка 14 (давніш це була 1-ша гімназія). Туди й почала б[ібліоте]ка звозити свої книжки, розкидані по багатьох місцях у Києві й поза Києвом. Процес звезення, як зазначено вже, не закінчено й донині.

Було розроблено другий план упорядкування книжкового фонду, на підставі всіх здобутків бібліотечної науки; було розпочато виготовлення 5 і 6-карткових каталогів. Але цей план мав той мінус, що він на десятки років розтягав процес упорядкування книжкових фондів і на довгі роки залишав величезний зібраний фонд «кладовищем» для книжок [...]

Отже, треба було, пристосуватися до реальних обставин, виробити реальний операційний план, що давав би змогу при невеликих і дуже обмежених можливостях якнайскоріше впорядкувати мільйоновий книжковий фонд.

В половині 1922 р. було вироблено й ухвалено цей новий операційний план, пристосований до роботи над величезними фондами. В основу роботи було покладено масове сортування всіх книжкових фондів, масове виділення дублетів, одборку найцінніших книжок для каталогізації в першу чергу й скорочену тимчасово каталогізацію [...]

На підставі цього операційного плану, затвердженого Науковим комітетом і Укрголовпрофосвітою, Всенародня б[ібліоте]ка провадила свою роботу з половини 1922 і весь 1923 рік. Пророблено величезну працю.

На 1.I. 1924 р. всі звезені до будинку Всенародньої б[ібліоте]ки книжкові фонди до 800 тис. томів, було розсортовано по мовах, по відділах і по групах наук. Виділено й передано до відповідних відділів усі стародруки, рукописи, періодичні видання, газети, графічні твори, ноти, всю україніку, листівки і та ин. Розсортовано по групах наук усі російські, німецькі, англійські й половину французьких книжок, всю російську та українську журналістику. Цілу низку розділів поальфабетизовано, звірено з каталогами, виділено дублети й цілком підготовлено до каталогізації. Закаталогізовано за три роки (з кінця 1920 р.) до 100 тис. томів, та упорядковано до 30 тис. томів з двох бібліотек, одержаних із готовими каталогами. Разом на 1 січня 1924 р. являються приступні читачам 130 тис. томів з основної бібліотеки і всі книжки з київської філії Всенародної б[ібліоте]ки (150 тис. томів).

4. Внутрішня конструкція Всенародньої бібліотеки

Різноманітність книжкового фонду, його величезні розміри, потреби, що виникають з організації бібліотеки світового масштабу — все це вимагало якнайбільшої диференціяції праці, і Всенародня б[ібліоте]ка ще в 1920 р. почала розгалужуватися на відділи.

Відділи у Всенародній бібліотеці — це окремі адміністративно-територіяльні одиниці. Кожний відділ має свій окремий фонд книжок та инших матеріялів, своє окреме приміщення, окремих робітників і окреме книгохранилище. Таких відділів Всенародня б[ібліоте]ка має нині 13, із них 7 — функціонують, а 6 — тимчасово не функціонують.

Функціонують на 1.I. 1924 р. такі відділи: загальний, україніка, рукописів, періодіка, марксизму, бібліотекознавства й справочний.

1. Загальний відділ обіймає всі науки й усі книжки, опріч виділених до спеціяльних відділів, тобто 50—60 % всього книжкового фонду б[ібліоте]ки. Він реєструє всі нові поступання, сортує їх, сортує старі фонди та розподіляє поміж відділами; у своїх лабораторіях каталогізує книжки, що залишаються для загального відділу й відділу марксизму.

2. Відділ «Україніка» має завдання зібрати весь літературний матеріял, що в будь-якій мірі торкається України, українського народу, де б і коли б він не жив, і до всіх инших народів, що жили або живуть на території України. Таким чином, відділ повинен стати найповнішим джерелом для вивчення українознавства в найширшому розумінні.

Як окрему одиницю, відділ «Україніка» розпочато організовувати тільки в кінці 1922 р. На 1 січня 1924 р. маємо лиш початок відділу в 15 545 кн. одиниць, з яких приступно для читачів 10 800.

3. Відділ рукописів має завдання перш за все зібрати рукописи й листи діячів українського народу по всьому світу та діячів, що жили й діяли на території України, а далі й инші рукописні матеріяли. За 5 років зібрано значний рукописний матеріял з таких рукописних збірок, як збірки Науменка, Кістяківського, Голубєва, Петрова, Лазаревського, Лучицького, Тітова та ин. Є сотні тисяч листів різних діячів. Багато матеріялів ще не розібрано, бо працює у відділі 1 співробітник.

4. Відділ періодіки містить у собі все, що виходить періодично, складається він з двох підвідділів: журнального та газетного.

Журнальний підвідділ має до 150—200 тис. томів журналістики російської, української та закордонної; із них на 1 січня 1924 р. закаталогізовано:

українською мовою	— 245 назв	— 1478	томів;
російською	» —3483	» —30 860	»
иншими	» — 405	» — 6449	»
разом . . .	—4133	» —38 787	»

Підвідділ одержує всю журналістику УСРР, РСФРР і до сотні закордонних журналів, а всього — до 1000 нових журналів.

Газетний підвідділ має кілька сот тисяч газет, старих і нових із них до 80 тис. закаталогізовано, а решта жде робітників, часу й полиць. До нього поступають всі газети УСРР і РСФРР.

5. Відділ марксизму — наймолодший з поміж усіх відділів Всенар[одної] б[ібліоте]ки. Багато літератури, щодо марксознавства,

ще перед утворенням окремого відділу марксизму було закаталогізовано по загальному відділу.

Маючи на увазі найскоріше впорядкування книжкових фондів, б[ібліоте]ка ухвалила закаталогізованих книг тимчасово не перекаталогізовувати наново, а всю увагу звернути на каталогізацію нових, ще незакаталогізованих книг. Це торкається й відділу марксизму і всіх инших відділів, утворених пізніше від загального відділу.

За кілька місяців, відколи існує відділ марксизму, до нього поступило й цілком опрацьовано все, що відноситься до марксизму з нової книжкової продукції, а саме 1590 назв. біля 2000 томів.

6. Відділ бібліотекознавства має завдання обслуговувати перш за все бібліотечних робітників і робітників книги взагалі. Організацію його почато тільки з вересня 1923 р. і до того силами одного співробітника. За цей час написано 1950 каталожних карточок та й складено з них систематичний каталог відділу. Опріч усієї нової продукції на території УСРР і РСФРР, до нього поступило й поступає стара література з наших книжних комор.

7. Відділ справочний збирає всякі справочні видання: енциклопедії, словники, юридичні справочники, збірки декретів, кодексів і та ин. Має відділ нині до 3000 томів.

Опріч цих 7 відділів, котрі функціонують, є в основній книгозбірні Всенародньої б[ібліоте]ки 6 відділів, для яких збирається матеріял, але вони, за браком персоналу, або перестали, або й не починали функціонувати. Це відділи: орієнталія, стародруків, графіка, волянція, нотно-музичний та обмінний фонд.

Маючи на увазі, згідно з операційним планом, якнайскоріш упорядкувати найголовніші свої фонди, Всенародня б[ібліоте]ка примушена була одкласти роботу в цих відділах і обмежитися тільки одбіранням для них матеріялів. Лиш у відділах орієнталія та стародруків деяку роботу пророблено. А тимчасом і ці відділи — значні. Відділ орієнталія — до 3000 томів; відділ стародруків — до 40—50 тис. томів; графічний — до 10—12 тис.; відділ волянція — до 50—60 тис. одиниць; нотно-музичний — до 10—12 тис. нот сучасних і старовинних композиторів; обмінний фонд — нині ще невеликий, в кілька тисячів, але як закінчиться сортування, в ньому набереться тисяч до 100 книг.

Всі ці відділи працюють на підставі спеціяльних інструкцій, ухвалених радою бібліотеки для кожного з них.

Для каталогізації й складання систематичного каталогу, Всенародня б[ібліоте]ка приняла міжнародню децимальну систему [..]

5. Читальня Всенародньої бібліотеки

Всенародня б[ібліоте]ка з основної своєї б[ібліоте]ки не видає книг додому, а з київської філії в самому кінці 1923 р. організовано видачу книг додому науковим робітникам м. Києва. Книгами з основної бібліотеки читачі користуються в читальні Всенародньої б[ібліоте]ки.

Організовано читальню 23.VIII. 1920 р. В 1920 і 1921 рр. читальня мало була відома, взимку не огрівалася й ледве існувала, збираючи дуже мало читачів. В 1922 р. починається зріст читальні, який набирає особливо швидкого темпу з жовтня 1923 р., коли читальню було одчинено на дві зміни, з 12 год. дня до 9 год. вечора.

Дальші таблиці яскраво виявляють цей зріст читальні:

№ 1

Роки	Число днів одкриття	Одвідувань читальні	Пересічно в день	Видано книг	Пересічно в день
1920	110	345	3	536	5
1921	239	3 387	14	3 981	16,5
1922	258	12 639	50	14 937	60
1923	287	66 172	231	111 974	390
1924 I — III	68	36 892	543	78 557	1,155

Що читають у читальні Всенародньої б[ібліоте]ки, виявляє таблиця № 4.

Число виданих книг за 1923 р. по відділах децимальної системи:

№ 4

Видано	Число виданих	% до загального числа	Яке місце займає розділ
Всього	111 974	100 %	—
07 — газетні комп.	2 503	2,2 %	7
0 — загальні	2 177	2 %	9
05 — журнали	45 146	40,3 %	1
1 — філософія	2 414	2,1 %	8
2 — релігія	564	0,5 %	16
4 — соціяльні науки	21 333	19 %	2
37 — освіта	1 540	1,4 %	13
4 — філологія	736	0,6 %	15
5 — точні науки	7 771	7 %	4
6 — прикладні	1 922	1,7 %	12
61 — медицина	2 013	1,9 %	10
7 — мистецтво	3 090	2,7 %	5
8 — красне письменство	14 406	12,8 %	3
809 — критика, історія літератури	1 947	1,7 %	11
9 — історія	2 817	2,5 %	6
91 — географія	387	0,3 %	17
92 — життєписи	1 258	1,1 %	14

Хто читає у Всенародній б[ібліоте]ці, подає таблиця № 5:

№ 5

Рід праці	Число читачів	% до загального числа
Учнів трудшкіл	274	4
Учнів профшкіл	922	13
Студентів вищих шкіл	3349	50
Учителів	952	14
Службовців	690	10
Лікарів, інженерів та агрономів	266	4

Продовження табл. № 5

Рід праці	Число читачів	% до загального читача
Робітників фізичної праці	283	4
Професорів	76	1
Бібліотекарів	48	0,7
Безробітних	276	4
Правників	86	1,3
Художників літератів	30	0,4
Решти професій	65	0,9
Разом	7318	111,3 %
Перебільшення на	727	11,3 %

Це перебільшення на 727 означає, що 727 студентів та учнів одночасово учителюють або служать, тому їх пораховано по двох рубриках.

6. Виставки книжок у Всенародній бібліотеці

Щоб допомогти читачам в користуванні книгами, Всенародня б[ібліоте]ка з самого початку свого існування організовувала виставки книжок на ті чи інші теми. Як і вся діяльність читальні, так і справа організації виставок особливого розвитку набула в 1923 р. Так, у 1922 р. було всього 2 виставки, а в 1923 р. було організовано 18 виставок книжок, а саме:

1. Про історії РКП і КП(б)У.
2. Про історичний матеріялізм.
3. Творів Маркса і Енгельса та літератури про них.
4. Плеханівська виставка з нагоди роковин смерти.
5. Про XII з'їзд РКП.
6. Ленінська виставка.
7. Виставка творів инших видатних теоретиків і практиків марксизму.
8. Виставка книг по політграмоті.
9. Про наукову організацію праці.
10. Про сучасний стан Європи.
11. Жовтнева революція в РСФРР і УСРР.
12. Німеччина на передодні Жовтня.
13. Постійна виставка нових книжок з періодичною заміною новими.
14. Постійна виставка нової україніки.
15. Постійна виставка нової ходової журналістики РСФРР і УСРР.
16. Виставка закордонної журналістики.
17. Виставка всієї журналістики СРСР, УСРР і закордонної за 1923 рік.
18. Участь у першій Всеукраїнській виставці друку (Всенародна б[ібліоте]ка виставляла на ній 1275 своїх книжок).

Всі виставлені книжки (опріч 17 і 18 виставок) видавано читачам, і на них бував завсіди особливий попит; наприклад II виставка, про жовтневу революцію, за 10 день виставки дала читаність в 3000 книг. Термін виставок був неоднаковий, а в залежності від попиту на вистав-

лені книжки; але в 1923 р. не було в читальні ні одного дня без тої чи иншої виставки книг, а иноді збігалося й по кілька виставок разом, на різні теми.

Опріч виставок книг, б[ібліоте]ка складала через весь час для допомоги читачам ті чи инші списки книг на чергові або бойові теми (в 1923 р.— 21 список).

Щоб допомогти читачам орієнтуватися в численних каталогах б[ібліоте]ки, їх винесено в окрему кімнату й приставлено вартових бібліотекарів, що дають усякі поради читачам. Таким чином покладено початок консультаційного бюро. На черзі — організація справжнього консультаційного бюро [...]

8. Управління Всенародньою бібліотекою

З самого заснування Всенародної б[ібліоте]ки і до 26.III.1923 р. на чолі її стояв Тимчасовий комітет для заснування Всенародньої б[ібліоте]ки. 26 березня 1923 р. Спільне зібрання Академії наук, по докладу Тимчасового комітету, ухвалило перевести Всенародню б[ібліоте]ку на сталий стан, скасувало Тимчасовий комітет і обрало директора б[ібліоте]ки С. П. Постернака, а на трьох представників від Академії наук до ради Всенародньої б[ібліоте]ки академиків А. Ю. Кримського, В. І. Липського та М. В. Птуху.

З того часу керування всіма справами В[сенародної] б[ібліоте]ки, згідно з новим її статутом, перейшло до директора та ради бібліотеки, що складається, опріч трьох академиків, з безпосередніх відповідальних робітників самої бібліотеки.

Всі інструкції, плани роботи обмірковує й затверджує рада б[ібліоте]ки. Отже, організаціями В[сенародної] б[ібліоте]ки є справа організованого колективу, який в десятках засіданнів, в багатьох десятках докладів, обмірковує всю будову б[ібліоте]ки. І це тим важливіше, що нині В[сенародня] бібліотека кладе підвалини всієї своєї дальшої роботи й організації. Так, наприклад, за 1923 р. відбулося 37 засіданнів ради, 21 засідання комісії при раді, обмірковано 30 більших докладів, проектів, інструкцій і цілу низку дрібніщих.

Підлягає Вс[енародня] б[ібліоте]ка України безпосередньо Спільному зібранню Всеукраїнської Академії наук і Науковому комітету Укрголовпрофосвіти в Харкові.

9. Бібліотечний персонал

Для впорядкування книжного фонду в мільйон томів при стотисячному щорічному прирості треба мати не одну сотню робітників, а тимчасом Всенародня бібліотека мала за весь час свого п'ятирічного існування невеликий штат, і це страшенно гальмувало всю роботу бібліотеки.

По роках (на 1 січня) цей штат зростав так: в 1919 р.— 2 особи, 1920 — 30, 1921 — 46, 1922 — 57, 1923 — 57, на 1 січня 1924 року — 60 (57 в основній б[ібліоте]ці і 3 в філії) [...]

11 Філії Всенародньої бібліотеки

Організація і швидкий темп росту Всенародньої бібліотеки України знайшли свій відгук по Україні й викликали бажання утворити на місцях філії Всенародньої б[ібліоте]ки.

Важкий матеріяльний стан, утруднення зносин в 1920—1921 роки, не дали Всенародній б[ібліоте]ці змоги використати це бажання, і трохи чи не до кінця 1923 р. Всенародня б[ібліоте]ка мала одну тільки філію у Вінниці на Поділлю.

Вінницька філія Всенародньої б[ібліоте]ки існує 3 роки. В жовтні 1920 р. з ініціятиви місцевого громадянства та за допомогою місцевої влади під керуванням Всенародньої б[ібліоте]ки Укр[аїни] було утворено Тимчасовий комітет для заснування в Вінниці філії — великої книгозбірні місцевого значіння по всіх галузях людського знання.

Організаційно цей Тимчасовий комітет Вінницької філії, як і сама філія, підлягають безпосередньо Всенародньо б[ібліоте]ці України в Києві.

Книжковий фонд філії. В основу книжкового фонду філії лягли бібліотечні фонди Подільського краєвого архіву, бібліотеки «Просвіти» та «Подольского об[щест]ва сельского хозяйства».

Дальший зріст ішов шляхом дарунків од різних установ, осіб шляхом передачі до філії різних врятованих від загибели збірок, передачі з обмінного фонду Всенародньої б[ібліоте]ки в Києві і та ин.

В 1922—1923 рр. філія систематично поповнювала свій в значній мірі випадковий фонд комплектами виданнів наукових установ УРСР і РСФРР, сучасною літературою, літературою з галузи «Подоліка» і та ин. За 1922—1923 рр. набуто таким шляхом біля 15 000 кн. одиниць.

На 1.1.1924 р. книжковий фонд філії досяг 1 млн томів.

Упорядкування фонду. Для упорядкування цього фонду філія розпочала прилаштування будинку до бібліотеки та умеблювання його. На 1.1.1924 р. виконано частину ухваленого плану й поставлено $924^1/_2$ аршинів полиць.

Роботу над самим фондом філія провадила в двох напрямках: а) сортувала фонди по коморах та готувала їх до каталогізації; б) каталогізувала їх. На 1.1.1924 р. розсортовано й підготовлено до каталогізації до 60 % фонду, закаталогізовано 13 897 кн. одиниць.

В філії функціонують нині такі відділи: 1. Україніка з підвідділами: а) революції на Україні; б) шевченкіана й в) подоліка. В останньому до 1000 назв, а всього по відділу «Україніка» на 1.1.1924 р. закаталогізовано 7309 одиниць. 2. Загальний відділ з підвідділами: а) історії французької революції і б) революції. В загальний відділ входять всі науки, але тимчасово, опріч двох зазначених підвідділів, закаталогізовано книжки з медицини, сільського господарства й мистецтва. Всього по відділу закаталогізовано 6018 одиниць. 3. Підвідділ музичний — закаталогізовано 527 одиниць. 4. Відділ марксизму утворено лиш у кінці 1923 р. По згоді з Губполітосвітою він стає основою кабінету для виучування марксизму.

Опріч 13 897 закаталогізованих книжних одиниць, на 1.1.1924 р. виготовлено ще до 5 тис. бібліографічних карток на окремі твори з закаталогізованої періодики та поліграфії взагалі. Таким чином до розпорядження читальні філії на 1.1.1924 р.— 19 тис. назв.

По відділу газетно-графічному за браком умебльованого приміщення упорядковано лише місцеву пресу з 1920 р.

Читальня філії. Читальню філії одкрито в березні 1921 р. Брак палива та брак освітлення примушували закривати читальню на зіму й по вечорах. Ось таблиця, що показує зріст читальні.

	За 1922 рік (9 місяців)	За 1923 рік (10 місяців)
Число одвідувань	510	4.849
Пересічно в день	2	16
Число виданих книг	776	13.325
Пересічно в день	3	44

[...] Працює в філії 7 співробітників. На чолі її стоїть Тимчасовий комітет філії і в[иконуючий] обов'язки директора філії В. Д. Отамановський.

Перебувала весь час і перебуває нині філія на місцевому бюджеті, одержавши лише на початку свого існування кілька асигнувань од Укр[аїнської] Академії наук.

Київська філія Всенародньої б[ібліоте]ки України.

В кінці 1923 р. Всенародня б[ібліоте]ка одержала за постановою Укрголовпрофосвіти бібліотеку колишньої київської Духовної академії. Із неї утворено київську філію В[сенародньої] б[ібліоте]ки. На вимоги читачів, книжки з тієї філії доставляються до читальні основної бібліотеки. Науковим робітникам м. Києва, опріч того, організовано видачу книг додому. Функціонувати київська філія В[сенародньої] б[ібліоте]ки почали вже з січня 1924 року. [...]

Музей мистецтв (б. ім. Ханенків)

Чудовий, багатий Музей мистецтв при Всеукраїнській Академії наук досі був звавсь музеєм ім. Ханенків. Таке ймення мав він через те, що перейшов до Академії шляхом дарчого запису й заповіту в дар од Варвари Ханенкової. Та торік з Харкова загадано Академії наук одкинути в титулі ім'я Ханенків, бо з революційного погляду ім'я Ханенків нічого нікому не говорить, тому зветься тепер ця установа попросту «Музеєм мистецтв при Академії наук». Директором увесь час був М. О. Макаренко.

1. Комітет музею

Згідно із статутом, головне керування над музеєм покладено на Музейний комітет, який в 1923 р. складався с голови, шістьох членів та секретаря. Особовий склад комітету був такий: 1) голова академик Ф. І. Шміт; 2) заступник голови, член комітету від Академії наук акад. О. П. Новицький; 3—4) представники від Академії наук академики М. П. Василенко та М. Т. Біляшівський; 5) представник від Інституту мистецтв (б. Академії мистецтв) проф. М. Л. Бойчук; 6) директор музею проф. М. О. Макаренко.

Секретарем комітету до 12 травня 1923 р. був вчений секретар музею О. І. Селенгинський; з 2 червня вчений секретар музею — С. О. Гіляров. Комітет збирався двічі на місяць, і за рік відбулося 20 засідань комітету (4 рази призначені засідання не відбувалися, бо не було кворуму).

Відвідування засідань членами комітету виявляється з таких чисел: М. О. Макаренко відвідував засідання 24 рази; Ф. І. Шміт — 14 разів; О. П. Новицький — 16 разів; М. П. Василенко — 11; М. Т. Біляшів-

ський — 7; М. Л. Бойчук — 0; О. І. Селенгинський — 6; С. О. Гіляров — 8.

Комітет розглядав усі питання, що повставали в житті музею, вирішував складніші справи і заслуховував доповіді од директора про справи біжучого характеру.

У зв'язку з тим, що музей ще не оклигав від того стану руїни й господарського занепаду, в якому він перебував останніми часами, не одержуючи необхідних коштів на утримання, більша частина енергії і роботи, як комітету, так і адміністрації музею пішла на розв'язання саме оцих господарських питань, з яких перше місце займала справа ремонту будинку музею, питання про те, якими засобами розгорнути його збірки, справа про поширення музейного приміщення і справа про забезпечення музею паливом на зиму [...]

3. Штати Музею мистецтв

Ще в минулому році штати музею було доведено до мінімуму. Але в квітні біжучого року вони ще скоротилися через скасування трьох посад: консерватора, помічника бібліотекаря та одного доглядача [...]

Особовий склад музею у звідомному, 1923 р. був такий:

1) посаду директора, як і давніш, займав проф. М. О. Макаренко; 2) посаду вченого секретаря до 12 травня займав О. Г. Селенгинський. Та показалося, що О. Г. Селенгинський не задовольняє свому призначенню, і 2 червня на його місце комітет музею затвердив С. О. Гіляров а; 3) посаду бібліотекаря займала К. П. Вишнівська; 4) завідателем господарства (він же й швейцар) був Ф. М. Бурдах; 5) старшим доглядачем — Г. М. Гаркавик; 6) доглядачами — Ф. Г. Маковський та В. Я. Сенгалевич; 7) двірником до вересня був Д. Замковий, а після А. Яковенко.

4. Відвідування Музею мистецтв

Музей та бібліотека при ньому були, як і давніш, одчинені 4 дні на тиждень [...] Більшина екскурсій провадилася за нарядами од губполітосвіти. І складалися ці екскурсії переважно з членів союзних клубів, робітників різних виробничих підприємств, червоноармійців, студентів з робфаків, тощо. Поясніння екскурсіям давали або директор музею М. О. Макаренко, або вчений секр. С. О. Гіляров, або позаштатний консерватор А. С. Дахнович [...] Усього, таким чином, за рік відвідало музей 5893 душі.

Кількість відвідувань значно збільшилася, як порівняти до попередніх років. Так, в 1922 р. вона була висловлювалася цифрою 3610 (при 41 екскурсії), а в 1921 — цифрою 3600 (при 98 екскурсіях).

5. Бібліотека-читальня музею

Книжне майно. На 1 січня 1923 р. в інвентарній книзі було зазначено 3153 томи. Протягом звідомного року до бібліотеки Музею мистецтв вступило 45 книжок, таких, як: «Среди коллекціонеровъ», «Русское искусство», «Кончаловскій», та инші. Поруч із цим незначним збільшенням книжного майна треба зазначити вилучення великої кількости книжок з читальні, бо, по-перше, неоправлені книжки, яких у бібліотеці рахується аж до 50 %, в значній мірі порозтріпувалися,

а, по-друге, читачі попсували чимало книжок. Розкішні видання стали тепер видаватися до читальні тільки з окремого дозволу.

Читальня. На протязі 1923 р. читальню було відчинено 190 днів при 540 відвідачах та 1300 відвіданнях. До читальної залі було видано 5700 книжок, головним чином по питаннях мистецтва західнього та прикладного [...]

6. Наукова діяльність Музею мистецтв та його персоналу

Чергові господарчі питання не давали спромоги і Музейному комітетові і персональному складові музею порушити як слід ті наукові справи, що стоять на черзі і що передбачалися в плані діяльности музею на 1923 р. Засідання комітету мало не цілком присвячувалися розв'язанню самісіньких господарчих питань, і тільки одно прилюдне урочисте засідання 6 травня мало цілком таки науковий характер. Засідання це було присвячено пам'яті фундатора музею, В. М. Ханенкової, з приводу роковин її смерти.

Тут було зроблено такі доповіді: 1) вступне слово — акад. Шміта; 2) історія Музею мистецтв ім. Ханенків та його значіння для України — М. О. Макаренка; 3) діяльність Ханенків у Києві в царині старовини та мистецтва — акад. Біляшівського; 4) італійське мистецтво в музеї Ханенків — А. С. Дахновича; 5) ікони музею Ханенків — В. М. Зуммера. Засідання відбулося в великій залі засідань Академії наук, і заля була вщерть переповнена публікою, а це свідчить про інтерес до музею в широких колах громадянства [...]

На доручення Академії наук (коштами чернігівського губвиконкому) довелося М. О. Макаренкові од'їздити на якийсь час із Києва до Чернігова, де він провадив широкі наукові досліди над Чернігівським Спасом, архітектурною пам'яткою з початку XI в. Там він працював протягом двох з половиною місяців *.

Крім того М. О. Макаренко працював над складанням «Провідника» по Музею мистецтв. З короткого «Провідника», складеного ще в минулому році, зроблено тепер «Провідника» докладного, в якому перераховано мало не всі музейні речі. «Провідник» уже здано до друку. Видає його видавництво «Шлях Освіти».— Складено також напівпопулярну, напівнаукову книжку: «Італійське мистецтво в Музеї ім. Ханенків Всеукраїнської Академії наук», це книжка типу «catalogue raisonné» з маленьким вступним нарисом про ті художні школи та окремі художні ремества, які панували на Італії. Її теж здано до друку в тому самому видавництві. Обробляв М. О. Макаренко далі матеріяли для своїх праць і писав далі такі праці: 1) «Канійники»; 2) «Мистецтво доби великої мандрівки народів»; 3) «Натільні хрести Східної Европи». Обробляв до друку свій курс по археології України та курс по культурі та мистецтву скитсько-сарматської доби на Вкраїні. Викладав курси: 1) історія старого мистецтва — в Інституті мистецтв; 2) Історія всесвітнього мистецтва — в Архітектурному інституті, Музикальному інституті ім. Лисенка та в консерваторії; 3) викладав приватний курс археології України для слухачів ВІНО (давнішого університету), Археологічного інституту та для приватної публіки.

---

* Звідомлення М. О. Макаренка надруковано в IV книжці академічних «Записок історично-філологічного відділу».— с. 240—244. *[Прим. док.]*.

Вчений секретар музею С. О. Гіляров провадив канцелярські справи музею, давав пояснінння екскурсіям та допомагав бібліотекарю. Викладав в Археологічному інституті курси: 1) Еллінська скульптура класичної доби; 2) елементи художнього виробництва; 3) у фотографічному технікумі — курс усесвітньої історії мистецтва; 4) провадив практичні зайняття в ВІНО по мистецтві України. Як член науково-дослідчої катедри мистецтвознавства, брав С. О. Гіляров участь у роботах катедри і був її секретарем, читав доповіді по питаннях теорії мистецтва та по античному мистецтву. Підготував до друку свій курс «Елементи художнього виробництва», пристосувавши ілюстративний матеріял до речей музею та до картинної галереї.

Центральний архів давніх актів при Всеукраїнській Академії наук

В минулому, 1923 р. Центральний архів давніх актових книжок провадив свою роботу при дуже скороченім складі співробітників. Було всього 4 осіб,— дарма що в штатах, затверджених профспілкою Робітпросу 16 лютого 1923 р., архіву забезпечувалося 6 осіб. А вже ж перед війною було службовців в архіві 8. Таким чином склад службовців архіву зменшено теперечки на 50 %. Тому співробітники архіву приневолені були фактично совміщувати різноманітні обов'язки: керівник В. О. Романовський виконував також обов'язки консерватора фонду, учений секретар В. І. Новицький був консерватором фонду і рахівником, палеограф М. М. Кохановська була бібліотекаркою, доглядач Т. Д. Подоляк — ніс обов'язки прибиральника. Невеликі розміри тих асигнуваннів, що дає Главпрофобр, не дозволяють поширювати штати в довоєнному маштабі. Тимчасом матеріял більшає. Ще й позаторік було матеріялу багацько: 6093 актові книги та 402 327 документів, а торік ця цифра значно зросла.

Наукове життя архіву виявилося в напруженій праці по впорядкуванню цінного архівного матеріалу, а саме:

1. Продовжувалася й поглибшувалася перевірка першого каталогу архіву давніх актів, як необхідна підготовча праця для чергового завдання архіву: треба скласти новий каталог згідно з програмою Археографічної комісії Академії наук, що має над архівом найвищий догляд.

2. Закінчено розбір привезеного в минулім році архіву Браницьких, що містить у собі матеріяли 18—19, а почасти іще й 16—17 ст. Розібрано більш як 20 тис. актів.

3. Прийнято архівні матеріяли, які призбірав проф. Є. Д. Сташевський в кам'янець-подільських архівах: б. Скарбової (казенної) палати (більше ніж 200 діл), окружного суду, губерніяльного правління і подільського губернатора (декілька діл). Матеріяли ці містять у собі переважно люстрації староств 1798 р., та справи про старостинські маєтки першої половини 19 в.

4. Упорядковано значну частину архіву давніх діл, що міститься на антресолях Центрального архіву. Порізнені й поплутані частини окремих справ об'єднувалися й систематизувалися. Тим зроблено важливе підготування для наукового спису цінного, але призабутого того архіву.

Щоб доповнити картину наукового життя архіву, треба зазначити

розмірно велику кількість одвідувачів, які працювали в архіві — або з науковою метою (17 осіб), або з метою навчання, набування досвіду та вивершення (25 студентів).

Антропологічно-етнологічний музей ім. Хв. Кіндр. Вовка

Цього дорогоцінного музея з не менш дорогоцінною спеціяльною бібліотекою подарував Українській Академії наук його засновник і власник проф. Хвед. Кіндр. Вовк, подарував незадовго перед своєю смертю. До Києва перевіз усе в 1921 р. небіжчик — (Олександр Гаврилович Алешо, що й ставсь першим керівничим для музея. Та перевозити йому тее висококоштовне добро довелося в неопалених вагонах; подорож тяглася серед лютих морозів аж три тижні; О. Г. Алешо тяжко застудивсь, і незабаром, весною 1922 р., він помер. На посаду керівничого Академія наук обрала другого Вовкового вченика Анат. Зінов. Носова, який одтоді й стоїть на чолі музею.

Два є відділи в музеї: 1) антропологічний та 2) етнологічний (або, як колись говорилося, етнографічний).

1. Діяльність Антропологічного відділу музею

Безпосередньо завідує антропологічним відділом у Вовковому музеї сам керівничий цілого музею Анат. Зін. Носів та й сильно дбає про жваву роботу в нім, анітрохи не підупадуючи духом з того, що Академія наук дуже мало може давати потрібних коштів.

От, із самого початку минулого, 1923 р. велася пильна робота для підготування літературного матеріялу, потрібного для підручника до антропології, що відділ має випустити. Складалася бібліографія антропологічної літератури. Наносилася на картки та збиралася українська антропологічна термінологія, як з літературних джерел, так і з народніх уст. Дякуючи енергії А. З. Носова, пощастило антропологічному відділові ще в 1922 р. роздобути нарешті потрібні антропометричні приладдя,— і от з весни 1923 р. в антропологічному відділі провадилися практичні зайняття із студентами київського Археологічного інституту, спочатку для ознайомлення з антропометричними помірами, а потім і для вивчення та самостійного продовження помірів. Вироблюються з них спеціялісти-робітники. Бо серед цих студентів, що ближче зацікавилися антропометрією, дехто підготовлюється до спеціяльної роботи у відділі, як практиканти, з тим, щоб у наступному році вони могли б приступити вже до самостійних антропометричних помірів та виконувати за дорученням од відділу спеціяльні наукові завдання.

Провадилися в антропологічному відділі антропометричні поміри самих студентів, переважно українців, і висліди поступили до відділу, як антропометричний матеріял. Крім того, було перемірено кілька української людности з Малинської округи — це тоді, коли керівничий музею брав участь у недавній екскурсії в зазначений район.

Виготовлено текст українською та французькою мовою для спеціяльних антропометричних карток, які Академія наук уже й надрукувала. Картки вступили в розпорядження відділу для записів антропометричних помірів.

Протягом звідомного року трохи не до кінця виготовлено (залишилося проредагувати та переписати) книжку: «Основи анатомічної антропології». На таку книжку відчувалася гостра потреба через брак подібної літератури в українській мові. Цю роботу, як пощастить, му-

зей видрукує в наступному 1924 р. Передано до друку працю: «Антропо-етнологічне вивчення людини — населення України».

Антропологічний відділ брав участь у роботі Комісії краєзнавства при ВУАН, як секція антропології.

Музейна частина відділу поповнилася вступом краніологічних та остеологічних колекцій (Паночіні, Гіжицької і ин.) та демонструвалася екскурсіям, що одвідували музей.

Наприкінці 1923 р. відділ антропології увійшов у ближчий контакт з київським Археологічним інститутом: запрохано керівничого музею та відділу викладати в Археологічному інституті курс антропології. Курс провадиться вкупі з практичними зайняттями, що одбуваються після прочитання курсу.

Штатну посаду мав антропологічний відділ тільки одну, а саме — керівничого (А. З. Носів).

2. Діяльність відділу етнології

І. Дослідча праця. Керівником етнологічного відділу являється А. І. Онищук, людина, яка своєю самовідреченою енергією викликає здивування навіть і в Академії, дарма, що там геть усі звикли працювати самовідречено.

Почату 1922 р. планову працю над дослідженням народнього побуту та збиранням етнографічних річей продовжувано в отаких напрямках:

1. Ведено дальшу систематичну працю на Чернігівщині в с. Старосіллі, одночасно поширюючи дослідження на сусідні села — Сварнія, Новосілки, Нижча Дубечня. Співробітники А. Онищук і Ю. Павлович провели дві екскурсії, що продовжувалися три тижні, і під той час зібрано багато цінного етнографічного матеріялу та експонатів для музею, зроблено 20 фотографічних знімків і більш як 200 малюнків. Крім того, етнографічний відділ запросив до Києва селян із Старосілля на три дні для наукових дослідів, і за той час К. В. Квітка записав народні мелодії, О. Б. Курило досліджувала мову, Н. Б. Заглада доповнила свої записи для пізнання дитячого життя з етнологічного погляду.

2. Зібрано матеріяли в дальших місцевостях названої губернії — в Чернігівському та Любичівському повітах, де працювала Л. С. Шульгина, при чому приведено до музею 4 старовинні приладдя (з хліборобства).

3. Від імени етнологічного відділу працювали підчас наукових екскурсій: А. З. Носів, збираючи етнографічні матеріяли і речі в Радомиському повіті, а також на Миргородщині (Полтавщина); в цій останній екскурсії брав участь також Ю. Ю. Павлович: були досліджені різні ділянки народнього побуту, переважно народнє будівництво; зроблено відповідні малюнки та фотографії.

Н. Б. Заглада працювала в с. Пекарях на Київщині, досліджуючи рибальство та дитяче життя, в якому збереглося чимало цінних культурних пережитків.

4. В останні місяці року А.-І. Онищук по понеділках досліджував гончарство та кошикарство на Слобідці (біля Києва).

ІІ. Лабораторна праця. Цілий рік присвячено науковому опису етнографічних речей, які зібрали в музеї, щоб підготовити матеріял для систематичного карткового каталогу. Крім того, переводилася інвентаризація експонатів, і зібрані речі підготовлялися до вистави в

музеї. Переписано та впорядковано пам'яткові речі Хв. Вовка та розібрано за змістом збірку його фотографій.

III. Музей етнології. Він багатий був і тоді, як містив у собі саму колекцію Хв. К. Вовка, а далі через енергію А. І. Онищука збагативсь дуже значно та й не перестає збагачуватися.

В першому півріччі 1923 р. Музей етнології розширено ще на одну залю, а взагалі поповнено рясними новими етнографічними речами, які стосуються і до українського народнього побуту, і до побуту инших народів. Особливо збагативсь відділ рибальства та хліборобства дуже цінними з наукового боку експонатами. Придбано також декілька експонатів з кераміки. Експонати в часті навіть куплено, та побільше отримано як дари. Дарунки — це головне (і, на щастя, невичерпне) джерело для збагачення музею.

Музей етнології був одкритий для широких кіл громадянства, і за вхід гроші не бралися. Протягом року музей одвідало 2217 екскурсантів. З них: вищі наукові інституції послали — 217, курси — 196, трудшколи — 821, инших — 983 чоловік. Робітників було — 531, селян — 48, службовців — 87, вчених — 56, учителів — 228, учнів — 2160, инших — 107 чоловік.

Кожній екскурсії при цьому читали співробітники Етнологічного музею популярно-наукову лекцію, знайомлючи учасників з народнім побутом.

IV. Наукові праці. Відділом виготовлено до друку такі наукові праці: 1) А. Онищук «Виріб човна»; 2) Його ж. «Бухало», причинок до історії музичних ударних інструментів; 3) Л. С. Шульгина «Пасічництво в с. Старосіллі»; 4) Її ж. «Фізичне виховання немовлят».

Праці «Виріб човна» А. Онищука і «Пасічництво в с. Старосіллі» Л. Шульгиної (№ 1 і 3) були зачитані на наукових засіданнях музею.

Штатних співробітників в етнологічному відділі було двойко: А. Онищук і Л. Шульгина, нештатний — Ю. Ю. Павлович.

3. Діяльність бібліотеки Музею ім. Хв. Вовка

І. Поповнення бібліотеки. Бібліотека Антропологічно-етнологічного музею ім. Вовка у своїй підвалині має неабияку, а справді позначну, книгозбірню покійного проф. Хведора Кіндратовича Вовка. Вона, відколи її подаровано Академії наук, перебувала увесь час під керуванням Євг. Ол. Дзбановського. 1922 р. збагатилася вона ще на книгозбірню Ол. Гавр. Алешо, подарунок од дружини незабутнього небіжчика, що своїм життям заплатив за перевіз дорогоцінного Музею Хведора Вовка з Петербурга на Вкраїну, до Києва. За 1923 рік вступило до бібліотеки 97 назв в числі 122 томів [...]

ІІ. Одвідування бібліотеки. За 1923 р. число одвідувань бібліотеки Музею ім. Вовка було — 148; число книжок, що видано для читання — 480. Користуються бібліотекою переважно спеціялісти-вчені, особи, що зайняті педагогічною працею, а також учні вищих шкіл [...]

Штатний співробітник для бібліотеки був лиш один — Є. О. Дзбановський.

Фотографічна лабораторія

Фотографічна лабораторія (в найтіснішому контактові вона з Музеєм ім. Хв. Вовка) не вимагала від Академії наук жадних витрат окрім приміщення, бо сама знаходила джерела для свого існування.

Навіть головного керівника лабораторії — Д. П. Демуцького, що давніш був штатним співробітником Академії наук, при вкороченні штатів переведено на позаштатного. Академія наук платила лабораторії тільки за фотографічні пластинки [...]

Комісія краєзнавства при Всеукраїнській Академії наук

У зв'язку з загальним станом краєзнавства на Вкраїні*, наприкінці листопаду 1922 р. при ВУАН засновано окрему Комісію краєзнавства в Києві, в складі акад. А. М. Лободи (від І відділу), акад. О. В. Фоміна й акад. І. І. Шмальгаузена (від ІІ відділу), акад. М. В. Птухи (від ІІІ відділу).

Перше засідання комісії в зазначеному складі відбулося 2 грудня 1922 р. На другому засіданні комісія закооптувала до свого складу: академиків М. П. Василенка, В. І. Липського, П. А. Тутковського, проф. В. І. Лучицького, проф. Г. О. Кривченка, проф. Д. О. Белінга, А. З. Носова і М. В. Шарлеманя; але академики В. І. Липський й П. А. Тутковський за браком часу не брали участі в роботі комісії, і перший з них узагалі склав з себе обов'язки члена комісії. В характері представників од Центрального бюра краєзнавства при Російській Академії наук, наша Комісія краєзнавства обрала до свого складу акад. С. Ф. Ольденбурга (Спб.) і проф. В. В. Богданова (Москва); і, навпаки, членів, нашої комісії академика А. М. Лободу і акад. М. В. Птуху 4-та сесія ЦБК при Російській Академії наук обрала до складу свого Центрального бюро краєзнавства.

Президія Комісії краєзнавства складалася в 1923 р.: з голови А. М. Лободи, заступників голови — М. В. Птухи і В. І. Лучицького і секретаря Д. О. Белінга (до 18 червня).

А коли останній відмовився, то 18 червня 1923 р. на посаду секретаря обібрано В. М. Шарлеманя. Вик. об. діловода комісії були спочатку П. Товстоніг, а з кінця 1923 р. Б. Базилевич.

До 1 січня 1924 р. комісія мала 22 засідання, на яких розглянуто низку організаційних питань та заслухано кілька докладів [...]

З найпершого таки початку своєї діяльности комісія почала збирати бібліотеку по краєзнавству. Найбільше видань комісія одержала від московського відділу Центрального бюро краеведения при Российской Академии наук. Завідувати бібліотекою доручено А. З. Носову.

Весь час комісія була в контакті з «Центральным бюро краеведения Российской Академии наук». Ще в січні 1923 р. на засіданні Петроградського відділу М. В. Шарлемань зробив доклад про краєзнавчу працю в Києві. Члени комісії А. М. Лобода, М. В. Птуха, М. В. Шарлемань, Д. О. Белінг брали участь у роботі 4-ої сесії Центрального бюро краєзнавства при Рос. Ак. Наук 27—30 березня в Москві. А. М. Лобода на одному з засідань тієї сесії зробив доклад про стан краєзнавства на Україні.

Взагалі академічна Комісія краєзнавства ставить своїм найближчим завданням бути організувальним та об'єднальним органом, насамперед — для місцевих (київських) краєзнавчих організацій, а далі, в міру розвитку праці, і поза межами Києва [...]

Окрім Києва встановлено зв'язки з Житомиром (окружний Проле-

---

* Про дотеперішне становище краєзнавства, див. ширше в ч. 1 нашого «Бюлетеня Комісії Краєзнавства» (1923). *[Прим. док.]*.

тарський музей), Черніговом (де нещодавно дано доручення етнографічної секції б. Українського наукового товариства організувати філію київської Комісії краєзнавства), з Полтавою (Пролетарський музей), Лубнями (філія б. Українського наукового товариства) та з иншими місцями [...]

В Харкові й Одесі справа має инший вигляд.

З метою поширювати краєзнавчу роботу по всій Україні і ближче стати до місцевих організацій, в Харкові для Слобожанщини при участи акад. А. М. Лободи було закладено окрему Комісію по краєзнавству при Українській Академії наук у складі проф. Д. К. Зеленіна (голова комісії), О. С. Федоровського (товариш голови), проф. О. А. Івановського, С. А. Таранушенка, проф. Л. А. Шкорбатова, П. В. Серебровського, Р. С. Данковського, проф. М. П. Маркова, проф. О. Н. Синявського, В. П. Ступницкого та иншогородніх акад. С. Ф. Ольденбурга, проф. В. В. Богданова, акад. А. М. Лободи. Харківська комісія в особі О. С. Федоровського та Л. А. Шкорбатова брала участь у роботі 4-ї сесії ЦБК при Рос. Ак. наук в Москві; Д. К. Зеленін і О. С. Федоровський обібрані були членами ЦБК при Рос. Ак. наук.

Наприкінці 1923 р. для степової частини України засновано 3-тю Центральну комісію краєзнавства при Українській Академії наук в Одесі із 4 секцій, в складі: етнографічно-лінгвистичної секції (голова Р. М. Волков), археологічної (голова С. С. Дложевський), природничої (голова Г. І. Танфільєв), соціяльно-історичної (голова Е. П. Трифільєв). Голова Одеської комісії проф. С. С. Дложевський; секретар І. Л. Фаас.

Таким чином головніші центри України вже зв'язані між собою.

Друкарня

До дуже важливих подій у житті Академії наук належить той факт, що нарешті наша Академія здобула свою власну друкарню, а саме — давню друкарню Києво-Печерської лаври. Справа ця тяглася довго, київський Печатьтрест вів уперту боротьбу проти Академії наук і одтягувався виконувати накази з центру,— аж нарешті центральна влада звеліла оддати під суд тих представників треста, котрі одмовлялися виконати розпорядження влади про передачу нам лаврської друкарні. Тоді її нам нарешті передано незадовго до кінця 1922 р.

На превеликий жаль, здано нам Лаврську друкарню в дуже кепському становищі, напівзруйновану: вікна повибивані, паровий казан і труби — розвалені, машини — поржавіли, шрифти сплюндровані й поплутані. Операційних грошей на підняття друкарні з руїн — нам не було дано; треба було жити сторонніми замовленнями; а тут, навіть машина-американка, абсолютно потрібна для біжучої праці, для заробляння грошей, була вивезена з друкарні!

Академія наук увійшла в згоду з головою видавничого т-ва «Друкар» П. О. Балицьким та й закликала була його на посаду управителя з тим, щоб він одремонтував і поповнив друкарню та й безплатно друкував би для Академії наук по 10 аркушів на місяць (на папері, очевидячки, академічному, не на своєму), а за те замість платні мав би собі 50 % сподіваних прибутків з друкарні. Треба визнати, що свої зобов'язання супроти Академії наук П. О. Балицький більше-менше виконував: і друкарню він поставив на ноги, полагодивши її, і по 10 друкованих аркушів для Академії він так-сяк на місяць давав. Та

зате матеріяльну справу в академічній друкарні довів П. О. Балицький до безладдя, скрізь заборгувавсь, і між иншим не виплачував податків на культурний фонд, на утримання друкарських вивчників і та ин.,— всього разом щось аж 70 червінців. Вступилася в справу місцева судова влада,— і, звичайно, Академія наук мусіла в травні 1923 р. усунути П. О. Балицького з посади управителя.

На допомогу скрутному становищу Академія прийшла, спасибі їй, харківська центральна влада, Наркомпрос. Наркомпрос доручив своєму видавництву «Путь просвещения» скласти договір з Академією наук більше-менше на тих самих умовах, що їх давав Балицький (тобто гарантуючи безплатне друкування 10 аркушів щомісяця,— на папері, розуміється, не на своєму, а на академічному). Але одмінним являвсь додатковий пункт — що «Путь просвещения» погасить і всі ті борги, які поробив П. О. Балицький, і надалі сам «Путь просвещения», а не Академія, нестиме матеріяльну юридичну відповідальність за друкарню. Отак стоїть справа і тепер.

Великою державною заслугою «Путь просвещения» (тепер переіменовано на «Шлях освіти») являється те, що він дав академічний друкарні повну нагрузку своїми публікаціями в українській мові; — тепер «Шлях освіти» затоплює всеньку Україну своїми українськими виданнями. Та, на жаль, рівно 10 аркушів на місяць для самої Академії він іще не дає. До того, «Шлях освіти» не придбав ще для друкарні потрібної кількости латинського шрифту, і тому щасливіше йде друк тільки того, що Академія видає мовою вкраїнською. А що академічні «Записки Природничо-математичного відділу» друкуються, за постановою Природничо-математичного відділу, переважно мовою французькою та німецькою, а не вкраїнською *, то тих «Записок» видруковано в нашій друкарні за цілий рік тільки 4 аркуші; — брак шрифту сильно загаював набирання французько-німецьких оригіналів. Та сподіваємося, що всі ті друкарські загаяння й неакуратності — то річ тимчасова, скороминуща, і що в дальшому справа нашої друкарні стоятиме відносно Академії наук зовсім гаразд, з будь-якого погляду.

Звичайно, що Академія наук, силуючися розвити якнайширше наукове друкування, не обмежилася на тому числі аркушів, що їй згідно з умовою мав давати «Шлях освіти». Вона входила в порозуміння через своїх співробітників ще й з иншими видавництвами: Державним видавництвом (Госиздатом), Книгоспілкою тощо, навіть з приватними особами. Такими способами пощастило Академії за 1923 р. та за перші два місяці 1924 р. випустити в світ чималенько, а коли брати на увагу сучасні обставини, то, можна сказати: випущено в світ колосально-багацько, а саме 4352 друковані сторінки, тобто 272 аркуші друку. Коли позаторік Академія Наук ледві могла назвати десяток своїх публікацій, то має вона їх тепер з півсотні.

Не можна не зазначити з гордощами й з подякою тую жертвеність, яку виявляють співробітники Академії наук, безкористовно допомагаючи їй побільшувати академічну видавничу діяльність. Що гонорарів за надруковані статті Академія наук абсолютно нікому з авторів не платить, це ще дрібниця, бо жертвеність у наших співробітників іде значно далі [...] З дрібних лепт потроху складалися потрібні суми на закупівлю паперу, і протягом цілого 1923 р. ще не було ані одного моменту, щоб академічне друкування припинилося було через брак паперу. Отакі факти — теж промовисто свідчать про височенну життє-

* Це робить II відділ задля тіснішого зв'язку з закордонною наукою *[Прим. док.]*.

здатність нашої Всеукраїнської Академії наук. Коли в дальшому дасть нам держава папір чи гроші на папір, ми будемо безмірно вдячні, а коли наша бідна пролетарська держава, обтяжена иншими дуже й дуже пекучими потребами, не могтиме й цього року забезпечити нас папером, ми так само старанно й самовідреченно вестимем свою працю далі та й самотужки викрутимося мабуть з лиха.

Грошей од держави протягом 1923 року здобула Академія наук у твердій (золотій) валюті 36 840 карб. і 63 коп. Себто на 1 місяць давалося для неї од держави 3070 крб. і 5 коп. золотом. Розподілялася тая річна сума 36 840 крб. 63 коп. по таких статтях:

а) 24 574 крб.— на персональний склад (платня штатним співробітникам); б) 2952 крб.— на науково-операційні потреби (оплата праці нештатних співробітників, наукові командирування, придбання книжок, наукових приладів, реактивів і та ин.); в) 5195 крб. 63 коп.— на господарські витрати (всі гроші пішли побільше на оплату комунальних послуг: електричного світла, води, каналізації; дещо — на придбання спецодежі для низчих службовців, і та ин.); г) 900 крб.— на паливо; д) 787 крб.— на ремонт будинків; е) 245 крб.— на вдержання місткому (комітета службовців); ж) 2189 крб.— на соціяльне страхування. Заразом: 36 840 крб. 63 коп. золотом за 1923 р.

Як бачимо $^2/_3$ присланої суми йшли на місячну платню штатним робітникам Академії. Пересічно припадало в 1923 р. на платню 2048 крб. золотом на місяць. Тільки ж цяя пересічна цифра не малює справжньої, реальної картини і не показує тієї різкої поступовости, з якою не переставала збільшуватися місячна платня: на січень 1923 р. прислано платні для штатних співробітників — 818 зол. крб.; на липень — 1941 зол. крб.; на грудень — 3760 зол. крб.

Не може бути анінайменшого сумніву, що 1924 р. принесе нам у цій точці ще більшеє, ще значнішеє покращання. Та велике наше прохання до держави — збільшити нам і операційно-наукові кошти (ми ж бо приміром не маємо грошей навіть на те, щоб розсилати наші видання закордонним науковим установам), наділити нам паперу (або заасигнувати нам певну суму на закупівлю паперу) і дати грошей на капітальний ремонт наших будинків, які ремонтувалися останній раз іще перед світовою війною 1914 р.

Неодмінний секретар Всеукраїнської Академії наук.
академик *А. Кримський*

Звідомлення Першого, Історично-філологічного відділу

[...] Головою відділу і в минулому році був акад. А. Кримський, секретарем акад. С. Єфремов. Дійсних членів мав відділ 11, а саме: 9 академиків і 2 директорів з правами дійсних академиків відділу:

акад. Біляшівський М.— по катедрі української археології;
акад. Грушевський М.— по катедрі української історії;
акад. Єфремов С.— по катедрі історії укр. письменства;
акад. Іконников В. С.— по катедрі російської історії;
акад. Кримський А.— по катедрі арабо-іранської філології;
акад. Лобода А.— по катедрі народньої словесности;
акад. Мищенко Ф.— по катедрі історії розумових течій;
акад. Новицький Ол.— по катедрі історії укр[аїнського] мистецтва;
акад. Шміт Ф.— по катедрі історії світового мистецтва;

проф. Грушевський О.— директор постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі;

проф. Тимченко Є.— директор постійної комісії для складання історичного словника української мови.

Поза Києвом перебували на становищі позаштатних академиків оці члени відділу:

акад. Багалій Д.— по катедрі української історії (Харків);

акад. Перетц В.— по катедрі української мови (Петербург);

акад. Смаль-Стоцький С.— по катедрі української мови (Чернівці);

акад. Харлампович К.— по катедрі укр[аїнської] церкви (Казань);

Усього, рахуючи й померлих академиків (М. І. Петров † 1921 р. та М. Ф. Сумцов † 1922 р.), відділ зібрав був 17 діячів науки з різних наукових дисциплін. Тяжкої втрати минулого року зазнав перший відділ в особі найстаршого віком академика В. С. Іконникова, що упокоївся 26 листопада 1923 р., працюючи немало до останніх днів і як член відділу і як голова Археографічної комісії.

Усіх засіданнів Перший відділ одбув минулого року 20, присвячуючи їх головним чином, як звичайно адміністративним та адміністративно-науковим справам, а також науковим доповідям з різних сфер, що стосуються до дисциплін Першого відділу. З таких доповідів треба окремо згадати широкі й докладні відомості, що подано на засіданнях відділу про обслідування з археологічного, архитектурного й мистецького боку Чернігівського Спаса, переведене з доручення відділу під керуванням проф. М. Макаренка. Минулого року — відколи Академія наук здобула свою друкарню — пощастило також, хоч і дуже ще малою мірою відновити й видавництво відділу, випустивши II—III томи «Записок» та кілька томів «Збірника» відділу з перспективою надалі більш інтенсивного друкування академічних праць.

Наукова робота провадилася, як і попередніх років, по установах відділу, себто в комісіях, секціях та через поодиноких людей, що їм од відділу давалося будь-яке спеціяльне наукове доручення. Число установ відділу значно зросло проти того, скільки їх було на початку існування Академії наук. Як згадано вже, відділ почав свою роботу з шістьма постійними комісіями, на р[ік] 1920-й їх було вже 9; 1921 р., коли до Академії прилучено Київське наукове товариство, число установ відділу дійшло до 18, року 1922-го аж до 20. Минулого року їх було 21, не лічучи окремих наукових доручень поодиноким ученим.

Подаємо короткі звідомлення установ Першого відділу.

1. Историческое общество Нестора-летописца

Приєдналося воно до Академії наприкінці 1921 р., і з цього тільки часу подаються у нас звістки про його діяльність [...]

На протязі 1922 р. мало т[оварист]во 19 засіданнів з 42 доповідями, в 1923 р.— 17 засіданнів з 37 доповідями, а разом за два роки — 36 засіданнів з 79 доповідями.

Значна частина доповідів присвячена була тим втратам, яких зазнало т[оварист]во у складі своїх членів. Пам'яти члена-фундатора й почесного голови, акад. В. Іконникова, поч[есних] членів: акад. М. Сумцова, акад. О. Шахматова, акад. В. Ягіча, д[ійсних] членів: проф. А. Сонні, акад. Ор. Левицького, І. Каманіна, Н. Голубовської, А. Гнєвушева, Г. Бараца влаштовано було доповіді, що змалювали наукову діяльність покійних членів товариства. Поряд з тим одзначено було доповідями і сумні роковини 20-ліття з дня смерти Ол. Лаза-

ревського і 15-ліття з дня смерти В. Антоновича. Ювилеї видатних історичних і літературних діячів і події одсвятковано було спеціяльними засіданнями і доповідями. Так, улаштовано було (23.IV.1922) засідання пам'яти гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного (+1622 р.); далі (вкупі з ВУАН, КІНО, науково-дослідчою катедрою і істор[ично]-літ[ературним] т[оварист]вом) засідання пам'яти О. Островського (+ 1823 р.), тощо.

Інші доповіді присвячені були розробленню окремих проблем з історії Наддніпрянщини чи Росії; видатне серед них займали місце доповіді минулому Києва присвячені.

Скількись доповідів присвячено було питанням методології історії, архівознавства, нумізматики, геральдики та бібліографічним оглядам. Декотрі доповіді були результатом наукових екскурсій членів т[оварист]ва, як, наприклад, доповідь Ф. Ернста про музейництво в Москві і Петербурзі, Вс. Зуммера, В. Базилевича й А. Степовича — про старий Козелець та В. Базилевича — про архівництво в Чернігові. [...]

Тепер у т[оварист]ві рахується 208 членів; з них: 12 почесних, 186 дійсних і 8 членів-кореспондентів.

Видавнича діяльність т[оварист]ва, через руїну друкарської промисловости, припинилася ще в 1914 р. на XXV книжці «Чтеній». Окремі доповіді, прочитані в засіданнях т[оварист]ва за цей час з'являлися друком по різних виданнях. Окрім того, пощастило т[оварист]ву надрукувати коротеньке звідомлення про свою діяльність за 1919—1921 рр. на сторінках «Русского исторического журнала» (кн. VII; СПБ, 1922 р., стор. 327—329).

Голова т[оварист]ва акад. *М. Василенко*
Секретар проф. *С. Маслов*

2. Історично-літературне товариство

Протягом минулого року праця Історично-літературного т[оварист]ва виявлялася в тих же формах, як це було і в 1922 році; це публічні засідання, де широкі кола українського суспільства знайомилися з новішими досягненнями в історії української літератури та громадських рухів на Україні. Таких засідань усього відбулося 10, на яких прочитано 19 доповідів (див. у додатку) *. Кожне з них одвідували 200—250 слухачів, переважно студентської молоди.

Отже з 10 засідань деякі були присвячені видатним датам чи подіям в історії літератури: Т. Шевченкові, М. Коцюбинському (з нагоди 10-х роковин смерти), Ст. Руданському (50 років з дня смерти). Виготовлено матеріял до чергових засідань з нагоди десятиліття з дня смерти Лесі Українки й двадцятип'ятиліття літературної діяльности Л. Яновської.

Щодо складу товариства, то воно в біжучому році понесло велику, невіджалувану втрату в особі свого члена-фундатора й працівника П. Я. Стебницького, який упокоївся 14 березня 1923 р. Кількість членів збільшилася на 3 (Г. В. Александровський, М. М. Могилянський, І. М. Балинський): Рада працювала в попередньому складі, крім М. А. Плевака, що виїхав до Харкова; замість його до ради вступив кандидат Б. В. Якубський. Головою ради був С. О. Єфремов, секрета-

* Додаток не публікується.

рем Ол. Дорошкевич. На початку нового 1924 р. мають бути загальні збори членів товариства для переобрання ради.

Голова т[оварист]ва акад. *Сергій Єфремов*
Секретар *Ол. Дорошкевич*

3. Товариство дослідників української історії, письменства і мови у Ленінграді

У минулому 1923 р. товариство, що заступило собою давніше Товариство прихильників української історії і мови, складалося з 16 дійсних членів: проф. Д. І. Абрамович, проф. В. П. Адріянова, проф. С. Д. Балухатий, проф. О. П. Баранників, проф. В. Ф. Боцяновський, В. В. Данилів, К. О. Копержинський, А. Я. Лященко, М. М. Могилянський, акад. В. М. Перетц, П. П. Потоцький, проф. П. К. Сімоні, І. І. Фетисів, проф. В. О. Щавинський, проф. С. О. Щеглова, і 3 членів-співробітників: Я. Д. Верховець, П. С. Косюра і С. І. Шкроб.

Президія т[оварист]ва складалася з голови — акад. В. М. Перетца, його заступника — А. Я. Лященка й секретаря — І. І. Фетисова (до 2.XI), пізніше — К. О. Копержинського.

Діяльність т[оварист]ва розвивалася, повільно поширюючися, часом — припиняючись через те, що в минулому році двічі відбувалася перерегістрація; підчас її — від 1.I до 27.IV та від 24.VIII до 19.X не можна було скликати членів на чергові наукові зібрання. Одначе, незважаючи на це, у минулому році відбулося 11 прилюдних засідань (27.IV, 11.V, 25.V, 8.VI, 10.VIII, 24.VIII, 19.X, 2.XI, 23.XI, 7.XII, 21.XII), при участі членів і гостей.

Діяльність т[оварист]ва виявилась у двох напрямах: у рефератах, що читалися та обговорювалися на згаданих вище засіданнях, і в працях, що їх проводили поодинокі члени, кожен у царині своїх наукових інтересів. Прочитано було 24 реферати [...]

Що торкається наукових праць поодиноких членів т[оварист]ва,— на запрошення голови подали свої звідомлення оці члени (перечисляючи тільки праці, що належать безпосередньо до українознавства):

1. Д. І. Абрамович — студіював історію давнього слов'яноруського пролога на Україні і Московщині в зв'язку з його джерелами.

2. В. П. Андріянова — працювала над історією давнього українського театру в зв'язку з західньоевропейським [...]

3. В. Ф. Боцяновський — написав біографію Т. Г. Шевченка (5—6 арк. друку); використував нові матеріяли про творчість і життя великого українського поета.

4. Я. Д. Верховець — розроблював питання про первісну історію Шостянської пороховні, що офіціяльно святкувала століття свого існування у 1871 р.; автор доводить, що пороховня у Шостці існувала ще за гетьмана Дорошенка.

5. В. В. Данилів — працював по архівах, розроблюючи матеріяли, що торкаються діячів українського відродження у XIX ст. Прочитав у т[оварист]ві два реферати.

6. К. О. Копержинський — студіював історію Острозької школи і друкарні, зокрема діяльність Даміяна Наливайка (кінець XVI — початок XVII ст.). Написав рецензію на книгу проф. А. Білецького «Старый театр в России»; написав, використав нові матеріяли, розвідку «Драматичні елементи в укр[аїнській] обрядовій поезії». Студіював українську комічну оперу з початку XIX в. у зв'язку з французькою та мос-

ковською. Досліджував літературну долю легенди про «пана Твардовського» на українському грунті.

7. А. Я. Лященко — надрукував у виданні «Пушкинского дома» Рос[ійської] Акад[емії] наук, «Литературные портфели» статтю про І. П. Котляревського і його відносини до М. І. Гнедича [...] Заряджував відділом слов'янських літератур у бібліотеці Рос[ійської] Академії наук, де згромаджено силу українських книг.

8. В. М. Перетц — головним чином розшукував і досліджував пам'ятки давнього українського письменства. В серпні і вересні працював по бібліотеках у Москві та Києві (де переглянув більш, як 60 рукописів); написав розвідки: «Ів. Вишенський і польська література XVI віку» (прочитано в скороченні на зборах Всеукраїнської Академії наук); «Збірник повістей Григорія свящ. Шаргородського з р. 1660»; «Вірші архімандрита Онуфрия р. 1699». Прочитав низку доповідів у т[оварист]ві.

9. П. П. Потоцький — студіював документи з архіву козацького роду Потоцьких про службу і побут укр[аїнської] військової старшини XVIII ст.; провадив далі бібліографічний опис книг, іконографії і картографії книгозбірні Потоцьких; перекладав з німецької «Правдиве і докладне описання запорозьких козаків» Фендриха фон-Ханделовика (вид. Пайсигейм, 1789); зробив реферат про відношення до М. О. Максимовича укр[аїнських] письменників та вчених. Написав начерк історії «Основи» і характеристику цього видання та фундаторів його.

10. В. О. Щавинський — працював над темою «Фарби, що їх уживалося в давній Україні-Русі відносно до техніки малярства», звертаючи особливу увагу на все, що торкається давньої історії України [...]

11. І. І. Фетисів — досліджував впливи давньої Київської агіографії на північноруську в XIV—XV ст. і розшукував сліди польського впливу на українську агіографію XVI—XVII вв., скільки він відбивався на перекладі тріодних синаксарів. Про це читав доповідь в засіданні т[оварист]ва.

12. С. О. Щеглова — написала статтю про вірші П. Баринди 1616 р., вистежила джерела, що з них користувався цей український віршописець. Надрукувала статтю: «Русская пастораль XVII в. («Беседы пастушеские» Симеона Полоцкого)» [...]

Закінчуючи річне звідомлення, президія т[оварист]ва прохає загальні збори висловити подяку Всеукраїнській Академії наук, бо вона через акад. В. М. Перетца допомагала т[оварист]ву матеріяльно, і президії КУБУ, що вона уділяла без платні помешкання для засідань т[оварист]ва.

Голова акад. *В. Перетц*
За секретаря *В. Адріянова*

4. Комісія для складання словника української живої мови

В минулому, 1923-му р. постійний штатний склад комісії зоставався той самий, що і в попередньому 1922 р.:

Голова Комісії академик А. Є. Кримський.

Постійні члени-редактори — Вс. М. Ганцов (він же керівничий і секретар комісії), Гр. К. Голоскевич та М. М. Грінченкова.

Завідуючий технічно-адміністративною частиною і бібліотекар — О. Т. Андрієвська.

Учений діловод — А. М. Андрієвська-Яременкова.

Із постійних співробітників (з пожетонною платнею) фактично працювало четверо: П. Й. Горецький, В. Г. Дубровський, Є. М. Марковський та В. М. Шемет. А опріч того, з нештатних співробітників активнішу в праці комісії участь брали: 1) О. Т. Андрієвська; 2) А. М. Андрієвська-Яременкова; 3) О. Й. Антоновська; 4) С. В. Баскевичева; 5) С. О. Буда; 6) Є. М. Волошин; 7) К. Д. Гайдамака; 8) В. П. Длугопільська; 9) М. С. Мушкетова; 10) К. М. Нікітін; 11) І. К. Оппоков; 12) М. О. Павловська; 13) В. П. Ромоданова; 14) М. К. Станиславський; 15) А. М. Треніна; 16) В. П. Тутковський.

Праця комісії. Щодо характеру праці в комісії, то протягом минулого, 1923 р. в ній постали деякі зміни. В першому півріччі провадилася та ж сама праця, що й попередніми роками (1919—1922), тобто проваджено далі визбірування і попереднє редактування лексичного матеріялу із творів українського красного письменства й етнографічних та инших джерел. В другому ж півріччі (починаючи з кінця липня), вважаючи на негайну потребу в російсько-українському словникові і заасигновані від Совнаркому на підготовчу до видання роботу додаткові грошові засоби, уся енергія й увага комісії обернулася на цю останню справу.

Конкретні результати цілорічної праці комісії такі:

1. Виписано нових карток: оригінальних українсько-російських 29.222
   перевернутих до їх російсько-українських 39 734
   Разом 68 956

[...] 2. Закінчено попередню редакцію карток, виписаних минулого року, як і протягом передніших років, що вимагало великого напруження від редакційного складу комісії.

3. Увесь картковий матеріал для рос[ійсько]-укр[аїнського] словника розкладено в альфабетному порядкові і систематизовано по значіннях слова.

4. Остаточно зредактовано значну частину згаданого допіру матеріялу і виготовлено рукопис рос[ійсько]-українського словника від літ. А до З. Цілий словник має бути скінчений протягом перших місяців нового 1924 року.

Редакційна колегія комісії відбула протягом минулого 1923 р. 26 засіданнів [...]

Минулим 1923-м р. закінчилося перше 5-ліття існування комісії. З огляду на це, комісія вважає не зайвим у коротеньких словах згадати про всі п'ять років своєї діяльности та її наслідки. В постійному редакційному складі комісії за цей час мало постало змін — вибув тільки з складу комісії, виїхавши за кордон, перший керівничий комісії А. В. Ніковський, а його місце заступив член комісії В. М. Ганцов (з 26.V 1920 р.) та залишив працю член-редактор М. О.* Синявський, що протягом кількох місяців у 1919 р. працював у комісії. Більших змін зазнало на собі коло співробітників комісії. Склад їх увесь час мінявся і зменшувався числом: 75 душ в 1919 р., 43 в 1920-му, 19 — 1921, 10 — 1922-му, і 16 — в 1923 р., окрім 5—6-х постійних співробітників, що їх було «скорочено» на початку 1922 р. і переведено до категорії співробітників з пожетонною платнею.

Протягом цих перших п'ятьох років свого існування комісія, хоч які були тяжкі умови життя і праці (надто в 1920—1921 рр.), зроби-

* Так у тексті. Потрібно: «О. Н.»

ла величезну роботу. Використано було для словника за цей час мало не всі визначніші твори художнього українського письменства після 1870 р., а з давніших творів ті, що мало або й зовсім не були скористовані в словнику Б. Грінченка (з особливою увагою ставилася комісія до творів письменників-класиків — М. Вовчка, Б. Грінченка, Гр. Квітки, О. Конисього, М. Коцюбинського, А. Кримського, П. Куліша, Ів. Нечуя-Левицького, П. Мирного, А. Свидницького, В. Стефаника, Л. Українки, Ів. Франка, Т. Шевченка та инших), силу етнографічних виданнів, творів наукових і публіцистичних (з них найбільше матеріялу і найкращий матеріял дали твори С. Єфремова), термінологічних збірників і матеріялів (останні використовувалися з великою критичністю) та багато инших джерел. Багато цілком нового лексичного матеріялу дали записи з народніх уст [...]

Загальне число карток, що протягом п'ятьох років призбірала комісія, виносить 710 251 (330 471 картка для укра[їнсько]-російського словника і 379 790 карток для рос[ійсько]-українського словника). Беручи на увагу, що розписаний на картки словник Грінченка дав 108 950 карток, можна сказати, що карткового матеріялу комісії стало б на укр[аїнсько]-російський словник, що в три рази перебільшував би словник грінченків, і на такий же словник рос[ійсько]-український [...]

Щодо праці редакційної колегії комісії (постійних членів-редакторів), то слід додати, що протягом перших п'ятьох років існування комісії, вона весь час провадила не тільки попередню редакцію призбираного лексичного матеріялу, а перевела і всю складну роботу наукової і технічної організації праці. Про принципи останньої коротко сказано в друкованому звідомленні Української Академії наук за 1919 р. Усіх засіданнів відбула комісія за цей час (1919—1923 рр.) 233, опріч частих побіжних нарад [...]

Керівничий комісії *В. Ганцов*

5. Інститут української наукової мови

І. Інститут української наукової мови при ВУАН впродовж 1923 р. відповідно до § 1 свого статуту сприяв усіма засобами нормальному й організованому розвиткові української наукової мови, кладучи в її основу народню мову та вимоги науки.

Для цього інститут збирав силами спеціяльних кореспондентів матеріяли з народнього вжитку та силами своїх наукових співробітників вибирав наукові терміни з літературних джерел. Окремі, краще матеріяльно забезпечені, а тому й більш діяльні відділи інституту (природничий, правничий) спромоглись значну частину зібраних термінів упорядкувати, зредагувати і навіть видати чималими словниками, чи, принаймні, остаточно приготувати до видання. Инші відділи інституту (технічний, сільськогосподарський) на такі видання не спромоглись, головним чином, через цілковитий брак коштів, і зібраний ними чималий термінологічний матеріял зостається в неупорядкованому стані, що й не дає можливості науковим робітникам вказаного фаху скористатися з здобутків цих відділів. З тих самих причин інститут, на великий жаль, не міг задовольнити прохання окремих установ (Повітрофлоту, комунвідділу, Цукротресту) щодо термінологічних вказівок та редакції рукописів.

В найгіршому стані термінологія наук гуманітарних. У цій галузі зібрано дуже мало, та й то припадково, матеріялу, хоч потреба в такій

термінології почувається все дужче та й дужче. Тому рада інституту постановила організувати відділ соціяльно-історичний і в ближчому часу організація його буде довершена і він, треба сподіватися, приступить до праці.

Для більшої консолідації роботи окремих відділів, для упорядкування організаційного життя та упорядкування матеріяльного стану інституту, рада інституту наприкінці року поновила склад свого виконавчого органу (президії), обравши на допомогу голові інституту академикові А. Ю. Кримському на тимчасового заступника голови І. Ю. Черкаського та на секретаря М. М. Любинського.

Голова Інституту української наукової мови акад. *А. Кримський*
Секретар *М. Любинський*

II. Природничий відділ Інституту наукової мови на протязі 1923 р. мав 4 засідання відділу й 10 засідань президії відділу.

Президія відділу складалася з таких осіб: голови відділу — проф. О. Янати, заступника голови — проф. І. Щоголева й членів: філолога — Ол. Курило, секретаря Хв. Полонського й кооптованого члена-скарбника Я. Лепченка. В зв'язку з частими тимчасовими виїздами голови відділу й секретаря 23.X в президію дообрано двох членів: Я. Лепченка і Н. Осадчу на заступника секретаря [...]

Хімічна комісія, на чолі якої стоїть проф. М. Доманицький, остаточно наготовила й надрукувала за допомогою Державного видавництва «Словник хімічної термінології», 9 аркушів, що склала Ол. Курило.

Геологічна комісія, на чолі якої стоїть акад. П. Тутковський, колегіяльно опрацьовувала, остаточно наготовила й надрукувала за допомогою Державного видавництва «Словник геологічної термінології» (12½ аркушів), що склав акад. П. Тутковський.

Математична комісія, на чолі якої стоїть проф. М. Столяров, колегіяльно опрацьовувала й остаточно наготовила «Словник математичної термінології: частина 1. Термінологія чистої математики», чотирма мовами (15 аркушів), що склав Ф. Калинович, і що за допомогою Державного видавництва почав друкуватися.

Зоологічна комісія, на чолі якої стоїть проф. І. Щоголів, опрацьовувала матеріяли для словника зоологічної номенклатури, причому закінчено й почато друком засобами відділу 1-шу частину «Словника номенклатури хребовців», номенклатуру української фавни хребовців (крім риб), що склав член комісії М. Шарлемань (10 аркушів).

Медична комісія, на чолі якої стоїть проф. О. Черняхівський, опрацьовувала матеріяли з медичної термінології й переклала на українську мову «Словник міжнародньої базельської анатомічної номенклатури» — Nomina anatomica під редакцією проф. О. Цешківського і О. Черняхівського (4 аркуші), що має бути виданий за допомогою Державного видавництва на протязі півроку.

Ботанічна комісія, на чолі якої стоїть проф. О. Яната, закінчувала вибирати й опрацьовувати численні матеріяли (66 тис. карток) для словника ботанічної номенклатури, що матиме 20 аркушів; над ним працювали спеціяліст комісії Н. Осадча й помічник спеціяліста О. Полонська.

Метеорологічна комісія, на чолі якої стоїть проф. М. Данилевський, закінчила збирати матеріяли (30 тис. карток) і почала опрацьовувати їх. Готує словник метеорологічної термінології, що має бути закінчений на протязі півроку.

Географічна комісія, на чолі якої стоїть акад. П. Тутковський, об'єднує термінологічну працю географії, антропології з етнографією. З географії зібрано 40 тис. карток, які опрацьовуються, і готується словник географічної термінології.

Заходами всіх своїх комісій відділ почав організацію до складання загального короткого практичного «Словника природничої термінології» на 10 аркушів (для широкого вжитку) [...]

За секретаря відділу *Н. Осадча*

III. Правничий відділ Інституту наукової української мови на протязі 1923 р. збирав правничі терміни із юридичної мови минулого України як Правобережної, так і Лівобережної, використовуючи як друковані акти, так і рукописні [...]

Починаючи з дня 22 листопада, відділ присвятив майже увесь свій час перегляду назбіраного матеріялу і його зредагуванню. На 1 січня 1924 р. зредаговано словник до літери Н і здано на остаточне зредагування головному редакторові Комісії словника живої української мови А. Ю. Кримському літ[ер] А, Б, В.

Голова відділу *І. Черкаський*
Член-секретар відділу *В. Войткевич-Павлович*

6. Постійна комісія для складання історичного словника української мови

У 1923 р. у комісії працювали постійними співробітниками: Л. Білозір, С. Волошин, К. Лазаревська, Г. Петренко і С. Якимович; непостійним співробітником М. Станиславський.

У комісії провадилась, як і попереду, робота вибирання лексичного матеріялу з пам'яток старого письменства і актових збірок, але, уважаючи на те, що матеріял з джерел приступних тепер комісії в значній мірі вибраний і щодо комісії удаються часто за інформаціями з приводу історії того або иншого слова, в цім році приступлено вже до впорядкування всього зібраного до 1923 р. матеріялу, щоб уможливити вже тепер користування з словника хоч би в картках. Тимчасом робота над дальшим вибиранням слів з джерел, ще не вичерпаних, не припинялася [...]

Кидаючи оком на попередню працю комісії, нагадаємо, що при заложенні комісії до неї поступив різний матеріял від небіжчика Житецького, приблизно 12 тис. карток, і матеріял проф. Є. Тимченка, що в 1905 р. подавався разом з словником живої мови на Костомарівську премію до СПБ. Академії наук у кількості 60 тис. карток. За відсутністю директора, що виїхав був за границю, робота в комісії в 1919 р. майже не провадилася, але в 1920 р. до комісії поступило, як дар Кам'янецького університету 26 700 карток слів вибраних з різних пам'яток під проводом директора комісії і опріч того 4194 картки, вибраних уже в Києві. Всього 30 894 картки. В 1921 р. вибрано слів на 38 428 картках; в 1922 р. на 60 550 картках; в 1923 р.— на 30 тис. карт., так що тепер в комісії всього 231 672 картки слів, вибраних більше як з 300 пам'яток нашої давньої літератури XI—XVIII віку [...]

Директор комісії *Є. Тимченко*

7. Постійна комісія для складання історично-географічного словника української землі

Комісія провадила свою працю по попередньому плану, але теж у звужених рямцях, бо штатний (на місячній платні) лише один співробітник, а праця задільна і далі все ще дуже мала. Постійну участь брали, крім керівника, ще 14 осіб.

Засідань було в минулому році 24 з подвійним характером: обговорювали справи організації праці та поширення її; переважно. Деякі питання, котрі важніші, викликали уважніше обговорення; це були питання з історії заселення, з історії верстов та инші.

Для обговорення методів праці, для ознайомлення з цими методами та теж з аналізом джерел відповідні теми переносились на обговорення до семінара соціяльної історії України при комісії. Членами та учасниками обговорень були переважно студенти [...]

Директор *О. Грушевський*

8. Етнографічна комісія

[...] Комісія, як і в попередні роки, працювала під головуванням акад. А. Лободи; єдиним штатним співробітником був К. Квітка. Число позаштатних дійсних членів комісії збільшилося на 2 (проф. В. Г. Ляскоронський, М. Теодосьєв) і всіх їх рахується 18; з сторонніх осіб у засіданнях комісії робили доклади 4 (Л. Динцес, проф. Є. Сташевський, П. Филипович, Демич) і активну участь брали акад. С. Єфремов, В. Ганцов, Ю. Александрович, М. Грінченкова, Ю. Павлович, Є. Волошин. Таким чином усього в комісії брало участь 30 осіб, не рахуючи звичайних одвідуваннів засідань.

Щодо діяльности комісії, то першим її завданням було поширювати етнографічне знаття серед суспільства і об'єднувати місцевих етнографів у їхній праці. Для цього улаштовувалися прилюдні засідання, приблизно одне на 2 тижні, де обговорювалися біжучі справи і робилися наукові доповіді. Таких засідань протягом звідомного року було 22. Докладів на них заслухано 27 (див. у додатку). По-друге, комісія займалася збиранням пам'яток народньої творчости (фольклор). Для цього комісія намітила загальний план систематичних екскурсій і улаштувала 3 з них (спільно з Музично-етнографічним кабінетом): 1) в травні, приблизно протягом 3 тижнів у с. Хоробричі на Чернігівщині (К. Квітка, О. Курило і Л. Шульгина, остання від кабінету Антропології та Етнології ім. Хв. Вовка); 2) з 26 вересня по 2 листопаду, в Ніженську, Чернігівську, Сновську і Конотопську округи на Чернігівщині (К. Квітка, О. Курило) і 3) в серпні на Пирятинщину (О. Курило) [...]

Пощастило в цьому році й видати хоч частину з виготовлених комісією програм. В першу чергу пущено найменш розроблене в нашій етнографічній літературі питання, що їми зайнялася О. Курило: 1) Початки мови: а) жести, б) міміка, в) природні та перекличні вигуки, г) дитяча мова; 2) таємні мови; 3) ономастика; 4) початки письма (див. № 13 Збірника Іст.-філолог. відділу). Другим числом іде програма К. Квітки до збірання відомостей за народних професійних музикантів, яку вже передано до друку. Побачили світ і деякі інші праці членів комісії: А. Лободи До літературної історії «Записокъ о южной Руси» Куліша; П. Руліна «Українська пісня в старих російських співаниках»; К. Квітки, що про них згадано буде окремо у звідомленні за

Музично-етнографічний кабінет; але все це — тільки незначна частина того, що виготовлено співробітниками комісії, і знов доводиться нагадувати про необхідність окремого етнографічного видання.

Голова комісії *А. Лобода*

9. Музично-етнографічний кабінет

План діяльности Музично-етнографічного кабінету обіймає: 1) фіксування зразків народньої музики, по можливості, за поміччю апаратів, 2) порівняне студіювання народньої музики і 3) пропаганду інтересу до неї і популяризацію музично-етнографічного знання.

Щодо першої точки доводиться констатувати, що всі заходи, зроблені перед урядом УРСР і перед центральними музично-етнографічними установами СРСР щодо помочи в справі придбання або хоч позичення доброго фонографу зосталися безрезультатні [...] В справі фонографування, все таки, в звідомнім році зроблено спроби, дякуючи О. Сластьонові, що передав кабінетові старий невеличкий фонограф, який находився в його розпорядженні з давніх часів, з валками [...] У справі записування мелодій без апаратів істотну працю зробив співробітник кабінету М. Гайдай, що передав кабінетові 150 записів, у тому числі зразки співів чувашів, що перебували на Україні під час голоду над Волгою [...]

Теоретичне порівняне студіювання народньої музики обіймало мелодику і ритміку. Щодо мелодики — виготовлено працю «Періодизація народньої музики», що замикає в собі критику традиційно прийманої в українській і російській музичній науці еволюційно-історичної схеми Сокальського. Щодо ритміки — зроблено низку порівняних студій під піснями всіх слов'янських народів. Дві з цих студій надруковані в конспектованій формі в часопису «Музика» [...]

По третій точці — видано працю «Лисенко, як збірач народніх пісень» (Повідомлення музично-етнографічного кабінету, № 1); прочитано безплатні лекції про нар[одну] музику в м. Острі і Сосниці, зложено керівничим програму для збірання музично-етнографічних матеріялів (на два аркуші друку), що не могла бути видрукована від Академії за браком засобів, розмножувалася (теж не засобами Академії і почасти за допомогою Б. Луговського в Чернігові) на машинці до писання і розсилалися; давалися усні і писані вказівки особам, що виявляли охоту записувати мелодії.

Керівничий *К. Квітка*

10. Археографічна комісія

За минулий рік головною подією в житті Археографічної комісії була передача в її безпосереднє розпорядження бібліотеки, яку для своїх членів зібрала колишня комісія для розбору давніх актів, що існувала в Києві з 1843 по 1921 рік [...]

Дослідча робота Археографічної комісії в минулому році йшла не так жваво. До цього спричинилося, почасти, перебування більшости її членів поза межами Києва і навіть України, а головне, стан здоров'я голови комісії академ. В. С. Іконникова, який, після довгого слабування, помер 26 листопада 1923 р. Тому загальних зібрань членів комісії не відбувалось, але дещо з наміченого в плані її роботи переводилось, під керуванням її ж-таки членів, по инших установах Академії.

Секретар Археографічної комісії *Г. Іванець*

11. Археологічна секція

У 1923 р. відбулося 6 засідань секції, з них 2 прилюдних, присвячених пам'яті пр. В. Антоновича й 1 спільне з секцією мистецтва. Засідання відбулися: 25 січня, 12 лютого, 13 березня, 18 серпня. Прилюдні — 25-го березня й 13 травня, на них було заслухано реферати, присвячені характеристиці В. Б. Антоновича з приводу 15-літніх роковин його смерти. На спільному з секцією мистецтв засіданні виступив з своїми рефератами П. П. Курінний.

За Голову Секції *К. Антонович*
Секретар *В. Козловська*

12. Археологічний комітет

За 1923 р. Археологічний комітет ВУАН, у складі голови комітету академика Ф. І. Шміта, секретаря академика О. П. Новицького та членів академиків М. Ф. Біляшівського і М. П. Василенка, одбув 25 засідань.

Головним чином, як і раніш, праця обмежувалася клопотанням перед відповідною владою за різні пам'ятки старовини і мистецтва. Не побільшуючи можна сказати, що по таку допомогу зверталися до комітету з усіх частин України, і що, заступництво його мало успіх. Поки заснувалася окрема Софійська комісія при ВУАН, комітет особливу звертав увагу на св. Софію, двічі навіть кликано експертів, щоб зробили розслід причин, через які сталися щілини в арках на хорах; Комітет звертався також з проханнями в справі св. Софії до Наркомосвіти, до Наукового комітету, до Головпрофосвіти і до Головполітосвіти. Так само закликано було експертів і з приводу дренажування Андріївської гори, експертизи тієї ще не скінчено за браком коштів і до цього часу. Комітет підтримав клопотання комісії для досліджування музейних цінностів, вилучених із церков і молитовних домів на Україні, про асигнування необхідних на роботу коштів.

Зняв комітет питання і про розкопи в Ольвії й чимало попрацював для влаштування музейної справи у Києві, а саме: домагався передачі помешкання б. Києво-Печерської лаври для «Музейного городка», перевіз туди музей б. Київської духовної академії й узяв участь у розборі його, виробив проекта організації музейного розпорядку у Києві взагалі, а надто Лаврського музею, з успіхом одстоював інтереси провінціяльних музеїв, захищаючи їх від усяких неприємних випадків.

Нарешті, з доручення губвиконкому та губліквідкому, вироблено проекти обіжників про охорону пам'яток старовини і мистецтва [...]

Останнім часом приступив комітет до складання археологічно-мистецьких мап України [...] Мапи ці можуть мати велику вагу для тої краєзнавської роботи, що так широко ставиться й підтримується в РРФСР та безумовно незабаром повинна стати й на Україні на відповідну височінь. Бо ці мапи не тільки мають виявити наверствування культур, що заступали одна одну на території України, але повинні дати матеріял і для економічного й національного районування України: мистецтво це найбільш чуйний покажчик побуту людности. Нема чого казати про те, що, коли Археологічному комітетові, як про це зараз клопочеться Академія, буде доручено охорону пам'ятників старовини й мистецтва, тоді такі мапи дадуть йому певний грунт для такої праці. Визнаючи усю вагу такого завдання Археологічного комітету, Академія наук, невважаючи на надмірну обмеженість співробітників,

дала комітетові змогу призначити до цієї праці трьох нештатних постійних співробітників і таким чином почати працю, хоч поки що у дуже скромних розмірах.

Голова Археологічного комітету академик *Ф. Шміт*
Секретар академик *О. Новицький*

13. Кабінет мистецтв

Кабінет мистецтв Всеукр[аїнської] Академії наук р[оку] 1923 пробував під керуванням акад. Ф. І. Шміта; учений консерватор кабінету А. К. Фюнер була ввесь час за кордоном у командируванні, та з 10 грудня і саму посаду ученого консерватора скасовано. Коштів на роботу кабінету р[оку] 1923-го ніяких асигновано не було.

Користувався кабінет засобами, що йому не належать, але в йому зберігаються: бібліотекою та колекцію фотографій акад. Ф. І. Шміта, бібліотекою Археологічного комітету Всеукр[аїнської] Академії наук, збіркою діапозитивів Музично-драм[атичного] інституту ім. Лисенка та Археологічного інституту. Оції цінності притягували, пересічно, 1—2 чоловіка в день.

При кабінеті упорядженo спеціяльний музей дитячої художньої творчости, що зібрав і розробляє Б. С. Бутник-Сіверський. Музей має понад 10 тис. систематизованих дитячих малюнків і починає все більш зацікавлювати молодих київських знавців мистецтва.

Приміщення кабінету, як і в попередні роки, правило за місце для засіданнів Археологічного комітету Всеукр[аїнської] Академії наук, науково-дослідчої катедри мистецтвознавства, президії Археологічного інституту, а також за авдиторію для всяких семінарів, для яких потрібно мати спеціяльну бібліотеку.

Акад. *Ф. Шміт*

14. Секція мистецтв

В Секції мистецтв за цей рік була зміна в президії; 13 червня секретар секції А. Х. Середа склав свої обов'язки й замість нього обрано на секретаря В. Є. Козловську.

Секція мала 14 засідань, що з них з п'ять були прилюдні, де було прочитано сім доповідів. Одне з цих засідань було улаштовано спільно з Археологічною секцією.

Останні дев'ять засідань мали адміністраційний характер, головним чином по організації комісій, а саме: Комісії для досліджування художніх цінностів, вилучених із церков і молитовних домів України, Комісії термінологічних словників з мистецтва, Комісії для регістрації пам'ятників мистецтва і Видавничої комісії.

Комісія для досліджування художніх цінностів складається з шістьох членів: академика О. П. Новицького (голова), академика М. Т. Біляшівського, Д. М. Щербаківського, Ф. Л. Ернста, А. Х. Середи і Ю. Ф. Красицького. Комісія мала 15 засідань. Спочатку була переведена, в присутності представника госконтролю, загальна перевірка усіх цінностів, що двома нападами перевезли (34 великі скрині) з Московського Госхрана Д. М. Щербаківський і А. Х. Середа. Далі складено окремий спис тієї групи речей, яка була одібрана в Госхрані членами Московського Главмузею без участи представників України. Поруч з цим провадилося й наукове досліджування речей: встановлялися го-

ловні типи і зміна стилів в українському золотарстві, золотарські центри на Україні, чужоземні впливи, списувалися написи, змальовувалися клейна. Вже установлено біля 100 імен майстрів та їхніх золотарських клейн, намічені, а почасти і розроблені та готуються до друку такі теми: «Золотарство на Україні — загальний начерк», «Клейна українських золотарів», «Київське золотарство», «Жидівське золотарство на Україні», «Вірменські золотарські вироби на Україні», «Золотарська оправа книжок на Україні», «Панагіярії та панагіярні чаші на Україні» і т. д.

На жаль, цілковитий брак коштів не тільки не дає спромоги оплачувати працю членів комісії, ба навіть зробити необхідніші фотографічні знимки і ремонтувати поламані речі [...]

Голова Секції мистецтва *О. П. Новицький*

15. Софійська комісія

21 червня 1923 р., після доповіди академика О. Н. Новицького, Софійську комісію затвердив Перший відділ Академії, а 25 червня Спільне зібрання Академії в такому складі: академики — М. Т. Біляшівський, О. П. Новицький і Ф. І. Шміт, проф. О. С. Грушевський, Ф. Л. Ернст, В. М. Зуммер, В. Є. Козловська, Ю. Ф. Красицький, В. І. Моргилевський і Д. М. Щербаківський, а разом затверджено й інструкцію для цієї Комісії. У першому своєму засіданні комісія одноголосно обрала на голову академика О. П. Новицького, на товариша голови М. Т. Біляшівського, на секретаря В. Є. Козловську, їх згідно з інструкцією й затверджено на Першому відділі Академії.

Скоро встигла зорганізуватися ця комісія, виявилося, що київська губнаросвіта одержала від голови Політпросвіти т. Самохвалова телеграму від 31 травня, щоб було подано кошториса на ремонт Софії, в розмірі до $1^1/_2$ трільйонів карбованців.

Голова комісії зібрав на обговорення експертів-архітект[ор]ів, що й раніше працювали над Софією в справі ремонту її, а саме: професорів В. О. Осьмака, О. В. Кобелева і С. А. Прокофьєва і представників губоно: М. С. Шелковського і К. П. Потєхіна. Збори одноголосно затвердили, що вищезгаданого кошториса не можна зробити раніш, як буде досліджено фундамент собору, а для того треба зробити до 10 шурфів, на які потрібно 2380 зол. карбованців [...] А губернський відділ народньої освіти 24 жовтня повідомив, що «всі роботи для обслідування підмурку, стін та колон, а також і вся инша праця щодо направи Софійської катедри провадитиметься під керуванням Софійської комісії Всеукраїнської Академії наук, технічне ж переведення направи провадитиме губполітпросвіта». Нарешті т. Вінницький переказав голові комісії, що кошториса цього одіслав він до центру, і тепер треба чекати відповіди звідтіля. Після того комісії залишилося провадити покищо тільки таку працю, котра не вимагає коштів [...]

Склад комісії за останній час побільшився,— обрано й затверджено на Першому відділі Академії: В. О. Пархоменко, В. Г. Кричевського, О. В. Кобелева, В. О. Осьмака і С. А. Прокофьєва.

Голова комісії акад. *Ол. Новицький*

16. Постійна Комісія для видання пам'яток новітнього Українського письменства

Комісію засновано разом з первісною організацією наукової роботи на першому відділі Всеукр[аїнської] Академії наук. Вже на початку 1919 р. вона й розпочала була свою працю під головуванням акад. С. Єфремова, поставивши своїм завданням друкувати «Академічну бібліотеку українських письменників». Під цією назвою Комісія мала подавати твори українських письменників у наукових і критичних, але разом і загальноприступних виданнях, з перевіреним наново текстом, варіянтами й коментаріями, з критичними статтями про особу і творчість кожного письменника, які б давали всебічну оцінку його діяльности. Розробивши план роботи, що охоплювала першу половину XIX в., комісія, в першу чергу, приступила до праці над Котляревським. Вже в першій половині 1919 р. значну частину цієї роботи й було викінчено: виготовлено основний текст «Енеїди», зібрано матеріял для коментаріїв, деякі історично-літературні розвідки, так що вже тоді можна було віддати до друку принаймні перший том академічного видання творів Котляревського і тим покласти початок «Академічної бібліотеки».

На жаль, зробити це не пощастило й досі, бо тимчасом політичні обставини сходили все на гірше для наукової роботи і вже з кінця 1919 р. видавничі перспективи Академії не давали ніякісінької надії на те, що можна буде негайно використати виготовлений матеріял [...] Отже, робота комісії за п'ять років її існування виявляється в таких формах: виготовлено до друку текст творів Котляревського, зроблено здебільшого зводку варіянтів, пороблено частину коментаріїв і історично-літературних розвідок; пороблено підготовчу роботу до видання творів Артемовського-Гулака; розроблено бібліографію взагалі українського письменства першої половини XIX ст.; проваджено працю над студіюванням инших письменників, переважно Шевченка й Куліша тощо. Через те, що друкувати свої праці комісія не мала змоги, результати їх подавалися громаді переважно в формі публічних доповідів на засіданнях Історично-літературного при Академії наук товариства.

В 1923 р. комісія працювала в такому складі: штатних членів комісії було двоє — голова, акад. С. О. Єфремов, та науковий співробітник, разом і секретар — П. П. Филипович; нештатних співробітників було сім: О. К. Дорошкевич, М. К. Зеров, акад. А. М. Лобода, В. В. Міяківський, М. М. Новицький, В. П. Петров, П. І. Рулін; співробітників-кореспондентів троє: І. Я. Айзеншток (Харків), В. О. Щепотьєв (Полтава) та А. Лебідь (Чернігів). За рік комісія мала всього 14 засідань, не рахуючи тісніших нарад, що відбувалися не менш як раз на тиждень [...]

Після порозуміння що довидання Шеченкових творів з Державним видавництвом виділено було спеціяльну підкомісію в складі: акад. С. О. Єфремова, М. М. Новицького та П. П. Филиповича, яка закликала до співробітництва ще акад. О. П. Новицького та на технічну роботу В. Н. Вайслбата й виробила отакий план академічного видання творів Шевченка:

т. I—II — поезії,
т. III — листування,
т. IV — щоденник,
т. V—VI — російські повісті й поеми,
т. VII — малюнки,

т. VIII—X — нові матеріяли до біографії Шевченка, розвідки про його і, можливо, повна біографія.

В останні місяці 1923 р. у Комісії провадилася робота над остаточним виготовленням та редагуванням Шевченківського матеріялу з тим, щоб на початку 1924 р. здати вже до друку в першу чергу томи IV та VII з науковими коментаріями та розвідками [...]

Голова комісії акад. *Сергій Єфремов*
Секретар *П. Филипович*

17. Гебраїстично-жидівська історична комісія

В минулому році комісія провадила далі працю за давніше виробленим планом: займалась переважно збиранням та обробленням архівного матеріялу щодо історії жидів на Україні.

Тепер комісія зайнята найбільше обробленням матеріялів щодо історії жидів у самому Києві та про так званий жидівський шпіонаж під час останньої европейської війни.

З огляду на те, що важко знайти в Києві людей, ознайомлених з історією жидівства, а також через брак грошей для оплати працівників, усенький тягар праці так по вишукуванню та здобуванню, як і по розробленню, матеріялів архівних полягає виключно на керівничому комісії та на його найближчому помічникові.

В комісії в 1923 р. працювали: керівничий І. В. Галант, помічник Д. Вайнштейн і Якобсон (пожетонно).

Керівничий комісії *І. Галант*

18. Комісія для дослідів над громадськими течіями на Україні

В минулому році комісія понесла тяжку втрату в особі одного з фундаторів, діяльного свого члена П. Я. Стебницького (+14.III). Покійний в останні місяці перед смертю обробляв для комісії справу про Семена Олейничука, але роботу цю не спромігся вже викінчити.

В 1923 р. комісія провадила таку роботу: збирала матеріяли до історії громадських та революційних рухів, обробляла зібрані попереду матеріяли, влаштовувала прилюдні засідання, на яких читано доповіді.

Збирання матеріялів у минулому році зосереджено було навколо постати М. П. Драгоманова, польсько-українських відносин у минулому, біографії одного з учасників процесу 193[-х], та Шевченківської демонстрації 1914 р.

Обробляли окремі члени (див. нижче) як ці матеріяли, так і давніше зібрані — саме матеріяли про кирило-методіївське братство та про громадські рухи 60-х років.

Прилюдні засідання були присвячені: 1) шевченківським дням та 2) пам'яті Ор. Ів. Левицького в річницю смерти його (доповіді див. у додатку) [...]

В грудні місяці комісія в контакті з Бібліографічним інститутом розпочала бібліографічну роботу по історії революційного руху на Україні, яку провадить за допомогою трьох співробітників: М. Павлушкова, Н. Собко та Г. Луговенкової.

В кінці року на члена комісії обрано М. М. Могилянського та на співробітника О. О. Тулуба.

Секретар комісії *В. Міяківський*

19. Педагогічна комісія

Головою Комісії в 1923 р. був акад. В. Корчак-Чепурківський, а за його виїздом обов'язки голови виконував акад. С. О. Єфремов (з 15 травня), ученим секретарем — Іваниця Г. М., ученим спеціялістом, він же директор інфізкульту, проф. Підгаєцький В. Я. На правах позаштатних співробітників працювали: 1) Сарнавський В. Й.; 2) Цішківський Ф. О.; 3) Гацанюк М. Д.; 4) Скороходько Г. П.; 5) Селіхановича Й. Б.; 6) Шекера Я. Г.; 7) Постернак С. П.; 8) Дорошкевич О. К.

Головних напрямків в діяльності комісії було два: 1) вивчення питань фізичної культури (в широкому розумінні), що було змістом діяльности інфізкульту; 2) вивчення питань трудової школи та історії освіти, особливо на Україні.

Працю першого напрямку освітлено в спеціяльному звідомленні інфізкульту; що ж до трудової школи й історії освіти, особливо на Україні, то праця над цими питаннями охоплює такі моменти й організаційні заходи. Насамперед індивідуальна робота вченого секретаря комісії Іваниці Г. М. [...]

Далі йде організація прилюдних засідань. На прилюдних засіданнях було заслухано три доповіді на педагогічні теми [...]

Беручи на увагу, що шукання київських трудових шкіл мають вже певні конкретні досягнення, комісія ухвалила покласти ці досягнення в основу фіксації того, як зростає та розвивається трудова школа на Україні. На думку комісії, кабінет-музей трудової школи мусить, спираючись, у першу чергу, на колективну працю українських трудових шкіл м. Києва, характеризувати в поданих цими школами експонатах зріст і розвиток трудової школи та її конкретизацію в умовах українського життя. Кабінет матиме дві частини: 1) історично-організаційну; 2) методичну. Перша має дати матеріял до історії та організації трудової школи. Друга має освітити навчально-виховальну працю в трудовій школі в різних її галузях та напрямках.

План кабінету-музею, вироблений на підставі цих основних підстав, в другій половині минулого року затверджено в І відділі і, в порозумінні з губнаросвітою та київськими українськими школами, розпочато збірати експонати.

Представник комісії (учений секретар) бере систематичну діяльну участь в працях Київської філії наукметодкому Уркголовсоцвиху. Учений секретар брав участь у 2-й Всеукраїнській нараді по підготовці робітників освіти (в липні місяці 1923 р.), де спеціяльно працював над питаннями підготовки робітників соцвиху [...]

В залежності від незначної кількости робітників темп і обсяг праці по лінії трудової школи та історії не міг бути великий. У значній мірі ця праця провадиться особистими зусиллями та починанням єдиного штатного співробітника. Тому найближче організаційне завдання це утворення науково-педагогічного т[оварист]ва, яке скупчило б навколо комісії людей, зацікавлених науковою розробкою питань педагогіки. Заходи до організації такого Товариства розпочато.

Учений секретар *Гр. Іваниця*

20. Інститут фізичної культури

В складі інституту були отакі заклади: І. Лабораторія гігієни. Зав. проф. Підгаєцький. Робота: 1) дослідження фіз[ичного] стану учнів по школах у Києві за участю д-ра Скороходька; 2) дослі-

дження фізичного стану підлітків в спортклубах за участю д-ра Радкевича; 3) спільно з музеєм ін[ститу]ту проф. В. Я. Підгаєцького «Виробничі підстави програми фізкультури на селі» — експоновано на Всесоюзній [сільгосп]виставці в Москві в IX—X 1923 р. Винагороджено другою премією. Видрукувано.

II. Музей фізичної культури. Зав. В. Сарнавський. Робота: 1) складено програму фіз[ичного] виховання для трудових шкіл, її ухвалила Педагогічна комісія; 2) уряжалися екскурсії до музею з лекціями для учнів та вчителів; 3) складено статтю по фізкультурі для порадника соцвиху, що видає Держвидав; 4) те ж саме у справочнику вищої військової школи ім. Каменєва. Видрукувано.

III. Анатомо-антропометричний кабінет. Зав. проф. Цішківський. Робота: 1) переводилися досліди розвитку кістяка української дитини; 2) виготовлено препарати: а) м'язів людини, б) мозку дитини, в) мозку різних тварин, г) органів різних тварин і дітей, г) кістяк дорослої людини.

IV. Лабораторія біохімії. Зав. д-р [М. Д.] Гацанюк. Робота: 1) експериментальне на тваринах вивчення вітамінів; 2) вироблення методики дослідження утоми по зміні квасности сечі.

V. Фізіологічна лабораторія, що міститься в помешканні мединституту. Зав. проф. [С.] Ярослав. Робота: 1) вивчення фізіологічних відмін у дитячому віці, 2) розроблення проблеми фізіології м'язової праці.

VI. Лабораторія праці. Зав. проф. [В. Я.] Підгаєцький. Робота: 1) Застосування методів наукової організації праці у сільському господарстві — експоновано на Всесоюзній сільгоспвиставці в Москві VIII—X.1923 р. Винагороджено дипломом вдячности, друкується. Видруковано популярний виклад підстав Н. О. П. у видавництві «Шлях освіти».

VII. Кабінети антропосоціології та євгеніки. Зав. д-р Сисак (за кордоном), в. об. зав. проф. [В. Я.] Підгаєцький. Робота: збирання матеріялів щодо спадковости людности України [...]

Закінчується підготовкою до друку збірник праць ін[ститу]ту.

21. Постійна комісія для складання біографічного словника діячів України

В першому півріччі 1923 р. комісія пережила велику кризу в своїй роботі. Помер П. Я. Стебницький, який займав єдине штатне місце по комісії (керівничого над її працями) і ніс на собі основну роботу по об'єднанню праці редакторів та співробітників, а також був редактором на відділі діячів XIX віку. Дотого ж голова комісії акад. М. П. Василенко склав з себе обов'язки голови, залишивши собі тільки редакторську працю на відділі діячів гетьманської доби. П'ять засіданнів комісія присвятила питанням про переорганізацію, зміцнення та відновлення енергійної організованої праці. Вихід з критичного становища прийшов з обранням на голову комісії акад. С. О. Єфремова. Керівничим над працями комісії обрано М. М. Могилянського, який тільки наприкінці липня прибув з Ленінграда і приступив до виконання обов'язків кер ничого, прийнявши на себе й редакторські обов'язки на відділі діячів XIX віку.

Невпинно н.. протязі року провадилась далі робота вибирання імен діячів з усіх галузів та періодів із загальноісторичних та наукових журналів. На протязі звідомного року картотека комісії збільши-

лася на 10 945 карток. Співробітники (Г. Берло, О. Тулуб, О. Андрієвський та В. Горков) використовували для карток «Записки Наукового товариства ім. Шевченка», «Записки Наукового укр[аїнського] товариства у Київі», «Україну», «Нову громаду» (1906), «Украинскую жизнь», «Украинский вестник» та ин.

Платня за виборку карток була більш ніж скромна.

В звідомному році поставлено було комісією на чергу складання основного списку імен і зведення до алфавиту усього зібраного матеріялу карток, що й провадили редактори усіх відділів. Окрім того, поставлено на чергу і писання біографій силами редакторів і тих співробітників, що можуть працювати без негайної оплати їхньої праці. Цілком зрозуміло, що більш-менш широка робота по складанню біографій неможлива без асигнування певної суми на виплату авторського гонорару. Комісія визнавала, що ця праця могла б бути правильно поставлена, коли б їй на рік 1924 було асигновано на оплату 20 аркушів біографічного матеріялу по 25 крб. золотом за аркуш, яку суму треба визнати за дуже скромну.

Зазначити треба, що за свою редакторську роботу за звідомний час ніхто з редакторів не одержував ніякісінької платні [...]

В звідомному році комісія зробила заходи притягти до співробітництва місцеві сили та наукові організації. Зв'язки з провінцією затримуються через відсутність у комісії сум на поштові витрати (деякі листи послано на власні гроші членів комісії). Але комісія вже має згоду на співробітництво від Астряба (Лубни), О. Й. Михалевича (Єлисавет[град]), А. В. Верзилова (Чернігів) та пропозиції співробітництва від «Художественного общества имени К. К. Костанди» (Одеса). А разом з тим до комісії вже надійшов автобіографічний матеріял від Михайлевича О. Й. (Єлисавет[град]), М. Г. Астряба (Лубни), С. Д. Бутника і З. С. Давидова (Чернігів), та коротенькі біографії К. В. Жученко (1843—1919) і М. М. Павлова-Сільванського (1877).

Зв'язки з провінцією знов поставили перед Комісією питання про можливість заводити до складу біографічного словника імена ще живих діячів. Комісія ухвалила заводити до складу словника біографії і живих ще діячів, але з умовою, щоб кожне прізвище живих діячів проходило через комісію. Цю ухвалу комісія подала на затвердження І відділу Академії.

Керівничий над працями комісії *М. Могилянський*

23. Бібліотеки Історично-філологічного відділу

а) Фундаментальна бібліотека Історично-філологічного відділу, що в її основі лежить велика книгозбірня покійного проф. В. Б. Антоновича, так і зветься: «Бібліотека ім. Вол[одимира] Бон[іфатійовича] Антоновича». Містить у собі понад 10.000 томів. Завідує нею вдова небіжчика-професора Катер[ина] Микол[аївна] Антонович-Мельник [...]

б) Незабаром має цілком злучитися з бібліотекою ім. В. Б. Антоновича тая книгозбірня, яка належала Українському науковому товариству, що позаторік зіллялося з Академією наук. Міститься тая книгозбірня не в приміщенні Академії, а окремо, на Великій Підвальній вулиці, де містилося Наукове товариство. Там є й читальня. Завідує нею письменниця Нат[алія] Дан[илівна] Романович-Ткаченко [...]

Окрім своєї фундаментальної бібліотеки імени В. Б. Антоновича, має Перший (Історично-філологічний(відділ іще чимало инших добрих книгозбірень при своїх установах [...]

ж-и) Перебувають у віданні Історично-філологічного відділу ще й ті бібліотеки, що колись належали декотрим київським манастирям та церквам. Вони так і позалишалися на церковно-манастирських садибах (Софійського собору, Михайлівського м[онасти]ря, Київо-Печерської лаври) [...]

24. Редакційно-видавнича комісія

Вона обслуговує всі три Відділи Академії, а що друкування праць українською мовою вимагає путящої філологічної редакції, то редакційно-видавнича комісія вважається за установу, яка перебуває при Історично-філологічному відділі.

Дуже відповідальну посаду наукового коректора-філолога, що має редагувати стиль і мову академічних праць перед передачею їх до друкарні, обіймав 1923 р. В. К. Дем'янчук. В кінці того року він зрікся цієї важкої посади, і на його місце Історично-філологічний відділ обібрав П. Г. Іванця (він між иншим провадить і відповідальну коректуру російсько-українського академічного словника, яка вимагає першорядного знання української мови та всіх тонкощів українського правопису).

Головою редакційно-видавничої комісії являється, натурально, голова Історично-філологічного відділу та Невідмінний секретар Академії академик А. Ю. Кримський. Тільки ж увесь тягар дуже складної видавничої справи самовідреченно несе на собі керівничий Комісії М. З. Левченко. Про його великі для Академії наук заслуги вже було сказано в кінці загального звідомлення Спільного зібрання Академії. Діяльний помічник керівничого М. Д. Гайдамака.

Наслідки однорічної праці комісії 1923 р. можна назвати безперечно видатними.

III

II. (Фізично-математичний) відділ

Фізично-математичний відділ Всеукраїнської Академії наук, заснований у половині листопаду 1918 р., згідно з статутом ВУАН, об'єднує наукові дисципліни чистих фізично-математичних наук (математики, теоретичної фізики та природознавства) і прикладних наук. Згідно з вимогами теперішнього часу і з потребами державного господарства, після важких і довгих військових подій, діяльність відділу було звернуто переважно на розроблення практичних питань і сполучених із ними теоретичних проблем, здебільшого у зв'язку з територією України. Важкі умови часу і щорічне вкорочування штатів Академії не давали спромоги забезпечити діяльність установ відділу необхідним персоналом співробітників, інструментарієм, лабораторним приладдям та науковою літературою. Проте праці відділу мало не по всіх катедрах провадилися дуже енергійно і дали численні важливі результати; на жаль, лише дуже малу частину цих результатів можна було досі оголосити друком, здебільшого тільки в формі коротких повідомлень, у «Записках» відділу (що їх випуск другий друкується) та в «Трудах» відділу (вийшло два перші випуски).

Список членів другого відділу ВУАН

Академики:

Андрусов М. І.
Вернадський В. І.
Вотчал Є. П.
Граве Д. О.
Заболотний Д. К.
Кащенко М. Т.
Кістяківський В. О.
Корчак-Чепурківський О. В.
Крилов М. М.
Липський В. І.
Нікольський О. М.
Плотников В. О.
Пфейфер Г. В.
Срезневський Б. І.
Старков В. А.
Тимошенко С. П.
Тутковський П. А.
Фомін О. В.
Шапошников В. Г.
Шмальгаузен І. І.
Ейхенвальд О. О.

Директори установ:

проф. Ф. З. Омельченко
проф. К. К. Симінський.

[...] За минулий рік II відділ потерпів тяжку втрату, в особі небіжчика директора Мікробіологічного інституту проф. Х. З. Омельченка, що упокоївся в лютому 1924 р.

Катедра чистої математики, займає її акад. Ю. В. Пфейфер, [від р[оку] 1920[-го]] він же голова комісії вищої математики [від р[оку] 1921[-го]]; досліджував переважно інтегрування рівнянь з частковими похідними першого порядку від однієї невідомої функції, що мають інтеграли Lie, також інтегрування рівнянь з частковими похідними першого порядку при кількох функціях; написав тимчасом низку праць з инших галузів аналізу. Подав до Всеукраїнської Академії наук 16 праць [...]

В комісії вищої математики було прочитано 75 доповідів: акад. [Г. В.] Пфейфером, проф. [О. П.] Котельниковим та низкою молодих вчених.

Катедра прикладної математики, що її з 1919 р. займає акад. Д. О. Граве, працювала ввесь цей час у галузі натуральної філософії, вивчаючи головним чином електромагнітне поле сонця та ролю електричних сил у небесній механіці. Пояснінння розходжень у русі планет за допомогою електричних сил стає правдоподібне з часів Ньюкомба та із з'явленням дослідів Хела. В цій низці ідей велику вагу має вивчення руху комети Енке. Нерівності руху цієї комети за Баклундом мають добре виявлений зв'язок з періодичним формуванням плям на сонці. Юрко Дм[итрович] Соколов саме тепер вивчає вирахування небесної механіки для того, щоб мати змогу зробити повний перегляд теорії руху комети Енке. Вважаючи на необхідність встановити зв'язок між електричними силами та всесвітнім тяженням, було вивчено критично теорію релятивности Ейнштейна в зв'язку з принципами механіки [...]

Академик Д. Граве видав у світ такі книги:

«Короткий курс математичної аналізи», Київ (368 с.), «Математика соціального страхування», Москва (друкується).

Катедра математичної фізики, яку з 1921 р. займає академик проф. доктор чистої математики М. М. Крилов, у своїй праці не обмежувалася самими теоретичними розвідками, але переводила й наукову працю, тісно зв'язану з інженерними науками, як наприклад: вивчення наближених методів для інтегрування диференційних рівнянь, різні інтерполяційні проблеми, тощо.

Брак місця не дає змоги переказати досягнені результати, тому

для уявлення про працю додається спис наукових творів М. Крилова на протязі вищезгаданого часу, докладених на зборах II відділу Академії і почасти надрукованих у записках III відділу Академії, що їх редагує з доручення Академії М. Крилов [...]

Катедра хімії (академик В. О. Плотников) досліджувала електрохімічну природу розчинів та кристалів, маючи на увазі технічне використання їх для електрифікації хімічних виробництв. За останні часи розпочато роботи з каталізаторами для організації дешевших засобів в різних контактових виробництвах. Роботи учнів В. О. Плотникова були виконані в його лабораторії на теми, що їх раніш розробив був В. О. Плотников [...]

Катедра геології і геологічний кабінет з геологічною секцією ВУАН та Комісією для вивчення природніх багатств України (академик П. А. Тутковський) виконали такі праці: 1) зібрана значна бібліотека спеціяльних книг та журналів по геології різними мовами (до 3000 назв); 2) зібрані та упорядковані мінералогічні, петрографічні і палеонтологічні матеріяли з різних місцевостей України і сумежних країн та велике число зразків із різних свердловин (переважно з Київщини, Волині, Поділля, Полтавщини, Чернігівщини та Харківщини); 3) оброблення цих матеріялів переводили члени геологічної секції під керуванням академика П. А. Тутковського і наслідки цієї наукової праці докладалися в засіданнях секції, що має аж до 20 прилюдних засідань на рік (приблизно по 30 різноманітних доповідів на рік) та видає свій журнал; частина цих засідань була спільна з дослідчою катедрою геології у Києві; 4) до участи у працях геологічного кабінету і секції притягнуто усіх київських і чимало провінціяльних геологів та грунтознавців, наукові гуртки і товариства (у Житомирі, Чернігові, Вінниці, Одесі, Катеринославі і Харкові); 5) голова катедри академик П. А. Тутковський провадив семінар по мікропалеонтології, переводив геологічні досліди і зробив довгу низку наукових доповідів в II відділі ВУАН, в геологічній секції, в сільськогосподарському науковому комітеті України, на з'їздах грунтознавців і сільських господарів та ин.; 6) геологічний кабінет одвідували чимало київських та провінціяльних шкільних екскурсій, причому учням показувано матеріяли Кабінета і прочитано низку лекцій; 7) голова катедри зробив низку екскурсій з учнями різних шкіл і студентами в околицях Києва і ряд спеціяльних екскурсій з членами секції; 8) студентам ВІНО кожного року на літній час давалися окремі доручення для збірання геологічних матеріялів в різних місцевостях, давалися для цього мапи і докладні вказівки, а зібрані чималі матеріяли збагачували кабінет; 9) Секція видавала на кошти своїх членів журнал «Українські геологічні вісті»; 10) голова катедри склав і секція докладно переглянула «Словник української геологічної термінології»; 11) голова катедри опрацював оригінального проекта всенароднього пролетарського петрографічного музею у Києві, переданого до Київського губвиконкому. Через брак коштів чимало підготованих геологічних праць не могло бути здійснено; чимало виготованих до друку праць ще й досі не оголошено [...]

Катедра ботаніки, що її займає з 23-го вересня 1921 р. академик О. В. Фомін; він до обрання на академика працював при Українській Академії наук з 1919 р. як керівник комісії для вивчення флори України. Р[оку] 1922[-го] О. В. Фомін організував при ВУАН Ботанічний кабінет (Музей) та гербарій і в цю нову установу перейшли всі співробітники Комісії для вивчення флори України. Діяльність катедри була направлена на вивчення флори України та її природніх багацтв:

лісів, луків, торфовищ, тощо, деревних порід, та на вивчення України в ботанічно-географічному відношенню, а також на збірання цінних музейних й гербарних колекцій. За час існування катедри, з 1922 р. по 1923 р. включно, персоналом катедри та Ботанічного кабінету (музею) були виконані такі праці:

О. В. Фомін написав:

1. Монографію р. Juniperus Криму та Кавказу, що тепер друкується в Ленінграді у «Flora caucasica critica».

2. «До вивчення торфових мохів Київщини та Чернігівщини» — надрукована в «Наукових записках», т. 1, органі дослідчених катедр у Києві.

3. Карта ботаніко-географічних районів України — надрукована у «Збірнику по районізації України» у Харкові.

На засіданнях II відділу ВУАН він зробив 7 докладів від імени О. З. Архимовича і О. Г. Радде-Фоміної. Щодо колекцій, то Ботанічний кабінет (музей) має тепер: гербарій квіткових рослин — 13 тис. гербарних аркушів 2400 родів; гербарій спорових рослин — 2100 пакетів, а крім того різні колекції в спирту, формаліні, а також в вітринах.

Друга катедра ботаніки та Ботанічний сад (академик В. І. Липський, обраний на директора 30.XII.1918 р., на академика 5.V.1919 р.). За відсутністю дільниці землі для саду, цей сад та різні при ньому установи (оранжереї, лабораторії і музей) не могли здійснитися. Було зібрано деяку бібліотеку, гербарій, початки музею тощо і матеріял для видання гербарія української флори; було звернуто особливу увагу на флору нижчих рослин [...]

Зоологічний кабінет (академик М. Т. Кащенко) заснований 1919 р. при Фавністичній комісії, що перетворена 1920 р. на кабінет. Початком колекцій кабінету були збірки, подаровані співробітниками, головним чином тропічні та місцеві комахи, згодом поступило чимало шкірок птахів і и[н]. [...]

При кабінеті існує *зоологічна секція* колишнього Українського наукового товариства (приєднана до Академії 1921 р.). Члени секції збирали зоологічні матеріяли на Київщині, Чернігівщині, Волині, Поділлі, Таврії і на Кавказі; ці колекції передані до Зоологічного кабінету. Щорічно Секція улаштовує до 12 прилюдних засідань; на них зроблено до 60 доповідів. Весною 1922 р. секція організувала першу Всеукраїнську зоологічну конференцію (з 40 науковими доповідями), а восени 1922 р. відбулася друга конференція. Секція видала два випуски «Українського зоологічного журналу».

Комісія експериментальної біології та генетики заснована 1923 р. До складу комісії увіходять, крім співробітників Академії, ще представники від Сільськогосподарського наукового комітету, Селекційного інституту, Цукротресту, союзу селекціонерів обл[асного] досвідного управління. Відбулося 5 засідань Комісії, при участи між инш. проф. М. І. Завілова з Петербургу (що зробив доклад «Ботанико-географические основы селекции») та А. А. Сапегіна з Одеси.

Катедра експериментальної зоології (акад. І. І. Шмальгаузен) розвивала працю в двох напрямках:

1. Досліди описового характеру. В цьому напрямку закінчено досліди щодо підвищуючого апарату у Holostei, Dipnoi та у Amphibia [...]

2. Експериментальні праці. В цьому напрямку зроблено досліди щодо морфогенези кінцівок підчас їх регенерації у амфібій, щоб установити його залежність від віку личинки, від живлення, від темпера-

ри оточення (повідомлення надруковано в записках 2-го відділу ВУАН), а також і від функції регенерата. З осібна зроблені досліди що до впливу нервової системи на регенерацію. Досліджено морфогенезу трансплантованих регенераційних нирок, причому було встановлено, що такі трансплантанти дають початок тільки відрізаної дістальної частини кінцівки [...]

Катедра прикладної фізики, Фізично-географічний інститут, Комісія по питаннях геофізики (академик Б. І. Срезневський). Інститут та комісію організовано 1921 р., при участи проф. Артеміївського, Вотчала, Косоногова, Максимовича, Опокова і співробітників Половка, Федорова, Брило та й инших осіб. За базу праць катедри була Метеорологічна обсерваторія був[шого] Університету, де улаштувалася й аерологічна станція. Місцеві потреби примусили звернути особливу увагу на розробку питань геофізики, звязаних з народнім господарством, боротьбою з посухами, випаруванням, річковим відпливом та передбаченнями погоди. Кроки були зроблені також в напрямкові влаштування сейсмічної станції. Співробітництво з гідрологічною секцією, науковим інститутом селекції та сортівничо-насінньовим управлінням Цукротресту дали можливість виробити на підставі зроблених дослідів програм досліджування посух, якого було переведено через центральні установи, Госплан та Всеросійську Раду по питаннях сільськогосподарської метеорології при Наркомземі в Москві. Повніший матеріял в цьому питанню знаходиться в справах геофізичної комісії. Праці по річному відпливу довели академика Срезневського до встановлення закономірности граничних злив і до критики метеорологічних основ деяких гідротехнічних вирахувань. Наслідки, що їх одержано від різних районів СРСР, вже використовуються в головному управлінню державного будівництва в Москві, де приступлено до загальної розробки питань по будуванню гребель [...]

Катедра хімічної технології (академик — В. Ю. Шапошников обраний в м[ісяці] червні 1922 р.).

В 1922 р., поряд з біжучою працею в Академії, Шапошников брав чинний уділ в розробці чергових справ професійно-технічної освіти [...]

Експериментальну працю в лабораторії науково-дослідчої катедри хімічної технології (в хімічному будинку КПІ) було зосереджено на досліджуванні кам'яного вугілля, антрациту і коксу Донецького водозбору [...]

На засіданні Фізично-математичного відділу ВУАН (8 травня) Шапошников зробив доповідь про використування целюлози, що її здобувають із льонної й конопляної кострики; крім того, низку доповідів було зроблено по инших місцях в справі промисловости й професійно-технічної освіти, а саме: про заходи, яких треба вжити, щоб підвищити паперову промисловість на Вкраїні (Держплан), про визначення сірчаної кислоти в дуже розріджених розчинах (фізично-хімічне товариство), про колективне видання підручників по хімічних виробництвах для трудящих на фабриках і заводах (науково-дослідча катедра), про наукову організацію праці у вищій школі, про раціоналізацію навчального часу по інститутах (КІНГ), про період розквіту в історії КПІ за перші 25 років (ВАІ), про підготовлення промислових адміністраторів (КІНГ).

З доручення ВУАН давав одзиви в справі митної тарифікації штучних барвників.

Інститут технічної механіки працює з 1919 р. під керуванням директора проф. К. К. Симінського, члена II відділу ВУАН.

І. Організаційна праця.

А) Інститут складається з хімічно-технологічної лабораторії, бібліотеки, політехнічного музею з відділами: а) будівельної механіки; б) силікатного; в) шляхового та г) механічного.

Б) Діяльність інституту провадиться в таких напрямках: а) розроблення наукових та науково-технічних питань у відповідних галузях знання й техніки; розроблення й дослідження технічних методів досліду над матеріялами та конструкціями. В інституті ж провадяться й самі досліди; б) доклади й статті рефератного характеру, що мають на меті знайомити з сучасними досягненнями технічної науки; в) сприяння розвитку наукової думки в колах інженерів, охочих до чисто наукової праці та г) сприяння винахідникам.

ІІ. Наукова праця.

Директором інституту К. К. Симінським було докладено ІІ від-[ділом] ВУАН цілу низку наукових праць інституту, що їх складено протягом минулого часу. Частину з них вже й надруковано [...]

ІІІ. За минулий час в інституті техн[ічної] мех[аніки] відбулася ціла низка (72) різних доповідів співробітників інституту: С. П. Тимошенка, Б. С. Лисіна, І. А. Кирієнка, І. Я. Штаєрмана, К. К. Симінського, С. П. Шейнберга, М. М. Орлова та запрошених осіб: Л. В. Безпалова, Л. П. Крамаренка, Е. Ф. Макєєва, В. І. Дорошенка і Н. Н. Давиденка.

Окрім цього на засіданнях інституту заслухано низку доповідів реферативного характеру з теорії пружности: С. Я. Штаєрмана та Левіка Р. С. й різних спеціяльних питань прикладної математики І. Я. Штаєрмана, Б. Н. Горбунова й А. А. Уманського.

ІV. Розглянуто низку винаходів різних приладів: для обміну напружень, лабораторних приладів, пічок, двигунів тощо.

V. Інститут брав участь у об'єднаних засіданнях інституту з иншими відповідними організаціями як Асоціяція інженерів та техників, дослідча катедра та инш.

VI. Інститут організував прилюдні доповіді та командирував своїх членів для доповідів й участи в роботах різних технічних з'їздів.

План діяльности інституту на найближчий час:

а) Розробляти науково-технічні питання на потребу відповідних радянських госпорганів «Фарфортресту», народнього комісаріяту шляхів, «Кожтресту» та ин.

Тепер вже встановлено звязок з «Фарфортрестом» й НКШ:

б) Розвивати далі механічну й металографічну лабораторії для можливости успішного проведення в життя п. а; в) розвивати далі музей інституту; г) продовжувати розроблення питання про втому металів й д) продовжувати дослідження кам'яних будівельних матеріялів України.

Мікробіологічний інститут. Інститут заснував небіжчик член Українського наукового товариства у Києві проф. д-р медиц[ини] Хв. З. Омельченко з власного його наукового майна та власними коштами 39.XI.1919, як науковий заклад природничого відділу товариства. I.VI.1921 інститут приєднано до Української Академії наук через злиття Академії з товариством. Склад співробітників: директор, два наукових співробітника та лаборант. Мета — всебічне досліджування та розроблення наукових та науково-практичних питань мікробіології в широкому розумінню, щодо зоології, ботаніки, бактеріології, медицини, а також сільського господарства, гарбарства, молочарства та инших технічних виробництв, особливо звязаних з територією України. [...]

Катедру біології [*сільськогосподарських*] *рослин* посідає від 5.XII.1921 р. проф. доктор ботаніки академик Є. П. Вотчал. Перші праці катедри було присвячено фізіології смоляних ходів (міряння тиснення в них, швидкости витікання терпентина та ин.) [...] Друга група праць катедри студіювала питання кількісної анатомії листа,— взаємовідношення його випарувальної поверхні з перетином ксилеми, що подає йому воду. Третя група праць мала своїм об'єктом кількісне определення інтенсивности зеленого кольору листа. Останні дві групі праць провадилися вкупі з молодими співробітниками і стояли в зв'язку з теорією посухи та питаннями про анатомо-фізіологічні підстави селекції.

Продовження багаторічних дослідів керівника катедри щодо розподілу і коливання тиснення пасоки на різних височинях стовбура берези, кленів, явора, граба по весні та літом — складали четверту групу праць катедри.

П'ята серія праць торкалася питань з електрофізіології дерева: розподілу електричного потенціялу по стовбурові, електричних токів в ньому і взаємовідношення його електричного поля з електричним полем атмосфери (виливи гроз, герцових хвиль та ин.).

Поруч з тим катедра в особі її керівника мусіла прийняти на себе (1921) загальне керівництво в справі з'ясування становища після горожанської війни найстаріших та цінніших дослідних площин на Київщині й Чернігівщині та відновлення на них наукових спостережень. Поставлене завдання цілком досягнено. [...] *Київський Акліматизаційний сад,* директором якого академик М. Т. Кащенко, почав свою діяльність з відкриттям Української Академії наук. До цього часу з лікарських рослин цілком акліматизовані Atropa belladonna L., Rhenum palmatum tanguticum Maxim., Padophyllum peltatum L., Cannabis indica Lam., Mentha arvensis L. var.piperascens Holm. і багацько инших.

Вироблена культурна різновидність Digitalis purpurea L. і різнорідність Valeriana exaltata Nikan з особливо великим корінням. В останні роки звернуто особливу увагу на вироблення опію як від звичайного Papaverum somniferum var album., так і від многолітнього Papaverum orientale L.

Продукти, які одержуються від рослин, досліджуються хімічним, фізіологічним та клінічним засобами.

З плодових — вироблений новий сорт брусквини, який плодоносить у Києві без усякого зимового захисту, та кілька абсолютно терплячих одмін абрикосових дерев. З сибірських пород акліматизовані вишня «Томичка» та «Червоно-бурі порічки» [...]

Гідрологічна секція почала своє існування з 1919 р., в складі комісії для виучування природніх багатств та творчих сил України. З 7.III.20 і досі у секції головує проф. М. І. Максимович. Штат співробітників секції складався з 16 осіб, для трьох підсекцій: гідротехнічної, гідрологічної (вкупі з гідрометричною) та меліоративної, 1923 р. За браком коштів, секція мала тільки 6 активних співробітників, безплатних. 1923 р. в гідрологічній секції було 46 членів. Всіх засідань та загальних зібрань було за 5 років — 38. З 1923 р. засідання відбуваються спільно з дослідчою катедрою гідрології та з меліоративною секцією СГНКУ й встановлений звязок з Всеросійським гідрологічним інститутом. На засіданнях обговорювались загальні програмні питання та багато спеціяльних докладів, зроблених: акад. Б. І. Срезневським; професорами: М. І. Максимовичем, О. П. Артем'євським; Є. В. Оппоковим, І. А. Кирієнко, В. Івановим; інженерами: Е. Ф. Гершельманом,

Д. Р. Вовком, А. У. Трефильєвим, У. Н. Лешем, С. К. Комарницьким, С. О. Писаревим та инш.

Окрім засідань провадилась в підсекціях постійна регулярна праця по кадастру рік та гідрографічному опису водозборів рік України, розібрано та систематизовано матеріяли гідрометричних спостережень на головних відомірних пунктах р. Дніпра; зібрались матеріяли по питаннях водного господарства з метою нового меліораційного законодавства, та инші. Крім цього співробітниками секції складається показчик літератури по гідрології та гідрографії України. Продовжується складання мапи районів України, де зрошення земель являється переважно корисним, та де воно забезпечено водою. Гідрологічна секція має бібліотеку та чимало цінних мап, графиків і инших рисунків та рукописних праць.

IV

III (Соціяльно-економічний) відділ

[...] При заснуванні Академії до складу III відділу увійшли 4 академики: М. І. Туган-Барановський (теоретична економія), В. А. Косинський (економія сільського господарства), Ф. В. Тарановський (порівняльна історія права) і О. І. Левицький (звичаєве право України). Перше організаційне засідання їх одбулося 27 листопаду 1918 р. З 1 січня 1919 р. на посаду директора Демографічного інституту з правами академика III відділу обрано проф. М. В. Птуху. За голову відділу був Туган-Барановський, за секретаря Левицький. Недовго — всього півтора місяці — працював відділ у повному складі. В. Косинський через хворість припинив свою академічну діяльність, а М. Туган-Барановський помер 21 січня. Втрата останнього була особливо тяжка. З нього був духовний провідник та організатор відділу. Завдяки виключно його замислам, науковому досвідові та організаторській енергії закладено було спеціяльні установи для виучування соціяльно-економічного життя України. Відділ, керування яким перейшло до Ф. Тарановського, став дбати про негайне поширення свого складу. На катедру соціології обрано було проф. Б. О. Кістяківського, який одразу приступив до роботи. Не доведено було до кінця вибори проф. Дінського університету И. О. Малиновського на катедру історії західньоруського права, через брак зносин. У травні обрано проф. К. Г. Воблого на катедру торгу й промисловости, а в червні на катедру статистики — проф. Р. М. Орженцького, що приїхав до Киева в серпні. Але вже влітку виїхав в командирування Ф. В. Тарановський, що брав чималу участь в організаційній роботі. Через деякий час виїхали також академики К. Г. Воблий і Б. О. Кістяківський; останній помер 29 квітня 1920 р. у Катеринодарі. Таким чином найвідповідальнішу працю по відділу в 1919 р. увесь час несли 3, рідко 4 академики.

1919 р.— це був найтяжчий рік для Академії. Зовнішні умовини життя були такі, що наукова праця більш була подвигом, ніж звичайним для вченої людини ділом. Лише один академик з первісного складу — О. Левицький працював увесь рік. На 1 січня 1920 р. перебували у Киеві ще два члени відділу, а саме Р. Орженцький і М. Птуха.

Невважаючи на такі несприятливі об'єктивні і особисті умови, III відділ виявив неабияку енергію і проробив величезну роботу. За рік одбулося 28 засідань, де обмірковувано й вирішувано всі важливі питання, що виникали були в житті відділу. Були зорганізовані й увесь

рік працювали 2 інститути — економічної кон'юнктури й демографічний — та 3 постійні комісії; соціяльного руху, звичаєвого права і західньоруського права [...] Вже в середині 1919 р. скупчилися коло відділу понад 50 осіб, котрі брали активну участь в його працях.

Не легший для відділу був і 1920 р. В березні обрано було М. Птуху на позаштатного академика по катедрі статистики, а незабаром і Р. Орженцький перейшов на катедру теоретичної економії. Перше півріччя працювали усього 3 академики і лише в липні на катедру західньоруського та українського права обрано проф. М. П. Василенка. За голову відділу був О. Левицький, за секретаря М. Птуха (з 15 лютого). Одбулося за рік 22 засідання [...]

1921 р. не вніс змін в склад відділу. Спроби обрати деяких видатних економістів і правників не мали успіху — як і в 1920 р. ніхто не забажав переїхати до Києва й поділити з нами нашу долю. В першій половині року були в наявності 4 старі академики, влітку О. Левицький виїхав на Полтавщину, та повернувсь із Криму К. Воблий. Керування відділом перейшло до Р. Орженцького. 1921 р. вніс перелім в життя відділу. Втрачено віру в те, що стан Академії незабаром покращає і тому треба було підвести підсумки попередній роботі, консолідувати працю й сконцентрувати сили на тих інституціях і завданнях, котрі давали б максимум корисних наслідків за тодішніх умов. Відділ поволі ліквідує Комісію соціяльного руху, бюджетну й Інститут економічної кон'юнктури. Правильна постановка цих інституцій вимагає багатьох технічних і напівтехнічних співробітників та чимало коштів, чого не можна було мати. Довелося значно реорганізувати всеньку роботу відділу. До краю розвалилася в Києві вища школа, всі, хто мав живу наукову душу, так чи инакше став працювати в Академії, і коло неї остаточно скупчилися всі наукові сили Києва. Розвал вищої школи вніс і ще одну новину. Ніде було працювати науково не то готовим вченим, ба й молоді. З ініціятиви Р. Орженцького відкрито при відділі статистико-економічний семінар, а через деякий час цивілістичний та звичаєвого права України. Захтівши відділ ще більш піднести темп наукової роботи, дати нові стимули для праці в абсолютно несприятливих зовнішніх умовах, влаштовує, з ініціятиви Р. Орженцького закриті наукові засідання, куди запрошує тільки тих вчених, котрі можуть бути корисні для освітлення певного питання.

З початку 1922 р. активну працю в III відділі провадили 4 академики: М. Василенко, К. Воблий, Р. Орженцький і М. Птуха. О. Левицький з літа 1921 р. перебував на Полтавщині, де й помер 9 травня 1922 р. У березні на катедру філософії права обрано проф. О. М. Гіляров а. У зв'язку з тим, що життя відділу ввійшло в більш-менш стале річище, зменшилася кількість засідань. Їх одбулося всього 17; з них 2 для заслухання наукових доповідів членів відділу: К. Воблого «Економічні зносини Польщі, України та Росії» і М. Птухи «Перші таблиці смертности для України». Обов'язки голови Відділу виконував Р. Орженцький до свого від'їзду в середині грудня, коли на голову обрано М. П. Василенка; секретарем був М. Птуха.

Уже з січня місяця робота відділу стала підупадати — відома зробилась постанова влади про вкорочення штатів Академії [...] Якщо протягом 1922 р. відділ зробив чимало, то причини цього ті самі, що й передніше: наявність людей, котрі бажають науково працювати, і вплив ідейного фактора — приналежности до Академії наук — на їхню психологію та працездатність.

1923 р. не вніс великих змін в наукове життя відділу. Склад його

вже в середині грудня 1922 р. зійшов до 4 академиків. 25 травня на академика по катедрі цивільного права обрано було проф. О. М. Гуляєва, але того самого дня, правда не в Києві, помер Р. Орженцький. Гаряче взявся за роботу О. Гуляєв, багато сподівавсь од нього відділ в справі налагодження своєї правничої класи, та недовго попрацював він — усього 6 місяців — і помер 27 листопаду. Залишилися знову 4 академики: голова відділу М. Василенко, секретар М. Птуха, та члени — К. Воблий і О. Гіляров. Наукова діяльність правничих комісій ішла, як і раніш, шляхом розроблення спеціяльних тем, причому Комісія звичаєвого права, скупчивши за 4 попередні роки багато матеріялів, поставила вже питання про їх систематичну розробку за певною програмою. Статистико-економічний семінар за від'їздом Р. Орженцького закрився, та розгорнув свою діяльність новий семінар для виучування суспільного життя, що його заснував акад. О. Гіляров.

Залишається сказати кілька слів про дуже болюче для Відділу питання, а саме про виявлення наукової діяльности зовні, себто про друк праць [...] Кількість праць, готових до друку, дедалі зростала, та минув 1920, 1921, 1922, 1923 рік, а навіть 1-й том «Записок» ще й досі не вийшов у світ. В цьому відношенню соціяльно-економічний Відділ стоїть якось в Академії на третьому місці [...]

Щоб прискорити випуск в світ 1-го тому «Записок», вирішено було життєписи померлих академиків Р. М. Орженцького, О. М. Гуляєва і керівничого над працями Комісії західньоруського права І. М. Каманіна перенести до 2-го тому; починаючи з 2-го тому, вирішено завести ще один новий відділ, а саме наукової хроніки з галузи соціяльно-економічних наук.

Накреслимо в загальних рисах діяльність різних інституцій Соціяльно-економічного відділу за 5 років його існування.

1. Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України утворився ще 5 грудня 1918 р. Як показано вище, М. Туган-Барановський мав на думці організувати дві установі: Інститут для виучування економічної кон'юнктури (при катедрі теоретичної економії) і Комісію для виучування народнього господарства України (при катедрі господарської географії та народнього господарства України). На 2-му засіданню відділу 5 грудня 1918 р. з пропозиції акад. В. А. Косинського постановлено було з 1 січня 1919 р. утворити Постійну комісію для виучування народнього господарства України. Не здійснилась ця постанова лише через зовнішні умови [...] Коли остаточно з'ясувалося, що за браком коштів налагодити працю в Інституті неможливо, Відділ, з пропозиції Р. Орженцького, зовсім закрив його до кращих часів.

2. Комісія для виучування соціяльного руху, закладена з ініціятиви М. Туган-Барановського, який надавав їй неабияку вагу. Вона мала існувати при катедрі соціяльної політики. Першим директором її був Туган-Барановський. Завдання комісії до певної міри мінялись в залежності од зовнішніх умов, почасти од поглядів керівників. Туган-Барановський, очевидячки, гадав, що вона повинна допомагати студіюванню соціяльної політики, яка має на меті вивчати вплив народньогосподарських процесів на робітничу класу і трудове селянство, і вивчати не тільки теоретично, ба й з практичною метою боротьби з соціяльними злиднями. Після смерти Туган-Барановського за директора комісії стає Б. Кістяківський [...] В початку листопаду Б. Кістяківський виїхав в командирування і комісію довелося знову організувати М. Птусі, що йому доручено було цю справу [...] Коли остаточно з'ясувалося,

що через цілковитий брак коштів налагодити працю в цьому напрямку неможливо, деякий час тяглася робота по збиранню матеріялів, які можна було знайти в Києві [...] Нарешті з пропозиції М. Птухи, вирішено було закрити комісію зовсім (1.I.1922).

3. Комісія для дослідів над бюджетами. Така ж самісінька доля чекала і цю інституцію, ідеєю своєю надзвичайно цікаву, що закладена була з ініціятиви Р. Орженцького [...] Вироблено було програми, виконано усеньку підготовчу роботу, але поставити самих дослідів не пощастило за цілковитим браком коштів, отже, з пропозиції Р. Орженцького, комісію цю було закрито (1.VII.1921).

4. Демографічний інститут — єдина установа III відділу, яка протягом 5 років не міняла свого керівника. Праця його розпочалася з січня 1919 р., коли на директора було обрано проф. М. Птуху [...]

З дрібних праць Інституту слід одзначити складання повної бібліографії по теорії статистики і по демографії (книги і статті) і збірання бібліотечки. З березня 1919 р. розпочато було велику статистичну роботу — про антропологічні властивості чоловіків Київського повіту і міста Києва на підставі призовних списків за 1913—1916 рр. З огляду на досрочні призови за цей час, маємо виключно великий матеріял, який дає спромогу вивчити розвій фізіологічних властивостей чоловіка 18—21-літнього віку [...]

Закінчивши оцю роботу, розпочали були суто наукову роботу над вирахуванням таблиць смертности для України на підставі перепису 1897 р. і смертних випадків за 1896—1897 рр. [...]

Ще з початку 1922 р. (аж до скорочення, що відбулося 1 березня) помічник керівничого І. Тренін-Петушков і П. Пустохід опрацьовували статистичний матеріял, який після наукової обробки може придатися для порівняльного студіювання смертности на Україні. Далі малася на думці ціла низка глибоких розвідок про смертність, шлюбність і народженість на Україні, та здійснити їх у 1922 р. через скорочення і брак коштів не пощастило. Довелося шукати нових шляхів роботи і кидати те, що вже було налагоджено [...]

Нова доба в існуванні інституту відкрилася з кінця квітня 1923 р. III відділ згодився з пропозицією Центрального Статистичного управління України друкувати деякі праці інституту в Харкові, як спільні видання ВУАН і ЦСУ і їх фінансувати. Співробітники інституту, під безпосереднім керівництвом Ю. Корчак-Чепурківського, до 1 серпня виготовили до друку перший випуск «Праць Демографічного інституту», а саме: «Матеріяли щодо природнього руху людности України, 1867—1914 рр.». Книгу цю розпочато вже друком і незабаром вона вийде у світ. Нині Інститут закінчує таку ж роботу по санітарній статистиці України. Трудно перебільшити вагу цих перевірених и виправлених первісних статистичних даних для наукових дослідів [...]

5. Постійна комісія для вивчування звичаєвого права заклалась 1 січня 1919 р. За голову її аж до своєї смерти був акад. О. І. Левицький, а на керівничого працями відділ обрав М. М. Павлова-Сільванського. В первісному складі комісії брали між иншим участь академики Ф. В. Тарановський і Б. О. Кістяківський, проф. М. В. Птуха. Колекціонером, себто помічником керівничого комісії, був В. А. Камінський. В 1920 р. М. Павлов-Сільванський виїхав в командирування до Лубен на Полтавщині і з 1 січня 1921 р. на посаду керівничого відділ обрав проф. Синайського, який жваво заходився був коло організації комісії. 1.V.1921 р. на посаду помічника керівничого обрано проф. А. Е. Кристера. Окрім них, в роботах комісії брали участь ще 6 штатних науко-

вих співробітників. 1 березня 1922 р. переведено було скорочення штатів Академії, причому відділом було ухвалено одвести комісії 2 посади, а саме керівничого (проф. А. Е. Кристер) і наукового співробітника (В. Назимов). Решта співробітників лишилася поза штатом, як постійні позаштатні наукові співробітники. Окрім цих останніх, комісія має ще чимало нештатних тимчасових співробітників, що їхнє число на 1 січня 1924 р.— 16.

Наукова праця в царині виучування звичаєвого права взагалі і України зокрема в широкому обсягові цього слова поставлена була метою, яка повинна провадитись по трьох ділянках, а саме: а) виучування матеріялів живого звичаєвого права; б) виучування законодавчих архівних та инших матеріялів з погляду, оскільки в них відбились норми звичаєвого права, що нині існують і існували раніш і оскільки вони виявляють вплив на законодавство і в) наукові досліджування порівняльним методом історичного розвитку звичаєвого права в звязку з історичним розвитком правових поняттів у різних народів взагалі, а також в межах окремої групи одноплемінних народів [...]

Протягом 1922 р. відокремлюється діяльність комісії в її цілому, у пленумі, від діяльности підкомісій — яких складається 3, а саме:

а) бібліографічна — для складання бібліографічного показчика; б) для збирання та досліджування матеріялів, що торкаються звичаєвого права України; в) для виучування норм сьогочасного народнього права в нарсудах м. Києва та Київщини [...]

Діяльність комісії виявилась в засіданнях пленуму, з початку лише дійсних членів і окремих членів-співробітників, з 1921 р.— в засіданнях пленуму і окремих підкомісій, а крім того, у працях кожного з окремих членів, який увіходив у склад комісії — та її наслідках.

Засідань пленуму було: у 1919 р.— 21; 1920 р.— 29; 1921 р.— 42; 1922 р.— 49 і 1923 р.— 28 [...]

6. Комісія для виучування західньоруського та українського права. Комісію було засновано 27 січня 1919 року з пропозиції акад. Ф. В. Тарановського. Спочатку вона працювала у складі голови комісії акад. Ф. В. Тарановського та членів: акад. Д. І. Багалія, О. І. Левицького, Б. О. Кістяківського, А. Ю. Кримського та співробітника В. Л. Модзалевського. За керівничого над працями комісії був І. М. Каманін, за секретаря В. І. Новицький. В 1919—1920 рр. цей склад комісії за малим був не розпавсь і в травні 1920 р. вона фактично перестала існувати. Миколі Прокоп[овичу] Василенкові, що його в липні 1920 р. було обрано на академика по катедрі західньоруського та українського права, довелося поновити і поширити діяльність та склад комісії. За керівничого над працями комісії лишився на короткий час І. М. Каманін, але 11 січня 1921 р. він помер. Нового керівничого не було призначено, і фактично керував комісією голова її акад. М. П. Василенко. Новими співробітниками-членами комісія поповнювалася увесь час. 1920 р. до неї вступили В. І. Щербина, С. М. Іваницький-Василенко і П. К. Бонташ; в 1921 р.— І. І. Мінаков, І. Ю. Черкаський, Л. О. Окиншевич та І. М. Балинський; 1922 р.— С. Г. Борисенок та Г. Л. Попов; 1923 р.— О. В. Орищенко та М. В. Масляніков.

В березні 1922 р. у звязку з загальним укороченням штатів Академії в комісії, окрім голови, лишився один-однісінький штатний учений співробітник — Л. О. Окиншевич. Решта членів комісії лишилися і працюють як нештатні учені співробітники комісії (без платні).

Отож, на 1 січня 1924 р. в комісії, окрім голови, є один штатний

та 9 нештатних (безоплатних) наукових співробітників. Секретарює в комісії Л. О. Окиншевич. [...]

Із праць Комісії зараз готові до друку: 1. Акад. М. П. Василенко «Нариси по історії виучування західньоруського та українського права: І. Тадеуш Чацький та його твори»; 2. Г. Л. Попов «Луцький трибунал»; 3. В. І. Щербина «Гетьманські договірні статті»; 4. В. І. Щербина. І. М. Каманін (некролог).

Готуються до друку: 1. Акад. М. П. Василенко «Нариси по історії виучування західньоруського та українського права: ІІ. Самуїл Богумил Лінде»; 2. І. Ю. Черкаський «Громадські (копні) суди в Литві та Україні»; 3. С. М. Іваницький-Василенко «Опіка над недолітками в джерелах Магдебурзького права Західньої Руси та України»; 4. С. М. Іваницький-Василенко «Шляхецьке землеволодіння на Україні»; 5. С. Г. Борисенок «Інститут вигнання в історії західньоруського права».

7. Правничо-термінологічна комісія почала працювати з половини березня 1919 р. За голову її був О. Левицький, за секретаря І. Черкаський. Участь в ній брали академики Б. Кістяківський і А. Кримський, та инші особи — всього близько 20 чоловік. Завдання комісії — скласти такий термінологічний словник, який найбільш був би відповідав духові права та українській мові. Терміни бралися з живої народньої мови та з пам'ятників стародавнього українського законодавства, з актових книг українських судових установ XIV—XVIII віків. Комісія працювала надзвичайно енергійно і до літа назбірала силу матеріялів. Відділ влаштував спеціяльне засідання, щоб їх розглянути і, переконавшись, що на ці матеріяли треба чимало покласти ще суто філологічної праці, визнав за доцільне перевести комісію до правописно-термінологічної комісії І відділу.

8. Комісію для присуду премій при ІІІ відділі закладено на підставі статуту, який передбачає 4 премії. В 1919 р. вироблено було правила для премій за найкращі роботи: 1) з історії західньоруського та українського права — імени В. І. Леонтовича; 2) із звичаєвого права України — імени О. Ф. Кістяківського; 3) з політичної економії з дослідом народнього господарства України — імени М. І. Туган-Барановського; 4) по статистиці з дослідом суспільного життя України — імени О. О. Русова. Звичайно, що ніякої иншої діяльности комісія виявити надалі не мала змоги. Коли б навіть хто й написав був відповідну роботу, в Академії не було й нема жаднісіньких коштів, щоб видати премію.

9. Окремі наукові доручення ІІІ відділу мають на меті таких вчених, які були б розроблювали певне питання, визнане Відділом за важливе чи то з теоретичного, чи з практичного погляду. Ясно, що широкий розвиток ця інституція може мати тільки тоді, коли матеріяльний стан Академії досить зміцнішає. За 5 років існування відділу чимало було таких доручень. 1) І. Ф. Гриценко (в Москві з 16.VI.1921 до 1.I.1922) для збірання різних матеріялів, потрібних для відділу; 2) В. С. Ейсман (з 20.VIII.1920 до 15.XI.1922) — збирати матеріяли щодо цукрової промисловости Росії та України; 3) Ф. Х. Задорожний (з 16.VI.1921) — збирати матеріяли для життєписа небіжчика акад. М. Туган-Барановського; 4) О. О. Зонненштраль (з 20.V.1920 до 20.I.1922) розроблював питання про економічні інтереси України на Балканах; 5) Я. С. Модилевський (з 20.V.1920 до 1.III.1922) розробляв питання про харчування людности Києва в 1920 і 1921 рр.; 6) О. А. Плевако (штатний — з 15.II.1923 р.) збірає матеріяли по цукрово-буряковій промисловості Росії та України; 7) М. П. Слинько

(з 21.X.1922) прикомандирований до комісії звичаєвого права; 8) П. П. Смирнов (з 26.V.1922 до 1.VII.1921) * розробляв питання про пограничні спори між Москвою і Україною після Богдана Хмельницького; 9) М. М. Стасюк (з 3.II.1921 до 16.XI.1921) розробляв питання: «Економічна еволюція України в звязку з питанням залізничної мичної політики. Частина 1 — Сільське господарство»; 10) М. М. Трацевський (штатний — з 1.III.1922). В 1922 р. розробляв риночні ціни Киева і Київщини за 1913—1922 рр. В 1923 р. був прикомандирований до Демографічного Інституту; 11) І. Ю. Черкаський (з 1.VI.1921) розробляв карне право і кари на лівобережній Україні після Богдана Хмельницького.

Практика $3^1/_2$ років існування показала, що найкращий спосіб використати цю інституцію відділом при сучасних умовах — прикомандирування осіб, що мають окреме доручення до відповідної установи, або, як така закрита, до відповідного академика, який провадить працю (О. Плевако). Звичайно, що коли зовнішні обставини зміняться, зміниться й характер використання цієї інституції Відділом.

10. Кабінет імени М. І. Туган-Барановського закладено відділом, щоб допомогти збіранню всіх матеріялів про наукову діяльність небіжчика. В особі Ф. Задорожного відділ має людину, яка з великою любов'ю збирає всі матеріяли необхідні, щоб якнайповніш освітлити й характеризувати цю незвичайну людину, творця III відділу і одного з найкращих економістів, яких знає світова наука.

11. Бібліотека III відділу заклалась 20 березня 1921 р. на підставі постанови відділу про злиття всіх окремих книгозбірень його установ. Вона має своїм завданням обслужувати співробітників Відділу в їхній науковій праці. На 1 січня 1924 р. нараховувалось понад 10 тис. томів, значну частину їх уже упорядковано. За браком коштів поповнення її має випадковий характер. Найціннішим внеском була книгозбірня акад. О. І. Левицького, що її він подарував ще за свого життя. До 1 січня 1924 р. за штатного бібліотекаря був П. С. Синицький.

12. Товариство економістів заклалося 4 березня 1920 р. з ініціятиви Р. Орженцького, який і був його першим головою [...]

На 1 січня 1921 р. воно нараховувало 28 дійсних і 2 членів-кореспондентів; на 1.I.1922 р. 127 членів, з-поміж них 110 дійсних, 5 членів-співробітників і 12 кореспондентів; на 1 січня 1923 р.— 139, з них 120 дійсних, 6 співробітників і 13 кореспондентів; на 1 січня 1924 р. 146, з яких 127 дійсних, 6 співробітників і 13 кореспондентів. Доповідів прочитано було в пленумі і на секціях в 1920 р.— 20; в 1921 — 48; в 1922— 20; в 1923 — 6. Особливо енергійно працювала в 1920 і 1921 рр. секція обліку народнього господарства (бухгальтерська) під керівництвом С. Іванова, яка, між иншим, склала українського термінологічного словника по рахівництву.

В 1920 р. існувало 3 секції: теоретичної економії, прикладної і обліку народнього господарства. З самісінького початку своєї діяльности т[оварист]во проявило тенденцію вбірати в себе гуртки осіб, які ставили собі однакові з т[оварист]вом завдання. Ще в 1920 р. приєднався до т[оварист]ва гурток бухгальтерів, він склав окрему секцію обліку народнього господарства. Другий гурток, що утворився при губернському статистичному бюро для наукового і технічного обміркування економічних і статистичних питань, увійшов у т[оварист]во 12 лютого 1921 р., опклавши підвалини статистичній секції. Третій гурток —

* Так у тексті.

українських кооператорів — працював попереду при Кооперативному інституті і в його семінарі він увіллявся в т[оварист]во в березні 1921 р., заклавши кооперативну секцію. В 1922 р. до 5 секцій, що вже існували, додається ще одна — для виучування народнього господарства України. З початку існування т[оварист]ва головна праця провадилась по секціях, 1922 і 1923 рр. центр ваги було перенесено на пленум. Т[оварист]во за час свого існування виявило інтерес до всіх частин економічної науки, та переважну було звернено увагу на прикладну економію.

В 1923 р. президія складалась з голови — акад. К. Г. Воблого, його заступника — проф. Г. О. Кривченка, членів — В. Г. Ганчеля і А. О. Синявського, секретарів — О. М. Лапоногова і Л. М. Бобиря-Бухановського. Окрім того, до президії входять, як голови секцій, отакі особи: голова секції теоретичної економії — проф. Е. Е. Слуцький, прикладної економії — проф. Л. М. Яснопольський, статистики — акад. М. В. Птуха, обліку народнього господарства — М. Д. Плескачевський, вивчання народнього господарства України — Ф. Х. Задорожний. Голова кооперативної секції — В. Г. Ганчель — входить і по вибору.

13. Товариство працівників заклалося 3 березня 1921 р. з ініціятиви проф. В. І. Синайського. За голову його попереду був акад. О. І. Левицький, заступником голови проф. В. І. Синайський, товаришем голови проф. О. С. Грушевський і за секретаря Б. О. Язловський. А як О. І. Левицький помер, а В. І. Синайський виїхав з Києва, Спільне зібрання Академії обібрало на голову акад. М. П. Василенка і т[оварист]во на його заступника проф. А. Е. Кристера. В 1923 р. на товариша голови був обраний проф. О. М. Гуляєв.

В 1921 р. дійсних членів було 35, в 1922 — 45 і в 1923 — 67. В 1921 р. одбулося 3 організаційних і 6 наукових засіданнів т[оварист]ва, в 1922 — 10, в 1923 — 16. Особливо жваву діяльність проявило т[оварист]во в 1923 р. Засідання його одбувалися не менш, як раз на місяць. До складу його увійшли всі правники, що працюють теоретично на ниві тої чи иншої галузи права, і неабияка частина практиків, які люблять і цінять наукове знання і вже виявили себе з цього боку. Найцікавішу доповідь в 1923 р. зробив небіжчик акад. О. М. Гуляєв про цивільний кодекс. Т[оварист]во обговорювало цю доповідь на кількох своїх засіданнях; инші доповіді присвячено було новим течіям в ділянці карного права, новому судовому устрою, ознайомленню з новою літературою тощо.

14. Статистико-економічний семінар було закладено 15 липня 1921 р. з ініціятиви Р. Орженцького і під його керівництвом. Поділявсь він на два відділи: теоретичної статистики і економіки, причому значна частина членів одночасно брала участь в обох відділах [...] З початку праця йшла дуже жваво, члени семінара працювали з захопленням, згодом загальні умови київського життя почали дедалі зменшувати темп роботи. Попереду так що й зовсім завмер економічний відділ і тільки окремі члени його продовжували науково працювати під керівництвом Р. Орженцького. Статистичний відділ хоча й з деякими перервами систематично працював увесь час, пока Р. Орженцький перебував у Києві. Протягом 1923 р. семінар був закритий, але III відділ має на думці в 1924 р. поновити статистичний його відділ.

15. Семінар для виучування цивільного та звичаєвого права засновано 15 серпня 1921 р. з ініціятиви проф. В. І. Синайського, він і був його першим керівником, при асистенті проф. А. Е. Кристері. Спочатку в семінарі брали участь як його члени дві групи — старша (5 осіб)

і молодша (4). Студії з молодшою групою, що її краще було б назвати просемінаром, полягали в читанню джерел і в систематичному студіюванні загальних курсів соціології та права для вироблення загального світогляду [...] За матеріал для зайнять правило українське законодавство в порівнянні з сьогочасним законодавством Західної Европи і її цивілістичними ідеями.

16. Семінар для виучування суспільного життя, закладений 1 вересня 1922 р. з ініціятиви акад. О. М. Гілярова, працює під його керівництвом. Він поділяється на 3 відділи: 1) загальної соціяльної філософії; 2) соціяльної психології; 3) соціяльної педагогіки. Розпочавши працю наприкінці 1922 р., семінар дуже жваво працював в 1923 р., причому розробляв найактуальніші теми з кожної із зазначених галузів знання. За активною допомогою членів семінару О. Гіляров студіював між иншим питання про філософію грошей [...]

Кінчаючи цей коротенький огляд, не можна не констатувати, що III відділ увесь час працював і працює систематично, за певним планом і широкою програмою, там, де це допускає характер науки і де не абсолютні перешкоди ставить життя: об'єднує, стимулює наукову роботу і за допомогою товариств керує нею, виготовлює молодь, придатну для наукової праці, в своїх семінарах. Були в житті відділу перебої, шукання нових шляхів тощо, але усенький час наукова праця йшла і йшла вона за абсолютно несприятливих умов. Ідея Академії і її ім'я стимулювали і стимулюють людей до наукової роботи, сама приналежність до неї поклала й покладає такі моральні обов'язки на людей науки, яких не можна порівняти ні з якими иншими. Це і є головний чинник, що рухає й стимулює нашу роботу. Оглядаючись на шлях, пройдений соціяльно-економічним відділом за 5 років та підводючи підсумки того, що він зробив, з повним правом і гордістю можна сказати: «feci, quod potui» *

академик *Михайло Птуха*
Секретар Соціяльно-економічного відділу

Звідомлення Всеукраїнської Академії наук у Київі 1923 р. (З нагоди п'ятирічного існування Академії наук. 1918—1924).— К., 1924.

* Я зробив все, що міг. *(лат.) [Прим. док.].*

ПРИМІТКИ

1. Лист написаний В. І. Вернадським у відповідь на офіційне запрошення М. П. Василенка, призначеного 2 травня 1918 р. міністром народної освіти і мистецтва гетьманської Української держави, очолити Комісію з учених установ та вищих навчальних закладів.— *Док. № 1.*

2. Від Українського наукового товариства до складу комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук офіційно були обрані професори Г. Г. Павлуцький, П. А. Тутковський, Є. К. Тимченко.— *Док. № 2.*

3. У спогадах В. І. Вернадського «Перший рік Української Академії (1918—1919)» помилково вказано, що комісія для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук завершила свою роботу 19 жовтня 1918 р.— *Док. № 26.*

4. Науменко Володимир Павлович (1852—1919), громадський діяч, вчений-педагог літературознавець, етнограф, філолог, родом з м. Новгорода-Сіверського (Чернігівщина). Після закінчення 1873 р. Київського університету викладав до 1903 р. у середніх школах Києва. З 1905 р.— директор заснованої ним у Києві гімназії; член київської Старої Громади, співробітничав з редакцією «Киевской старины». 1917 р.— куратор Київської шкільної округи, діяч Української федеративно-демократичної партії, міністр народної освіти в останньому гетьманському Кабінеті міністрів. В останні роки життя працював для Української Академії наук над матеріалами з історії українського Страницы автобиографии В. И. Вернадского.— М., 1981 — С. 312.— *Док. № 71.*

5. В. І. Вернадський у спогадах помилково вказує, що перше Спільне зібрання Української Академії наук відбулося 27 жовтня 1918 р. (Див.: *Вернадський В.* Із спогадів: Перший рік Української Академії (1918—1919) // Наука і культура.— К., 1988.— Вип. 22.— С. 55). Ця помилка повторюється в деяких інших виданнях, наприклад: Страницы автобиографии В. И. Вернадского.— М., 1981.— С. 312.— *Док. № 71.*

6. Затонський Володимир Петрович (27.07.(8.08) 1888—29.07.1938) — радянський державний діяч, академік АН України з 1934 р. Народився у с. Лисці Подільської губ. (тепер Дунаєвецький р-н Хмельницької обл.). 1912 р. закінчив фізико-математичний факультет Київського університету, з 1913 р. викладав у Київському політехнічному інституті. У грудні 1917 р.— народний секретар у справах освіти; березень—грудень 1919 р., 1922—1923, 1933—1938 рр.— народний комісар освіти.

Залишив літературну спадщину, в тому числі з національного питання, педагогіки, хімії.— *Док. № 81.*

7. В. І. Вернадський, починаючи з 1916 р., інтенсивно працював над однією з головних робіт свого життя, як він називав про «живу речовину». 1919 р. в цій праці налічувалося вже 1000 сторінок, опублікована 1978 р. (Див.: *Вернадский В. М.* Живое вещество.— М.: Наука, 1978).— *Док. № 81.*

8. Передача на початку 1919 р. Українській Академії наук радянською владою Левашовського пансіону викликала за умов перманентної зміни властей у Києві правові ускладнення. Для з'ясування правового статуту пансіону Академія наук створила спеціальну комісію.— *Док. № 81.*

9. У серпні 1919 р. майже вся Україна була захоплена військами Денікіна. Київ денікінці зайняли 30 серпня 1919 р. У місті почався терор. Усі закони, прийняті Центральною Радою, радянською владою, гетьманом та Директорією, були скасовані. Припинилась видача УАН грошових державних субсидій, фактично було закрито Спільне зібрання, відбиралися приміщення, переслідувались співробітники Академії. В. І. Вернадський та інші академіки УАН докладали зусиль, щоб врятувати Академію від повного розгрому. Вони підготували проект організації «Тимчасового комітету у справах Української Академії наук у Київі». В. І. Вернадський написав доповідну записку до денікінського уряду і виїхав до Ростова, де 11 вересня 1919 р. подав її «Особому со-

вещанию». У збірнику подається автограф записки, машинописні її копії зберігаються у Державному архіві м. Києва.— *Док. № 95.*

10. Особиста бібліотека В. П. Науменка (4800 книжок і брошур) придбана Всенародною бібліотекою УАН 28 березня 1920 р. У фондах 1 та 208 ІР ЦНБ АН України зберігаються рукописні матеріали В. П. Науменка.— *Док. № 101.*

11. Постійна комісія для складання історичного словника української мови під керівництвом проф. Є. Тимченка створена 1920 р. До 1925 р. вона зібрала понад 230 тис. карток, опрацювала всі основні джерела, і вже з 1924 р. розпочала роботу по систематизації та упорядкуванню зібраного матеріалу.

В результаті була підготовлена колективна праця за редакцією Є. Тимченка «Історичний словник українського язика», перший зошит якого (А—В) вийшов друком 1930 р. Другий зошит (Г—Ж) першого тому словника.

Комісія за програмою-максимум планувала скласти реєстр словника на підставі всього мовного матеріалу пам'яток української мови від найдавніших часів до XIX ст.

Безумовно, поставлене завдання було надто тяжким і тому комісія постановила видати вже зібраний матеріал у 4—5 томах. Але і ця програма до кінця не була виконана.— *Док. № 102.*

12. Український комітет громадських організацій був створений на початку травня 1920 р. Очолив його С. Єфремов. Основним завданням комітету було надання допомоги уряду Української Народної Республіки в налагодженні громадського життя. До складу комітету входили окремі громадські діячі та представники громадських організацій, які об'єднувались на загальній платформі — визнання державної незалежності України, демократичного державного будівництва, політичних свобод, демократичного законодавства.

При комітеті було створено 4 відділи — економічний, державного будівництва, культурно-освітній та політично-міжнародний. Їх очолювали відповідно П. Я. Стебницький, О. Ф. Саликовський, В. К. Прокопович, А. В. Ніковський.

16 травня на пленарному засіданні був розглянутий і затверджений статут комітету, обрано його президію, до складу якої увійшли С. Єфремов, В. Садовський, Л. Чикаленко, а з 28 травня — П. Болозович та О. Алешо.

Комітет відіграв значну роль у формуванні нового Кабінету Міністрів УНР. Головою Кабінету був призначений член комітету В. Прокопович, кілька членів комітету були рекомендовані на міністерські пости. По решті кандидатур на посади міністрів комітет висловив свою думку і дав згоду на їх призначення. Комітет брав також активну участь у формуванні місцевих органів влади.— *Док. № 104.*

13. Постійна комісія для складання історично-географічного словника української землі створена 1919 р. Директором її був призначений проф. О. С. Грушевський, секретарем — О. Ю. Гермайзе. Протягом 1919—1924 рр. працівники в комісії зібрали різноманітні матеріали для словника і складали на їх основі статті про окремі селища. За цей час опрацьовано матеріали про Полтавщину, Остерський та Кролевецький повіти на Чернігівщині, Холмщину й Галичину.

Пізніше комісія розширила сферу своєї діяльності і стала називатися історично-географічною. Її директором був О. С. Грушевський, штатними працівниками О. І. Баранович, М. Н. Ткаченко, Г. С. Шамрай. Комісія розробляла питання історії заселення України та готувала історично-географічні описи окремих її районів. Комісія проводила прилюдні засідання, де обговорювалися її праці, зокрема статті про поселення та розвідки історично-географічного змісту. Комісія видавала «Історично-географічний збірник».— *Док. № 105.*

14. Проф. М. В. Птуха був обраний на посаду директора Демографічного інституту з правами академіка 25 січня 1919 р. У квітні 1920 р. його обрали на позаштатного академіка кафедри статистики. З червня 1920 р. академік Української Академії наук, цього ж року обраний секретарем III відділу *.— *Док. № 108.*

15. Положення про комітет затверджено 16 вересня 1920 р., перше засідання відбулося 2 жовтня 1920 р. Очолював комітет Д. І. Багалій, вченим секретарем затверджено А. В. Ветухова. Комітет був підпорядкований УАН та Науковому комітету Наркомпросу і знаходився у м. Харкові.

Діяльність комітету спрямовувалася на трьох основних напрямах: підготовка до друку творів О. О. Потебні та робота над його рукописною спадщиною; вшанування пам'яті Потебні в день 30-річчя його смерті; видання «Бюлетеня» комітету.

Було визнано за доцільне скласти опис всіх рукописів Потебні, розподілити всі твори на 20 томів і готувати їх до друку, твори друкувати мовою оригіналу (російською) із збереженням особливостей авторського правописання, біографію Потебні друкувати українською мовою.

Протягом 1920—1922 рр. відбулося понад 100 засідань комітету, підготовлено і

---

* Протоколу за № 57 від 14 червня 1920 р. Спільного зібрання, на якому М. В. Птуху обрано академіком, немає.

здано до Всеіздату в Одесі перші томи творів з питань фольклору та етнографії, «Записки по русской грамматике», «Лекции по теории словесности», палеографи працювали над рукописями «О глаголе» и «Об ударении».

Рішенням колегії Укрголовпрофосвіти Наркомату освіти України від 20 грудня 1922 р. комітет було розформовано і перетворено на комісію.— *Док. № 111.*

16. Павлов-Сільванський М. М. (1877—р. смерті невідомий) — юрист, адвокат, представник УАН у секції підвідділу «Книга», з березня 1919 р. по грудень 1920 р.— керівничий над працями Постійної комісії для вивчення звичаєвого права України при III відділі УАН.— *Док. № 113.*

17. Звідомлення про діяльність Академії наук за 1920 р. через тяжке матеріальне становище Академії наук не лише не було надруковано як офіційний документ, але й не підготовлено у повному обсязі. У Інституті рукопису ЦНБ АН України ім. Вернадського (фонд А. Ю. Кримського) зберігається лише частина звідомлення: вступні зауваги, звіти про роботу академіків та їх Спільного зібрання та Історично-філологічного відділу АН України, підготовлені А. Ю. Кримським.— *Док. № 121.*

18. Перевезені з Петрограда бібліотека і архів проф. Ф. К. Вовка стали основою фондів Музею антропології та етнології ім. Ф. К. Вовка, що був заснований при ВУАН 29 березня 1921 р. Підпорядкувався Спільному зібранню разом з відділами антропології, палеоантропології, етнології та книгозбірнею. Очолив музей учень Ф. К. Вовка О. Г. Алешо, по смерті якого 1922 р. директором музею став А. З. Носов. Зусиллями праіцвників музею проведено ремонт приміщень, розгорнуто експозицію, проведено ряд експедицій по збору етнологічних матеріалів. Книгозбірня музею поповнилася бібліотекою О. Г. Алешо, подарованою його вдовою.

Відділ антропології працював над підготовкою підручника з антропології та бібліографії антропологічної літератури. Тут відбувалися практичні заняття студентів київського Археологічного інституту, працівниками відділу подготовлено до друку монографію «Основи анатомічної антропології».— *Док. № 128.*

19. Археографічну комісію при УАН створено у квітні 1921 р. внаслідок об'єднання Комісії для розбору давніх актів і Археографічної комісії при УАН.

18 квітня 1921 р. Спільне зібрання УАН затвердило постанову про їх об'єднання та ухвалений обома комісіями новий статут Археографічної комісії при УАН. У червні 1921 р. до складу Археографічної комісії увійшла також Археографічна комісія УНТ. Головою комісії затверджено акад. В. С. Іконникова.

1921 р. відбулося вісім засідань, на яких був обговорений ряд підготовлених до друку матеріалів. Але у зв'язку з труднощами, що виникли з друкуванням, протягом 1922 р. жодна з праць не вийшла у світ. 1923 р. Комісії передано бібліотеку, зібрану колишньою Комісією для розбору давніх актів (2 тис. томів). Видавнича діяльність розпочалася лише 1924 р. Опубліковано підготовлені раніше два томи «Археографічного збірника», один том «Українського архіву» та перший том літопису С. Величка із серії «Пам'ятки українського письменства».

Разом з історичною та археологічною секціями та Археологічним комітетом комісія працювала над охороною пам'яток старовини і мистецтва, розроблено докладну програму до складання археологічно-мистецьких карт України.— *Док. № 133.*

20. Постійну комісію для складання і видання біографічного словника діячів України засновано 23 січня 1919 р. на надзвичайному Спільному зібранні УАН. Головою комісії затверджено акад. Д. І. Багалія, керівничим над працями комісії — В. Л. Модзалевського. В зв'язку з від'їздом Д. І. Багалія до Харкова його на цій посаді замінив М. П. Василенко, а по смерті 1920 р. В. Л. Модзалевського керівничим став П. Я. Стебницький. В комісії створено відділи великокнязівської та польсько-литовської доби, історично-літературний та мистецтв. Створена як академічна установа комісія працювала під безпосереднім керівництвом Спільного зібрання. По всій Україні працювали кореспонденти, що надсилали необхідні матеріали.

1920 р. комісією зібрано 13 тис. карток з іменами, підготовлено 195 життєписів. 1921 р. дев'ятьох штатних працівників комісії скоротили, тому на 1 січня 1922 р. було підготовлено лише до 37 500 карток з іменами та 450 біографічних текстів. 1922 р. за браком коштів для оплати статей надходження замовлених статей припинилося.

Протягом 1923 р. картотека комісії збільшилася майже на 11 тис. карток. Розпочалося складання основного списку імен, зведення до алфавіту усього зібраного матеріалу, складання біографій. Брак коштів не дозволив залучити до роботи необхідну кількість спеціалістів, проте до друку було підготовлено перший том Біографічного словника діячів України (з прізвищами на літеру А).— *Док. № 136.*

21. 1 лютого 1921 р. нарком освіти Г. Гринько звернувся до УНТ з листом, в якому запропонував Товариству взяти активну участь у справі реорганізації наукової роботи в Україні.

На засіданні ради УНТ 27 лютого 1921 р. під час обговорення цього листа постало питання про необхідність об'єднання УНТ і УАН в єдину всеукраїнську наукову установу. Після бурхливого обговорення питання рада 7 голосами — за (3 — проти) схва-

лила цю пропозицію і вирішила скликати 6 березня надзвичайні загальні збори членів УНТ для обговорення питання.

4 березня 1921 р. рада УНТ обрала комісію в складі А. Кримського, О. Янати та О. Корчака-Чепурківського, якій було доручено підготувати проект постанови надзвичайних зборів УНТ.

6 березня на надзвичайному засіданні ради УНТ проект постанови було розглянуто і запропоновано надзвичайним зборам. УНТ. У проекті відзначалося, що існування і розвиток в Україні двох найвищих наукових центрів — Українського наукового товариства та Української Академії наук є значною мірою історичною помилкою, що не можна виправдати ні внутрішньою доцільністю організації науки, ні умовами загальнодержавного будівництва.

З метою найдоцільнішої організації і розвитку наукової роботи в Україні було запропоновано об'єднати УНТ і УАН в єдиний всеукраїнський науковий центр.

Постановою створювалася спільна угодова комісія з трьох представників від УНТ та трьох від УАН, а також члена, обраного ними спільно. Було прийнято рішення про створення відповідних підкомісій, які мали разом з угодовою комісією розробити план об'єднання існуючих установ УНТ та УАН — інструкцію, що регулювала б процеси об'єднання. Членами угодової комісії від УНТ обрано А. Кримського, Є. Черняхівського, О. Янату, заступником члена спочатку О. Грушевського, а згодом А. Лободу.

18 квітня 1921 р. на засіданні ради УНТ заслухано повідомлення А. Кримського та О. Янати про об'єднання УНТ і УАН. Було відзначено, що секції УНТ входять до Академії як окремі установи в разі відсутності в ній відповідних секцій, або зливаються в спільну секцію чи комісію. На цей час організаційні засади об'єднання було в основному розроблено на засіданні ради УНТ 24 травня та Спільному зібранні УАН 30 травня 1921 р. Спільне зібрання, заслухавши звіт комісії про проведену роботу. ухвалило проект плану об'єднання УНТ та УАН, починаючи з 1 червня 1921 р.

Робота по об'єднанню доручалася ліквідаційній комісії, обраній на загальних зборах Товариства.

14 травня 1922 р. надзвичайні ліквідаційні збори членів УНТ заслухали звідомлення ліквідаційної комісії і ухвалили постанову подовжити її повноваження до остаточної підготовки звіту про діяльність.— *Док. № 138.*

22. 1921 р. на подання Наркомосвіти Раднарком України ухвалив рішення про організацію наукової роботи в Україні. Одним із напрямів перебудови науки було створення науково-дослідних кафедр. Згідно з положенням про науково-дослідні кафедри на них накладалася розробка наукових проблем, підготовка спеціалістів до наукової і викладацької діяльності. Кафедри були самостійними установами, що тісно співпрацювали з Академією наук, вищими учбовими закладами, дослідними станціями, науково-практичними установами.

На початок 1922 р. було створено 109 кафедр, наприкінці 20-х рр.— 84, де працювало 320 дійсних членів, 203 наукових працівників та 609 аспірантів. Фінансувалися кафедри Наркомосвітою УСРР, про наукову та організаційну діяльність звітувались перед її Науковим комітетом.

На Правобережній Україні керівництво роботою кафедр здійснювало Київське бюро Наукового комітету, створене 18 лютого 1922 р. Його очолив Л. М. Левитський, заступник — А. Ю. Кримський. Науково-дослідні кафедри організовувано також у Кам'янці-Подільську,, Катеринославі, Миколаєві, Ніжині, Одесі. У Кам'янці-Подільську та Одесі їх очолювали відомі вчені-історики П. Клименко та М. Слабченко.— *Док. № 150.*

23. Товариство прихильників української історії, письменства та мови створено 25 грудня 1921 р. у Петрограді. Головою обрано акад. В. М. Перетца, заступником проф. А. И. Лященка.

1922 р. товариство ухвалило рішення дослідити фонди петербурзьких бібліотек й архівів для виявлення і запровадження до наукового вжитку всіх матеріалів з історії України. Товариство увійшло в контакт з Всеукраїнською Академією наук і отримало від неї матеріальну допомогу.

Діяльність товариства відбувалася у двох напрямах: підготовка та обговорення рефератів та доповідей на спільних засіданнях та розробка індивідуальних тем дослідження. Так у 1922—1923 рр. відбулося 22 засідання, за яких заслухано 35 доповідей і рефератів. 12 членів товариства працювали над індивідуальними темами. Видавничу діяльність розпочато з 1927 р., коли вийшов друком «Український археологічний збірник».— *Док. № 153.*

24. У штатах ВУАН на друге півріччя 1921 р. передбачено 1004 одиниці. За кошторисом Академія наук мала тримати 2 469 864 тис. крб. (у цінах 1921 р.). Після першої ревізії УАН (керівник акад. Орженцький, з весни до грудня 1921 р.) штати скорочено до 410 чоловік, а фінансування до 823 288 тис. крб., фактично видано лише 277 172 тис. крб. Отже, заборгованість держави ВУАН становила 546 млн крб. У грудні 1921 р. НКО створено нову ревізійну комісію Академії наук, очолювану

Л. М. Левитським, після завершення роботи якої 1.03. 1922 р. Головпрофосвіта затвердила нові штати ВУАН у складі 137 чоловік. Після отримання нового штатного розкладу на друге півріччя штати вкорочено до 117 чоловік. Академія наук змушена була перевести співробітників на пожетонне утримання (тобто вивести поза штати). В інститутах і комісіях Академії наук залишилися переважно по три співробітники: директор або голова, 1—2 наукові співробітники, лаборант. Технічний персонал скорочено до мінімуму.— *Док. № 156.*

25. Левитський Леонід Михайлович (дати народження і смерті невідомі). 1921 р.— працівник губернського відділу народної освіти при Київському губревкомі. З 1921 по 1927 рр.— член колегії НКО, ректор Київського медінституту та політкомісар. З кінця 1921 р.— повноважний представник НКО УСРР у ВУАН. У лютому 1922 р. інституцію повноважного представника скасовано наказом НКО УСРР. З її відновленням знов працює повноважним представником Спільного зібрання ВУАН як голова Київського бюро Наукового комітету. Київське бюро Наукового комітету створено згідно з рішенням НКО УСРР 8 лютого 1922 р. внаслідок утворення науково-дослідних кафедр.— *Док. № 156.*

26. Гринько Григорій Федорович (18(30). 11.1890—15.03.1938) — український радянський державний діяч, член КП(б)У з 1920 р. Народився у с. Штепівці (нині Лебединського р-ну Сумської обл.) у сім'ї службовця. Як представник боротьбистів входив до складу ВУЦВК і РНК УСРР та ЦВК РФСРР, а також до Всеукрревкому. Учасник громадянської війни в Україні. В 1920—1922 рр.— нарком освіти УСРР, 1922—1926 (з перервою) — голова Української Державної планової комісії (Укрдержплан), 1926—1929 рр.— заступник голови Держплану СРСР. З 1934 — член ЦК ВКП(б). Був членом ЦВК СРСР.— *Док. № 156.*

27. Соколянський Іван Афанасійович (25.03.1898 — дата і рік смерті невідомі). Закінчив Санкт-Петербурзькі курси вчителів глухонімих, педагогічне відділення психоневрологічного інституту. Педагог-педолог. У 1919—1920 рр.— завідуючий наросвітою Уманського повіту. У вересні 1920 р. згідно з розпорядженням наркомосу України переведений до Києва на посаду завідуючого Управлінням вищих учбових закладів м. Києва (УВУЗ). В січні 1921 р., після реорганізації УВУЗ — завідуючий губпрофобром та замзавгубнаросвітою. Восени 1921 р. переведений до апарату НКО УСРР: член колегії головсоцвиху і головний інспектор установ для дефективних дітей. З 1923 р.— дійсний член науково-дослідної кафедри педології у Харкові. Викладач педології в Харківському ІНО, згодом декан, з 1923 р.— заступник завідуючого Укрсоцвиху. 1930 р. призначений ВУЦВК членом особливого складу найвищого суду в справі так званої Спілки визволення України.— *Док. № 156.*

28. Ряппо Ян Петрович (12.04.1880—14.04.1958). Народився у Вересському повіті (Естонія). 1909 р. закінчив Санкт-Петербурзький університет. У 1921—1928 рр.— заступник наркома освіти УСРР. Один з організаторів радянської системи освіти в Україні. Автор праць з історії педагогіки.— *Док. № 157.*

29. Питання про переведення Метеорологічної обсерваторії у відання ВУАН не було вирішено. Українська головна метеорологічна обсерваторія створена 1855 р. (мала назву — метеорологічна обсерваторія Київського університету); з 1925 р.— Магнітно-метеорологічна обсерваторія; з 1956 р.— Київська метеорологічна обсерваторія; з 1973 р.— Українська гідрометеорологічна обсерваторія. В обсерваторії працювали академіки В. І. Срезневський, І. І. Косоногов.— *Док. № 158.*

30. Проект проф. О. А. Янати був підготовлений за дорученням Наркомосвіти УСРР у зв'язку з ухваленими Наркомосом у 1921 р. рішеннями про загальну організацію науково-дослідної роботи в Україні і пропонував реорганізацію структури Академії наук (створення відділень), розподіл наукових працівників за категоріями.— *Док. № 159.*

31. Яната Олександр Алоїзович (28.05.1888 — 08.06.1938). Народився у м. Миколаєві Херсонської обл. 1911 р. закінчив агрономічне відділення Київського сільськогосподарського інституту. У 1913—1915 рр.— керівник контрольно-насіннєвої станції (м. Харків) Харківського товариства сільських господарів, 1915—1917 рр.— завідувач підвідділом транспортного відділу Комітету західного фронту Земспілки, 1918—1924 рр.— керівник ботанічною секцією Сільськогосподарського комітету України, 1919—1923 рр (до переїзду в Харків) — засновник і голова ботанічної секції УНТ та ВУАН. 1921 р.— один із засновників «Українського ботанічного журналу», 1918—1924 рр.— фундатор і керівник ботанічної секції Термінологічно-природничої комісії Природничого відділу УНТ, а з 1921 р.— Природничого відділу Інституту наукової мови ВУАН. 1922 р.— другим відділом обраний академіком, але не затверджений Спільним зібранням ВУАН. У 1923—1924 рр.— заступник голови Сільськогосподарського наукового комітету при Наркомземсправ. Редактор «Вісника сільськогосподарської науки». З 1929 р.— член-кореспондент ВУАН.— *Док. № 159.*

32. Георгій Георгійович Де-Метц (21.05.1861—13.02.1947) — відомий фізик, педа-

гог. Закінчив Новоросійський університет. У 1891—1930 рр.— професор фізики Київського університету, Інституту народної освіти. Київського політехнічного інституту; 1934—1937 рр.— завідуючий кафедрою фізики Київського інституту народної освіти ім. М. Драгоманова.— *Док. № 160.*

33. Максимович Микола Іванович (07.03.1855 — 1928). Народився у м. Києві. Закінчив другу Київську гімназію, Санкт-Петербурзький інститут інженерів шляхів сполучення. З 1878 по 1900 р.— начальник робіт з поліпшення експлуатації Дніпра. З 1890 р. по 1914 р. зробив близько 15 наукових доповідей з різних питань річкової гідротехніки, 1892 р.— член Міжнародної асоціації судохідних конгресів. Отримав золоту медаль на Всесвітній виставці в Парижі за роботи по вивченню режиму Дніпра біля Києва. З 1885 р.— голова Водного відділу Київського відділення Всеросійського технічного товариства. За його проектом у 1896—1897 рр. побудовано Київську річкову гавань. 1918 р.— член вищої технічної ради Українського комітету державних споруд. Професор Київського політехнічного інституту, 1919 р.— голова гідрологічної секції УАН.— *Док. № 160.*

34. Питання про створення Центральної сейсмічної обсерваторії УАН поставила ще 1918 р. У 1922—1923 рр. отримано формальну згоду уряду на її створення, проте через відсутність коштів справа не набула практичної реалізації. Лише 1944 р. була створена Головна астрономічна обсерваторія АН України, засновником і директором якої був О. Я. Орлов, академік АН України.— *Док. № 160.*

35. Від початку заснування Академія наук клопоталася перед урядом про передачу у підпорядкування її друкарні. Вибір друкарні Києво-Печерської лаври був зумовлений наявністю в ній старослов'янських шрифтів. 24 травня 1922 р. рішенням Української економічної ради від 22 вересня 1922 р. Академії наук було передано друкарню разом із цинкографом, літографією та палітурною майстернею. Проте через кілька місяців Київський губдержконтроль, провівши ревізію діяльності друкарні, запропонував передати друкарню Київському трестові друку, а у травні 1923 р. УРНГ ухвалила відповідне рішення.— *Док. № 161.*

36. Семковський (Бронштейн) Семен Юлійович (15.03.1882—18.03.1937). Народився у м. Могильові (Білорусія). Закінчив Санкт-Петербурзький університет. З 1918 р. викладав філософію у Київському університеті. З 1920 р. професор Харківської академії теоретичних знань, 1922 р.— голова Наукового Комітету Головпрофосу НКО УСРР. З 1929 р.— академік АН України. Репресований.— *Док. № 162.*

37. 29 квітня 1919 р. НКО УСРР оголосив київські музеї державною власністю і передав їх до ВУКОМПІСу, що був підпорядкований НКО. 1922 р. музеї передано до екскурсійно-виставочно-музейного підвідділу відділу пропаганди Головполітосвіти НКО. Музеї, що було віднесено до групи наукових: Перший державний, ім. Б. І. та В. М. Ханенків, Київської духовної академії, культури й побуту та Софійський музей передано до Археологічного комітету Академії наук.

Перший державний музей засновано 1899 р. як Міський музей старовини і мистецтв, 1904 р.— художньо-промисловий і науковий, 1924 р.— Всеукраїнський історичний музей.

Декретом РНК УСРР було націоналізовано зібрання українських меценатів і колекціонерів Б. І. та В. М. Ханенків, на основі яких створено музей мистецтв ВУАН. Протягом 1925—1926 рр. експозиції музею поповнилися зібраннями В. А. Щавинського та інших колекціонерів. З 1934 р. музей отримав назву Київського державного музею західного та східного мистецтва.

На організацію і відкриття музею Київської духовної академії та музею культури і побуту 1922 р. коштів не знайшли, хоч питання про їх організацію неодноразово ставили академіки Ф. І. Шміт та А. П. Новицький.— *Док. № 166.*

38. Лозієв Павло Нечипорович (07.12.1894 — дата і рік смерті невідомі). Народився у м. Києві в селянській сім'ї. Закінчив Лазаревський інститут східних мов у Москві, учень А. Ю. Кримського. У 1919—1920 рр.— голова комітету службовців УАН, керуючий справами Наукової канцелярії Академії наук, 1921 р.— повноважний представник ВУАН у Наркомосі УСРР; 1921—1923 рр.— член Комісії захисту вчених України.— *Док. № 168.*

39. У зв'язку із святкуванням в Україні 200-річчя від дня народження Г. С. Сковороди (1722—1794), Раднарком УСРР рішенням від 13 серпня 1922 р. затвердив план ювілейних заходів, яким передбачалося видати твори Сковороди та наукові праці про нього. ВУАН провела урочисте засідання, було прочитано кілька наукових доповідей про українського філософа. У м. Лохвиці та с. Чорнухи Полтавської губ. відкрито пам'ятники Г. Сковороді.— *Док. № 168.*

40. Після затвердження Головпрофобром 14 червня 1922 р. нового штатного розкладу ВУАН та в зв'язку із створенням мережі науково-дослідних кафедр, особовий склад Всенародної бібліотеки АН, Центрального архіву давніх актів, музею мистецтв ім. Б. І. та В. М. Ханенків, музею видатних діячів України, Акліматизаційного саду, Мікробіологічної комісії, картинної галереї та історичного музею було вилучено з підпо-

рядкування ВУАН і переведено на утримання різних управлінь, зокрема Центральний архів актових книг переведено до Головархіву УСРР.— *Док. № 171.*

41. Архів давніх актів створено 1852 р. при Київському університеті для зберігання актових книг і документальних матеріалів громадських організацій, земських судів, міських магістратів та інших державних установ Правобережної України XV—XVIII ст. Ініціатором створення архіву була Тимчасова комісія для розгляду стародавніх актів, яка видавала документи архіву в серійному виданні «Архив Юго-Западной России». Центральний архів давніх актів існував до 1941 р., під час окупації Києва частину документів вивезено до Німеччини, частину знищено. Вцілілі документальні матеріали зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві.— *Док. № 171.*

42. Відповідно до клопотання ВУАН у серпні 1922 р. Всенародну бібліотеку та другий державний музей знов передано на утримання Академії наук.— *Док. № 171.*

43. Комісію для вивчення історії громадсько-політичних рухів в Україні створено згідно з рішенням Спільного зібрання УАН 9 травня 1921 р. 16 травня Спільне зібрання затвердило головою комісії С. О. Єфремова, постійними членами П. Я. Стебницького, В. В. Міяковського та О. Ю. Гермайзе.

Основним завданням комісії було збирання та наукове опрацювання відповідних матеріалів. Комісія зібрала чималий архів. Дослідники працювали в Цензурному та Жандармському архівах, де обстежено фонди українських видавництв від 50-х рр., документи про студентський рух, знайдено цінні матеріали з історії революційного руху 70-х рр. тощо. Велика увага приділялася вивченню історії Кирило-Мефодіївського братства. Зокрема відбулося засідання, присвячене його 75-річчю, підготовлено до видання тематичну збірку статей і матеріалів. Тривала робота над збиранням матеріалів про історію польсько-українських стосунків, життя і діяльності М. Драгоманова та ін.— *Док. № 174.*

44. Київський цензурний комітет заснований 8 лютого 1838 р. при Київському університеті для здійснення внутрішньої цензури, підпорядкувався Міністерству народної освіти. З 1862 р.— Міністерству внутрішніх справ. 1865 р. згідно з «Тимчасовими правилами про цензуру» комітет було ліквідовано, а його функції передано новоутвореному Київському окремому цензорові. Посаду Київського окремого цензора ліквідовано 1906 р., натомість сформований Київський комітет у справах друку, що проіснував до лютневої революції. Документи комітету та його правонаступників зберігаються у ЦДІА України у м. Києві.— *Док. № 174.*

45. Історичне товариство Нестора-літописця діяло у Києві 1873—1917 рр., з 1874 — при Київському університеті, 1921 р. приєднано до ВУАН. Очолювали товариство В. С. Іконников, В. Б. Антонович, М. Ф. Владимирський-Буданов, О. М. Лазаревський та ін.— *Док. № 174.*

46. 1921 р. до Зоологічного кабінету ВУАН, організованого 1919 р. з ініціативи М. Т. Кащенка при постійній комісії по вивченню флори і фауни України II відділення академії, приєднано Зоологічну секцію Українського наукового товариства і Мікробіологічний інститут, директором якого до 1924 р. був Ф. З. Омельченко, а з 1924 р. І. І. Шмальгаузен. При секції існували зоологічна лабораторія і лабораторія експериментальної зоології. Головою ради секції зоологів був акад. І. І. Шмальгаузен. Зоологічним кабінетом до 1927 р. керував М. Ф. Кащенко. 1930 р. Зоологічний музей і Мікробіологічний інститут об'єднано в Інститут зоології та біології (Зообіологічний інститут Академії наук).— *Док. № 175.*

47. У квітні 1923 р. повноважному представництву СРСР в Чехо-Словаччині було передано список речей, що надсилалися для ВУАН чехо-словацьким студентським Комітетом допомоги культурним силам України. У квітні—листопаді тривало листування між центральними установами УСРР та СРСР; кілька разів питання розглядалося на засіданнях Ради Народних Комісарів УСРР та Народного комісаріату освіти УСРР, зверталися до Народного комісаріату зовнішньої торгівлі СРСР.— *Док. № 180.*

48. 27 жовтня 1923 р. Митно-тарифний комітет НКЗТ СРСР повідомив НКО УСРР та ВУАН про відмову у безмитному пропуску подарунків для Української Академії наук.— *Док. № 180.*

49. Комісію по розробці й дослідженню коштовностей, вилучених із церков та молитовних будинків, створено при ВУАН 22 жовтня 1922 р. До складу комісії входили: голова — акад. А. П. Новицький, члени: Д. М. Щербаківський, А. Ф. Середа, Ф. Л. Ернст, Ю. Ф. Красицький. Робота комісії відбувалася на добровільних засадах, безкоштовно.— *Док. № 182.*

50. Зотін Михайло Михайлович (05.03.1889 — дата і рік смерті невідомі). 1912 р. закінчив Казанський університет. В травні 1920 р. по партмобілізації НК РСІ направлений в Україну, де був призначений головним інспектором педагогічної освіти Головпрофосвіти Наркомосвіти УСРР. З 1922 р.— заступник голови Укрголовпрофосвіти з науково-методологічної роботи. Працював спільно з С. Ю. Семковським.

У ІА ЦНБ АН України зберігається копія його листа до КДБ УРСР з клопотанням про реабілітацію репресованого С. Ю. Семковського, датована 1956 р.— *Док. № 184.*

51. Український науковий інститут книгознавства створено 1922 р. у Києві на базі Головної книжкової палати. При інституті працювали чотири секції: історичної книги, соціології та економіки книги, мистецтва й техніки книги та бібліографії. Досліджувалися проблеми історії книги XVI—XVIII ст. в Україні; готувалися бібліографічні видання; збиралися українські видання за 1917—1924 рр. 1936 р. інститут реорганізовано у науково-методичний кабінет бібліотекознавства і масової бібліографії при бібліотечному управлінні Наркомосу. 1957 р. на базі кабінету створено науково-методичний відділ бібліотекознавства і бібліографії при республіканській бібліотеці.— *Док. № 185.*

52. Яворський Матвій Іванович (5.11.1885—3.11.1937). Закінчив юридичний факультет Львівського університету, здобув ступінь доктора. Одним із перших виклав марксистські погляди на українську історію. Розробляв методологію вивчення української історії як окремого процесу в системі загальноросійської історії XVIII—XX ст. Професор кафедри історії у харківському Українському інституті марксизму-ленінізму. Член Наукового комітету НКО та його президії. Ревізував діяльність науково-дослідних кафедр у Києві. 1924 р.— заступник голови Укрнауки, з 1929 р.— академік ВУАН. Репресований.— *Док. № 187.*

ДОДАТКИ

ПРОТОКОЛИ СПІЛЬНОГО ЗІБРАННЯ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Протокол № 1
Установчого Спільного зібрання Української Академії наук 27 листопаду 1918 р.[1]

27 листопаду 1918 р. у приміщенню Українського наукового товариства у Києві відбулося перше Спільне зібрання Української Академії наук під головуванням найстаршого літами академика О. І. Левицького в присутності дійсних членів-академиків: В. І. Вернадського, М. Т. Кащенка, В. А. Косинського, А. Е. Кримського, М. І. Туган-Барановського при секретарюванні наймолодшого літами акад. С. П. Тимошенка.

Недужий М. І. Петров передає свій голос О. І. Левицькому.

1. Заслухано лист дійсного члена-акад. М. І. Петрова про те, що він через недугу не може прибути на засідання та й передає свій голос акад. О. І. Левицькому.

Постановлено: признати передачу голоса відсутнього академика за річ законну, яка має бути прецедентом і для дальшого життя Академії наук, доки це питання не буде Академією переглянуто в инакшому напрямі. В усякому разі ніхто не повинен мати більш, ніж два голоси: свій та один переданий.

Д. І. Багалій, С. О. Смаль-Стоцький й Ф. В. Тарановський мають законну причину для неявки.

2. Обговорювалася справа відсутности академиків: Д. І. Багалія, С. О. Смаль-Стоцького та Ф. В. Тарановського, яким не можна було прибути на Спільне зібрання через vis major.

Вважаючи на те, що Смаль-Стоцькому абсолютно не можна було одержати повідомлення (в Відень) за теперішніх ненормальних часів, а Д. І. Багалієві та Ф. В. Тарановському заслано аж троє телеграфних повідомлень, з яких двоє — офіціяльно-правительственні, постановлено: признати викликану через vis major причину неприбуття всіх трьох згаданих академиків за законну та й перевести вибори президіуму й правління без них, в теперішньому таки засіданню.

Постанову цю прийнято більшістю всіх голосів проти голосу акад. В. І. Вернадського, який голосував за те, щоб одкласти вибори, аж доки прибудуть відсутні члени.

В. І. Вернадського обрано на Голову-президента, а А. Е. Кримського — на Неодмінного секретаря.

3. Відбулися закритим голосуванням вибори Голови-президента та Неодмінного секретаря.

Одноголосно обрано акад. В. І. Вернадського на Голову-президента, а акад. А. Е. Кримського на Неодмінного секретаря. Перед тим обидвох кандидатів намічено було тож само закритим голосуванням.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26117, арк. 1. Оригінал. Рукопис А. Ю. Кримського; Перший півріч існування Української Академії наук у Київі та начерк її праці до кінця 1919 року.— К., 1919.— С. 30—31.

Регест

Протокол № 2
Спільного зібрання УАН від 30 листопада 1918 р.

2. Ухвалено надіслати привітання і подяку колишньому міністру освіти М. П. Василенку та міністру П. Я. Стебницькому за заслуги в утворенні УАН.

3. За пропозицією Голови-президента акад. В. І. Вернадського ухвалена тимчасова

---

[1] Публікуються регести всіх протоколів за 1918—1923 рр., що збереглися у будь-якому вигляді (оригінали, копії, чернетки). Протоколів № 49, 50, 53, 57, 58, 59, 66, 76 знайти, на жаль, поки не вдалося. В усіх регестах не наведено § 1 про затвердження протоколу попереднього Засідання.

організація правління УАН з представників відділів Академії, канцелярії правління. Фінансові документи тимчасово доручено підписувати президенту.

4. Акад. В. А. Косинському доручено вжити заходів щодо отримання для УАН будинку Педагогічного музею та двох поверхів Комерційного інституту. В разі потреби до міністра внутрішніх справ повинні звернутися безпосередньо Президент та Неодмінний секретар.

5. Взято до відома рішення II відділу мати трьох позаштатних академіків.

6. За поданням від відділів ухвалено затвердити за першими академіками академічні кафедри.

7. Затверджено акад. М. Ф. Кащенка на посаді директора Акліматизаційного саду та акад. С. П. Тимошенка на посаді директора Інституту технічної механіки.

8. Ухвалено розклад чергових засідань Спільного зібрання до кінця 1918 р.

9. Постановлено: «аж доки Неодмінний секретар не складе своєї канцелярії, вважати канцелярію Комісії [для заснування Академії] за діючу і заплатити її урядовцям належну платню».

10. На внесення Президента доручено Неодмінному секретарю подати на затвердження в найближчому засіданні проект печатки УАН.

11. Постановлено: висловити подяку Х. Лебідь-Юрчику за пожертвовані УАН власні праці про цукрову промисловість.

12. Затверджено рахунок на оплату праці друкарні УНТ.

13. Ухвалено взяти аванс 10 тис. крб. на поточні потреби для канцелярії Академії.

14. В справі друкування протоколів постановлено асигнувати фізично-математичному відділу УАН 2 тис. крб. з тих 140 тис. крб., які залишилися від комісії для заснування УАН.

15. До одержання рішень відділів УАН одкладено розв'язання справи з виданням одного спільного академічного органу.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26118, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 31—32.

Регест

Протокол № 3
Спільного зібрання УАН від 7 грудня 1918 р.

2. Заслухано накази гетьмана П. П. Скоропадського № 342 та 343 від 28 та 30 листопада 1918 р. про затвердження академіків М. І. Туган-Барановського, М. Ф. Кащенка, А. Ю. Кримського та В. І. Вернадського відповідно на посадах голів відділів соціальних та фізико-математичних наук, Неодмінного секретаря та Голови-президента УАН.

3. Затверджено рахунок на оплату фірмі Глікман та Горнштейн придбаних друкарських машинок. Ухвалено всі наступні асигновки розглядати на правлінні УАН.

4. Визнано за законну причину неприїзду акад. Ф. В. Тарановського у зв'язку з його хворобою, про що він попередив у телеграмах.

5. Затверджено проект малої печатки УАН, проте зазначено, що «на знакові держави св. Володимира повинен вгорі бути хрещик і що під тим знаком треба вмістити дату заснування Академії наук: 17.XI.1918».

Проект великої печатки доручено скласти Історико-філологічному відділу. Акад. П. А. Тутковський запропонував розмістити на великій печатці якусь типову для української території рослину, наприклад, Azalea Pontica.

6. Академіки В. І. Вернадський та А. Ю. Кримський подали інформацію в справі заходів щодо отримання приміщень для УАН.

7. Голова Відділу соціальних наук акад. М. І. Туган-Барановський подав відомості про засідання відділу, розподіл кафедр між першим складом академіків (кафедра сільського господарства — В. А. Косинський, звичаєвого права на Вкраїні — О. І. Левицький, теоретична економія — Ф. В. Тарановський); відкриття Інституту економічної кон'юнктури та Інституту для вивчування народного господарства Вкраїни (директор — акад. М. І. Туган-Барановський); про наміри заснувати Демографічний інститут, дві комісії (для вивчування звичаєвого права, для вивчування соціального питання), домогтися трьох посад позаштатних академіків, розпочати поруч з загальноакадемічним виданням друкувати власний орган.

8. Секретар Фізико-математичного відділу акад. С. П. Тимошенко подав відомості про засідання цього відділу: обрання на члена правління акад. С. П. Тимошенка; пропозиції відділу щодо суми грошей на видання праць відділу, будівництво тимчасового приміщення для відділу, затвердження нових установ та посад. Зібрання ухвалило подані від відділу статути ради при Лабораторії справ над будівельними матеріалами та Геодезичної ради при Геодезичному інституті.

9. На внесення Голови-президента акад. В. І. Вернадського постановлено «що кожен з відділів Академії наук, виступаючи перед громадянством або властями в якій

науковій справі, має право говорити од імені цілої Академії, і його папери підписуються Неодмінним секретарем або Головою-президентом. Тільки тоді, коли відділ виходить поза межі своїх прав, наприклад, коли відділ засновує нові установи, де голос мають неприналежні до Академії, відділ попереду повинен подати свою постанову Спільному зібранню на розгляд та на обговорення».

10. Ухвалено дозволити відділам затверджувати осіб на посади старших лаборантів та керівничих над працями комісій, та доводити про це до відома Спільного зібрання.

11. Вирішено прискорити видання праць комісії для заснування Академії наук.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26119, арк. 1—3. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 33—35.

Регест

Протокол № 4
Спільного зібрання УАН від 16 грудня 1918 р.

2. Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський проголосив наказ гетьмана П. П. Скоропадського № 351 від 10 грудня 1918 р. про затвердження акад. Д. І. Багалія на посаді голови Історико-філологічного відділу.

3. Взято до відома склад правління УАН (П. А. Тутковський — голова, С. О. Смаль-Стоцький, С. П. Тимошенко, Ф. В. Тарановський; кандидат — В. А. Косинський). Ухвалено передати голові правління право підписувати грошові асигнування.

4. Голова І відділу акад. Д. І. Багалій подав відомості про розподіл кафедр у відділі, заснування комісій (історично-географічного словника, історичного словника української мови, словника живої української мови, для видання пам'яток новітнього українського письменства), ухвалу мати три позаштатних академіка, видавати «Записки» відділу.

5. Секретар ІІ відділу акад. С. П. Тимошенко подав відомості про ухвалу відділу внести на розгляд Спільного зібрання записку Попруженка щодо організації фотографічного музею для краєзнавства, рішення не виплачувати гонорару за праці, зроблені особами наукового персоналу або на кошти УАН, рішення про заснування під головуванням президента міжвідомчої комісії для встановлення згідної діяльності всіх геологічних інституцій України, а також комісії, що має підшукати місце для наукових установ відділу.

6. Ухвалено розміри гонорару за розвідки й матеріали, що друкує Академія; право відділів вирішувати чи вважати якись звідомлення за безкоштовний друк, чи за платну наукову розвідку.

7. З приводу практики ІІ відділу друкувати свої праці[2] і російською, і українською мовами в однаковому числі примірників відбувся обмін думками: академіки А. Ю. Кримський, Д. І. Багалій та О. І. Левицький проголошували на те, щоб українських примірників друкувати більше; академіки В. І. Вернадський, С. П. Тимошенко та М. Т. Кащенко заявили, що рівна кількість примірників не є зневагою до української мови і що статут (§ 21) УАН не вимагає переваги для числа українських примірників, а справа видань є внутрішня справа кожного відділу.

8. У справі видання спільного органу всіх відділів УАН, що знов обговорювалося на внесення акад. С. П. Тимошенка, ухвалено пропозицію акад. Д. І. Багалія про спільний заголовок для всіх видань УАН — «Праці та матеріали, видані Українською Академією наук», передати на вирішення відділів.

9. На прохання акад. Петроградської АН Ф. І. Успенського вирішено клопотатися перед міністерством закордонних справ Української держави про надання акад. Ф. І. Успенському вільної перепустки до Радянської Росії, до Петрограда.

10. Розглянуто першу половину обрахунку УАН на 1919 р. та ухвалено загальні принципи складання кошторису.

11. Постановлено всі заяви аби повідомлення про діяльність відділів подавати до Спільного зібрання у письмовій формі.

12. Ухвалено доручити Неодмінному секретарю акад. А. Ю. Кримському взяти участь у зустрічі Директорії та вести переговори в справі приміщень для УАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26120, арк. 1—3. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 35—38.

Регест

Протокол № 5
Спільного зібрання УАН від 21 грудня 1918 р.

2. Розглянуто в повному обсязі обрахунок УАН на 1919 р.

3. Після внесення змін затверджено статут Національной бібліотеки при УАН, штатний розклад та обрахунок на 1919 р. Постановлено, щоб не пізніше 1 жовтня 1919 р. було затверджено й директора Національної бібліотеки.

4. Ухвалено у випадку можливої мобілізації клопотатися перед владою про звільнення від призову, в т. ч. для працівників Національної бібліотеки.

5. Вирішено надати дійсним академікам й службовому персоналу УАН посвідчення з проханням до влади «допомогати академікам і Академії в їхніх наукових подорожах».

6. Ухвалено заходи в справі отримання як тимчасового приміщення для УАН будинків Комерційного інституту, піхотної школи, а також отримання для Академії Голосіївського лісу.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26121, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 38—39.

Регест

Протокол № 6
Спільного зібрання УАН від 28 грудня 1918 р.

1. Затверджено обрахунок на 1919 рік.

2. Постановлено все діловодство УАН вести українською мовою, контроль за виконанням покласти на канцелярію Неодмінного секретаря.

3. Делегати від УАН (В. І. Вернадський, А. Ю. Кримський, П. А. Тутковський та Д. І. Багалій) повідомили про зустріч з головою Директорії В. К. Винниченком, який обіцяв позитивно розв'язати справи про академічні приміщення. Ухвалено деякі додаткові заходи правління УАН в цій справі.

4. У справі намагання Українського наукового товариства змінити статут УАН [3], який воно вважає шкідливим з національного українського погляду, Спільне зібрання визнало, «що жодна зміна статуту, з чийого б боку вона не виникла і яку б мету вона не мала, не повинна перейти без відома самої Академії. Що ж до заходів як раз Наукового товариства в цій справі, то реагувати на них випадатиме аж тоді, як вони грозитимуть якимись реальними наслідками».

5. Ухвалено провести на найближчому засіданні вибори кандидата від І відділу проф. Є. К. Тимченка на посаду директора Постійної комісії для складання історичного словника української мови.

6. Заслухано повідомлення акад. Д. І. Багалія про обрання І відділом на посаду керівничого Археографічної комісії (для видавання пам'яток мови, письменства та історії) проф. В. Ю. Данилевича.

7. Акад. С. П. Тимошенко сповістив про постанови ІІ відділу в справах тимчасового приміщення для відділу в будинку Комерційного інституту, розкладу засідань відділу; про рішення видавати «Вісник фізично-математичного відділу УАН», як орган відділу, та серій для окремих галузей науки: «Праці Інституту технічної механіки» та «Праці Акліматизаційного саду» [4].

8. Взято до уваги повідомлення про розклади засідань на 1919 р. І та ІІ відділів УАН.

9. Ухвалено розклад чергових засідань Спільного зібрання, термін літніх вакацій.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26122, арк. 3—4. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 61—63.

Регест

Протокол № 7
Спільного зібрання УАН від 4 січня 1919 р.

2. Ухвалено знов прохати голову правління акад. П. А. Тутковського, академіків М. І. Туган-Барановського та О. І. Левицького вдатися до Директорії в справах землі та приміщення для УАН.

3. Через тайне балотування більшістю всіх членів проти одного проф. Є. К. Тимченка обрано на посаду директора Комісії для складання історичного словника української мови.

4. Ухвалено на найближчому засіданні провести вибір кандидата від II відділу проф. В. І. Липського на посаду директора Ботанічного саду.

5. Вирішено за передчасну справу бажання II відділу негайно приступити до виборів почесних членів, яких відділ планує 10.

6. На заяву голови III відділу акад. М. І. Туган-Барановського про брак кворуму для нормальної праці відділу в зв'язку з відсутністю академіків Ф. В. Тарановського та В. А. Косинського ухвалено було терміново вибрати ще одного академіка по III відділу та директора установи.

7. Неодмінний секретар акад. А. Е. Кримський повідомив, що з державної канцелярії через департамент законодавчих справ прислано звідомлення, позначене 3 січня 1919 р. за № 25, про закон Директорії, виданий на зміну статуту Академії наук, і прислано також саму копію того закону. Точний зміст такий:

«Закон, виданий од Директорії Української Народної Республіки відносно статуту Української Академії наук у Києві.

1. На доповнення і пояснення статуту Української Академії наук у Києві, надрукованого в ч. 75 «Державного вісника», кінець § 21 викласти так: «Коли б автор забажав, Академія друкує ту саму працю рівночасно одною з таких мов, якої забажає автор: французькою, німецькою, англійською, італійською та латинською.

Примітка: у виняткових випадках, коли б котрийсь з відділів Академії наук вважав потрібним надрукувати що-небудь иншою мовою окрім згаданих п'ятьох він повинен кожного разу вдатися за дозволом до Спільного зібрання Академії наук з грунтовним умотивуванням свого бажання. В усьому разі число примірників, друкованих инакшою мовою, опріч згаданих п'ятьох,— не має перевищувати однієї четвертини числа примірників, друкованих мовою українською».

2. § 47 і § 57 доповнити так: «Всі службові особи канцелярії Академії наук повинні зовсім вільно володіти українською мовою усно і на письмі, бо усе внутрішне діловодство Академії (протоколи, канцелярійні папери і та ин.) обов'язково провадиться мовою українською».

3. § 62-й доповнити так: «Дійсні члени Академії наук при своєму затвердженні повинні скласти присягу на вірність Українській Народній Республіці».

Голова Директорії *В. Винниченко*

Члени: *С. Петлюра, Ф. Швець, А. Макаренко, Андрієвський»*

Спільне зібрання постановило: прийняти цю новелу до відома й до виконання.

8. Взято до відома повідомлення акад. Д. І. Багалія про склад Комісії для складання словника живої української мови (А. Кримський — голова, А. Ніковський, М. Грінченко, Г. Голоскевич, В. Ганцов, В. Ярошенко, В. Дубровський) та Археографічної комісії (Д. І. Багалій — голова, О. Левицький, О. Грушевський, І. Каманін, В. Модзалевський, В. Данилевич).

9. На внесення академіків Д. І. Багалія та А. О. Кримського постановлено надіслати від УАН привітання поету М. К. Вороному з приводу його ювілею.

10. Через вставання вшановано пам'ять вбитої О. Я. Єфименкової. Доручено I відділу врядити публічне засідання на честь заслуженого історика.

11. Одхилено пропозицію друкарні І. Самоненка в справі видавництва УАН; вирішено дати оповістку в часописах про те, що Академія може доручити своє друкарське видавництво комусь з підряду.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26123, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший півpік існування Української Академії наук.— С. 63—65.

Регест

Протокол № 8
Спільного зібрання УАН від 18 січня 1919 р.

1. При затвердженні протоколу попереднього засідання академіки В. І. Вернадський та Ф. В. Тарановський зробили заяву з приводу внесення на обговорення на одному з засідань особистих міркувань щодо § 21 статуту УАН, що дискримінує російську мову, як одну з мов видань Академії.

2. До комісії по розробці державного гербу Української Народної Республіки від УАН обрано акад. О. І. Левицького.

3. Секретар III відділу акад. О. І. Левицький повідомив про рішення відділу відрядити з науковою метою акад. М. І. Туган-Барановського разом з І. Ф. Лозинським до Парижа та Німеччини, а також керівничого Інституту економічної кон'юнктури В. П. Тимошенка або його помічника В. В. Полянського. Ухвалено клопотатися про перепуск згаданих осіб через кордон, давши їм відрядження на 3 місяці.

4. Ухвалено клопотатися перед військовими властями про звільнення всіх службовців УАН від призову.

5. На внесення акад. Д. І. Багалія ухвалено видати всім академікам і службовим особам УАН посвідчення про їх службу в Академії наук.

6. Акад. А. Ю. Кримський проголосив запит міністерства фінансів в справі заснування Керамічного інституту; II відділ вже висловив міністерству фінансів позитивне ставлення щодо заснування інституту при УАН.

Ухвалено заборонити відділам говорити в таких важливих справах від імені Академії без уповноваження від Спільного зібрання.

Міністерству фінансів постановлено висловити свою незгоду щодо великої суми витрат для заснування інституту, остаточне рішення ухвалено винести після ознайомлення з точним текстом законопроекту та штатного розкладу.

7. На повідомлення акад. В. І. Вернадського про доопрацювання обрахунку на 1919 р., проведення грошей на ремонт через осібний закон ухвалено, щоб правління визначило відповідний проект для всіх параграфів, що не ввійшли до обрахунку.

8. В справі приміщення для УАН доручено Неодмінному секретарю розробити нові заходи перед міністерством освіти й верховною владою.

9. Ухвалено провести вибори проф. В. Л. Липського на посаду директора Ботанічного саду поки від нього не надійде листовна згода з параграфами статуту УАН.

10. Ухвалено на найближчому засіданні провести вибори кандидатів від III відділу проф. Б. О. Кістяківського та проф. М. В. Птухи відповідно на позаштатного академіка по кафедрі державного, адміністраційного та міжнародного права і на директора Демографічного інституту, але після отримання від кандидатів листовної згоди з параграфами статуту УАН.

11. Постановлено провести на найближчому засіданні 25 січня вибори кандидатів від I відділу проф. М. Ф. Сумцова та С. О. Єфремова відповідно на академіка по кафедрі української народної словесності та академіка «класи красного українського письменства».

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26124, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший півpік існування Української Академії наук.— С. 65—67.

Регест

Протокол № 9
Спільного зібрання УАН від 23 січня 1919 р.

2. Оголошено повідомлення від Трудового конгресу про відведення для Академії наук постійних місць в залі засідань.

3. Заслухано повідомлення про вибори III відділом М. О. Рейтлінгера на посаду керівничого Постійної комісії для вивчування соціального питання.

4. Акад. П. А. Тутковський повідомив про позитивні результати розмов делегації УАН до коменданта Києва — отамана Є. Коновальця в справі відведення Академії наук частини приміщення Комерційного інституту.

5. Академіків Д. І. Багалія, В. І. Вернадського та А. Ю. Кримського обрано представниками до Комісії про вищі школи при міністерстві освіти.

6. Ухвалено встановити проведення через Спільне зібрання рішень відділів про відрядження за кордон.

Занотовано заяву голови правління акад. П. А. Тутковського про звільнення правління від відповідальності за асигнування, які переводяться окремими відділами УАН незалежно від Спільного зібрання.

7. Заслухавши доповідну записку В. Л. Модзалевського від 10 грудня 1918 р., після обговорення ухвалено заснувати Комісію біографічного словника, на голову якої обрано акад. Д. І. Багалія.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26125, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис; Перший півpік існування Української Академії наук.— С. 67—68.

Регест

Протокол № 10
Спільного зібрання УАН від 25 січня 1919 р.

2. Після обговорення ухвалено, що Академія наук, як найвища наукова установа, не повинна кидати Києва і евакуюватися, має далі вести без перерви свою аполітичну, культурно-просвітню працю, необхідну для народу[5].

3-4. Заслухано листи кандидатів Б. О. Кістяківського та М. В. Птухи про згоду з параграфами статуту УАН.

Через потайне балотування обрано одноголосно проф. М. Ф. Сумцова — на ака-

деміка по кафедрі української народної словесності; проф. Б. О. Кістяківського — на позаштатного академіка по кафедрі державного, адміністраційного та міжнародного права; проф. М. В. Птуху — на директора Демографічного інституту; С. О. Єфремова — на академіка «класи красного українського письменства».

5. Взято до відома лист акад. В. А. Косинського від 20 січня 1919 р. про відсутність його на засіданнях Спільного зібрання в зв'язку з хворобою.

6. Взято до відома повідомлення від III відділу про тимчасове обрання акад. Ф. В. Тарановського та виконуючого обов'язки голови відділу, надання відрядження за кордон В. В. Полянському.

На прохання надати Полянському 9 тис. крб. для купівлі книжок вирішено гроші переказати за кордон лише тоді, як прийде до Києва повідомлення про закуплену першу партію книжок.

7. На внесення акад. С. П. Тимошенка ухвалено придбати для УАН 1 тис. пудів паперу та прохати у властей 500 тис. крб. на придбання друкарні та 600 тис. крб.— на ремонтні роботи.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26126, арк. 1—2. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Перший півріч існування Української Академії наук.— С. 73—74.

Регест

Протокол № 11
Спільного зібрання УАН від 1 лютого 1919 р.

1-2. Вшановано вставанням з місць пам'ять академіка й голови III відділу М. І. Туган-Барановського, що помер по дорозі в Одесу.

Ухвалено відрядити акад. Ф. В. Тарановського до комісії для вшанування пам'яті небіжчика при Центральному Українському кооперативному комітеті.

3. Затверджено протокол попереднього зібрання.

4. Вирішено анулювати закордонне відрядження І. Лозинського, який їхав як секретар акад. М. Туган-Барановського, і відкликати його назад з Одеси до Києва.

5-6. Після того, як було заслухано лист кандидата В. І. Липського про згоду з параграфами статуту, через потайне балотування його одноголосно було обрано на директора Ботанічного саду.

7. Розглянуто кандидатуру В. Л. Модзалевського на посаду керівничого Комісії біографічного словника; ухвалено вибори провести на найближчому засіданні.

8. Постановлено мати на увазі кандидатури до Комісії біографічного словника, запропоновані акад. Д. І. Багалієм (К. М. Мельник-Антонович, Н. Ю. Мірза-Авак'янц, П. І. Зайцев); зазначено, що крім філологів та істориків треба залучати спеціалістів інших наук, які займаються історією науки (наприклад, Д. Граве, В. Липського, Я. Колубовського); крім того, всі академіки та директори установ мають бути членами цієї комісії.

9. На доповідь акад. Д. І. Багалія ухвалено сповістити засновників Київського інституту музикознавства про бажаність такої інституції.

10. На доповідь акад. А. Ю. Кримського з питання придбання книгозбірні покійного проф. В. Б. Антоновича постановлено доручити голові Історико-філологічного відділу акад. Д. І. Багалію оцінити точно бібліотеку на підставі каталога книжок.

11. Взято до відома інформацію від II відділу про обрання Б. С. Лисина на посаду ст. лаборанта в лабораторії спроб над будівельними матеріалами.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26127, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший півріч існування Української Академії наук.— С. 74—75.

Регест

Протокол № 12
Спільного зібрання УАН від 8 лютого 1919 р.

2. Доручено Голові-президенту акад. В. І. Вернадському та Неодмінному секретарю акад. А. Ю. Кримському клопотатися перед комісаром освіти про приміщення для УАН, гроші на ремонт, друкарню, а також затвердження В. І. Липського, обраного на посаду директора під час міжвладдя.

3. Через потайне балотування більшістю всіх голосів проти одного на посаду керівничого Комісії біографічного словника обрано В. Л. Модзалевського.

4. На повідомлення акад. Д. І. Багалія про заснування на І відділі комісії для присуду премій ім. М. Костомарова, О. Потебні, В. Антоновича, М. Драгоманова та інших, складання всіма співробітниками відділу листовних програм діяльності на 1919 р.,

а також про ціну бібліотеки В. Б. Антоновича, постановлено доручити правлінню УАН негайно придбати книгозбірку за вказану ціну 50 тис. крб.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26128, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 81—82.

Регест

Протокол № 13
Спільного зібрання УАН від 12 лютого 1919 р.

2. Взято до відома повідомлення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського, що під час зустрічі з народним комісаром освіти вони знайшли прихильне відношення до УАН; щодо затвердження новообраних академіків було вказано, щоб усі новообрані члени Академії наук негайно вступили в усі свої права й обов'язки, не чекаючи затвердження від найвищої влади.

3. Заслухавши наказ народного комісара освіти В. Затонського про передачу УАН будинку Левашовського пансіону зібрання постановило доручити окремій комісії з трьох представників від відділів оглянути будинок і вирішити, які приміщення Академія наук має зайняти негайно, а які — після закінчення шкільного півріччя і виселення службового персоналу закритого Левашовського пансіону.

4. На повідомлення члена Правління УАН акад. Ф. В. Тарановського про його зустріч з комісаром фінансів І. С. Новаківським постановлено негайно подати новий обрахунок, а також обрахунок витрат на пристосування будинку Левашових та інших споруд, придбання друкарні.

5. До складу комісії для придбання друкарні обрано академіків Д. І. Багалія, С. П. Тимошенка та П. А. Тутковського.

6. Ухвалено поновити клопотання про те, щоб службовці УАН були звільнені від військового призову.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26129, арк. 2—2 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 82—83.

Регест

Протокол № 14
Спільного зібрання УАН від 15 лютого 1919 р.

1. На доповідь Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про результати огляду будинку пансіону Левашової та можливий розподіл приміщень зібрання визнало частину кімнати, призначеної під технічний кабінет, переобладнати негайно для кабінету Голови-президента.

2. Акад. О. І. Левицькому доручено зібрати потрібні відомості в справі історії заснування пансіону графині Левашової.

3. Взято до відома інформацію акад. Ф. В. Тарановського про те, що обрахунок УАН на 1919 р. затверджено комісаром фінансів і обіцяно передати на затвердження виконкому робітничих депутатів.

У справі пропозиції комісара фінансів погодитися з учительською спілкою, що держить друкарню П. Барського, постановлено прохати краще асигнування грошей для купівлі друкарні в свою неподільну власність.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26130, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 83—84.

Регест

Протокол № 15
Спільного зібрання УАН від 22 лютого 1919 р.

2. Заслухавши пропозиції голови правління УАН акад. П. А. Тутковського про можливість обмежитися частиною будинку Левашовського пансіону та текст наказу наркома освіти від 17 лютого 1919 р. про закриття пансіону, зібрання постановило, що в разі отримання дирекцією пансіону дозволу проіснувати до літа 1919 р., УАН не вимагатиме звільнити залишену частину будинку пансіону.

3. Акад. О. І. Левицький повідомив, що в «Описании Киева» М. Закревського відсутні відомості про історію пансіону Левашової, і він продовжуватиме пошуки в архівах.

4. На листовне прохання проф. Є. В. Оппокова виклопотати йому охоронний лист ухвалено доручити акад. Ф. В. Тарановському подбати про такий охоронний лист не

лише для проф. Є. В. Оппокова, але і для всіх дійсних академіків і директорів установ, так само як і для будинків УАН (Левашовського пансіону та колегії П. Галагана, де міститься Національна бібліотека).

5—6. Розглянуто кандидатури проф. В. О. Кістяківського та проф. І. О. Малиновського, яких II та III відділи вибрали в академіки відповідно по кафедрі хімії та кафедрі історії західноруського та вкраїнського права.

Ухвалено вибори проф. В. О. Кістяківського провести на найближчому черговому засіданні; в зв'язку з відсутністю листовної згоди на вибір і зобов'язання негайно переїхати до Києва проф. І. О. Малиновського постановлено поки його кандидатуру не оголошувати.

7. На запит Голови-президента акад. В. І. Вернадського вирішено, що згідно з статутом керівничі комісії можуть бути запрошені лише на засідання комісій.

8. На запит від II відділу ухвалено норму в 30 крб. за кожне засідання для виплати тим особам, які працюють в засіданнях комісій, не здобуваючи постійної платні в Академії наук.

9. На запит акад. Д. І. Багалія з приводу того, що позаштатні керівничі, обрані в деяких комісіях I відділу (В. Л. Модзалевський, В. Ю. Данилевич, С. О. Єфремов), позбавлені всяких службових прав, постановлено виробити відповідний законопроект про заснування штатних посад для таких комісій та подати його на затвердження в НКО.

10. На внесення акад. Д. І. Багалія ухвалено перед перевозом бібліотеки проф. В. Б. Антоновича до будинку Левашовського пансіону провести технічний огляд призначеної кімнати.

11. На внесення акад. С. П. Тимошенка вирішено доручити правлінню поклопотатися про папір для УАН.

12. Ухвалено пропозицію акад. Д. І. Багалія вдатися до громадськості з закликом жертвувати гроші на заснування інших премій УАН.

13. Затверджено премії ім. Ф. І. Леонтовича, О. Ф. Кістяківського, М. І. Туган-Барановського, О. О. Русова, які встановив III відділ УАН.

14. Взято до відома обрання III відділом І. М. Каманіна на посаду керівничого Постійної комісії для вивчування західноруського та вкраїнського права.

15. Взято до відома обрання II відділом на різні посади Е. К. Гарфа, О. К. Пачоського та В. М. Савича-Ричгорського.

16. На внесення акад. П. А. Тутковського ухвалено звернути увагу Тимчасового комітету для заснування Національної бібліотеки на бібліотеки закритих кадетського корпусу, 1-ї гімназії, Уманського базіліанського кляштору, канівської школи.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26131, арк. 2—4. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 85—87.

Регест

Протокол № 16
Спільного зібрання УАН від 1 березня 1919 р.

2. Закритим балотуванням одноголосно обрано проф. В. О. Кістяківського на академіка по кафедрі хімії.

3. На внесення акад. П. А. Тутковського постановлено, щоб до тексту охоронних листів подавалася точна згадка про заборону реквізувати як житло, так і бібліотеки та наукові прилади.

4. Ухвалено клопотатися перед університетом, щоб академіки могли брати з університетської бібліотеки додому книжки на рівних правах з професорами університету.

5. Взято до уваги інформацію акад. Д. І. Багалія про обрання I відділом акад. С. О. Єфремова накерівничого Комісії для видавання пам'яток нового українського письменства і П. І. Зайцева — на редактора «Записок Історично-філологічного відділу».

6. На повідомлення акад. А. Ю. Кримського про доповідну записку Л. Леше в справі викладання нових мов у вищих школах постановлено погодитися з рішенням I відділу повідомити автора, що з цього питання доцільніше вдатися до Педагогічної Академії [6].

7. У зв'язку з листовною заявою акад. П. А. Тутковського від 27 лютого 1919 р. в справі необхідності встановити порядок переведення різних «наукових підприємств» через погодження з представниками відділів УАН, які відповідають за ці галузі науки, ухвалено обговорити це складне питання на засіданні 8 березня 1919 р.

8. Взято до уваги інформацію акад. Ф. В. Тарановського про заснування при III відділі Правничо-термінологічної комісії під головуванням акад. О. І. Левицького та обрання Б. О. Кістяківського академіком на штатну кафедру соціології.

Після обговорення кандидатури Б. О. Кістяківського ухвалено провести його вибори на найближчому засіданні.

9. На подання Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського у зв'язку з катастрофічним матеріальним станом Українського наукового товариства ухвалено надати товариству грошову допомогу 10 тис. крб. з фонду, призначеного на експедиції і наукові потреби.

10. Після того, як Голова-президент акад. В. І. Вернадський в неодкладній справі покинув засідання, головувати було доручено акад. Д. І. Багалію.

11. Акад. О. І. Левицький подав попередні відомості щодо історії заснування пансіону графіні Левашової, який збудовано на гроші, зібрані через громадську допомогу, та гроші з казни. Це підтверджує право УАН одержати від влади будинок пансіону, оскільки інституцію було засновано не через фундацію, і передача будинку не є порушенням приватного права. Зібрання доручило акад. О. І. Левицькому вести далі розсліди по архівних джерелах.

12. На внесення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського постановлено доручити правлінню УАН справу перебудови будинку Левашовського пансіону.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26132, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 87—89.

Регест

Протокол № 17
Спільного зібрання УАН від 8 березня 1919 р.

2. Після обговорення затверджено такий порядок підписання протоколів Спільного зібрання, щоб «зараз по перечитанню і обговоренню протокола обов'язково робилася в кожнім засіданні потрібна перерва для Неодмінного секретаря, який має негайно поробити в протоколі відповідні виправки та й здати його до канцелярії для білової переписки, а під кінець засідання, як буде протокол набіло переписаний, то щоб робилася друга перерва, під час якої Неодмінний секретар вивірить біловий текст протокола і подасть членам Спільного зібрання для підпису»[7].

3. Через потайне балотування одноголосно обрано позаштатного акад. Б. О. Кістяківського на штатного по кафедрі соціології.

4. Після тривалого обміну думками з приводу заяви акад. П. А. Тутковського (див. прот. № 16) як обов'язкову постанову внаслідок голосування ухвалено таку формулу: «Коли член відділу подає внесення в відділ про якесь наукове підприємство не по своїй кафедрі, або коли таке внесення надходить од особи, що перша для Академії, то воно заслухується в засіданні, але відділ робить вирішення в тій справі аж на найближчому засіданні, переслухавши висновки од представника відповідної кафедри. Коли ж представник кафедри згоджується подати свій висновок у тому самому засіданні, в якому внесення зроблено, то справа може бути вирішена в одному засіданню».

5. На прохання Природничої секції УНТ постановлено видати допомогу в 20 тис. крб. в розпорядження Ради УНТ.

6. На листовне повідомлення від ректора Київської духовної академії єпископа Василія про передачу до УАН у тимчасове користування бібліотеки КДА ухвалено прийняти бібліотеку і подбати про її охорону та грошове забезпечення.

7. Взято до відома повідомлення голови Комісії для складання біографічного словника акад. Д. І. Багалія про обрання редакторами комісії: Ф. Л. Ерн ста, П. І. Зайцева, Н. Ю. Мірзу-Авак'янц, В. О. Романовського та П. Я. Стебницького (текст протоколу № 2 Комісії від 02.03.19 додається).

На прохання Д. І. Багалія ухвалено поновити грошові дотації комісії з коштів всіх трьох відділів УАН.

8. Взято до відома повідомлення акад. Д. І. Багалія про обрання К. М. Мельник-Антонович бібліотекарем І відділу УАН.

9. Взято до відома інформацію секретаря II відділу акад. С. П. Тимошенка про рішення відділу заснувати Комісію для досліду виробничих сил України на чолі з акад. В. І. Вернадським, заасигнування на неї 20 тис. крб. з засобів відділу.

10. За поданням Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського постановлено клопотання про визволення П. Я. Стебницького, якого заарештовано через непорозуміння.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26133, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 89—91.

Протокол № 18
Спільного зібрання УАН від 15 березня 1919 р.

2. Взято до відома повідомлення від М. Ф. Кащенка про відсутність його на засіданні у зв'язку з хворобою.

3. На повідомлення акад. Б. О. Кістяківського постановлено вважати обраного III відділом 13 березня 1919 р. акад. Ф. В. Тарановського за голову III відділу.

4. Заслухавши виписку з протоколу засідання Українського державного університету 14 березня 1919 р. про передачу УАН у тимчасове користування частини приміщення (копія додається), зібрання постановило надіслати університету подяку та доручити М. М. Стефані скласти обрахунок на добудування потрібних приміщень.

5. Ухвалено доручити акад. С. П. Тимошенку разом з директором Комерційного інституту проф. К. Воблим вирішити справи з Датським Червоним Хрестом про звільнення під установи УАН частини приміщень інституту.

6. Взято до відома повідомлення академіків Д. І. Багалія та С. П. Тимошенка про виділення від їх відділів по 3467 крб. для складання біографічного словника українських діячів.

7. Взято до відома інформацію акад. Д. І. Багалія про те, що головою бібліотеки відділу (безкоштовно) погодився бути він, Д. І. Багалій, і що відділ отримав згоду акад. Петроградської АН В. М. Перетца і проф. Д. І. Яворницького виставити їх кандидатури в УАН.

8. Взято до відома повідомлення III відділу про обрання Андерсона на помічника керівничого Демографічного інституту.

9. Після обговорення матеріального становища УАН, небезпеки не отримати місячну оплату для особового складу ухвалено, якщо виясниться, що нема жодної змоги одержати заробітну плату за березень, то УАН має звернутися до комітету Національної бібліотеки, щоб виплати провести із запозичених у бібліотеки сум. Постановлено клопотатися перед урядом про прискорення видачі грошей Академії.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26134, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 102—103.

Регест

Протокол № 19
Спільного зібрання УАН від 22 березня 1919 р.

2. Після обговорення питання про місце зберігання ділових паперів відділів УАН постановлено діловодство та інші матеріали відділів зберігати в канцеляріях відділів, папери ж комісій передаються в канцелярію Неодмінного секретаря тільки в кінці кожного академічного року.

3-4. Заслухано лист акад. М. Ф. Сумцова з подякою за вибір в академіки та повідомленням про підготовлені ним в останні роки праці, які акад. М. Ф. Сумцов передає до друку в «Записках» І відділу УАН [8].

5. Після обговорення інформації Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про наказ СНК надати відстрочку для призову «членам-соревнователям Академии», опублікований в «Известиях Киевского Совета Рабочих депутатов» № 28 від 22 березня 1919 р., постановлено, щодо таких осіб повинні бути віднесені тільки ті співробітники УАН та її установ, «що їхнею працею справді забезпечується нормальний хід наукового академічного життя; тим особам, що є в складі УАН на 22 березня 1919 р., після складання окремого списку, в разі потреби можна видавати посвідчення на руки».

6. Ухвалено провести на найближчому черговому засіданні 29 березня вибір проф. О. С. Грушевського, кандидата від І відділу на посаду директора Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі.

7. Секретар II відділу акад. С. П. Тимошенко повідомив про рішення відділу від 17 березня заснувати при Фізичному інституті лабораторію фізичної хімії, доручити акад. В. О. Кістяківському підготувати обгрунтування та штати лабораторії, заснувати під головуванням акад. М. Ф. Кащенка Комітет для виучування фауни України, якому доручити також справу організації Зоологічного музею.

8. Голова III відділу акад. Ф. В. Тарановський повідомив про рішення відділу від 20 березня виділити асигнування на допомогу Українському науковому товариству в Києві — 5 тис. крб., на складання Біографічного словника українських діячів — 3.333 крб. 35 коп. Призначити В. П. Гапановича та Ш. М. Ганфмана, С. М. Хойнацького співробітниками відповідно Демографічного інституту, Постійної комісії для

вивчення соціального питання та Постійної комісії для вивчення звичаєвого права України; затвердити членів Правничо-термінологічної комісії.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26135, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 103—105.

Регест

Протокол № 20
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 26 березня 1919 р.

1. Головою-президентом акад. В. І. Вернадським та Неодмінним секретарем акад. А. Ю. Кримським проголошено тексти клопотання від імені УАН у зв'язку з заарештуванням Надзвичайною комісією акад. С. О. Єфремова та члена академічної комісії П. Я. Стебницького; зібрання визнало вчинок керівництва УАН відповідним.

2. На заяву акад. В. І. Вернадського про заарештування разом з акад. С. Єфремовим проф. Г. Г. Де-Метца та Л. Є. Чикаленка, які не належать до УАН і його заходи щодо звільнення цих осіб, ухвалено, що «клопотатися про осіб, що належать до наукового складу Академії з її установами, Спільне зібрання вважає своїм моральним обов'язком; щодо клопотання про вчених, сторонніх для Академії, то Спільне зібрання має кожен раз розглядати й вирішувати справу зокрема»; запропоновано Голові-президенту та Неодмінному секретарю вдатися з проханням до комісара освіти.

В справі ж академіка С. Ефремова доручено направити до комісара освіти делегацію з Голови-президента, Неодмінного секретаря та голів трьох відділів (або їх заступників).

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26136, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 105—106.

Регест

Протокол № 21
Спільного зібрання УАН від 29 березня 1919 р.

2. Заслухано лист акад. М. І. Петрова до Голови-президента про неможливість бути присутнім на зібранні в зв'язку з хворобою і передачу свого голосу в справі вибору проф. О. С. Грушевського акад. А. Ю. Кримському.

3. Через потайне балотування одноголосно на посаду директора Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі обрано проф. О. С. Грушевського.

4. Голова-президент акад. В. І. Вернадський повідомив про депутацію в справі акад. С. О. Єфремова до комісара освіти В. П. Затонського, якого заступав комісар вищих шкіл Назаров. Останній обіцяв поклопотатися і одночасно прохав УАН подати програму своєї праці на 1919 р. Ухвалено поновити клопотання в справі акад. С. О. Єфремова; кожному відділу негайно скласти програму праці на 1919 р.

5. Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський повідомив, що за його дорученням П. І. Горецький звертався до комісара Назарова, але той в справі С. Єфремова ще не мав ніяких повідомлень.

6. На повідомлення П. І. Зайцева ухвалено прохати житлово-реквізаційну комісію реквізувати для редакції «Записок» І відділу УАН будинок № 4 по Кловському провулку.

7. Ухвалено висловити університету св. Володимира подяку за дозвіл всім академікам і директорам академічних установ користуватися книжками університетської бібліотеки на таких самих правах, як для професорів університету.

8. Після жвавого обговорення запиту Комісаріату земельних справ від 21 березня 1919 р. № 238 про суму видатків, що бере на себе УАН для утримання Акліматизаційного саду, ухвалено було передати запит на розгляд II відділу, щоб заслухати його висновок на найближчому засіданні Спільного зібрання.

9. Взято до відома повідомлення мобілізаційної частини при Київському губвиконкомі про те, щоб співробітники УАН були звільнені від призову до тилового ополчення; призов же до Червоної Армії поки не оголошено.

10. Акад. Д. І. Багалій повідомив про рішення І відділу командирувати професорів І. І. Соколова та М. Ф. Мухіна для розшукування матеріалів для історії української церкви XVI—XVIII ст. відповідно до Туреччини та Риму, але перед тим доручити їм огляд аналогічних матеріалів, починаючи з київських архівосховищ.

11. Після розгляду кандидатури від II відділу проф. Харківського університету О. М. Нікольського на дійсного члена УАН по кафедрі зоології ухвалено провести його

обрання після одержання відповіді, чи зможе він переїхати до Києва і чи погоджується з усіма параграфами статуту УАН.

12. Акад. С. П. Тимошенко повідомив про постанови II відділу вдатися до Спільного зібрання з пропозицією організувати при УАН серію популярних лекцій з усіх галузей знань; висловити побажання, щоб були як академіки, так і інші науковці УАН.

13. На заяву С. П. Тимошенка про доцільність надрукувати статтю Б. Личкова [9] не лише українською, але й російською мовами, ухвалено поділити відповідно наклад: 900 та 300 примірників.

Акад. Ф. В. Тарановський заявив з цього приводу, що зміни до статуту за часів Директорії щодо мови є несправедливими, бо утворюють для російської мови гірше становище, ніж для іноземних мов. До заяви прилучилися акад. В. І. Вернадський, С. П. Тимошенко та М. Ф. Кащенко, а акад. В. І. Вернадський заявив, що незабаром внесе на Спільне зібрання листовні міркування про ті права, які, на його думку, повинна мати російська мова в УАН.

Акад. А. Ю. Кримський нагадав свою давню заяву, що коли б російська мова мала в УАН такі особливі права, яких не має жодна інша слов'янська мова, то було образливе приниження інших слов'янських мов та обрусительська образа для української національної гідності.

ЦНБ АН України, ІР. ф. 1, спр. 26137, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 106—109.

Регест

Протокол № 22
Спільного зібрання УАН від 5 квітня 1919 р.

2. Після того, як було заслухано начерки організації і діяльності кожного відділу УАН, ухвалено після остаточної редакції надіслати їх до комісара вищих шкіл.

3. Заслухано циркуляр Київського відділу Центрального видавничого бюро в справі збирання відомостей про потреби на папір на 1919 р. з додатком переліку видань; ухвалено подати перелік та визнати за потрібні 1000 стопів паперу.

4. Взято до відома подяку від УНТ за гроші, що було асигновано товариству від УАН.

5-6. У зв'язку з проханням співробітників обох канцелярій УАН покращити умови їх праці і виділення більш просторої кімнати Неодмінний секретар А. Ю. Кримський радив розв'язати цю проблему в зв'язку з іншими справами, що пов'язані з тіснотою будинку. Негайно комітет Національної бібліотеки має переїхати в приміщення Академії наук; в приміщенні будинку скасованого пансіону Левашової виявляється самоволя персоналу колишнього пансіону.

Після обміну думками ухвалено своєчасно повідомити керівництво скасованого пансіону про неминуче його виселення з будинку Академії, в якому тіснитися УАН далі вже не має жодної можливості. Розподіл приміщень поміж відділами ухвалено доручити правлінню разом з представниками по одному від відділу.

7. Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський повідомив про звільнення від арешту на клопотання УАН акад. С. О. Єфремова та П. Я. Стебницького. В. І. Вернадський заявив, що в справі звільнення проф. Г. Г. Де-Метца та Л. Чикаленка йому не пощастило переговорити з самим комісаром освіти.

На прохання акад. С. П. Тимошенка поклопотатися від імені УАН про звільнення заарештованого його помічника ст. лаборанта Е. К. Гарфа постановлено надати такі повноваження щодо клопотання акад. С. П. Тимошенку.

8. На клопотання II відділу та III відділу дати дозвіл академікам В. О. Кістяківському, Б. О. Кістяківському та Ф. В. Тарановському поєднувати звання штатного академіка із штатною професорською посадою через закрите для кожної особи балотування дано всім такий дозвіл одноголосно.

9. На мотивоване подання II відділу друкувати працю В. І. Липського «Ботанічний сад Української Академії наук» поряд з українською і російською мовою ухвалено надати дозвіл [10].

10. Розгляд справи про Акліматизаційний сад відкладено до найближчого засідання у зв'язку з пізнім часом.

ЦНБ АН України, ІР. ф. 1, спр. 26138, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 109—1[11]

Регест

Протокол № 23
Спільного зібрання УАН від 12 квітня 1919 р.

2. На повідомлення акад. А. Ю. Кримського про отримання для праці Археографічної комісії з бібліотеки Києво-Софійського собору рукописної збірки проповідей Семена Тимофійовича XVII в. ухвалено в справі збереження рукописів встановити, що такі рукописи не можуть виходити за межі будинку УАН, догляд за ними повинна мати бібліотека І відділу.

3. На телеграму Полтавського губкомісара, відрядити від УАН уповноваженого до Яготина для захисту архіву кн. М. Г. Репніна постановлено відрядити урядовця УАН П. Н. Лозієва та бібліотекаря Л. Ю. Биковського, асигнувавши на експедицію 5 тис. крб.

4. Ухвалено доручити II відділу докласти зусиль для розв'язання справи приєднання до УАН гідрологічного відділу, який за повідомленням голови секції підземних багатств України розпадається через ліквідацію структур колишнього міністерства земельних справ.

5. Заслухано заяву правління УАН від 31 березня 1919 р. в справі правової основи існування позаміського відділу Акліматизаційного саду біля залізничної ст. Немішаєве, користування для тимчасового саду садибою Політехнічного інституту (додається) та роз'яснення акад. М. Ф. Кащенка. Ухвалено доручити правлінню через посередництво акад. М. Ф. Кащенка скласти точні умови користування Акліматизаційним садом у садибі інституту.

6. Напередодні великих свят ухвалено день найближчого чергового засідання — 3 квітня 1919 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26139, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 112—113.

Регест

Протокол № 24
Спільного зібрання УАН від 23 квітня 1919 р.

1-2. Після обговорення запропонованих Правлінням УАН за погодженням з представниками службовців нових тарифів і внесення необхідних доповнень постановлено встановити від 1 лютого 1919 р. нові тарифні ставки (додаються) з виплатою грошової різниці.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26140, арк. 1—3. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 113—117.

Регест

Протокол № 25
Спільного зібрання УАН від 3 травня 1919 р.

2. Після того, як була заслухана листовна згода від проф. О. М. Нікольського з параграфами статуту, через потайне балотування одноголосно його було обрано на дійсного члена УАН по кафедрі зоології.

3. Ухвалено передати до бібліотеки III відділу праці А. І. Ярошевича «Очерк экономической жизни Юго-Западного края» (6 выпусков. Киев. 1918—1919) та відбитку «Малороссы по переписи 1897 г.» («Киевская старина», 1905); авторові, який подарував УАН ці книжки, висловити подяку.

4. Взято до відома повідомлення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про приєднання до УАН, за згодою наркома освіти В. П. Затонського, гідрологічного відділу та приєднання Гідрологічного комітету до Комісії для виучування природних багатств України. Правлінню УАН доручено внести штат службовців комітету до штату співробітників УАН.

5. Постановлено погодитися з рішенням II відділу і уповноважити його клопотатися перед відповідними інстанціями про надання Комісії для виучування природних багатств України окремого бюджету.

6. На повідомлення голови Комісії для виучування природних багатств акад. В. І. Вернадського про прилюдне засідання комісії, що має відбутися 14 травня, постановлено прохати ректора Комерційного інституту проф. К. Воблого надати для засідання один з залів інституту.

7. Ухвалено справу клопотання про прискорення передачі до УАН Голосіївського лісу, про яку доповів акад. А. Ю. Кримський, доручити академікам В. І. Вернадському, С. П. Тимошенку та директору Ботанічного саду В. І. Липському.

8. На повідомлення акад. А. Ю. Кримського про відмову з боку НКО змінити рішення про переведення до університету бібліотеки закритої Київської духовної академії (яку раніше було передано у володіння УАН) постановлено доручити академікам О. І. Левицькому та М. І. Петрову скласти і опублікувати в виданнях УАН розвідку про історичну вагу бібліотеки, як і будинку КДА. Звернути увагу ВУКОПМИСу на небезпеку, яка загрожує бібліотеці; Голові-президенту акад. В. І. Вернадському доручено увійти в порозуміння з ректором університету св. Володимира.

9. Постановлено затвердити рішення Комітету для заснування Національної бібліотеки при УАН, не одрікаючись від титулу «Національна бібліотека», вживати й український переклад — «Всенародна бібліотека України», а по-французьки називатися «Bibliothèque Nationale de L'Oücraïne».

10. Ухвалено підтримати вчинок Голови-президента акад. В. І. Вернадського та Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського, які не чекаючи рішення Спільного зібрання, прийняли під охорону і на тимчасове користування УАН колекцію лускатокрилих Л. А. Шелюжка, якій загрожувало знищення.

11. На повідомлення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про випадок використання приміщення УАН для ночівлі людей ухвалено зробити все можливе для забезпечення охорони приміщення і використання його за призначенням.

12. На прохання акад. М. Ф. Кащенка постановлено вдатися до Раднаргоспу за охоронною грамотою для Акліматизаційного саду та подбати про нові охоронні грамоти для приміщень усіх академіків та директорів як «радянських відповідальних працівників».

13. Постановлено доручити Правлінню прискорити розв'язання справи з телефонуванням УАН та прохати співробітника УАН Е. К. Гарфа надати в цьому технічну допомогу.

14. Затверджено постанову II відділу друкувати працю Ю. Семенкевича «Некоторые дополнения к флоре окрестностей Киева» як українською, так і російською мовами [11].

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26141, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 117—120.

Регест

Протокол № 26
Спільного зібрання УАН від 10 травня 1919 р.

2. Заслухано листовне повідомлення акад. М. Ф. Кащенка про те, що він через хворобу не може прибути на засідання.

3-4. Ухвалено на найближчому засіданні провести вибори кандидатів: від II відділу — директора Ботанічного саду УАН проф. В. І. Липського на кафедру ботаніки та від III відділу — проф. К. Г. Воблого — на кафедру економії торгу й промисловості.

5. Взято до відома інформацію про обрання І відділом проф. Ф. П. Сушицького на посаду керівничого Постійної Комісії для видавання пам'яток мови, письменства і історії, а III відділом — Г. О. Кривченка на посаду керівничого над працями Демографічного інституту.

6. Ухвалено порядок розподілу накладу «Збірника праць Комісії для заснування Української Академії Наук».

7. На подання Голови-президента акад. В. І. Вернадського постановлено переслати через акад. О. Є. Ферсмана офіційне повідомлення до Російської АН про заснування та перший піврік діяльності УАН.

8. Ухвалено поновити клопотання перед владою в справі долі бібліотеки закритої Київської духовної академії.

9. На запит-пропозицію Департаменту водного господарства Наркомату шляхів в справі перейменування місяців вересня, жовтня, листопада та грудня одноголосно постановлено висловитися проти запропонованої зміни як протиісторичної та непрактичної.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26142, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 120—121.

Протокол № 27
Спільного зібрання УАН від 17 травня 1919 р.

1. Заслухано лист від Голови-президента акад. В. І. Вернадського з проханням з причин відсутності через хворобу передати головування акад. Д. І. Багалію.

3-4. Через потайне балотування одноголосно обрано на дійсних академіків: В. І. Липського — по кафедрі ботаніки і К. Г. Воблого — по кафедрі економії торгу й промисловості.

5. Після обговорення ухвалено провести на найближчому засіданні вибори на кафедру палеонтології кандидата від II відділу дійсного члена Російської АН М. І. Андрусова.

6. На повідомлення акад. А. Ю. Кримського про заснування при І відділі під його головуванням Правописно-термінологічної комісії ухвалено, щоб усі термінологічні комісії УАН грунтувалися навколо І відділу; асигнувати певні суми на працю в 1919 р. юридично-термінологічної секції III відділу, природничої та технічної секцій II відділу.

7. Заслухано повідомлення про надання І відділом постійного доручення В. В. Мі яковському робити історичні досліди в архіві колишнього генерал-губернаторства.

8-9. Заслухано повідомлення II відділу про обрання Д. Г. Рейхінштейна на тимчасового виконуючого обов'язки ст. асистента по кафедрі фізичної хімії.

На доповідь акад. В. О. Кістяківського ухвалено заснувати «Комітет про реактиви», а справу щодо права Комісії для досліду природних багатств України, яка має окремий бюджет, проводити свої витрати через Правління ухвалено передати на розгляд самого Правління.

10. На подання акад. В. О. Кістяківського з приводу кількості накладу і мови видань Комісії для виучування природних багатств України вирішено, що на всіх російських примірниках, які перевищують норму, встановлену статутом УАН (§ 21) повинен бути заголовок: «Дополнительные оттиски».

11. Заслухано повідомлення про призначення III відділом В. А. Камінського на посаду колекціонера Постійної комісії для виучування звичаєвого права України та обрання Б. О. Кістяківського редактором «Записок» відділу.

12. На внесення акад. Д. І. Багалія постановлено вдатися до Видавничого радянського бюро, НКО та голови РНК з проханням, щоб УАН не підлягала закону про попередню цензуру.

13. Постановлено в справах УАН направити до Голови СНК делегацію в складі академіків О. І. Левицького та С. П. Тимошенка.

14. Ухвалено погодитися з пропозицією Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського відрядити П. Н. Лозієва та П. Я. Стебницького до Москви та Петрограда в справах перевезення до Києва деяких бібліотек, що належать УАН, доручити акад. А. Кримському подати точніший план поїздки та обрахунок коштів.

15. Ухвалено видавати посвідчення для звільнення від призову співробітникам УАН, зареєстрованим в протоколах УАН та її відділів до 17 травня 1919 р.

16. Постановлено задовольнити прохання проф. С. Кушакевича дати йому відкритий лист на збирання біжучих листівок, маніфестів, відозв тощо, щоб зберегти їх для історії.

17. Ухвалено, щоб секретарі відділів під головуванням акад. Д. І. Багалія виробили нові підвищені норми гонорару за переклади.

18. Ухвалено дати на висновок акад. Д. І. Багалію статтю акад. М. І. Петрова «Київська духовна академія, її бібліотека і музей», яку має видати УАН [12].

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26143, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 122—124.

Регест

Протокол № 28
Спільного зібрання УАН від 24 травня 1919 р.

1. Заслухано лист від Голови-президента акад. В. І. Вернадського з проханням з причин відсутності через хворобу передати голосування акад. Д. І. Багалію, а свій голос для виборів — акад. С. П. Тимошенку.

3. Закритим балотуванням одноголосно обрано М. І. Андрусова на дійсного академіка по кафедрі палеонтології.

4. Після обговорення ухвалено провести на найближчому засіданні вибори кандидатів від І відділу: члена Російської АН В. М. Перетця — на кафедру історії (літературної) української мови та М. Ф. Біляшівського — на кафедру української археології.

5-6. Постановлено академікам, які не приїздять до Києва для участі в Спільному зібранні, не виплачувати місячної платні і вважати їх за позаштатних.

З тих самих причин ухвалено припинити оплату співробітнику І. Ф. Лозинському, що виїхав з Києва.

7. Ухвалено затвердити постанови відділів щодо відрядження академіків Д. І. Багалія та Ф. В. Тарановського до Харкова для археографічних дослідів на 3 місяці; акад. С. П. Тимошенка — до США для технічних дослідів на 3 місяці; акад. Б. О. Кістяківського — до Москви для наукових праць на один місяць.

8. Задоволено прохання акад. Д. І. Багалія про звернення УАН до налогового відділу Наркомату фінансів з клопотанням про відстрочку та зменшення контрибуції, накладеної на його харківський будинок.

9. Ухвалено доручити акад. С. П. Тимошенку скласти угоду з Політехнічним інститутом в справах найняття території під Акліматизаційний сад.

10. На запрошення ініціативної групи запроектованої Асоціації наукових установ та вищих шкіл ухвалено відрядити на збори від УАН академіків В. І. Вернадського та Ф. В. Тарановського, проф. Ф. П. Сушицького.

11. На внесення акад. Д. І. Багалія ухвалено розвідку акад. М. І. Петрова про Київську духовну академію надрукувати від імені УАН, точно зазначивши авторство акад. М. І. Петрова і трохи її скоротивши.

12. Заслухано повідомлення І відділу про надання В. П. Науменку доручення робити розбір його архіву та підготувати цікаві матеріали і розвідки для друку в виданнях УАН.

13. На заяву акад. С. П. Тимошенка ухвалено дозволити II відділу друкувати працю С. А. Смирнова «Материалы к флоре ржавчинных грибов (Uredineae) Приднепровской Украины» крім української, ще й російською мовами [13].

14. Заслухано повідомлення про постанови III відділу відрядити М. О. Рейтлінгера з науковою метою до Харкова, Сімферополя та Одеси на 2 місяці, обрати акад. К. Г. Воблого директором Інституту для виучування кон'юнктури та народного господарства; обрати акад. Б. О. Кістяківського тимчасово головою Постійної комісії для виучування соціального питання.

15. Згідно з висновком комісії постановлено виплачувати за переклади на українську мову 400 крб. за аркуш, а за чужеземні переклади — по 500 крб.

16. Заслухано повідомлення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського щодо телефонізації будинку УАН та прохання до всіх академіків подати номери всіх академічних телефонів до канцелярії.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26144, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 124—126.

Регест

Протокол № 29
Спільного зібрання УАН від 31 травня 1919 р.

2. Через потайне балотування одноголосно обрано В. М. Перетця на дійсного академіка по кафедрі (літературної) історії української мови та М. Ф. Біляшівського — по кафедрі української археології.

3-4. Ухвалено провести на найближчому засіданні вибори проф. К. В. Харламповича, кандидата від І відділу на кафедру історії української церкви.

Вибори проф. О. Я. Орлова як кандидата від II відділу на кафедру астрономії постановлено провести після одержання від кандидата повідомлення про згоду з параграфами статуту УАН.

5. Ухвалено вважати за дійсне повідомлення про згоду з параграфами статуту УАН, що написано за дорученням хворого кандидата від III відділу проф. Р. М. Орженцького його дружиною.

6. Постановлено за пропозицією Правління надати Комісії для дослідження природних багатств України право на окремий бюджет з дорученням завідування господарськими справами раді комісії з правами Правління УАН.

7. На запрошення від Науково-технічного відділу Раднаргоспу України ухвалено відрядити академіків К. Г. Воблого, В. І. Липського та директора Демографічного інституту М. В. Птуху для участі в засіданнях наукових товариств і установ м. Києва для виборів членів колегії Науково-технічного відділу.

8. Постановлено задовольнити прохання співробітника І відділу П. П. Кудрявцева замовити для нього для наукового користування рукописи з Софійського собору та Церковно-археологічного музею, а також докласти зусиль щодо полегшення користування книжками закритої Київської духовної академії.

9. На внесення II відділу УАН ухвалено клопотатися про охоронний лист для акад. О. М. Нікольського, якому без такого документу важко приїхати з Харкова до Києва.

10. На умотивовану заяву акад. Ф. В. Тарановського постановлено дати дозвіл друкувати його працю «Догматика державного права Речі Посполитої в праці Христофора Гарткноха» окрім української мови, ще й російською [14].

11. Ухвалено відрядити акад. К. Г. Воблого до Харкова, Катеринослава та Одеси строком на два місяці для збирання матеріалів по вивчуванню господарства України.

12. Взято до відома повідомлення про постанови III відділу затвердити склад Комісії для вивчування народного господарства (Л. М. Яснопольський, В. П. Устянцев, Є. Д. Сташевський, П. Л. Кованько, А. І. Ярошевич, В. В. Полянський; за голову ухвалено вважати директора Інституту для вивчування економічної кон'юнктури); грошові витрати цієї Комісії для збирання архівних статистичних матеріалів проводити з коштів Інституту економічної кон'юнктури; члени комісії мають одержувати авторську платню за наукові розвідки.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26145, арк. 8—9. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 126—128.

Регест

Протокол № 30
Спільного зібрання УАН від 7 травня 1919 р.

2. Через потайне балотування одноголосно обрано проф. К. В. Харламповича на дійсного члена УАН по кафедрі історії української церкви.

3. Ухвалено провести на найближчому засіданні обрання проф. О. О. Ейхенвальда та Р. М. Орженцького від II та III відділів відповідно на кафедру фізики та кафедру статистики.

4. Ухвалено задовольнити прохання II відділу видати командировочні листи Д. Г. Рейхінштейну, якого відряджено від імені УАН за кордон без грошової допомоги.

5. Постановлено відрядити від імені УАН М. М. Павлова-Сільванського та В. А. Камінського на півтора місяці: першого — на Полтавщину, другого — на Волинь для збирання матеріалів живого звичаєвого права.

6. Через потайне балотування одноголосно дано дозвіл акад. К. Г. Воблому сполучати посаду штатного дійсного академіка з посадою штатного професора Київського університету.

7. Ухвалено взяти за основу для майбутнього обговорення проект нових тарифних ставок для Акліматизаційного саду.

8. Затверджено постанову I відділу про те, що куплений УАН у друкарні УНТ папір має бути зарезервований виключно для потреб відділу; ухвалено доручити представникам президій відділів скласти комісію з трьох осіб для майбутнього розподілу паперу.

9. Ухвалено доручити Правлінню УАН задовольнити потребу Комісії для складання словника живої мови, яка витратила свій папір на лексикальні картки і поділила їх між комісіями інших відділів.

10. На листовне прохання вдови акад. М. Туган-Барановського ухвалено доручити Правлінню вжити заходів для охорони рукописів та іншого майна небіжчика, що залишилося у Києві.

11. Постановлено знову вдатися до НКО з проханням про видання офіційного наказу про остаточну передачу до УАН будинку Педагогічного музею, де міститься частина книжок ВБУ.

12. Ухвалено доручити академікам В. І. Липському та С. П. Тимошенку поновити від імені УАН клопотання перед Наркоматом земельних справ про прискорення передачі Голосіївського лісу та Пронівщини до УАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26146, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 128—130.

Регест

Протокол № 31
Спільного зібрання УАН від 14 червня 1919 р.

2. На внесення II відділу ухвалено зміну попереднього розкладу чергових засідань Спільного зібрання (додано одне засідання 21 червня 1919 р.) та зміни до розкладу засідань I та II відділів.

3. Через потайне балотування більшістю всіх голосів проти одного обрано проф.

О. О. Ейхенвальда на дійсного академіка по кафедрі фізики; одноголосно обрано проф. Р. М. Орженцького на кафедру статистики.

4. Ухвалено провести на найближчому засіданні вибори проф. В. Г. Шапошнікова, кандидата від II відділу на кафедру прикладної хімії.

5. Взято до відома інформацію акад. Д. І. Багалія про загальні збори всіх співробітників I відділу, на яких були заслухані піврічні звідомлення комісій та окремих наукових співробітників відділу.

6. Ухвалено сповістити Правління УАН про зміни в оплаті, викликані через відрядження акад. Ф. В. Тарановського та акад. К. Г. Воблого, та необхідність їх заступити в роботі правління.

7. Постановлено доручити Правлінню УАН задовольнити прохання співробітників канцелярії Неодмінного секретаря надати друкарницям необхідну грошову допомогу.

8. Ухвалено задовольнити прохання Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського виділити ще одну друкарницю-машиністку.

9. Взято до відома повідомлення акад. В. І. Липського з приводу передачі Наркоматом земельних справ у відання УАН Голосіївського лісу, що повинно здійснитися найближчими днями.

ЦНБ АН України. ІР. ф. 1. спр. 26147, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук. — С. 130—131.

Регест

Протокол № 32
Спільного зібрання УАН від 21 червня 1919 р.

1. Під час затвердження протоколу попереднього засідання після дискусії взято до уваги, що відповідно до § 86 Статуту УАН число засідань відділів встановлюється самими відділами.

2. На внесення Голови-президента акад. В. І. Вернадського у зв'язку з тим, що досі не надійшло від проф. О. Я. Орлова повідомлення про його згоду з параграфами статуту УАН, ухвалено провести обрання при умові, що постанова набуде чинності після отримання листовної згоди. Через потайне балотування більшістю голосів проти одного проф. О. Я. Орлова обрано на дійсного академіка по кафедрі астрономії.

3. Через потайне балотування одностайно надано дозвіл акад. Д. І. Багалію бути штатним професором української історії в Київському державному університеті.

4. Заслухано листовну подяку від акад. М. І. Андрусова за обрання його в члени УАН.

5. Після прочитання в присутності акад. В. А. Косинського його листовної заяви про те, що тепер, коли йому повернуто громадянські права [15], він повертається до виконання своїх обов'язків академіка, тривалого обговорення справи виплати акад. В. А. Косинському грошей за 7 місяців його непрацювання як штатному академіку, більшістю голосів проти двох (В. І. Вернадського та С. П. Тимошенка) постановлено: оскільки ще в грудні 1918 р. думки членів III відділу в справі, чи вважати акад. В. А. Косинського за дійсного академіка, поділилися — передати справу В. А. Косинського на розгляд III відділу. До протоколу занесено думку Голови-президента акад. В. І. Вернадського, що в умовах відсутності через відрядження багатьох членів III відділу розв'язання справи В. А. Косинського відразу на Спільному зібранні могло б відбутися швидше.

6-7. Взято до відома повідомлення голови I відділу акад. Д. І. Багалія та Голови-президента акад. В. І. Вернадського, що на вересневому засіданні I та II відділи мають провести перевибори своїх голів та секретарів.

8. У зв'язку з повідомленням від Української державної академії мистецтв [16] про загибель проф. О. О. Мурашка та проханням до УАН вжити заходи перед урядом про видачу його сім'ї щорічної пенсії постановлено висловити Академії мистецтв співчуття і клопотатися перед Головою РНК в справі розслідування й покарання винних; підтримати клопотання Академії мистецтв про пенсію для вдови небіжчика.

9. На прохання вдови К. П. Михальчука від 18 червня 1919 р. ухвалено клопотатися від імені УАН про поновлення пенсії Т. Ф. Михальчук, додати до клопотання оцінку наукової ваги покійного К. П. Михальчука, підкресливши, що за демократичні погляди він вимушен був шукати приватного заробітку.

10-11. Взято до відома оголошений акад. В. І. Липським мандат Київського губвиконкому на передачу Голосіївського лісу у відання УАН; Спільне зібрання висловило акад. В. І. Липському щиру подяку за розв'язання цієї важливої справи.

Для управління Голосіївською лісовою дачею ухвалено обрати тимчасову комісію з п'ятьох осіб (академіки В. І. Липський та М. Ф. Кащенко та по одному представнику від Правління УАН, I та II відділів). Через потайне балотування до комісії обрано академіків П. А. Тутковського, Д. І. Багалія та О. І. Левицького.

12. Ухвалено до чергового засідання Спільного зібрання відкласти детальне обговорення пропозиції акад. В. І. Вернадського зробити постанову, що УАН вважає своїм обов'язком розв'язати пізніше, при відповідних умовах, питання про грошову компенсацію для колишніх власників Голосіївського лісу.

13. Ухвалено доручити Правлінню разом з представниками від усіх відділів розв'язати справу на прохання акад. С. П. Тимошенка виділити дві кімнати для лабораторії.

14. На подання А. Ю. Кримського, Д. І. Багалія та О. І. Левицького в справі нерівномірності розподілу академічних приміщень постановлено для розв'язання всіх проблем утворити окрему комісію з Правління УАН та трьох представників; доручити комісії першочергово задовольнити потреби Комісії біографічного словника.

15. На внесення Неодмінногої секретаря акад. А. Ю. Кримського ухвалено доручити акад. В. І. Липському клопотатися перед Колміськгоспом [17] та іншими органами влади, щоб спеціально для лабораторії УАН було виділено на Звіринці велику ділянку у 25 десятин.

16. На внесення акад. С. П. Тимошенка постановлено доручити Правлінню УАН збільшити штат бухгалтерів Правління.

17. Ухвалено призначити найближче (надзвичайне) засідання на 26 червня 1919 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26148, арк. 1—5 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 131—140.

Регест

Протокол № 33
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 26 червня 1919 р.

1. На подання Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського ухвалено протокол останнього передвакаційного чергового Спільного зібрання читати й затверджувати на надзвичайному зібранні.

2. Затверджено ініціативу Голови-президента акад. В. І. Вернадського, який від імені УАН надіслав до директора сахарного заводу Симиренка біля м. Корсуня телеграму в справі охорони бібліотеки, лабораторії фізичних інструментів та іншого майна.

3. На запрошення від Комітету для збудування пам'ятника Т. Шевченку у Києві постановлено делегувати від УАН академіків П. А. Тутковського та С. О. Єфремова; щодо місця будування пам'ятника думки академіків поділилися поміж майданом між Софійським собором і Михайлівським монастирем та берегом понад Дніпром.

4. На запрошення від Київського губбюро для досвідної справи від УАН для участі в з'їзді, що має відбутися 27 червня 1919 р., ухвалено відрядити акад. В. І. Липського.

5. На внесення акад. С. П. Тимошенка постановлено клопотатися перед Всеукраїнським видавничим комітетом, щоб академікам та директорам академічних установ надавалося право купувати книжки без попереднього дозволу комітету на підставі своїх академічних посвідчень.

6. На умотивовану заяву акад. С. П. Тимошенка дозволено надрукувати крім української, ще й російською мовою такі праці II відділу: О. В. Фоміна «Исследование над плачем деревьев»; Л. К. Кругликовського «Опыт каталога палеарктических видов подсемейства Gallerinae [Pyralidae, Lepidoptera], його ж «Современные домашние чешуекрылые Киева и его окрестностей»; О. З. Архимовича «Материалы к лихенологии Украины». І.— Семейство Parmellia» [18].

7. Ухвалено і взято до відома повідомлення акад. Д. І. Багалія, що тимчасова комісія для організації управління Голосіївським лісом обрала його головою, доручила акад. В. І. Липському бути повноважним розпорядчиком дачі та підшукувати управителя для цього лісового маєтку.

8. Ухвалено погодитися з думкою Правління УАН будувати тимчасове приміщення для Акліматизаційного саду не на садибі Політехнічного інституту, як пропонує акад. М. Ф. Кащенко, а на власній садибі в Голосіївському лісі.

9. Найближче надзвичайне засідання Спільного зібрання ухвалено призначити на 5 липня 1919 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26149, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 140—142.

Регест

Протокол № 34
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 5 липня 1919 р.

2. Розглянуто і затверджено обрахунок УАН та ВБУ на другий півріч 1919 р.; Правлінню УАН доручено після уважної перевірки негайно надіслати обрахунок до належних інстанцій.

3. Взято до уваги декрет Голови СНК Х. Раковського від 4 червня 1919 р. про охоронні грамоти для академіків і директорів установ та текст самих грамот.

4. На прохання Польського університетського колегіуму в Києві в справі ув'язненого ректора Л. Яновського одностайно постановлено: «...в інтересах розвитку культурно-наукового життя братнього нам польського народу прилучитися до прочитаного прохання та й клопотання перед відповідними властями, щоб ректора Яновського випущено було на волю і тим щоб дано було йому змогу вернутися до своєї культурної праці. Українська Академія наук не може не підкреслити, як пагубно одбивається в'язничне перебування на здоров'ї слабовитого професора Яновського, хорого на серце».

5. На низку прохань від співробітників УАН ухвалено перелік співробітників, в справі яких УАН має клопотатися про звільнення від «щоденної обов'язкової військової муштри («всевобуч»)».

6. На повідомлення академіків В. І. Липського та Д. І. Багалія щодо результатів заходів в справі виділення на Звіринці ділянки для лабораторії постановлено відрядити акад. В. І. Липського від УАН для участі у міжвідомчій нараді в цій справі 7 липня 1919 р.

7. Затверджено звідомлення голови тимчасової комісії для організації управління голосіївською дачею акад. Д. І. Багалія, вибір Г. А. Соколовського на посаду управителя та призначення йому платні.

8. Ухвалено передати на негайний розгляд спеціальній комісії на чолі з акад. Д. І. Багалієм внесення від видавничого товариства «Друкар» зберігати у його складі видання УАН.

9. Найближче надзвичайне засідання Спільного зібрання ухвалено призначити на 19 липня 1919 р., якщо не виникне потреба зібратися раніш.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 272, арк. 45—47. Копія. Машинопис; Перший півріч існування Української Академії наук.— С. 142—144.

Регест

Протокол № 35
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 12 липня 1919 р.

2. Заслухано лист акад. В. М. Перетця від 21 червня 1919 р. з Самари з щирою подякою за обрання на академіка УАН.

3. Ухвалено надати акад. Д. І. Багалію відрядження на Полтавщину і Київщину для збирання архівних джерел, доручивши на час його відсутності акад. О. І. Левицькому заступати Голову-президента, а акад. А. Ю. Кримському виконувати обов'язки Голови-секретаря відділу.

4. На повідомлення відділу вищих шкіл НКО від 9 липня 1919 р. за № 1344 про переведення утримання професорського стипендіата О. Н. Синявського з Харківської до Київської скарбниці в розпорядження УАН та рішення І відділу прийняти О. Н. Синявського як професорського стипендіата (згідно з § 24 статуту УАН) постановлено, що далі в аналогічних випадках рішення має винести зацікавлений відділ УАН.

5-6. Ухвалено із змінами в бік зменшення обрахунок Правописно-термінологічної комісії УАН на друге півріччя року.

Члени II відділу УАН пообіцяли заасигнувати кошти на утримання природничої та технічної секції Правописно-термінологічної комісії з залишків видавничого фонду 1919 р.

7. Постановлено доручити Правлінню УАН відшукати кошти для задоволення прохання Природничо-термінологічної комісії УНТ надрукувати т. III її праць. Ухвалено, щоб правопис видання відповідав тому, якого додержується УАН.

8. На клопотання проф. Г. Артоболевського в справі звільнення всіх членів фауністичного комітету від «всевобуча» постановлено не робити ніяких змін проти ухвали, прийнятої в цій справі на попередньому засіданні.

9. На листовну заяву Голови-президента акад. В. І. Вернадського до заступника Голови-президента Д. І. Багалія з пропозицією перенести остаточне вирішення справи

щодо задоволення насущних потреб академічних комісій Спільного зібрання, I та III відділів за рахунок приміщень II відділу, Спільне зібрання одноголосно спростувало помилкову думку акад. В. І. Вернадського, що зібрання 21 червня було неправомічно вирішувати згадану справу, підкресливши, що розв'язання справи доручено спеціальній комісії, яка має засідати 16 липня 1919 р.

10. Ухвалено затвердити вибір І. В. Галанта, якого Комісія біографічного словника обрала на свого дійсного члена як фахівця з єврейської мови і культури.

11. На прохання акад. О. І. Левицького допомогти М. О. Рейтлінгеру, керівничому Комісії для виучування соціального питання, ухвалено клопотатися перед правлінням Комерційного інституту дозволити М. О. Рейтлінгеру брати додому книжки з бібліотеки інституту.

12. Взято до відома повідомлення акад. В. І. Липського про рішення Колегії відділу комунального господарства виділити на Звіринці 25 десятин землі для академічних споруд. Для участі в роботі відділу благоустрою, де точніше має бути з'ясовано місце і розміри потрібної площі під будівлі, ухвалено відрядити акад. С. П. Тимошенка.

ЦНБ АН України, ІР. ф. 1, спр. 26150, арк. 1—4 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 145—147.

Регест

Протокол № 36
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 26 липня 1919 р.

2. На листовне повідомлення акад. К. В. Харламповича від 5 липня 1919 р. з Казані, в якому він щиро дякує за обрання в дійсні члени УАН і сповіщає про неможливість через важкий стан залізничної комунікації приїхати до Києва, продовження своєї праці про український вплив на великоруське церковне життя, ухвалено визнати причину неявки академіка за законну і повідомити його про це.

3. Взято до відома і виконання офіційне повідомлення Секретаріату НКО від 26 липня 1919 р. за № 1741/0509 про постанову Президії НКО від 21 липня 1919 р. виділити кошти на утримання співробітників Комісії для складання словника живої української мови.

4. Взято до відома і виконання повідомлення від НКО про рішення Президії і колегії НКО від 21 та 25 липня 1919 р. щодо затвердження декрету про передачу Голосіївського лісу у відання НКО для УАН.

5. Ухвалено підтримати перед НКО телеграфне прохання колегії астрономів Миколаївської астрономічної обсерваторії від 07.07.19 про поширення сили академічних охоронних грамот на всіх штатних співробітників обсерваторії.

6. Одноголосно ухвалено підтримати думку II відділу, щоб Науковий комітет Наркомату земельних справ не був прилучений до УАН, а залишився у найтіснішому зв'язку з Наркоматом; про це сповістити НКО.

7. На клопотання II відділу надано дозвіл надрукувати ще й російською мовою такі праці акад. С. П. Тимошенка: «Обчисления арок і склепінь», «Про тривалість аеропланів» [19].

8. Ухвалено відкласти вирішення прохань II відділу про закордонне відрядження С. Л. Войнич-Сяноженського та Е. К. Гарфа до з'ясування справи з закордонними відрядженнями взагалі.

9. Постановлено передати до Геологічного кабінету отриману від Ю. Голубина його книжку «Река Днепр у города Киева» (1917), висловивши листовну подяку автору.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26151, арк. 1—3. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 148—149.

Регест

Протокол 37
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 9 серпня 1919 р.

1. Ухвалено прийняти за бажанням наркома освіти до УАН на охорону та на користування всі книжкові склади і збірки НКО.

2. Постановлено прийняти у відання УАН справу друку наукових писань В. В. Антоновича, М. П. Драгоманова, І. Я. Франка та Т. Г. Шевченка, яку розпочав Всеукраїнський видавничий комітет, затвердити склад редакторів, запропонованих Всеукрвидавом.

3. Ухвалено передати до бібліотеки I відділу «Отчеты» Державного Рум'янцевського музею за минулі роки, надіслані з музею, та висловити музею подяку.

4. На повідомлення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про випадок клопотання Акліматизаційного саду про звільнення своїх співробітників від «всеобучу», що суперечить постанові Спільного зібрання, ухвалено заборонити будь-якій установі УАН самостійні зносини з державними установами в тих справах, які підлягають віданню УАН як однієї цілості, а особливо з установами військовими.

5. Взято до відома повідомлення голови Правління акад. П. А. Тутковського про намагання Ради комісарів вищих учбових закладів ревізувати діяльність УАН та заяву наркома освіти О. Шумського про те, що згідно з статутом, УАН не є вищою школою і підлягає лише верховній владі. Під час ревізування каси УАН здійснено було обмін українських грівен на «совітські» рублі.

Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 149—150.

Регест

Протокол № 38
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 30 серпня 1919 р.

2. Зібрання привітало новообраного акад. Р. М. Орженцького, який приїхавши до Києва, вперше відвідав засідання.

3. На повідомлення відділу постачання НКО ухвалено прийняти під охорону і на користування чотири перерахованих книжкових склада, віддати їх під безпосереднє завідування ВБУ.

4. На пропозицію акад. О. І. Левицького та акад. П. А. Тутковського заснувати Комітет для охорони пам'яток старовини, після обміну думками було з'ясовано, що УАН вже зробила кроки для його заснування в складі УАН [20]; доручено Неодмінному секретарю подати на обговорення комітету думки Спільного зібрання в справах керування, організаційної побудови, членства, коштів.

5. На прохання Київського окружного військового Комісаріату взяти під охорону УАН майно фотошколи, в якій є багато зібраного матеріалу для вивчення революційного та громадського руху останніх двох років, постановлено для з'ясування справи скласти під головуванням акад. М. Ф. Біляшівського комісію.

6. Ухвалено дати принципову згоду на приєднання до УАН Повірочної палати мір і ваги, розгляд справи доручити II відділу.

7. На повідомлення правління УАН постановлено негайно видати на руки редакторам УНТ суму 90 тис. крб., потрібну для видання т. III «Матеріалів до української природничої термінології та номенклатури».

8. На внесення акад. В. І. Липського ухвалено встановити розмір гонорару за переклади.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26153, арк. 1—7 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 151—153.

Регест

Протокол № 39 *
Спільного зібрання УАН [21] від 7 вересня 1919 р.

1. Вшановано вставанням пам'ять убитого проф. О. В. Сперанського та В. П. Науменка, розстріляного ВЧК. Ухвалено, коли пощастить, відшукати тіло В. П. Науменка та взяти на себе організацію його похорон.

2-3. На заяву акад. Д. І. Багалія про свою згоду з рішенням попереднього засідання в справі головування і членства в комітеті для охорони пам'яток історії та мистецтва, що утворюється при УАН, сконстатовано, що заява викликала непорозуміння, бо постанови попереднього засідання в цій справі мають характер пропозицій і подаються на вирішення саме комітету.

Ухвалено, крім вже асигнованих 3000 крб., негайно видати Комітету 7000 крб. на біжучі потреби.

4. У зв'язку із зміною політичної влади ухвалено відрядити до Таганрога і Ростова до уряду генерала Денікіна академіків Б. О. Кістяківського та С. П. Тимошенка, а коли виникне потреба — делегатом в справах УАН поїде Голова-президент акад. В. І. Вернадський.

5. На пропозицію Правління УАН видати у зв'язку з девальвуванням грошей всім працівникам УАН грошову допомогу постановлено видати допомогу в розмірі 2-місячного утримання всім співробітникам крім академіків та директорів установ.

* Див. прим. 21.

6. Ухвалено відхилити прохання співробітниці Акліматизаційного саду О. А. Фівейської призначити третейський суд в справі неетичного поводження з нею академіка М. Ф. Кащенка.

7. Ухвалено відхилити прохання археолога І. Я. Стелецького відрадити його для археологічних дослідів до Лубен та для перевозу решток архіву Н. Кибальчич і зазначено, що УАН не відомо, де зберігається навіть перша частина архіву Н. Кибальчич.

8. Постановлено задовольнити прохання акад. Д. І. Багалія відрядити його до Харкова на один місяць для роботи в архівах.

9. Ухвалено, що найближче надзвичайне засідання має відбутися 31 серпня (13 вересня).

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26154, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 2.— С. 75—77.

Регест

Протокол № 40*
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 13 вересня 1919 р.

2. У зв'язку з новим законом про російську державну мову в державних установах одноголосно визнано, що наукові завдання і мета УАН не суперечать закону, бо російська мова й досі переважала. Ухвалено повідомити про це делегатів, які виїхали до Ростова.

3. Ухвалено передати на розгляд II відділу прохання Бактеріологічної лабораторії скасованого окружного військово-ветеринарного управління прийняти її у своє відання.

4. Постановлено задовольнити прохання Б. З. Дінабурга дати йому безкоштовне відрядження до бібліотек Західної Європи для обслідування рукописних європейських матеріалів щодо історії єврейства на Україні в цілому.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26155, арк. 1. Копія. Машинопис (арк. 11—11 зв.— чернетка рукою А. Ю. Кримського); Вісник АН УРСР.— 1990.— № 2.— С. 77—78.

Регест

Протокол № 41*
Спільного зібрання УАН від 20 вересня 1919 р.

2. На повідомлення від попечителя Київського учбового округу про потребу звільнити приміщення пансіону графіні Левашової постановлено прохати попечителя не вживати ніяких заходів в цьому напрямку до повернення з Ростова делегації УАН.

3. Взято до відома повідомлення від Київського обласного Військово-промислового комітету з подякою за готовність УАН допомагати комітету та про неможливість комітету асигнувати для УАН гроші на закупівлю малеїна [22].

4. Як представників від УАН до Військово-промислового комітету відряджено академіків В. О. Кістяківського, В. І. Липського, П. А. Тутковського, В. А. Косинського та Р. М. Орженцького.

5. Взято до відома повідомлення від уповноваженого управління фінансів Київської та Чернігівської губерній про неможливість надати УАН грошові аванси, і в цій справі УАН повинна звернутися до уряду в Ростові.

6. На прохання видавничого товариства «Идишер фолькфарлаг» взяти під охорону його архів та бібліотеку ухвалено передати видавництву пропозицію вдатися до Комітету охорони пам'яток історії та мистецтва при УАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26156, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 2.— С. 78.

Регест

Протокол № 42*
Спільного зібрання УАН від 26 вересня 1919 р.

1. На доповідь акад. Б. О. Кістяківського, який повернувся з Ростова, про визнання УАН урядом генерала А. Денікіна тимчасово, як установи приватної, одноголосно визнано, що для користі справи УАН обов'язково має бути державною, і інші члени делегації УАН, безперечно, завершать справу саме в такому напрямку.

---

* Див. прим. 21.

2. Постановлено доручити Правлінню УАН довести до кінця поновлену з правлінням Комерційного інституту справу найняття приміщення для УАН.

3. Ухвалено задовольнити листовне прохання акад. Ф. В. Тарановського продовжити йому відпустку до 14 жовтня 1919 р.

4. На прохання від редактора університету св. Володимира ухвалено відрядити до Комітету охорони пам'яток історії та мистецтва при університеті від УАН академіків М. Ф. Біляшівського та О. І. Левицького.

5. На внесення акад. Р. М. Орженцького постановлено заснувати Комітет для організації читання публічних лекцій. До складу комітету обрано академіків Р. М. Орженцького, П. А. Тутковського та директора Демографічного інституту проф. М. В. Птуху, які мають забезпечити залучення до праці лекторів.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26157, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 2.— С. 78.

Регест

Протокол № 39
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 19 грудня 1919 р.

1. Зважаючи на довгу відсутність Голови-президента акад. В. І. Вернадського, на заступника до виборів нового Голови-президента одноголосно обрано найстарішого літами акад. О. І. Левицького.

Акад. М. Ф. Кащенко, який за статутом автоматично мав би взяти на себе обов'язки відсутнього Голови-президента, відмовився від посади.

2. На доповідь голови правління акад. П. А. Тутковського про скрутне матеріальне становище членів і співробітників УАН, які не отримали платні за 3 місяці, ухвалено виплатити тимчасово платню із спеціальних засобів УАН з умовою повернення після отримання грошей із скарбниці. Ухвалено встановити розмір платні завідуючому Голосіївською дачею, як $^3/_4$ платні директора одного з садів та розмір додатку до платні голови правління.

3. На прохання акад. М. Ф. Кащенка ухвалено доручити Правлінню виплатити позичково з спеціальних фондів УАН платню чорноробам Акліматизаційного саду.

4. Постановлено доручити керівникам кожної академічної установи терміново подати до Правління відомості про наявний склад співробітників, які до теперішнього часу не переривали праці в УАН і дійсно перебувають в Києві; таким співробітникам має виписуватися утримання до січня 1920 р.

5. На внесення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського постановлено, щоб II та III відділи подбали про негайне обрання нових академіків, згідно з законом про УАН від 14 листопада 1918 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26154, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Перший піврік існування Української Академії наук.— С. 154—155.

Регест

Протокол № 40
Спільного зібрання УАН від 27 грудня 1919 р.

2. У зв'язку з наказом комісара житлових справ про визнання недійсними всіх без винятку охоронних грамот на оселю, постановлено доручити Неодмінному секретарю акад. А. Ю. Кримському клопотатися через наркома освіти про поновлення тих грамот, що були видані в червні 1919 року.

3. В справі Голосіївської дачі акад. В. І. Липському поручено клопотатися перед ревкомом про поновлення мандату про передачу дачі до УАН та про обіцяні до передачі 25 десятин землі.

4. У зв'язку з заявою акад. М. Ф. Біляшівського про поновлення діяльності ВУКОПМИСу ухвалено скасувати аналогічний комітет, що було створено при УАН.

5. Затверджено розклад чергових засідань Спільного зібрання та II і III відділів на 1920 р.; ухвалено розклад чергових засідань I відділу затвердити після повернення з відпустки голови відділу акад. Д. І. Багалія.

6. На внесення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського ухвалено терміново передати для друкування звідомлення відділів за 1919 р.; дату проведення привселюдного засідання Спільного зібрання встановити 26 лютого (ст. ст.) в день пам'яті Т. Шевченка.

7. На внесення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського постановлено скли-

кати 29 грудня 1919 р. надзвичайне Спільне зібрання для обговорення обрахунку УАН на 1920 р.

8. На доповідь акад. Р. М. Орженцького ухвалено внести до кошторису УАН на 1920 р. кошти для бюджетних розвідок, які мала б перевести особлива статистична комісія. Ухвалено, що в разі потреби Правління могло б видавати потрібні суми авансом з вільних сум УАН.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 149, арк. 2—3. Коректурний примірник; Перший півріч існування Української Академії наук.— С. 155—156.

Регест

Протокол № 41
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 29 грудня 1919 р.

2. На запрошення від Центрального Українського кооперативного комітету ухвалено відрядити акад. Р. М. Орженцького та директора Демографічного інституту УАН М. В. Птуху від УАН на відкриття Українського кооперативного інституту 1 січня 1920 р.

3. На прохання від УНТ постановлено заасигнувати товариству грошову допомогу з невикористаних джерел УАН.

4. Ухвалено затвердити прийнятий II відділом проект заснування і штати Геологічного комітету і доручити Правлінню внести штати до кошторису УАН.

5. Постановлено затвердити загальний кошторис УАН на 1 півріччя 1920 р. і доручити Правлінню негайно надіслати кошторис до НКО.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 149, арк. 3—4. Коректурний примірник; Перший півріч існування Української Академії наук.— С. 156—175.

Регест

Протокол № 42
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 5 січня 1920 р.

2. При обговоренні обрахунку Комісії для вивчування природних багатств України ухвалено пропонувати II відділу обрати до комісії голову з числа академіків, що перебувають у Києві, з'ясувати такий склад Комісії і після попереднього розгляду на відділі подавати обрахунок на затвердження Спільного зібрання.

3. У зв'язку з проханням від президії Сільськогосподарського ученого комітету України прийняти його у відання УАН постановлено скласти з представників II та III відділів під головуванням акад. Р. М. Орженцького комісію, яка має виробити загальні правила для автономних переходів учених корпорацій до УАН, а також вирішити справу Сільськогосподарського комітету, оскільки його можна було б приєднати і до Комісії для вивчування природних багатств України.

4. Ухвалено відхилити прохання від Київської палати мір та ваги прийняти її до свого відання, оскільки вона є установою чисто практичною, а не наукового характеру.

5. Ухвалено конкретні рекомендації щодо позичкової допомоги Природничій секції УНТ на видання наукової української літератури, взаєморозрахунків з кооперативним товариством «Книгоспілка», яке є покупцем усіх видань УНТ.

6. На повідомлення голови Правління акад. П. А. Тутковського поставлено дозволити витратити кошти на дезинфекцію взятої на зберігання колекції метеликів Л. А. Шелюжко, сподіваючись, що Л. А. Шелюжко поверне УАН всі гроші, витрачені як на дезинфекцію, так і на перевозку.

7. Одноголосно надано акад. Р. М. Орженцькому дозвіл на сумісництво звання академіка з посадою професора університету св. Володимира.

8. Ухвалено задовольнити прохання члена Комісії для вивчування західноруського та українського права В. Л. Модзалевського відрядити його на 2 місяці до Харкова для праці в архіві Історично-філологічного товариства при Харківському університеті.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 149, арк. 8—9. Копія. Машинопис; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 2.— С. 80—82.

Протокол № 43
Спільного зібрання УАН від 26 січня 1920 р.

2. Затверджено розроблений комісією під головуванням акад. Р. М. Орженцького проект «Загального уставу для об'єднання наукових товариств та організацій при УАН».

3. Ухвалено погодитися з пропозиціями Сільськогосподарського комітету про утворення центрального Українського інституту лісознавства та науково-дослідних городів, садів, пасік, і доручити комітету від імені УАН клопотатися, щоб голосіївську дачу фактично було передано УАН; постановлено доручити II відділу обговорити за участю членів Комітету умови, на яких комітет приєднується до УАН.

4. В справі сполучення бюджету Комісії для вивчування природних багатств України з загальним бюджетом УАН постановлено остаточно обговорити цю справу після засідання II відділу, де має бути обговорено звідомлення про діяльність комісії.

5. Затверджено обрахунок ВБУ на I півріччя 1920 р.

6. Постановлено відхилити прохання Природничої секції Правничо-термінологічної комісії підвищити загальну суму обрахунку на її утримання, оскільки УАН мусить вносити поки що мінімальні суми.

7. Постановлено підтримати рішення II відділу прохати акад. П. А. Тутковського прочитати доклад «Загасні вулкани України» як академічну промову на урочистому Спільному зібранні.

8. Взято до відома повідомлення секретаря II відділу акад. В. І. Липського про переведення у позаштатні академіків Нікольського, Андрусова, Орлова та Ейхенвальда через брак від них жодних звісток.

ІЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26158, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 2.— С. 82—83.

Регест

Протокол № 44
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 2 лютого 1920 р.

2. Затверджено нові тарифні ставки, які виробила комісія співробітників УАН; ухвалено подати їх до відповідних інстанцій.

3. Постановлено молодих співробітників, які після від'їзду академіків і старших лаборантів керують лабораторіями, вважати «доглядачами», а не «завідуючими» лабораторіями.

4. Ухвалено придбати медичну бібліотеку в 1500 томів, яку запропонувала вдова доктора Козлова.

5. Постановлено висловити листовну подяку С. М. Волинському за його пожертвування УАН колекції метеликів та жуків.

6. На доповідь академіків П. А. Тутковського та В. І. Липського, директора Демографічного інституту М. В. Птухи про роботу комісії в справі прилучення до УАН Комісії для вивчування природних багатств України та Сільськогосподарського вченого комітету поставлено прохати комісію продовжити працю і звернути особливу увагу на особовий склад кожної секції і підсекції згаданих комітетів, можливість їх виконувати наукові завдання; подбати про подолання паралелізму в роботі з іншими академічними установами; і щоб представники близьких спеціальностей «із кожної відокремленої установи були зібрані II відділом на спільне засідання, де наочно виявилося б, чи не можуть скількось відокремлених гуртків стягатися в один великий для плідніщої спільної праці».

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 149, арк. 12—12 зв. Копія. Машинопис; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 2.— С. 84—85.

Регест

Протокол № 45
Спільного зібрання УАН від 9 лютого 1920 р.

2-3. Постановлено провести на наступному засіданні вибори кандидатів від I відділу проф. Ф. І. Мищенка та академіка класи красного письменства С. О. Єфремова відповідно на кафедру історії української церкви та на позаштатного академіка на ка-

федру нового українського письменства, а кандидата від II відділу проф. В. О. Плотникова — на кафедру хімії.

4. На заяву від комітету співробітників УАН про потребу переглянути штати та номенклатуру окремих посад постановлено відхилити вимоги щодо перегляду штатів і кошторису УАН, які складені з врахуванням економічного становища в країні, рекомендувати внести потрібні зміни і затвердити нову номенклатуру у Правлінні УАН.

5. Ухвалено передати до Технічного інституту книжки, що зібрано в канцелярії УАН в наслідок подарунків.

6. Сконстатовано, що статутом УАН нема заборон директору якоїсь академічної установи займати посаду секретаря відділу.

7. На прохання акад. М. Ф. Кащенка ухвалено клопотатися перед відповідною владою про відведення для Акліматизаційного саду землю між Пушкінським парком та Зоологічним садом.

8. Взято до відома повідомлення акад. А. Ю. Кримського в справі юридичного становища садиби пансіону графіні Левашової, яку УАН отримала у володіння від НКО; ухвалено джерело цих відомостей «Обозрение учреждений императрицы Марии в 25-летие, с 1828 по 1853 гг.» (Спб, 1854) зберігати в архіві як офіційний документ.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 149, арк. 13—14. Копія. Машинопис; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 7.— С. 46—47.

Регест

Протокол № 46
Спільного зібрання УАН від 23 лютого 1920 р.

2. Вставанням з місць вшановано пам'ять померлого керівничого Археографічної комісії УАН проф. Ф. П. Сушицького; дружині небіжчика призначено одноразову грошову допомогу і ухвалено клопотатися про пенсію для неї.

3. Через потайне балотування одноголосно обрано проф. Ф. І. Мищенка на кафедру церковної історії, акад. С. О. Єфремова на позаштатну кафедру нового українського письменства та проф. В. О. Плотникова на кафедру хімії.

4. Ухвалено на наступному засіданні провести вибори кандидата від III відділу проф. Д. О. Граве на кафедру чистої математики.

5. На запитання від НКО, який телеграмою привітав УАН з поновленням її діяльності, ухвалено, що статистику друкованих видань за 1916—1919 рр. має подати ВБУ; відомості про професійні школи і про розподіл України по промисловим районам повинні скласти разом II та III відділи УАН; відповідь про словник живої мови та інші справи подає Неодмінний секретар.

6. На повідомлення від Постійної комісії біографічного словника про останні її заходи ухвалено вказати комісії на потребу продовжувати замовляти біографії, прискорити справу складання біографій; встановлено новий порядок звітності редакторів комісії.

7. На постійного представника від УАН до Архівної ради Архівного управління підвідділу «Книга» обрано В. Л. Модзалевського; запропоновано Комісії біографічного словника або Історично-географічного словника обрати йому заступника; акад. М. Ф. Біляшівського обрано представником до музейно-виставочної секції губнаросвіти.

8. Відхилено проект М. М. Павлова-Сільванського про заснування однієї спільної для всіх трьох відділів академічної бібліотеки, бо такою вже є ВБУ.

9. Ухвалено доручити Правлінню УАН задовольнити прохання ВБУ негайно позичити їй 24 тис. крб.

10. Ухвалено вирішення справи про розміщення Правописно-термінологічної комісії передати I та II відділам УАН.

11. Ухвалено підтримати дії Правління УАН, яке на прохання колишнього імпер. технічного товариства прийняло на зберігання бібліотеку товариства і витратила гроші на перевозку книжок, і таким чином співробітники УАН не зможуть своєчасно отримати плату за лютий 1920 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26161, арк. 1—4 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 2.— С. 48—51.

Протокол № 47
Спільного зібрання УАН від 8 березня 1920 р.

2. Заступник Голови-президента акад. О. І. Левицький привітав новообраних дійсних членів УАН акад. С. О. Єфремова, Ф. І. Мищенка та В. О. Плотнікова.

3. Через потайне балотування одноголосно проф. Д. О. Граве обрано на дійсного академіка по кафедрі чистої математики.

4. На заяву від III відділу про те, щоб статистика в УАН була репрезентована не однією, а двома кафедрами, з'ясовано, що статут УАН дає право III відділу обрати ще одного академіка-статистика на позаштатну кафедру.

5. Ухвалено погодитися з внесенням від I відділу доручити редактору відділу П. І. Зайцеву прочитати на урочистому засіданні 10 березня реферат на тему «Шевченко як широко освічена і начитана людина».

6. На заяву від I відділу постановлено керівничому Словника живої мови за керування Правописно-термінологічною комісією додатково видавати половину штатного утримання; Правлінню УАН знайти відповідно джерело для оплати, внести зміни в кошторис.

7. Постановлено доручити Правлінню оплатити з наявних сум УАН переведення книжок ВБУ у нове приміщення.

8. На прохання від ВБУ ухвалено надати одноразові допомоги слабим людям, а загальну допомогу для всіх співробітників ВБУ поки що відкласти.

9. На прохання від Літературної комісії природничої секції УНТ виплатити позичково гонорар проф. О. Соколовському за частину його праці «Рослина, її будова та життя»[23] ухвалено, що через обмежені фінансові можливості УАН може оплачувати лише друкування книжок, але не авторський гонорар. Питання ж про гонорар може ставитися тільки за повне видання, але не частку його.

10. У зв'язку з тяжким матеріальним станом тих категорій співробітників, для яких ще не затверджено нових тарифних ставок місячної платні, постановлено: «доки їм не видаватиметься із державної скарбниці платня в повному розмірі по новим ставкам, доти Правління Академії наук із тих грошей, які їм виплачуються з державної скарбниці в рахунок місячної плати, не повинно вивертати в касу Академії назад нічого, виданого тим співробітникам на платню із власних коштів Академії».

11. На пропозицію від родини Кістяківських ухвалено придбати рідку грамоту молдавського воєводи Стефана 1473 р. Благовіщенському монастиреві.

12. Ухвалено передати до ВБУ «Положение о Справочном бюро», надіслане для розповсюдження від Рум'янцевського музею.

13. Взято до відома інформацію II відділу про його рішення передати тимчасово до природничого відділу УНТ Музей гідрологічної секції Комісії для виучування природних багатств України; ухвалено доопрацьований II відділом статут Сільськогосподарського вченого комітету України розглянути на надзвичайному засіданні 15 лютого *.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26162, арк. 2—4. Чернетка рукою А. Ю. Кримського: Вісник АН УРСР.— 1990.— № 7.— С. 51—52.

Регест

Протокол № 48
урочистого Спільного зібрання УАН
від 10 березня 1920 р.

1. Заслухано загальне звідомлення про діяльність УАН до 1 січня 1920 р. і спеціально про діяльність ВБУ, Історично-філологічного відділу, подане Неодмінним секретарем акад. А. Ю. Кримським.

2-3. Заслухано звідомлення секретаря II відділу акад. В. І. Липського та секретаря III відділу проф. М. В. Птухи про роботу Математично-природничого та Соціально-економічного відділів та установ при них.

4. Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський подав приконечні уваги та зробив доповідь про річну працю наукової канцелярії господарського Правління УАН.

5. Заслухано два наукових реферати: акад. П. А. Тутковського «Загаслі вулкани на Вкраїні»[24] та П. І. Зайцева «Шевченко як широко освічена і начитана людина».

ЦНБ АН України, ІР. ф. 1, спр. 26162, арк. 4—4 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 7.— С. 53.

---

* Дату вказано помилково (можливо, березня).

Протокол № 51
Спільного зібрання УАН від 5 квітня 1920 р.

2. Через закрите балотування одноголосно обрано кандидата від III відділу проф. М. В. Птуху на позаштатного академіка по кафедрі статистики.

3. Постановлено на найближчому черговому засіданні провести вибори кандидатів від II та III відділів: проф. Б. І. Срезневського, акад. Р. М. Орженцького та проф. Л. М. Яснопольського відповідно на посади дійсних академіків по кафедрі прикладної фізики та кафедрі теоретичної економіки, а останнього — на посаду директора Інституту економічної кон'юнктури, при чому від професорів Б. І. Срезневського та Л. М. Яснопольського треба ще отримати листовну згоду з усіма параграфами статуту УАН.

4. На подання від III відділу ухвалено вжити заходів, щоб кандидати, намічені на посади академіків, директорів та керівників, змогли прибути до Києва.

5. На внесення від III відділу постановлено тимчасово вважати за норму від кожного відділу тільки по одному почесному члену.

6. У зв'язку з проханням від Сільськогосподарського комітету поновити стару формулу одного з параграфів статуту, який Спільне зібрання затвердило на попередньому засіданні, ухвалено перенести остаточне вирішення цієї справи на найближче засідання.

7. Взято до відома повідомлення від I відділу про обрання ним акад. С. О. Єфремова на посаду секретаря відділу.

8. На подання від I відділу постановлено з метою прискорення справи щодо власної друкарні УАН надати урядовцеві особливих доручень Правління екстренне доручення та оплачувати йому працю в позаслужбові години.

9. Ухвалено доручити Правлінню УАН з'ясувати, чому трапилась помилка в цифрах витрат III відділу загального академічного кошторису, і у випадку вини бухгалтерії задовольнити потреби III відділу з інших джерел кошторису.

10. На подання від Комісії біографічного словника постановлено дати дозвіл на виплату гонорарів за біографії нештатним співробітникам з умовою видавати їх лише за готові статті, здані автором до комісії; ухвалено доручити Правлінню розглянути з врахуванням фінансового стану УАН прохання комісії виділити гроші на придбання довідкової бібліотеки.

11. На запрошення від Комітету громадських організацій, що має вшанувати десяті роковини смерті Б. Д. Грінченка делетатом від УАН обрано акад. С. О. Єфремова.

12. Згідно з проханням Т. Ф. Михальчукової ухвалено поновити клопотання про пенсію для неї.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26165, арк. 1—4. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 7.— С. 54—55.

Регест

Протокол № 52
Спільного зібрання УАН від 19 квітня 1920 р.

2. Заслухано листовну заяву від проф. Б. І. Срезневського про його повну згоду з усіма параграфами статуту УАН.

3. Через потайне балотування обох одноголосно обрано проф. Б. І. Срезневського та акад. Р. М. Орженцького відповідно на академіка по кафедрі прикладної фізики та академіка по кафедрі політичної економії. Сконстатовано, що з виборами акад. Р. М. Орженцького на штатну кафедру політичної економії посада штатного академіка по кафедрі статистики залишається на III відділі вакантною.

4. Постановлено змінити примітку до § 8 статуту Сільськогосподарського комітету щодо окремих осіб, які можуть бути введені до складу членів Комітету як дійсні члени за згодою спільного зібрання. Згідно з цією приміткою затверджено склад членів комітету: основних та членів комітету — через свої посади.

5. На подання від II відділу ухвалено клопотатися перед відповідними властями в справі відведення акад. Д. О. Граве з помічниками приміщення в будинку Вищих жіночих курсів для семінарія по чистій та прикладній математиці.

6. Постановлено видати Т. Ф. Михальчуковій одноразовий аванс в рахунок гонорару за праці її покійного чоловіка.

7. На внесення від III відділу ухвалено відрядити акад. М. В. Птуху та співробітника УАН О. М. Волкова до Москви і Петербурга для придбання книжок і виконання спеціальних доручень.

8. На внесення акад. П. А. Тутковського постановлено звернути увагу наркома освіти на заборону Київгубнаросвіти одержувати із скарбниці більше 6 тис. крб. (замість 10,8 тис планової платні), а також здобувати платню за лекції у вузах, що погіршує фінансовий стан співробітників УАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26166, арк. 1—8. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН УРСР.— 1990.— № 7.— С. 56—57.

Регест

Протокол № 54
Спільного зібрання УАН від 17 травня 1920 р.

2. Затверджено вибори акад. О. І. Левицького на голову III відділу.

3. За наказом Наркомосвіти УСРР будинок колишньої 1-ої гімназії прийнято у розпорядження УАН та затверджено склад комісії для розподілу приміщень.

4-5. Постановлено надати грошову допомогу хворому акад. М. І. Петрову та співробітниці Комісії біографічного словника Г. Л. Берло.

6. Постановлено припинити розрахунки радянською валютою [25].

7. Вирішено припинити виплату грошей М. М. Кащенко, що виїхала у відрядження за часів денікінської окупації Києва.

8. На запит від Правління УАН сконстановано, що право вибрати директора Всенародної бібліотеки України має лише Спільне зібрання, але не Тимчасовий комітет ВБУ.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26168, арк. 5—6. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН УРСР.— 1991.— № 4.— С. 81—82.

Регест

Протокол № 55
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 24 травня 1920 р.

2. Погоджено пропозиції комісії щодо розподілу приміщень будинку УАН (колишньої 1-ої гімназії).

3. Постановлено доручити відділу УАН подати до 31 травня 1920 р. проекти складання розрахунку УАН на II півріччя року.

4. З приводу рішень нового уряду «облишити виплати грошей лише співробітникам УАН, затвердженим на посадах не за часів радянської або денікінської влади». Вирішено внести до відомостей всіх співробітників, що вступили до складу УАН від 1 лютого 1919 р. до 6 травня 1920 р. і проводять в Академії наук свою працю.

5. Відряджено за кордон для закупки і замовлення книжок, але без грошового асигнування, М. Р. Орженцького — до Варшави з завданням переказати професорам І. Бодуену де Куртене та Л. Петражицькому пропозицію стати членами УАН; Є. Ю. Перфецького — до Кракова, Відня та Праги і Рубінштейна — до Берліна.

6. Висловлено жаль професорській раді Академії мистецтв з приводу смерті її ректора Г. І. Нарбута, делеговано представників на похорон небіжчика.

7. Взято до відома повідомлення Сільськогосподарського вченого комітету про перехід у відання міністерства земельних справ.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26169, арк. 1—2. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН УРСР.— 1991.— № 4.— С. 82—83.

Регест

Протокол № 56
Спільного зібрання УАН від 31 травня 1920 р.

2. Вирішено провести на наступному засіданні вибори кандидата від III відділу, позаштатного академіка М. В. Птуху на штатну кафедру статистики з умовою зречення в разі обрання від усіх інших штатних професорських посад окрім однієї.

3. За наказом головного комісару уряду УНР від 26 травня 1920 р. № 145 вирішено скласти спеціальну комісію щодо організації передачі будинку і майна колишньої 1-ї Київської гімназії у власність УАН.

4. Відкладено справу щодо виконання наказу головного комісара уряду УНР № 147 про передачу у власність УАН друкарні Київської Печерської Лаври.

5. Вирішено клопотатися перед урядом УНР про надання необхідної матеріальної допомоги вдовам видатних українських діячів: Антонович К. М., Волковій О. Ю., Грінченко М. М., Косач О. П., Житецькій В. С., Лазаревській Г. М., Михальчуковій Т. Ф., Нарбутовій Н. Л., Рильській М. Ф., Старицькій С. В., Сушицькій П. А., Тобілевич С. В.

6. Доручено Правлінню УАН провести експертизу в справі придбання друкарні Каплунів.

7. На листовну заяву акад. Р. Орженцького вирішено повідомити губернського комісара освіти про бажання академіка здобувати аванс на платню лише в УАН.

8. Вирішено для затвердження кошторису скликати надзвичайне Спільне зібрання 4 червня 1920 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26170, арк. 1—3. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН УРСР.— 1991.— № 4.— С. 84—85.

Регест

Протокол № 60
Спільного зібрання УАН від 12 липня 1920 р.

2. Вирішено провести на черговому засіданні вибори кандидата від III відділу — проф. М. П. Василенка на кафедру українського та західноруського права.

3. З приводу листовної вимоги від Київської губнаросвіти провести негайну ревізію ВБУ. Поставлено ввести до складу Тимчасового комітету ВБУ В. В. Міяковського, заборонити старшим бібліотекарям мати право вирішального голосу у комітеті, для обревізування бібліотеки призначити академіків В. І. Липського та А. А. Тутковського, на яких покласти організацію перенесення книжок до нового приміщення. Неодмінному секретарю, що є членом Комітету ВБУ, надати право робити від імені УАН необхідні екстренні заходи.

4. Прийнято до відома наказ НКО щодо переведення до УАН книжок і речей з музею Горчакових у Переяславі.

5. Згідно з наказом управління вищих шкіл Київгубревкому постановлено для вирішення справ Археологічного інституту й прийняття майна обрати комісію, головувати в якій доручити проф. В. Ю. Данилевичу [26].

6. На нове прохання власниці вирішено прийняти у відання УАН Музей імені Б. І. та В. М. Ханенків та клопотатися перед Верховною владою про затвердження такої передачі.

7. У зв'язку з поновленням діяльності ВУКОПМИСу вирішено припинити діяльність академічного «Комітету для охорони пам'яток мистецтва».

8. Вирішено дозволити деяким академічним установам тимчасово зайняти вільні приміщення будинку колишньої 1-ої гімназії.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26172, арк. 1—7. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН УРСР.— 1991.— № 4.— С. 85—87.

Регест

Протокол № 61
Спільного зібрання УАН від 26 липня 1920 р.

2. Більшістю голосів проти одного проф. М. П. Василенка обрано на кафедру західноруського та українського права.

3. На листовне повідомлення акад. В. О. Кістяківського вирішено послати до властей м. П'ятигорська офіційний виклик його на штатну посаду в Києві.

4. На заяву акад. М. Ф. Кащенка справу про додаткові посади передати на розгляд II відділу.

5. Постановлено, що як установа не лише наукова, а й навчальна, Археологічний інститут повинен існувати поза системою УАН.

6. На інформацію від Неодмінного секретаря вирішено виділити необхідні гроші для переведення з Переяслава бібліотеки (6000 томів) музею Горчакових, а музей віддати під охорону місцевих властей.

7. Вирішено вдатися з проханням до влади про офіційну передачу майстерні померлого Е. К. Гарфа до УАН.

8. Постановлено передати до ВБУ прохання зав. обласним архівом у Вінниці Ю. С. Олександровича взяти архів у відання УАН або ВБУ.

9. Відхилено пропозицію Геологічного комітету раднаргоспу, щоб УАН взяла на себе ініціативу в справі заснування асоціації всіх наукових установ м. Києва для охорони своїх наукових інтересів.

10. Вирішено повернути телескоп, яким тимчасово користувалась УАН, безпосередньо власнику або законно уповноваженій особі.

11. З приводу розгляду статуту Товариства економістів прийнято корективи до загальних правил про товариства при УАН в справі затвердження складу президії товариства Спільним зібранням Академії наук.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26174, арк. 1—4 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН УРСР.— 1991.— № 4.— С. 90—92.

Регест

Протокол № 62
Спільного зібрання УАН від 2 серпня 1920 р.

2. Затверджено доповідь ревізійної комісії та повідомлення про впорядкування перевезення книжок до ВБУ та відкриття 31 липня 1920 р. читальні для публіки.

3. В зв'язку з несвоєчасністю подання звідомлень за перше півріччя року постановлено оголошення циркулярного змісту вивішувати для ознайомлення у будинку УАН, «і оголошені в них постанови вступатимуть в силу в зазначений час».

4. Затверджено «Статут Київського товариства економістів при УАН».

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26175, арк. 1—2. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН України.— 1991.— № 12.— С. 49—51.

Регест

Протокол № 63
Спільного зібрання УАН від 23 серпня 1920 р.* [27]

3. Вирішено поновити прохання перед СНК УСРР про прискорення асигнування кредитів для УАН та доручити клопотатися у цій справі також акад. Д. Багалію.

4. Постановлено відкласти до грудня вирішення справи про введення посади секретаря Зоологічного музею.

5. Вирішено передати до ради Товариства економістів запрошення організаційного комітету взяти участь у святкуванні ювілею голови кооперативного товариства «Дніпросоюз» Д. В. Коліуха.

6. Постановлено запросити для доповіді на Спільне зібрання секретаря «Централу» В. М. Доманицького [28], який побував у Москві і пропонує організувати українське культурно-наукове товариство у Москві.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26176, арк. 1—2. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН України.— 1991.— № 12.— С. 52—53.

Регест

Протокол № 64
Спільного зібрання УАН від 7 серпня 1920 р. [29]

2. Одноголосно обрано [на посаду тимчасово виконуючого обов'язки керуючого Комісією біографічного словника] П. Я. Стебницького.

3. Заслухано повідомлення про розмову з наркомом освіти Г. Гриньком про затвердження кошторису УАН на [II півріччя] 1920 р. у розмірі 10 млн крб.

4-5. [...] **

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26176, арк. 2. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН України.— 1991.— № 12.— С. 54.

Регест

Протокол № 65
Спільного зібрання УАН від 13 вересня 1920 р.

2. На телеграму від акад. В. О. Кістяківського вирішено надіслати йому 10 тис. крб. для повернення з П'ятигорська до Києва.

3. На запрошення від Старокиївської української православної парафії при Софійському соборі для участі у святі собору відряджено як представника від УАН акад. О. І. Левицького за його бажанням.

4. На пропозицію акад. П. А. Тутковського клопотатися перед Губнаросвітою щодо використання для УАН тимчасово будинку колишньої Ольгінської гімназії постановлено обговорити цю справу на найближчому черговому засіданні.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26178, арк. 1—2 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН України.— 1991.— № 12.— С. 53—54.

---

* Датовано за суміжним документом, див. док. № 145.

** Сторінки тексту втрачено.

Регест

Протокол № 67 [30]
Спільного зібрання УАН від 4 жовтня 1920 р.

2. Зібрання привітало новообраного акад. Г. В. Пфейфера, вперше присутнього на засіданні.

3. Взято до відома наказ губревкому № 380 про закріплення за УАН половини будинку по Бібіковському бульвару, 14 та передачу приміщення колишньої Ольгинської гімназії під дитячий притулок.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26180, арк. 1. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН України.— 1991.— № 12.— С. 54—55.

Регест

Протокол № 68
Спільного зібрання УАН від 18 жовтня 1920 р.

2. Взято до відома інформацію Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про відсутність вільної площі у частині будинку колишньої 1-ої гімназії, наданої УАН і вирішено прохати від влади іншого приміщення.

3-4. Постановлено поновити у відомості на виплату платні співробітницю хімічної лабораторії С. И. Якубсон та співробітниць Інституту економічної кон'юнктури О. П. Карієву, К. П. Лук'янову та М. В. Кістяківську.

5. Вирішено доручити Правлінню вирішити справу з оплатою посад секретаря Комітету для заснування ВБУ та голови Ради бібліотекарів.

6. Для прискорення праці тарифної комісії УАН вирішено відрядити до неї академіків В. І. Липського, М. В. Птуху та Г. В. Пфейфера та для остаточного затвердження нових тарифів скликати надзвичайне Спільне зібрання 22 жовтня.

7. До Ради вищих шкіл при губнаросвіті від УАН обрано акад. А. Ю. Кримського.

8. Заслухано доповідь акад. Д. О. Граве про знайдений ним лист астронома К. Ф. Гаусса до Г. В. Ольберса.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26181, арк. 1—2. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН України.— 1991.— № 12.— С. 55—57.

Регест

Протокол № 69
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 22 жовтня 1920 р.

2. На листовну доповідь голови Тарифної комісії співробітників УАН П. Н. Лозієва постановлено затвердити нові тарифні ставки на платню з умовою підвищення категорії для дійсних академіків та директорів академічних установ «відповідно до того надто високого наукового цензу і повинностей, які зв'язуються із званням дійсного академіка та директора академічної установи».

3. Сконстатовано принцип оплати сумісницької праці в різних самостійних академічних установах.

4. Встановлено принцип подачі відповідних заяв через секретарів відділів УАН щодо оплати праці академіків, які є головами академічної комісії та інститутів.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26182, арк. 1—2. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН України.— 1991.— № 12.— С. 57.

Регест

Протокол № 70
Спільного зібрання УАН від 1 листопада 1920 р.

2. Заслухано декрет СНК УСРР від 31 серпня 1920 р. «Про поліпшення становища вчених спеціалістів та заслужених працівників літератури та мистецтва» [31].

3. Прийнято до відома повідомлення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про відкриття для УАН кредиту від Наркомосвіти в 10 тис. крб.

4. На доповідь акад. Д. О. Граве про необхідність клопотання перед владою в справі передачі до УАН для використання астрономічну обсерваторію колишнього університету св. Володимира [32], вирішено надати право II відділу клопотатися від імені УАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26183, арк. 1—2 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського; Вісник АН України.— 1991.— № 12.— С. 70—71.

Регест

Протокол № 71
Спільного зібрання УАН від 15 листопада 1920 р.

2. Голову комітету співробітників УАН П. Н. Лозієва обрано на делегата до комісії, яка згідно з наказом РНК, має вирішити питання про харчовий пайок для співробітників Академії наук.

3. На подання Неодмінного секретаря А. Ю. Кримського ухвалено роз'яснити через газету «Вісті Київського губревкому», що УАН знов, в який вже раз, поновлює перед РНК клопотання про дозвіл вислати комісарів за кордон для закупки книжок.

4. Ухвалено доручити Неодмінному секретарю А. Ю. Кримському за допомогою технічного редактора видань I відділу В. К. Дем'янчука вияснити точніш усі ті умови, на яких УАН, як і інші українські наукові інститутції, могла б увійти у порозуміння з Всеукраїнським державним видавництвом («Всевидав») в справі друкування своїх праць.

5. Постановлено видати акад. М. В. Птусі, який їде в наукове відрядження через Москву до Петербурга 200 тис. крб. на перевезення тих книгозбірень, які належать Українській Академії наук, а саме — колишньої бібліотеки А. Ю. Кримського, що переховується в будинку Лазаревського інституту «восточных языков» у Москві, та бібліотеки покійного Ф. К. Вовка в Петербурзі.

6. Заслухавши заяву від голови Комітету для заснування Всенародної бібліотеки при Академії наук проф. В. Ю. Данилевича про образу, нанесену йому секретарем Правління Академії наук Г. А. Іванцем, та прохання викреслити його з усіх тих посад в Академії, які він досі виконував без платні, ухвалено доручити акад. М. П. Василенку провести слідство в цій справі, а проф. Данилевича прохати, щоб він залишився на своїх посадах.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26184, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 72
Спільного зібрання УАН від 22 листопада 1920 р.

2. Визнано за прийнятні умови, на яких Політвидав міг би друкувати праці УАН.

3. Вирішено надіслати до Сімферополя прохання дати згоду повернутися до Києва двом дійсним академікам: В. І. Вернадському та К. І. Воблому.

4. Ухвалено клопотатися перед СНК УСРР про дозвіл на повернення з Станіслава до Києва акад. С. О. Єфремова, який відійшов від політичної діяльності на умовах дати обіцянку займатися виключно науковою працею.

5. Затверджено обрахунки для діючих установ УАН та постановлено надіслати їх до НКО УРСР.

6. Взято до відома інформацію про останні засідання Постійної комісії для складання біографічного словника в жовтні 1920 р.

7. Взято до відома інформацію, що садиба педагога К. Д. Ушинського, про яку турбувалася УАН, знаходиться під охороною відділу народної освіти Новгород-Сіверського повіту і небезпека їй не загрожує.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26185, арк. 1—3 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського.

Регест

Протокол № 73
Спільного зібрання УАН від 29 листопада 1920 р.

2. Вирішено повідомити належні інстанції, що до співробітників УАН, які мають право на продовольчий пайок, віднесено дійсних академіків та директорів установ, завідуючих відділами, керівничих і т. п. та секретарів — разом біля 50 осіб.

3. Заслухано повідомлення від тарифної комісії УАН.

4-5.*

6-7. Вирішено відрядити до Росії академіка М. В. Птуху, проф. М. О. Макаренка та О. Г. Алешо.

8. Взято до відома інформацію Б. І. Срезневського, що через М. В. Птуху він буде шукати в Москві можливості надрукувати німецькою або іншою мовою його статтю «Про граничні лінії, спад і резервуар»[33], яка має вийти українською мовою у виданні УАН.

9. За браком приміщення вирішено уповноважити голову комітету співробітників УАН П. Н. Лозієва домагатися дійсного одержання частини будинку колишньої І гімназії та клопотатися про передачу УАН будинку колишнього Інституту благородних дівиць, який перетворено у казарми.

10. На подання акад. А. Ю. Кримського вирішено внести деякі зміни до «Головніших правил українського правопису» і вважати їх обов'язковими для всіх видань УАН[34].

11. Взято до відома повідомлення про хід праці комісії для складання біографічного словника.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26186, арк. 1—4. Чернетка рукою А. Ю. Кримського.

Регест

Протокол № 74
Спільного зібрання УАН від 4 грудня 1920 р.

2. Затверджено обрання акад. М. П. Василенка тимчасовим членом Господарського правління від III відділу замість акад. М. В. Птухи, який знаходиться у відрядженні.

3. Вирішено вжити конкретних заходів щодо звільнення секретаря канцелярії Правління від інших обов'язків з метою термінового впорядкування протоколів Правління.

4. У зв'язку з катастрофічним станом Акліматизаційного саду постановлено дозволити акад. М. Ф. Кащенку «продати деяке садове добро» і зазначити, що подібні справи надалі повинне вирішувати Господарське правління УАН.

5 *

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26187, арк. 1—2. Чернетка рукою А. Ю. Кримського.

Регест

Протокол № 75
Спільного зібрання УАН від 6 грудня 1920 р.

2. Заслухано заяву голови Архівної ради акад. М. П. Василенка в справі можливості організації з боку УАН з'їзду архівних діячів для упорядкування архівної справи на Україні, проведення архівної реформи.

3. Вирішено підтримати думку співробітників Комісії біографічного словника щодо складання енциклопедичного словника та розглянути план словника після подання його комісією.

4. Постановлено дозволити перевести Вінницькій філії ВБУ кредит у розмірі 500 тис. крб.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26188, арк. 1. Чернетка рукою А. Ю. Кримського.

Регест

Протокол № 77
Спільного зібрання УАН від 20 грудня 1920 р.

2. Вирішено погодитися з відмовою акад. П. А. Тутковського представляти II відділ в складі Господарського правління й принести йому подяку за дворічну працю; взято до відома інформацію про обрання до Правління від II відділу акад. В. І. Липського.

---

* Сторінки втрачено.

3. Затверджено обрання акад. М. П. Василенка на посаду в. о. голови Правління УАН.

4. На доповідь акад. М. П. Василенка про дворічний план складання енциклопедичного словника постановлено клопотатися перед центральною владою про асигнування на цю роботу 40 тис. крб.

5. З приводу заяви акад. М. П. Василенка постановлено з огляду на небезпеку від пожежі ВБУ вжити заходів до звільнення будинку 1-ї гімназії від всіх інших неакадемічних інституцій й передати будинок виключно у відання ВБУ.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26189, арк. 1—3 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського.

Регест

Протокол № 78
Спільного зібрання УАН від 27 грудня 1920 р.

2. На колективну заяву академіків О. І. Левицького, В. І. Липського, Г. Ф. Пфейфера, Ф. І. Міщенка та М. П. Василенка ухвалено негайно повідомити комісара вищих шкіл про катастрофічне становище видатного київського математика проф. В. П. Єрмакова й клопотатися перед Комісаріатом соціального забезпечення про негайну допомогу вченому.

3. Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський оголосив текст телеграми голови УСРР Х. Ранковського про його кроки перед польським урядом в справі повернення до Києва акад. С. О. Єфремова; постановлено прохати центральну владу видати охоронний лист акад. С. О. Єфремову.

4. Вироблено інструкцію для Комітету Всенародної бібліотеки на 1921 рік.*

ЦНБ АН України, ІР, ф. 10, спр. 12891, арк. 1—1 зв. Чернетка рукою А. Ю. Кримського.

Регест

Протокол № 79
Спільного зібрання УАН від 10 січня 1921 р.

1. У зв'язку з хворобою акад. О. І. Левицького доручено вести засідання акад. М. Ф. Кащенку.

2. Затверджено протокол попереднього засідання.

3. Встановлено розклад чергових спільних зібрань на 1921 р.— що два тижня, по понеділках, виключаючи свята.

4. За поданням акад. А. Ю. Кримського постановлено затвердити як штатних керівничих Комісії словника живої мови — В. М. Ганцова, Правописно-термінологічної комісії — Г. К. Голоскевича.

5. Ухвалено повідомити «Всевидав», що УАН не відмовляється від самостійної видавничої діяльності, а «Всевидав» може друкувати лише праці окремих академіків, що забажають удатися до нього.

6. На внесення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського постановлено в разі згоди РНК та Наркомосвіти УСРР на заснування у Києві Головного архіву України — прохати уряд передати до УАН Центральний архів давніх актів.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26191, арк. 2—3. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 80
Спільного зібрання УАН від 17 січня 1921 р.

2. Вставанням вшановано пам'ять померлих проф. В. П. Образцова та І. М. Каманіна.

3. За рішенням Господарського правління УАН постановлено на найближчому засіданні Спільного зібрання вибрати надзвичайну ревізійну науково-контрольну комісію з 4-х осіб на чолі з академіком; встановити термін її діяльності з 1 лютого до 1 квітня та місячну платню по 24 тис. крб. на кожного члена.

4. На внесення Господарського правління вирішено затвердити на 1921 р. посаду радника Правління з наданням права дорадчого голосу на засіданнях Правління.

5. Взято до відома інформацію про працю Комісії біографічного словника в листо-

---

* Далі текст відсутній.

паді—грудні 1920 р. та задоволено прохання комісії щодо додаткової посади діловода на 1921 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26192, арк. 2—3. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 81
Спільного зібрання УАН від 24 січня 1921 р.

2. Затверджено обрахунок на І півріччя 1921 р. музею ім. Ханенків в розмірі 3 133 800 крб.

3. Для негайного початку праці Комісії для складання енциклопедичного словника обрано акад. М. П. Василенка, А. Ю. Кримського, В. І. Липського, П. А. Тутковського, а також П. Я. Стебницького та М. С. Синицького; скликати перші збори доручено П. Я. Стебницькому.

4. Затверджено обрання Господарським правлінням на посаду радника правління М. С. Синицького.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр.26193, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 82
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 27 січня 1921 р.

2. Головою ревізійної комісії обрано акад. Г. В. Пфейфера, членами: М. Синицького, М. Шарлеманя, В. Іваницького.

3. Акад. Б. І. Срезневському доручено прочитати на урочистому засіданні УАН 11 березня 1921 р. промову «Стихійні біди і ненормальності в погоді».

4. На внесення ІІ відділу постановлено на вказаних умовах дати підсекції «болота і торфознавство» доручення на працю в Укрторфі.

5. На внесення ІІ відділу про передачу у відання УАН маєтку Асканія-Нова вирішено відкласти остаточне вирішення питання до подання від ІІ відділу докладного проекту передачі.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26194, арк. 2—3. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 83
Спільного зібрання УАН від 31 січня 1921 р.

2. У зв'язку з відмовою проф. В. Ю. Данилевича очолювати Археологічний комітет доручено проф. М. О. Макаренкові за допомогою секретаря А. Моргілевського скликати нове організаційне засідання.

3. Вирішено заснувати при УАН бібліотеку-читальню для обслуговування академіків, наукових співробітників та службовців УАН.

4. На внесення акад. А. Ю. Кримського ухвалено клопотатися про надання академічного пайка співробітникам УАН М. В. Кістяківській та Г. Л. Берло.

5. Вирішено клопотатися перед відділом соціального забезпечення про надання матеріальної допомоги вдові відомого філолога Т. Михальчуковій.

ЦНБ АН України, ІР, ф. І, спр. 26195, арк. 3. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 84
Спільного зібрання УАН від 5 лютого 1921 р.

2. Затверджено повідомлення про обрання від комітету службовців до надзвичайної науково-ревізійної комісії Т. О. Макаренка, а кандидатом — Б. М. Клопотова.

3. Затверджено обрання на голову Археологічного комітету проф. М. О. Макаренка, а на секретаря — І. Моргилевського з умовою, що після повернення до Києва хворого акад. М. Ф. Біляшівського він стане на чолі Археологічного комітету.

4. Вирішено затвердити назву Музею мистецтв УАН як «Музей імені Ханенків при Українській Академії наук».

5. З приводу неточних відомостей, які вміщено про УАН у петроградській «Крас-

ной газете» (01.01.21), постановлено порадити Неодмінному секретарю і іншим академікам подавати до преси авторитетні замітки про діяльність Академії наук.

6. Надано відрядження до Петрограда для закупки книжок співробітнику зоологічного музею І. І. Клодницькому.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26196, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 85
Спільного зібрання УАН від 14 лютого 1921 р.

2. Вирішено заслухати звідомлення надзвичайної ревізійної комісії після закінчення ревізії.

3. Ухвалено відхилити пропозицію акад. М. П. Василенка, щоб річне звідомлення УАН, яке складає Неодмінний секретар, переглядала окрема комісія з представників трьох відділів, оскільки це суперечить § 42 і 44 Статуту УАН.

4. Заслухано доповідь про діяльність у січні 1921 р. Комісії для складання біографічного словника.

5. На внесення акад. Д. О. Граве про заснування Комісії для перекладів і коментування писань арабських математиків і астрономів визнано за доцільне в сучасних умовах обмежитися перекладом виданих творів, яке міг би зробити за дорученням І відділу Т. Г. Кезма.

6. Підтверджено непередбачений статутом УАН прецедент від 27 листопада 1918 р., що передача голосу відсутнього академіка є річчю законною, доки це питання не буде переглянуто.

7. Визнано потрібним у випадках рівного поділу голосів при тайному балотуванні переносити процедуру виборів на наступне засідання.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26197, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 86
Спільного зібрання УАН від 21 лютого 1921 р.

2. Оголошено «Декрет РНК УСРР про Українську Академію наук» від 25 січня 1921 р. про закріплення приміщень УАН та передачу в її користування друкарні, забезпечення академічним пайком та позакатегорійною оплатою праці окремих груп співробітників; постанову НКО УСРР від 25 січня 1921 р. про покладення загального керівництва УАН на проф. А. Кримського доки в НКО не буде розроблено та затверджено новий Статут УАН[35]; повідомлення Наркомосвіти УСРР (Г. Ф. Гринько) про призначення окремої комісії для розробки статуту в складі: акад. А. Ю. Кримський (голова); акад. П. А. Тутковський, проф. О. Яната, С. Лариуа, К. Таранейко та необхідність залучення до розробки статуту Українського наукового товариства.

Прийнято до відома заяву акад. А. Ю. Кримського, що попри наданих йому повноважень він ставить вимогу не змінювати організацію роботи УАН до затвердження нового статуту.

Постановлено додати до штатного розкладу УАН посади двох технічних співробітників для статутної комісії.

3. Обговорено у зв'язку з «Декретом РНК» можливості отримання для УАН у Києві друкарні видавництва «Друкар» і додатково друкарні видавництва «Час».

4. Вирішено провести на черговому засіданні вибори за поданням II відділу нових академіків А. В. Старкова та А. В. Корчака-Чепурківського на вакантні штатні кафедри.

5. По доповіді Археологічного комітету запропоновано останньому у зв'язку з поверненням до Києва затвердити головою комітету акад. М. Ф. Біляшівського, а заступником голови та керівничим комітету — проф. М. О. Макаренка, а також деяких інших змін до номенклатури посад.

6. Постановлено вирішити питання про надання академічного пайка поетові С. Баскіну-Серединському передати на розгляд І відділу УАН.

7. Ухвалено перевести співробітників правничої секції Термінологічної комісії Г. Д. Вовкушевського, А. Л. Дроб'язка та В. О. Крижановського на вакантні штатні посади в цій секції.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26198, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 87
Спільного зібрання УАН від 27 лютого 1921 р.

2. Вирішено обрати К. Квітку представником від УАН до Комітету для вшанування пам'яті М. Д. Леонтовича.

3. Вирішено передати на розгляд Комісії новітнього письменства пропозиції гуртка молодих письменників, щоб УАН була ініціатором святкування 600-річчя Данте.

4. Затверджено доповідь про хід роботи Комісії для складання енциклопедичного словника та обрання редакторів відділів.

5. Затверджено склад президії Економічного товариства при УАН з акад. Р. М. Орженцьким на чолі.

6. Затверджено статут Художньо-археологічного музею ім. Ханенків та тимчасових членів комітету.

7. Заслухано листи академіків В. І. Вернадського, К. Г. Воблого та О. Я. Орлова про повернення до Києва та можливість затримки В. І. Вернадського спочатку у Петрограді.

На запит акад. О. Я. Орлова вирішено, не переказуючи гроші до Одеси, повернути витрати після приїзду академіка до Києва.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26199, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 88
Спільного зібрання УАН від 7 березня 1921 р.

2. На доповідь делегації від УНТ у справі об'єднання з УАН вирішено погодитися з принципами та планами об'єднання, вибори представників від УАН до угодової комісії відкласти до наступного засідання.

3. Більшістю голосів проти двох обрано на дійсних академіків А. В. Старкова та А. О. Корчака-Чепурківського.

4. Вирішено на наступному черговому засіданні провести вибори на кафедру російської історії запропонованого І відділом члена Російської АН В. С. Іконникова.

5. Одноголосно обрано на посаду директора художнього музею ім. Ханенків проф. М. О. Макаренка.

6. Вирішено на наступному черговому засіданні провести вибори на посаду директора Геометричного інституту запропонованого II відділом проф. М. О. Столярова.

7. У зв'язку з передачею у відання УАН Центрального архіву давніх актів вирішено внести до фінансових відомостей УАН весь штат архіву.

8. На запит від III відділу УАН в справі можливого переобрання з додержанням статутного порядку колишніх дійсних або позаштатних членів УАН (прецедент — Б. О. Кістяківський та В. А. Косинський) доручено секретарю III відділу акад. М. В. Птусі зробити докладне повідомлення з цього питання.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26200, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 89
надзвичайного Спільного зібрання УАН
від 10 березня 1921 р.

2. Взято до відома, що від УНТ до складу угодової комісії щодо об'єднання УНТ та УАН обрано акад. А. Ю. Кримського, професорів О. А. Янату та С. Г. Черняхівського; на запасного члена — проф. О. С. Грушевського.

3. До складу угодової комісії від УАН обрано академіків М. В. Птуху, П. А. Тутковського та Б. І. Срезневського, а на запасного члена — В. І. Липського.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26201, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 90
урочистого Спільного зібрання УАН
від 11 березня 1921 р.

1. Акад. А. Ю. Кримським зачитано звідомлення до становища УАН на протязі 1920 р., роботу І відділу та установ УАН, сполучених зі Спільним зібранням.

2-3. Звідомлення про роботу II та III відділів прочитано відповідно академіками В. І. Липським та М. В. Птухою, секретарями відділів.

4. Акад. Б. І. Срезневським прочитано наукову доповідь на тему: «Стихійні бурі та ненормальності в погоді».

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26201, арк. 2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 91
Спільного зібрання УАН від 14 березня 1921 р.

2. Спільне зібрання привітало новообраного акад. А. В. Корчака-Чепурківського.

3. Одноголосно обрано академіком на кафедру російської історії В. С. Іконникова; більшістю всіх голосів проти трьох обрано на посаду директора Геометричного інституту проф. М. О. Столярова.

4. Заслухано виписку з протоколу засідання колегії Наркомосвіти УСРР від 28 лютого 1921 р. № 7 про визнання УАН всеукраїнською державною вченою установою і необхідність у місячний термін виробити новий статут Академії.

5. Фізико-математичному відділу УАН доручено вирішити справу передачі у відання Академії Китаєво-Голосіївської лісової дачі.

6. Вирішено виплачувати платню акад. Д. І. Багалію як штатному академіку, спеціальному представнику УАН в Харкові.

7. Вирішено оплачувати за тарифними ставками працю інших, окрім директора проф. М. О. Макаренка, працівників музею ім. Ханенків.

8. Постановлено на наступному Спільному зібранні провести вибори двох представників до Комітету музею ім. Ханенків.

9. Затверджено обрання Комісією для складання енциклопедичного словника співробітників: О. К. Котельникова, С. П. Пастернака, О. М. Требінську, М. І. Тупу; вирішено співробітників С. П. Пастернака та Д. І. Сумневича внести до списку на академічний пайок.

10. Акад. Б. І. Срезневському надано наукове відрядження до Москви, Петрограда, Вороніжа.

11. Комітету для перекладу Св. Письма і богослужебних книг на українську мову відмовлено користуватися книжками академічних бібліотек поза приміщень УАН.

12. У зв'язку з запізненням запрошення вирішено не відряджати представників УАН на Київський крайовий з'їзд для досвідної справи.

13. Змінено назву Комісії для виучування звичаєвого права на назву: «Комісія для виучування народного права».

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26202, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 92
Спільного зібрання УАН від 21 березня 1921 р.

2. Заслухано листовну подяку від акад. В. С. Іконникова з приводу його обрання.

3. За поданням III відділу вирішено вважати В. А. Косинського за позаштатного академіка по кафедрі сільськогосподарської економії.

4-5. На прохання Тимчасового комітету ВБУ вирішено асигнувати її Вінницькій філії 800 тис. крб.; голові Ради бібліотекарів ВБУ Ю. О. Меженку — видати гроші та охоронні листи для переведення з Вінниці книжок, а також охоронні листи для Вінницької філії.

6. Доручено Господарському правлінню УАН вирішити питання асигнування відповідних коштів для переведення музейних цінностей з Москви до Музею ім. Ханенків.

7. На внесення акад. М. Т. Біляшівського вирішено клопотатися перед НКО УСРР про передачу І Державного музею у відання УАН.

8. З приводу заяви завідуючого Центральним архівом давніх актів В. О. Рома-

ковського вирішено питання про збільшення штату архіву відкласти до розгляду нового кошторису, а зміну номенклатури вирішити через Правління УАН.

9. Затверджено порядок обрання членів Тарифно-ревізійної комісії УАН

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26203, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 93
Спільного зібрання УАН від 22 березня 1921 р.

2. Спільне зібрання привітало вперше присутніх на засіданні нових академіків В. І. Іконникова та А. В. Старкова.

3. В зв'язку з повідомленням акад. А. Ю. Кримського про хід роботи угодової комісії Спільне зібрання пропонує додержуватись принципу правомічності засідання при наявності абсолютної більшості членів і вирішує не втручатися в інші питання діяльності цієї автономної комісії, розглядати лише визначні результати її роботи.

4. Згідно з листовною заявою П. Я. Стебницького вирішено бібліотеку покійного Хв. К. Вовка прилучити до бібліотеки ім. В. Б. Антоновича як окремий самостійний комплекс.

5. Розглянуто і передано на вирішення до II відділу заяву М. В. Шарлеманя про звільнення його з посади консерватора зоологічного музею.

6. На постанову III відділу про заснування наукового семінару для виучування цивільного та народного права вирішено передати це питання на попередній розгляд спеціально створеної комісії.

7. Ухвалено надавати так званий академічний пайок також і заступникам керівничих комісій.

8. На прохання вдови І. М. Каманіна О. А. Каманіної вирішено клопотатися про надання їй пенсії.

9. Ухвалено передати на окремий розгляд усіх трьох відділів пропозицію акад. Д. О. Граве про заснування окремого видавничого відділу при УАН.

10. Вирішено через брак часу відмовитися від участі у роботі комітету пам'яті композитора М. Д. Леонтовича.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26204, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 94
Спільного зібрання УАН від 29 березня 1921 р.

2. Зібрання привітало акад. О. Я. Орлова, який прибув до Києва.

3. Затверджено переобрання президії II відділу УАН.

4. Вирішено поновити клопотання у зв'язку з повідомленням про відкладення через хворобу відрядження акад. В. Г. Воблого до Києва.

5. Вирішено доручити Правлінню УАН поширити штати комісії біографічного словника ще на одну посаду.

6. Постановлено заснувати при УАН у безпосередньому віданні Спільного зібрання «Музей антропології та етнології ім. Хв. К. Вовка» і надіслати до НКО УСРР додатковий кошторис на музей.

7. Одноголосно обрано О. Г. Алешо на керівничого музею антропології та етнології ім. Хв. К. Вовка, а А. З. Носова та А. І. Оніщука — його постійними співробітниками.

8. Обрано до Комітету Художньо-історичного музею ім. Ханенків академіків М. Ф. Біляшівського та М. П. Василенка.

9. Вирішено не погоджуватися з рішенням Археологічного комітету про припинення його праці, затверджено новий склад комітету.

10. На відношення Російської Академії історії матеріальної культури в цілому погодитися з пропозиціями щодо археологічних розкопок в Ольвії та доручити Археологічному комітету дати докладнішу відповідь.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26205, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 95
Спільного зібрання УАН від 4 квітня 1921 р.

2. На доповідь акад. О. Я. Орлова вирішено заснувати астрономічне бюро, організувати відновлення тригонометричних пунктів старих тріангуляцій Дніпра.

3. На пропозицію акад. О. Я. Орлова постановлено прохати від РНК УСРР 5 млн. крб. золотом для заснування Астрономічної обсерваторії, а питання про місце її передати на розгляд II відділу УАН.

4. Вирішено відрядити проф. В. І. Барвінка до Петрограда для здобуття комплекту видань Російської АН та інших видавництв.

5. У зв'язку з проведенням виборів представників від II та III відділів УАН до Комісії для затвердження наукових семінарів вирішено дозволити від I відділу вибрати когось із співробітників.

6. Заслухано думки трьох відділів з приводу необхідності створювати загальноакадемічну видавничу комісію.

7. Заслухано постанову III відділу про відрядження для наукової праці до кам'янець-подільського позаштатного академіка В. А. Косинського.

8. На прохання губпрофосвіти організувати вшанування роковин смерті К. А. Тімірязєва вирішено відрядити від УАН на нараду представників губпрофосвіти акад. В. І. Липського та проф. Є. Вотчала.

9. Вирішено продовжити на один місяць повноваження Контрольно-ревізійної комісії.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26206, арк. 3—3 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 96
Спільного зібрання УАН від 11 квітня 1921 р.

2. Затверджено поданий від III відділу проект статуту Правничого товариства при УАН.

3. Згідно з бажанням засновників на голову Правничого товариства одноголосно обрано акад. О. І. Левицького.

4. У зв'язку з бажанням П. П. Потоцького передати свої музейні колекції у власність УАН вирішено, дякуючи власнику, запросити його на посаду консерватора та вченого описувача тих колекцій, а Господарчому правлінню організувати перевезення їх з Петрограда.

5. У зв'язку з бажанням акад. Г. Ф. Пфейфера відмовитися від участі в роботі Контрольно-ревізійної комісії одноголосно вирішено прохати акад. Г. В. Пфейфера залишитися для подальшої ревізійної роботи на посаді голови комісії.

6. Затверджено обраного Комісією біографічного словника П. І. Руліна на посаді вченого співробітника комісії.

7. На роз'яснення Київської губпрофради вирішено доручити Господарському правлінню вибір представника до Тарифно-розцінкової комісії УАН.

8. На подання комітету службовців УАН ухвалено обрати акад. В. І. Липського від Спільного зібрання до ради Тарифно-розцінкової комісії.

9. На колективну скаргу співробітників канцелярії Неодмінного секретаря Господарчому правлінню доручено негайно скласти відомості про заробітну платню у квітні 1921 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26207, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 97
Спільного зібрання УАН від 18 квітня 1921 р.

2. На повідомлення від Тарифно-нормировочного відділу при Київській губпрофраді з приводу нових академічних окладів окремих працівників УАН вирішено негайно внести необхідні зміни до квітневої відомості на заробітну плату.

3-5. Затверджено постанову про з'єднання «Киевской комиссии для разбора древних актов» та Археографічної комісії УАН, ухвалений обома комісіями новий Статут про Археографічну комісію при УАН; вирішено внести зміни у штатні і фінансові документи.

6. На доповідь акад. А. Ю. Кримського про хід праці угодової комісії визнано, що голови секцій УНТ, які не є дійсними академіками або директорами інститутів

УАН згідно з статутом, не можуть брати участь у засіданнях відділів УАН з правом ухвального голосу.

7. Постановлено оплачувати також ще дві посади діловодів угодової комісії.

8. Вирішено відрядити до Петрограда та Москви для наукової праці і збирання матеріалів акад. М. П. Василенка.

9. Вирішено зробити Вченого секретаря Петроградської Академії історії матеріальної культури Б. Г. Крижанівського представником від УАН у полагодженні всіляких справ у Петрограді.

10. На повідомлення М. П. Василенка про бажання акад. В. І. Вернадського, залишаючись у Петрограді, надавати всіляку допомогу УАН, вирішено сповістити проце Б. Г. Крижанівського.

11. Постановлено клопотатися перед РНК УСРР про поліпшення для УАН умов зносин з закордоном для придбання наукової літератури.

12. Взято до уваги пропозицію про можливість перенесення під Канів Ботанічного саду УАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26208, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 98
Спільного зібрання УАН від 9 травня 1921 р.

2. На листовне звернення акад. В. І. Вернадського від 23 квітня 1921 р. постановлено звільнити його з посади Голови-президента УАН.

3. Вирішено провести вибори на посаду директора Фольклорної комісії запропонованого І відділом проф. А. М. Лободи.

4. На обгрунтовану пропозицію В. В. Міяківського постановлено заснувати Комісію для дослідів над історією громадсько-політичних течій на Україні, голову та членів комісії обрати на наступному засіданні.

5. Взято до відома інформацію про заснування Київським губернським відділом соціального забезпечення «Інвалідного будинку діячів науки, літератури і мистецтва».

6. Постановлено налагодити справу щодо своєчасного отримання академічних пайків.

7. Вирішено продовжити оплату роботи членів ревізійної комісії, а дійсним членам УАН ознайомитися з попередніми матеріалами перевірки.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26209, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 99
Спільного зібрання УАН від 16 травня 1921 р.

2. Для виборів на посаду Голови-президента намічено кандидатів: академіків М. П. Василенка, В. С. Іконникова, А. Ю. Кримського, О. І. Левицького та П. А. Тутковського. Академіки В. С. Іконников та А. Ю. Кримський відмовилися виступати кандидатами.

3. Більшістю всіх голосів проти одного на посаду директора Фольклорної комісії обрано проф. А. М. Лободу.

4. Одноголосно на голову Комісії для дослідів над історією громадсько-політичних течій на Україні обрано акад. С. О. Єфремова, постійними членами — П. Я. Стебницького, В. В. Міяковського та О. Ю. Гермайзе.

5. З приводу подання від II відділу для обрання на кафедру епідеміології проф. Д. К. Заболотного вирішено з'ясувати, чи передбачає Д. К. Заболотний переїхати з Одеси до Києва.

6. Доручено акад. Р. М. Орженцькому скликати Комісію для вироблення загальних правил про наукові семінари при УАН з названих від відділів кандидатів.

7. У зв'язку з заявою акад. М. П. Василенка про рішення Товариства Нестор-літописця приєднатися до УАН постановлено негайно подати до УАН кошторис товариства для включення в загальний кошторис УАН.

8. Затверджено штатний розклад Лабораторії для експериментальних дослідів з натуральної філософії і Інститут експериментальної медицини.

9. Вирішено внести до штатів Музею антропології та етнології ім. Хв. К. Вовка посаду художника-етнографа і оплатити працю Ю. Павловіча.

10. Ухвалено доручити І. Ф. Гриценкові бути представником для спеціальних доручень УАН у Москві.

11. Вирішено видати III відділу позику в рахунок майбутніх кредитів в розмірі 150 тис. крб. для скликання I Всеукраїнського етнографічного з'їзду.

12. Постановлено відрядити акад. М. В. Птуху за кордон для придбання наукової літератури і клопотатися про відпущення йому відповідної валюти.

13. Вирішено вивісити для загального ознайомлення список працівників УАН, яким надано право отримувати академічний продовольчий пайок.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26210, арк. 16—15. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 100
Спільного зібрання УАН від 30 травня 1921 р.

2. З приводу сотого засідання на протязі 20 місяців діяльності акад. Р. М. Орженцький висловив надію на вирішення Спільним зібранням суто наукових, а не організаційно-адміністративних справ.

3. Враховуючи листовну інформацію акад. Д. І. Багалія про завершення в НКО УСРР праці над новим статутом УАН, вирішено постійного Голову-президента обирати після одержання нового статуту.

4. Ухвалено провести на наступному засіданні вибори на кафедру мистецтва кандидата від I відділу проф. Ф. І. Шміта.

5. На доповідь угодової комісії в справі об'єднання УНТ та УАН, розглянувши проект плану об'єднання, постановлено після внесення до проекту плану деяких змін роботу угодової комісії вважати завершеною та почати практичну реалізацію об'єднання (проект плану об'єднання друкується у протоколі).

6. Вирішено дати дозвіл акад. Р. М. Орженцькому на придбання книжок фірми «Кінд» в Лондоні з відкладеною валютною оплатою.

7. Обрано акад. А. В. Корчака-Чепурківського представником від УАН до комітету по святкуванню ювілею акад. П. А. Тутковського.

8. Затверджено постанову Археографічної комісії про відрядження проф. І. І. Соколова до м. Ніжина для праці в архівах.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26211, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 101
Спільного зібрання УАН від 6 червня 1921 р.

2. Доручено Правлінню внести до бухгалтерських документів зміни з приводу надкатегорійних ставок.

3. Академіків М. П. Василенка, С. О. Єфремова, А. Ю. Кримського, В. О. Плотнікова, Ф. І. Шміта та проф. В. І. Синайського затверджено редакторами відділів Енциклопедичного словника.

4. Вирішено збільшити штати Комісії енциклопедичного словника на 3 посади редакторів.

5. На внесення від Сільськогосподарського вченого комітету України вирішено клопотатися перед Наркомземом УРСР про передачу комітету Деміївського лісництва.

6. Відхилено прохання вчених-філологів про передачу УАН від ВБУ книгозбірні проф. Ільїнського; доручено Тимчасовому комітету ВБУ забезпечити першочергове каталогізування цієї книгозбірні.

7. По докладу ревізійної комісії вирішено вжити рішучих заходів щодо каталогізації книжок ВБУ.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26212, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 102
Спільного зібрання УАН від 13 червня 1921 р.

2. Більшістю голосів проти двох обрано на кафедру мистецтва проф. Ф. І. Шміта.

3. Вирішено подати протест до поліграфвідділу в справі спроб останнього вивезти друкарське обладнання із друкарні УАН (колишньої УНТ).

4. На повідомлення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського постановлено доручити спеціальній комісії довести до відома Спільного зібрання висновки в справі приєднання до УАН колишньої друкарні Києво-Печерської лаври.

На внесення акад. Г. В. Пфейфера в справі непорозумінь у поділі приміщень академічного будинку по бульвару Т. Шевченка, 14 між академічними інституціями вирішено передати розгляд цього питання спеціальній розподільчій комісії.

6. Тимчасово відхилено прохання II відділу в справі відрядження за кордон інженера І. Я. Штаєрмана для закупівлі книжок.

7. Затверджено план та штат Комісії для дослідів над історією політично-громадських течій на Україні.

8. Затверджено П. І. Руліна на посаді наукового співробітника Комісії для складання біографічного словника.

9. Вирішено додати посаду вченого діловода до штату Комісії натуральної філософії.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26213, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 103
Спільного зібрання УАН від 20 червня 1921 р.

2. Вшановано пам'ять акад. М. І. Петрова, що помер 18 червня 1921 р.

3. Зібрання привітало новообраного акад. Ф. І. Шміта, що вперше присутній на засіданні.

4. Після розгляду вирішено передати на доробку та остаточний розгляд Господарчому правлінню кошторис III відділу УАН.

5. Постановлено передати Правлінню на вирішення справу про посаду фотографа при Антропологічному музеї.

6. Надано безкоштовні наукові відрядження до Москви й Петрограда проф. В. І. Синайському та К. П. Лук'яновій, за кордон — акад. В. І. Липському.

7. На доповнення до попередніх постанов затверджено в останньому вигляді склад редакторів енциклопедичного словника.

8. Постановлено передати на вирішення Правління УАН справу про залишення за ВБУ зали в будинку по бульвару Т. Шевченка, 14.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26214, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 104
Спільного зібрання УАН від 27 червня 1921 р.

2. На повідомлення від колегії Укрголовпрофосвіти про необхідність створити при УАН Особовий комітет для геологічного, географічного, етнографічного та промислово-економічного вивчення території України вирішено передати обговорення цієї справи комісії із складу академіків Р. М. Орженцького, П. А. Тутковського, М. В. Птухи та професорів А. М. Лободи та М. С. Грушевського.

3. На повідомлення від Наркомосвіти щодо порядку зносин з закордоном через Науковий комітет при Укрголовпрофосвіті постановлено клопотатися про право безпосередніх зв'язків, з'ясувати практику таких зв'язків у Російській Академії наук.

4. На подання Неодмінного секретаря А. Ю. Кримського вирішено оплатити гроші президіям новоприлучених до УАН секцій УНТ, питання подальшої платні вирішити після завершення роботи Ліквідаційної комісії.

5. На прохання від Київського Центрального архіву давніх актів вирішено долучити О. Вітвицьку до відомості членів УАН, що отримують академічний пайок.

6. На письмову заяву акад. О. Я. Орлова про переїзд до Києва вирішено клопотатися про асигнування 5 млн. крб. для розгортання наукових і практичних робіт для поповнення трангуляції в районі від Дністра до Дніпра.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26215, арк. 2—2 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 105
Спільного зібрання УАН від 4 липня 1921 р.

2 На подання акад. М. П. Василенка постановлено доручити йому скликати підготовчу комісію, яка б розглянула стан наукового життя на Україні в справі підготовки нового закону про реформу УАН.

3. За браком достатньої кількості коштів на II півріччя 1921 р. вирішено прохa-

ти II відділ УАН переглянути постанову щодо заснування нових комісій: геофізики та досліду центрально-нервової системи.

4. Затверджено вироблений комісією під головуванням акад. Р. М. Орженцького проект статуту семінарів по відповідним галузям науки при УАН, який додається.

5. Вирішено додати до статуту семінара при УАН постанову про те, що семінари не вимагають спеціального кошторису, який мало б затверджувати Спільне зібрання.

6. Затверджено штатні зміни у Київському Центральному архіві давніх актів.

7. Ухвалено у зв'язку з обранням І відділом позаштатного академіка кафедри українського письменства С. О. Єфремова на штатну кафедру, яка стала вакантною після смерті акад. М. І. Петрова, провести вибори на наступному черговому зібранні.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26216, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 106
Спільного зібрання УАН від 18 липня 1921 р.

2. Взято до відома щиру подяку акад. С. О. Єфремова членам Спільного зібрання за турботу щодо звільнення його з-під арешту, здійсненого Київською Надзвичайною комісією через помилку.

3. Більшістю всіх голосів проти трьох акад. М. П. Василенка обрано на Голову-президента УАН; на заступника йому більшістю голосів проти двох обрано акад. О. І. Левицького.

4. На посаду товариша Голови-президента більшістю голосів проти чотирьох обрано акад. В. І. Липського; на заступника його одноголосно обрано акад. С. О. Єфремова. Посада товариша Голови-президента вважається нештатною і безплатною до затвердження нового статуту УАН.

5. Одноголосно обрано акад. С. О. Єфремова на штатну кафедру історії українського письменства.

6. На штатні посади співробітників Музею антропології та етнології ім. Ф. К. Вовка обрано Л. Шульгіну та Є. Дзбановського.

7. Вирішено погодитися з постановою II відділу про перехід до УАН, через злиття з УНТ, Мікробіологічного інституту на чолі з доктором Ф. З. Омельченком.

8. Взято до відома повідомлення про обрання С. О. Буди на штатну посаду старшого наукового співробітника Комісії для дослідів над історією громадсько-політичних течій на Україні.

9. Взято до відома заяву III відділу про відкриття семінару статично-економічного під керівництвом акад. Р. М. Орженцького та семінару для вивчення народного та цивільного права під керівництвом проф. В. І. Синайського.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26217, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 107
Спільного зібрання УАН від 23 липня 1921 р.

2. На привітання до УАН від Білоруського державного університету у зв'язку з його відкриттям постановлено надіслати подяку й побажання створити Білоруську Академію наук[36].

3. У зв'язку з надісланим від СНК УРСР «відкритим листом» на передачу УАН бібліотеки колишнього князя Щербатова у Немирові постановлено Господарчому правлінню забезпечити переведення та розподіл книжок між книгозбірнями інституцій УАН.

4. На доповідь Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про стан каталогізації книжок у ВБУ постановлено відмовитися від повільного дуже докладного і систематизованого каталогізування і спростити методику цієї праці, тимчасово відмовитись від систематичного каталогу.

5. На запит акад. М. Ф. Біляшівського ухвалено інформацію акад. А. Ю. Кримського щодо докладного обслідування й повідомлення Спільному зібранню про стан збереження книжок у сховищах ВБУ.

6. Постановлено погодитися з думкою акад. П. А. Тутковського щодо першочергової виплати в умовах інфляції грошей тим співробітникам УАН, що працюють у Києві, вирішено видавати платню у власні руки співробітників.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26218, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 108
Спільного зібрання УАН від 25 липня 1921 р.

2. У зв'язку з передачею повноважень головування новообраному Голові-президенту акад. М. П. Василенку Спільне зібрання принесло щиру подяку акад. О. І. Левицькому за його дуже тактовне, чисто академічне двохрічне виконування обов'язків на посаді Голови-президента УАН.

3. На подання II відділу УАН вирішено провести вибори на наступному засіданні проф. О. А. Янати як кандидата на посаду позаштатного академіка сільськогосподарської біології.

4. Обрано підготовчу комісію із складу академіків, яка використовуючи матеріали Комісії для збирання відомостей про наукову працю на Україні, проводитиме перебудову УАН на всеукраїнський масштаб.

5. Заслухано і взято до відома телеграму від секретно-операційного управління ВУЦВК до Неодмінного секретаря щодо розпорядження про звільнення з-під арешту акад. С. О. Єфремова.

6. Керівнику Антропологічного музею О. Г. Алешо надано наукове відрядження в музейних справах до Умані.

7. Висловлено подяку акад. Б. І. Срезневському за його інформацію про порядок закордонних зносин Російської АН, звідомлення про подорож до Петрограда.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26219, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 109
Спільного зібрання УАН від 1 серпня 1921 р.

2. На заяву проф. О. А. Янати відкласти його вибори вирішено вважати за статтею 73 статуту УАН кандидатуру О. А. Янати знятою і анулювати попередню процедуру його обрання II відділом.

3. Постановлено всі майбутні засідання від 1 серпня до 15 вересня вважати надзвичайними, а звичайні, на яких можна проводити вибори, розпочати з 15 вересня.

4. На письмову заяву акад. О. Я. Орлова з приводу закриття організованого ним вирахівничого бюро і відмову від посади академіка одноголосно постановлено висловити акад. О. Я. Орлову повну довіру і прохати забрати відмову назад.

5. Взято до відома інформацію телеграми від наркома освіти Г. Гринька про необхідність передачі Акліматизаційного садка Політехнічному інституту та підготовку проекту про спільне ним користування.

6. Взято до відома постанову II відділу про відкриття під керуванням акад. П. А. Тутковського семінару по мікропалеонтології при Геологічному кабінеті.

7. Надано відрядження проф. І. І. Соколову до Москви та Петрограда для праці в архівах та бібліотеках.

8. Вирішено внести зміну до статуту Музею ім. Ханенків про право входити до складу Музейного комітету представнику кафедри мистецтва, в даному разі — акад. Ф. І. Шміта.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1,спр. 26220, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 110
Спільного зібрання УАН від 8 серпня 1921 р.

2. Заслухано надісланий від Голови РНК УРСР Х. Раковського новий статут УАН, затверджений РНК 14 червня 1921 р.

3-4. У зв'язку з відсутністю у новому статуті подробиць внутрішнього життя УАН постановлено тимчасово користуватися всіма правилами давнішнього статуту і постановами Спільного зібрання, якщо вони не суперечать новому статуту.

Ухвалено, що весь канцелярський апарат дотеперішнього Правління цілком переходить до Президії як «Управи Академії наук». Через потайне голосування постановлено, що троє членів Президії за виконання функцій членів господарського правління мають одержувати платню в такому ж розмірі, як і члени теперішнього Правління.

5. На подання Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського ухвалено, що Президія провадитиме засідання двох типів: «широка колегія Президії» — для вирішення питань організаційного та принципового характеру і для справ, приналежних

до цілої Академії наук установ (запрошення на такі колегії з правом вирішального голосу розсилатимуться всім дійсним академікам); а також засідання малої колегії, щоб виконувати постанови «Ради» [Спільного зібрання], широкої колегії та відділів, полагоджувати біжучі господарські справи.

6. Ухвалено принципи й тези, які виробила комісія під головуванням акад. Р. М. Орженцького в справі практичної реорганізації УАН в дусі нового статуту, в напрямі об'єднання й обліку всієї наукової діяльності на Україні.

7. На лист від директора Г. Квятковського про те, що «Стара громада» передає на власність УАН портрет Т. Шевченка (роботи І. Репіна) для прикраси найповажнішого приміщення в Академії постановлено принести подяку і вивісити портрет в залі зібрань [«Ради»] УАН.

8. Згідно з постановою комітету Музею ім. Ханенків ухвалено відрядити директора музею М. О. Макаренка до Роменського повіту на Полтавщині для наукової праці.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26221, арк. 5—7. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 111
Спільного зібрання [Ради] УАН [37] від 15 серпня 1921 р.

2. Затверджено акад. Р. М. Орженцького та проф. В. І. Лучицького на посадах редакторів енциклопедичного словника.

3. Прийнято до відома інформацію протоколів засідань Комісії біографічного словника за червень та липень 1921 р.

4. На прохання II відділу постановлено клопотатися перед урядами УСРР та РРФСР про звільнення проф. І. О. Малиновського з «табору особливого призначення» у розпорядження УАН для наукової роботи у Києві [38].

5. Принесено подяку акад. Б. І. Срезневському за книжки, привезені з Москви, для розподілу книжок обрано комісію з представників відділів.

6. Вирішено запропонувати Тимчасовому комітету ВБУ з метою прискорення каталогізації книжок спростити форму каталожної картки.

7. На внесення від Полтавського губкопису доручено Правлінню УАН вирішити питання перевозу до Академії наук збірки матеріалів М. Драгоманова, що тимчасово переховується у Гадячському міському музеї.

8. Надано відрядження акад. А. Ю. Кримському та співробітнику УАН В. О. Караваєву для переведення їх книгозбірень до УАН. На допомогу акад. А. Ю. Кримського виділено двох помічників.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26222, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 112
Спільного зібрання [Ради] УАН від 30 серпня 1921 р.

2. За браком необхідної кількості грошей для заробітної плати постановлено забороняти Правлінню вносити до відомостей на платню нові інституції доки не будуть виплачуватися УАН всі необхідні гроші.

3. На внесення акад. Р. М. Орженцького постановлено з метою впорядкування штатів в інституціях УАН створити комісію з восьми членів.

4. Вирішено відрядити до м. Харкова делегацію від ВУАН в справі вирішення невідкладних потреб Академії наук.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26223, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 113
Спільного зібрання [Ради] УАН від 6 вересня 1921 р.

2-3. На подання акад. А. Ю. Кримського постановлено затвердити нові штати Археологічної комісії з урахуванням вимог щодо внесення до відомостей на платню після отримання необхідних норм виплат для ВУАН.

4. Затверджено статут Археологічної комісії при ВУАН, що додається.

5. На подання II відділу ухвалено затвердити Геофізичну комісію та внести її штатних працівників у відомість на платню.

6. Переглянуто й затверджено кошторис ВУАН на II півріччя 1921 р., який необхідно затвердити у НКО УСРР.

7. На внесення від III відділу вирішено клопотатися про залишення у Києві ке-

рівника Комісії для вивчування економічної кон'юнктури А. М. Волкова, якого викликано до Харкова на посаду завідуючого Всеукраїнським статистичним бюро.

8. Надано відрядження акад. М. Ф. Біляшівському для археологічних дослідів по Київщині та акад. О. І. Левицькому для збирання матеріалів по народному праву у колишніх волосних судах ряду повітів на Полтавщині.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26224, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 114
Спільного зібрання [Ради] УАН від 19 вересня 1921 р.

2. На запит від Київського губернського відділу юстиції вирішено відповісти, що книгозбірню колишнього Володимирського братства доцільно передати «Союзу православних общин».

3. Постановлено доручити Правлінню вжити заходів щодо дотримання порядку у внесенні академіків до відомостей на заробітну плату.

4. Взяо до відома інформацію голови Тимчасового комітету ВБУ В. О. Кордта про заходи щодо прискорення каталогізації книжок.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26225, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 115
Спільного зібрання [Ради] УАН від 26 вересня 1921 р.

2. Ухвалено провести на найближчому черговому засіданні вибори проф. О. В. Фоміна, кандидата від II відділу на кафедру ботаніки.

3. Затверджено обрання III відділом у зв'язку з відсутністю акад. О. І. Левицького на голову відділу акад. Р. М. Орженцького.

4. На внесення від II відділу ухвалено у випадку повернення проф. Є. В. Оппоковим до УАН грошей, отриманих ним у 1919 р. за його книгозбірню, він має право здобути назад свою бібліотеку.

5. Постановлено відрядити проф. В. І. Синявського до Берліна на півроку для закінчення праці в царині цивільного та козацького права і ознайомитися з тамошніми семінарами народного (звичаєвого) права; голову Економічного товариства С. Ф. Іванова ухвалено відрядити за кордон для вивчення сучасних методів техніки обліку в господарській статистиці та рахівництві.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26226, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 116
Спільного зібрання [Ради] УАН від 30 вересня 1921 р.

2. Взято до відома постанову РНК УРСР від 13 вересня 1921 р. «Про соціальне забезпечення визначних працівників науки».

3. Після обговорення з невеликими змінами прийнято проект інструкції для Всеукраїнської Академії наук, наново перетвореної законом РНК на всеукраїнський масштаб, в якій зазначено також порядок здобуття наукових ступенів при ВУАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26227, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 117
Спільного зібрання [Ради] УАН від 3 жовтня 1921 р.

2. На внесення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського ухвалено клопотатися перед РНК про надання акад. В. С. Іконнікову особливих привілеїв, які передбачено постановою «Про соціальне забезпечення визначних працівників науки» для академіків А. Кримського, П. Тутковського та Д. Граве.

3. Через потайне балотування одноголосно обрано проф. О. В. Фоміна на дійсного академіка по кафедрі ботаніки.

4. Згідно з наказом НКО УСРР постановлено призначити на 17 жовтня 1921 р. перевибори Президії УАН.

5. Згідно з наказом НКО № 6029 від 27 вересня 1921 р. ухвалено доручити Правлінню УАН скласти якнайшвидше кошторис на 1922 р. та подати на затвердження Спільному зібранню [Ради].

6. На наказ від НКО скоротити штати УАН констатовано, що в цій справі обрано вже спеціальну комісію, до якої входять по два представника від кожного відділу, голова ревізійної комісії акад. Г. В. Пфейфер та Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський.

7. Взято до відома повідомлення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського, що нарком освіти Г. Ф. Гринько надіслав телеграму до наркома освіти РРФСР, підтримуючи клопотання УАН про долю проф. І. О. Малиновського.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26228, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 118
Спільного зібрання [Ради] УАН від 10 жовтня 1921 р.

2-3. На пропозицію від Київгубпрофосвіти взяти УАН на свій кошт Археологічний інститут та Фізичну дослідну лабораторію ухвалено прийняти рішення І відділу, що ВУАН може взяти на себе складання реальної наукової програми для Археологічного інституту, впровадження її в життя і тоді передати зреформований інститут до НКО. Справу фізичної лабораторії постановлено передати на розгляд II відділу.

Постановлено також, що у випадку, коли якась інституція прилучається до УАН, то співробітники такої інституції входять із согроге, але затверджуються звичайним академічним порядком, через відділи.

4. Ухвалено принести подяку Л. П. Добровольському за подаровані ним книгозбірні Музею ім. Ханенків книжки історично-художнього змісту.

5. На прохання від комітету Музею ім. Ханенків постановлено дозволити протягом року брати плату з відвідувачів музею, після чого знов переглянути цю справу.

6. На запит від III відділу ухвалено, що сторонні спеціалісти, яких запрошують на засідання відділів для проведення магістерських іспитів, можуть мати лише дорадчий голос.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26229, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 119
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 17 жовтня 1921 р.

2. Голова-президент акад. М. П. Василенко привітав від імені Спільного зібрання нового акад. О. В. Фоміна, який вперше присутній на засіданні.

3. Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський повідомив, що хоча порядок денний засідання було доведено до уповноваженого від НКО Л. М. Левицькому, він, переобтяжений обов'язками у губнаросвіті, не зміг бути присутнім на засіданні.

4. Прийнято остаточно, як офіційну, інструкцію для перетворення УАН на всеукраїнський масштаб. Постановлено, що з цього моменту згідно з декретом РНК УСРР УАН має зватися «Всеукраїнською».

5. Через потайне балотування проведено вибори Голови-президента, товариша президента та Неодмінного секретаря. Обрано більшістю всіх голосів проти двох акад. М. П. Василенка — на посаду Голови-президента; більшістю всіх голосів проти трьох — акад. В. І. Липського — на товариша президента; одноголосно — акад. А. Ю. Кримського на Неодмінного секретаря та на заступника товариша президента — С. О. Єфремова.

Постановлено, що з моменту їхнього обрання Спільне зібрання всіх дійсних академіків здобуває, згідно з постановою РНК, титул «Рада ВУАН», а троє обраних осіб — М. П. Василенко, В. І. Липський та А. Ю. Кримський становлять Президію ВУАН.

6. На подання Неодмінного секретаря А. Ю. Кримського ухвалено вдатися до наркома освіти з проханням збільшити склад Президії ще на одну особу, щоб той новий член Президії головував на засіданнях з суто господарських питань та вів фінансові справи.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26230, арк. 5—5 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 120
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 24 жовтня 1921 р.

2. На листовне прохання від Російської АН вирішено клопотатися перед урядом республіки про повернення до РАН колекції птахів та метеликів проф. П. П. Сушкіна (з бібліотекою) та колекції метеликів Авінова.

3-5. Взято до відома інформацію про вибори від відділів ВУАН представників до Комісії для регістрації наукових товариств, Комісії по виробленню інструкції для діяльності всіх установ та Комісії для виучування продуктивних сил України.

6-7. На звернення від Лубенської філії УНТ та Сосницького науково-дослідного товариства вирішено питання про майбутню назву цієї інституції при ВУАН передати на розгляд регістраційної комісії.

8. Вирішено запропонувати акад. П. А. Тутковському підготовлений ним проект статуту Музейного комітету при ВУАН передати на розгляд до музейної секції Археологічної комісії при ВУАН.

9. Відхилено постанову II відділу про введення до комісії для вироблення штатів додатково акад. М. Кащенка, бо це порушило б паритетний склад комісії.

10. На вакантну посаду редактора Комісії біографічного словника затверджено проф. В. О. Пархоменка.

11. На Всеросійську методологічну нараду відряджено акад. Б. І. Срезневського.

12. Вирішено відрядити від ВУАН на Всеукраїнський ветеринарний з'їзд акад. О. М. Нікольського, який перебуває в Харкові.

13. На прохання НКО БРСР вирішено надіслати до Мінська старий та новий статути ВУАН.

14. Відхилено прохання А. М. Каганова надати йому посвідчення на спеціальне наукове доручення від ВУАН у зв'язку з його поїздкою за кордон і постановлено передати його прохання на розгляд Комісії для вивчення жидівської історії.

15. Постановлено клопотатися про звільнення економіста А. І. Ярошевича, заарештованого на Поділлі через непорозуміння.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26231, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 121
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 9 листопада 1921 р.

2. Затверджено внесення від Комісії для перегляду штатів про припинення призначень на посади без її згоди під час роботи комісії.

3. Вирішено надіслати Російській АН подяку за подаровані ВБУ книжки і пізніше надіслати їй точний перелік отриманих книжок.

4. На звернення акад. А. Ю. Кримського щодо можливості поповнити Музей ім. Ханенків новими експонатами постановлено заслухати на наступному засіданні заповіт В. М. Ханенкової.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26232, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 122
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 14 листопада 1921 р.

2. Вирішено провести вибори кандидата від II відділу на кафедру сільськогосподарської біології проф. Є. П. Вотчала.

3. Затверджено постанову Комісії для складання енциклопедичного словника про вибори редакторів окремих відділів словника; передано на остаточне затвердження Комісії для перегляду штатів.

4. Взято до відома заяву I відділу про вибори акад. Ф. І. Міщенка та проф. А. М. Лободи до Комісії для розгляду статутів і наукових інструкцій.

5. Взято до відома заяву Археологічної комісії щодо узгоди вирішувати разом з Всеукраїнським церковним собором питання будування й перебудування церков.

6. На прохання Сільськогосподарського комітету постановлено передати з Інституту наукової мови до Термінологічної комісії комітету усі матеріали для сільськогосподарської термінології.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26233, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 123
надзвичайного Спільного зібрання [Ради] ВУАН
від 21 листопада 1921 р.

2. Заслухано повідомлення, що у зв'язку з хворобою уповноважений від НКО УСРР Л. М. Левицький не може взяти участь у засіданні.

3. На лист від НКО УСРР № 465 від 14 листопада 1921 р. щодо програми наукової діяльності після реформи УАН (додається) констатовано, що ВУАН намагається бути інституцією практично-прикладною і далека від принципу «чистої науки» і виробила засоби щодо «перетворення ВУАН на широкодержавний масштаб», постановлено надіслати наново до НКО інструкцію, якою має керуватися ВУАН у своїх відносинах до всіх інших наукових установ УСРР, прохати НКО УСРР дати роз'яснення щодо утворення науково-дослідних кафедр та особливо клопотатися про надання ВУАН права наукових та книжково-обмінних зв'язків з закордоном.

4. Взято до уваги інформацію Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про тяжке, безвихідне становище у ВУАН з одержанням заробітної плати, яку не одержують вже 5 місяців, особливо технічний персонал, вирішено повідомити про це НКО УСРР.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26234, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 124
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 5 грудня 1921 р.

2. Більшістю голосів проти двох проф. Є. П. Вотчала обрано на дійсного академіка на кафедру сільськогосподарської біології.

3. Взято до відома інформацію, що адресу від імені ВУАН щодо 40-річчя наукової діяльності акад. П. А. Тутковського зредагували академіки М. П. Василенко та А. Ю. Кримський.

4. Постановлено доручити Президії ВУАН редагування бюлетеня «Вісті Всеукраїнської Академії наук», технічне редагування й друк доручити М. С. Синицькому.

5-6. Обрано Комісію щодо розподілу так званого «академічного пайка» під головуванням Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського.

Постановлено передати на розподіл цієї комісії десять комплектів одягу для дійсних академіків.

7. Затверджено постанову Комісії для перегляду штатів ВУАН щодо внесення до кошторису на 1922 р. Акліматизаційного саду.

8. Внесено як обов'язковий наказ для правління ВУАН постанову щодо докладної фіксації окремою постановою розподілу і витрат всіх грошей, що отримує ВУАН, внесення змін до такого розподілу лише через нову постанову правління, щотижневого звідомлення бухгалтерії перед правлінням про витрати коштів.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26235, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 125
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 15 грудня 1921 р.

2. Голова-президент акад. М. П. Василенко привітав новообраного академіка Є. П. Вотчала, що вперше присутній на засіданні; заслухано промову акад. Є. П. Вотчала у відповідь.

3. Зібрання привітало вперше присутнього уповноваженого від НКО УСРР Л. М. Левицького, який у відповіді запевнив, що буде дбатися про матеріальне забезпечення ВУАН та отримання Академією наук власної друкарні.

4. На інформацію від НКО УСРР про скорочення штатів ВУАН постановлено заслухати звідомлення академічної комісії під головуванням акад. Р. М. Орженцького на надзвичайному засіданні 23 грудня 1921 р.

5. Постановлено провести вибори кандидата від II відділу ВУАН проф. М. М. Крилова на кафедру математичної фізики.

6. На подання Голови-президента акад. М. П. Василенка щодо загрожуючого стану із зберіганням архівів та необхідності скликати від імені ВУАН Всеукраїнську архівну нараду у Києві постановлено за важких грошових умов ВУАН нараду не

скликати, проте звернутися з окремим докладом до Головного архівного управління у Харкові.

7. На звідомлення акад. М. Т. Біляшівського про відрядження по Київщині вирішено вважати доцільним співробітникам ВУАН читати популяризаційні лекції у провінції через відповідні організації Київської губпрофосвіти.

8. На офіційне повідомлення від Державного Ермітажу про надсилку до ВУАН книжок постановлено послати М. О. Макаренку офіційну вимогу передати до Неодмінного секретаря, а до Ермітажу надіслати подяку з описом отриманих видань.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26236, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 126
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 23 грудня 1921 р.

2. По доповіді Комісії для перегляду і скорочення штатів ВУАН постановлено негайно скласти і надіслати до НКО список працівників ВУАН за новим скороченням штатів, скласти новий кошторис на 1922 рік, працю членів Комісії оплатити пожетонно за розмірами, встановленими Президією ВУАН.

3. З приводу непорозумінь під час роботи Комісії для перегляду і скорочення штатів і вимогою Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського вирішено протокольно сконстатувати його особисте право призначати і звільняти службовців у канцелярії Неодмінного секретаря.

4. Постановлено прийняти на власність ВУАН Дніпровську біологічну станцію та затвердити її штат.

5. Ухвалено зменьшити кількість членів Тимчасового комітету ВБУ з 8 до 6 осіб та провести перевибори на одну з найближчих засідань.

6. На подання акад. Р. М. Орженцького щодо необхідності окремого бюджету для Комісії енциклопедичного словника постановлено на перше півріччя 1922 р. не виробляти окремого бюджету комісії.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26237, арк. 1—1 зв. Засв. машиноп. копія.

Регест

Протокол № 127
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 2 січня 1922 р.

2. У зв'язку з смертю В. Г. Короленка вирішено послати співчутливий лист родичам небіжчика та провести у ВУАН прилюдне засідання, присвячене пам'яті письменника.

3. Завершено розгляд структурних та штатних скорочень академічних установ, згідно з наказом РНК УСРР; постановлено розпустити Софійську комісію з 01.01.22 р., доручивши провести необхідні досліди як спеціальні наукові завдання; ліквідувати як академічну установу Археологічну комісію ВУАН та доручити І відділу скласти для СНК умотивовану докладну записку про заснування в Києві Академії матеріальної культури; для суто адміністративних функцій засиувати при Спільному зібранні Археологічний комітет з пожетонною платою за працю; технічне оформлення остаточних пропозицій для НКО УСРР в справі штатів та бюджету доручити комісії на чолі з акад. Р. М. Орженцьким, після чого вважати працю комісії завершеною.

4-5. Вирішено відхилити клопотання окремих постійних комісій про відновлення місячного утримання співробітникам, переведеним на позаштатні посади, у зв'язку із скороченням штатів.

Не зважаючи на зміну способа місячної оплати переведених із штатних на позаштатні співробітників, вважати їх за постійних, видавати посвідчення про їхню належність до ВУАН, залишити за ними право на продовольчий пайок.

6. Більшістю 13 голосів проти 5 через потайне балотування на кафедру математичної фізики обрано проф. М. М. Крилова.

7. На подання акад. Б. І. Срезневського вирішено клопотатися перед РНК та НКО, щоб майбутній декрет в справі метеорологічних дослідів на Україні враховував також інтереси ВУАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26238, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Протокол № 128
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 23 січня 1922 р.

2. У зв'язку із створенням на доручення Наукового комітету Головпрофосвіти комісії (голова — акад. А. Ю. Кримський, члени — акад. К. Г. Воблий та Л. М. Левицький) в справі заснування науково-дослідних кафедр у Києві вирішено доручити відділам ВУАН виставити своїх кандидатів на кафедри та оплатити працю В. К. Дем'янчуку, який виконує функції секретаря-діловода комісії.

3. На постанову РНК УСРР про курси науково-популярних лекцій та залучення до цієї роботи науковців м. Києва вирішено доручити відділам та установам ВУАН намітити кандидатури лекторів в разі організації таких курсів Київгубнаросвітою.

4. Більшістю голосів проти одного, що утримався від голосування, вирішено відхилити пропозицію акад. О. Я. Орлова встановити такі два правила для видань ВУАН: «а) Наукові праці друкуються у виданнях УАН тільки в тій мові, в якій забажає автор; б) Переклад на інші мови робиться в разі потреби, так само за авторською згодою, але тільки тоді, коли на те відпущено буде окремі грошові засоби».

5. Ухвалено задовольнити прохання Центрального архіву давніх актів щодо нескасування посади секретаря.

6. Вирішено вважати за зліквідовану комісію, що проводила злиття УНТ з УАН.

7. Постановлено відрядити акад. Б. І. Срезневського до Петрограда і Москви як представника ВУАН на І-й сесії «Межведомственного метеорологического комитета».

8. Вирішено клопотатися перед губуправою Київської військової округи в справі прийому й надсилки до Метеорологічної обсерваторії радіограм метеорологічного змісту.

9. На подання акад. Б. І. Срезневського ухвалено клопотатися перед комітетом для допомоги вченим асигнувати гроші на переїзд до Петрограду дружини хворого проф. В. Ф. Чижа.

10. У зв'язку з ініціативним зверненням від Українського вільного університету в Празі постановлено зібрати побажання академічних установ щодо замовлення наукової літератури через Празьке Товариство для допомоги українській науці при УВУ.

11. Більшістю голосів через потайне балотування обрано до нового складу комітету ВБУ академіків А. Ю. Кримського, С. О. Єфремова та В. І. Липського. Доручено цим представникам домогтися проведення в життя наказу Спільного зібрання щодо спрощення системи каталогізування книжок.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26239, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 129
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 30 січня 1922 р.

2. Після отримання звідомлення від проф. Д. К. Заболотного про можливість оселитися у Києві вирішено провести обрання його кандидатом на наступному засіданні 6 лютого 1922 р.

3. Одноголосно, через потайне балотування, обрано акад. Ф. І. Шміта на спеціального дослідника для Київського собору св. Софії й доручено йому стояти на чолі всіх мистецьких, археологічних та історичних дослідів.

4. На подання Голови-президента акад. М. П. Василенка ухвалено принести подяку акад. М. Ф. Кащенку, співробітникам М. В Шарлеманю, В. О. Караваєву та іншим за взірцеву працю в справі комплектування й наукової діяльності Зоологічного музею.

5. На подання акад. Б. І. Срезневського та Геофізичної комісії постановлено погодитися й передати на остаточний розгляд Управі ВУАН справу щодо заснування Центральної сейсмічної станції для України.

6. Роздано для попереднього розгляду статути Мікробіологічного інституту, Зоологічного музею, Акліматизаційного саду та Інституту наукової мови, при чому останній має бути у віданні Історико-філологічного відділу, а не Спільного зібрання ВУАН.

7. На внесення акад. Р. М. Орженцького Президії ВУАН доручено довести до відома Спільного зібрання юридичні правила замовлення закордонних книжок для ВУАН.

8. На прохання від Наукової секції при Одеському губернському товаристві

Української пролетарської культури вирішено передати до неї всі видання ВУАН та надіслати щире привітання.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26240, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 130
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 6 лютого 1922 р.

2. Більшістю голосів проти одного через потайне балотування проф. Д. К. Заболотного обрано на кафедру експериментальної медицини.

3. За поданням від І відділу, який обрав на кафедру етнографії і фольклору проф. А. М. Лободу, вирішено провести вибори на наступному Спільному зібранні 13 лютого 1922 р.

4. Обрано кандидатів на науково-дослідні кафедри: сільськогосподарські (13 осіб), індустріальні (8 осіб), фізико-математичні (13 осіб), хімічні (3 особи), біологічні (5 осіб), медицинські (7 осіб), ветеринарні (1 особа), соціальних наук (45 осіб).

5. Одноголосно обрано на співробітників із спеціальними дорученнями для дослідів Софійського собору проф. В. О. Пархоменка та А. В. Фюнер.

6. Вирішено передати з відання Спільного зібрання у відання II відділу ВУАН Дніпрянську біологічну станцію.

7. У зв'язку з заявою акад. О. Л. Орлова про неможливість переїхати до Києва на прохання II відділу ухвалено остаточно вирішити справу про його дійсне членство влітку цього року.

8. Для вирішення долі книгозбірні, що надійшла від УНТ, постановлено скликати нараду з усіх членів Спільного зібрання, директорів, членів відділів ВУАН, голів секцій II відділу.

9. Для заснування Музейного комітету акад. Ф. І. Шміту доручено скликати директорів усіх музеїв ВУАН.

10. На доповідь акад. Ф. І. Шміта про екасування урядом ВУКОПМИСА та необхідність створити для охорони пам'яток мистецтва та старовини Археологічний комітет при ВУАН доручено комісії (Ф. І. Шміт, М. Ф. Біляшевський та М. П. Василенка) виробити статут і план організації комітету.

11. Вирішено передати на розгляд II відділу доповідь президії Товариства економістів при ВУАН про заведення метричної системи.

12. У зв'язку з вимогою створити Тарифно-нормировочне бюро постановлено доручити Управі ВУАН виробити інструкцію щодо відносин бюро до Управи і подати список кандидатів до бюро.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26241, арк. 1—3 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 131
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 13 лютого 1922 р.

2. Більшістю голосів проти чотирьох через потайне балотування А. М. Лободу обрано на дійсного академіка по кафедрі етнографії та фольклору.

3. Затверджено статут Акліматизаційного саду в редакції, що виробила Президія ВУАН.

4. Постановлено, що «окремі інституції Академії наук не мають права вибирати собі почесних членів. Таке право належить виключно Спільному зібранню», крім того, вибрати когось можна тільки на почесного члена цілої Академії, а не окремої інституції.

5. Згідно з телеграфним проханням від Народного комісаріату земельних справ постановлено на нараду в справі організації служби погоди відрядити до Харкова акад. Б. І. Срезневського та співробітника І. К. Половка.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26242, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 132
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 20 лютого 1922 р.

2. Обрано до складу Тарифно-нормировочного бюро акад. А. М. Лободу (голова), акад. М. В. Птуху та М. С. Синицького (члени).

3. На місце звільненого за власним проханням заступника керівничого Антропологічного музею Є. О. Дзбановського обрано А. З. Носова.

4. Вирішено звернутися з проханням до СНК в справі відрядження до Відня для студій щодо ботанічного саду та остаточне оформлення закордонних відряджень для академіків М. В. Птухи та А. В. Старкова.

5. На подання акад. Є. П. Вотчала постановлено клопотатися перед відповідальними інстанціями в справі оголошення заповідною ділянкою лісу біля Святошина, де ВУАН проводить експериментальні досліди.

6. Доручено Управі ВУАН прискорити розв'язання питання про залучення проф. О. Г. Гольдмана до складу лабораторії Академії.

7. На внесення від акад. Р. М. Орженцького постановлено доручити П. Н. Лозієву клопотатися у Харкові про оформлення для ВУАН права «побірати всі закордонні видання безпосередньо».

8. Доручено канцелярії Неодмінного секретаря налагодити зв'язки з фірмою Брокгауза в справі придбання книжок, в т. ч. в аванс майбутньої виплати закордонною валютою.

9. На доповідь акад. А. Ю. Кримського в справах організації Музейного комітету та на внесення від акад. П. А. Тутковського постановлено, щоб до участі в роботі музейної наради під головуванням акад. Ф. І. Шміта «притягнуто було представників геть од усіх музеїв (в тому числі обов'язково од новозаснованих)» та з урахуванням проекту статуту Музейного комітету акад. П. А. Тутковського підготувати для розгляду та затвердження Спільним зібранням остаточний варіант статуту.

10. «Встановлено, як загальний принцип для академічної промови на річному урочистому засіданні Академії наук представника дає щороку інший відділ Академії наук. На зібранні 7 березня 1922 р. академічну промову доручено представникові від І відділу акад. Ф. І. Шміту на тему: «Яку історичну художню вагу має Київський собор св. Софії».

11. Вирішено, що тексти звідомлень відділів на річному Спільному зібранні мають бути подані до рук Неодмінного секретаря не пізніше 23 лютого 1922 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26243, арк. 1—3. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 133
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 27 лютого 1922 р.

2. Голова-президент ВУАН М. П. Василенко від імені Спільного зібрання оголосив привітання новообраному акад. А. М. Лободі.

3. На листовне прохання новообраного акад. Н. М. Крилова, який перебуває в Сімферополі, ухвалено дозволити йому приїхати до Києва безпосередньо із закордонного відрядження та доручити йому придбати для ВУАН наукові видання, перелік яких має скласти акад. Г. В. Пфейфер.

4-9. У зв'язку з рішенням колегії НКО УСРР в справі об'єднання наукової роботи на Україні та на роз'яснення представника від Київгубосвіти Л. М. Левицького в справах накреслених організаційних змін ВУАН, максимального скорочення її штатів та бюджету, необхідності переобрання Голови-президента та Президії ВУАН, заявою Голови-президента акад. М. П. Василенка про зняття з себе усіх обов'язків Голови-президента постановлено одноголосно «винести акад. М. П. Василенкові велику подяку за всіляку тую його невсипущу працю, яку він самовідречено ніс, стоячи на чолі Академії наук, і висловити свій глибокий жаль на те, що його приневолено тую вибірну посаду залишити» і призначити переобрання Президії на 6 березня 1922 р.

10. На заяву Л. М. Левицького про призначення його головою Київського бюро Наукового комітету згідно з наказом НКО та про залишення посади уповноваженого від НКО до ВУАН (посада ліквідовується) академіки В. І. Липський та А. Ю. Кримський висловили пошану Л. М. Левицькому за тактовність і делікатне небажання суб'єктивно впливати на хід академічного життя та впевненість у майбутній співпраці ВУАН і бюро Наукового комітету.

11. «Дальша частина засідання пішла на обміну думками про дальші можливі

перспективи для Академії наук і про те, як погодити всю трьох з половиною — літню працю Академії з бажанням народного комісаріата освіти,— щоб Всеукраїнська Академія наук була не так робочим органом, як загальнокеруючим для наукової роботи в цілій Республіці».

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26244, арк. 1—3 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 134
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 6 березня 1922 р.

2. Через потайне балотування з кандидатів акад. О. І. Левицького та акад. П. А. Тутковського (названі через закриті записки кандидатами академіки М. П. Василенко, Д. О. Граве, В. С. Іконников, А. В. Корчак-Чепурківський, А. Ю. Кримський, В. І. Липський, Р. М. Орженцький та Г. В. Пфейфер — відмовилися від балотування). Проведено вибори Голови-президента. Через те, що жоден з кандидатів не отримав необхідні за статутом $^2/_3$ голосів (акад. О. І. Левицький — 12 — «за» та 8 — «проти»; акад. П. А. Тутковський, відповідно 5 та 15), обрання Голови-президента вирішено перенести на чергове засідання 20 березня.

3. Після відмови балотуватися 9 кандидатів, через потайне балотування більшістю $^2/_3$ голосів (14) проти 6 на товариша президента ВУАН було обрано акад. В. І. Липського.

4. Після відмови трьох кандидатів, через потайне балотування більшістю $^2/_3$ голосів (18) проти 3 на Неодмінного секретаря ВУАН обрано акад. А. Ю. Кримського.

5. Після відмови 8 кандидатів через потайне балотування більшістю $^2/_3$ голосів проти 3 членом Управи УАН обрано акад. А. М. Лободу.

6. Після обговорення стану академічних комісій та інститутів, які за декретом РНК не повинні утримуватися від ВУАН, ухвалено клопотатися про збереження всіх теперішніх установ ВУАН у його віданні, або у випадку відмови залишити їх на утриманні ВУАН до фактичного заснування науково-дослідних кафедр, бібліотечного та музейного управлінь. Запротокольована заява акад. Д. О. Граве про утримання від голосування в цій справі.

7. Доручено Управі ВУАН вирішити у Харкові справу щодо оплати праці співробітникам Акліматизаційного саду, що має утримуватися від дослідної кафедри акліматизування, якої ще не створено.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26245, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 135
річного урочистого засідання ВУАН від 11 березня 1922 р.

1. Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський зробив загальну доповідь про хід праці в Академії наук на 1921 рік і зупинився на діяльності установ, які перебувають у безпосередньому віданні Спільного зібрання (ВБУ, Комісія біографічного словника, Комісія енциклопедична та інші).

2-3. Акад. С. О. Єфремов як секретар І відділу, акад. В. І. Липський як секретар ІІ відділу та акад. М. В. Птуха як секретар ІІІ відділу ВУАН прочитали докладні звідомлення про діяльність відділів у 1921 р.

4. Акад. Ф. І. Шміт прочитав академічну наукову промову «Яку історичну вагу має собор св. Софії в Києві».

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26246, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 136
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 20 березня 1922 р.

2. На подання від ІІ та ІІІ відділів ВУАН вирішено провести на засіданні 27 березня вибори дійсних академіків по кафедрах фізики (кандидат — проф. П. П. Косоногов) та філософії (кандидат — проф. О. М. Гіляров).

3. На клопотання ІІІ відділу в справі змін і розподілу штатних співробітників поміж комісіями та установами в межах затвердженого кошторису відділу постановлено констатувати, що «одкомандирувати співробітників з однієї установи до другої — це внутрішня справа кожного відділу».

4. На прохання від Київської обласної філії Червоного Хреста до її організаційного бюро від УАН ухвалено відрядити акад. М. В. Птуху.

5. Доручено акад. Е. П. Вотчалові від імені ВУАН покласти вінок на домовину проф. В. П. Єрмакова та висловити листом щирий жаль удові небіжчика.

6. Вирішено відмовити на прохання акад. В. І. Липського зняти з нього обов'язки члена Комітету ВБУ у зв'язку з незгодою з напрямком діяльності голови Ради бібліотекарів Ю. О. Меженка; постановлено звільнити Ю. О. Меженка від його обов'язків члена комітету та Голови Ради бібліотекарів ВБУ.

7. На прохання гідрологічної секції не переводити її у відання Комітету дослідних кафедр ухвалено передати секцію комітету, але клопотатися про залишення давнішніх академічних установ у віданні ВУАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26247, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 137
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 27 березня 1922 р.

2. Через потайне балотування з двох кандидатів (О. І. Левицький та П. А. Тутковський) більшістю всіх голосів (16) проти чотирьох на Голову-президента ВУАН обрано акад. О. І. Левицького.

3. Більшістю всіх голосів проти трьох (для кожного) через потайне балотування обрано дійсними академіками проф. Й. Й. Косоногова — на кафедру фізики та проф. О. М. Гілярова — на кафедру філософії.

4. На повідомлення Наукового комітету для дослідних кафедр в справі скорочення кількості кафедр вирішено прохати комітет про створення окремої кафедри акліматизування, залишити вже проголошених кандидатів (прот. № 130) та зазначити комітету, що «кандидата на кафедру сільськогосподарської економіки Академія наук назвати не може, бо серед київських учених вона зовсім не бачить ані однієї відповідної наукової сили».

5. На запит від наркома освіти Г. Ф. Гринько ухвалено повідомити НКО про склад родини небіжчика проф. В. П. Єрмакова.

6. Згідно з постановою II відділу постановлено відрядити акад. Б. І. Срезневського разом з метеорологами О. В. Федоровим та І. К. Половком до Петербурга для участі в з'їзді метеорологів.

7. Постановлено внести зміни до інструкції Тимчасовому комітету для заснування ВБУ в справі Ради бібліотекарів та передачі голові комітету повноважень голови Ради бібліотекарів.

8. Затверджено статут Зоологічного музею.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26248, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 138
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 3 квітня 1922 р.

2. Вшановано вставанням з місць пам'ять померлого акад. Й. Й. Косоногова.

3. Від імені Спільного зібрання віце-президент В. І. Липський привітав нового акад. О. М. Гілярова.

4. Прийнято до відома інформацію про наслідки поїздки до Харкова П. Н. Лозієва в справах фінансування діяльності ВУАН.

5. Вирішено надати відрядження до Петрограда заступнику керівничого музею антропології А. З. Носову та надіслати з ним прохання від імені ВУАН до наукових установ і товариств передати ВУАН по спромозі потрібні антропометричні матеріали та інструменти.

6. За поданням II відділу затверджено «Статут Інституту для виучування надр України», що має діяти на правах інших наукових товариств при відділі.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26249, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 139
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 5 травня 1922 р.

2. Вирішено провести на наступному черговому засіданні вибори на посаду директора Мікробіологічного інституту кандидата від II відділу Ф. З. Омельченка.

3. Затверджено А. І. Онищука на посаді вченого спеціаліста зав. відділом етнології в музей антропології та етнології ім. Ф. К. Вовка.

4. Згідно з постановою II відділу вирішено клопотатися перед Бюро науково-дослідних кафедр про заснування окремої кафедри зоології.

5. За браком необхідних кредитів відхилено прохання директора Акліматизаційного саду акад. М. Ф. Кащенка про повернення саду до кошторису ВУАН.

6. Взято до відома повідомлення від II відділу, що аспірант І. І. Клодницький приступає до іспитів по зоології на ступінь магістра. Принципово зазначено, що такі відомості треба подавати до Спільного зібрання лише за наслідками іспитів.

7. На звернення від директора Музею мистецтв ім. Ханенків М. О. Макаренка ухвалено прохати Бюро науково-дослідних кафедр дати грошову позику на проведення негайного ремонту музею.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26250, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 140
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 22 травня 1922 р.

2. Вшановано вставанням пам'ять померлого 9 травня 1922 р. президента ВУАН О. І. Левицького, постановлено відслужити по ньому врочисту панахиду в Софійському соборі та влаштувати на його честь окреме прилюдне засідання ВУАН; сільській громаді с. Миклашівка (Золотоноського повіту на Полтавщині) вирішено надіслати подяку за поховання акад. О. І. Левицького на цвинтарі біля церкви.

3. Постановлено намітити кандидатів на посаду президента на засіданні 29 травня.

4. Через потайне балотування більшістю 14 голосів проти трьох (при одному, що втримався) Ф. З. Омельченка обрано на посаду директора Мікробіологічного інституту.

5-6. Після дискусії в справі необхідності обирати обов'язково академіків до складу Тарифно-нормировочного бюро більшістю голосів замість померлого М. С. Синицького та акад. А. М. Лободи, що посів посаду голови Управи, до складу бюро обрано П. Н. Лозієва та Г. А. Іванця. Запротокольовано думку акад. Р. М. Орженцького про недоцільність рішення зібрання обрати до ТНОБу неакадеміків. На заяву акад. М. В. Птухи про відставку з посади третього члена ТНОБу вирішено провести вибори 29 травня.

7. Постановлено підтримати прохання Комітету ВБУ затвердити проект кошторису бібліотеку та вдатися до Головпрофосвіти «щоб бібліотека залишилася інтегральною частиною Академії наук».

8. Взято до відома постанову ліквідаційних зборів УНТ від 14 травня 1922 р. в справі з'єднання УНТ з УАН, що вирішили продовжити повноваження ліквідаційної комісії до завершення складання звіту про діяльність УНТ, прохали комісію прискорити закінчення справи об'єднання, а також постановили: «вважати що віднині Українська Академія наук і УНТ творять єдине органічне і юридичне тіло і що віднині українська наука має єдиний осередок — Всеукраїнську Академію наук.

Висловлено певність у тому, що Академія наук надалі всебічно дбатиме про забезпечення праці тих її установ, що перейшли до неї з УНТ, в рівній мірі як і своїх давніх.

Ухвалено вдатися до всіх установ УНТ та до всіх його членів і співробітників з рішучим закликом виявити як найінтенсивнішу діяльність під спільним прапором нині єдиної найвищої наукової інституції — Всеукраїнської Академії наук».

9. Згідно з постановою II відділу доручено Управі ВУАН клопотатися про відведення Дніпрянській біологічній станції додаткових площ в Старосільському лісництві, безкоштовне надання матеріалів для будинку та огорожі.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26251, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Протокол № 141
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 29 травня 1922 р.

2. Через потайне балотування кандидатами на посаду президента ВУАН названо академіків А. Ю. Кримського, В. І. Липського, М. П. Василенка, П. А. Тутковського, С. О. Єфремова, В. С. Іконникова, Р. М Орженцького. «Кандидувати згодився тільки акад. віце-президент В. І. Липський». Вирішено провести вибори на черговому засіданні 12 червня.

3. Замість акад. М. В. Птухи, який відмовився від посади, через потайне балотування на члена ТНОБ обрано проф. В. І. Синайського.

4. Постановлено на урочистому засіданні зібрання, присвяченому пам'яті акад. О. І. Левицького, що відбудеться 18 червня, виступити з доповідями академікам М. П. Василенку та С. О. Єфремову.

5. Доручено делегатам ВУАН, що поїдуть до Харкова, клопотатися перед урядом, щоб удову небіжчика О. І. Левицького було забезпечено спеціальним харчовим пайком та грошовою пенсією.

6. На доповідь акад. Ф. І. Шміта про майбутню приналежність Археологічного музею колишній КДА та неможливість проведення в ньому термінового вилучення матеріально-коштовних речей за декретом уряду постановлено клопотатися перед владою про тимчасове незастосування декрету про вилучення коштовностей.

7. На пропозицію від УВУ в Празі в справі надання допомоги ВУАН й пересилання транспортом «матеріалів для писання» ухвалено після одержання матеріалів надіслати до Чехо-Словаччини подяку.

8. Взято до відома повідомлення від Українського громадського комітету в Празі щодо порядку замовлення в комітеті необхідної наукової літератури.

9. Вирішено надати керівнику Комісії біографічного словника П. Я. Стебницькому відпустку та доручено Управі ВУАН відшукати гроші для лікування П. Я. Стебницького.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26252, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 142
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 12 червня 1922 р.

2. Спільне зібрання привітало новообраного акад. М. М. Крилова, який прибув із Сімферополя.

3. Взято до відома інформацію акад. А. Ю. Кримського, що голова Управи акад. А. М. Лобода виїхав у справах Академії до Харкова, академіки С. О. Єфремов та М. В. Птуха виїхали з Києва прочитати курс лекцій у Боярському політехнікумі, а акад. Г. В. Пфейфер виїхав для лікування в санаторій.

4. Більшістю 9 голосів проти 4 через потайне балотування акад. В. І. Липського обрано на Голову-президента ВУАН.

5-6. Вирішено провести на наступному засіданні 26 червня вибори кандидата від І відділу проф. О. П. Новицького на посаду дійсного академіка по кафедрі українського мистецтва, а кандидата від ІІ відділу проф. В. Г. Шапошнікова — по кафедрі технічної хімії.

7. Надано закордонне відрядження без грошової оплати І. В. Галанту для праці в закордонних архівах.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26253, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 143
урочистого Спільного зібрання [Ради] ВУАН
від 18 червня 1922 р.

1-2. Акад. М. П. Василенко прочитав доповідь «Життєпис покійного Голови-президента Академії наук Ор. Ів. Левицького і огляд його наукової діяльності».

Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський зробив короткі додатки до доповіді про «дуже прихильне відношення покійного академіка до запровадженого в церквах богослуження живою українською мовою, замість мертвої церковнослов'янської».

3. Акад. С. О. Єфремов зробив доповідь на тему: «Ор. Ів. Левицький як письменник-белетрист».

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26254, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 144
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 26 червня 1922 р.

2. Через потайне балотування більшістю голосів проти двох обрано О. П. Новицького на штатного дійсного академіка по кафедрі історії українського мистецтва. Ухвалено вжити всіх заходів, щоб допомогти йому якнайшвидше повернутися з Криму до Києва.

3. Через потайне балотування більшістю голосів проти трьох обрано В. Г. Шапошнікова на позаштатного академіка по кафедрі технічної хімії і постановлено клопотатися перед урядом, щоб кафедру затверджено було в штат.

4. Після відмови проф. В. І. Синайського та П. Н. Лозієва бути членами ТНОБ до складу Бюро обрано акад. Д. О. Граве (як голову) та проф. М. О. Столярова.

5. Заслухано повідомлення голови Управи акад. А. М. Лободи про задоволення клопотання ВУАН щодо залишення музею ім. Ханенків та ВБУ у віданні ВУАН, але з окремими бюджетами. Вирішено винести акад. А. М. Лободі подяку за виконану в Харкові місію.

6. До складу комісії для проведення Всеукраїнського наукового конгресу[39], що має відбутися у Києві між 1 та 10 жовтня 1922 р. поряд з акад. А. Ю. Кримським, професорами С. Ф. Веселовським та Є. О. Черняховським, яких обрало Бюро науково-дослідних кафедр, зібрання обрало також представників від відділів ВУАН: академіків А. М. Лободу, В. І. Шапошнікова та М. В. Птуху, а заступниками до них — М. В. Шарлеманя та А. О. Янату.

7. Вирішено, що від 17 липня до 15 вересня встановлюється період вакацій, коли не відбуватимуться вибори нових академіків.

8. Надано співробітниці Кабінету мистецтв А. В. Фонер закордонне відрядження (без грошової оплати) до 1 січня 1923 р. для праці в музеях і бібліотеках Німеччини та Австрії.

9. Надано акад. М. М. Крилову двохмісячне відрядження до Криму (без спеціальної оплати, але із збереженням академічного утримання) для перевезення власної бібліотеки до Києва.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26255, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 145
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 3 липня 1922 р.

2. Заслухано повідомлення II відділу ВУАН про те, що згідно з проханням акад. О. Я. Орлова, який не може переїхати до Києва, відділ звільнив його з посади академіка.

3. Вирішено на зібранні 17 липня провести вибори кандидата від II відділу проф. І. І. Шмальгаузена на позаштатного академіка кафедри зоології.

4. Постановлено надати місячне наукове відрядження за кордон акад. Р. М. Орженцькому.

5. Обрано комітет для регулювання зносин з закордоном у складі академіків М. П. Василенка, С. О. Єфремова, Д. О. Граве, А. М. Лободи та А. Ю. Кримського.

6. Згідно з проханням удови акад. О. І. Левицького постановлено подбати про перевезення до Києва тлінних зостатків покійника. Вирішено потурбуватися про видання літературно-наукової спадщини О. І. Левицького, щоб гонорар переказати його вдові.

7. На доповідь акад. Ф. І. Шміта постановлено клопотатися перед РНК щодо декрету про доручення ВУАН справи охорони пам'яток старовини.

8. На доповідь від ВБУ про незадовільний стан пожарної безпеки в будинку на бульв. Шевченка, 14 ухвалено доручити Управі привести до належного стану опалення будинку, а ВБУ та Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка разом з II відділом створити із своїх представників пожарну комісію з контрольними функціями.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26256, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 146
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 17 липня 1922 р.

2. Зібрання привітало акад. Д. К. Заболотного, який вперше був присутній на Спільному зібранні.

3. Через потайне балотування більшістю голосів проти 3 проф. І. І. Шмальгаузена обрано на позаштатну кафедру зоології.

4. Вирішено відрядити до Харкова академіків М. М. Крилова та Б. І. Срезневського як делегатів від ВУАН в справі розв'язання питань наукових зносин із закордоном.

5. Задоволено прохання акад. М. П. Василенка звільнити його від обов'язків члена Комісії для зносин із закордоном.

6. До комісії в справах пожарної безпеки в будинку на бульв. Шевченка, 14 обрано акад. П. А. Тутковського, якому доручено скликати цю комісію.

7. Постановлено прохати акад. П. А. Тутковського надіслати від імені ВУАН привітання з'їзду геологів, який відбудеться в Німеччині.

8. Затверджено програму Всеукраїнського конгресу вчених (додається), яку виробила академічна комісія на чолі з акад. П. А. Тутковським; конгрес має відбутися навесні 1923 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26257, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 147
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 23 серпня 1922 р.

2. Зібрання привітало новообраного акад. І. І. Шмальгаузена.

3. Я зв'язку з арештом ДПУ акад. С. О. Єфремова вирішено нагадати відповідним інстанціям, що акад. С. О. Єфремов має від Голови СНК УСРР т. Раковського охоронний лист, а також клопотатися про звільнення академіка за порукою цілої Академії.

4-5. Заслухано і взято до відома постанови колегії НКО від 11 серпня 1922 р. в справах підвищення асигнувань, керівництва науково-дослідними кафедрами в Києві, друкарні та органу ВУАН «Вісті ВУАН», дозволу на оформлення закордонної наукової літератури, відрядження за кордон акад. М. М. Крилова для встановлення наукових зв'язків, придбання обладнання для кафедр ВУАН.

Зібрання вирішило клопотатися перед РНК про спеціальні закони: на право ВУАН безпосередньо здобувати іноземну літературу, друкувати свої видання без усякої попередньої цензури.

6. Ухвалено відрядити акад. М. М. Крилова до Петрограда для перевезення власної книгозбірні до Києва.

7. Затверджено повідомлення Комісії енциклопедичного словника про зміни в особовому складі у зв'язку із скороченням штатів та переорієнтацію праці на виготовлення каталогів та списків для словника.

Вирішено клопотатися про асигнування коштів на негайне закінчення і надрукування двох позачергових томів, присвячених спеціально країні і здебільшого вже готових.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26258, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 148
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 4 вересня 1922 р.

2. Зібрання привітало акад. В.: М. Перетця, який завітав до Києва.

3. У зв'язку з арештом акад. М. В. Птухи вирішено клопотатися про його звільнення на поруки.

4. На подання акад. Б. І. Срезневського вирішено клопотатися перед владою, яка примушує проф. Г. Г. Де-Метца залишити межі України та СРСР, дозволити залишитися у Києві, якщо проф. Де-Метц не бажає їхати за кордон, де він міг би ознайомитися з найновішими досягненнями науки.

5. Зібрання висловило глибокий жаль хворому акад. В. С. Іконникову з приводу смерті його дружини.

6. Ухвалено надіслати акад. К. В. Харламповичу листовне прохання повідомити ВУАН, чи не міг би він вже переїхати до Києва [40].

7. На заяву С. І. Симиренкової про її скрутне матеріальне становище вирішено доручити Управі подбати, щоб С. І. Симиренко обов'язково здобула 2 кімнати з кухнею у колишньому своєму будинку, де розташувалося УНТ.

8. На подання Управи ВУАН вирішено юридично обгрунтованим не повертати «Українбанку» меблі, які він подарував ВУАН.

9. Постановлено відрядити акад. С. О. Єфремова з відповідними повноваженнями за кордон для здобування книжок й полагодження наукових потреб ВУАН.

10. Задоволено прохання акад. Б. І. Срезневського відрядити його на метеорологічний з'їзд до Петрограда.

11. Ухвалено надіслати до (Бюро) Наукового комітету дослідних кафедр звідомлення акад. Б. І. Срезневського про діяльність Фізико-географічного інституту та Геофізичної комісії та прохати приєднати ці установи до науково-дослідних кафедр.

12. Заслухано запрошення від Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства на 1-й Російський з'їзд єгиптологів, але запрошення надійшло двома тижнями пізніше з'їзду.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26259, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 149
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 1 жовтня 1922 р.

1. Зібрання привітало акад. О. П. Новицького, який повернувся до Києва.

2. Заслухано подяку акад. В. С. Іконникова за співчуття з приводу смерті дружини.

3. Через вставання з місць вшановано пам'ять померлого акад. М. Ф. Сумцова і постановлено на прилюдному засіданні ВУАН, присвяченому пам'яті небіжчика, виступити з рефератами академікам С. О. Єфремову та А. М. Лободі.

4. На телеграму Голови РНК т. Х. Раковського про те, що «академік С. О. Єфремов, як високо наукова сила, не може бути відпущений з Радянської республіки за кордон, а повинен виїхати з Києва до Москви», постановлено, зважаючи на те, що адміністративне заслання С. О. Єфремова, який хворіє на туберкульоз, на північ погіршить його здоров'я, а також те, що з закордону його було викликано для наукової роботи саме Академією наук, прохати владу залишити акад. С. О. Єфремова у Києві, або дати йому змогу виїхати назад за кордон.

5. Вирішено прохати владу про залишення у Києві акад. А. В. Корчак-Чепурківського, а також клопотатися перед прокуратурою про прискорення слідства в справі акад. М. В. Птухи, якого вже за два місяці держать у в'язниці.

6. На подання акад. А. Ю. Кримського вирішено клопотатися про повернення вилученої судовою владою літератури, яка є сьогодні власністю Академії.

7. На телеграму заст. голови Наукового комітету С. Ю. Семковського для участі у переговорах у Москві з представниками Польщі в справі передачі їм культурних коштовностей від ВУАН обрано академіків А. М. Лободу та М. П. Василенка.

8. Постановлено доручити Управі ВУАН домогтися від НКО повної суми виділених Академії 20 млн крб. для видання «Вістей» відділів.

9. На четвертого члена Археологічного комітету при ВУАН обрано акад. О. П. Новицького.

10. Встановлено конкретні дати, коли повинні відбутися чергові спільні зібрання до кінця 1922 р.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр.26 260, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 150
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 16 жовтня 1922 р.

2. Заслухано повідомлення від акад. В. Г. Шапошнікова про його повернення з відпустки.

3. Взято до відома повідомлення від Головпрофосвіти про те, що книжки, надіслані на адресу ВУАН, звільняються від мита.

4. Вирішено подякувати члена Наукового Комітету проф. С. Семковського, що надіслав для бібліотеки ВУАН низку своїх писань.

5. Затверджено П. А. Сушицьку на посаді наукового співробітника енциклопедичного словника.

6. Затверджено на внесення Археологічного комітету склад комісії (Д. М. Щербаківський, А. Х. Середа, Ю. Ф. Красицький, Ф. Л. Ернст) для обробки повернутих з Москви українських пам'яток, які було нещодавно вивезено з України вкупі з церковними коштовностями.

7. Ухвалено передати на остаточне вирішення Управи ВУАН справу щодо тарифікації службовців Музею ім. Ханенків.

8. Заслухано виписку з «Положения о Центральном управлении по делам печати при Главнополитпросвете» та постанову РНК про його затвердження, в яких видання ВУАН оголошуються звільненими від цензури [41].

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26261, арк. 1. Копія. Машинопис (арк. 2—3 — чернетка рукою А. Ю. Кримського).

Регест

Протокол № 151
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 23 жовтня 1922 р.

2. Заслухано повідомлення Управи ВУАН про утворення замість Тарифно-нормировочного бюро Розціночно-конфліктної комісії, до якої від адміністрації ВУАН обрано акад. Д. О. Граве та секретаря Управи Г. А. Іванця.

3. На подання акад. М. П. Василенка постановлено від імені ВУАН вдатися до належного виконкому з проханням припинити протинаукові розкопки Г. Я. Стеллецького на Чигиринщині та звернути увагу органів влади, що всі археологічні розкопки мають чинитися під наглядом Археологічного комітету ВУАН.

4. Ухвалено постанови II відділу ВУАН в справах негайного здобуття та розподілу 10 млрд крб., що СНК УРСР виділив на наукові потреби, визнання за академічними кафедрами статусу дослідних, грошового утримання академічної друкарні.

5. Після тривалого обговорення постанови II відділу щодо виділення всієї суми кредиту в 10 млрд крб. на друкування лише видань II відділу, протесту акад. М. М. Крилова на пропозицію перерозподілити гроші між всіма відділами та залишення засідання Головою-президентом В. І. Липським прийнято рішення припинити засідання.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26262, арк. 3—4. Копія, засвідчена підп. А. Ю. Кримського. Машинопис.

Регест

Протокол № 152
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 30 жовтня 1922 р.

2. Ухвалено постанови II відділу про перерозподіл 10 млрд крб. поміж трьома відділами ВУАН, а також в справах перевезення з Харкова до Києва наукової літератури та створення в Харкові технічної служби для вибору для ВУАН наукової літератури, відрядження акад. М. М. Крилова до Петрограда та за кордон, введения посад асистентів для академічних кафедр М. М. Крилова та О. П. Новицького, дозволу друкувати наукові статті в перших двох томах «Записок II відділу» іноземними мовами без паралельних українських перекладів, поновлення діяльності бібліотечної комісії, відрядження С. Я. Парамонова до Петрограда для придбання зоологічної та ботанічної літератури, кредитування діяльності Фізично-географічного інституту та Географічної комісії ВУАН.

3. На внесення Управи ВУАН з'ясована справа оплати праці директора музею ім. Ханенків, найстаршого бібліотекаря ВБУ та завідуючого Центральним архівом давніх актів.

4. На прохання Музею антропології та етнології ім. Ф. К. Вовка ухвалено вчинити суворий позов у справі знищення збірника УНТ, присвяченого пам'яті Ф. К. Вовка, виділити гроші на нове надрукування загиблого збірника, включивши його в серію праць ВУАН під заголовком «Збірник Музею антропології та етнології ім. Ф. К. Вовка при ВУАН, присвячений пам'яті Ф. К. Вовка».

5. Вирішено клопотатися перед центральною владою в Харкові про можливість акад. В. Г. Шапошнікову залишитися у Києві.

6. Постановлено відхилити за браком відомостей про характер наукової праці прохання проф. Кубанського політехнікуму К. Л. Теляновського зарахувати його до складу співробітників ВУАН.

7. На подання Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського ухвалено вважати виключеним з числа приналежних до ВУАН ті наукові товариства, які не подають своїх звідомлень за кожен піврік діяльності; нове прийняття до ВУАН таких това-

риств може відбутися тільки за новою постановою відповідного відділу Академії наук.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26263, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 153
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 6 листопада 1922 р.

2. Затверджено поданий від II відділу проект «Статуту Всеукраїнської спілки зоологів при ВУАН».

3. На прохання від Музично-етнографічного кабінету в справі асигнування грошей на видання неопублікованих матеріалів М. В. Лисенка ухвалено констатувати, що асигнування повинен зробити I відділ, до складу якого входить кабінет.

4. Затверджено зміни в складі співробітників Комісії для складання енциклопедичного словника.

5. Обрано виконуючого обов'язки Музею антропології та етнології ім. Ф. К. Вовка А. З. Носова на посаду постійного керівничого цього музею.

6. Ухвалено подану від Центрального архіву давніх актів тарифікацію його службовців передати на затвердження Управі ВУАН.

7. Заслухано наказ НКО УСРР про святкування пам'яті Г. С. Сковороди і констатовано, що I відділ давно вже робить відповідні заходи.

8. Вирішено підтримати клопотання проф. В. О. Пархоменка про відрядження його Науковим комітетом за кордон.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26264, арк. 1. Копія, засвідчена підп. А. Ю. Кримського. Машинопис.

Регест

Протокол № 154
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 20 листопада 1922 р.

2. На прохання від III відділу збільшити йому частину суми, призначеної Спільним зібранням на видання праць, постановлено не змінювати постанову зібрання щодо розподілу 10 млрд крб., але при всіх дальших розподілах звернути належну увагу на інтереси III відділу.

3. Ухвалено взяти на себе ініціативу для заснування Комітету краєзнавства; до організаційного комітету обрано від усіх відділів А. М. Лободу, О. В. Фоміна, І. І. Шмальгаузена та М. В. Птуху.

4. Заслухано повідомлення голови Головпрофосвіти Я. Ряппо щодо 10 млрд крб., які не будуть надані ВУАН Держвидавом, оскільки Академія наук не виконала договору, складеного з Держвидавом через проф. О. А. Янату; постановлено доручити Управі з'ясувати справу з проф. О. А. Янатою та витребувати з природничого відділу Інституту наукової мови, головою якого є останній, 200 пудів паперу для академічних «Записок», як еквівалент невиданих 10 млрд крб.

5. Ухвалено відрядити на 2 місяці до Таврії для гідрологічних дослідів В. В. Різниченка.

6. На прохання Археографічної комісії заасигнувати гроші на проведення опису документів у збірках О. Лазаревського, М. Судієнка, Рум'янцевського опису України вирішено доручити управі з'ясувати справу можливості надання грошей.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26265, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 155
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 11 грудня 1922 р.

2. На обгрунтовану доповідь Господарчої управи про відповідальність проф. О. А. Янати за позбавлення ВУАН авансу в 10 млрд крб. на друкування праць постановлено повідомити НКО, що Держвидав не мав підстав вважати проф. О. А. Янату за представника ВУАН і укладати з ним угоду; викликати О. А. Янату для роз'яснень на Спільному зібранні і вважати, що його дії не відповідають званню співробітника ВУАН.

3. Вирішено вимагати від проф. О. А. Янати 200 пудів паперу для видання «Записок» як еквівалент 10 млрд крб.

4. Взято до відома умову Управи з П. О. Балицьким, якого запрошено на по-

саду управителя друкарні ВУАН, Управі доручено подбати, щоб друкарня здобула знаки, потрібні для видання математичних і хімічних текстів.

5. Задоволено прохання акад. В. О. Кістяковського надати йому посвідчення представника ВУАН для читання лекцій і доповідей в Англії і Швеції на запрошення Нобелівського інституту Шведської Академії наук.

6. Ухвалено надіслати привітання Московському Політехнічному музею з нагоди 50-річчя його існування.

7. На повідомлення від Наукового комітету Головпрофосвіти вирішено подати рахунок витрат ВУАН у зв'язку з святкуванням ювілею Г. С. Сковороди 24 грудня 1922 р.

8. Ухвалено відрядити до Харкова на 6 місяців акад. Р. М. Орженцького.

9. Вирішено клопотатися про передачу до ВУАН бібліотеки покійного акад. М. І. Туган-Барановського, яка зберігається у Петрограді.

10. Вирішено клопотатися про збільшення пенсії для вдови покійного психіатра В. Ф. Чижа.

11. Задоволено прохання комісії біографічного словника затвердити О. О. Тулуба як постійного позаштатного співробітника.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26266, арк. 1—2 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 156
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 18 грудня 1922 р.

2. Заслухано листовне повідомлення від акад. М. П. Василенка про відсутність через хворобу на засіданні.

3. Постановлено провести наступне чергове засідання 15 січня 1923 р.

4-8. Заслухано й обговорено заяву і роз'яснення проф. О. А. Янати з приводу факту укладання ним від імені ВУАН договору з Держвидавом на друк термінологічних словників. Вирішено заяву О. А. Янати, яка відступає від академічного тону, до протоколу не вносити, а залишити як додаток до протоколу. Після того, як О. А. Яната демонстративно покинув засідання, і тривалого обговорення питання про можливе виключення його з числа співробітників ВУАН більшістю голосів при таємному балотуванні було вирішено виключити проф. О. А. Янату із складу співробітників і повідомити про це НКО, Науковий комітет Головпрофосвіти та Держвидав. Акад. А. Ю. Кримський висловив жаль, що незловільну провину проф. Янати ВУАН покарала таким суворим засобом, а акад. П. А. Тутковський заявив про свою незгоду з рішенням Спільного зібрання й бажання подати свою окрему думку.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26267, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 157
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 15 січня 1923 р.

2. Заслухано окрему думку акад. П. А. Тутковського в справі виключення проф. О. А. Янати, яку долучено до протоколу. При заслуханні окремої думки зроблено було деякі зауваження з приводу допущених у ній неточностей.

3. За поданням II відділу ухвалено відрядити голову Управи акад. А. М. Лободу, акад. М. М. Крилова та С. П. Пастернака до Харкова в справі звітування про діяльність ВУАН та вирішення справи надання грошей на академічні видання та на нормальну наукову працю.

4. На повідомлення Управи ВУАН про збільшення III відділом рахунків на оплату членам за участь в засіданнях вирішено у зв'язку з важким матеріальним становищем ВУАН оплачувати такі рахунки в другу чергу, після задоволення невідкладніших потреб.

5. Задоволено прохання ВБУ додати до обсягу, що друкарня ВУАН друкує щомісячно, 3,5—4 арк. «Книжкового вісника».

6. Прийнято до відома повідомлення від Головпрофосвіти про розформування академічного Харківського комітету для видання творів О. Потебні, який було засновано не за постановою УАН.

7. Ухвалено розклад чергових засідань Спільного зібрання на I квартал, а також дату урочистого засідання — 11 березня.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26268, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 158
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 22 січня 1923 р.

2. Ухвалено доручити прочитати представнику III відділу академічну промову на річному урочистому зібранні 11 березня.

3. Узгоджено висновок Археологічного комітету щодо заснування Подільського музею в м. Вінниці як установи ВУАН.

4. Постановлено ввести акад. О. А. Новицького як дійсного члена до складу Комітету музею мистецтв ім. Ханенків.

5. Задоволено клопотання III відділу щодо друкування статті акад. М. І. Туган-Барановського «Вплив політичної економії на філософію та природознавство» у «Записках III відділу» двома мовами: українською і російською [42].

6. Передано акад. М. В. Птусі для розгляду і доповіді на одному з найближчих засідань проект статуту Мікробіологічного інституту.

7. На внесення II відділу ухвалено надіслати привітальну телеграму до Тифлісу проф. С. Г. Навашину з нагоди 40-річчя його діяльності.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26269, арк. 1. Копія, засвідчена підп. А. Ю. Кримського. Машинопис.

Регест

Протокол № 159
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 29 січня 1923 р.

2. Взято до відома повідомлення III відділу про обрання акад. М. П. Василенка головою відділу.

3. Після дебатів з питання обрання чужеземних учених на почесних членів-кореспондентів ВУАН, або на інший статус постановлено більшістю 15 голосів проти 3, що «чужеземних учених кожний відділ може обирати тільки на членів-кореспондентів та почесних членів».

4. Затверджено постанови III відділу, що академічну промову на урочистому засіданні 11 березня має виголосити акад. М. В. Птуха на тему «Смертність на Україні і в Росії наприкінці XIX ст.».

5. Взято до уваги прохання музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка, щоб делегація ВУАН, що поїде до Харкова в справах видавничої діяльності, враховувала також «Збірник» музею.

6. Постановлено залишити за ВУАН найвище наукове керівництво над Акліматизаційним садом та Фізико-географічним інститутом (Метеорологічною обсерваторією), які були відчислені від Академії наук до дослідних кафедр.

7. На повідомлення акад. А. Ю. Кримського про розмови в Головпрофосвіті в справі реорганізації ВУАН в напрямі делокалізації і злиття з дослідними кафедрами ухвалено повідомити в Харків, щоб до приїзду делегації ВУАН не провадилося будь-яких структурних змін в Академії наук.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26270, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 160
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 12 лютого 1923 р.

2. На прохання комітету «Всеукраїнської виставки друку» ухвалено надіслати до складу комітету свого представника — акад. П. О. Новицького.

3. У зв'язку з постановою II відділу й обговорення доцільності делегації ВУАН, що їде до Харкова, робити заяву про відставку всіх академіків в разі вимоги центральної влади призначити деяких академіків без згоди самої Академії наук, більшістю голосів ухвалено ніяких рішучих заяв не робити до повернення й звітування делегації на Спільному зібранні.

4. Взято до відома заяву акад. М. М. Крилова, що він, не маючи твердого мандату від Спільного зібрання, не може їхати до Харкова як делегат.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26271, арк. 1. Копія, засвідчена підп. А. Ю. Кримського. Машинопис.

Регест

Протокол № 161
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 22 лютого 1922 р.

2. До нового губерніального комітету для охорони пам'яток старовини, сформованого наказом ГубВНО за № 31, обрано академіків О. П. Новицького та Ф. І. Шміта.

3. Акад. А. М. Лобода розповів про свою подорож до Харкова, де вдалося домогтися асигнування 49 млрд крб. на лютий 1923 р., а також 15 млрд. крб. на друк праць, і де він був поставлений перед фактом, що наказом Наукового комітету Головпрофосвіти надано права членів-кореспондентів керівникам дослідних кафедр і їх секцій, а ВУАН доручено «взяти провід над дослідними кафедрами в свої руки».

Вирішено розгляд питання про призначених членів-кореспондентів перенести до найближчого засідання.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26272, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 162
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 26 лютого 1923 р.

2. Ухвалено передати на висновок Київській комісії для краєзнавства при ВУАН прохання наради наукових діячів у Харкові, щоб ВУАН взяла на себе організацію Краєзнавчої комісії для Харкова і Слобожанщини, включивши до її складу професорів Д. К. Зеленіна, О. А. Івановського, С. А. Таранушенка, О. С. Федоровського та Л. О. Шкорбатова.

3. Вирішено клопотатися перед НКО асигнувати 3 млрд крб. з кредитів ВУАН на наукові потреби для придбання й перевезення з Одеси до Києва сейсмографів, які замовив проф. О. Я. Орлов. Справу щодо обладнання в Києві Сейсмологічної станції доручено провести II відділу разом з Президією ВУАН.

4. На доповідь голови Управи А. М. Лободи про величезні видатки на утримання будинку на бул. Шевченка, 14 постановлено передати будинок в безпосереднє господарювання ВБУ, що має окремий бюджет, «а ВУАН повертатиме їй ті витрати, які припадають на ті установи Академії наук, котрі входять в спеціальний бюджет Академії».

5. Зачитано й внесено до протоколу пункти наказу Наукового комітету Головпрофосвіти від 3 січня 1923 р. № 234, що торкаються ВУАН. Наказ взято до відома і сконстатовано, що згідно з точним розумінням цього наказу керівники дослідних кафедр та їх секцій носять звання членів-кореспондентів лише доки посідають згадані посади.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26273, арк. 1—3 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 163
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 5 березня 1923 р.

2. Вшановано через вставання з місць пам'ять члена РАН проф. зоології В. М. Шимкевича і ухвалено висловити телеграмою свій жаль з приводу його смерті.

3. Затверджено постанову II відділу клопотатися від імені ВУАН (в т. ч. й перед НКО СРСР) про надання коштів на влаштування в Києві сейсмічної станції; до статутної комісії обрано академіків Д. О. Граве, М. М. Крилова, Б. І. Срезневського та П. А. Тутковського.

4. Прийнято внесення від II відділу клопотатися перед центральними та губернськими органами влади про охорону пам'яток природи — колонії бобрів на р. Ірші у Радомиському повіті Київської губ.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1,спр. 26274, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 164
урочистого Спільного зібрання [Ради] ВУАН
від 11 березня 1923 р.

1. Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський прочитав загальне звідомлення про діяльність ВУАН у 1922 р. та спеціальне — про діяльність установ, що перебувають у безпосередньому віданні Спільного зібрання ВУАН.

2. Акад. С. О. Єфремов прочитав звідомлення про цілорічну діяльність історико-філологічного відділу; відповідні відомості про діяльність Фізико-математичного та Соціально-економічного відділу подали директор Мікробіологічного інституту Ф. З. Омельченко та акад. М. В. Птуха.

3. Акад. М. В. Птуха проголосив академічну промову «Смертність на Вкраїні і в Росії наприкінці XIX віку».

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26275, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 165
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 26 березня 1923 р.

2. Затверджено поданий від Київської комісії краєзнавства попередній склад Харківської Слобожанської комісії країзнавства.

3. Взято до відома повідомлення Комісії краєзнавства про делегування акад. А. М. Лободи, акад. М. В. Птухи, М. В. Шарлеманя, проф. Д. О. Белінга та В. І. Лучицького на 4-ту сесію ЦБ краєзнавства при Російській АН.

4-7. На звідомлення Тимчасового комітету ВБУ про діяльність протягом 5 років та прохання передати управління директору, після розгляду проекту статуту ВБУ, внесення до нього змін, більшістю голосів проти двох обрано С. П. Пастернака на посаду директора ВБУ, а академіків А. Ю. Кримського, В. І. Липського та М. В. Птуху — на членів Ради ВБУ від ВУАН.

8. Згідно з внесенням від І відділу ухвалено прохати ВБУ надати окрему кімнату, або окремий стіл для роботи дійсним академікам.

9. У зв'язку з проханням Кабінету антропології та етнології ім. Ф. Вовка виділити частину з 10 млрд крб. і для потреб музею за поданням ІІ відділу постановлено розділити цю незначну суму рівно поміж трьома відділами та Спільним зібранням для придбання паперу на друк звідомлення за 1922 р.; музеєві поки що відмовити.

10. На внесення ІІ відділу про необхідність придбати іншомовні шрифти та математичні знаки акад. А. Ю. Кримський пояснив, що в сьогоденному стані тимчасово можна користуватися цицеронним латинським шрифтом, а Неодмінний секретар подбає про придбання нових.

11. На внесення ІІ відділу постановлено передавати до ВБУ лише ті книжки, про які точно відомо, що вони призначаються для неї, а всі інші книжки має розподіляти комісія у складі С. О. Єфремова, Б. І. Срезневського та М. В. Птухи.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26276, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 166
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 2 квітня 1923 р.

2. Ухвалено затвердити на наступному засіданні розклад засідань Спільного зібрання.

3. Вирішено відрядити акад. Б. І. Срезневського від ВУАН до Москви на засідання Держплану СРСР, взято до відома повідомлення Б. І. Срезневського про з'їзд Держплану.

4. На прохання ВБУ ухвалено передати до ВБУ книгозбірню Старої Громади, що тимчасово зберігалася в УНТ; для вирішення справи з книгозбірнею покійного О. Я. Конiського, як і всієї бібліотеки УНТ,— запросити на Спільне зібрання голів секцій, прилучених від УНТ.

5. Заслухавши висновок Розрахунково-конфліктної комісії при ВУАН в справі рішення Спільного зібрання про виключення проф. О. А. Янати з числа співробітників ВУАН, постановлено підтвердити попередню постанову про виключення.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26277, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 167
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 16 квітня 1923 р.

2. На доповідь делегатів ВУАН на сесії бюро краєзнавства ухвалено дякувати академіків А. М. Лободу та М. В. Птуху та обрати за їх поданням голову Петроградського бюро акад. С. Ф. Ольденбурга та голову Московського бюро — В. В. Богданова — на членів Київського комітету краєзнавства.

Неодмінний секретар акад. А. Ю. Кримський зачитав особистий лист до нього від В. В. Богданова як свідоцтво задоволення налагодженням зв'язків між російськими та українськими науковцями.

3. Для розподілу книжок, що надходять до ВУАН, в т. ч. з-за кордону, ухвалено найближчими днями скликати нову комісію, куди входили б по три члени від кожного відділу.

4. Ухвалено на наступному засіданні затвердити розклад чергових зібрань і обговорити в присутності членів секцій колишнього УНТ та директорів установ справу про долю книгозбірні УНТ.

5. Постановлено видавати нештатним співробітникам, які не є постійними (від III відділу О. В. Орищенко, Л. М. Венгеров, М. В. Масляніков, Ф. В. Станішевський, О. М. Чечот, В. А. Кульчицька, А. І. Гольдштейн) посвідчення про їх приналежність до ВУАН, але не видавати посвідчень про звільнення від податків або на інші фіскальні привілеї.

6. На запрошення ювілейного комітету для вшанування 50-річчя музичної діяльності проф. В. В. Пухальського ухвалено відрядити від ВУАН акад. П. А. Тутковського та К. В. Квітку.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26278, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 168
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 23 квітня 1923 р.

2. В справі про долю книгозбірні УНТ вирішено книжки книгозбірні Старої Громади передати без винятку до ВБУ, а з інших збірок спеціальна комісія повинна поповнити дезидерати видань загального характеру бібліотеки ім. В. Б. Антоновича (І відділу), та видань спеціального характеру — спеціальних книгозбірень відділів ВУАН.

3. Взято до відома, що І та ІІ відділи обрали своїх представників до складу комісії для розподілу книжок, які надходять на адресу ВУАН.

4. Ухвалено проект статуту Мікробіологічного інституту передати на розгляд комісії, куди мають увійти проф. Ф. З. Омельченко та академіки А. В. Корчак-Чепурківський, М. В. Птуха, І. І. Шмальгаузен.

5. Вирішено проект статуту Подільського музею у Вінниці передати на розгляд акад. М. В. Птусі.

6. Постановлено прохати голову Музейного комітету при ВУАН акад. Ф. І. Шміта подати на розгляд проект поширеної діяльності комітету.

7. Взято до відома повідомлення акад. М. Ф. Кащенка про вирощені в Акліматизаційному саду сорти валеріани та наперстянки, які мають високі лікарські якості.

8. Заслухано й обговорено доповідь акад. П. А. Тутковського «Перспективна роль артезіанських колодязів у боротьбі проти посух на Вкраїні». Доповідь викликала зацікавлення у присутній представниці Наукового комітету Головпрофосвіти А. О. Ряппо, якій було висловлено жаль з приводу перепон «Печать-треста» щодо організації друкарні ВУАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26279, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 169
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 7 травня 1923 р.

2. Затверджено рахунки І та ІІ відділів на витрату грошей, що були видані на руки академікам А. Ю. Кримському та П. А. Тутковському для друкарських потреб.

3. На прохання від місії Ф. Нансена в справі допомоги у придбанні наукової літератури ухвалено через ВУАН зібрати від вузів м. Києва списки потрібних книжок та передати такі списки до місії.

4. Обговорювалося повідомлення представника НКО А. П. Машкіна про наявність у Берліні уповноваженого для закупки книжок і що ВУАН повинна прохати НКО забронювати певну суму золотого фонду для закупки книжок, які вона вкаже, про можливість одержати частину паперу, що прибув до НКО.

5. Заслухано наукові доповіді: Вотчала Є. П. «Рослина і електричне поле атмосфери (в зв'язку з питанням про електрокультури)», Шмальгаузена І. І. «Про закономірність еволюції», Кримського А. Ю. «Філологічні доводи, що новознайдений рукописний літургікон Св. Володимира, датований 999 роком, є тільки копія з рукопису 999 року, виготовлена в кінці XIII віку».

6. На доповідь комісії для розподілу книжок ухвалено відкласти вирішення справ повернення від ВБУ до спеціальних установ ВУАН найновішої закордонної літератури, заснування загальної бібліотеки ВУАН; постановлено прохати ВБУ передавати дублети до відповідних відділів і секцій ВУАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26280, арк. 3—4. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 170
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 21 травня 1923 р.

2. За поданням від III відділу затверджено акад. К. Г. Воблого на посаді голови Товариства економістів при відділі ВУАН акад. М. В. Птуху — на посаді секретаря відділу.

3. До «Комісії з преміювання наукових, науково-учбових та науково-популярних праць науковців України» тимчасово обрано академіків Д. І. Багалія та О. М. Нікольського, які перебувають у Харкові.

4. Ухвалено від імені Спільного зібрання підтримати клопотання Музею ім. Ханенків, щоб Комітет музею існував і надалі. Акад. Ф. І. Шміту доручено скласти умотивовану записку.

5. Затверджено знов на посаді штатного наукового співробітника Кабінету антропології та етнології ім. Ф. Вовка Л. С. Шульгіну, яка повернулась з тривалого відрядження.

6. Взято до відома повідомлення від ВБУ про можливість виділити для академіків окремий робочий стіл, а в разі звільнення Інститутом книгознавства приміщення — і окрему кімнату.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26281, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 171
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 11 червня 1923 р.

2. Вшановано через вставання з місць пам'ять акад. Р. М. Орженцького, який загинув у Варшаві під час бомбового вибуху 25 квітня 1923 р., та померлого акад. РАН Д. М. Анучіна; ухвалено надіслати телеграми жалю до Варшави та Москви.

3. На листовну пропозицію акад. А. В. Старкова, який відряджений до Праги, бути посередником між ВУАН та громадськими організаціями Чехо-Словаччини ухвалено надіслати йому відповідний мандат.

4. Постановлено клопотатися перед СНК УСРР «вжити заходів щоб акад. А. В. Корчак-Чепурківський повернув до Києва».

5. На повідомлення акад. Б. І. Срезневського ухвалено привітати бажання російського акад. П. П. Лазарева прибути до Києва та прочитати доповіді «О магнитной аномалии в Курске» та «Изыскания руд на юге б[ывшей] России», обіцяти йому приміщення в будинку ВУАН.

6. Ухвалено період вакацій від 1 липня до 15 вересня.

7. Вирішено на найближчому засіданні 27 червня провести вибори кандидата від III відділу проф. О. М. Гуляєва на кафедру цивільного права та цивільної політики.

8. Взято до відома затверджений НКО УСРР договір про друкарню ВУАН між управою ВУАН та «Редвидавом» НКО.

9. На внесення II відділу ухвалено встановити, що з 10 арк., які друкарня має безкоштовно друкувати для ВУАН щомісяця, 1 арк. виділяється на Спільне зібрання, по 3 арк.— на кожен з трьох відділів.

10. Взято до відома, що Президія ВУАН послала своє привітання до Петрограду з нагоди відкриття «этнографического отдела Русского музея».

11. Задоволено клопотання II відділу про посаду діловода-кореспондента за умови, щоб це була позаштатна непостійна посада.

12. Замість небіжчика П. Я. Стебницького обрано на посаду керівничого Комісії біографічного словника М. М. Могилянського, а на голову цієї комісії замість акад. М. П. Василенка, який зрікся посади, обрано акад. С. О. Єфремова.

13. Ухвалено погодитися з пропозицією проф. Є. Д. Сташевського прийняти у власність ВУАН архівні матеріали з Кам'янця-Подільського (один вагон) та передати їх до Центрального архіву давніх актів.

14. Постановлено задовольнити клопотання ВБУ скласти додатковий список тих закордонних наукових видань, які вона має виписати для праці окремих академіків.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26282, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 172
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 25 травня 1923 р.

2. Більшістю 15 голосів проти 3 обрано проф. О. М. Гуляєва на дійсного члена ВУАН на кафедру цивільного права та цивільної політики.

3. На доповідь акад. Б. І. Срезневського про свою працю у Держплані СРСР ухвалено висловити йому подяку.

4. Після обговорення доповіді в Управі ВУАН про становище академічної друкарні у зв'язку з угодою з «Редвидавом» НКО УСРР постановлено доручити новому управителю друкарні якнайшвидше придбати латинські шрифти для друкування «Записок» II відділу, скликати окрему «друкарську комісію» з редакторів відділів для розподілу в друкарні праць всіх відділів і контролю друку видань. Проти рішення складати комісію проголосили окрему думку академіки А. Ю. Кримський, А. М. Лобода, С. О. Єфремов, О. П. Новицький, Ф. І. Мищенко, посилаючись на параграф угоди, за якою управитель-представник «Редвидаву» має виключне право контролю праці друкарні.

5. На прохання II відділу про заснування посад 5 штатних наукових співробітників ухвалено клопотатися перед центральною владою про додаткове асигнування до академічного кошторису.

6. Постановлено клопотатися перед НКО про асигнування потрібних спеціальних сум на пересилку академічних видань для обміну з іншими науковими установами.

7. Затверджено статут поновленої Софійської комісії.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26283, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 173
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 7 липня 1923 р.

2. У зв'язку з перепонами, які чинять губернські органи господарського управління нормальній праці в академічній друкарні, постановлено звернутися за допомогою до центральної влади.

3. На внесення від Бібліотечної комісії ухвалено клопотатися перед Головпрофосвітою про комплектування закордонною літературою і спеціальної бібліотеки ВУАН, а також, щоб книжки, що адресовані до ВУАН, розподілялися у Бібліотечній комісії, а не передавалися відразу до ВБУ.

4. Затверджено постанову III відділу про заснування з 1 вересня семінару акад. О. М. Гілярова для вивчування сучасного життя з трьома відділами: а) загальної і соціальної філософії; б) соціальної психології; в) соціальної педагогіки.

5. На прохання III відділу ухвалено клопотатися перед владою про дозвіл перевезти до ВУАН з Фінляндії бібліотеку (близько 7000 томів), яку жертвує В. М. Тукалевський.

6. Через потайне балотування до складу Розціночно-конфліктної комісії обрано академіків Г. В. Пфейфера та М. М. Крилова, секретаря Управи Г. А. Іванця — на кандидата у члени.

7. Ухвалено передати на розгляд II відділу прохання акад. І. І. Шмальгаузена перевести до категорії постійних одну посаду непостійного наукового співробітника.

8. Постановлено не видавати непостійним співробітникам ніяких особових посвідчень із канцелярії ВУАН.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26284, арк. 1—1 зв. Копія, засвідчена підп. А. Ю. Кримського. Машинопис.

Протокол № 174
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 3 вересня 1923 р.

1. На подання Ради ВБУ постановлено відхилити проект організації при Вінницькій філії ВБУ музея-бібліотеки.

2. На повідомлення Чернігівської губземуправи в справі передачі частини землі у відання Дніпрянської біологічної станції (Старосілля) ухвалено передати на висновок II відділу.

3. Пропозицію НКО щодо вступу ВУАН до акційного товариства «Всеукраїнське продукційне об'єднання сільськогосподарських шкіл» вирішено передати на висновок акад. К. Г. Воблому.

4. На заяву від В. О. Щавинського про передачу ним в дар ВУАН бібліотеки та збірки малюнків і фотографій та потребу перевезення їх з Петрограда постановлено клопотатися перед НКО про кошти для перевезення.

5. На доповідь заступника Неодмінного секретаря про потребу розподілу роботи по обробці звідомлень академічних установ за І півріч між секретарями відділів ухвалено повідомити секретарів.

6. Ухвалено доручити кожному відділу подати списки установ, з якими потрібно негайно встановити обмін виданнями.

7. На доповідь акад. М. М. Крилова про видавничу діяльність ВУАН постановлено доручити Неодмінному секретарю упорядкувати справу з друкуванням, а завідуючому друкарнею подати точні відомості про фактичний стан друкування академічних видань.

8. Ухвалено звернутися до уповноваженого Укрголовнауки Л. М. Левицького в справі звітності науково-дослідних кафедр перед ВУАН.

9. Вирішено передати до Етнографічної комісії лист Центрального пролетарського музею Полтавщини «про бажаність скорішого впорядкування намічених ВУАН етнографічних програм».

10. Постановлено доручити Неодмінному секретарю та редакційній комісії спільно розробити план продажу академічних видань.

11. Ухвалено запропонувати ВБУ виділити окрему кімнату для наукових занять.

12. Постановлено клопотатися перед НКО УСРР про відміну розпорядження про передачу до ВБУ закордонної наукової літератури, що надсилається на ім'я ВУАН.

13. Прийнято до відома доповідь акад. Б. І. Срезневського про Генетичну комісію.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26285, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 175
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 1 жовтня 1923 р.

2. На повідомлення від Наукового комітету Головпрофосвіти про необхідність з огляду на пожежну небезпеку відселення всіх мешканців академічного будинку, де міститься ВБУ, постановлено відрядити від ВУАН до пожежної комісії акад. П. А. Тутковського та поновити клопотання про передачу ВУАН будинку колишньої Ольгінської гімназії.

3. У зв'язку з рішенням Головпрофосвіти залишити Інститут книгознавства у будинку ВБУ ухвалено для читальні для закордонних книжок виділити кабінет Комісії словника історичної української мови, для якого Управа має підшукати інше приміщення.

4. У зв'язку з асигнуванням для ВУАН 800 крб. для придбання закордонних книжок і обладнання постановлено доручити кожному відділу протягом 10 днів подати список потрібних книжок з розрахунку біля 50 крб. на кожну кафедру.

5. Акад. А. М. Лободу обрано на представника від ВУАН до Музичного товариства ім. М. Леонтовича.

6. Затверджено остаточний склад Слобожанської комісії краєзнавства в Харкові.

7. Ухвалено відрядити акад. М. В. Птуху до Брюселя на засідання Міжнародного статистичного комітету.

8. Взято до відома лист від проф. С. Ф. Іванова з Лондона, який сповіщає про з'їзд представників наукових асоціацій Великобританії у Ліверпулі.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26286, арк. 1—1 зв. Копія, засвідчена підп. А. Ю. Кримського. Машинопис.

Протокол № 176
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 8 жовтня 1923 р.

2. Постановлено повідомити НКО, що ВУАН зможе вступити до «Всеукраїнського виробничого об'єднання сільськогосподарських шкіл», якщо НКО асигнує для Академії наук необхідну вступну суму.

3. Взято до відома повідомлення від акад. М. М. Крилова про те, що через нього встановився зв'язок ВУАН з італійською «Aceademia dei Lincei».

4. На подання від II відділу про хитке становище з друкуванням праць відділу ухвалено доручити комітету редакторів скласти відповідний меморандум з цієї справи до НКО.

5. «Згідно з постановою II відділу вирішено клопотатися перед усіма відповідними властями, щоб було припинено плюндрування Голосіївського лісу, який належить до так званих пам'яток природи».

6. Задоволено прохання акад. М. Ф. Біляшівського, щоб ВУАН в особі Археологічного комітету взяла під свою охорону слов'янське городище поруч городища Княжої гори у Києві.

7. В зв'язку з арештом завідуючого Центральним архівом давніх актів В. О. Романовського доручено акад. Ф. І. Мищенку тимчасово виконувати функції завідуючого.

8. Постановлено поновити клопотання перед владою про звільнення з-під арешту акад. М. П. Василенка.

9. Ухвалено доручити кожному відділу ВУАН внести відповідні зміни у штатні списки щодо осіб, які не служать на штатних або постійних посадах.

10. Принципово задоволено прохання від Комісії країзнавства про висилку науковим інституціям академічних видань, затверджено право Неодмінного секретаря вирішувати справу в кожному окремому випадку.

11. На вимогу Головпрофосвіти щодо звідомлення про діяльність ВУАН за всі роки існування ухвалено доручити секретарям відділів та управі скласти таке звідомлення.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26287, арк. 1—1 зв. Копія, засвідчена підп. А. Ю. Кримського. Машинопис.

Регест

Протокол № 177
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 22 жовтня 1923 р.

2. За наказом НКО доручено відділам ВУАН до 1 листопада скласти звідомлення про їх діяльність.

3. Затверджено вибір проф. В. Ф. Іваницького на посаду товариша директора ВБУ.

4. За постановою Наукового комітету Укрголовпрофосвіти від 17 вересня 1923 р. ухвалено книжки, що надсилатимуться до ВУАН для відгуку щодо української термінології, передавати до Інституту наукової мови.

5. Ухвалено надіслати до НКО, як думку Спільного зібрання, висновок акад. П. А. Тутковського про необхідність виділення для ВБУ іншого приміщення, яке б відповідало вимогам пожежної безпеки.

6. Надано наукові відрядження без грошової оплати акад. Ф. І. Шміту до Петрограда, акад. С. О. Єфремову — до Полтави, акад. М. М. Крилову — до Москви.

7. На пропозицію акад. М. М. Крилова надіслати делегацію з 3-х членів до Харкова в справі тяжких обставин, які склалися з друкуванням праць в академічній друкарні, вирішено доручити акад. М. М. Крилову очолити делегацію, а вибори інших делегатів відкласти.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26288, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 178
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 5 листопада 1923 р.

2. Принесено подяку акад. Б. І. Срезневському за його повідомлення про участь у пленарному засіданні Держплану СРСР.

3. Підтримано заяву акад. М. М. Крилова щодо передачі ним до ВБУ закор-

донних журналів, які надходять на його особисту адресу, або на його адресу як редактора «Записок» II відділу.

4. На доповідь акад. М. П. Василенка про претензії Польщі на книжкові та документальні колекції колишнього університету Св. Володимира та Центрального архіву давніх актів постановлено клопотатися від імені ВУАН перед усіма відповідними інстанціями у Харкові та Москві, «щоб негативна точка погляду на поворот тих культурних вартостей Польській державі в ніякому разі не була змінена».

5. Ухвалено прилучитися до аргументації Губарху в справі шкідливості передачі окремих справ історичного характеру з Губарху до Губземуправління та доручити акад. М. П. Василенку скласти відповідне відношення з цього питання.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26289, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 179
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 26 листопада 1923 р.

2. В справі повідомлення від київського уповноваженого над дослідними кафедрами Л. М. Левицького про підконтрольність йому ВУАН постановлено вважати це повідомлення за непорозуміння, оскільки ВУАН за декретом РНК УСРР як центральна установа безпосередньо підлягає органам НКО у Харкові.

3. Взято до відома інструкцію про здобуття вчених ступенів через бюро Наукового комітету, де вказано на безумовну участь академіків. Констатовано, що право надавати докторський ступінь honoris causa залишається виключним правом ВУАН, згідно з її статутом.

4. Заслухано привітання з подякою від ВБУ з нагоди 5-річчя існування бібліотеки.

5. Затверджено постанову II відділу в справі клопотання перед РНК, щоб усі радіоактивні мінерали і метеорити на території України вважалися за власність України і пересилалися до ВУАН.

6. Взято до відома повідомлення від Інституту фізичної культури про відзначення другою премією його праць на Московській сільськогосподарській виставці.

7. Постановлено, що закордонні книжки за існуючим поки правилом повинні переходити до ВБУ після ознайомлення з ними Бібліотечної комісії; відхилено прохання Бібліотечної комісії видавати такі книжки додому, або виносити з приміщення канцелярії Неодмінного секретаря до їх регістрації у ВБУ.

8. Акад. М. В. Птуху відряджено на Всеукраїнську статистичну конференцію, що має відбутися 10 грудня 1923 р. у Харкові.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26290, арк. 1—1 зв. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 180
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 3 грудня 1923 р.

2. Вшановано через вставання з місць пам'ять померлих академіків В. С. Іконникова та О. М. Гуляєва.

3. Заслухавши доповідь акад. М. П. Василенка про наукову діяльність акад. В. С. Іконникова, спомини інших академіків, постановлено прохати дочку небіжчика О. В. Іконникову передати до ВБУ папери батька, домогтися передачі з Губосвіти портрету акад. В. С. Іконникова, урядити на честь небіжчика прилюдне засідання.

4. Заслухавши доповідь акад. М. В. Птухи про наукові заслуги акад. О. М. Гуляєва, спомини інших академіків, постановлено прохати сестер небіжчика передати до ВУАН папери академіка, урядити на його честь прилюдне засідання.

5. Взято до відома повідомлення Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про засідання в інституціях ВУАН з нагоди смерті відомого словіста І. Ягіча.

6. Ухвалено висловити Російській АН щирий жаль з приводу понесених втрат академіків РАН В. С. Іконникова та І. Ягіча.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26291, арк. 1—1 зв. Оригінал, Машинопис.

Регест

Протокол № 181
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 17 грудня 1923 р.

2. Ухвалено на наступному засіданні провести вибори кандидата від І відділу проф. М. С. Грушевського на кафедру української історії.

3. Постановлено відрядити акад. М. М. Крилова делегатом від ВУАН на Всесвітній конгрес математиків і клопотатися про асигнування на цю подорож 2 тис. доларів.

4. У зв'язку з рішенням об'єднаного засідання Президії ВУАН, Президії місцевкому та Розціночно-конфліктної комісії від 6 грудня 1923 р. в справі скорочення штатів постановлено тимчасово погодитися з проведеним скороченням, окрім ліквідації штату Музею наочного приладдя; констатовано, що постанова НКО щодо таких засідань суперечить статуту ВУАН, обмежує права Спільного зібрання; ухвалено вдатися до Наукового комітету Головпрофосвіти в справі збільшення для ВУАН від 702 до 875 тарифних одиниць тарифної сітки ВУАН.

5. Постановлено вважати за постійних нештатних працівників ВУАН всіх тих осіб, які посідають в академічних установах, залишених надалі, ті посади, що були внесені в обрахунок ВУАН на 1922 р., але потім були скасовані від 1 березня 1922 р.

6. На подання І відділу ухвалено клопотатися перед відповідними інстанціями про постійну збільшену пенсію українській письменниці Л. О. Яновській.

7. Взято до відома, що Президент акад. В. І. Липський надіслав до Ташкента привітальну телеграму проф. Н. О. Дімо з нагоди 25-річного ювілею його наукової діяльності.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26292, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

Регест

Протокол № 182
Спільного зібрання [Ради] ВУАН від 31 грудня 1923 р.

2. Більшістю всіх голосів проти одного через потайне балотування дійсним академіком по кафедрі української історії обрано проф. М. С. Грушевського.

3. Після обговорення доповіді голови комісії краєзнавства акад. А. М. Лободи затверджено склад бюро Одеської філії комісії.

4. Підтримано пропозицію акад. Б. І. Срезневського клопотатися перед Держпланом про допущення від ВУАН ще двох повноправних членів, якими мали б бути академіки А. М. Лобода та М. В. Птуха

5. На доповідь Неодмінного секретаря акад. А. Ю. Кримського про розмову з представником НКО та надіслання вимоги на папір для друку 3000 машиноп. арк. ухвалено прохати також асигнування на кліше для видань.

6. Взято до відома прохання від Експертної комісії при ВУКСУ присилати праці академіків на премії.

7. Взято до відома, що Президія ВУАН доручила академікам Г. В. Пфейферу, А. М. Лободі та Е. П. Вотчалу принести привітання від імені ВУАН проф. Яновському з нагоди його ювілею.

8. На прохання від Наукового комітету Головпрофосвіти, щоб ВУАН змінила назву свого музею мистецтв і не титулувала його іменем Ханенка, «в виду полного отсутствия за Ханенком революционных заслуг, связанных так или иначе со служением идее пролетарской культуры» постановлено: «одтепер той музей має зватися музей мистецтв при Академії наук».

9. Взято до відома прохання від редакції журналу «Знаття» співробітничати в ньому та від Інституту білоруської культури — взяти участь у святкуванні 35-річчя пролетарського поета Цішка Гартного (Д. Желуновича).

10. На заяву голови Господарської управи акад. А. М. Лободи звільнити його з посади «через сильну перевтому» ухвалено прохати його тимчасово залишитися, доки Спільне зібрання не підшукає заступника.

11. За пропозицією II відділу ухвалено доручити Управі надати технічну допомогу в організації лекцій для широкої публіки з метою пояснити безпідставність широкорозповсюджених чуток про близький кінець світу.

ЦНБ АН України, ІР, ф. 1, спр. 26293, арк. 1—2. Оригінал. Машинопис.

ПРИМІТКИ

1. Протокол установчого Спільного зібрання академіків УАН наведено повністю.— *Протокол № 1.*

2. Було видано «Протоколи фізично-математичного відділу» (К., 1919), що містили сім перших протоколів.— *Протокол № 4.*

3. З встановленням влади Директорії у Києві УНТ наприкінці грудня 1918 р. виступило за перебудову УАН, утвореної гетьманським урядом, за організацію «дійсно національної» найвищої наукової інституції, побудову її на інших організаційних засадах, ніж ті, що впроваджували, утворюючи Академію наук, В. І. Вернадський та М. П. Василенко. Проте через політичні обставини, а, можливо, компромісну позицію членів УНТ, які вже активно співпрацювали в УАН, внесено лише зміни до статуту УАН, які дещо обмежували автономію Академії, а також вживання російської мови.— *Протокол № 6.*

4. II відділ видавав «Записки фізично-математичного відділу», «Збірник праць Інституту технічної механіки», а також монографії М. Кащенка, Д. Лук'янова як «Видання Київського Акліматизаційного саду» (при УАН). Як відбиток з «Вісника фізично-математичного відділу», що не вийшов друком, опубліковано працю Б. Лічкова «Про заходи для розвитку природознавства на Україні. К., 1919).— *Протокол № 6.*

5. Йшлося про доцільність евакуації УАН та академіків напередодні вторгнення 5 лютого 1919 р. до Києва більшовицьких військ та встановлення ними радянської влади.— *Протокол № 10.*

6. Українська педагогічна академія — науково-дослідна установа, створена у Києві 1917 р. Всеукраїнською учительською спілкою. Ліквідована 1920 р.— *Протокол № 16.*

7. Практика ведення протоколів Спільного зібрання призводила до непорозумінь під час підписання протоколу попереднього засідання на наступному зібранні. Однак, ухвалені зміни було важко впровадити у життя. Опоненти А. Ю. Кримського та його прихильників у справі організаційного керівництва справами УАН і надалі не погоджувалися з подібною практикою. Восени 1927 р. М. Грушевський та П. Тутковський відверто звинувачували А. Ю. Кримського в самоуправстві, суб'єктивному і фальсифікованому редагуванні і протоколів.— *Протокол № 17.*

8. У виданнях І відділу УАН праці М. Ф. Сумцова не друкувалися.— *Протокол № 19.*

9. Див. прим. № 4.— *Протокол № 21.*

10. У переробленому вигляді статтю надруковано під назвою «Ботанічний сад Української Академії наук і його завдання» // Ювілейний зб. на пошану акад. Д. І. Багалія.— К., 1927.— Т. 1.— С. 1—52.— *Протокол № 22.*

11. Відомості про публікацію цієї праці відсутні.— *Протокол № 25.*

12. У зміненому вигляді надруковано під назвою «Київська академія (З нагоди минулого 300-ліття її існування)» // Зап. іст.-філол. відділу УАН.— К., 1919.— Кн. 1.— *Протокол № 27.*

13. Відомості про публікацію цієї праці відсутні.— *Протокол № 28.*

14. Опубліковано українською мовою 1926 р. у «Записках соціально-економічного відділу УАН» (т. II—III).— *Протокол № 29.*

15. Акад. В. А. Косинський як міністр праці часів Гетьманату після встановлення радянської влади був позбавлений громадянських прав і з цих причин не виконував обов'язки академіка. Після повернення прав Спільне зібрання роглядало питання про відновлення В. А. Косинського в правах академіка. Вже відновлений академік В. А. Косинський виїхав з Києва до Кам'янця-Подільська, а згодом — в еміграцію.— *Протокол № 32.*

16. Українська Академія мистецтв — перший вищий художній учбовий заклад, створений 1918 р. Перший ректор — Ф. Г. Кричевський, від січня 1919 р.— Г. І. Нарбут, по його смерті — О. О. Мурашко. У другій половині 1922 р. перетворена у Київський інститут пластичних мистецтв, на базі якого внаслідок об'єднання 1924 р. з Київським архітектурним інститутом створено Київський художній інститут.— *Протокол № 32.*

17. Ймовірно, йдеться про Колегію міського господарства.— *Протокол № 32.*

18. Із згаданих праць маємо відомості лише про публікацію статті О. З. Архимовича німецькою мовою у «Записках фізико-математичного відділу» (К., 1924.— Т. 1, вип. 2).— *Протокол № 33.*

19. Відомості про публікацію праці відсутні.— *Протокол № 36.*

20. В середині 1919 р. професор Київського університету М. В. Довнар-Запольський вживав заходи до створення при університеті комітету, який би забезпечував захист від знищення пам'яток старовини. В умовах постійної загрози військових дій Спільне зібрання підтримало цю ідею, висловившись за створення єдиного академічного комітету, запропонувало для обговорення свої пропозиції з цього приводу. В лютому 1919 р. при НКО було утворено ВУКОПМИС. Проте за умов нестабільності влади протягом 1919—1920 рр. комітети при університеті та УАН існували з перервами. Спільне зібрання поверталося до проблем комітету ще 7 вересня (25 серпня), 26 (13) вересня, 27 грудня 1919 р., а також 12 липня 1920 р.— *Протокол № 38.*

21. Протоколи, позначені астеріском, репрезентують засідання Спільного зібрання часів денікінської влади у Києві. Вони були датовані старим стилем і мали порядкові номери. Після відновлення радянської влади ці протоколи проголошено «недійсними», оскільки, як позначив на одному з них А. Ю. Кримський: «Денікінська власть скасувала Академію». Це спричинилося до повтору номерів протоколів. Подаємо регести цих протоколів як документальну хроніку подій.— *Протокол № 39.*

22. Йдеться, мабуть, про малеїнову кислоту, або її похідні (малеїновий ангідрид використовують у виробництві пластмаси, у фармацевтиці).— *Протокол № 41.*

23. Відомості про публікацію праці відсутні.— *Протокол № 47.*

24. Звідомлення (пункти 1—4), а також доповідь акад. П. А. Тутковського надруковано у «Звідомленні про діяльність Української Академії наук у Київі до 1 січня 1920 року» (Перший півpік існування Української Академії наук у Київі та начерк її праці до кінця 1919 року.— К., 1919).— *Протокол № 48.*

25. Ця постанова пов'язана зі встановленням 6 травня 1920 р. у Києві влади Директорії.— *Протокол № 54.*

26. Київський археологічний інститут — вищий учбовий заклад, створений 1918 р., приєднувався до УАН, при цьому всіх викладачів та слухачів було звільнено. Після кількох реорганізацій діяв фактично до кінця 1923 р.— *Протокол № 60.*

27. Відсутній перший аркуш чернетки цього протоколу, проте на звороті додатку до протоколу є недатований начерк плану засідання, зроблений олівцем рукою А. Ю. Кримського, вказано на присутніх академіків, вміщено стислі відомості про розгляд Спільним зібранням повідомлень про смерть академіка Російської АН О. О. Шахматова та керуючого справами Комісії біографічного словника В. Л. Модзалевського.— *Протокол № 63.*

28. «Централ» — Українське центральне сільськогосподарське товариство у Києві засноване 1915 р. 1918 р. перетворене на Центральний сільськогосподарський кооперативний союз, який видавав журнал «Сільський господар». Ліквідований 1920 р.— *Протокол № 63.*

29. Зберігся начерк до протоколу, датований А. Ю. Кримським «7 (?) серпня». Незрозуміло, чи було розглянуто на засіданні питання про долю будинку колишньої 1-ї гімназії та обрання на академіка Г. В. Пфейфера, оскільки проти цих записів рукою А. Ю. Кримського позначено: «Але це не так». Серед додатків до протоколу № 64 (позначки номера протоколу зроблено олівцем рукою А. Кримського) знаходимо пропозиції III відділу розглянути насамперед питання про діяльність і наслідки роботи різних комісій УАН, видати збірник, присвячений пам'яті Б. О. Кістяківського, клопотатися про призначення пенсії його родині. На жаль, протоколи № 64—65 збереглися лише у начерках, тому не маємо повного переліку питань розглянутих на засіданнях. До того ж, позначені акад. А. Ю. Кримським олівцем на документах-додатках номери протоколів, не завжди відповідають датуванню в його чернетках. Можна припустити, що ця плутанина викликана тим, що ініціативні листи було подано пізніше, вже після розгляду питань на зібранні, або Неодмінний секретар вільно розподіляв у протоколах справи, питання розглянуті в робочому порядку, можливо також, що вони розглядалися в інші часи, ніж датовано протокол.— *Протокол № 64.*

30. Протокол № 66, на жаль, не зберігся. З додатку до протоколу, який А. Ю. Кримський помітив «Прот. 66», дізнаємось, що Спільне зібрання мало розглянути як одне з питань пропозиції Постійної комісії для складання біографічного

словника від 9 вересня 1920 р. щодо необхідності обрання керівництва комісії (замість Д. І. Багалія, що виїхав до Харкова, та померлого В. Л. Модзалевського), затвердження нових членів комісії, підвищення норм гонорару і забезпечення грошового запасу негайної оплати праці, придбання для потреб комісії бібліотеки В. Модзалевського.— *Протокол № 67.*

31. Йдеться про декрет РНК УСРР від 31 серпня 1920 р. «Про поліпшення становища вчених спеціалістів і заслужених працівників літератури і мистецтва».— *Протокол № 70.*

32. За рішенням уряду 1920 р. університет св. Володимира було перетворено у Вищий інститут народної освіти ім. М. Драгоманова. Від 1932 р. Опубл.: Культурне будівництво в Українській РСР. 1917—1927. Зб. документів і матеріалів.— Київський державний університет.— *Протокол № 70.*

33. Відомості про публікацію цієї статті відсутні.— *Прстокол № 73.*

34. Йдеться про «Найголовніші правила українського правопису» (К., 1921), у складанні яких брала участь УАН, і особливо А. Ю. Кримський.— *Протокол № 73.*

35. Див. документ № 122.— *Протокол № 86.*

36. Білоруський держуніверситет відкрито у липні 1921 р. у Мінську. Перший ректор — історик В. І. Пічета. Білоруську Академію наук створено на початку 1929 р. на базі Інституту білоруської культури. До реорганізації 1931 р. Білоруська АН запбзичувала деякі організаційні принципи УАН.— *Протокол № 107.*

37. Хоча новий статут УАН був затверджений 14 червня 1921 р., лише 8 серпня Спільне зібрання формально схвалило деякі зміни щодо організованого устрою УАН. Намагання НКО утворити нові колегіальні органи управління УАН — Раду та Президію зустріли пасивний протест з боку Спільного зібрання. Протягом кількох років академічне життя будувалось за організаційними принципами 1918 р. Засідання дійсних академіків, як і раніше, мали назву «Спільне зібрання», хоча у протоколах доцього додавалося у дужках «Рада». В той же час в оригіналах протоколів відсутня уніфікація написання: Рада («Спільне зібрання»), «Спільне зібрання» (Рада). Тому упорядниками умовно прийнята форма «Протокол Спільного зібрання (Ради) УАН», а від 17 жовтня — ВУАН.— *Протокол № 111.*

38. Акад. І. О. Малиновський як член уряду «Особого совещания» при генералі А. І. Денікіні був позбавлений в цей час волі і знаходився в одному з підмосковних таборів особливого призначення.— *Протокол № 111.*

39. Всеукраїнський науковий конгрес не відбувся.— *Протокол № 144.*

40. Акад. К. В. Харламповичу, який працював тоді у Казані, не давали дозволу переїхати до Києва; пізніше його було засуджено і вислано до Тургаю. В Україну він зміг повернутися лише 1928 р.— *Протокол № 148.*

41. Практично до кінця 20-х рр. видання ВУАН були звільнені від цензури: вони підписувались у світ Неодмінним секретарем ВУАН, проте вихідні дані містять реквізити (губернського) окружного управління в справах друку — Окрліту.— *Протокол № 150.*

42. Статтю опубліковано в першому томі «Записок соціально-економічного відділу УАН» (К., 1923).— *Протокол № 158.*

СПИСОК ЧЛЕНІВ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ *

За наказом Гетьмана П. П. Скоропадського від 14.XI.1918 р., призначено 12 дійсних членів (академіків) УАН у 3 відділи по 4 дійсні члени на відділ (док. № 65), з подальшим призначенням одного з них головою відділу; спочатку голови відділів виконували свої повноваження до виборів, тобто доки число академіків у Історично-філологічному (Першому) відділі досягне 7, у Фізично-математичному (Другому) відділі — 10, у Соціально-економічному (Третьому) відділі — 7 (док. № 65); згодом дійсні члени обиралися на конкретну кафедру (іноді — у відділ з подальшим переведенням на кафедру); протягом 1919—1923 рр. обрано штатними академіками 35 видатних вчених;

за наказом № Ч. 343 від 30.XI.1918 р. Гетьмана України П. П. Скоропадського, призначено Головою-президентом УАН акад. В. І. Вернадського (док. № 72), уповноваження якого, згідно з Законом Української держави про заснування УАН у Києві від 14.XI.1918 р., мали силу, доки число академіків на Спільному зібранні не досягне 24; тоді призначатимуться вибори Голови-президента УАН (док. № 65);

згідно з постановою Ради Народних Комісарів УСРР «Статут Всеукраїнської Академії наук» від 14 червня 1921 р., всі члени ВУАН поділялися на штатних, що займали певні штатні посади, і позаштатних, кількість яких не обмежувалася (док. № 140);

за статутом УАН, вважалося за доцільне обрати 4 позаштатних академіки, до того ж, двох з них (С. О. Єфремов, Б. О. Кістяківський) переобрано пізніше у штатні академіки науково-дослідних кафедр УАН-ВУАН;

через поважні причини 9 штатних академіків виїхали з України, не припиняючи співробітництва з УАН; їх переведено у позаштатні академіки.

*У діяльності Української Академії наук брали участь вчені, відомі своїми працями в царині окремої галузі науки, що їх обрано директорами академічних наукових установ. Згідно з статутом УАН (розд. V, № 85, розд. VI; §§ 92, 94), вони користувалися правами дійсних членів (академіків) того відділу, у віданні якого перебувала їхня наукова установа, та мали право голосу на Спільному зібранні Академії при вирішенні справ, що стосувалися даної установи. У Списку їх позначено *.*

Андрусов Микола Іванович (19.XII.1861 — 27.IV.1924) — геолог, стратиграф, палеонтолог; академік Кафедри палеонтології Фізично-математичного відділу УАН, виїхав за кордон, позаштатний академік Кафедри палеонтології Фізично-математичного відділу УАН (з 26.I.1920).

Багалій Дмитро Іванович (7.XI.1857 — 9.II.1932) — історик; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук, академік Кафедри української історії Історично-філологічного відділу УАН (з 14.XI.1918), голова цієї Кафедри (з 8.XII.1918), голова Комісії для складання біографічного словника видатних діячів України, Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі, Постійної археографічної комісії, Постійної жидівської історично-археографічної комісії, Комісії по преміюванню наукових робітників України, бібліотеки Історично-філологічного відділу, Комісії для видавання пам'яток письменства, мови та історії, головний редактор 1-ї книжки «Записок» видань Першого відділу, член Комітету для заснування Національної бібліотеки, бюро Всеукраїнського комітету сприяння вченим, позаштатний академік ВУАН.

---

* У Списку за хронологією подаються лише посади, які займали в Академії її члени у 1918—1923 рр.

Біляшівський Микола Федотович (Тодотович) (24.X.1867 — 26.IV.1926) археолог, етнограф, мистецтвознавець; академік Кафедри української археології Історично-філологічного відділу УАН (з 31.V.1919), голова Комісії для складання археологічної карти України, заступник голови Софійської комісії (1919—1923) при Першому відділі, представник від УАН до Музейного комітету Музею мистецтва ім. Б. І. та В. М. Ханенків ВУАН, голова Комітету охорони пам'яток старовини й мистецтва на Україні (1920—1921), дійсний член Всеукраїнського археологічного комітету (з 1917).

Василенко Микола Прокопович (14.II.1866 — 3.X.1935) — історик держави і права; один із організаторів створення Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (1918), дійсний член УАН (з 26.VII.1920), керуючий Кафедрою західноруського та українського права, голова Постійної комісії для вивчування західноруського та українського права при Соціально-економічному відділі УАН, Архівної ради УАН, дійсний член Археографічної комісії, член Всеукраїнського археологічного комітету, Комісії краєзнавства, Комісії для видавання пам'яток письменства, мови та історії, Комісії для розбору давніх актів, професор Археологічного інституту, член Комісії з наукових закладів та офіційних установ (з XII.1920), Музейного комітету Музею мистецтв ім. Б. І. та В. М. Ханенків (з 1921), голова Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (до 1923), Голова-президент ВУАН (з 18.VII.1921), але уряд УСРР його обрання не затвердив; Голова-президент ВУАН (з 17.X.1921), пізніше від цієї посади відмовився; голова Історичного товариства Нестора-літописця (1922), Соціально-економічного відділу ВУАН (з XII.1922), Товариства правників.

Вернадський Володимир Іванович (28.III.1863—6.I.1945) — геолог, геохімік, біогеохімік, мінералог та природознавець; голова Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з 9.VII.1918), академік Фізичноматематичного відділу УАН (з 14.XI.1918), перший Голова-президент УАН (27.XI.1918—23.IV.1921), керівник Кафедри мінералогії Другого відділу, голова Комісії по вивчуванню природних багатств України, Комітету для заснування Національної бібліотеки УАН, керуючий працями для вивчування ролі живої матерії в геохімії при Другому відділі, член Комісії вищої школи при Міністерстві народної освіти та мистецтва Директорії УНР від УАН (з 23.I.1919), Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України, теплової секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України при Фізично-математичному відділі, секції прикладної фізики, сільськогосподарської секції цієї Комісії, нового українського наукового товариства прихильників української історії, письменства та мови у Петрограді (з 3.XII.1921).

Воблий Костянтин Григорович (27.V.1876 — 12.IX.1947) — економіст, статистик, економгеограф; академік (з 17.V.1919) та керівник Кафедри економії торгу і промисловості Соціально-економічного відділу УАН, член правління Академії від Третього відділу з (14.VI.1919), Постійної комісії для вивчування природних багатств України при Фізично-математичному відділі, директор Інституту для вивчування економічної кон'юнктури та народного господарства України, голова президії Товариства економістів (з 1923).

Вотчал Євген Пилипович (26.X.1864 — 1.IV.1937) — ботанік, фізіолог рослин; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з 9.VII.1918), академік (з 5.XII.1921) та керівник Кафедри сільськогосподарської біології Фізично-математичного відділу ВУАН; один із організаторів та співробітник Наукового інституту селекції ВУАН у Києві, завідуючий дослідною Кафедрою біології (ботаніки) при Всеукраїнському науковому інституті, керівник ботанічно-агрономічної служби у Селекційному інституті (з 1922).

Гіляров Олексій Микитович (20.XII.1855 — 7.XII.1938) — філософ, історик філософії; академік (з III.1922) Кафедри філософії права Соціально-економічного відділу ВУАН, засновник і керівник (з 1.IX.1922) семінару для вивчування суспільного життя при Третьому відділі, секретар Музейного комітету Музею мистецтв (з 2.VI.1923), викладач Археологічного інституту, член-секретар Кафедри мистецтвознавства.

Граве Дмитро Олександрович (6.IX.1863 — 1.I.1939) — математик, академік (з 8.III.1920) та голова Кафедри чистої математики Фізично-математичного відділу УАН, голова Комісії прикладної математики (з 1921), член Комітету Всенародної бібліотеки у Києві (1920—1921), Всеукраїнського комітету сприяння вченим (з 1921).

Грушевський Михайло Сергійович (29.IX.1866 — 25.XI.1934) — історик України, української літератури, політичний та громадський діяч; академік Кафедри української історії Історично-філологічного відділу ВУАН (з 31.XII.1923), керівник секції історії України цього Відділу ВУАН.

Грушевський Олександр Сергійович * (24.VIII.1877 — 1943) — історик, літературознавець; директор Постійної комісії для складання історично-географічного слов-

ника української землі Історично-філологічного відділу (з 29.III.1919) з правами академіка Першого відділу УАН, заступник голови Товариства правників, член Постійної комісії для видавання пам'яток мови, письменства й історії (Археографічної) Історично-філологічного відділу УАН (з 4.I.1919).

Гуляєв Олексій Михайлович (1.III.1863 — 27.XI.1923) — юрист, фахівець у галузі римського, цивільного права і процесу; академік Кафедри цивільного права Соціально-економічного відділу ВУАН (з 25.V.1923), заступник голови Товариства правників (з 1923).

Ейхенвальд Олександр Олександрович (4.I.1864—1944) — фізик; академік Кафедри фізики Фізично-математичного відділу УАН (з 14.VI.1919), виїхав до Москви, потім до Італії (1920), позаштатний академік УАН (з 26.I.1920).

Єфремов Сергій Олександрович (18.X.1876 — 31.III.1939) — літературознавець, історик української літератури, публіцист; позаштатний академік класи красного українського письменства (з 25.I.1919), позаштатний академік Кафедри нового українського письменства (з 23.II.1920), академік Кафедри історії українського письменства (з 18.VII.1921) Історично-філологічного відділу УАН-ВУАН, голова Кафедри історії українського письменства Першого відділу ВУАН, заступник віце-президента ВУАН (з 18.VII.1921, з 17.X.1921), голова Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього українського письменства (1922—1923), Комісії для складання біографічного словника діячів України, ради Історично-літературного товариства при Першому відділі ВУАН (1922—1923), Комісії для видання творів Т. Г. Шевченка, проф. М. П. Драгоманова, проф. В. Б. Антоновича та І. Я. Франка, заступник голови господарчої управи ВУАН, секретар Історично-філологічного відділу, член-редактор Комісії словника живої мови, член Комітету для заснування бібліотеки ВУАН, спеціальної підкомісії для академічного видання творів Т. Г. Шевченка, Етнографічної комісії, Комісії для дослідів над історією громадських течій на Україні.

Заболотний Данило Кирилович (28.XII.1866 — 15.XII.1929) — мікробіолог, епідеміолог; академік Кафедри експериментальної медицини Фізично-математичного відділу ВУАН (з 6.II.1922), член Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету від ВУАН (1921).

Іконников Володимир Степанович (21.XII.1841 — 26.XI.1923) — літературознавець, історик; академік Кафедри російської історії Історично-філологічного відділу УАН (з 14.III.1921), голова Комісії для розбору давніх актів (1918—1921), виконуючий обов'язки керуючого Постійною комісією для видавання пам'яток письменства, мови та історії (Археографічної) (з I.1921), голова спільної Археографічної комісії УАН, до якої також увійшла Комісія для розбору давніх актів.

Кащенко Микола Теофанович (Феофанович) (1.V.1855 — 29.III.1935) — біолог, ембріолог, акліматизатор, селекціонер; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з 9.VII.1918), академік Фізично-математичного відділу УАН (з 14.XI.1918), директор Акліматизаційного саду УАН (з 30.XI.1918), голова Фізично-математичного відділу, Кафедри акліматизації, Комітету для вивчування фауни України при Другому відділі (з III.1919), організатор і директор Зоологічного музею УАН, перетвореного на Зоологічний кабінет (1919—1926).

Кістяківський Богдан (Федір) Олександрович (16.XI.1868 — 29.IV.1920) — юрист, соціолог, філософ права; позаштатний академік Кафедри державного, адміністративного та міжнародного права Соціально-економічного відділу УАН (з 25.I.1919), академік Кафедри соціології Третього відділу УАН (з 8.III.1919), голова Кафедри соціології (з 1920), Постійної комісії для вивчування соціального питання при Третьому відділі (з 1920), керівник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права України (з 15.IX.1919), член Комісії для вивчування західноруського та українського права, Правничо-термінологічної комісії, редактор «Записок» Третього відділу (з 17.V.1919), секретар Третього відділу навперемінно із акад. О. І. Левицьким.

Кістяківський Володимир Олександрович (12.X.1865 — 19.X.1952) — фізикохімік; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з 7.IX.1918), академік Кафедри хімії Фізично-математичного відділу УАН (з 1.III.1919), голова Кафедри фізичної хімії, хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України при Фізично-математичному відділі УАН, виїхав до Швеції, позаштатний академік ВУАН (1923).

Корчак-Чепурківський Овксентій Васильович (26.II.1857—27.XI.1947) — гігієніст та епідеміолог; академік Фізично-математичного відділу УАН (з II.1921), голова Кафедри народного здоров'я, гігієни та санітарії (з 1922), Комісії краєзнавства, голова Науково-педагогічної комісії (1922), медичної секції колишнього Наукового товариства.

Косинський Володимир Андрійович (13.VIII.1864 — р. смерті невідомий) — політекономіст, статистик; академік Соціально-економічного відділу УАН (з 14.XI.1918), директор Постійної комісії по вивчуванню народного господарства (з 5.XII.1918), голова

Кафедри економії сільського господарства при Третьому відділі УАН (з 7.XII.1918), через хворобу припинив діяльність у Академії, виїхав з України.

Косоногов Йосип Йосипович (31.III.1866 — 3.IV.1922) — фізик, метеоролог; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з VII.1918), академік Кафедри фізики Фізично-математичного відділу ВУАН (з 1922), голова Кафедри фізики Другого відділу, член Постійної комісії для вивчування природних багатств України при Другому відділі, Комісії для питань геофізики Фізично-математичного відділу ВУАН.

Крилов Микола Митрофанович (29.XI.1879 — 12.V.1955) — математик; академік ВУАН (1922), академік Кафедри математичної фізики Фізично-математичного відділу ВУАН (з 2.I.1922), голова Кафедри математичної фізики Другого відділу (з VI.1922), член редакційної комісії Фізично-математичного відділу УАН (1919), виїхав за кордон, позаштатний академік ВУАН (з 3.VII.1922).

Кримський Агатангел Юхимович (15.I.1871 — 23.I.1942) — філолог, історик української мови й літератури, славіст, сходознавець, перекладач з арабської та західноєвропейських мов, письменник (псевд.— А. Хванько), фольклорист; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з VII.1918), академік Історично-філологічного відділу УАН (з 14.XI.1918), Неодмінний секретар президії УАН (з 27.XI.1918, з 17.X.1921, з 6.III.1922), голова Першого відділу (з 30.III.1921), голова і головний редактор Постійної комісії для складання словника живої української мови, голова Правописної редакційно-видавничої комісії, Правописно-термінологічної комісії, керуючий працями Комісії для видавання пам'яток нового українського письменства, представник ради для заснування бібліотеки УАН, член Правничо-термінологічної комісії, комітету Всенародної бібліотеки у Києві, господарчої управи Академії від Історично-філологічного відділу, Комісії вищої школи при Народному комісаріаті освіти від Академії наук, представник-член угодової Комісії у справі об'єднання Української Академії наук та Українського наукового товариства у Всеукраїнську Академію наук, член Всеукраїнського комітету сприяння вченим, Комітету охорони пам'яток старовини та мистецтва, директор Інституту української наукової мови (нині — Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН України) (з 1921), голова Постійної жидівської історичної археографічної комісії ВУАН (1922).

Левитський Володимир Фавстович (6.VI.1854 — 26.X.1939) — економіст, статистик, академік Соціально-економічного відділу ВУАН (з 1922), член Всеукраїнського комітету сприяння вченим (з 31.X.1921).

Левицький Орест Іванович (25.XII.1848 — 9.V.1922) — історик, правознавець, архівіст, археограф, етнограф і письменник; академік Соціально-економічного відділу УАН (з 14.XI.1918), голова Кафедри звичаєвого права України (з 7.XII.1918), секретар Третього відділу, директор Постійної комісії по вивчуванню звичаєвого права України при Соціально-економічному відділі (з III.1919), член Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України, Постійної археографічної комісії при Історично-філологічному відділі, Постійної комісії для вивчування західноруського й українського права при Третьому відділі, правління Академії, голова президії Соціально-економічного відділу (1920), Правничо-термінологічної комісії, Товариства правників, член Комісії для видавання пам'яток письменства, мови та історії (1919—1921), яка входила до складу Археографічної комісії (з 1921), при Першому відділі ВУАН, віце-президент УАН (з 19.XII.1919), ВУАН (з 18.VII.1921), Голова-президент ВУАН (з 27.III.1922), член-секретар та головний редактор Комісії для розбору давніх актів (1918—1921).

Липський Володимир Іполитович (11.III.1863 — 24.II.1937) — ботанік; академік Кафедри ботаніки Фізично-математичного відділу УАН (з 17.V.1919), голова Кафедри ботаніки (з 30.XII.1918), директор Ботанічного саду (з 1.II.1919), член-секретар Другого відділу, член Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України при Історично-філологічному відділі, комітету Всенародної бібліотеки у Києві (1920—1921), Постійної комісії для вивчування природних багатств України при Фізично-математичному відділі, гідрологічної секції цієї Комісії, Комітету для вивчування фауни України при Другому відділі (з III.1919), віце-президент ВУАН (тричі обирався: 18.VII.1921, 17.X.1921, 6.III.1922), Голова-президент ВУАН (з 12.VI.1922), член президії ВУАН (з 17.X.1921).

Лобода Андрій Митрофанович (26.VI.1871 — 1.I.1931) — фольклорист, етнограф і літературознавець; академік Кафедри етнографії та фольклору Історично-філологічного відділу ВУАН (з 13.II.1922), голова господарчої управи Академії (1919—1923), Етнографічно-фольклорної комісії (з 16.V.1921), Комісії краєзнавства (з 1921), заступник голови Історично-літературного товариства при Першому відділі (з III.1922), член Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього письменства, заступник голови Комісії для видання творів Т. Г. Шевченка, проф. М. П. Драгоманова, проф. В. Б. Антоновича та І. Франка, редактор «Етнографічного вісника».

Малиновський Йоанікій Олексійович (4.XI.1868 — III.1932) — історик права; позаштатний академік Кафедри історії західноруського та українського права (20.II.1919); голова Комісії для вивчення звичаєвого права України, редактор праць цієї Комісії.

Мищенко Федір Іванович (1874 — р. смерті невідомий) — історик церковного права, візантолог; академік Кафедри церковної історії Історично-філологічного відділу УАН (з 23.II.1920), голова Комісії для вивчення візантійського письменства (з 1919).

Нікольський Олександр Михайлович (4.III.1858 — 8.XII.1942) — зоолог, перекладач; академік Кафедри зоології Фізично-математичного відділу УАН (з 3.V.1919), член Комісії по преміюванню наукових робітників України від ВУАН (1923), позаштатний академік УАН (з 21.I.1920).

Новицький Олексій Петрович (20.IV.1862 — 24.IX.1934) — історик мистецтва; академік Кафедри історії українського мистецтва Історично-філологічного відділу ВУАН (з 26.VI.1922), голова Всеукраїнського археологічного комітету (з 1919), Музею діячів України, Софійської комісії при Історично-філологічному відділі ВУАН, Комітету по охороні пам'яток старовини та мистецтва при ВУАН (1919—1923), секції мистецтв при Історично-філологічному відділі, Комісії для досліджування художніх цінностей, заступник голови комітету Музею мистецтв (1919—1923), член Комісії краєзнавства.

*Омельченко Федір Захарович** (21.II.1865 — 4.II.1924) — палеоморфолог, патофізіолог і мікробіолог; директор Мікробіологічного інституту Фізично-математичного відділу (з 1.VI.1921) з правами академіка Другого відділу ВУАН, засновник і директор Мікробіологічного інституту (з 30.XI.1919) як дослідного закладу природничого відділу Українського наукового товариства у Києві, голова медичної лабораторії цього Товариства, приєднаних до Академії через злиття УАН з Товариством (з 1.VI.1921).

Орженський Роман Михайлович (28.II.1863 — 25.V.1923) — економіст, статистик; академік Кафедри статистики Соціально-економічного відділу (з 14.VI.1919), академік Кафедри політичної економії (з 19.IV.1920) Третього відділу УАН, голова Кафедри статистики, голова Комісії для дослідів над бюджетами при Соціально-економічному відділі (з. 1.I.1920), засновник і голова президії Товариства економістів (з 3.III.1922), голова президії Соціально-економічного відділу ВУАН (1921—1922), керівник видання «Статистичного бюлетеня», редактор «Записок» Третього відділу, засновник та керівник статистично-економічного, цивілістичного семінарів та семінару звичаєвого права України (з 15.VII.1921).

Орлов Олександр Якович (6.IV.1880 — 28.I. 1954) — астроном; академік Кафедри астрономії Фізично-математичного відділу УАН (з 21.VI.1919), директор Астрономічно-геодезичного інституту (з 1921).

Перетц Володимир Миколайович (31.I.1870 — 24.IX.1935) — історик літератури, мовознавець; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві, академік Кафедри історії української мови Історично-філологічного відділу (з 31.V.1919), член Археографічної комісії, ініціатор утворення і голова президії українського наукового Товариства прихильників української історії, письменства та мови у Петрограді (з XII.1921), що входило до складу ВУАН і було перетворено на Товариство дослідників української історії, письменства і мови (1923).

Петров Микола Іванович (12.IV.1840 — 20.VI.1921) — літературознавець, історик української науки й літератури, етнограф; академік Кафедри старої української літератури Історично-філологічного відділу УАН (з 14.XI.1918).

Плотников Володимир Олександрович (19.V.1873 — 11.IX.1947) — фізикохімік; академік Кафедри хімії Фізично-математичного відділу УАН (з 1920), голова Кафедри хімії, Комісії для вивчування складу та будови атомів (з III.1922), Хімічної лабораторії, секції фізичної та неорганічної хімії при Кафедрі хімії, заступник голови Київського бюро Всеукраїнського наукового комітету, член Комісії для виучування природних багатств України.

Птуха Михайло Васильович (7.XI.1884 — 3.X.1961) — економіст, статистик, демограф; позаштатний академік Кафедри статистики Соціально-економічного відділу УАН (з 5.V.1920), голова секції статистики Третього відділу, директор Демографічного інституту (пізніше Інституту демографії та санітарної статистики) (з 25.I.1919), секретар Соціально-економічного відділу (1919—1923), редактор праць Демографічного інституту, член Постійної комісії для виучування звичаєвого права України (з 3.III.1919), президії Товариства економістів.

Пфейффер Георгій Васильович (23.XI.1872 — 10.X.1946) — математик; академік Фізично-математичного відділу УАН (з IX.1920), голова Комісії вищої математики Другого відділу, директор Інституту математики і фізики ВУАН (1921—1923).

*Симінський Костянтин Костянтинович** (5.III.1879 — 13.VI.1932) — вчений у галузі будівельної механіки, директор Інституту технічної механіки Фізично-математичного відділу УАН (з 1921) з правами академіка Другого відділу.

Смаль-Стоцький Степан Йосипович (8.I.1859 — 17.VIII.1939) — філолог, мовознавець; академік Кафедри історії української мови Історично-філологічного відділу УАН

(з 14.XI.1918), секретар Історично-філологічного відділу (з 8.XII.1918), член господарчого правління УАН від Першого відділу (з 16.XII.1918), переїхав до Чехословаччини, позаштатний академік ВУАН (за станом на 1.X.1923).

Срезневський Борис Ізмаїлович (31.III.1857 — 24.III.1934) — метеоролог, кліматолог; академік Кафедри прикладної фізики (метеорології та геофізики) Фізично-математичного відділу УАН (з 19.IV.1920), голова Кафедри прикладної фізики (з 1923), директор Фізично-географічного інституту (з 1923), директор Київської метеорологічної обсерваторії (з 1919), голова Комісії для дослідів над питаннями геофізики (з 1921), засновник Геофізичної комісії (згодом Кафедри геофізики) ВУАН (з 1921), голова метеорологічних закладів ВУАН (1919—1923), член українського наукового Товариства прихильників української історії, письменства та мови у Петрограді (з XII.1921).

Старков Арсеній Вікторович (8.II.1874—1927) — медик-анатом; академік Кафедри анатомії Фізично-математичного відділу УАН (з 7.III.1921), голова Лабораторії дослідів для дослідження центральної нервової системи (з 1921), виїхав за кордон (1922), позаштатний академік ВУАН (за станом на 1.XI.1923).

Столяров Яків Васильович * (9.XI.1878 — 3.XII.1945) — вчений в галузі прикладної механіки та залізобетонних конструкцій; директор Геометричного інституту Фізично-математичного відділу (з 1922) з правами академіка Другого відділу ВУАН.

Сумцов Микола Федорович (18.IV.1854 — 14.III.1922) — фольклорист, етнограф, літературознавець; академік Кафедри українського письменства по класі української народної словесності Історично-філологічного відділу УАН (з 25.I.1919).

Тарановський Федір Васильович (1874—1936) — історик права; академік Соціально-економічного відділу (з 14.XI.1918), голова Кафедри порівняльної історії права (з 7.XII.1918), секретар Соціально-економічного відділу, член господарського управління УАН (з 16.XII.1918), голова Третього відділу УАН (з 15.III.1919), засновник і голова Постійної комісії для вивчування західноруського й українського права (з 27.I.1919), член Постійної комісії для вивчування звичаєвого права України при Третьому відділі, Археографічної комісії; виїхав з Києва (1919) до Югославії.

Тимошенко Степан Прокопович (23.XII.1878 — 29.V.1972) — вчений у галузі теорії пружності, опору матеріалів та будівельної механіки; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з VII.1918), академік Фізично-математичного відділу УАН (з 14.XI.1918), директор Інституту технічної механіки (з 30.XI.1918), голова Кафедри технічної механіки, секції будівельних матеріалів Комісії для вивчування природних багатств України, заступник голови Постійної комісії для вивчування природних багатств України при Фізично-математичному відділі, член теплової секції, секції підземних багатств, секції гідрологічної Постійної комісії для вивчування природних багатств України при Другому відділі, редактор видань цього відділу; виїхав з України (наприкінці 1919) до Югославії (1920), переїхав до США (1922), позаштатний академік ВУАН (за станом на 1.X.1923).

Тимченко Євген Костянтинович * (8.XI.1866 — 22.V.1948) — мовознавець, перекладач (псевд.— Богун); член Комісії по виробленню законопроекту про утворення Української Академії наук у Києві (з VII.1918), директор Комісії для складання історичного словника української мови Історично-філологічного відділу (з 4.I.1919) з правами академіка Першого відділу УАН, упорядник словника старописьменної української мови XVII—XVIII ст.

Туган-Барановський (повне прізвище — *Туган-Мірза-Барановский) Михайло Іванович* (20.I.1865 — 21.I.1919) — економіст, історик; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з 24.VII.1918), академік Соціально-економічного відділу УАН (з 14.XI.1918), голова цього Відділу (з 7.XII.1918), Кафедри теоретичної економії Третього відділу (з 7.XII.1918), директор Інституту для вивчування економічної кон'юнктури та народного господарства України, голова Постійної комісії для вивчування соціальних питань при Третьому відділі.

Тутковський Павло Аполлонович (1.III.1858 — 3.VI.1930) — геолог, природознавець; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з VIII.1918), академік Фізично-математичного відділу УАН (з 14.XI.1918), голова господарчого правління Академії (з 13.XII.1918), голова Кафедри геології (1919), голова Другого відділу (1923) навперемінно із акад. М. Т. Кащенком, Географічної комісії, Геологічного кабінету, геологічної секції Комісії для вивчування природних багатств України при Другому відділі УАН, член тимчасової комісії для правління Голосіївською дачею, природничої секції Правописно-термінологічної комісії при Історично-філологічному відділі, теплової, гідрологічної секції та секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України, керівник семінару по мікропалеонтології.

Фомін Олександр Васильович (14.V.1869 — 16.X.1935) — ботанік, член Комісії по

виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з VIII.1918), член Комісії для організації установ при Фізично-математичному відділі (1918—1919), голова Комісії для вивчення флори України (з 1919), керівник Ботанічного кабінету-музею та гербарію Академії, академік Фізично-математичного відділу УАН (з 1921), голова Кафедри ботаніки при Ботанічному садові (з 23.IX.1921), член Комісії для виучування природних багатств України.

Харлампович Костянтин Васильович (30.VII.1870 — 23.III.1932) — історик; академік Кафедри історії української церкви Історично-філологічного відділу УАН (з 7.VI.1919), пізніше — Кафедри культури і шкільного руху на Україні XVII та XVIII ст. Першого відділу УАН, член Археографічної комісії.

Шапошников Володимир Георгійович (6.VI.1870 — 3.X.1952) — хімік-технолог, органік, вчений у галузі технології волокнистих речовин і барвників; член Комісії по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві (з VIII.1918), академік Кафедри прикладної хімії Фізично-математичного відділу ВУАН (з VI.1922), керівник хімічно-технологічної секції Другого відділу, член Комісії для виучування природних багатств України при Фізично-математичному відділі ВУАН.

Шмальгаузен Іван Іванович (11.IV.1884 — 7.X.1963) — біолог, зоолог-морфолог, теоретик еволюційного вчення; член Комісії по виучуванню природних багатств України Другого відділу ВУАН, академік Кафедри експериментальної зоології Фізично-математичного відділу ВУАН (з 1922), голова хімічно-технічного підвідділу та хімічно-технічної секції Фізично-математичного відділу ВУАН.

Шміт Федір Іванович (15.V.1877 — 3.XII.1937) — історик мистецтва, археолог, академік Історично-філологічного відділу УАН (з 1921), голова Софійської комісії (1921), Музейного комітету Музею мистецтв, Археологічного комітету ВУАН (1922).

СПИСОК СПІВРОБІТНИКІВ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ *

1. Абрамович Віктор Андрійович — член Комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919).
2. Абрамович Д. І.— проф., член Товариства дослідників» української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).
3. Авдіїв Володимир — член технічної секції Правописно-термінологічної комісії (1919).
4. Адріанова-Перетц Варвара Павлівна (1888—1972) — проф., член Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).
5. Айзенштадт Марко Лазарович — співробітник Постійної комісії для виучування соціального питання (1919).
6. Айзеншток Ярема Якович (1899—1980) — літературознавець, член Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього мистецтва (1919); науковий інструктор Комісії для видавання повного збірника писань акад. О. О. Потебні (Харків, 1921); член-кореспондент (1923) Комісії для видавання пам'яток новітнього мистецтва (Харків).
7. Айнберг Лія Фальківна — каталогізатор гідрогеологічної підсекції гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).
8. Айндере Л. Ф.— каталогізатор гідрогеологічної підсекції гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).
9. Александровський Вадим Олександрович — співробітник Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).
10. Александровський Г. В.— член Історично-літературного товариства (1923).
11. Алексашин Олексій Олексійович — член теплової секції (1919); член гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.
12. Алексєєв Євген Бенедиктович (1869—1930) — лісовод, член гідрологічної секції (1919); член сільськогосподарської секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

---

* «Список співробітників Академії наук України» складено на основі додатків до публікацій «Перший піврік існування УАН та начерк її праці до кінця 1919 року», Звідомлень УАН (ВУАН) за 1919—1923 рр. про особовий склад співробітників Академії наук. До списку включено: штатні й позаштатні (за документами — нештатні) співробітники й технічний персонал (каталогізатори, лаборанти, діловоди, регістратори тощо) Академії наук. Штатні та позаштатні співробітники внесені до списку тому, що ці дві категорії до 1933 р. не були чітко розмежовані і в зв'язку з скороченням штатів переводились до позаштатних, а при розширенні штатів — позаштатні зараховувалися в штат. Не було суттєвої різниці і тому, що серед позаштатних співробітників були видатні науковці. До списку не включено академіків, яких подано окремо, співробітників Всенародної бібліотеки України, канцелярії Неодмінного секретаря, господарчої управи, технічний склад установ.

Список складено за абеткою. Після прізвища, ім'я та по батькові вчених наведено дати життя (у випадках, коли є точні дані) або лише народження, зазначено фах, звання, посади і установи, в яких вони працювали, а також (в дужках, після назви установи) рік (роки) роботи. Якщо вчений працював у установі на різних посадах в різні роки, то після кожної посади є дата, а місце роботи подається в кінці кожної рубрики. У тих випадках, коли ім'я та по батькові вченого відсутнє або неможливо прочитати ініціали прізвища, то таке прізвище з ініціалами або без них подаються в списку без застережень із зазначенням фаху, посади, місця і дати роботи в установах.

13. Аленич Олександр Адріанович (1890—1923) — астроном, асистент Інституту прикладної математики (1921).

14. Алешо Олександр Гаврилович (1890—1922) — антрополог, етнограф, член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919); член Фольклорної комісії (1920); керівник Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка (1921).

15. Амосов Микола Іванович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

16. Андерсон Оскар Миколайович (1887—1960) — статистик, помічник керівничого над працями Демографічного інституту (1919).

17. Андрієвська Ольга Йосипівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

18. Андрієвська Ольга Трохимівна (1876) — філолог, науковий співробітник (з 1919), учений діловод (1919, 1921), бібліотекар (1920, 1922—1923) Комісії для складання словника живої української мови.

19. Андрієвська (Яременко) Антоніна Митрофанівна (1894) — співробітник (1919), учений діловод Комісії для складання словника живої української мови.

20. Андрієвський Олекса Юхимович (1860—1930) — науковий секретар відділу історії (з квітня 1921 р.), нештатний постійний співробітник (1921—1923) Комісії для складання енциклопедичного словника; нештатний постійний співробітник Комісії для дослідів над громадськими течіями на Україні (1923); нештатний співробітник Комісії для складання біографічного словника діячів України (1923).

21. Андрієвський Петро Євгенович (1880) — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

22. Аничков Олександр Олександрович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

23. Антонович (Мельник) Катерина Миколаївна (1859—1942) — археолог, історик, вдова проф. В. Б. Антоновича, член Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919); член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919); з 1919 р.— бібліотекар бібліотеки ім. В. Б. Антоновича Історично-філологічного відділу секретар Комісії для видавання творів Шевченка, Франка, Антоновича і Драгоманова (1920—1921); товариш голови археологічної секції (1923).

24. Антоновська Ольга Йосипівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

25. Артем'єв Василь Микитович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

26. Артем'єва Людмила — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

27. Артем'євський Олександр Іванович — член Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1921).

28. Артем'євський Олександр Павлович (1875) — завідуючий гідротехнічною підсекцією гідрологічної секції (1919, 1921) Постійної комісії для вивчування природних багатств України; член Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1921).

29. Артоболевський Володимир Михайлович (1874—1952) — зоолог, член і співробітник Комітету для вивчування фауни (1919); член Комісії для вивчування природних багатств України (1919); зоолог вищого складу Зоологічного музею (1921).

30. Артоболевський Георгій Володимирович — співробітник Комітету для вивчування фауни (1919).

31. Архангельська М. М.— член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

32. Архимович Олександр Зиновійович (1894) — співробітник Комітету для вивчування нижчих рослин (1919); співробітник Ботанічного музею та гербарію (1921—1922).

33. Асмус М. Ф.— каталогізатор гідрогеологічної підсекції гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

34. Ахіезер Наум Ілліч (1901—1980) — математик, співробітник (1922) Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії.

35. Ашкеназі Овсій Леонтійович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

36. Багно Анатолій Олексійович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

37. Базилевич Борис Миколайович — діловод Комісії краєзнавства (1923), помічник управителя канцелярії Неодмінного секретаря і діловод Спільного зібрання (1923).

38. Базилевич Василь Митрофанович (1893—1942) — історик, помічник секретаря Історичного товариства Нестора-літописця (1923).

39. Базилевич Іван Мартинович (1879) — старший науковий співробітник (з 1 лис-

топада 1921 р.) Комісії для виучування західноруського та українського права; старший бібліотекар Всенародної бібліотеки України (1919).

40. Базилевич Олександр Васильович (1890) — вчений практикант Ботанічного саду (1921).

41. Балинський Іван Мартинович (1879—1927) — історик права, старший науковий співробітник (з 1 листопада 1921 р.) Комісії для виучування західноруського та українського права; старший бібліотекар Всенародної бібліотеки України (1919); член Історично-літературного товариства (1923).

42. Балухатий С. Д.— проф., член Товариства дослідників української історії письменства і мови (Петроград, 1923).

43. Барапников О. П.— проф., член Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

44. Баранова Марія Іванівна (1883) — оптик, асистент (1921), науковий співробітник Фізично-географічного інституту.

45. Баранович Олексій Іванович (1892—1961) — історик, співробітник Комісії для складання історично-географічного словника української землі (1923).

46. Барвінок Володимир Іванович (1879) — історик, штатний співробітник І відділу з окремих наукових доручень (з 1919 р.), нештатний постійний співробітник академічної бібліотеки в Михайлівському монастирі (1923).

47. Баскевичева С. В.— нештатний співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1923).

48. Безбородько Микола Іванович (1883—1942)— геолог і петролог, член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

49. Безпалов Ростислав Андрійович (1859)—старший науковий співробітник (1921); нештатний постійний співробітник (1923) Комісії для виучування народного права.

50. Безсмертна Марія Іванівна (1881) — біохімік, асистент акад. В. І. Вернадського, співробітник «Праць для виучування ролі живої матерії в геохімії» (1919); співробітник II відділу з окремих наукових доручень (1920—1921).

51. Белінг Дмитро Остапович (1882—1949) — біолог, секретар Комітету для виучування фауни (1919), член Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919), директор Дніпровської біологічної станції (1922, 1923), член Комісії краєзнавства (1923).

52. Бем Альфред Людвикович — співробітник-каталогізатор Всенародної бібліотеки України (1919), член-кореспондент Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього мистецтва (1919) в Петрограді, науковий співробітник І відділу з спеціальних наукових доручень (1919).

53. Бергталь Надія Миколаївна — молодший практикант Акліматизаційного саду (1919).

54. Беркенгейм Борис Мойсейович (1885—1959) — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919), співробітник «Праць для виучування ролі живої матерії в геохімії» (1919).

55. Берло Ганна Львівна (1859—1942) — історик, науковий співробітник Комісії для складання біографічного словника діячів України (з 1919 р.), член Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

56. Берштейн Давид Мойсейович — старший статистик Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1921).

57. Белянкін Федір Павлович (1892—1972) — вчений в галузі міцності матеріалів і інженерних конструкцій, нештатний постійний співробітник Інституту технічної механіки (1923).

58. Бик Марія Аронівна (1873) — науковий практикант (1921—1922), нештатний постійний співробітник (1923) Комісії вищої математики.

59. Біговська Є. І. (1893) — старший учений співробітник (1921) Комісії для складання енциклопедичного словника.

60. Білецький Олександр Іванович (1884—1961) — член Комісії для видавання повної збірки писань акад. О. О. Потебні (1921—1922).

61. Білинський Микола Матвійович — член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919).

62. Білозір Лідія Іванівна — нештатний постійний співробітник Комісії для складання історичного словника української мови (1922—1923).

63. Білокінь Петро Миколайович — спеціаліст-співробітник гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

64. Більський Борис Іванович — співробітник біологічної секції (1919), ентомолог Акліматизаційного саду (1919).

65. Бобир-Бухановський Лаврін Михайлович — секретар Товариства економістів (1923).

66. Богданов Сергій Михайлович (1859—1920) — агроном, проф., голова сільсько-

господарської секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

67. Боженко Борис Олександрович — співробітник біологічної секції (1919).

68. Божинська-Божко Ганна Іванівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

69. Бойко Василь Семенович (1892—1938) — літературознавець, член Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього мистецтва (1919).

70. Бонников Михайло Михайлович (1873) — співробітник II відділу з окремих наукових доручень (1921).

71. Бонташ Петро Ксенофонтович (1894) — штатний (з 1922 р. нештатний) співробітник Комісії для вивчування західноруського та українського права (1921—1922), член семінару для вивчування цивільного та народного права (1922).

72 Бордзиловський Євген Іванович (1875—1948) — ботанік, молодший ботанік (1919), вчений ботанік вищого складу (1921), науковий співробітник (1922), штатний співробітник Ботанічного саду (1923).

73. Бордзиловський Лев Іванович — науковий співробітник Комісії для вивчування соціального руху (1921).

74. Борисенок Степан Гнатович (1891) — правник, спеціалізувався на питаннях українського та білоруського права та питаннях карного права, нештатний постійний співробітник Комісії для вивчування західноруського та українського права; (з 25 жовтня 1922).

75. Боцяновський В. Ф.— проф., член Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

76. Бродський Давид Петрович — нештатний постійний співробітник Гебраїстичної історично-археологічної комісії (1923).

77. Бронмілер Карл-Генрік Карлович — секретар природничого відділу Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

78. Брояківський Борис Вікторович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природничих багатств України (1919).

79. Брунс Борис Павлович — нештатний співробітник Хімічної лабораторії (1923).

80. Буда Сергій Олексійович — історик, нештатний постійний співробітник Комісії громадських течій на Україні (1922—1923); постійний співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919), старший науковий співробітник Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка (1921).

81. Буренін Гліб Сергійович — гідрогеолог секції підземних багатств (1919), член геологічної секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України

82. Бутирський Петро Мстиславович — співробітник Постійної комісії для вивчування соціального питання (1919).

83. Бутник-Сіверський Борис Степанович — завідуючий (1921, 1922) музею дитячої творчості, нештатний співробітник (1922) Науково-педагогічної комісії; нештатний постійний співробітник Кабінету мистецтв (1923).

84. Бучило Пилип Степанович — нештатний постійний співробітник Археографічної комісії (1923).

85. Бялобжеський Чеслав Антонович (1873—1953) — фізик, проф., член гідрологічної секції (1919), товариш голови секції прикладної фізики (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

86. Вагнер Микола Юлійович (1893) — зоолог, співробітник Комітету для вивчування нижчих рослин (1919); ентомолог Акліматизаційного саду (1921); співробітник Комісії для вивчування флори України (1921); муксолог Ботанічного саду та гербарію (1921).

87. Вайнштейн Давид Ісакович — нештатний постійний співробітник Гебраїстичної історично-археологічної комісії (1923).

88. Василевський В. І.— член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

89. Василівська Людмила Олексіївна (Дніпрова чайка) (1861—1927) — письменниця, співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

90. Вашневський Венцеслав Кресцентович — статистик підсекції болото- й торфознавства гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

91. Вдовиченко Семен Григорович — діловод Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

92. Венгржановська Н. О.— каталогізатор-бібліотекар Музею мистецтв ім. Ханенків (1921).

93. Вербицький-Антіох Федір Миколайович — науковий співробітник Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919).

94. Вериківський Михайло Іванович (1896—1962) — композитор, співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

95. Вернет Марія Ернестівна — тимчасово виконуюча обов'язки лаборанта Акліматизаційного саду (1921).

96. Верховець Я. Д.— член-співробітник Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

97. Веселовська Варвара Андріївна — секретар бібліографічної секції (1921).

98. Ветухов Олександр Васильович (1867—1941) — етнограф, мовознавець, член Комісії для видавання повного збірника писань акад. О. Потебні (Харків, 1921).

99. Ветчинкін Микола Сергійович (1886—1960) — інженер, член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

100. Виржиківський Роман Романович — геолог, член геологічної секції (1922).

101. Висоцький Георгій Миколайович (1865—1940) — лісознавець, грунтознавець, геоботанік, гідролог, проф., член секції підземних багатств (1919); член гідрологічної секції (1919); член хімічно-технічної секції (1919); член сільськогосподарської секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

102. Вишнівська Катерина Пилипівна (1853) — бібліотекар Музею мистецтв ім. Ханенків (з 1921 р.).

103. Вишницький — член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

104. Віро Август Іванович — садівничий Акліматизаційного саду (1919).

105. Власенкова Пелагея — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

106. Власова Зінаїда Іванівна — молодший практикант Акліматизаційного саду (1919).

107. Вовк Дмитро Романович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

108. Вовкушевський Григорій Дмитрович (1866) — правник, член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919), в. о. постійного члена-співробітника Постійної комісії для складання історичного словника української мови (1919), постійний член секції правничої термінології Інституту української наукової мови (1921), нештатний постійний співробітник відділу правничої мови Інституту української наукової мови (1923).

109. Вовкушевський Іван Дмитрович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

110. Войткевич-Павлович Василь Ількович — юрист, член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919), учений секретар правничої секції Інституту української наукової мови (з 1921 р.).

111. Волков Костянтин Павлович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

112. Волков О. М.— керівничий над працями Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1919).

113. Волкова Н. М.— бібліотекар-спеціаліст (1921), науковий співробітник (1922) Інституту технічної механіки.

114. Волошин Євген Костянтинович (1896) — співробітник (з 1921) Комісії для складання історичного словника української мови.

115. Волошин Костянтин Олександрович — вчений регістратор Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка (1921).

116. Воронін Семен Григорович (1895) — діловод Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

117. Воропаєв М. А.— член Комісії для виучування природних багатств України (1921).

118. Воскобойников Іван Іванович — проф., співробітник Комісії для виучування фауни (1919).

119. Воскобойников Михайло Михайлович (1873—1942) — зоолог, товариш голови біологічної секції (1919); товариш голови Комітету для виучування фауни (1919).

120. Воскресенський Микола Іванович (1889—1969) — зоолог, старший науковий співробітник II відділу з окремих наукових доручень (1921).

121. Врублевський Антон Вацлавович — практикант Ботанічного саду (1919).

122. Гаврик О. А.— учений секретар відділу географії Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

123. Гаврис Олександр Петрович — член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

124. Гаєвський Філімон Юліанович (1894) — член-співробітник Комісії для складання історичного словника української мови (1921).

125. Гайдай Михайло Петрович (1878—1965) — етнограф, композитор, диригент, нештатний постійний співробітник I відділу з окремих наукових доручень (1923).

126. Гайдамака К. Д.— нештатний співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1923).

127. Гайдамака Марія Данилівна — штатний співробітник, помічник завідуючого редакційно-видавничою комісією І відділу (1923).

128. Галант Ілля Володимирович (1865) — науковий співробітник Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919); член, штатний співробітник (1919), керівничий і секретар (1923) Постійної жидівської історично-археографічної комісії.

129. Гаманюк Микола Дмитрович (1932) — учений діловод Інституту фізкультури Науково-педагогічної комісії (1921).

130. Ганфман Максим Іполитович (1873) — правник, постійний співробітник Постійної комісії для вивчування соціального питання (1919).

131. Ганцов Всеволод Михайлович (1892—1979) — філолог, постійний член-редактор (1919), керівничий над працями і секретар (з 1920 р.) Постійної комісії для складання словника живої української мови.

132. Гапанович Всеволод Петрович — науковий співробітник Демографічного інституту (1919); технічний редактор «Записок ІІІ відділу» (1921).

133. Гарковик Григір Михайлович — співробітник Музею мистецтв (раніш ім. Ханенків) (1923).

134. Гармашівна Зінаїда Петрівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

135. Гармашівна Марія Петрівна — постійний співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

136. Гарф Ернест Карлович — інженер, старший лаборант Інституту технічної механіки (1919), член теплової секції (1919), секції будівельних матеріалів (1919) Постійної комісії для вивчуваня природних багатств України.

137. Гацанюк Михайло Дометійович — учений діловод (1923), нештатний постійний співробітник (1923) в Інституті фізичної культури Науково-педагогічної комісії.

138. Гейзер Є. К.— асистент теплової секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

139. Гембицький — член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

140. Гепнепер Наталія Володимирівна — перекладач теплової секції Комісії для вивчування природних багатств України (1919).

141. Герешкевич О. М.— науковий співробітник Інституту для вивчування економічної кон'юнктури і народного господарства України (1919).

142. Гермайзе Йосип Юрійович (1892—1957) — історик, постійний член і секретар Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (з 1919), штатний співробітник Археографічної комісії (1919—1923), штатний співробітник Комісії для дослідів над громадськими течіями на Україні (1921), секретар історичної секції І відділу (1923).

143. Гершельман Емілій Фердинандович (1851) — науковий співробітник гідравлічної секції (1921, 1922), нештатний постійний співробітник гідрологічної секції (1923) Комісії для вивчування природних багатств України.

144. Гіляров Сергій Олексійович (1888) — вчений секретар Музею мистецтв (раніш ім. Ханенків) (1923).

145. Гінзбург Ілля Ісакович (1882—1965) — геолог, інженер, член гідрологічної секції (1919), член хімічно-технічної секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

146. Глаголєв Олександр Олександрович — член Постійної жидівської історично-археографічної комісії (1919).

147. Гладкий Петро Дмитрович (1890) — мовознавець, фахівець з стилістики, старший учений співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1921).

148. Гнатевич Михайло Григорович — постійний співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

149. Говядовська Лідія Харитонівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

150. Гоголь С. К.— проф., член Постійної комісії для вивчування західноруського й українського права (1919).

151. Голгофський Олександр Олександрович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

152. Голобородько Олександр Георгійович — підстарший практикант Акліматизаційного саду (1921).

153. Голова Іван Дмитрович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

154. Головань Олександр Миколайович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

155. Головко Іван Михайлович — нештатний постійний співробітник Інституту технічної механіки (1923).

156. Голов'янко Зиновій Степанович (1876—1953) — ентомолог, співробітник біологічної секції (1919), співробітник Комітету для виучування фауни (1919); нештатний постійний співробітник Зоологічного музею (1923).

157. Голоскевич Григорій Костянтинович (1884) — член-редактор; керівничий і секретар (1923) Комісії для складання словника живої української мови (з 1919 р.), голова правописної секції Правописно-термінологічної комісії (1920).

158. Голубєв М. С.— науковий співробітник Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1919).

159. Голубєв Павло Ількович — член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

160. Гольштейн Григорій Володимирович — член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

161. Гомілевський Євген Володимирович — член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств (1919).

162. Горецький Петро Йосипович (1888—1972) — мовознавець, управитель канцелярії Неодмінного секретаря УАН (1919), постійний співробітник (1921), нештатний співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1923).

163. Горков Володимир Олександрович — нештатний співробітник Комісії для складання біографічного словника діячів України (1921—1923).

164. Гращак Євген — співробітник правописної секції Правописно-термінологічної комісії (1920).

165. Гребяновський Олекс. Миколайович — асистент Фізичного і Фізично-географічного інститутів (1921).

166. Греків Василь Іванович (1884) — історик, член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

167. Григор'єв Михайло Михайлович — член теплової секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

168. Григорович Олександр Іванович — співробітник Комітету для виучування фауни (1919).

169. Гришкевич-Трохимівський Остап Володимирович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

170. Грищинський Петро Юстимович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

171. Грінченко Марія Миколаївна (1863—1928) — письменниця, лексикограф, дружина Б. М. Грінченка, член-редактор (з 1919) Комісії для складання словника живої української мови.

172. Гріщенко Іван Федорович — науковий співробітник III відділу з спеціальних доручень у Москві (1921).

173. Гровсман — член Постійної жидівської історично-археографічної комісії (1921).

174. Гросгейм Володимир Олександрович — співробітник біологічної секції (1919).

175. Гросгейм Микола Альфонсович — співробітник біологічної секції (1919).

176. Грунський Микола Кузьмович (1872—1951)— мовознавець, співробітник (1919), керівничий над працями (до липня 1920 р.) Постійної комісії для складання Історичної кафедри (1923).

177. Грушевська Катерина Михайлівна (1900—1943) — штатний співробітник історичної кафедри (1923).

178. Грушевський Олександр Сергійович (1877—1943) — історик, літературознавець, директор Комісії для складання історично-географічного словника української землі (з 1919), член Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919), член Археографічної комісії (1919); товариш голови історичної секції (1923).

179. Губарьов Григорій Миколайович — член хімічно-технічної секції (1919), член секції прикладної фізики (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

180. Гудкова Валентина Іванівна — картограф підсекції болото- і торфознавства гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919, 1921).

181. Давидович Ольга Кирилівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

182. Дайн Григорій Володимирович — хімік-фармацевт Акліматизаційного саду (1919, 1921).

183. Даманський Борис Йосипович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

184. Данилевич Василь Юхимович (1872—1936) — історик, археолог, член Ко-

мітету для заснування Всенародної бібліотеки України (1919); член Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919); член Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919 — грудень 1920 р.); член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919); керівничий над працями і член Археографічної комісії (1919); голова Тимчасового комітету Всенародної бібліотеки України (до грудня 1920 р.); голова (до грудня 1920 р.), член Археологічного комітету (1921—1923).

185. Данилевський Микола Іванович (1880) — метеоролог, член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919); член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919), старший вчений співробітник Фізично-географічного інституту (1921); голова метеорологічної комісії природничого відділу Інституту української наукової мови (1923).

186. Данилів В. В.— член Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

187. Данківський Володимир Рафаїлович — член Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

188. Данько Михайло Михайлович (Троцький Микола) (1883—1971) — публіцист, журналіст, член Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

189. Дарморос Микита Терешкович — в. о. постійного члена технічної секції Правописно-термінологічної комісії (1919); нештатний постійний співробітник відділу технічної мови Інституту української наукової мови (1923).

190. Дахнович А. С. (1887) — учений консерватор Музею мистецтв ім. Ханенків (1921).

191. Делен Костянтин Олександрович (1884) — старший вчений співробітник (1921), старший гідрограф (1922), нештатний постійний співробітник (1923) гідрологічної секції Комісії для виучування природних багатств України.

192. Делоне Борис Миколайович (1890—1980) — математик, співробітник Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1922).

193. Делоне Лев Миколайович (1891—1969) — генетик, цитолог і селекціонер, співробітник Комітету для виучування нижчих рослин (1919).

194. Демуцький Данило Порфирович (1893—1954) — фотограф, помічник вченого консерватора Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка (1921), нештатний постійний співробітник Фотографічної лабораторії (1923).

195. Демуцький Порфир Данилович (1860—1927) — етнограф, науковий співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1920—1921), нештатний постійний співробітник Етнографічно-фольклорної комісії (1923).

196. Дем'янчук Василь Климентович (1897—1937) — мовознавець, учений діловод (з 1919) Історично-філологічного відділу й канцелярії Неодмінного секретаря ВУАН.

197. Деряба Петро Олексійович — науковий співробітник підсекції болото- і торфознавства гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

198. Джованні Д. О.— член сільськогосподарської секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

199. Дзбановський Євген Олександрович (1892) — філолог, науковий співробітник, старший бібліотекар Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка (з 1921).

200. Дінабург Бенціон З.— член Постійної жидівської історично-археографічної комісії (1919—1920).

201. Дложевський Сергій Степанович (1889—1930) — філолог, проф., науковий співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1919).

202. Длугопільська Бікторія Петрівна — нештатний постійний співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1923).

203. Добржанський Феодосій (Теодосій) Григорович (1890—1975) — генетик, співробітник Комітету для виучування фауни (1919); співробітник «Праць для виучування живої матерії в хімії» (1919); зоолог середнього складу Зоологічного музею (1921); постійний співробітник Зоологічного кабінету (1922); член зоологічної секції (1922).

204. Добринін Іван Григорович — нештатний постійний співробітник Геологічного комітету (1923).

205. Добров Олександр Соломонович (1901) — правник, нештатний постійний співробітник Комісії для виучування народного права (1922).

206. Добровлянський Василь Васильович — приват-доцент, співробітник біологічної секції (1919), член Комітету для виучування фауни (1919), зоолог Зоологічного музею (1921).

207. Добровольський Леонід Павлович (1867—1929) — історик, член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919).

208. Доброседов Дмитро Костянтинович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

209. Доленко Иван Ількович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

210. Доліво-Добровольський Вадим Олександрович — співробітник Комітету для вивчування фауни (1919).

211. Доманицький Микола Іванович — член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919); голова хімічної комісії природничого відділу Інституту української наукової мови (1923).

212. Дорошкевич Олександр Костянтинович (1889—1946) — літературознавець, секретар (1921), нештатний постійний співробітник секції вищої школи Науково-педагогічної комісії (1923), секретар Історично-літературного товариства (1923).

213. Досужа Г.— співробітник природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

214. Драгоманова Антоніна Іванівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

215. Дроб'язко Антін Лаврінович — правник, член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919); в. о. постійного члена-співробітника Постійної комісії для складання історичного словника української мови (1919), постійний член правничої секції (1921), нештатний співробітник відділу правничої мови (1923) Інституту української наукової мови.

216. Дронников Володимир Клавдійович (1878) — старший науковий співробітник Комісії для вивчування народного права (1921—1922).

217. Дубровський Віктор Григорович (1880—1937) — мовознавець, постійний співробітник Комісії для складання словника живої украиської мови (1920—1923).

218. Дуб'янський Віктор Вікторович (1876—1925) — геолог, проф., член геологічної секції (1919), член Українського геологічного комітету (1919), секретар Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919), член секції підземних багатств цієї Комісії (1919).

219. Дурдуківський Володимир Федорович (1874—1937) — літературознавець, член-редактор правописної секції Правописно-термінологічної комісії (1919), редактор Комісії для складання словника живої української мови (1921—1922).

220. Душечкін Олександр Іванович (1874—1956) — вчений в галузі агрохімії і фізіології рослин, член сільськогосподарської секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

221. Дю-Вернуа Валентина Іванівна — старший практикант (1921), практикант (1922) Акліматизаційного саду.

222. Дяченко Вадим Євгенович (1897—1954) — математик, молодший вирахівник Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1921, 1922), співробітник Кафедри прикладної математики (1921).

223. Ейсман Сергій Володимирович (1882) — співробітник III відділу з окремих наукових доручень (1921).

224. Ернст Федір Людвикович (Львович) (1891—1949) — історик мистецтва, член Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919—1923), член Софійської комісії (1921, 1923), учений секретар Археологічної комісії (1923).

225. Євсютін В. Ф.— агроном, член сільськогосподарської секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

226. Єгоров Іван Васильович (1869—1931) — хімік-органік, проф., член секції підземних багатств (1919); член гідрологічної секції (1919); член хімічно-технічної секції (1919); член секції прикладної фізики (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

227. Єгоровська Лідія Петрівна — нештатний постійний співробітник Комісії для складання біографічного словника діячів України (1923).

228. Єзерський Євген Михайлович (1876—1942) — правник, нештатний постійний співробітник Комісії для вивчування народного права (1923).

229. Єзерський П. А.— нештатний постійний співробітник Дніпрянської біологічної станції (1922).

230. Ємцівна Зінаїда Костянтинівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

231. Єремеєва Марія Миколаївна — помічник секретаря Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

232. Єсманський Павло Матвійович — інженер, член теплової секції і консультант теплової секції (1919); член хімічно-технічної секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

233. Жданова Надія Миколаївна — нештатний постійний співробітник Комісії для складання історично-географічного словника української землі (1923).

234. Жедринський Володимир Іванович— молодший практикант Акліматизаційного саду (1919).

235. Жедринський Іван Олександрович — діловод Акліматизаційного саду (1919).

236. Живілов Іван Олександрович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

237. Житецький Гнат Павлович (1866—1929) — історик, літературознавець, старший бібліотекар (1919), перший завідуючий відділом рукописів (з 1920 р.) Всенародної бібліотеки України, нештатний постійний співробітник Комісії для дослідів над громадськими течіями на Україні (1922).

238. Жуков Іван Діомидович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

239. Жуковський Георгій Юлійович (1878—1939) — проф., спеціаліст з кераміки, член секції підземних багатств (1919), член хімічно-технічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

240. Журавський Олександр Рафаїлович (1875) — старший механік Фізично-географічного інституту (1921).

241. Заглада Ніна Борисівна — нештатний постійний співробітник Археологічного комітету (1923).

242. Загродський Андрій Олександрович (1896—1948) — мовознавець, науковий коректор редакції видань І відділу (1919).

243. Задорожній Федір Харитонович (1877) — співробітник III відділу з окремих наукових доручень (1921, 1922), нештатний постійний співробітник відділу соціологічно-історичної мови Інституту української наукової мови (1923).

244. Зайцев Павло Іванович (1886—1965) — історик літератури, письменник, член Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього письменства (1919), редактор Комісії для видавання творів Шевченка, Франка, Антоновича й Драгоманова (1920), редактор «Записок І відділу» (1919).

245. Запорожець Олена Григорівна— член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

246. Зарубін Олександр Миколайович — секретар секції прикладної фізики Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

247. Заславський Григорій Андрійович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

248. Здор Олександр Методійович — член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

249. Зейлінгер В. І.— помічник керівничого Інституту для виучування економічної кон'юнктури і народного господарства (1921).

250. Зеленко Олександр Юхимович — молодший геолог секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

251. Зелінська Марія Миколаївна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919), діловод II відділу канцелярії Неодмінного секретаря УАН (1919).

252. Зеров Дмитро Костянтинович (1894—1971) — ботанік, науковий співробітник Ботанічного кабінету та гербарію (з 1921).

253. Зеров Микола Костянтинович (1895—1941) — літературознавець, поет і перекладач, член Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього письменства (1919).

254. Зіхман Оскар Карлович — член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

255. Зограф Юрій Костянтинович — старший гідролог секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

256. Зоненштраль Олександр Олександрович (1882) — науковий співробітник III відділу з окремих наукових доручень (1921, 1922); член статистично-економічного семінару (1922).

257. Зуммер Всеволод Михайлович (1885—1970) — мистецтвознавець, член Софійської комісії (1923).

258. Іванець Володимир Григорович — бібліотекар Кабінету арабо-іранської філології (1923), нештатний співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1923).

259. Іванець Григорій Антонович (1873—1928) — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919); секретар правління УАН (1919); секретар господарчої управи ВУАН (з 1921); секретар Археографічної комісії (1923).

260. Іванець Павло Григорович — помічник старшого діловода канцелярії Неодмінного секретаря УАН (1919); штатний співробітник, науковий коректор, філолог редакційно-видавничої комісії І відділу (1923).

261. Іваниця Григорій Микитович (1892) — педагог, штатний співробітник Науково-педагогічної комісії (1923).

262. Іваницький Василь Федорович — проф., член Постійної комісії для складання історично-географічного словника (1919).

263. Іваницький Віктор Федорович (1881) — член Постійної жидівської історично-археографічної комісії (1919), старший бібліотекар Правописної комісії (1921), товариш директора Всенародної бібліотеки України (1923).

264. Іваницький-Василенко Сергій Михайлович (1883—1938) — історик права, старший науковий співробітник (1920, 1923), штатний постійний співробітник (1923) Комісії для вивчування західноруського і українського права.

265. Іванов Василь Володимирович — молодший практикант Акліматизаційного саду (1921).

266. Іванов Вячеслав Федорович — проф., член Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

267. Іванов Леонід Лікаріонович (1863—1931) — геолог, член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

268. Іванов Олександр Миколайович (1889—1955) — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

269. Іванов С. Ф.— заступник голови Товариства економістів (1921).

270. Івах Григорій Миколайович — член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

271. Ігнатович Віктор Володимирович — нештатний постійний співробітник Демографічного інституту (1923).

272. Іжевський Василь Петрович (1863—1926) — металург, проф., член хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

273. Ізбеков Володимир Олексійович (1881—1961) — хімік, старший лаборант Хімічної лабораторії (1921), лаборант Хімічної кафедри (1922).

274. Ізраельсон Яків Ізраїльович (1859—1926) — орієнталіст, співробітник-каталогізатор Всенародної бібліотеки України (1919), член Постійної жидівської історично-археографічної комісії (1919—1920), бібліотекар Кабінету арабо-іранської філології (1919—1922).

275. Іллічівський Сергій (1895) — флорист, ботанік, географ, фенолог, співробітник Ботанічного кабінету і гербарію (1922).

276. Імшенецький Володимир Михайлович — штатний співробітник Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1923).

277. Ішуніна Марія Іванівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

278. Каблуков Д. О.— член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

279. Каган Аврам Маркович — член Постійної жидівської історично-археографічної комісії (1919—1920); залишив Київ наприкінці 1920 р.

280. Кайзер Олекса Людвигович — агроном, член гідрологічної секції (1919), член сільськогосподарської секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

281. Какора Микола Федорович — співробітник біологічної секції (1919).

282. Калинович Федір Пилипович (1891) — математик, нештатний постійний співробітник природничо-математичного відділу Інституту української наукової мови (1923).

283. Калишевський Григорій Абрамович — нештатний постійний співробітник в академічній бібліотеці в Києво-Печерській лаврі (1923), нештатний постійний співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1923).

284. Каліновський Михайло Вікторович — садівничий Акліматизаційного саду (1921).

285. Каманін Іван Михайлович (1850—1921) — історик, архівіст, працював у Київському центральному архіві давніх актів, керівничий над працями Постійної комісії для вивчування західноруського й українського права (1919), член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919), член і керівничий (січень 1920 — січень 1921) Археографічної комісії.

286. Каманіна Ганна Іванівна (1886) — учений палеограф Комісії для вивчування західноруського та українського права (1921); штатний співробітник, бібліотекар бібліотеки Соціально-економічного відділу (1923).

287. Камінський Вячеслав Арсенович (1869—1938) — філолог, етнограф, член-колекціонер, науковий співробітник Постійної комісії для вивчування народного права (з 1 липня 1921 р.), член Етнографічно-фольклорної комісії (з 1921), штатний співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1923).

288. Капник А. Д.— нештатний постійний співробітник Комісії для вивчування народного права (1922).

289. Караваев Володимир Олександрович — ентомолог Акліматизаційного саду (1919).

290. Караваєв Володимир Опанасович (1854—1939) — старший вчений зоолог (1921), вчений спеціаліст (1922), голова (1923) Зоологічного музею.

291. Караваєв Олександр Володимирович — бібліотекар Ботанічного саду (1919).

292. Караваєва Надія Миколаївна — бібліотекар Інституту технічної механіки (1923).

293. Карамишев Антон Антонович (1885) — старший лаборант (1921), лаборант-астроном (1922) Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії.

294. Касаєва Марія Олександрівна — молодший практикант Акліматизаційного саду (1919).

295. Катрановський Валентин Федорович — кандидат до членів-співробітників Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

296. Качаловський Олександр Маркіянович — член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

297. Кащенко Галина Миколаївна — т. в. о. бібліотекаря в Акліматизаційному саду (1921).

298. Кащенко Марія Миколаївна — підстарший технік акліматизування Акліматизаційного саду (1919).

299. Квітка Климент Васильович (1880—1953) — музикознавець-фольклорист, співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1920, 1921), керівничий Музично-етнографічного кабінету Етнографічно-фольклорної комісії (з 10 жовтня 1922 р.).

300. Кезма Теофіл Гаврилович (1882—1958) — арабіст, співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1921).

301. Кельман Євген Ісакович (1891—1945) — правник, спеціаліст у галузі цивільного права та процесу, римського права; нештатний постійний співробіник Комісії для виучування звичаєвого права (1922).

302. Кирилін — член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

303. Кириєнко Іван Андрійович (1879) — молодший вчений лаборант Інституту прикладної механіки (1921).

304. Кисіль Борис Олександрович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

305. Кисіль Олександр Григорович (1889—1942) — театрознавець, літературознавець, член Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього письменства (1919).

306. Кислий Костянтин Миколайович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

307. Кислий Микола Миколайович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

308. Кислий Олексій Миколайович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

309. Кістяківська Марія Веніамінівна (Вільямівна) (1869) — старший статистик Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1921); нештатний співробітник III відділу з окремих наукових доручень (1923).

310. Кістяківський Олександр Богданович (1904) — науковий практикант Зоологічного музею (1921); постійний співробітник Зоологічного кабінету (1922); нештатний постійний співробітник Зоологічного музею (1923); член зоологічної секції (1922).

311. Клеопов Юрій Дмитрович (1902—1942) — ботанік, нештатний постійний співробітник Ботанічного кабінету-гербарію (1923).

312. Клінгер В. П. (1870) — фольклорист, керівничий Фольклорної комісії (1920), переїхав до Львова (влітку 1920).

313. Клодницький Іван Іванович (1884) — співробітник Комітету для виучування фауни (1919); зоолог (1921), нештатний постійний співробітник (1923) Зоологічного музею; вчений спеціаліст Зоологічного кабінету (1922).

314. Клопотов Борис Миколайович (1882—1942) — біолог, член секції підземних багатств (1919), завідуючий підсекцією болото- і торфознавства гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

315. Клюшник М. І.— науковий практикант Фізично-географічного інституту (1921).

316. Кобелєв Е. Н.— практикант Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1922).

317. Кобелєв Олександр Васильович (1860—1942) — архітектор, проф., член секції будівельних матеріалів Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919); член Софійської комісії (1923).

318. Ковальська Євгенія Данилівна — науковий співробітник Комісії для складання українського енциклопедичного словника (1921).

319. Ковальська Е. Т.— співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

320. Козловська Валерія Євгеніївна (1889—1956) — археолог, член Постійної ко-

місії для складання історично-географічного словника (1919), секретар археологічної секції (1923), секретар секції мистецтв (1923); секретар Софійської комісії (1923).

321. Козловський Борис Євгенович — нештатний постійний співробітник Археологічного комітету (1923).

322. Козловський Сергій Федорович — учений-практикант теплової секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

323. Коклик Сергій Григорович — член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

324. Колбасьев Віктор Вікторович — член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

325. Колесникова Ніна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

326. Коліберський Володимир Якович — агроном, член сільськогосподарської секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

327. Колкунов Володимир Володимирович (1866—1939) — селекціонер, проф., член сільськогосподарської секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919), співробітник Фізично-географічного інституту (1922); співробітник Комісії з питань геофізики (1921).

328. Колтоновська Антоніна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

329. Колтунович — каталогізатор гідрогеологічної підсекції гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

330. Колубовський Яків Миколайович (1863) — бібліограф, проф., член Постійної комісії для складання біографічного словника діячів української землі (1919).

331. Колюбакін В. С.— член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

332. Коляндик Станіслав Йосипович — приват-доцент, член секції прикладної фізики Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

333. Комарницький Станіслав Карлович (1882) — керівник підсекцією гідрологічної секції (1919), гідрограф гідрологічної секції (1919), керівничий над працями гідрологічної підсекції (1921) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

334. Кондратьєва Катерина Борисівна — вчений діловод правничої секції (1921), нештатний постійний співробітник відділу правничої мови (1923) Інституту української наукової мови; бібліотекар бібліотеки III відділу (1921).

335. Копержинський Костянтин Олександрович (1894—1953) — літературознавець, фольклорист, етнограф, секретар Товариства дослідників української історії, письменства та мови (Петроград, 1923).

336. Кораб Йосип Йосипович — ентомолог, співробітник біологічної секції (1919).

337. Кордиш Леон Йосипович (1878—1932) — фізик, співробітник Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1922).

338. Кордт Веніамін Олександрович (1860—1934) — історик, бібліограф, член (1919) і голова (1920) Комітету для заснування Всенародної бібліотеки України; член Археологічної комісії (1922).

339. Кореньов Василь Олександрович — член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

340. Корнилович Михайло Іванович (1870) — історик, етнограф, член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української мови (1919).

341. Коробка Павло Степанович — член-співробітник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1919).

342. Корсуновський Г.— співробітник природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

343. Корчак-Чепурківський Юрій Овксентійович — статистик (1921, 1922), нештатний постійний співробітник (1923) Демографічного інституту.

344. Косач Олександра Євгеніївна (1867—1924) — письменниця, співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

345. Косач Ольга Петрівна (1844—1930) — письменниця, етнограф, фольклорист, працювала в Етнографічній комісії (з 1921).

346. Косицький Олександр Іванович — член теплової секції (1919), член гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

347. Косюра П. С.— член-співробітник Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

348. Котельников Олександр Петрович (1855—1944) — проф., постійний член Комісії вищої математики (1921, 1922), редактор відділу прикладних наук Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

349. Котляревський Григорій Олексійович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

350. Котов Михайло Павлович (1892—1979) — вчений в галузі хутряного і шкіряного виробництва, інженер, секретар хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

351. Котов Михайло Петрович — інженер, асистент Інституту технічної механіки (1919), член секції будівельних матеріалів Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

352. Котовщикова-Ярошевич Ганна Михайлівна — молодший статистик Комісії для виучування природних багатств України (1921).

353. Коцюбинська Івга Антонівна — нештатний постійний співробітник відділу мистецтв Інституту української наукової мови (1923).

354. Коцюбинська Наталя Антонівна (1896—1939) — мистецтвознавець і етнограф, нештатний постійний співробітник Кафедри українського мистецтва (1923).

355. Кравченко Р. Т.— практикант Ботанічного кабінету та гербарію (1922).

356. Кравчук Михайло Пилипович (1892—1942) — математик, член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

357. Крамаренко Олексій Іванович — нештатний постійний співробітник Інституту технічної механіки (1923).

358. Красицький Олександр Володимирович — член гідрологічної секції Постійного комітету для виучування природних багатств України (1919).

359. Красицький Олександр Іванович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

360. Красицький Юрій Федорович — член Софійської комісії (1923).

361. Красівський Олекса Васильович — член секції підземних багатств (1919), член геологічної секції (1922) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

362. Крашенинников Сергій Олександрович (1895) — зоолог; член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

363. Крейн М.— співробітник Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1922).

364. Кремінська Олена — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

365. Кривченко Григорій Олексійович — керівничий над працями Демографічного інституту (1919).

366. Кривченко Юрій Олексійович (1883) — економіст і статистик, член Комісії краєзнавства (1923), заступник голови Товариства економістів (1923).

367. Крижанівський Всеволод Йосипович (1885) — історик культури і права, член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919); виконуючий обов'язки члена-співробітника Комісії для складання історичного словника української мови (1919); постійний член секції правничої термінології (1921); голова правничого відділу (1922); нештатний постійний співробітник відділу правничої мови (1923) Інституту української наукової мови.

368. Крижанівський Леонід Андрійович (1873—1939) — геолог, член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

369. Кристалівський Василь Юхимович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919), член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

370. Кристер Арнольд Едмундович (1886) — юрист, спеціаліст з цивільного права, керівничий над працями Комісії для виучування звичаєвого права (з травня 1921 р.).

371. Кричевський Василь Григорович (1872—1952) — член Софійської комісії (1923).

372. Крогзем Іван Андрійович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

373. Круковський Анатолій Володимирович — професор, член секції прикладної фізики Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

374. Круліковський Леонід Костянтинович — співробітник біологічної секції (1919), співробітник Комітету для виучування фауни (1919).

375. Куда Яків Маркіянович (1889—1928) — ботанік, фітопатолог, член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

376. Кудрявцев Петро Павлович (1868) — співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1919, 1921).

377. Кузнецов Сергій Миколайович — практикант Мікробіологічного інституту (1921).

378. Кузьменко Мирон Вуколович — садівничий Акліматизаційного саду (1919).

379. Кулик Юрій Миколайович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

380. Кульчицька Варвара Антонівна — нештатний постійний співробітник Демографічного інституту (1923).

381. Курбатов Д. О.— член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

382. Куренський Максим Каленикович (1895—1937) — математик, член (1921), старший вчений співробітник (1922), штатний співробітник (1923) Комісії вищої математики.

383. Курило Олена Борисівна (1890) — мовознавець, філолог, член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919), філолог-редактор Термінологічної комісії (1921), консультант (з 1921) Інституту української наукової мови, член Етнографічної комісії (1922), штатний співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1921, 1923).

384. Курінний Петро Петрович (1894) — археолог, етнограф, мистецтвознавець, член Археологічного комітету (1923); нештатний постійний співробітник академічної бібліотеки в Лаврі (1923).

385. Кустерський Віталій Віталійович — кандидат до членів-співробітників Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1919).

386. Кучин — співробітник Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1922).

387. Кучеренко Н. А.— старший вчений співробітник Лабораторії для дослідів над центральною нервовою системою (1921).

388. Кушакевич Сергій Євтимович (1873—1920) — зоолог, проф., товариш голови Комітету для вивчування фауни (1919), член Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

389. Кушнеренко — співробітник Інституту для вивчування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1919).

390. Лавровська Марія Йосипівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

391. Лазаревська Катерина Олександрівна (1879) спеціаліст-палеограф редакції видань І відділу (1919), член-співробітник Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919), (з 1921 р.) співробітник Комісії для складання історичного словника української мови.

392. Лазаревський Г. О.— член-співробітник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1920).

393. Лазаренко Андрій Созонтович (1901—1979) — ботанік, штатний співробітник Ботанічного кабінету-гербарію (1923).

394. Лапа Клавдія Лаврентіївна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

395. Лапин Петро Іванович — нештатний постійний співробітник Зоологічного музею (1923).

396. Лапинська Ольга Гаврилівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

397. Лапинський Платон Григорович (1887) — член секції прикладної фізики (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України; консультант Фізично-географічного інституту (1921); співробітник Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1922).

398. Лапоногів Олександр Миколайович — секретар Товариства економістів (1923).

399. Ларіонов Дмитро Костянтинович — співробітник біологічної секції (1919).

400. Латишева К. І.— практикант Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1922).

401. Лебедєв Микола Йосипович (1863—1931) — геолог, член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

402. Лебедєв Олександр Георгійович (1874—1936) — ентомолог, член Комітету для вивчування фауни (1919).

403. Лебедєва Євангелія Павлівна — молодший практикант Акліматизаційного саду (1921).

404. Лебідь А.— співробітник-кореспондент Комісії для видавання пам'яток українського новітнього мистецтва (1923).

405. Лев-Харченко Марія Василівна (1876) — учений діловод Комісії для складання історичного словника української мови (1921).

406. Левенець — співробітник Ботанічного кабінету та гербарію (1922).

407. Левицький Костянтин Павлович — учений-практикант теплової секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

408. Левицький Максиміліан Пилипович — нештатний постійний співробітник Фольклорно-етнографічної комісії (1923).

409. Левитський О. Ф. (1891) — учений секретар відділу прикладних наук Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

410. Левін Ісаак Йосипович (1876) — правник, постійний співробітник Постійної комісії для вивчування соціального питання (1919).

411. Левіна Емма Наумівна — статистик підсекції болото- і торфознавства гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

412. Левченко Микола Захарович (1900—1934) — етнограф і історик, нештатний постійний співробітник Кабінету арабо-іранської філології (1923); завідатель над видавництвом, штатний співробітник редакційно-видавничої комісії І відділу (1923); співробітник для особливих доручень Неодмінного секретаря ВУАН (1923).

413. Левченко Михайло Ількович — підстарший технік акліматизування Акліматизаційного саду (1919).

414. Левченко Федір Іванович (1876—1937) — грунтознавець, член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

415. Лезин Б. А.— член Комісії для видавання повного збірника писань акад. О. Потебні (Харків, 1921).

416. Леонтович Петро Іванович (1898) — консерватор Інституту фізичної культури (1921).

417. Леонтьєв Олександр Олександрович (1859) — правник, член-співробітник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1919).

418. Лепченко Яків Хомич (1883—1942) — ботанік, член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919); товариш голови ботанічної секції (1922).

419. Леш Олександр Григорович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

420. Лещинська Т. В.— діловод Комісії для видавання повного збірника писань акад. О. Потебні (Харків, 1921).

421. Ликошин Олексій Іванович — науковий співробітник Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919).

422. Липська Ольга Володимирівна — штатний співробітник Кафедри сільськогосподарської біології (1923).

423. Липська Тетяна Володимирівна — нештатний постійний співробітник Ботанічного саду (1923).

424. Лисицький Дмитро Федорович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

425. Лисін Борис Савелійович (1881—1970) — хімік-технолог, старший лаборант (1919), старший вчений лаборант (1921), лаборант (1922), нештатний постійний співробітник (1923) Інституту технічної механіки; член теплової секції (1919), член секції будівельних матеріалів (1919), член секції підземних багатств (1919), член хімічно-технічної секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

426. Литвиненко Андрій Павлович — в. о. керівничого Комісії для вивчування соціального руху (1921).

427. Ліндеман Іван Васильович — зоолог Зоологічного музею (1921), співробітник Зоологічного кабінету (1923).

428. Ліндеман Іван Володимирович — співробітник біологічної секції (1919).

429. Лічков Борис Леонідович (1886—1966) — геолог, приват-доцент, член секції підземних багатств (1919), член гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

430. Лічкова Олена Леонідівна — член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

431. Логіновських Ганна Федорівна — картограф гідрологічної секції (1919), старший вчений вирахівник (1921) Комісії для вивчування природних багатств України.

432. Лозинський Іван Федорович — помічник керівничого над працями Постійної комісії для вивчування соціального питання (1919).

433. Лозієв Павло Ничипорович (1894) — орієнталіст, старший діловод (1919), управитель (з 1921) канцелярії Неодмінного секретаря ВУАН; вчений секретар Музею мистецтв ім. Ханенків (1921).

434. Лоначевський-Петруняка Олександр Олександрович — молодший садівничий (1919), молодший ботанік (1921) Ботанічного саду.

435. Лопатин В.— член Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1921).

436. Лубкін О. Д.— препаратор Зоологічного музею (1921).

437. Лубкін Семен Дмитрович — доглядач Акліматизаційного саду (1919—1922).

438. Луговенкова Г.— співробітник Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

439. Лук'яненко Олексій Митрофанович — проф., член Постійної комісії для складання історичного словника української мови (1919).

440. Лук'янов Дмитро Петрович — підстарший технік акліматизування (1919),

старший технік акліматизування (1921), науковий співробітник (1922) Акліматизаційного саду.

441. Лучицький Володимир Іванович (1877—1949) — геолог, петрограф, проф., член теплової секції (1919), голова секції підземних багатств (1919), голова і член гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України; редактор підвідділу географії Комісії для складання енциклопедичного словника (1921), заступник голови Комісії краєзнавства (1923), член зоологічної секції (1922).

442. Лучник Віктор Миколайович — співробітник Комітету для вивчування фауни (1919).

443. Луччев Євген Олександрович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

444. Любанський Олександр Єрофейович — член секції прикладної фізики Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

445. Любинська Марія Вікторівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

446. Любинський Микола Михайлович (1895) — секретар Інституту української наукової мови (1923).

447. Любов Іван Іванович — член-кореспондент Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього мистецтва (Москва, 1919).

448. Любомудров Іван Сергійович — співробітник біологічної секції (1919).

449. Ляхницький Клавдій Васильович — член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

450. Лященко Аркадій Якимович (1871—1931) — літературознавець, член і товариш голови Товариства дослідників української історії, письменства та мови (Петроград, 1923).

451. Лященкова Катерина Михайлівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

452. Магура — технік гідрологічної секції Комісії для вивчування природних багатств України (1921).

453. Магура І. С.— технік-рисовщик гідрологічної секції Комісії для вивчування природних багатств України (1921).

454. Макаренко Микола Омелянович (1877—1938) — мистецтвознавець, археолог, директор Музею мистецтв ім. Ханенків (з 1920), голова археологічної секції (1922).

455. Макіевський-Зубок С. В.— член-співробітник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1920).

456. Маковський Федір Григорович — співробітник Музею мистецтв (раніш ім. Ханенків) (1923).

357. Максимович Микола Іванович (1855—1928) — гідротехнік, член (1919), керівник (1921), голова (1922), нештатний постійний співробітник (1923) гідрологічної секції Комісії для вивчування природних багатств України; постійний член Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1921).

458. Малахов Микола Федорович — технік по бурінню секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

459. Малик Іван Васильович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

460. Малишевський Микола Іванович — технік-рисовщик гідрологічної секції Комісії для вивчування природних багатств України (1921).

461. Малюшицький Микола Кирилович (1872—1929) — рослинознавець, проф., агроном, член сільськогосподарської секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

462. Мальська О.— член ботанічної секції (1922).

463. Мальська Олександра Вікторівна — секретар літературної секції (1921).

464. Маньков Михайло Миколайович — картограф підсекції болото- і торфознавства гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

465. Маркевич Олександра Миколаївна (1891) — вирахівник гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919) співробітник.

466. Марко М. М.— учений-практикант теплової секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

467. Марковський Євген Михайлович (1896) — (з 29 січня 1920 р.) старший науковий співробітник (1921), нештатний постійний співробітник (1923) Комісії для складання словника живої української мови.

468. Марковський Михайло Миколайович (1869—1947) — приват-доцент, літературознавець, член Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього письменства (1919), ст. бібліотекар Всенародної бібліотеки України (1919).

469. Марковський С. М.— постійний співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1921).

470. Марковський Юрій Миколайович — зоолог, штатний співробітник (1922), нештатний постійний співробітник (1923) Дніпрянської біологічної станції.

471. Марченко Н.— регістратор природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

472. Масленников Кіндрат Григорович — старший науковий співробітник гідрологічної секції Комісії для виучування природних багатств України (1921).

473. Маслов Микола Васильович (1880—1942) — правник, кандидат до членів-співробітників Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

474. Масляников М. В.— член-співробітник Комісії для виучування західноруського і українського права (1923).

475. Матисенкова Альма Карлівна — співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1919).

476. Матюшенко Віктор Павлович — спеціаліст з лікарських рослин (1921), науковий спеціаліст (1922) Ботанічного саду.

477. Махів Григорій (1886—1952) — грунтознавець, член геологічної секції (1922).

478. Махова Лідія Іванівна — діловод Комісії для виучування природних багатств України (1921).

479. Машкін Анатолій Павлович — член Комісії для видавання повного збірника писань акад. О. Потебні (Харків, 1921).

480. Мельник Семен Володимирович — діловод секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

481. До-Метц Георгій Георгійович (1861—1947) — член і голова секції прикладної фізики Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919); співробітник Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1921, 1922).

482. Мигулін Василь Васильович — кандидат до членів-співробітників Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

583. Мизор — член Постійної жидівської історично-археографічної комісії (1921).

484. Минаков Іван Іванович (1874) — старший науковий співробітник (з 1 квітня 1921) Комісії для виучування західноруського та українського права.

485. Минаковський Л. В.— член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

486. Мирний Микола Іванович — співробітник Постійної комісії для складання живої української мови (1919).

487. Мирович А. А.— старший учений співробітник Комісії для виучування природних багатств України (1921).

488. Миронович Ганна Олексіївна — картограф Комісії для виучування природних багатств України (1921).

489. Мінц Ісаак Борисович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

490. Мірза-Авак'янц Наталія Юстівна (1889—1937) — історик, член-редактор Постійної комісії біографічного словника діячів України (1919).

491. Міщакинова Віра Олександрівна (1891) — старший науковий співробітник секції трудової школи Науково-педагогічної комісії (1921).

492. Міяківський Володимир Варлаамович (1888—1972) — історик-архівіст, археограф, літературознавець, член Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього письменства (1919), співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1919—1922), постійний член (1921), штатний співробітник (1922—1923) Комісії для дослідів над громадськими течіями на Україні.

493. Младєєвський Ф. Ф.— член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

494. Могилянський Михайло Михайлович (1873—1942) — літературознавець, письменник, керівничий над працями Комісії для складання біографічного словника діячів України (1923); член Історично-літературного товариства (1923); член Товариства дослідників української історії письменства і мови (Петроград, 1921—1923); співробітник Комісії для дослідів над громадськими течіями на Україні (1923); член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1920).

495. Модзалевський Вадим Львович (1882—1920) — історик, спеціаліст з української генеалогії, керівничий над працями (з 1919) Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України, член Постійної комісії для виучування західноруського і українського права (1919); член Постійної археографічної комісії (1919) і науковий кореспондент Комісії для видання повного збірника писань акад. О. Потебні (Харків, 1920).

496. Модзелевський Броніслав Казимирович — кандидат до членів-співробітників Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

497. Модилевський Яків Самуїлович (1883—1968) — цитолог, ембріолог рослин, науковий співробітник III відділу з спеціальних наукових доручень (1921).

498. Мокринський Володимир Володимирович (1888—1969) — гелог, член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

499. Моргилевський Іполит Владиславович (1889—1942) — інженер-технолог, історик архітектури, мистецтвознавець, учений секретар Археологічного комітету (1920); учений секретар Комісії для дослідження Собору святої Софії (1921); член (до червня 1922 р.) Софійської комісії; нештатний постійний співробітник секції мистецтв (1923).

500. Морозов Федір Михайлович (1883—1962) — мистецтвознавець, помічник вченого секретаря Комісії для дослідження Собору святої Софії (1921); штатний співробітник академічної бібліотеки в Лаврі (1923).

501. Моронська Володислава Сильвестрівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

502. Москвичов Сергій Михайлович — секретар сільськогосподарської секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

503. Моторін Олексій Олександрович — член гідрологічної секції (1919), технік по бурінню секції підземних багатств (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

504. Музиченко Олександр Федорович (1873—1940) — педагог, керівничий секції вищої школи Педагогічної комісії (1921).

505. Мурзаєв Олексій Олександрович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

506. Мухін Микола Теодосійович (1865) — історик, член Постійної археографічної комісії (1919), науковий співробітник I відділу з спеціальних наукових доручень (1919).

507. Мушкетова Марія Степанівна — нештатний постійний співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1923).

508. Назаренкова Теодосія Павлівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

509. Назимов Володимир Сергійович (1852) — старший науковий співробітник (1921, 1922), штатний співробітник (1923) Комісії для виучування народного права.

510. Налимов Борис Павлович — молодший садівничий Ботанічного саду (1919).

511. Науменко Володимир Павлович (1852—1919) — педагог, літературознавець, громадський діяч, співробітник I відділу з окремих наукових доручень (1919).

512. Наумов А.— співробітник Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1922).

513. Недзведський Дмитро Йосипович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

514. Немоловський Іван Пилипович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919), член технічної секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

515. Несмій — співробітник Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства (1919).

516. Нікітін К. М.— нештатний співробітник Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

517. Нікітіна Наталія Теофанівна — помічник секретаря природничої секції (1919).

518. Ніковський Андрій Васильович (1885—1942) — літературознавець, громадський діяч, керівничий над працями Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919—1920), керівничий над працями Правописно-термінологічної комісії (1920).

519. Ніколаєв О. В.— член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

520. Нічкевич Ольга Павлівна (1898) — виконуюча обов'язки асистента (1921), співробітник (1922) Фізично-географічного інституту.

521. Новиков — співробітник Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1919).

522. Новицька Марія Олексіївна — нештатний постійний співробітник Археологічного комітету (1923).

523. Новицький Віктор Ізмайлович (1884) — історик, архівіст, секретар Постійної комісії для виучування західноруського і українського права (1919); учений секретар Центрального архіву давніх актів (1923).

524. Новицький Михайло Михайлович (1892—1964) — літературознавець, молодший науковий співробітник (1921), штатний співробітник I відділу з окремих наукових доручень (1922—1923); співробітник Комісії для видавання пам'яток новітнього мистецтва (1923).

525. Новоселов Михайло Сергійович — вирахівник Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1921).

526. Носов Анатолій Зиновійович (1883—1941) — антрополог, член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919); консерватор (1921), керівник Музею антропології і етнології ім. Ф. Вовка (1922—1923), член Комісії краєзнавства (1923).

527. Носов Леонід Дмитрович (1887) — асистент (1921), асистент-фізик Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1922).

528. Носова Л.— член ботанічної секції (1922).

529. Оболенський Сергій Іванович — співробітник Комітету для виучування фауни (1919), зоолог та секретар Зоологічного музею (1921).

530. Огієвський Василь Дмитрович (1861—1921) — вчений в галузі лісництва, член Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

531. Огієвський Володимир Дмитрович — проф., член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

532. Оглоблин Олександр Олексійович (1893—1942) — співробітник Комітету для виучування фауни (1919).

533. Ожегова Марія Іванівна (1888—1964) — геолог, член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

534—535. Окиншевич Лев Олександрович (1898—1980) — історик права, старший науковий співробітник (1921), штатний науковий співробітник (з 1 липня 1922 р.) Комісії для виучування західноруського і українського права.

536. Оксіюк М. Ф.— спеціаліст І відділу з окремих наукових доручень (1920).

537. Оксіюк Петро Федорович (1896—1960) — науковий спеціаліст Ботанічного музею та гербарію (1921); науковий співробітник (1922), штатний співробітник (1923) Ботанічного кабінету-гербарію.

538. Окснер Альфред Миколайович (1896—1960) — співробітник Комісії для виучування спорових рослин (1919); науковий співробітник (1922), нештатний постійний співробітник (1923) Ботанічного кабінету-гербарію.

539. Олександров Г.— член зоологічної секції (1922).

540. Омельченко Федір Захарович (1865—1924) — патофізіолог і мікробіолог, доктор медицини; директор Мікробіологічного інституту (1921—1923).

541. Омельченкова Харитина Андріївна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

542. Онищук Антін Іванович (1883) — етнограф, учений консерватор архівно-бібліографічного відділу (з 1921) Музею антропології і етнології ім. Ф. Вовка.

543. Оппоков Іван Костянтинович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919, 1923); член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

544. Оппоков Євген Володимирович (1869—1938) — гідролог, член теплової секції (1919), член секції підземних багатств (1919), член гідрологічної секції (1919), член сільськогосподарської секції (1919) Постійної комісії виучування природних багатств України; консультант Фізично-географічного інституту (1922), член геологічної секції (1922); член Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1921, 1922).

545. Орищенко О. В.— член-співробітник Комісії для виучування західноруського і українського права (1923).

546. Орлов Микола Миколайович — т. в. о. асистента (1921), нештатний постійний співробітник (1923) Інституту технічної механіки.

547. Орлов Олександр Якович (1880—1954) — астроном, директор Астрономічно-геодезичного інституту (1921), член Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1922).

548. Орнатський Павло Петрович — член теплової секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

549. Осадча-Яната Наталя Тихонівна — секретар Термінологічної комісії (1921), нештатний постійний співробітник відділу природничо-математичної мови Інституту української наукової мови (1923).

550. Оскерко Олександр Пилипович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

551. Осьмак Кирило Іванович — член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919); член Софійської комісії (1923).

552. Отріховський Олександр Олександрович — статистик Демографічного інституту (1921).

553. Павелко Василь Гаврилович (1869) — старший науковий співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1921); нештатний постійний співробітник в академічній бібліотеці Софійського собору (1923).

554. Павлов-Сільванський Микола Миколайович (1877) — юрист, адвокат, керівничий над працями Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

555. Павлович Петро Гнатович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

556. Павлович Юрій Юрійович (1872—1947) — художник-етнограф (1921), нештатний постійний співробітник Музею антропології і етнології ім. Ф. Вовка (1923).

557. Павловська Марія Олександрівна (1877) — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919); молодший бібліотекар бібліотеки ім. В. Антоновича Історично-філологічного відділу (1919, 1921).

558. Павловський Мефодій (Методій) Іванович (1885) — учений секретар відділу мистецтв Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

559. Павлушков М.— співробітник Комісії для дослідів над громадськими течіями на Україні (1923).

560. Падалка Андрій Андрійович — член Постійної комісії прикладної математики (1921).

561. Палій Петро Миколайович — регістратор секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

562. Палій Роман Миколайович — практикант технічної секції (1921).

563. Паночіні Сергій Сергійович (1890) — учений секретар відділу зоології та біології Комісії для складання енциклопедичного словника (1921), нештатний постійний співробітник зоологічної секції (1923).

564. Панчоха Марко В. (1899) — співробітник Комісії по вивченню флори України (1921), молодший практикант Ботанічного музею та гербарію (1921).

565. Папков Микола Федорович — каталізатор секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

566. Папкова Неоніла Федорівна (1890) — діловод (1919), вчений секретар (1921), нештатний постійний співробітник (1923) гідрологічної секції Комісії для виучування природних багатств України.

567. Парамонов Сергій Якович (1884) — зоолог, співробітник Комісії для виучування фауни (1919); зоолог середнього складу (1921), вчений спеціаліст Зоологічного кабінету (1922), штатний співробітник Зоологічного музею (1923).

568. Пархоменко Володимир Олександрович (1880—1942) — історик, фахівець з історії Київської Русі; співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1921, 1922), штатний співробітник Археологічного комітету (1923), співробітник Софійської комісії (1922, 1923).

569. Пастернак (Постернак) Степан Пилипович (1885) — постійний член (1921), секретар (1923), керівничий над працями (1923) Комісії для складання енциклопедичного словника; директор Всенародної бібліотеки (з 1922); керівничий секції історії освіти (1921), нештатний постійний співробітник (1923) Науково-педагогічної комісії.

570. Пелех Петро Михайлович (1887—1961) — психолог, секретар філософського відділу Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

571. Пер'є Михайло Іванович — хімік-фармацевт Акліматизаційного саду (1919).

572. Періс Михайло Іванович — хімік-фармацевт Акліматизаційного саду (1921).

573. Персидський Дмитро Якович — співробітник Комісії для виучування нижчих рослин (1919), співробітник Комісії для виучування природних багатств України (1921), нештатний постійний співробітник Геологічного комітету (1923).

574. Перфецький Євген Юліанович (1888—1947) — історик, приват-доцент, постійний член Комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919).

575. Песляк Д. Ф.— проф., член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

576. Петренко Ганна Андріївна — штатний співробітник, вчений діловод Комісії для складання історичного словника української мови (1923).

577. Петров Віктор Платонович (1894—1969) — археолог, етнограф, літературознавець, штатний співробітник Етнографічно-фольклорної комісії (1923).

578. Петрокін Е. Д.— член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств (1919).

579. Пивовар Микола Петрович (1896) — учений секретар II відділу (1921), нештатний постійний співробітник (1923) Комісії для складання енциклопедичного словника.

580. Пименова Ніна Василівна (1881—1941) — палеоботанік і палеонтолог, нештатний постійний співробітник геологічної секції (1923).

581. Пирогов Юрій Миколайович — практикант Ботанічного саду (1919).

582. Писарев Сергій Олександрович (1885) — старший вчений співробітник Комісії для виучування природних багатств України (1919, 1921).

583. Підгаєцький Володимир Якович (1889) — керівничий Інституту фізичної культури (1921); штатний співробітник (1923) Науково-педагогічної комісії.

584. Підгорна Олена Павлівна (1895) — постійний співробітник (1919), статистик (1921, 1922) Демографічного інституту.

585. Плевако Микола Антонович (1890—1941) — літературознавець, бібліограф, постійний член Комісії для видавання пам'яток новітнього мистецтва (1919—1921), штатний постійний співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1922, 1923).

586. Плевако Олександр Антонович — економіст, штатний співробітник ІІІ відділу з окремих наукових доручень (1923).

587. Плесконосова — підстарший практикант Акліматизаційного саду (1921).

588. Покровський Олексій Іванович (1868—1928) — історик, співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1921).

589. Половко Іван Кирилович (1887—1928) — геолог, член гідрологічної секції (1919), член секції прикладної фізики (1919), Постійної комісії для вивчування природних багатств України; вчений секретар Комісії для дослідів над питаннями геофізики (1921).

590. Полонська Ганна Михайлівна — нештатний постійний співробітник відділу природничо-математичної мови Інституту української наукової мови (1923).

591. Полонська Івга Олександрівна — нештатний постійний співробітник Комісії для складання історично-географічного словника української землі (1923).

592. Полонська Олександра Михайлівна — нештатний постійний співробітник відділу природничо-математичної мови Інституту української наукової мови (1923).

593. Полонський Федір Михайлович (1887—1953) — геолог, консерватор з 1921 р. Геологічного кабінету, секретар природничо-історичного відділу термінологічної комісії Інституту української наукової мови (1922, 1923).

594. Полянський Василь Васильович — помічник керівничого над працями Інституту для вивчування економічної кон'юнктури і народного господарства України (1919).

595. Попйонов Микола Дмитрович — молодший практикант Акліматизаційного саду (1919).

596. Попов Валентин Іванович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

597. Попов Валентин Петрович — секретар Фенологічної комісії (1921).

598. Попов Володимир Васильович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

599. Попов Григорій Лаврінович — історик права, нештатний постійний співробітник (з 1 грудня 1922 р.) Комісії для вивчування західноруського та українського права.

600. Попов Іван Іванович (1874) — постійний співробітник (1919), старший статистик (1921, 1922) Демографічного інституту.

601. Попов Микола Васильович — член гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

602. Попов О. І.— член Комісії для видавання повного збірника писань акад. О. Потебні (Харків, 1921).

603. Попов Павло Миколайович (1890—1971) — літературознавець, фольклорист, штатний співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1923); нештатний постійний співробітник академічної бібліотеки в Лаврі (1923).

604. Попович Григорій Григорович — професор, член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919), член Постійної жидівської історично-археографічної комісії (1919).

605. Порицький — учений секретар Музею наочного приладдя до навчання (1921).

606. Портенко Леонід Олександрович — співробітник біологічної секції (1919).

607. Постернак С. П.— керівничий секції історії освіти Педагогічної комісії (1921). Див. також *Пастернак Степан Пилипович.*

608. Потоцький П. П.— дійсний член Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

609. Правдич-Неминський Володимир Володимирович (1879—1952) — фізіолог, штатний співробітник Мікробіологічного інституту ім. Ф. З. Омельченка (1923).

610. Прахов Олекса Васильович — нештатний постійний співробітник Гебраїстичної історично-археологічної комісії (1923).

611. Прилежаєв Микола Олександрович (1877—1944) — хімік-органік, член хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919); співробітник Хімічної лабораторії (1922).

612. Прокоф'єв Сергій Андрійович (1874—1944) — вчений в галузі будівництва, інженер, асистент Інституту технічної механіки (1919), член секції будівельних матеріалів Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

613. Промислов Яким Васильович — член-співробітник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1919, 1920).

614. Прошківська Марія Володимирівна — діловод Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

615. Птицин Микола Олександрович — член секції підземних багатств (1919).

науковий співробітник підсекції болото- і торфознавства гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

616. Пундані Володимир Володимирович — бібліотекар Акліматизаційного саду (1919).

617. Пустоход Петро Іванович (1893) — постійний співробітник (1919), старший статист (1921, 1922), науковий співробітник (1923) Демографічного інституту.

618. П'ятаков Олександр Леонідович — член секції будівельних матеріалів (1919), член хімічно-технічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

619. Рабинович Марко Олександрович (1891) — старший лаборант Хімічної лабораторії (1921), лаборант Кафедри хімії (1922).

620. Рабінерсон Олександр Гнатович — співробітник Комітету для виучування фауни (1919).

621. Радде Юрій Робертович — нештатний постійний співробітник Ботанічного саду (1923).

622. Радзимовський Валер'ян Васильович — кандидат до членів-співробітників Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

623. Радзимовський Д. А.— співробітник Дніпровської біологічної станції (1919).

624. Радченко Микола Іванович — юрист, старший постійний член-редактор юридичної секції (1919), голова секції правничої термінології (1920) Правописно-термінологічної комісії, керівничий секції правничої термінології Інституту української наукової мови (1921).

625. Раєвський Борис Миколайович — член секції прикладної фізики Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

626. Разовський З. З.— співробітник Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1919).

627. Рашевський Микола Петрович — учений-практикант теплової секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

628. Ревуцький Дмитро Миколайович (1881—1941) — фольклорист, музикознавець, постійний член Фольклорно-етнографічної комісії (1921); нештатний постійний співробітник Етнографічно-фольклорної комісії (1923).

629. Резанов Володимир Іванович (1867—1936) — літературознавець, співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1921).

630. Рейтлінгер Микола Олександрович — керівничий над працями Постійної комісії для виучування соціального питання (1919).

631. Рейхінштейн Давид Григорович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

632. Реформатський Сергій Миколайович (1860—1934) — хімік-органік, член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

633. Рибинський Володимир Петрович — член Постійної жидівської історично-археографічної комісії (1919).

634. Ришков Павло Никифорович.— проф., член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

635. Різниченко Анастасія Миколаївна — член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

636. Різниченко Володимир Васильович (1870—1932) — геолог, член секції підземних багатств (1919), член гідрологічної секції (1919, 1922), учений секретар (1921—1923) Комісії для виучування природних багатств України; член природничої секції (1922) Правописно-термінологічної комісії.

637. Рогозинский Олександр Митрофанович — член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919).

638. Рожанський Микола Миколайович — член секції підземних багатств (1919), член гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

639. Роженко Г.— помічник секретаря природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

640. Розов Іван Олександрович — член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

641. Романенко-Араджоні Христина Михайлівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919), бухгалтер правління УАН та його канцелярії (1919), бібліотекар-спеціаліст ВБУ (1923), помічник завідуючого канцелярією управи (1923).

642. Романович-Ткаченко Наталя Данилівна (1884—1933) — письменниця, нештатний постійний співробітник читальні бібліотеки ім. В. Б. Антоновича Історично-філологічного відділу (1923).

643. Романовський Віктор Олександрович (1890—1971) — історик-архівіст, член-

редактор Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919), член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі, член Постійної археографічної комісії (1919), керівничий ЦАДА (1923).

644. Ромоданова В. П.— нештатний співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1923).

645. Роше Всеволод Костянтинович — фізик, проф., член секції прикладної фізики Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

646. Руденкова Ольга — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

647. Рудницький Іван Іванович — постійний співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

648. Рулін Петро Иванович (1892—1940) — театрознавець, нештатний співробітник Комісії для складання біографічного словника діячів України (1921, 1923), нештатний постійний співробітник Етнографічно-фольклорної комісії (1922), нештатний співробітник Комісії для видавання пам'яток українського новітнього мистецтва (1922).

649. Рушковський Іван Антонович — співробітник біологічної секції (1919).

650. Рябко Олександр — член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

651. Рябова Ольга Олександрівна — поденний робітник (1919), молодший технік-акліматизатор (1921) Акліматизаційного саду.

652. Рябова Е. А.— практикант Акліматизаційного саду (1922).

653. Рябуха Павло Іванович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

654. Сабанеев Петро Петрович — співробітник Комітету для виучування фауни (1919), нештатний постійний співробітник Зоологічного музею (1923).

655. Савицький Г. П.— співробітник Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1922).

656. Савлучинський Микола Олександрович — член теплової секції (1919), член сільськогосподарської секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України; в. о. постійного члена технічної секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

657. Сагановський Володислав Гнатович — завідуючий меліораційною підсекцією гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

658. Сагарда Микола Іванович (1870—1943) — історик, бібліограф, співробітник Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919).

659. Сагарда Олександр Іванович — приват-доцент, член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919).

660. Садова Олександра Овсіївна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

661. Садовський Феодосій (Теодосій) Федорович (1891—1943) — технолог, член технічної секції Правописно-термінологічної комісії (1919, 1920); член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919); член (1920), секретар секції технічної термінології (1921), нештатний постійний співробітник відділу технічної мови (1923) Інституту української наукової мови.

662. Салькова Ганна Костянтинівна — практикант Акліматизаційного саду (1919).

663. Самійленко Володимир Іванович (1864—1925) — письменник, співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

664. Саркісянц — співробітник Хімічної лабораторії (1922).

665. Сарнавський Володимир Йосипович — нештатний постійний співробітник Науково-педагогічної комісії в Інституті фізичної культури (1923).

666. Свідерський Едвард Людвикович — співробітник Комісії для виучування фауни (1919).

667. Секунда Тадей Володиславович (1892) — старший постійний член-редактор технічної секції (1919), голова секції технічної термінології (1920) Правописно-термінологічної комісії; керівничий секції технічної термінології (1921), нештатний постійний співробітник відділу технічної мови (1923) Інституту української наукової мови.

668. Селецький Іван Йосипович — постійний співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

669. Селіханович Йосип Броніславович (1881) — старший науковий співробітник (1921), нештатний постійний співробітник (1923) секції трудової школи Науково-педагогічної комісії.

670. Семенів Микола Матвійович (1893—1963) — мовознавець, співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

671. Семенів Олекса Климентович — член секції прикладної фізики Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

672. Семенів Олекса Костянтинович — член сільськогосподарської секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

673. Семенкевич Юліан Миколайович — співробітник Комітету для виучування фауни (1919); зоолог Зоологічного музею (1921).

674. Сенгалевич Валентина Яківна — співробітник Музею мистецтв (раніш ім. Ханенків) (1923).

675. Сенінська С. М.— практикант Акліматизаційного саду (1922).

676. Сергєєва Єлизавета Михайлівна — молодший практикант Акліматизаційного саду (1919).

677. Середа Антон Хомич (1890—1961) — мистецтвознавець, секретар секції мистецтв (до 13 червня 1923 р.).

678. Середа-Суходольський Макар Іванович — секретар геофізичної секції (1921).

679. Симзен-Сичевський О. М.— член підкомісії для складання бібліографічного покажчика літератури звичаєвого права України Комісії для виучування звичаєвого права (1922).

680. Симінський Костянтин Костянтинович (1879—1932) — вчений в галузі будівельної механіки, з 1921 р.— директор Інституту технічної механіки; член секції будівельних матеріалів (1919), член секції підземних багатств (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

681. Синайський Василь Іванович (1876—1950) — правник, цивіліст, керівничий над працями Комісії для виучування звичаєвого права (1921); редактор відділу соціальних наук Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

682. Синицька Євгенія Володимирівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

683. Синицький Максим Стратонович (1882—1922) — правник, громадський діяч, керівничий над працями Комісії для складання енциклопедичного словника (1920, 1921).

684. Синицький Петро Стратонович — старший бібліотекар (1921), помічник бібліотекаря (1923) бібліотеки III відділу.

685. Синиченко Володимир Андрійович — учений консерватор (1921, 1922), нештатний постійний співробітник (1923) Музею наочного приладдя.

686. Синявський Олександр Наумович (1887—1937) — мовознавець, член-редактор Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919); співробітник I відділу з окремих наукових доручень (1919, 1920); член Комісії для видавання повного збірника писань акад. О. Потебні (Харків, 1921).

687. Сисак М. С.— доктор; вчений діловод Інституту фізичної культури Педагогічної комісії (1921); секретар медичної секції (1921).

688. Сімоні П. К.— проф., дійсний член Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

689. Сінінський Микола Михайлович — садівничий Акліматизаційного саду (1919).

690. Скабаланович Михайло Миколайович — проф., нештатний, постійний співробітник академічної бібліотеки в Лаврі (1923).

691. Скаржановський Олекса Юрійович (1879) — старший учений співробітник Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

692. Сковорода-Зачиняєв Олександр Іванович (1887) — патолог, науковий співробітник (1921), штатний співробітник (1923) Мікробіологічного інституту ім. Ф. З. Омельченка.

693. Скороходько Антон Каленикович (1883—1954) — вчений в галузі зоогігієни, голова ветеринарної підкомісії (1921).

694. Скрипчинський Петро Васильович — нештатний постійний співробітник відділу природничо-математичної мови Інституту української наукової мови (1923).

695. Скрипчинський Юрій Платонович — співробітник Комітету для виучування фауни (1919).

696. Скугар-Скварський — член підкомісії для збирання та досліджування матеріалів щодо звичаєвого права України Комісії для виучування звичаєвого права (1922).

697. Слинько Микола Петрович (1877) — кандидат до членів-співробітників Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919), старший учений співробітник Комісії для складання енциклопедичного словника (1921), нештатний постійний співробітник III відділу з окремих наукових доручень (1923).

698. Сльозкін Петро Родіонович (1862—1927) — агроном, проф., член сільськогосподарської секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

699. Слуцький Яків Мануїлович — технічний редактор редакції видань Фізично-математичного відділу (1919), технічний помічник редактора видань II відділу (1921).

700. Смирнов А. С.— вчений ботанік нижчого окладу Ботанічного саду (1921).

701. Смирнов В. П.— член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств (1919).

702. Смирнов Сергій Андрійович — спеціаліст по вивчуванню грибної флори Ботанічного саду (1919).

703. Сно Олена Євгенівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

704. Собкевич Антін Іванович (1883—1945) — лікар, редактор підвідділу медицини Комісії для складання енциклопедичного словника (1921), старший учений співробітник Інституту експериментальної медицини та епідеміології (1921).

705. Соблись Іван Петрович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

706. Совинський Вадим Васильович (1881) — зоолог, співробітник Комітету для вивчування фауни (1919); зоолог Зоологічного музею (1921); нештатний постійний співробітник Дніпрянської біологічної станції (1923).

707. Соколова Капітоліна Аркадіївна (1892) — співробітник (1920), молодший вчений співробітник (1921) І відділу з окремих наукових доручень.

708. Соколов Д. В.— член секції підземних багатств Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

709. Соколов Іван Іванович (1870) — візантолог, член Постійної археографічної комісії (1919); співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1919—1921).

710. Соколов Олександр Матвійович — проф., член хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

711. Соколов Юрій Дмитрович (1896—1971) — механік, старший вирахівник (1921), лаборант (1922) Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії; нештатний постійний співробітник Кафедри математики (1923).

712. Соколовський Олександр Іванович (1892) — ботанік, член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919); секретар ботанічної секції (1921, 1922).

713. Соловйов Олександр Олександрович — член-співробітник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1919).

714. Сонкевич О. І.— проф., голова медичної комісії Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

715. Сорокін Микола Миколайович — картограф гідрологічної секції Комісії для вивчування природних багатств України (1921).

716. Сперанська Надія Павлівна — статистик підсекції болото- і торфознавства гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

717. Сперанський В. М.— науковий співробітник Інституту для вивчування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1919).

718. Сперанський Олександр Васильович (1865—1919) — хімік, член секції прикладної фізики (1919); член хімічно-технічної секції (1919) Постійної комісії для вивчування природних багатств України.

719. Спренціс Зінаїда — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

720. Станіславський Микола Костянтинович — штатний (1919), нештатний постійний співробітник (1923) Постійної комісії для складання словника живої української мови.

721. Старинкевич Ірина Дмитрівна — співробітник «Праць для вивчування ролі матерії в геохімії» (1919).

722. Старицька-Черняхівська Людмила Михайлівна (1868—1941) — письменниця, перекладач, нештатний постійний співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1923), член Етнографічної комісії (1921).

723. Статі Д. В. (1900) — вирахівник Фізично-географічного інституту (1921).

724. Стебницький Петро Януарович (1862—1923) — письменник, політичний і громадський діяч; член Комітету для заснування Всенародної бібліотеки України (1919), голова Тимчасового комітету Всенародної бібліотеки України (1920); член-співробітник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1919), член (1919), керівничий над працями і голова (1920, 1921) Комісії для складання біографічного словника діячів України.

725. Степанова Лариса Митрофанівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

726. Степанова Юлія Андріївна — штатний співробітник Кафедри експериментальної зоології (1923).

727. Стефанович Йосип Володимирович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

728. Стефанович Павло Васильович — член-співробітник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1919).

729. Столяров Микола Олександрович — директор Геометричного інституту (1921); голова математичної комісії природничого відділу Інституту української наукової мови (1923).

730. Ступін Олекса Якович — член теплової секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

731. Сумневич Дмитро Михайлович (1885) — економіст, секретар відділу соціально-економічних наук Комісії для складання енциклопедичного словника (1921).

732. Сушицька Поліна Оверкіївна (1890) — учений секретар Археографічної комісії (1919—1922); нештатний постійний співробітник Комісії для складання енциклопедичного словника (1923).

733. Сушицький Феоктист Петрович (1883—1920) — проф., історик літератури, голова (1920) і керівничий над працями (з 8 травня 1919 р.) Археографічної комісії; редактор окремих видань І відділу (1919).

734. Танатар Йосип Ісакович (1880—1961) — геолог, член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

735. Тартаківський В. А. (1901) — співробітник Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1922).

736. Теодосьев М.— нештатний постійний співробітник Етнографічно-фольклорної комісії (1923).

737. Терешкевич О. М.— науковий співробітник Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1919).

738. Терещенко Віктор Михайлович — член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919); голова технічної секції (1921).

739. Тижненко А. М.— науковий співробітник Мікробіологічного інституту (1922).

740. Тизенгаузен Олексій Олексійович — кандидат до членів-співробітників Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919); член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

741. Тимофєєв Костянтин Іванович — член секції будівельних матеріалів (1919), член секції підземних багатств (1919), член хімічно-технічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

742. Тимошенко Володимир Прокопович (1885—1965) — економіст, керівничий над працями Інституту для виучування економічної кон'юнктури та народного господарства України (1919).

743. Тимченко Євген Костянтинович (1866—1948) — мовознавець і перекладач, директор Комісії для складання історичного словника української мови (з 1918).

744. Тираспольський Георгій Львович — проф., член секції будівельних матеріалів Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

745. Тихонович В.— секретар сільськогосподарської підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

746. Тінцер Павло Павлович — член секції підземних багатств (1919); член гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

747. Тітов Федір Олексійович (1864—1922) — член секції підземних багатств (1919), член гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

748. Ткаченко Микола Михайлович (1892—1965) — постійний співробітник (1919), секретар (1921), штатний співробітник (1923) Комісії для складання історично-географічного словника української землі; співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919); скарбник історичної секції (1923).

749. Товстоліс Микола Миколайович (1872) — член (1919), старший науковий співробітник (з 1 серпня 1921 р.), нештатний постійний співробітник (1923) Комісії для виучування народного права.

750. Траутенберг Іван Костянтинович (1896) — демограф, проф., член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

751. Трацевський Михайло Миколайович — науковий співробітник Інституту для виучування економічної кон'юнктури і народного господарства України (1921); штатний співробітник III відділу з окремих наукових доручень (1922, 1923).

752. Требінська Олена Миколаївна (1885) — старший учений співробітник (1921), нештатний постійний співробітник (1923) Комісії для складання енциклопедичного словника.

753. Трегубов Єлисей Кипріянович (1849—1920) — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919), співробітник І відділу з окремих наукових доручень (1919, 1920).

754. Тренін А. М.— нештатний постійний співробітник Комісії для складання словника живої української мови (1923).

755. Тренін-Петушков Іван Юрійович (1884) — помічник керівничого Демографічного інституту (1921, 1922).

756. Троїцький Аркадій Дмитрович — нештатний постійний співробітник академічної бібліотеки в Лаврі (1923).

757. Тулуб Олександр Олександрович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919); член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919); нештатний постійний співробітник Комісії для дослідів над громадськими течіями на Україні (1923); нештатний постійний співробітник Комісії для складання біографічного словника діячів України (1923).

758. Турганович Леонід Митрофанович — член-співробітник Комісії для виучування звичаєвого права (1919).

759. Турчинська Агафія Федорівна (1903—1972) — письменниця, співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

760. Тутковська Ірина Павлівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

761. Тутковський Вадим Павлович — співробітник-каталогізатор Всенародної бібліотеки України (1919), постійний член правописної секції Правописно-термінологічної комісії (1919), співробітник (1919), нештатний постійний співробітник (1923) Комісії для складання словника живої української мови.

762. Ульман Іда Фердинандівна — нештатний постійний співробітник відділу правничо-математичної мови Інституту української наукової мови (1923).

763. Усанович Михайло Ількович (1894—1981) — фізикохімік, співробітник «Праць для виучування ролі живої матерії в геохімії» (1919).

764. Усатий Семен Миколайович (1875—1944) — проф., член теплової секції (1919), член гідрологічної секції (1919); член секції прикладної фізики (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

765. Успенський Микола Миколайович — член секції підземних багатств (1919); науковий співробітник підсекції болото- і торфознавства гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

766. Устьянців Василь Петрович — приват-доцент, член сільськогосподарської секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

767. Фаворін Микола Миколайович — член секції підземних багатств (1919); завідуючий гідрологічною підсекцією гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

768. Фаворіна Ганна Петрівна — регістратор гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

769. Фаворський Микола Васильович (1880) — старший практикант (1921), практикант (1922) Акліматизаційного саду.

770. Фалієв Іван Нечипорович — член підсекцій природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

771. Федіко Андрій Дем'янович — діловод Акліматизаційного саду (1921).

772. Фетисів І. І.— член Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

773. Фещенко Архип Каленикович — член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

774. Филипович Павло Петрович (1891—1937) — поет, літературознавець, перекладач, секретар (з 1919 р.), Комісії для видавання пам'яток новітнього мистецтва; учений секретар відділу філології та літератури Комісії для складання енциклопедичного словника (1921); член Історично-літературного товариства (1922—1923); член Етнографічно-фольклорної комісії (1922).

775. Фівейська Ольга Анатоліївна — практикант Акліматизаційного саду (1919).

776. Фінкельштейн (Вольф) Володимир Соломонович (1898—1937) — фізико-хімік, співробітник Кафедри хімії (1922).

777. Фішер Петро Захарович (Перетц Зелікович) (1889—1961) — фізико-хімік, молодший лаборант Хімічної лабораторії (1921), співробітник Кафедри хімії (1922).

778. Флоров Микола Петрович — приват-доцент, член секції підземних багатств (1919); член сільськогосподарської секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

779. Фоміна (Радде-Фоміна з 1922 р.) Ольга Густавівна (1897) — співробітник гербарію Ботанічного саду (1919), вчений співробітник, виконуючий обов'язки препаратора Ботанічного музею та гербарію (1921); науковий співробітник (1922), нештатний постійний співробітник (1923) Ботанічного кабінету-гербарію.

780. Форост Петро Іванович — діловод Фізичного інституту (1921).

781. Франкфурт Соломон Львович — агроном, член сільськогосподарської секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

782. Фремд М. В. (1892—1963) — геолог, член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

783. Фурманець Омелян — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

784. Фюнер Аліса Вільгельмівна (1892) — консерватор Кабінету мистецтв (1921, 1923).

785. Химшієва Надія Миколаївна — нештатний постійний співробітник Ботанічного саду (1923).

786. Хлопик-Птуха Катерина Костянтинівна — нештатний постійний співробітник Демографічного інституту (1923).

787. Хмаладзе Василь Методійович — член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

788. Хойнацький Степан Миколайович — член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

789. Холодний Григорій Григорович (1886—1938) — математик, член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

790. Холодний Микола Григорович (1882—1953) — ботанік, штатний співробітник II відділу з окремих наукових доручень (1921, 1923); нештатний співробітник Дніпрянської біологічної станції (1922).

791. Холодний Петро Іванович (1876—1930) — художник, член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

792. Хруцький Олександр Флорович — член-співробітник Комісії для виучування звичаєвого права (1919), співробітник правничого відділу Інституту української наукової мови (1922); член юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919); постійний член секції правничої термінології Інституту української наукової мови (1921).

793. Целле Марія Олександрівна (1890) — міколог, спеціаліст в галузі захисту рослин, співробітник Ботанічного саду (1921).

794. Цібаровський Михайло Миколайович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

795. Цівчинський Володимир Васильович — член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

796. Цішківський Федір Олександрович (1881) — старший науковий співробітник (1921), нештатний постійний співробітник в Інституті фізичної культури Науково-педагогічної комісії (1923).

797. Цурмюлен Федір Карпович — постійний співробітник Постійної комісії для виучування соціального питання (1919).

798. Чалишив Кость Андрійович — молодший лаборант Інституту технічної механіки (1919).

799. Чеботарьов Микола Григорович (1894—1947) — математик, співробітник Комісії прикладної математики і механіки (1921).

800. Череповський Костянтин Васильович (1901) — учений діловод Мікробіологічного інституту (1921).

801. Черкаський Іринарх Ювеналійович (1869) — історик права, секретар юридичної секції Правописно-термінологічної комісії (1919), науковий співробітник III відділу з окремих наукових доручень (1921, 1922); член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1920); нештатний постійний співробітник Комісії для виучування західноруського та українського права (1923); голова правничого відділу, тимчасовий заступник голови Інституту української наукової мови (1923).

802. Черникова Ольга Іванівна — старший практикант Акліматизаційного саду (1921).

803. Черниш Е.— член Комісії для виучування природних багатств України (1919).

804. Чернишов Борис Сидорович (1888—1950) — геолог, член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

805. Чернобаєв Дмитро Олександрович — проф., член хімічно-технічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

806. Чернявський В. О.— член секції підземних багатств Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

807. Черняхівський О.— проф., голова медичної комісії Інституту української наукової мови (1923).

808. Чикаленко Є. Г. (1902) — регістратор Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка (1921).

809. Чикаленко Іван Євгенович — фотограф Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка (1921).

810. Чикаленко Левко Євгенович — член підсекцій природничої секції Правопис-

но-термінологічної комісії (1919), постійний член Комісії для складання археологічної карти України (з 1920).

811. Чирвінський Володимир Миколайович (1883—1947) — геолог, проф., член секції будівельних матеріалів (1919), член секції підземних багатств (1919), член хімічно-технічної секції (1919), член сільськогосподарської секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

812. Чолганська Ольга Іванівна — співробітник-каталогізатор Всенародної бібліотеки України (1919), співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919), молодший бібліотекар ВБУ (1923).

813. Чорнояров Михайло Васильович — консультант Ботанічного саду (1921).

814. Шалита Михайло Соломонович — нештатний постійний співробітник Ботанічного кабінету-гербарію (1923).

815. Шамрай Ганна Сергіївна (1880—1943) — історик, штатний співробітник історичної секції (1923).

816. Шамрай Сергій Вікторович (1900) — історик, штатний співробітник Історичної кафедри (1923).

817. Шарлемань Микола Васильович (1887—1970) — зоолог, секретар (1919) і член (1919) біологічної секції, член (1919) Комітету для виучування фауни; член Комісії для виучування природних багатств України (1919); член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919); вчений консерватор (1921), секретар Дніпровської біологічної станції (1923), консерватор і вчений спеціаліст Зоологічного кабінету (1922), Зоологічного музею (1923); секретар Комісії краєзнавства (2 грудня 1922—1923); член зоологічної комісії природничого відділу Інституту української наукової мови (1923).

818. Шахрай П. М.— член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

819. Швачко Олекса Филимонович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

820. Шеверницький Теодосій Вікторович — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

821. Шеверюк Ганна Полікарпівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

822. Шевирьов Іван Якович (1859—1920) — ентомолог, зоолог, проф., співробітник біологічної секції (1919), член Комітету для виучування фауни (1919); член Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

823. Шейнберг Сергій Павлович — проф., член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

824. Шекера Яків Григорович (1879) — учений діловод секції трудової школи (1921), нештатний постійний співробітник Музею дитячої творчості (1923) Науково-педагогічної комісії.

825. Шелюжко Лев Андрійович (1890—1969) — ентомолог, зоолог середнього складу (1921), нештатний постійний співробітник (1923) Зоологічного музею; постійний співробітник Зоологічного кабінету (1922).

826. Шемет Володимир Михайлович (1873—1933) — старший науковий співробітник (1921), нештатний постійний співробітник (1923) Комісії для складання словника живої української мови.

827. Шенберг Сергій Павлович — молодший лаборант Інституту технічної механіки (1921).

828. Шишкін Костянтин Леонідович — співробітник біологічної секції (1919).

829. Шишковський Богдан Андрійович (1871—1931) — фізико-хімік, проф., член гідрологічної секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

830. Шкроб С. І.— член-співробітник Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

831. Шлегель Борис Христофорович — інженер, член секції підземних багатств (1919), секретар гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України.

832. Шлемкевич Микола Іванович (1894—1966) — філософ, член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919).

833. Шнее Сергій Густавович — співробітник біологічної секції (1919), зоолог Зоологічного музею (1921).

834. Шовгенів Іван Опанасович (1874—1943) — гідротехнік, меліоратор, проф., член гідрологічної секції (1919) Постійної комісії для виучування природних багатств України; член технічної секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

835. Шпиркан Віталій Якович — член-співробітник Постійної комісії для виучування звичаєвого права (1919).

936. Шрамков Олексій Віссаріонович — член-співробітник Постійної комісії для вивчування звичаєвого права (1919, 1920).

837. Штаєрман Ілля Якович (1891—1962) — математик і механік, співробітник Комісії прикладної математики (з 1920); старший вчений лаборант (1921), лаборант (1922), нештатний постійний співробітник (1923) Інституту технічної механіки.

838. Штрандман Сергій Володимирович — діловод гідрологічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

839. Штрум Лев Якович (1890) — науковий практикант Комісії для вивчування складу атомів (1921); співробітник Кафедри хімії (1922).

840. Шульгіна Лідія Савівна — помічник вченого консерватора (1921), науковий співробітник (1923) Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка; учений секретар Етнографічно-фольклорної комісії (1921).

841. Шульгіна-Іщук Надія Яківна (1888—1979) — математик, вирахівник Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1921).

842. Шульжевич Степан Миколайович — науковий співробітник Інституту для вивчування економічної кон'юнктури та народного господарства (1919).

843. Шульц О.— співробітник природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

844. Щавинський Василь Олександрович (1868—1924) — мистецтвознавець, колекціонер, проф., дійсний член Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

845. Щеглова С. О.— проф., член Товариства дослідників української історії, письменства і мови (Петроград, 1923).

846. Щепотєв Володимир О. (1880) — етнограф, історик, член-кореспондент Постійної комісії для видавання пам'яток новітнього письменства (1919).

847. Щербаківський Данило Михайлович (1877—1927) — мистецтвознавець, етнограф, археолог; член Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919); член Софійської комісії (1923).

848. Щербина Володимир Іванович (1850—1936) — історик, співробітник-каталогізатор Всенародної бібліотеки України (1919), член Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1919), член Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (1919); старший науковий співробітник (з 1920), нештатний постійний співробітник (1923) Комісії для вивчування західноруського та українського права.

849. Щербина Матвій Лаврентійович (1880) — зоолог, співробітник біологічної секції (1919); зоолог нижчого складу (1921); постійний співробітник Зоологічного кабінету (1922), секретар зоологічної секції (1922); нештатний постійний співробітник Зоологічного музею (1923).

850. Щербина Надія Володимирівна — член підсекції природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

851. Щоголєв Іринарх Михайлович (1873—1943) — ентомолог, співробітник біологічної секції (1919); член природничої секції (1919), голова і спеціаліст зоологічної підкомісії (1921) Правописно-термінологічної комісії.

852. Юркевич Віктор Дмитрович (1898) — історик, нештатний постійний співробітник Комісії для складання історично-географічного словника української землі (1923).

853. Юстус Наталя Петрівна — науковий співробітник Демографічного інституту (1919).

854. Яворський Володимир Полікарпович (1876—1942) — хімік-органік, член хімічно-технічної секції Постійної комісії для вивчування природних багатств України (1919).

855. Явяківська Марія Йосипівна (1887) — виконуюча обов'язки діловода (1919), секретар (1922, 1923) Інституту технічної механіки; вчений діловод Лабораторії експериментальних дослідів з натуральної філософії (1921); секретар Постійної комісії вищої математики (1922).

856. Язловський Борис Олександрович (1894) — правник, старший науковий співробітник (з 1 лютого 1921 р.), нештатний постійний співробітник (1923) Комісії для вивчування народного права України; секретар Товариства правників (1921).

857. Якименко-Федорчук Софія Олександрівна — молодший вчений, вирахівник гідрологічної секції Комісії для вивчування природних багатств України (1921).

858. Якимович Сергій Феодосійович (Теодосійович) (1887) — член-співробітник Комісії для складання історичного словника української мови (1919—1923).

859. Яковенко Андрій Данилович — співробітник Музею мистецтв (раніш ім. Ханенків) (1923).

860. Якубсон Софія Йосипівна (1891) — молодший лаборант (1921), нештатний постійний співробітник Хімічної лабораторії (1923), співробітник кафедри хімії (1922).

861. Яната Олександр Алоїзович (1888—1938) — ботанік, старший постійний член-редактор природничої секції (1919), голова секції природничої термінології (1920),

керівничий природничо-математичної секції (1921) Правописно-термінологічної комісії; член сільськогосподарської секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919); голова Ботанічної комісії (1921, 1923); голова природничого відділу (1922) Інституту української наукової мови; голова секції вищої освіти Науково-педагогічної комісії (1921).

862. Яницький Олександр Іванович (1871—1943) — біофізик, член природничої секції Правописно-термінологічної комісії (1919).

863. Яновська Марія Леонідівна — співробітник Постійної комісії для складання словника живої української мови (1919).

864. Янушівський Костянтин Юхимович(1868) — учений діловод Педагогічної комісії (1921).

865. Янчук Микола Андрійович (1859—1921) — фольклорист, етнограф, член Комісії для видавання повного збірника писань акад. О. Потебні (Харків, 1921).

866. Ярослав Семен Юрійович — старший науковий співробітник (1921), нештатний постійний співробітник (1923) Інституту фізичної культури Науково-педагогічної комісії.

867. Ярошевич Андрій Іванович (1875) — статистик, член Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

868. Ясинський Михайло Тихонович — проф., член теплової секції Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

869. Ясинський Петро Тихонович — каталогізатор Комісії для виучування природних багатств України (1921).

870. Яснопольський Леонід Миколайович (1873—1957) — економіст, член Постійної комісії для виучування природних багатств України (1919).

СПИСОК ВИДАНЬ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ *

1918

Від Тимчасового Комітету для заснування Національної Бібліотеки у Київі.— К., 1918.— 8 с.

До Ради Міністрів Української Держави од Міністра Народньої Освіти та Мистецтва пояснююча записка до законопроекту про заснування Української Академії Наук у Київі.— К., 1918.— 26 с.

1919

Записки Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук / Під ред. П. Зайцева; За головним ред. Д. І. Багалія.— К., 1919.— Кн. 1.— 144+CVI с.

Записки Українського наукового товариства дослідування й охорони пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині.— Полтава, 1919.— Вип. 1.— XVI+112 с.

Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії Наук у Київі.— К., 1919.— IV+88+XXXIV.

Книжковий Вістник.— К., 1919.— Ч. 1, січ.— бер.— 64 с.

Книжковий Вістник.— К., 1919.— Ч. 2, квіт.— черв.— 100+12 с.

Лічков Б. Л. Про заходи для розвитку природознавства на Україні.— К., 1919.— 16 с.— (Вісник Фізично-Математичного Відділу) **.

Лічков Б. Л. О мерах к развитию естествознания на Украине.— Киев, 1919.— 16 с.— (Отдельный оттиск из Вестника Физико-Математического Отделения Украинской Академии Наук в Киеве).

Перший піврік існування Української Академії Наук у Київі та начерк її праці до кінця 1919 р.— К., 1919.— 176+XCVI с.

Перший піврік існування Української Академії Наук у Київі та начерк її праці до кінця 1919 року.— К., 1919.— 26 с.

Протоколи засідань Фізично-Математичного Відділу Української Академії Наук у Київі за 1918 рік.— К., 1919.— 76 с.

Сборник трудов Комиссии по выработке законопроекта об учрежденіи Украинской Академии Наук в Киеве.— Киев, 1919.— 132 с.

Статут і штати Української Академії Наук.— К., 1919.— 22+2 с.

Статут Національної Бібліотеки Української Народної Республіки в м. Києві при Українській Академії Наук.— К., 1919.— 14 с.

---

* При складанні списку видань використано: «Каталог видань Української Академії наук» (Чікаго, 1966), в основу якого покладено «Систематичний каталог видань Всеукраїнської Академії Наук 1918—1929 рр.» (К., 1930) і «Систематичний каталог видань Всеукраїнської Академії Наук за 1930 рік» (К., 1931), а також «Список праць Української Академії Наук за 1918—1924 рр.», надрукований у Звідомленнях Української Академії Наук за 1924 р. та бібліографічний покажчик «Видання Академії наук УРСР (1919—1967)».— К., 1969—1971.— Т. I—III.

До списку внесені видання загальноакадемічні, відділів, а також установ і товариств при УАН. Збережено правопис оригіналу.

** «Вісник Фізично-Математичного Відділу» не було надруковано.

1920

Звідомлення про діяльність Української Академії Наук у Київі до 1 січня 1920 р.— К., 1920.— XCVI с.

Рудинський М. Дюнні станції неолітичної доби з побережжа Ворскли (Охтирський повіт на Харківщині).— Полтава, 1920.— 16 с.— (Відбиток з Записок Українського наукового товариства дослідування й охорони пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині.— 1919.— Вип. 1.)

Щербаківський В. Розкопки в м. Городищі Лохв[ицького] пов. року 1918.— Полтава, 1920.— 16 с.— (Відбиток з 2-го тому «Записок Українського Наукового Товариства дослідування й охорони пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині» *.)

1921

Найголовніші правила українського правопису.— К.: Державне видавництво України, 1921.— 16 с.— [Зб. Іст.-Філол. Відд., ч. 15.]

Сушицький Т. Західно-руські літописи як пам'ятки літератури.— К., 1921.— Ч. 1.— [4]+136 с.— [Зб. Іст.-Філол. Відд., ч. 2.]

Сушицький Т. Западно-Русскія летописи как памятники литературы.— К., 1921.— Ч. 1.— 84 с.— [Зб. Іст.-Філол. Відд. ч. 2а.]

1922

Бюлетень Редакційного Комітету для видавання творів О. О. Потебні.— Харків. 1922.— Ч. 1.— 92 с.

Потебня О. О. Полное собрание сочинений. Изд. 4.— Одесса, 1922.— Т. 1. Мысль и язык.— XXX+2+188 с.

1923

Багалій Д. Нарис української історіографії.— К., 1923.— Т. 1. Літописи, вип. 1.— II+138 с.— [Зб. Іст.-Філол. Відд., № 1.]

Бюлетень Комісії Краєзнавства.— К., 1923.— Ч. 1.— 4 с.

Ганцов В. Діялектична класифікація українських говорів (з картою).— К., 1923.— 68 с.— [Зб. Іст.-Філол. Відд., ч. 14.]

Заглада Н. Л. Жнива. (Видання Комісії краєзнавства ВУАН спільно з С.Г.Н.К.).— К., 1923.— 4 с.

Записки Фізично-Математичного Відділу / Під ред. М. М. Крилова, П. А. Тутковського, А. В. Фомина, І. І. Шмальгаузена.— К., 1923.— Т. 1, вип. 1.— 60 с.

Записки Історично-Філологічного Відділу / За ред. В. Дем'янчука, за гол. ред. А. Кримського.— К., 1923.— Кн. II/III. (1920—1922).— IV+248+136 с.

Записки Соціяльно-Економічного Відділу / За гол. ред. М. П. Василенка.— К., 1923.— Т. 1 (1923).— CVI+218+28 с.

Звідомлення Фізично-Математичного Відділу за 1918—1923 рр.— К., 1924.— 36 с.— (Відбиток з «Зап. Фіз.-Матем. Відд.», т. 1, вип. 2).

Звідомлення Української Академії Наук у Київі за 1921 рік.— Берлін: Вид-во укр. молоді, 1923.— 76 с.

Ернст Ф. Контракти та контрактовий будинок у Київі. 1798—1923. Культурно-історичний етюд.— К., 1923.— 96 с.+6 мал.— [Зб. Іст.-Філол. Відд., № 4. Старий Київ, вип. 1.]

Каманін І., Вітвицька О. Водяні знаки на папері українських документів XVI—XVII вв. (1506—1651) — К., 1923.— [2]+30+144 с.— [Зб. Іст.-Філ. Відд., № 11.]

Квітка К. М. Лисенко як збирач народних пісень.— К., 1923.— 2+18 с.— (ВУАН. Повідомлення муз.-етнограф. кабінету, ч. 1.).

Кримський А. Белетристичні писання А. Кримського. III. Пальмове Гилля. Екзотичні поезії.— Вид. 3-тє.— К., 1923.— Ч. I (1898—1901); Ч. II (1903—1908).— [4]+ +168 с.

Кримський А. Історія Персії та її письменства.— К., 1923.— 1. Як Персія, завойована арабами, відродилася політично (IX та X вв.).— 132+IV с.— (Зб. Іст.-Філ. Відд., № 3, вип. 1).

Курило О. Словник хімічної термінології. (Проект).— К., 1923.— 144 с.

---

* 2-й том «Записок Українського Наукового Товариства на Полтавщині» не було надруковано.

Курило О. Програми для збирання етнографічних матеріалів: початки мови.— К., 1923.— 23 с.— (Зб. Іст.-Філ. Відд., ч. 13).

Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови.— 2-е вид.— К.: «Книгоспілка», 1923.— 188+[2] с.— [Зб. Іст.-Філ. Відд., ч. 8.]

Наукові записки. Орган київських науково-дослідних кафедр.— К., 1923.— Т. 1.— П+168 с.

Оглоблин М. Застосування комплексних величин до теорії суставних ланцюгів / Ред. М. М. Крилов.— К., 1923.— 9 с.— (Зап. Фіз.-Мат. Відд., т. 1, вип. 2).

Пастернак С. Всенародна бібліотека України при Всеукраїнській Академії Наук у м. Києві.— К., 1923.— 64 с.

Попов П. М. Замітки до історії українського письменства XVII—XVIII вв.— К., 1923.— 24 с.— (Окремий відбиток з «Зап. Іст.-Філ. Відд.».— 1923.— Кн. IV.).

Тутковський П. А. Словник геологічної термінології. (Проект).— К.: Держвидав України, 1923.— 202 с.

Тутковський П. А. Словечансько-Овруцький кряж та узбережжа ріки Славечни. (Геологічний та геоморфологічний опис.) — К., 1923.— 72 с.— (Зап. Фіз.-Матем. Відд., т. I, вип. 1).

Українські геологічні вісті. Бюлетень Геологічної Секції Всеукраїнської Академії Наук / Ред. колегія: Л. Красівський, Є. Оппоков, Б. Різниченко і П. Тутковський.— К., 1923.— Ч. 1. Травень 1923 р.— 20 с.

Український зоологічний журнал. Бюлетень Зоологічної Секції / Ред. М. Шарлемань.— К., 1923.— Ч. 2 (1923).— 16 с.

Шевченко Т.: Переклади з Шевченка турецькою мовою / Перекл. А. Кримський.— К., 1923.— 2 с.

ПЕРЕЛІК ДОПОВІДЕЙ СПІВРОБІТНИКІВ УСТАНОВ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ *

І відділ

1. *Андріянова В. П.* Український театр в кн. проф. Білецького «Старинный театр в России» (1923).
2. *Антонович К. М.* Розкопки коло Кременчука (1922).
3. *Базилевич В. М.* Архівна справа в Чернігові (1923).
4. *Базилевич В. М.* В. С. Іконніков як історик Києва (1923).
5. *Базилевич В. М.* Герб м. Києва (1922).
6. *Базилевич В. М.* Герб П. Конашевича-Сагайдачного (1922).
7. *Базилевич В. М.* З архіву Київської старої бурси: «Приходо-расходныя книги начала XIX в.» (1922).
8. *Базилевич В. М.* З історії російсько-американських стосунків. Американська експедиція рос[ійського] флота в 1863—1864 рр. (1923).
9. *Базилевич В. М.* Люди смутного часу: 1. Федор Андронов (1923).
10. *Базилевич В. М.* Огляд російських історичних журналів («Дела и Дни» кн. 2 і 3) (1922).
11. *Базилевич В. М.* Пам'яти І. М. Каманіна (1922).
12. *Базилевич В. М.* Про старий Козелець (1922).
13. *Базилевич В. М.* Російська геральдика XVIII в. (1922).
14. *Білозір Л. І.* Про форми речення в українській мові (1922).
15. *Білозір Л. І.* Фонетичні особливості на батьківщині Шевченка (1922).
16. *Богаєвський Б.* Сучасний стан питання про Трипільську культуру («Ukrainische Kultur») (1923).
17. *Буда С. О.* Два таємних товариства: (Петрашевці та Кирило-Мефодіївці) (1922).
18. *Василенко М. П.* Антонович і польська історіографія (1923).
19. *Василенко М. П.* В. С. Іконніков (1923).
20. *Василенко М. П.* 25-літні роковини смерти О. М. Лазаревського (1923).
21. *Василенко М. П.* Каманін як історик (1922).
22. *Василенко М. П.* Контрактовий ярмарок у Києві (1923).
23. *Василенко М. П.* Молоді роки О. І. Левицького (1923).
24. *Василенко М. П.* Пам'яти Антоновича В. Б. (1923).
25. *Василенко М. П.* Пам'яти Анучіна Д. Н. (1923).
26. *Василенко М. П.* Пам'яти Бараца Г. М. (1922).
27. *Василенко М. П.* Пам'яти Гнєвушева А. М. (1922).
28. *Василенко М. П.* Пам'яти Голубовської Н. П. (1922).
29. *Василенко М. П.* Пам'яти Іконнікова В. С. (1923).
30. *Василенко М. П.* Пам'яти Лазаревського О. М. (1923).
31. *Василенко М. П.* Пам'яти Левицького О. І. (1922).
32. *Василенко М. П.* Пам'яти Сонні А. І. (1922).
33. *Василенко М. П.* Пам'яти Сумцова М. Ф. (1922).
34. *Василенко М. П.* Пам'яти Шахматова А. А. і Ягіча В. В. (1923).
35. *Василенко М. П.* 300-ліття з дня смерти П. Конашевича-Сагайдачного (1922).
36. *Василенко Н. П.* Общество Нестора Летописца в 1873—1923 гг. (1923).
37. *Верховець Я. Д.* З історії Шостенської пороховні до пол. XIX ст. (1923).
38. *Волошин Є. К.* Походження назв на картах України (1922).
39. *Волошин Є. К.* Правопис Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові та академічний (1922).

---

* У Переліку збережено тогочасний правопис. Всі прізвища й назви доповідей подано за абеткою.

40. *Волошин Є. К.* Уваги про числівники в українській мові (1922).
41. *Гавриленко Т. М.* Етнографічні матеріяли з Чорномор'я (1922).
42. *Гайдай М. П.* Звідомлення про працю в Житомирі (1922).
43. *Герасименко В.* Нові матеріяли до біографії Руданського (1923).
44. *Гермайзе О. Ю.* Костомаров і Куліш (1922).
45. *Гермайзе О. Ю.* Місто Гадяч на Полтавщині (1919).
46. *Гермайзе О. Ю.* Шевченківська демонстрація в Київі 1914 року (1923).
47. *Гордієв Д. П.* Нові праці з історії української культури і мистецтва (1923).
48. *Грінченко М. М.* Композиторська діяльність М. Лисенка (1922).
49. *Грунський М. К. А. А.* Шахматов і В. В. Ягіч (1923).
50. *Грушевський О. С.* Праці Антоновича по історії Київа (1923).
51. *Данилевич В. Ю.* Антонович як історик (1923).
52. *Данилів В. В.* М. О. Максимович як письменник і людина (1923).
53. *Данилів В. В.* П. О. Куліш і М. О. Максимович в їх взаєминах (1923).
54. *Демич В. Ф.* Знахори, ворожбити, відьми та нечиста сила в житті східних слов'ян (1923).
55. *Демуцький П. Д.* Капела Лисенка (1922).
56. *Динцес Л. А.* З подорожи до Яготина і Полтави (1923).
57. *Динцес Л. А.* Колекція пряників, зібраних на Київщині, Полтавщині та Чернігівщині (1923).
58. *Динцес Л. А.* Новіші здобуття з Трипільської культури (1923).
59. *Динцес Л. А.* Походження української керамічної «ляльки» (1922).
60. *Добровольський Л. П.* Бунт Чернігівського полка при декабристах. (Дві доповіді) (1923).
61. *Добровольський Л. П.* Топографічні праці Антоновича (1923).
62. *Дога В. М.* Основні передпосилки комплексного метода (1922).
63. *Дорошкевич О. К.* Схема історії українського письменства (1922).
64. *Дорошкевич О. К.* Тип «неприкаянного» в новій українській літературі (1922).
65. *Дяченко Д. М.* Старо-Черкаська архітектура (1922).
66. *Ернст Ф. Л.* Будинок старої бурси в Київі на Подолі (1922).
67. *Ернст Ф. Л.* Київські «контракти» і Контрактовий будинок (1923).
68. *Ернст Ф. Л.* Контрактовий дім у Київі (1923).
69. *Ернст Ф. Л.* Музейна справа в Москві й Петербурзі (1922).
70. *Єфремов С. О.* Антонович як людина та громадський діяч (1923).
71. *Єфремов С. О.* Без синтеза. Душевна драма Куліша (1922).
72. *Єфремов С. О.* Без хліба. Проблема голоду в творах українського письменства (1922).
73. *Єфремов С. О.* Великий гуманіст (Короленко) (1922).
74. *Єфремов С. О.* До характеристики Ст. Руданського (1923).
75. *Єфремов С. О.* Ідея федералізму в історії Українського руху (1922).
76. *Єфремов С. О.* Короленко та Україна (1922).
77. *Єфремов С. О.* Нова книга (М. Возняка) з історії українського письменства (1922).
78. *Єфремов С. О.* Нове до бібліографії Коцюбинського (1923).
79. *Єфремов С. О.* Новітній історик революції (М. Яворський — Революція на Україні) (1923).
80. *Єфремов С. О.* О. І. Левицький як письменник (1922).
81. *Єфремов С. О.* Шевченко і самодержавіє (1923).
82. *Єфремов С. О.* Про завдання Історично-Літературного Товариства (1922).
83. *Єфремов С. О.* Сковорода на тлі сучасности (1922).
84. *Житецький П. П.* Шевченко — братчик (1922).
85. *Зеров М. К.* Коцюбинський і Чехов (до питання про генезу «Лялечки») (1923).
86. *Зеров М. К.* Огляд українського письменства в 1922 р. (1923).
87. *Зуммер В. М.* Вплив Растреллі на київську архітектуру (1923).
88. *Зуммер В. М.* Про художні пам'ятки в Козельці (1922).
89. *Іваниця Г. М.* Ідеали й інтереси сучасної дитини (1922).
90. *Іваниця Г. М.* Реалізація комплексного метода (1922).
91. *Іваниця Г. М.* Сковорода в історії української педагогіки (1922).
92. *Іваниця Г. М.* Школа на Україні за революційний період (1922).
93. *Ільїнський Г.* Українська мова в книзі проф. С. М. Кульбакіна (1923).
94. *Калинович М. Я.* Аббатство. (Школа наукової поезії у Франції) (1923).
95. *Каминський В. А.* Етнографічна діяльність у Винницькому повіті (1922).
96. *Каминський В. А.* «Парубоцькі громади», як народньо-побутова організація (1922).
97. *Каминський В. А.* Похоронне голосіння на Волинському Поліссі (1923).
98. *Каминський В. А.* Про начерки Сержутовського «Жизнь молодежи в с. Лоеве» Кролев[ецького] повіту (1922).

99. *Квітка К. В.* «Волочебні» пісні на Україні (1922).
100. *Квітка К. В.* Генеза українських пісень про кровосумішку (1923).
101. *Квітка К. В.* Дві етнографічні подорожі на Чернігівщину (1923).
102. *Квітка К. В.* Енумеративні пісні на Україні (1922).
103. *Квітка К. В., Курило О. Б.* З мандрування по Київщині (1922).
104. *Квітка К. В.* М. Лисенко як етнограф (1922).
104а. *Квітка К. В.* Пентатоніка в піснях слов'янських народів (1923).
105. *Квітка К. В.* Програма для збірання відомостей про народню музику (1922).
106. *Квітка К. В.* Стан музичної етнографії в Київі (1922).
107. *Квітка К. В.* Українські пісні, звязані з масляною (1922).
108. *Клепацький П. Г.* Діяріуш Самійла Зірка, секретаря Богдана Хмельницького: Спроба критичної аналізи літопису Величка (1923).
109. *Клепацький П. Г.* Новий історик України (М. Яворський) (1923).
110. *Клепацький П. Г.* Літопис Самійла Величка (1923).
111. *Копержинський К. О.* Драматичні елементи в українській обрядовій поезії (1923).
112. *Копержинський К. О.* Народня українська драма (1923).
113. *Корнилович М. І.* Духівниця царя Олександра II (1922).
114. *Красильников* Джерела збірки великоруських пісень Гоголя й час її збірання (1922).
115. *Красильников* Джерела збірки українських пісень Гоголя (1922).
116. *Кудрицький Ф.* Філософічні ідеї Гр. Сковороди (1923).
117. *Курило О. Б.* Звідомлення за дві подорожі на Чернігівщину й одну на Пирятинщину (1923).
118. *Курило О. Б.* Значіння пісні для пояснінння деяких язикових явищ (2 доповіді) (1923).
119. *Курило О. Б.* Народний обряд «водити перезву» (1922).
120. *Курило О. Б.* Про мову пісень, записаних на Канівщині (1922).
121. *Курінний П. П.* Гуманський музей (1923).
122. *Курінний П. П.* Могила князя Чорного у Чернігові (1923).
123. *Курінний П. П.* Розкопки коло с. Межигір'я 1923 р. (1923).
124. *Лазаревська К. О.* Місто Бахмач Конотопського повіту (1919).
125. *Лазаревська К. О.* Мова протокольних книг Полтавського суда XIII в. (1922).
126. *Ландау Б. А.* Російсько-німецькі стосунки наприкінці XIX — поч. XX вв. (1923).
127. *Ландау Б. А.* Російсько-французькі стосунки в 1911—1914 рр. (1923).
128. *Лапа К. Л.* З практики комплексного метода (1922).
129. *Лобода А. М.* Автобіографія Головатого (1922).
130. *Лобода А. М.* Відомості от студ[ента] Пащенка про Кобзаря Галашка, Сосн. повіту (1922).
131. *Лобода А. М.* Голод в українській усній словесності (1922).
132. *Лобода А. М.* Діяльність Етногр[афічної] Комісії за 1921 р. (1922).
133. *Лобода А. М.* Діяльність Етногр[афічної] Комісії за 1923 р. (1923).
134. *Лобода А. М.* До літературної історії «Записок о южной Руси» Куліша (1922).
135. *Лобода А. М.* Етнографічні матеріали, зібрані В. Білим (1922).
136. *Лобода А. М.* Огляд діяльності Етнографічної Комісії за 1922 р. (1922).
137. *Лобода А. М.* Основні елементи і загальне значіння Міньковецького хліборобського свята (1923).
138. *Лобода А. М.* А. Н. Островський і його часи (1923).
139. *Лобода А. М.* П'ятидесятиліття «О[бщест]ва Нестора Летописца» (1923).
140. *Лобода А. М.* Твори Шевченка рідною і чужою мовою (1923).
141. *Лобода А. М.* Український елемент у творчості Короленка (1922).
142. *Лобода А. М.* Фольклорний матеріял у працях Лазаревського (1922).
143. *Лобода А. М.* Царь Максиміліян та його найновіша обробка (1922).
144. *Ляскоронський В. Г.* В. Б. Антонович як археолог (1923).
145. *Ляскоронський В. Г.* Змисл і значіння Русальчина Великодня (1923).
146. *Ляскоронський В. Г.* Знахідки римських монет на території України (1923).
147. *Ляскоронський В. Г.* Оповідання останнього з Кобзарів (1923).
148. *Ляскоронський В. Г.* Русальчин Великдень за новими записами на Чернігівщині (1923).
149. *Ляскоронський В. Г.* Цілющі криниці на Україні (1923).
150. *Лященко А. Й.* Збірник прислів'я Смериницького 1834 р. і його доля (1923).
151. *Макаренко М. О.* Археологічні та нумізматичні праці Антоновича (1923).
152. *Макаренко М. О.* Про невиданий 2-й том «Обозрения Киева» Фундуклея (1922).
153. *Марковський М. М.* До питання про авторство повісти Мирного «Пропаща сила» (1923).
154. *Маслов С. І.* М. Стефан Яворський та його бібліотека. До 200-ліття з дня смерти. 1722—1922 (1922).
155. *Маслов С. І.* «Опыт русской историографіи» В. С. Іконнікова (1923).

156. *Маслов С. І.* Піввіку діяльности «О[бщест]ва Нестора Летописца» (1923).
157. *Маслов С. І.* Праці Каманіна з української палеографії (1922).
158. *Маслов С. І.* Сагайдачний в історичних думах та піснях (1922).
159. *Міяковський В. В.* Антонович перед слідчою комісією (1923).
160. *Міяковський В. В.* Братчики в русі 60-х років XIX ст. (1922).
161. *Міяковський В. В.* Перший твір Лисенків на сцені й справа з приводу його (1922).
162. *Могилянський М. М.* Нові шукання в методології літератури (1923).
163. *Могилянський М. М.* Шевченко і Сковорода (1923).
164. *Моргилевський І. В.* Про архітектурну композицію св. Софії (1923).
165. *Моргилевський І. В.* Архітектурна композиція Київської Софії (1922).
166. *Нейман Б.* Островський у музиці (1923).
167. *Новицький В. І.* Каманін — архіваріус (1922).
168. *Новицький В. І.* Старо-руське Лукомор'є (1922).
169. *Новицький М. М.* Дезидерати що-до вивчення життя і творчости Шевченка (1923).
170. *Носов А. З.* Участь Музею Антропології та Етнології в Науковому Конгресі (1922).
171. *Оглоблин А. П.* Стара українська фабрика (рецензія на 1 том праці Слабченка про державне господарство України) (1922).
172. *Олексіїва* «Частушки» в с. Вища-Дубешня Остерського повіту (1922).
173. *Онищук А. І.* Нові придбання Музею Антропології та Етнології (1923).
174. *Онищук А. І.* Про етнографічні речі, зібрані на Чернігівщині. (1922).
175. *Пархоменко В. О.* До питання про князівські династії в давній Русі-Україні (1922).
176. *Пархоменко В. О.* Книга М. Яворського «Нарис укр[аїнсько]-руської історії» (1923).
177. *Пархоменко В. О.* Князь Чорний (1923).
178. *Пархоменко В. О.* Новий етап у студіюванні старо-руської історії (1923).
179. *Пархоменко В. О.* Про Аскольда й Дира (1921).
180. *Пархоменко В. О.* Про боротьбу Полян з Древлянами у X ст. (1921).
181. *Пархоменко В. О.* Про загальне історичне значіння Київа за старих часів (1921).
182. *Пархоменко В. О.* Про східні культурні впливи у Київі XI ст. (1921).
183. *Пархоменко В. О.* Рецензія на книгу Е. А. Загоровського — «Очерк истории Северного Причерноморья». Одесса, 1922 г. (1923).
184. *Пелех П. М.* Філософський світогляд Сковороди (1922).
185. *Перетц В. М.* До джерел думи про Олексія Поповича (1923).
186. *Перетц В. М.* До історії українізації церковних книг у XVII ст. (1923).
187. *Перетц В. М.* Нові ukrainica (1920—1923 рр.) (1923).
188. *Перетц В. М.* Новітні праці про «Слово о полку Ігоровім» (1922—23 рр.) (1923).
189. *Перетц В. М.* Переклади на українську мову в XVII в. (1922).
190. *Перетц В. М.* Праці М. О. Максимовича з історії, історії письменства і мови (1923).
191. *Перетц В. М.* Твори Ів. Вишенського та польська схоластична література (1923).
192. *Перфецький Е. Ю.* Місто Олесько в Галичині (1919).
193. *Петров В. П.* Кілька пісень і легенд з приводу останніх релігійних подій (1923).
194. *Петров В. П.* Особа Сковороди (1922).
195. *Петров В. П.* Проблема тотемізма (1922).
196. *Петров В. П.* Проповідь «неділання» у Сковороди (1922).
197. *Петров В. П.* Фетишизм і приватна власність (1922).
198. *Петров В. П.* Філософія «Взискуємого града» у Сковороди (1922).
199. *Петров В. П.* Українські неокласики (Рильський, Зеров, Филипович) (1923).
200. *Петрусь В.* Первісна натуральна система виховання й школа ідеального знання (1923).
201. *Підгаєцький В. Я.* Євгенічна роля війни (1922).
202. *Підгаєцький В. Я.* Про вплив міста на фізичний та духовний розвиток людини і зокрема дитини (1922).
203. *Полонська Н. Д.* Грецькі колонії в південній Русі в XVIII в. (1922).
204. *Полонська Н. Д.* Російська колонізація Степової України в XVIII в. (1922).
205. *Попов П. М.* Війна і революція в українській нар[одній] легенді (1923).
206. *Попов П. М.* Екскурс у найстаріший період українського віршування (1923).
207. *Попов П. М.* Релігійна легенда на Україні за останніх часів (1923).
208. *Попов П. М.* «Скарга нищих до Бога», маловідомий полемічний український твір у віршах поч. XVII ст. (1923).
209. *Попов П. М.* Сучасна епідемія чудес в освітленні етнографії (1923).
210. *Потоцький П. П.* Українські вчені і громадські діячі про Максимовича (1923).
211. *Радзимовська В. В.* Діти на Україні за часів голоду (1923).

212. *Раєвський.* З історії рос[ійської] філософії (з приводу книги Г. Шпета — «Очерк развития истории рус. философии», 1922) (1923).
213. *Ревуцький Д. М.* До питання про збірання колядкових матеріялів (1922).
214. *Ревуцький Д. М.* Подорож до Миргорода (1923).
215. *Романовський В. О.* В. Б. Антонович як історик (1923).
216. *Романовський В. О.* Історичні праці О. Левицького (1922).
217. *Романовський В. О.* П. Конашевич-Сагайдачний в російській та українській історіографії (1922).
218. *Рулін П. І.* Українська пісня в старовинному російському співнику (ч. II) (1923).
219. *Рулін П. І.* А. Н. Островський і театр його часу (1923).
220. *Сабалдир Г.* Нормальний метод в граматиці (1923).
221. *Сабалдир Г.* Синтакса Ол. Курило (1923).
222. *Сарнавський В. И.* Програма фізичної культури в трудових школах (1923).
223. *Сарнавський В. И.* Шкільні програми фізичної культури (1922).
224. *Симон П. К. (Симоні).* Давня звістка про велетенські могили біля Переяслава (1923).
225. *Синайський В. І.* Мілітарна організація давньої римської земельної громади, рівняючи до козацької громади (1922).
226. *Смирнов П. П.* В. Б. Антонович та його історична школа (1923).
227. *Смирнов П. П.* До питання про руського Кагаката (1923).
228. *Смирнов П. П.* До питання про соціяльно-економічну політику царя Бориса Годунова (1923).
229. *Смирнов П. П.* З приводу книги Шахматова «Древн[ейшие] судьбы русского племени» (1922).
230. *Смирнов П. П.* Питання про періодизацію російської історії й відношення російського історичного процеса до західно-европейського (1922).
231. *Соколов П. П.* Повість о білім Клобуці, як програма Московського патріяршества (1922).
232. *Станиславський М. К.* Мова лівобережних актів XVII—XVIII вв. (1923).
233. *Станиславський М. К.* Про етимологічний словник Преображенського (1922).
234. *Старицька-Черняхівська Л. М.* Відносини Антоновича до молодих (1923).
235. *Старицька-Черняхівська Л. М.* З народніх свят тубольців у Сибіру (1922).
236. *Сташевський Є.* Хліборобське свято в Міньковцях на Поділлю на початку XIX ст. (опис свята та його історія) (1923).
237. *Стебницький П. Я.* Ідеологія Кир[ило-]Меф[одіївського] Братства (1922).
238. *Стебницький П. Я.* «Кобзарь» під судом (1922).
239. *Стебницький П. Я.* Куліш у листах його дружини (1922).
240. *Степович А. І.* Збірник «Slavia» (1923).
241. *Степович А. І.* Пам'яти В. В. Ягіча (1923).
242. *Степович А. І.* Пам'яти І. Вазова (1923).
243. *Степович А. І.* Про речі старовинного мистецтва в Покорщині (садиба К. П. Галагана) (1922).
244. *Тимошок П. Р.* Теперішня політична карта Европи (1922).
245. *Тимченко Є. К.* Проблема речення в лінгвістиці (1922).
246. *Ткаченко М. М.* Місто Остер на Чернігівщині (1919).
247. *Ткаченко М. М.* Праця Комісії по розбору стародавніх актів (1923).
248. *Туницький Н. Л.* Пам'яти Ів. Вазова (1922).
249. *Туницький Н. Л.* Про наукове видання старо-слов'янського перекладу біблії (1923).
250. *Фетисів І. І.* Джерела українських Тріодних синтаксарів XVII ст. (1923).
251. *Филипович П. П.* Барб'є і Беранже в лектурі Шевченка (1923).
252. *Филипович П. П.* Композиція Кулішевої повісти «Орися» (1923).
253. *Филипович П. П.* Короленко в українських перекладах (1922).
254. *Филипович П. П.* Куліш і Гомер (композиція «Орисі») (1923).
255. *Филипович П. П.* Майков і Шевченко (1922).
256. *Филипович П. П.* Романтизм і Шевченко (1922).
257. *Филипович П. П.* Українське виробництво на виставці в Празі (1922).
258. *Филипович П. П.* Українська пісня Семена Боброва (1923).
259. *Хоменко* Кооператив у школі, як вихідний момент у справі реалізації комплексного метода в навчанні (1922).
260. *Шміт Ф. І.* Василь Григорович-Барський як маляр (1923).
261. *Шміт Ф. І.* Історія людськости в рамцях фізико-хемічного й біологічного світознання (1922).
262. *Щавинський В. О.* Старі укр[аїнські] граматики і нові укр[аїнські] книжки для дітей (1923).
263. *Щавинський В. О.* Український вплив у підручниках малярства старої північної Руси (1923).

264. *Щеглова С. О.* Вірші Памви Беринди р. 1616 (1923).
265. *Щербаківський Д. М.* Сторінка з української демонології (1922).
266. *Щербина В. І.* Каманін як архівіст (1922).
267. *Язловський В. О.* Мистецтво в марксизмі (1922).
268. *Яковець* Комплексний метод при навчанні грамоти (1922).
269. *Якубський Б.* Еволюція ритму в поезії (1923).
270. *Якубський Б.* Соціологічний метод у письменстві (1923).

II відділ

271. *Андрієвський П. С.* Хімічна та фізично-хімічна теорія імунітету при інфекційних занедужаннях (1919).
272. *Артем'євський А. П.* Про будування кривих сталого становища річного русла (1919).
273. *Артоболевский В. М.* Половые и возрастные особенности в окраске птиц и их филогенетическое значение (1922).
274. *Артоболенский Ю.* Фауна стрекоз Киевщины (1922).
275. *Белінг Д. О.* До питання про походження автостилії в дводишних та наземних хребтовців (1922).
276. *Белінг Д. О.* На І-му Всеросійському з'їзді зоологів у Петрограді (1922).
277. *Белінг Д. О.* Підвісний апарат у риб та його перетворення у наземних хребтовців (1922).
278. *Белинг Д. Е.* Днепровская Биологическая Станция и ее работа по изучению фауны р. Днепра (1922).
279. *Белинг Д. Е.* Некоторые данные по ихтиофауне Днепра (1922).
280. *Белинг Д. Е.* Новые данные по ихтиофауне р. Днепра (1922).
281. *Белинг Д. Е.* О работе гидробиологов России и Украины за последние годы (1922).
282. *Боб'як Г.* М'якуни околиць Вінниці (1922).
283. *Буренін Г. С.* До історії алювіяльних покладів у західній частині Чернігівщини (1922).
284. *Буренін Г. С.* Реферат нарису проф. Г. Ф. Мирчинка «Послетретичная история равнины Европейской России» (1922).
285. *Буренін Г. С.* Про діяльність гідрогеологів за час війни (1919).
286. *Бялобжеський Ч. А.* До питання про влаштування на Вкраїні Геофізичного Інституту та про організацію пілот-балонних спостережень і магнітно-радіоактивних досліджень (1919).
287. *Виржиківський Р. Р.* Південно-західня межа Української кристалічної смуги в часі Силура (1922).
288. *Висоцький Г. М.* До питання про влаштування інституту по досвідному ділу в справах сільського господарства України (1919).
289. *Висоцький Г. М.* Клімат України (1919).
290. *Висоцький Г. М.* Пирій (1919).
291. *Вовк Д. Р.* Про експлоатацію шлюзованої системи Північного Донця (1919).
292. *Воскобойников М. М.* Значение лучей в организации скелета позвоночных (1922).
293. *Воскобойников М. М.* К истории одного морфологического вопроса (1922).
294. *Воскобойников М. М.* О механизме кровообращения в жабрах рыб (1922).
295. *Воскобойников М. М.* Об исследовательской кафедре по зоологии (1922).
296. *Воскобойников М. М.* Современный момент в истории развития зоологии (1922).
297. *Воскресенский Н. М.* Биологическое действие лучей радия и Рентгена (1922).
298. *Воскресенский Н. М.* Инстинкты самосохранения и подражательная окраска у бабочек (1922).
299. *Воскресенский Н. М.* Проэкт объединения киевских зоологов (1922).
300. *Воскресенский Н. М.* Проэкт устава Всеукраинской Ассоциации Зоологов (1922).
301. *Вотчал Є. П.* Ч. Дарвін та його наукова діяльність (1922).
302. *Вотчал Є. П.* Дерево й електричне поле атмосфери (1923).
303. *Вотчал Є. П.* Етальони зеленого кольору листа (1923).
304. *Вотчал Є. П.* К. С. Тімірязев та його наукові праці (1922).
305. *Вотчал Є. П.* Месточні коефіцієнти листу (1922).
306. *Вотчал Є. П.* Реакція електричного поля стовбура берези на Герцові хвилі (1922).
307. *Вотчал Є. П.* Становище, яке може й повинна зайняти підсочка в нашому лісовому господарстві (1922).
308. *Вотчал Є. П.* Фізіологічні досліди що-до смоляних ходів в звязку з теорією підсочки (1922).
309. *Вотчал Є. П.* Хід та закінчення праці що-до організації: а) відновлення спостережень на дослідних площинах Микольського та Собецького лісництв і б) від-

криття та функціонування при Київському С.-Г. Інституті науково-технічних курсів для керівників в підсочній галузі (1923).
310. *Вотчал Е. Ф.* К постановке вопроса по борьбе с засухой [путем селекции] (1922).
311. *Гарф Е. К.* До питання про вживання змазку, здобутого з кам'яновугільних сміл Катеринославщини, і бажаність організації механічних випробувань того змазку на тертя в найблизчому майбутньому (1919).
312. *Гінзбург І. І.* Програма Збірника корисних копалин України (1919).
313. *Гомілевський Є. В.* Програма дослідів по виучуванню і дослідженню технічних і петрографічних властивостей кришталевих порід України (1919).
314. *Гомілевський Є. В.* Про каміння, що вживається до виробів на Вкраїні і закордоном (1919).
315. *Грезе Н. С.* Номогенез (1922).
316. *Добржанський Ф. Г.* Робота петроградських та московських зоологів за останній час і нова чужоземна біологічна література (1922).
317. *Добржанский Ф. Г.* Имагинальная диапауза у солнечных коровок (1922).
318. *Добржанский Ф. Г.* Исследования над женским половым аппаратом у солнечных коровок. (К вопросу о роли индиферентных признаков в эволюции) (1922).
319. *Добржанский Ф. Г.* Новые работы по определению пола (1922).
320. *Добржанский Ф. Г.* О волнах жизни (1922).
321. *Домбровский В.* Среднее ухо и челюстное сочленение млекопитающих (1922).
322. *Дуб'янський В. В.* Ознаки пустельного ландшафту на північному підгір'ї Кавказу в околицях Кисловодська (1922).
323. *Дузь-Крятченко* Про хондріозоми цилкових зерен та вистильних клітин (1922).
324. *Єгоров І. В.* До питання про становище справи з виготуванням хімічних реактивів (1919).
325. *Єсманський П. М.* До питання про використування, для промислових цілей, копального вугілля і продуктів коксування (1919).
326. *Завилов Н. И.* Ботанико-географические основы селекции (1923).
327. *Зеленко О. Ю.* Гідрогеологічні умови в системі Буга на Поділлю (1922).
328. *Зеров Д., Оксіюк П.* Нова знахідка Equisetum maxmum на Україні (1922).
329. *Зограф Ю. К.* Про гідрогеологічні мапи України (1919).
330. *Іржевський В. П.* Реторта внутрішнього згорання (1919).
331. *Каблуков Д. А.* Зразковий опис оборудженої каменярні (1919).
332. *Каблуков Д. А.* Про кам'яну промисловість на Вкраїні та закордоном (1919).
333. *Караваев В. А.* Как находят муравьи дорогу к своему гнезду (1922).
334. *Караваев В. А.* Общественность у муравьев и различные ее формы (1922).
335. *Кащенко М. Ф.* Вплив посухи 1921 року на рослини Акліматизаційного Саду (1922).
336. *Кащенко М. Ф.* Найближчі завдання Акліматизаційного Саду (1919).
337. *Кащенко М. Ф.* Посівні персики та абрикоси Акліматизаційного Саду (1922).
338. *Кащенко М. Ф.* Про культуру наперстянки та валеріяни (1923).
339. *Кащенко М. Ф.* Про необхідність утворення при Українській Академії наук Акліматизаційного Саду (1918).
340. *Кащенко М. Ф.* Спроба збудувати криві вегетації (1919).
341. *Кащенко Н. Ф.* Как воспроизводить зоологические рисунки белыми штрихами по черному фону (1922).
342. *Кащенко Н. Ф.* О происхождении альтруизма (1922).
343. *Кащенко Н. Ф.* Способ графического изолирования (1922).
344. *Кащенко Н. Ф.* Усовершенствование человеческого рода (1920).
345. *Кістяківський О. Б.* Біологічні спостереження над звичайним мартином і рижачем у Київських околицях (1922).
346. *Клодницький І. І.* Значіння студій над фавною для країни та держави (1922).
347. *Клодницкий И. И.* О локализации и природе факторов наследственности (1922).
348. *Клодницкий И. И.* О развитии атипических сперматозоидов у Fritonium (1922).
349. *Клодницкий И. И.* Об исследовательской энтомологической экспедиции Сахаротреста весной 1922 года (1922).
350. *Коклік С. Г.* Опис Берестовецьких каменярень (1919).
351. *Коклік С. Г.* Опис Черепашинської каменярні (1919).
352. *Коклік С. Г.* Програма Збірника по природним кам'яним будівельним матеріялам (1919).
353. *Колюбакин В. С.* Коротжий опис каменярні Скандинавської Гранітної Компанії біля Логебекена в Швеції (1919).
354. *Коляндик С. О.* До питання про організацію лабораторії для дослідження радіоактивних явищ і Х-променів у царині біології та медицини, мінералогії та геології (1919).
355. *Короневич П. М.* Про заснування спеціяльних катедр гідрогеології при вищих школах (1919).

356. *Косинський А. К.* До питання про досліди в справі вживання кам'яновугільних сміл Катеринославщини як палива для дизельмоторів (1919).
357. *Косинський А. К.* До питання про перероблення дизельного мотора в напрямі пристосування його до роботи газогенераторним газом на торфі (1919).
358. *Косоногов І. І.* Мотивований проект радіологічної лабораторії (1921).
359. *Косоногов І. І.* Про відновлення праць Комісії природних багацтв (1921).
360. *Косоногов І. І.* Про дифузію газів через поруваті тіла (1921).
361. *Косоногов І. І.* Про організацію Геофізичного інституту (1921).
362. *Косоногов І. І.* Про праці Астона по атомних вагах ізотопів (1921).
363. *Косоногов І. І.* Про Придніпровську метеор[ологічну] сітку та її архів (1921).
364. *Косоногов І. І.* Про спектрометрію та будову кристалів в спільному визначенні довжини хвиль Рентгенових промінів (1921).
365. *Красівський О. В.* Геологія в її відношенні до боротьби з ярами та деякі риси водопостачання українського міста й села (1922).
366. *Красівський О. В.* До питання про поділ України на природні гідрогеологічні райони в зв'язку з меліорацією (1919).
367. *Красівський О. В.* Про природні географічні райони України (1919).
368. *Kryloff N.* About one method of differential equations applied to the problem of the tides (1922).
369. *Kryloff N.* Sur l'algorithme variational dans la physique mathematique (відновлення пріоритету) (1922).
370. *Kryloff N.* Sur quelgues formules d'interpolation (1922).
371. *Kryloff N.* Sur quelgues generalisations (1922).
372. *Kryloff N.* Sur une generalisation du polynome ordinaire de Newton (1922).
373. *Куренський М. К.* Один окремий випадок інтегрування лінійних осібних диференційних рівнань з кількома невідомими функціями (1922).
374. *Куренський М. К.* Про інтегрування рівнань лінійних при двох залежних і двох незалежних перемінних (1922).
375. *Куренський М. К.* Про перетворення диференційних рівнань з багатьма невідомими (1922).
376. *Куренський М. К.* Умови, при яких можливо інтегрування рівнань лінійних, при двох і трьох функціях, звести на інтегрування рівнань з одною залежною, перемінною (1922).
377. *Лебедев А. Г.* Зависимость времени, необходимого для развития зернового долгоносика, от температуры (1922).
378. *Левитский Л.* О хондроизомах у протистов (1922).
379. *Леше О. Г.* Про меліорацію Дніпрових плавнів та Великого Лугу нижче м. Олександрівська та вичучування піймы ріки Дніпра в тому районі (1919).
380. *Линдеман И. В.* Зависимость отношения между весом и прожорливостью гусениц (1922).
381. *Линдеман И. В.* Из наблюдений над луговым мотыльком (1922).
382. *Линдеман И. В.* К вопросу о методе учета значения разных вредителей свекловицы (1922).
383. *Линдеман И. В.* Отношение между весом и количеством пищи у лугового мотылька (1922).
384. *Линдеман И. В.* Фенобиологические наблюдения над важнейшими вредителями свекловицы (1922).
385. *Лисін В. С.* Що дала наука силікат-промисловості (1922).
386. *Лоташевський Н. І.* Про геологічну будівку України (1919).
387. *Лутшев Є. А.* Про Біломутську гатку на р. Оці (1919).
388. *Лучицький В. І.* Програма Збірника про артезійні та грунтові води Київо-Харківського району (1919).
389. *Лучицький В. І.* Умовини залягання та походження гірського мила (кіл) у Криму (1922).
390. *Малік І. В.* До питання про Донецько-Дніпрянський водний шлях (1919).
391. *Махів Г. І.* Грунтові досліди на Україні в зв'язку з її геологічною будовою (1922).
392. *Младєєвський Ф. Ф.* До питання про організацію розроблення каменярень на Вкраїні (1919).
393. *Оппоків Є. В.* Білий та сірий вугіль на Вкраїні (1919).
394. *Оппоків Є. В.* Водяні багацтва Вкраїни (1919).
395. *Оппоків Є. В.* До питання про те, як зменшити, шляхом сільськогосподарсько-гідротехнічної меліорації, безприбуткові та малоприбуткові забагнені великі простори на Вкраїні (1919).
396. *Оппоків Є. В.* Значіння торфу в розвитку промисловости на Вкраїні (1919).
397. *Оппоків Є. В.* Умови артезійного водопостачання в районі Катеринодару на Кубанщині (1922).

398. *Орнатський П. П.* До питання про спалювання тощих вуглів (тісного вугілля) під стаціонарними котлами і бажані в цьому напрямі наукові дослідження в найближчому майбутньому (1919).
399. *Павлович П. І.* Про досліджування в області виготування дубового екстракту і найблизчі завдання надалі по справах дослідження дубильної матерії і дублення шкур (1919).
400. *Парамонов С. Я.* Об исчезающих птицах плавень Днестра (1922).
401. *Песляк Д. С.* Опис каменярні біля ст. Клецово Ковельської залізниці, на Волині (1919).
402. *Писанів С. А.* Про постанову гідротехнічних досліджень України та характер об'єднання гідротехнічних праць (1919).
403. *Плотников В. О.* О рентгеновских лучах (1922).
404. *Плотников В. О.* О связи рентгеновского спектра со спектром ультрафиолетовых лучей (1922).
405. *Плотников В. О.* О строении и превращении атома (1922).
406. *Портенко Н.* Орнітологічні досліди на Звенигородщині (1922).
407. *Пфейффер Ю. В.* Зв'язок одного ряду чисел з числами Бернуля та числами Брінклея (1922).
408. *Пфейффер Ю. В.* Окремий спосіб інтегрування рівнань з часними похідними другого порядку (1922).
409. *Пфейффер Ю. В.* Перетворення нормальної системи лінійних рівнань з одночленними гуртами перетворень, що зв'язані з рівняннями нормальної системи (1922).
410. *Пфейффер Ю. В.* Писання повних систем для складання середніх (1922).
411. *Пфейффер Ю. В.* Пристосування окремого способу інтегрування рівнань з часними похідними першого порядку (1922).
412. *Пфейффер Ю. В.* Про деякі властивості повних систем лінійних рівнань з особними витвореними першого порядку (1922).
413. *Пфейффер Ю. В.* Про інтегрування рівнань з частковими похідними першого порядку (1923).
414. *Пфейффер Ю. В.* Про многовзір'я вищих порядків (1921).
415. *Пфейффер Ю. В.* Про працю проф. П. В. Воронця (1922).
416. *Пфейффер Ю. В.* Про середні системи (1922).
417. *Пфейффер Ю. В.* Про середню систему лінійних рівнань між двома інволюційними системами (1922).
418. *Пфейффер Ю. В.* Розробка розділів 10 та 20 праці S. Lie, Theorie der Transformations — gruppen (1922).
419. *Пфейффер Ю. В.* Спосіб для переходу з допомогою контактного перетворення від одного інтегралу рівнань (система з часними похідними першого порядку) до другого (1922).
420. *Пфейффер Ю. В.* Спосіб механічних квадратур Гавса і Чебишева (1922).
421. *Рабинерсон А. И.* Жаберные лучи селахий (1922).
422. *Рабинерсон А. И.* К сравнительной анатомии позвоночника хрящевых рыб (1922).
423. *Рабинерсон А. И.* Элементарный состав скелета позвоночных (1922).
424. *Рабчевський В. Д.* Фреатичні води долин р. Дніпра (1919).
425. *Рашевський М. П.* Ультра-мікроскопічні та мікроскопічні дослідження ріжноманітних перегонок антраценового масла з Кодіївських кам'яновугільних сміл (на Катеринославщині) (1919).
426. *Рейхінштейн Д. Г.* До питання про здобування бертолевої солі з шашок димової завіси (1919).
427. *Різниченко В. В.* До питання про основи гідрогеологічної районізації України (1922).
428. *Різниченко В. В.* Свідки колишніх пустель на Поділлю (1922).
429. *Романкевич В. Н.* О консервировании мозга животных и человека (1922).
430. *Романов В. В.* Про розвиток та біжучу наукову працю в експериментальному «Институте Путей Сообщения» у Москві (1919).
431. *Савлучинський М. О.* До питання про налагодження транспорту на Вкраїні (1919).
432. *Семенів О. К.* До питання про заснування на Вкраїні Вищого Метрологічного Інституту (1919).
433. *Середа Н. С.* До питання про тощі вуглі (тісне вугілля) України (1919).
434. *Симінський К. К.* До питання про нормальні умови механічного випробування цементів і бетону (1919).
435. *Симінський К. К.* Механічні властивости кам'яних будівельних матеріялів України (1919).
436. *Симінський К. К.* Про втому лютованого заліза (1922).
437. *Симінський К. К.* Про втому лютованого заліза старих залізничних мостів (1922).
438. *Симінський К. К.* Про зміцнення залізних мостів деревом (1922).

439. *Симінський К. К.* Про нове приладдя для виміру малих переміщень (1922).
440. *Симінський К. К.* Про новий прилад для виміру напруги мосту (1922).
441. *Симінський К. К.* Про новітні успіхи в галузі будівельної штуки (1922).
442. *Симінський К. К.* Про опір стиснених елементів, складених із ріжних матеріялів (1922).
443. *Симінський К. К.* Про працю Московського з'їзду інженерів служби шляхів (1922).
444. *Симінський К. К.* Про роботу сталевих лап пружинових культиваторів (1922).
445. *Сиянко К.* Фенологические наблюдения в Аскании Нова (1922).
446. *Снігиревський С.* Екскурсія на Сиваш (1922).
447. *Соколов О. М.* До питання про заснування на Україні Керамічного Інституту (1919).
448. *Соколовський О. І.* Флористичні та фенологічні спостереження над рослинністю Полтавської С.-Г. Досвідної Станції та її найближчих околиць (1922).
449. *Спиров Н. С.* Случай двукорневого происхождения левой позвоночной артерии (1922).
450. *Столяров М. О.* Про кинематичні основи закону збереження живої «сили» (1921).
451. *Столяров М. О.* Про «умовний час» (1921).
452. *Срезневський Б. І.* Актова промова про стихійні лиха й про боротьбу з ними на Вкраїні (1921).
453. *Срезневський Б. І.* Аномалії поточної погоди (1921).
454. *Срезневський Б. І.* Взаємини між дощами й випаруваннями за червень — липень 1892—1920 в Київі (1920).
455. *Срезневський Б. І.* Висновок числових залежностей між явищами, що не означаються числами (1922).
456. *Срезневський Б. І.* Відчит про командировку до Москви й необхідність сукупної наукової інформації провінціяльних центрів (1923).
457. *Срезневський Б. І.* Вільне випарування й наслідки спостережень за допомогою нового інструментарія (1922).
458. *Срезневський Б. І.* Вплив обертання Землі на рух в горизонтальній площі: циклічний й коливальний (1920).
459. *Срезневський Б. І.* График розселення на різних грунтових зонах Волини за Тутковським (1923).
460. *Срезневський Б. І.* Діяльність Фізично-географічного Інституту та Геофізичної Комісії (1921).
461. *Срезневський Б. І.* Забуті формули Крелле і Герца й новий термін «політропічна атмосфера» (1922).
462. *Срезневський Б. І.* Засіб висновку середніх з неоднорідних величин (1923).
463. *Срезневський Б. І.* Крайні зливи (1920).
464. *Срезневський Б. І.* Крайні зливи України (1920).
465. *Срезневський Б. І.* Мла при безхмарнім небі 16 жовтня 1920 р. (1920).
466. *Срезневський Б. І.* Небувала посуха восени 1920 р. (1920).
467. *Срезневський Б. І.* Небувало теплий листопад 1923 р. (1923).
468. *Срезневський Б. І.* Новий термін «полярний фронт» і стара теорія взаємин між циклонами й хвилями холоду (1923).
469. *Срезневський Б. І.* Нові дані про крайні зливи (1921).
470. *Срезневський Б. І.* Образ вертикальної будови атмосфери (1920).
471. *Срезневський Б. І.* Ознаки посушливости для Київа 1890—1922 (1922).
472. *Срезневський Б. І.* Порівняння зім Київа та Новочеркаську (1920).
473. *Срезневський Б. І.* Посуха 1921 р. (1921).
474. *Срезневський Б. І.* Про вплив планети Меркурія на добовий хід магнітних елементів (1923).
475. *Срезневський Б. І.* Про заснування Радіологічної лабораторії (1921).
476. *Срезневський Б. І.* Про наукові заслуги проф. І. І. Косоногова (1921).
477. *Срезневський Б. І.* Ранне літо 1920 й 1921 (1921).
478. *Срезневський Б. І.* Різниця поглядів на посушливість буряково-цукрового району (1922).
479. *Срезневський Б. І.* Розвиток трьохкутника Максвела для мішання фарб (1922).
480. *Срезневський Б. І.* Розшук центру гіперболи в пристосуванню до графіку крайніх злив (1923).
481. *Срезневський Б. І.* Системи музичної темперації та гармоніум на 53 тони на октаві (1920).
482. *Срезневський Б. І.* Центр ваги й геопотенціал атмосферного стовпа (1922).
483. *Срезневський Б. І.* Шквал 6 червня 1921 р. в Київі — Москві (1921).
484. *Терентіев В.* Rana esculenta L., Rana ridibunda Pall та їх ріжності (1922).
485. *Томневич Н. Ф.* До питання про дослідження промисловоловецьких звірів і птахів на Україні (1919).

486. *Трефільєв Ю. В.* Про вживання хімічного методу для визначення збутка води (1919).
487. *Тутковський П. А.* Артезійське зрошення на Вкраїні (1922).
488. *Тутковський П. А.* Велетенські казани на Вкраїні (1922).
489. *Тутковський П. А.* До боротьби з пісками на Україні (1922).
490. *Тутковський П. А.* До боротьби з посухою на Україні (мінеральні угноєння) (1922).
491. *Тутковський П. А.* Згаслі вулкани України(1920).
492. *Тутковський П. А.* Звіт Геологічного Кабінету за 1919 р. (1920).
493. *Тутковський П. А.* Екстрагляціяльні ринякові ози в Українському Поліссі (1923).
494. *Тутковський П. А.* Колишні гейзери на Україні (1922).
495. *Тутковський П. А.* Копальні мікрофавни України, їх характеристика та їх значіння для визначення геологічних поверхів (1923).
496. *Тутковський П. А.* Краєвиди України та їх походження (1922).
497. *Тутковський П. А.* Небесні заходці (метеорити) на Україні (1922).
498. *Тутковський П. А.* Новини закордонної (німецької та американської) літератури про походження леса з критичними увагами докладчика (1923).
499. *Тутковський П. А.* Новини російської літератури про походження леса (1923).
500. *Тутковський П. А.* Нові родовища графіта та залізної вохри на Україні (1922).
501. *Тутковський П. А.* Природні мінеральні багацтва України та їх використання для потреб сільського господарства (1922).
502. *Тутковський П. А.* Природня районізація України на підставі її геологічної історії (1922).
503. *Тутковський П. А.* Причини великого плейстоценового зледеніння (1920).
504. *Тутковський П. А.* Про знахідки радіоактивних мінералів (професора М. І. Безбородька) на Поділлю (1923).
505. *Тутковський П. А.* Славечансько-Овруцький кряж і узбережжа ріки Славечни (1923).
506. *Тутковський П. А.* Сліди колишніх гейзерів в Українському Поліссі (1922).
507. *Тутковський П. А.* Сліди величезних гідрохемічних процесів Девонського періоду на узбережжі Уборти (1922).
508. *Усатий С. М.* Використовування Дніпрових порогів у зв'язку з майбутньою електрифікацією на Вкраїні (1919).
509. *Усатий С. М.* До питання про заснування на Вкраїні Електротехнічного Інституту (1919).
510. *Фін В. В.* До флори Уманщини (1922).
511. *Цешковский Ф. А.* Демонстрирование препарата vena azygos duplex у человека (1922).
512. *Цінгер М. В.* Як рослина захищається від людини (1922).
513. *Червінський В. М.* Схема петрографічного опису гірських порід (1919).
514. *Чернявський В. М.* До питання про методи випробування будівельних матеріялів (1919).
515. *Шапошніков В. Г.* Загальні міркування про спеціалізацію технікумів на Україні (1922).
516. *Шапошніков В. Г.* Загальні перспективи для розвитку хемічної промисловости в Росії та на Україні (1922).
517. *Шапошніков В. Г.* Короткий нарис переведення досліджень по виучуванню найголовніших властизостей і складу кам'яновугільних сміл Донецького басейну (1919).
518. *Шапошніков В. Г.* Про виробництво целюльози із костри (1922).
519. *Шарлемань М. В.* Про де-яких рідких птахів Київщини (нові відомості про фавну птахів Київщини) (1922).
520. *Шарлемань М. В.* Про діяльність зоологічних кабінетів ВУАН (1922).
521. *Шарлемань М. В.* Про необхідність заснування в Київі дослідчої кафедри по зоології (1922).
522. *Шарлемань М. В.* Про росповсюдження бобра колись і тепер (1919).
523. *Шарлемань М. В.* Спроба поділу України на зоогеографічні райони (1922).
524. *Шарлемань М. В.* Сучасне поширення птахів Західньої Європи в звязку з четвертинною історією землі (1922).
525. *Шарлемань Н. В.* О работе Бюро конференции зоологов (1922).
526. *Шмальгаузен И. И.* К вопросу о влиянии функционального раздражения на регенерацию у амфибий (1922).
527. *Шмальгаузен И. И.* Новые опыты переживания частей организма (1922).
528. *Шмальгаузен И. И.* О происхождении наземных позвоночных (1922).
529. *Шишкин К. Л.* Биологические наблюдения над Orgyia antiqua (1922).
530. *Шовгенів І. О.* Про Москворіцький водний шлях (1919).
531. *Штаерман И. Я.* О расчете опорных колец куполов (1922).

532. *Щеголев І. М.* Справа боротьби з шкідниками сільського господарства на Україні та її чергові завдання (1922).
533. *Щербина Н. Л.* Цікаві орнітологічні знахідки 1921 року (1922).
534. *Яната О., Гребнєва С.* Нові рослини Кримської Яйли (1922).
535. *Ясінський Н. Т.* До питання про випробування змазок на тертя на залізничних буксах (1919).
536. *Яценко* Практические выводы из борьбы с луговым мотыльком (1922).
537. *Яценко* Шаровская орнитологическая станция (1922).

ІІІ відділ

538. *Атліванніков А. Н.* Про оцінку корисности того чи иншого підприємства, зокрема кредитових підприємств (1922).
539. *Бутовський* Звичаєве право та судова практика (1921).
540. *Бутовський* Основні підстави Радянського судівництва (1922).
541. *Василенко М. П.* Акад. О. І. Левицький і його діяльність у царині виучування українського звичаєвого права (1922).
542. *Васильєв В. В.* Припущення про наші майбутні економічні можливости та перспективи (1922).
543. *Васильєв В. В.* Про твердий бюджет взагалі, а зокрема залізничного та водного транспорту, в звязку з новою фінансовою та екопомічною політикою (1922).
544. *Васильєв В. В.* Про центральне рахівництво залізниць (1921).
545. *Воблий К. Г.* Економічні зносини Польщі, України та Росії (1922).
546. *Войнов М. Н.* Про заведення подвійного рахівництва в установах Наркомвійськ (1921).
547. *Волков С. М.* Найближче завдання Т[оварист]ва Економістів (1921).
548. *Волков С. М.* Про праці Всеросійської статистичної конференції в Москві, 20—30 січня 1921 року (1921).
549. *Гильченко П. В.* З практики для практики. Нова устава про гербовий збір (1922).
550. *Гуляєв О. М.* Про цивільний Кодекс (1923).
551. *Гуляєв О. М.* Фамільні прізвища (1922).
552. *Давідзон І. М.* Заснування нової секції при Товаристві Економістів, вивчання народнього господарства України (1922).
553. *Давідзон І. М.* Індекси цін (1922).
554. *Дезорцев С. С.* Облік господарчих цінностей, доручених агентам підприємства (1921).
555. *Дезорцев С. С.* Організація рахівництва в громадських господарствах (1921).
556. *Дезорцев С. С.* Централізація і децентралізація в рахівництві, як система обліку входячих в господарство окремих підприємств (1921).
557. *Задорожній Ф. Х.* Методологія економічної географії. (1922).
558. *Зелений М. Н.* Про працю з'їзду начфінпроф у Харкові — 14 липня 1920 р. (1921).
559. *Іванов С. Ф.* Нові ідеї в обсягу обліку (1921).
560. *Іванов С. Ф.* Організація господарської статистики в окремих підприємствах (1921).
561. *Іванов С. Ф.* Про сучасні течії рахівничої думки у Москві (1922).
562. *Іванов С. Ф.* Про установлення одноманітної української термінології на українській мові (1921).
563. *Іванов С. Ф.* Рахівничі організації в Англії (1921).
564. *Іванов С. Ф.* Регулювання господарчого життя в соціялістичній державі і проблеми обліку в освітленні утопістів (1921).
565. *Іванов С. Ф.* Роботи підкомісії Д. А. Хмельницького по організації урядового рахівництва (В.У.Ц.И.К.) — Комісія по налагодженню радянського апарата (1921).
566. *Іванов С. Ф.* Слово, присвячене пам'яти членів Товариства Ф. А. Морданова та З. Ф. Поморжанського (1922).
567. *Іванов С. Ф.* Сучасна рахівнича практика. Основи оцінкової системи в промисловости. Рахівництво торговлі на роздріб (1922).
568. *Іванов С. Ф.* «Сучасний тип суспільного рахівника» за Нью Статесменом, Дівкі, Чепманом та инш. (1922).
569. *Іванов С. Ф.* Ф. Є. Єзерський, його життя, праці та епоха (1921).
570. *Камінський В. А.* Дослідження про норми звичаєвого права спадщини у Вінницькому повіті на Поділлі (1921).
571. *Камінський В. А.* Інститут парубоцтва на Поділлю з боку його звичаєво-правних норм життя, як окремої верстви у сільській громаді (1922).

572. *Камінський В. А.* Судові установи у Вінницькому повіті на Поділлі в 1920 році і народні судді (1921).
573. *Кельман Е. І.* Про пізнання сучасного права (1921).
574. *Клейман Н. Б.* Праця Финсчета В. С. Н. Х. в обсягу обліку і майбутні перспективи (1921).
575. *Кристер А. Е.* Елементи логіки у праві (1921).
576. *Кристер А. Е.* Пам'яти Єрінга та Вайнштейда. (З приводу 30 років смерти великих правників) (1922).
577. *Кристер А. Е.* Поділення власности (1921).
578. *Кристер А. Е.* Спадкування в Кролевецькому повіті (1922).
579. *Лабейковський В. І.* Положення про векслі 20 березня 1922 року (1922).
580. *Ландау Б. А.* Актові книжки Центрального архіву, як джерело для вивчування українського звичаєвого права, родинного та маєткового зокрема (1922).
581. *Ландау Б. А.* І. М. Коченовський і питання про кризу міжнароднього права (1922).
582. *Лисицин* До питання про стан рахівництва в 1917 році в Комітеті Всерос. Зем. Союзу П.-З. фронту та його організаціях (1921).
583. *Лисицин* З особистих спогадів про Ф. Є. Єзерського (1921).
584. *Мишкис П. С.* Наслідки обслідування харчування населення м. Київа (1921).
585. *Мінаков І. І.* Головні джерела прибутків і головні статті витрат (1922).
586. *Мінаков І. І.* Грошові збори за відомістю 1724 р. (1922).
587. *Мінаков І. І.* Збори продуктами за відомістю 1724 р. (1922).
588. *Нирко Т. Т.* Друга розмова з циклу «Чергові питання сучасних способів обчисляти собівартість» (1922).
589. *Нирко Т. Т.* Чергові питання сучасних способів обчисляти собівартість (1922).
590. *Орженцький П. І.* Про роботи Всеросійського Статистичного З'їзду (1922).
591. *Орженцький Р. М.* Демографічні данні про село Розумниці Таращанського повіту (1922).
592. *Орженцький Р. М.* До питання про метод при вивченні економічних явищ (1921).
593. *Орженцький Р. М.* Естетичні цінності (1921).
594. *Орженцький Р. М.* Определення суспільства в соціології П. Сорокіна (1921).
595. *Орженцький Р. М.* Про валюту в Київі (1921).
596. *Орженцький Р. М.* Про рух цін Київа останніми часами (1922).
597. *Орженцький Р. М., Синайський В. І.* Система соціології П. Сорокіна (1921).
598. *Подільський І. М.* Характеристика бюджетних матеріялів по обслідуванню селянських господарств на Україні (1921).
599. *Птуха М. В.* Індекси шлюбности (1921).
600. *Птуха М. В.* Напрямки економічної думки Москви та Петрограду (1921).
601. *Птуха М. В.* Перша таблиця смертности для України (1922).
602. *Птуха М. В.* Перші таблиці смертности для України 1896—1897 рр. (1922).
603. *Птуха М. В.* Утворення кооперативних грошей (1921).
604. *Семенов А. К.* Про запровадження в Радянській Федерації метричної системи (1922).
605. *Синайський В. І.* Економічні та соціологічні погляди Герберта Спенсера (з нагоди 100-тя роковини його народження) (1921).
606. *Синайський В. І.* Мілітарна організація в Римі (1922).
607. *Синайський В. І.* Соціологічні погляди Б. О. Кістяківського (1921).
608. *Слуцький Є. Є.* До питання про основи чистої економіки: потік можливостей, як загальна форма свідомого поводження фізичних процесів і всякого буття взагалі (2 доклади) (1921).
609. *Слуцький Є. Є.* Про вимірування корисности (1921).
610. *Слуцький Є. Є.* Про логічне збудування теорії правдоподібности (1922).
611. *Соколов П. П.* Повість про білий клобук, як вступ до праці про церковно-правне життя України (1922).
612. *Стефанович П. В.* Радянське законодавство про неповнолітніх злочинців (1922).
613. *Товстоліс М. М.* Про наймання пастуха в Глеваській волості Київського повіту (1922).
614. *Файнглуп* Сучасні завдання і засоби Р. С. І. в соціялістичній республіці (1921).
615. *Хазін Я. А.* Спроба математично здобувати цівільне право (1922).
616. *Хайтович Я. З.* Нарис механістичної теорії права (1921).
617. *Язловський Б. О.* Методи вивчування живого народнього права (1921).
618. *Язловський Б. О.* Правнича Соціологія (1921).
619. *Язловський Б. О.* Проф[есор] барон А. А. Сімоліні як учений. Церінг (1922).

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Ак. — Академія
акад. — академік
Акад. н. — Академія наук
АН
атл. — атлас
в. — век
бер. — березень
ВБУ — Всенародна бібліотека України
в. в. — веков
вик. об. — виконуючий обов'язки
вип. — випуск
Врид — временно исполняющий дела
ВСНХ — Высший совет народного хозяйства
ВСНХ — Всероссийский совет народного хозяйства
ВУАМЛІН — Всеукраїнська асоціація марксистсько-ленінських інститутів
ВУАН — Всеукраїнська академія наук
вуз — вищий учбовий заклад
ВУКОМПИС — Всеукраїнська комісія охорони пам'ятників мистецтва і старовини
ВУКСВ — Всеукраїнський комітет сприяння вченим
ВУЦВК — Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет
ВУЦИК — Всеукраинский Центральный Исполнительный Комитет
ВЦВК — Всеросійський Центральний Виконавчий Комітет
ВЦРПС — Всеросійська центральна рада професійних спілок
ВЧК — Всероссийская чрезвычайная комиссия
г. — господин
Главмузей — Главное управление по делам музеев Наркомпроса УССР
Главполитпросвет — Главный политико-просветительный комитет Наркомпроса УССР
Главпрофобр — Главный комитет профессионального образования Наркомпроса УССР
Головпрофос — Головний комітет професійної освіти Наркомосу УСРР
Головнаука — Головний комітет наукових установ Наркомосу УСРР
ГПУ — Головне політичне управління
гр. — громадянин
гр. — граф
гром. — громадський
Губархів — губернське архівне управління
Губвиконком — губернський виконавчий комітет
Губисполком — губернский исполнительный комитет
Губвідділ освіти — губернський відділ народної освіти
Губнаросвіта
Губосвіта
Губгосконтроль — губернский отдел государственного контроля
Губземуправління — губернське земельне управління
Губполіграф — губернський поліграфічний відділ
Губпрофобр — губернский отдел профессионального образования
Губревком — губернський революційний комітет
Губуправа — отдел управления губисполкома
Губфінвідділ — губернський фінансовий відділ
ГУС — Главное управление снабжения
ГУС — Государственный ученый совет Наркомпроса
д. — додаток
Держвидав — Державне видавництво України
дес. — десятина
див. — дивіться
док. — доктор
док. — документ
екземп. (экз.) — екземпляр (экземпляр)
етногр. — етнографічний

Зб. Істор.-Філол. Відд. ЗІФВ — Збірник Історично-філологічного відділу

Зап. Фіз.-Матем. Відд. — Записки Фізично-математичного відділу

и. о. — исполняющий обязанности

ІА — Інститут архівознавства ЦНБ АН України ім. В. І. Вернадського

імпер. — імператорський

ін. — інший

ІНО — Інститут народної освіти

ІР — Інститут рукопису ЦНБ АН України ім. В. І. Вернадського

карб. — карбованець

кв. саж. — квадратний сажень

КДА — Державний архів м. Києва

керовсправ — керуючий справами

Киев. Укр. Унив. — Киевский украинский университет

Київгубнаросвіти — Київський губернський відділ народної освіти

Київгубревком — Київський губернський революційний комітет

Комунвідділ — комунальний відділ міської Ради

кн. — князь

КПІ — Київський політехнічний інститут

маг. агроном. — магістр агрономії

мин. — министр

мин. нар. просв. — министр народного просвещения

М. Н. Пр.

Мин. нар. просв. и искусств — министр народного просвещения и искусств

Наркомвнудел — Народный комиссариат внутренних дел

Наркозем — Народний комісаріат земельних справ

Наркомздоров'я — Народний комісаріат охорони здоров'я

Наркомздрав — Народный комиссариат здравоохранения

Наркомосвіти — Народний комісаріат освіти

НКО

НК освіти

Наркомпрод — Народний комісаріат продовольства

Наркомпродовольства

НКПрос — Народный комиссариат просвещения

Наркомсоцзабез — Народний комісаріат соціального забезпечення

Наркомтруд — Народный комиссариат труда

Наркомфін — Народний комісаріат фінансів

НКРСІ — Народний комісаріат робітничо-селянської інспекції

НТШ — Наукове товариство ім. Шевченка

П. — Передмова

п. — пан

п. — пункт

півдбюро — південне бюро

пов. — повіт

політком — політичний комісар

поч. — початок

пр. доц. — приват-доцент

прим. — примітки

Преднаучком — председатель научного комитета

Предсовнарком — Председатель Совета Народных Комиссаров

Предукрсовнархоз — Председатель Украинского Совета народного хозяйства

прот. — протокол

псевд. — псевдонім

р. — рік

р. — річка (з назвою)

Раднарком — Рада Народних Комісарів

ревком — революційний комітет

РАН — Російська Академія наук

ред. — редакція

редаг. — редагування

розд. — розділ

рос. — російський

РМУД — Рада Міністрів Української Держави

РНК УСРР — Рада Народних Комісарів УСРР

РСФРР — Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка

рус. — русский

св. — святий

с. г. — сего года

с.-г. — сільськогосподарський

С. Г. Н. К. — Сільсько-господарський науковий комітет

СНК — Совет Народных Комиссаров

Совнархоз — Совет Народного Хозяйства

СПб — Санкт-Петербург

співр. — співробітник

студ. — студент

т. д. — так далі

т. е. — то есть

т. ін. — таке інше

т. и.

т. зв. — так званий

т. к. — так как

т. п. — тому подібне

УАН — Українська Академія наук

Укр. АН

УВУ — Український вільний університет

укр. — український

Укрінбанк — Всеукраїнська контора державного банку

УНР — Українська Народна Республіка

УНТ — Українське наукове товариство

управделами — управляющий делами
УСРР — Українська Соціалістична Радянська Республіка
у-т — університет
учр. — учреждение
ЦАДА — Центральний архів давніх актів у Києві
ЦДАВО — Центральний державний архів вищих органів влади і державного управління України
ЦДІА — Центральний державний історичний архів України у м. Києві
ЦЕКУБУ — Центральная комиссия по улучшению быта ученых
центр. — центральний
Централ — Українське центральне сільськогосподарське товариство
ЦНБ — Центральна наукова бібліотека ім. В. І. Вернадського АН України
ц/р — цього року
ч. — число (номер газети)
чол. — чоловік (з цифрою)

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

№ 1. З листа В. І. Вернадського до М. П. Василенка про шляхи організації Української Академії наук 22
№ 2. Лист міністра народної освіти та мистецтва Української держави до ради Українського наукового товариства у Києві з проханням обрати представника в Комісію по утворенню УАН 23
№ 3. Лист М. П. Василенка до М. Ф. Кащенка з проханням взяти участь у роботі Комісії по утворенню УАН 23
№ 4. Лист М. П. Василенка до В. І. Вернадського про першочергові завдання Комісії по утворенню УАН 24
№№ 5—26. Протоколи засідань Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук 25
№ 5. Журнал № 1 25
№ 6. Журнал № 2 28
№ 7. Журнал № 3 30
№ 8. Журнал № 4 33
№ 9. Журнал № 5 35
№ 10. Журнал № 6 38
№ 11. Журнал № 7 41
№ 12. Журнал № 8 43
№ 13. Журнал № 9 46
№ 14. Журнал № 10 48
№ 15. Журнал № 11 49
№ 16. Журнал № 12 51
№ 17. Журнал № 13 52
№ 18. Журнал № 14 54
№ 19. Журнал № 16 55
№ 20. Журнал № 17 57
№ 21. Журнал № 18 58
№ 22. Журнал № 19 65
№ 23. Журнал № 20 66
№ 24. Журнал № 21 67
№ 25. Журнал № 22 68
№ 26. Журнал № 23 70
№ 27. З промови міністра народної освіти і мистецтва Української держави М. П. Василенка на засіданні, присвяченому початку діяльності Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві 71
№ 28. Промова В. І. Вернадського на засіданні, присвяченому початку діяльності Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві 72
№ 29. Записка В. О. Кордта до Комісії для вироблення законопроекту про Національну бібліотеку Української держави 76
№ 30. Записка В. М. Перетца до Комісії для вироблення законопроекту про головні положення статуту УАН 79
№ 31. Записка Й. Й. Косоногова до Комісії для вироблення законопроекту про заснування Фізичного інституту УАН 81
№ 32. Записка О. В. Сперанського до Комісії для вироблення законопроекту про організацію Хімічної лабораторії при УАН 82
№ 33. Із записки В. Г. Вернадського до Комісії для вироблення законопроекту про організацію Музею та Інституту мінералогії при УАН 84

№ 34. Записка М. Ф. Кащенка до Комісії для вироблення законопроекту з викладом програми організації Музею антропології та етнології при УАН 86
№ 35. Із записки О. Г. Алешо до Комісії для вироблення законопроекту щодо організації і програм Музею антропології й етнології та Антропологічного інституту при УАН 88
№ 36. Записка П. А. Тутковського до Комісії для вироблення законопроекту про утворення Кафедри географії в УАН 92
№ 37. Із записки М. А. Медзвецького до Комісії для вироблення законопроекту про утворення Геодезичного інституту та Геодезичної ради при УАН . . 93
№ 38. Записка М. Ф. Кащенка до Комісії для вироблення законопроекту про створення Лабораторії експериментальної зоології при УАН 95
№ 39. Записка М. Ф. Кащенка до Комісії для вироблення законопроекту про утворення Зоотомічної лабораторії при УАН 98
№ 40. Із записки М. Ф. Кащенка до Комісії для вироблення законопроекту про організацію Зоологічного музею при УАН 98
№ 41. Із записки М. Ф. Кащенка до Комісії для вироблення законопроекту про утворення Акліматизаційного саду при УАН 100
№ 42. Із записки О. В. Фоміна до Комісії для вироблення законопроекту про створення Ботанічного музею при УАН 102
№ 43. Із записки О. В. Фоміна до Комісії для вироблення законопроекту про Ботанічний сад при УАН 105
№ 44. Із записки Г. М. Висоцького до Комісії для вироблення законопроекту про утворення Кафедри прикладної ботаніки при УАН 107
№ 45. Із записки М. Дітеріхса до Комісії для вироблення законопроекту про завдання медичних кафедр при УАН 108
№ 46. Із записки К. Є. Добровольського до Комісії для вироблення законопроекту про заснування при УАН Кафедри медичної біології 110
№ 47. Із записки В. М. Арнольді до Комісії по вищій школі при міністрові народної освіти та мистецтва про організацію сітки біологічних станцій при УАН 111
№ 48. Із записки С. П. Тимошенка до Комісії для вироблення законопроекту про організацію низки кафедр прикладного природознавства при УАН 113
№ 49. Із записки В. Г. Шапошникова до Комісії для вироблення законопроекту про розподіл кафедр на Фізично-математичному відділі УАН . . . 115
№ 50. Із пояснювальної записки Д. І. Багалія, А. Ю. Кримського, Г. Г. Павлуцького, Є. К. Тимченка до Комісії для вироблення законопроекту про організацію Історично-філологічного відділу УАН 116
№ 51. Записка про Відділ фізично-математичних наук 126
№ 52. Записка про Відділ соціальних наук 137
№ 53. Лист С. О. Єфремова та П. Я. Стебницького до Комісії по утворенню УАН про долю рукописної і колекційної спадщини професора Ф. К. Вовка 141
№ 54. Доповідна записка В. І. Вернадського П. Скоропадському про роботу Комісії для вироблення законопроекту, Національної бібліотеки та вищих шкіл про необхідність виділення приміщень для новоутворюваних установ 142
№ 55. Пояснююча записка до проекту постанови Ради Міністрів про асигнування в розпорядження міністра народної освіти та мистецтва 40 050 крб. на утримання Комісії по утворенню Української Академії наук . . . 143
№ 56. Закон Української держави про асигнування 200 тис. крб. на початкові видатки на організацію УАН 144
№ 57. Лист Комісії по утворенню УАН до міністра народної освіти та мистецтва про виділення коштів на придбання ртуті для Академії 144
№ 58. Лист Комісії для вироблення законопроекту до міністра народної освіти та мистецтва про завершення своєї роботи 145
№ 59. Лист Комісії для вироблення законопроекту до міністра народної освіти та мистецтва про відведення території Кадетського гаю для потреб Академії 145
№ 60. Проект закону про заснування Української Академії наук у м. Києві . . 146
№ 61. Пояснювальна записка Міністерства народної освіти та мистецтва Раді Міністрів Української держави до Законопроекту про заснування Академії наук у Києві 148
№ 62. Повідомлення М. П. Василенка пресі про хід розгляду «Законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві» 161
№ 63. Лист тимчасово управляючого Міністерством народної освіти та мистецтва до отця-намісника Києво-Печерської Успінської лаври про відведення території Голосіївського лісу для потреб УАН 163
№ 64. Постанова Ради Міністрів Української держави про асигнування коштів на утримання. УАН 164

№ 65. Закон Української держави про заснування Української Академії наук у м. Києві 164
№ 66. Лист міністра народної освіти та мистецтва П. Я. Стебницького до М. І. Петрова про включення його кандидатури до первісного списку членів УАН 166
№ 67. Наказ Гетьмана всієї України про призначення дійсних членів Української Академії наук 166
№ 68. Статут Української Академії наук у Києві 167
№ 69. Повідомлення про скликання першого Спільного зібрання УАН . . . 184
№ 70. Протокол першого засідання Відділу соціальних наук УАН 184
№ 71. Доповідна записка О. І. Левицького міністрові народної освіти та мистецтва Української держави В. П. Науменку 185
№ 72. Наказ Гетьмана П. П. Скоропадського про затвердження В. І. Вернадського Головою-президентом УАН 185
№ 73. Лист Спільного зібрання УАН до М. П. Василенка із подякою за внесок у справу заснування УАН 186
№ 74. Протокол першого засідання Історично-філологічного відділу УАН . . 186
№ 75. Наказ гетьмана П. П. Скоропадського про затвердження Д. І. Багалія на посаді голови Першого відділу УАН 187
№ 76. Протокол № 1 засідання правління УАН 187
№ 77. Протокол засідання Комісії по організації Фізичного інституту УАН . 188
№ 78. Лист М. Ф. Сумцова до Д. І. Багалія з подякою за висунення його кандидатури в академіки УАН 189
№ 79. Лист Б. О. Кістяківського до УАН про його ставлення до змін в статуті Академії, внесених Директорією УНР 190
№ 80. Із протоколу правління УАН про переміщення канцелярії правління Академії 191
№ 81. Із щоденникових записів В. І. Вернадського 1919 р. про діяльність УАН 191
№ 82. З відгуку Ф. В. Тарановського про наукові праці И. О. Малиновського 194
№ 83. Лист УАН до М. Ф. Сумцова з повідомленням про обрання його академіком і запрошенням взяти участь в роботі Академії 195
№ 84. Лист ректора Київської духовної академії до В. І. Вернадського про ухвалу правління передати академічну бібліотеку для зберігання і користування до УАН 195
№ 85. Відношення УАН до Комісаріату народної освіти про забезпечення Академії обов'язковим примірником друкованих видань 196
№ 86. Повідомлення Історично-філологічного відділу Спільному зібранню УАН про обрання директором Постійної комісії для видавання історично-географічного словника Української землі О. С. Грушевського 196
№ 87. Лист президента УАН В. І. Вернадського до народного комісара освіти В. П. Затонського з проханням сприяти звільненню з-під арешту академіка С. О. Єфремова 197
№ 88. Відношення Тимчасового комітету для заснування Національної бібліотеки до Спільного зібрання УАН про необхідність вжити заходів щодо збереження бібліотеки Духовної академії 198
№ 89. Перший піврік існування Української Академії наук та начерк її праці до кінця 1919 року 198
№ 90. Декрет РНК УСРР про охоронні грамоти для академіків і директорів установ УАН 214
№ 91. Лист УАН до комісара народної освіти з проханням сприяти звільненню ректора Польського університету Л. Яновського з-під арешту 215
№ 92. Наказ за № 44 народного комісара освіти про недопустимість порушень статуту УАН як найвищої наукової установи 215
№ 93. Доповідна записка відділу вищої школи Колегії Наркомосу УСРР з вимогою порушити питання про перегляд декрету РНК УСРР щодо охоронних грамот для академіків УАН 216
№ 94. Лист попечителя Київського учбового округу до Президента УАН з вимогою звільнити приміщення пансіону графині Левашової 217
№ 95. Лист Б. О. Кістяківського до В. І. Вернадського про політику денікінського уряду щодо УАН та нагальну потребу його приїзду для переговорів до Ростова-на-Дону 217
№ 96. З листа А. Ю. Кримського до В. І. Вернадського про конфлікт між головою правління УАН П. А. Тутковським і денікінським офіцером . . . 218
№ 97. Доповідна записка В. І. Вернадського особливій нараді при генералові А. І. Денікіні про необхідність збереження УАН та Всенародної бібліотеки 218
№ 98. Повідомлення київському губернатору від В. І. Вернадського про виконання обов'язків щодо охорони майна УАН 221

№ 99. Звідомлення про діяльність Української Академії наук у Києві до 1 січня 1920 р. 222
№ 100. Лист Д. І. Багалія до Спільного зібрання Української Академії наук з проханням продовжити наукове відрядження 238
№ 101. Витяг з протоколу № 2 засідання Історично-філологічного відділу УАН 239
№ 102. Витяг з протоколу № 5 засідання Історично-філологічного відділу УАН 240
№ 103. Витяг з протоколу № 44 засідання секції членів-співробітників Постійної комісії для виучування звичаєвого права України при III відділі Української Академії наук про придбання бібліотеки О. І. Левицького . . 241
№ 104. Витяг з протоколу Спільного зібрання УАН про відмову направити свого представника до Комітету громадських українських організацій 242
№ 105. Витяг із протоколу № 9 чергового засідання Історично-філологічного відділу про поточну роботу 243
№ 106. Лист С. О. Єфремова до Історично-філологічного відділу Української Академії наук з проханням прийняти в дар його бібліотеку 244
№ 107. Витяг із протоколу № 10 засідання Історично-філологічного відділу УАН про становище волинських і подільських бібліотек і архівів та заходи щодо їх врятування 244
№ 108. Заява позаштатного академіка М. В. Птухи Неодмінному секретарю УАН А. Ю. Кримському про відмову займати штатні посади в інших державних установах в разі обрання штатним академіком 245
№ 109. Наказ № 199 Київського губернського революційного комітету про передачу будинку колишньої Першої гімназії в розпорядження УАН 245
№ 110. З листа К. В. Харламповича до А. Ю. Кримського про неможливість повернутися до Києва 245
№ 111. З протоколу Історично-філологічного відділу УАН про друкування праць академіка О. О. Потебні 246
№ 112. Декрет Раднаркому УСРР «Про поліпшення становища вчених спеціалістів і заслужених працівників літератури і мистецтва» 247
№ 113. Лист М. М. Павлова-Сільванського до А. Ю. Кримського з повідомленням про діяльність Лубенської філії УНТ та з проханням продовжити його відрядження 248
№ 114. Посвідчення М. П. Василенка, видане Українською Академією наук 248
№ 115. Охоронний лист на житло та майно академіка М. П. Василенка, виданий УАН 249
№ 116. Мандат М. П. Василенка про те, що він є представником УАН по нагляду за історичними архівами 249
№ 117. З протоколу засідання Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі при УАН про розробку археологічного матеріалу з історії населених пунктів 250
№ 118. З протоколу засідання Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі про бібліографічну роботу 250
№ 119. Короткий звіт про діяльність Комітету для видавання творів О. О. Потебні за 1920 р. 251
№ 120. З листа К. Г. Воблого до III відділу УАН про неможливість повернутися з Криму до Києва 252
№ 121. Звідомлення про діяльність Української Академії наук у Києві за 1920 р. 253
№ 122. Постанова Раднаркому УСРР «Про Українську Академію наук» . . . 265
№ 123. Лист В. І. Вернадського до А. Ю. Кримського про неможливість приїхати з Криму до Києва 265
№ 124. Лист наркома освіти УСРР Г. Ф. Гринька до А. Ю. Кримського про утворення Комісії для вироблення нового статуту Академії наук . . . 266
№ 125. Інформація газети «Вісти Київського губернського революційного комітету» про реорганізацію наукової роботи в Україні 267
№ 126. Лист А. Ю. Кримського до Ради УНТ з проханням надіслати своїх представників до Комісії для перегляду статуту УАН 268
№ 127. З листа А. Ю. Кримського до Д. І. Багалія про роботу Комісії над проектом статуту УАН 268
№ 128. Лист П. Я. Стебницького до А. Ю. Кримського з приводу спадщини професора Ф. К. Вовка 269
№ 129. Записка Д. І. Багалія до Наукового комітету НКО УСРР про фінансування УНТ 270
№ 130. Записка професора В. В. Міяківського до Спільного зібрання з пропозицією створити Комісію для вивчення історії громадських рухів в Україні 270
№ 131. Лист В. І. Вернадського до А. Ю. Кримського з проханням допомогти співробітнику Російської Академії наук Л. А. Кулику 272

№ 132. Лист Д. І. Багалія до УАН про проект статуту УАН, виробленого Наркомосом . . . 273
№ 133. Положення про Археографічну комісію при УАН . . . 273
№ 134. З протоколу засідання Ради Українського наукового товариства про об'єднання УНТ з УАН . . . 274
№ 135. З протоколу засідання Комісії для дослідів над історією громадсько-політичних громадських течій на Вкраїні, присвяченого розгляду напрямів діяльності і штатів . . . 276
№ 136. Лист П. Я. Стебницького до Д. І. Багалія з проханням підшукати в Харкові співробітника для роботи в Постійній комісії для складання біографічного словника діячів України . . . 277
№ 137. Лист Комісії для дослідів над історією політично-громадських течій на Вкраїні до А. Ю. Кримського про програму діяльності і штатний розклад 277
№ 138. Оголошення Комісії у справах ліквідації справ УНТ про початок своєї роботи . . . 279
№ 139. Розпорядження Комісії у справах ліквідації справ УНТ про надсилання всіма секціями та установами справоздання про діяльність і фінансовий стан за 1920—1921 рр. . . . 279
№ 140. Постанова Раднаркому УСРР «Статут Всеукраїнської Академії наук» 280
№ 141. Інструкція Наркомосу УСРР для ВУАН про порядок реєстрації, фінансування і звітування наукових установ . . . 282
№ 142. З листа Д. І. Багалія до А. Ю. Кримського про матеріальне становище вчених УАН . . . 283
№ 143. Охоронний лист ВУАН про недоторканість книгозбірні Академії наук 284
№ 144. Лист Комісії для складання енциклопедичного словника ВУАН до М. П. Василенка з пропозицією взяти участь у роботі по складанню енциклопедичного словника . . . 285
№ 145. Постанова Раднаркому УСРР «Про поліпшення стану наукових робітників» 286
№ 146. Меморандум ВУАН Раднаркому УСРР про невідкладні наукові потреби Академії наук . . . 287
№ 147. Постанова Раднаркому УСРР «Про соціальне забезпечення заслужених робітників науки» . . . 288
№ 148. Постанова Раднаркому УСРР «Статут про Всеукраїнський комітет допомоги вченим» . . . 288
№ 149. Постанова Раднаркому «Про склад Всеукраїнського комітету допомоги вченим» . . . 289
№ 150. Лист наркомосвіти УСРР Г. Ф. Гринька до ВУАН про посилення ролі Академії наук у розгортанні наукової роботи . . . 290
№ 151. Лист ВУАН до наркома освіти УСРР з проханням видати мандат академіку О. Я. Орлову на право безкоштовного проїзду по території України 292
№ 152. З листа О. Сушицького до А. Ю. Кримського про можливість друку праць УАН за кордоном . . . 293
№ 153. З листа В. М. Перетца до А. Ю. Кримського про утворення у Петрограді Товариства прихильників української історії, письменства та мови . . . 293
№ 154. Заява уповноваженого ВУАН П. Н. Лозієва Колегії Головпрофосвіти НКО УСРР з проханням відновити матеріальне забезпечення співробітників Академії . . . 294
№ 155. Звідомлення про діяльність Всеукраїнської Академії наук за 1921 р. 295
№ 156. Із листа Л. М. Левитського до наркома освіти УСРР Г. Ф. Гринька про чергову ревізію у ВУАН . . . 314
№ 157. Зауваження Я. П. Ряппо до Наукового комітету на кошторис і штатний розклад, поданий ВУАН на перше півріччя 1922 р. . . . 314
№ 158. З листа ВУАН до наркома освіти УСРР з проханням переглянути рішення Раднаркому України про організацію метеорологічної служби в республіці . . . 315
№ 159. Записка заступника наркома освіти УСРР Я. П. Ряппо до заступника Головпрофосвіти М. М. Зотіна про принципи реорганізації структури ВУАН 316
№ 160. Лист ВУАН до наркома освіти УСРР про створення у Києві Центральної сейсмічної станції при ВУАН . . . 317
№ 161. Лист ВУАН до Раднаркому УСРР з клопотанням про передачу їй друкарні Києво-Печерської лаври . . . 319
№ 162. З протоколу термінового засідання Колегії Наркомосвіти УСРР про скорочення штатів ВУАН і об'єднання наукової роботи в Україні . . . 321
№ 163. Лист ВУАН до наркома освіти з клопотанням про надання кредитів на 1922 р. у Київському губфінвідділі . . . 322
№ 164. Проект положення про Харківську філію ВУАН, розробленого Наркоматом освіти УСРР . . . 322

№ 165. Заява голови гідрологічної секції Комісії для вивчення природних багатств і продуктивних сил України ВУАН М. І. Максимовича II відділу ВУАН про необхідність збереження секції в складі Академії 323
№ 166. Лист Археологічного комітету ВУАН до наркома освіти УСРР із клопотанням про передачу групи наукових музеїв у підпорядкування Академії 324
№ 167. Постанова Раднаркому УСРР «Про обов'язкову безплатну присилку Української Академії наук всіх друкованих видань» 325
№ 168. Лист Д. І. Багалія до А. Ю. Кримського про вирішення НКО УСРР окремих питань щодо ВУАН 326
№ 169. Звернення групи академіків ВУАН до Всеукраїнського комітету сприяння вченим України про необхідність створення друкованого органу Академії 327
№ 170. З доповідної записки М. Т. Кащенка до Наркомосу про стан Акліматизаційного саду ВУАН 327
№ 171. Лист В. О. Романовського до Д. І. Багалія про кошти на утримання Архіву давніх актів при ВУАН 328
№ 172. Витяг з протоколу засідання Колегії Укрголовпрофосу НКО УСРР про розформування Комітету по виданню творів О. О. Потебні 329
№ 173. З звіту Д. І. Багалія науковому комітету про діяльність Комітету по виданню творів О. О. Потебні 330
№ 174. З звіту про роботу Комісії по вивченню історії громадських течій в Україні за 1922 р 331
№ 175. З звіту про діяльність Київської асоціації зоологів при ВУАН у 1922 р. 332
№ 176. Звідомлення Всеукраїнської Академії наук за 1922 р. 333
№ 177. Звіт Ф. І. Шміта Неодмінному секретареві ВУАН про результати відрядження за дорученням Спільного зібрання до Наркомосу УСРР . . . 346
№ 178. Циркулярний лист Голови Раднаркому УСРР та виконуючого обов'язки наркома внутрішніх справ УСРР до губернських виконавчих комітетів про необхідність підтримки наукових працівників 347
№ 179. Доповідна записка Української Ради народного господарства Раднаркому УСРР про вилучення з підпорядкування ВУАН друкарні Києво-Печерської лаври 348
№ 180. Лист Комітету допомоги українським культурним силам в Україні до Раднаркому УСРР з проханням надати допомогу в безмитній пересилці одягу і наукової літератури для ВУАН 350
№ 181. Лист ВУАН до Укрголовпрофосвіти УСРР з проханням вжити заходів щодо закріплення за Академією двох будинків у Києві 351
№ 182. Звіт про роботу Комісії ВУАН для вивчення коштовностей, що були вилучені із церков та молитовних будинків 352
№ 183. Мандат, виданий ВУАН А. М. Лободі, для участі в з'їзді секцій наукових працівників 352
№ 184. Лист Наукового комітету Головпрофосвіти УСРР до ВУАН із зауваженням про порушення правил подання документів 353
№ 185. Лист Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка у Львові до ВУАН про пересилку друкованих видань Радянської України до Львова через бюро Посольства СРСР у Варшаві 353
№ 186. З звіту про діяльність Науково-дослідної кафедри історії та економіки Поділля 354
№ 187. Записка Укрголовнауки НКО УСРР із висновками щодо штатного розкладу ВУАН на 1923 р. та проект штатного розкладу на 1924/25 р., підготовлений ВУАН та Укрголовнаукою 355
№ 188. Звідомлення Всеукраїнської Академії наук за 1923 р. 365

ЗМІСТ

Передмова
5
ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ
21
Примітки
416
ДОДАТКИ
425
Протоколи Спільного
зібрання Академії наук України
426
Примітки
503
Список членів
Академії наук України
506
Список співробітників
Академії наук України
513
Список видань
Академії наук України
545
Перелік доповідей співробітників установ
Академії наук України
548
Список скорочень
561
Перелік документів
564

Наукове видання

ІСТОРІЯ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ 1918—1923

Документи і матеріали

Упорядники

Шмельов Віктор Григорович (старший упорядник)
Кучмаренко Валентина Аркадіївна
Луговський Олександр Григорович
Монастирецька Надія Миколаївна
Стрельська Лариса Іванівна

Редакційна колегія
П. С. Сохань (відповідальний редактор) та ін.

Оформлення художника *О. Л. Омелянюка*
Художній редактор *Р. І. Калиш*
Технічний редактор *М. А. Притикіна*
Коректори
Т. В. Пантелеймонова, Л. В. Малюта

Подано до складання 07.05.93. Підп. до друку 12.09.93. Формат 70×100/16. Папір друк. № 1. Літ. гарн. Вис. друк. Ум.-друк. арк. 46,8. Ум. фарбо-відб. 46,8. Обл.-вид. арк. 52,69. Зам. 3—1129.

Видавництво «Наукова думка».
252601, Київ 4, вул. Терещенківська, 3

Віддруковано з матриць Головного підприємства республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига», 252057 Київ, вул. Довженка, 3 в Жовківській книжковій друкарні, 292310 Жовква, Львівської обл., вул. Василіанська, 8. Зам. 1749.